ปีที่ 9
ฉบับที่ 7
(พฤศจิกายน - ธันวาคม 2564)
Vol.9 No.7
(November - December 2021)

Journal of MCU Peace Studies

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

TCI Group 1

E-ISSN : 2539-6765

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 9 ฉบับที่ 7 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2564)

Vol. 9 No. 7 (November-December 2021)

E-ISSN: 2539-6765

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 7 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม, ฉบับที่ 4 มิถุนายน, ฉบับที่ 5 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 6 กันยายน – ตุลาคม และ ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน – ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 7 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May, 4th June, 5th issue July - August, 6th issue September – October and 7 th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

- **เจ้าของ**

  หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
  สาขาวิชาสันติศึกษา
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
  ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
  จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
  โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
  092-556-4635, 063-561-5326
  duangden.tun@mcu.ac.th
  โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
  https://www.tci-thaijo.org/index.
  php/journal-peace

- **ที่ปรึกษา**

  อธิการบดี
  รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
  คณบดีคณะพุทธศาสตร์
  คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

- **Owner**

  Master of Arts Program in Peace Studies,
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University
  Zone D, D423 4th floor, School Building,
  79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
  Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
  13170, Thailand.
  Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
  092-556-4635, 063-561-5326
  duangden.tun@mcu.ac.th
  Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
  https://www.tci-thaijo.org/index.php/
  journal-peace

- **Advisors**

  The Rector
  Vice-Rector for Academic Affairs
  Dean, Faculty of Buddhism
  Dean, Graduate School

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

- **บรรณาธิการบริหาร**

  พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ผศ.ดร.
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- **กองบรรณาธิการ**

  พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร,
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร,
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา,
  มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
  รศ.ดร.สัญญา เคณาภูมิ,
  มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
  ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม,
  มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
  ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว,
  มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
  ผศ.ดร.อุทัย สติมั่น,
  มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
  ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์,
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  ผศ.ดร.นิศานาจ โสภาพล,
  มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
  ดร.พัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์,
  มหาวิทยาลัยมหิดล
  ดร.ชลัท ประเทืองรัตนา,
  สถาบันพระปกเกล้า

The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

- **Executive Editor**

  Asst.Prof.Dr. Phramaha Duangden Thitañāṇo
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University

- **Editorial Board**

  Dr.Phrakhruvinaithonsuriya suriyo,
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University
  Dr.Phra Pramote Vadakovido,
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University
  Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa,
  Ubon Ratchathani Rajabhat University
  Assoc.Prof.Dr.Sanya Kenaphoom,
  Rajabhat mahasarakham University
  Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom,
  Udon Thani Rajabhat University
  Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew,
  Suan Dusit University
  Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman,
  Suan Dusit University
  Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith,
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University
  Asst.Prof.Dr.Nisanart Sopapol,
  Ubon Ratchathani Rajabhat University
  Dr. Padtheera Narkurairattana,
  Mahidol University
  Dr. Chalat Pratheuangrattana
  King Prajadhipok's Institute

นายสุชญา ศิริธัญภร, **Mr. Suchaya Siritanyaporn,**
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย *Mahachulalongkornrajavidyalaya, University*

- **ฝ่ายประสานงานและจัดการ** **Coordination and Management**

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรตโน (โสมา), Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)
มือถือ: 061-296-1654 Line ID: piyanat1996 Tel. 061-296-1654 ID line: piynat1996
อีเมลล์: piyanat.sa@mcu.ac.th Email: piyanat.sa@mcu.ac.th

- **ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)**

คชาภรณ์ คำสอนทา: Kachaporn Kumsonta

- **ออกแบบปก (Cover designed)**

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรตโน (โสมา), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

- **จัดรูปเล่ม (Content designed)**

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรตโน (โสมา), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)
พระสมพร ปสนฺโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanna (Langkaew)

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์
ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน
ฉบับที่ 3 พฤษภาคม
ฉบับที่ 4 มิถุนายน
ฉบับที่ 5 กรกฎาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 6 กันยายน – ตุลาคม
ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้องปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็นเอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index

บทบรรณาธิการ

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐานสู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจากสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิกที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง และหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ชุดองค์ความรู้จากบทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันหรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชม การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 7 ฉบับๆ ละ 33 บทความ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 9 ฉบับที่ 7 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2564) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับ

วิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเฟื้อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญน่าอยู่อาศัยอย่างอารชนยิ่งๆ ขึ้นไป

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

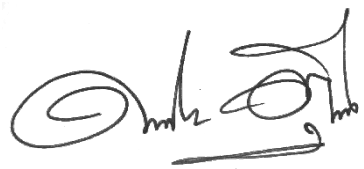

(พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(5)
บทความวิจัย: Research Articles	
News Media Disruption: Case Study of Chinese-Language Newspapers in Thailand *Jingnan Zhao and Renliang Li*	**2704-2717**
An Integrated Model of Student Support System Management and Life Skills for Educational Opportunity Expansion Schools in the Lower Northern Region *Surachet Chotmon, Poompipat Rukponmongkol and Chayut Vijitsunthorn*	**2718-2733**
กระบวนการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักพุทธสันติวิธี กรณีศึกษาวัดบริบูรณ์ ชุมชนบ้านขี้เหล็กใหญ่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ: The Cremation Process for Environmental Protection in the Present Thai Society Based on Buddhist Peaceful Means a Case Study of Wat Boriboon, Ban Khilek Yai Community, Nai Mueang Subdistrict, Mueang District, Chaiyaphum Provice *นงนภัส เดชะองอาจ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ:* *Nongnapas Deachaongard and Phrakhru Palad Adisak Vajirapañño*	**2734-2746**
กระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา A Development Process for Youth Peace Engineers in Educational Institution *ทัศนี ช้อยกิตติพันธ์ และ ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์:* *Tassanee Choikittipan and Khanthong Wattanapradith*	**2747-2761**

เรื่อง	หน้า
กระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีเรือนจำพิเศษพัทยา: The Process of Developing Rehabilitation of Murder Prisoners According to Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Pattaya Remand Prison *มนูญ สำเร็จ, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ อดุลย์ ขันทอง:* *Manoon Sumrej, Phramaha Hansa Dhammahāso and Adoon Khunthong*	**2762-2775**
การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์: Strengthening the Network to Reduce Risk Factors for Alcohol and Cigarettes According to Buddhism in Nakhon Sawan Province *พระราชรัตนเวที, อัครเดช พรหมกัลป์ และรัตติยา เหนืออำนาจ:* *Phrarachrattanavedhi, Akkaradecha Brahmmakappa and* *Rattiya Nua-amnat*	**2776-2791**
การพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยพุทธสันติวิธีจังหวัดภูเก็ต: The Development of Mediation Proces at the Inquiry Stage Based on Buddhist Peaceful Means in Phuket Province *ธีรพันธ์ นิธิภณยางสง่า และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท:* *Teeraphan Nitiphonyangsanga and Phra Pramote Vadakovito*	**2792-2803**
พุทธสันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาองค์กรสันติสุขของธุรกิจการให้บริการ: Buddhist Peace Innovation for Developing Peaceful Organization through Participation Method for Service Industry Organization *วราวุฒิ์ บูลกุล, พระธรรมวัชรบัณฑิต และขันทอง วัฒนะประดิษฐ์:* *Varavhuthi Bulakul, Phra Dhamvajarabundit and* *Khantong Wattanapradith*	**2804-2817**

เรื่อง	หน้า
บุพปัจจัยของความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกในประชาคมอาเซียน: Antecedents of Success of Entrepreneurs of Exported Herbal Cosmetics Product in the ASEAN community *สุพรรณา มีนิล, สุดาวรรณ สมใจ และชาญเดช เจริญวิริยะกุล: Suphana Meenil, Sudawan Somjai and Chandej Charoenwiriyakul*	**2818-2835**
รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา: The Development Model of Buddhism Learning Management in Higher Education Institutions *ณัฐธพงษ์ มะลิซ้อน และ สมพร เหลาฉลาด:* *Natthapong Malison and Somporn Laochalad*	**2863-2848**
รูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล: A Model for Developing Educational Management by Using Remote Media Via Satellite in the Small-Sized Schools to Become Effectiveness *ปิยนารถ สาระวงศ์, ชวนคิด มะเสนะ และวิเศษ ภูมิชัย:* *Piyanart Sarawong, Chuankid Masena and Wiset Phumichai*	**2849-2863**
ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวมสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา: Experimental Results of Learning Management Model using the Authentic Learning to Enhance Holistic Learning Process for undergraduate students *ลดาวัลย์ มะลิไทย, สันติ วิจักขณาลัญฉ์ และอังคณา ตุงคะสมิต:* *Ladawan Malithai, Santi Wijakkanalan and Angkana Tungkasamit*	**2864-2876**
ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู: Experimental Results of Flexible Learning Model for Pre – Service Teachers *เฉลิมชัย โสสุทธิ์, สันติ วิจักขณาลัญฉ์ และ ประสาท เนืองเฉลิม:* *Chaloemchai Sosutha, Santi Wijakkanalan and Prasart Nuangchalerm*	**2877-2892**

เรื่อง	หน้า
พัฒนาการของการศึกษาปรัชญาการเมืองในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2469-2561: A Development on the Study of Political Philosophy in Thailand, A.D.1926-2018	**2893-2905**
ศุภชัย ศุภผล: Suphachai Suphaphol	
การศึกษาการเมืองเรื่องกลุ่มทหารในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2516-2562: Political studies on Military Factions in Thailand, A.D. 1973-2019	**2906-2916**
ปิยะภพ เอนกทวีกุล: Piyaphob Anekthaweekul	
การอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี: Conservation of Ethnic Identity focusing on Tradition of Lao Wiang Group in Plapphla Chai Sub-district, U Thong District, Suphan Buri Province	**2917-2932**
ศานติกร พินยงค์: Santikorn Pinyong	
การพัฒนาหลักสูตรข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน กศน.: Development of a Curriculum for the Government Teachers and Educational Personnel before being Appointed as Deputy Directors and Directors of Educational Institutions under the Office of Non-Formal and Informal Education	**2933-2948**
อติพร เกิดเรือง: Atiporn Gerdruang	
ทุนทางสังคมกับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ จังหวัดสมุทรสงคราม: The Social Capital and Cultural Product Development: A Case Study of the Lad Yai Herbal Salt Community Enterprise in Samut Songkhram Province	**2949-2962**
วทัญญู ใจบริสุทธิ์ และ จิตสุภา กิติผดุง:	
Watunyu Jaiborisudhi and Jitsupa Kitipadung	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา: Communication Model for Reducing the Operational Risk of Public Health Volunteers in the Pandemic of the Covid 19 Virus in Yala Province *ชินีเพ็ญ มะลิสุวรรณ, ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด และรอมซี แตมาสา:* *Chineephen Malisuwan, Yarona Sriaremhad and Romzee Taemasa*	**2963-2978**
สันตินวัตกรรมเพื่อการสร้างเสริมวัฒนธรรมแห่งความสุขของบุคลากร กระทรวงสาธารณสุข: Peace Innovation for Enhancing the Culture of Happiness for Personnel at the Ministry of Public Health *ลินลา ตุ๊เอี้ยง และ ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์:* *Linla Tuaing and Khanthong Wattanapradith*	**2979-2992**
รูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล: An effective moral school administration model in small secondary schools under the Office of the Basic Education Commission *บุญลือ โกมลศรี, สุวิมล โพธิ์กลิ่น และ พงษ์ธร สิงห์พันธ์:* *Boonlue Komolsri, Suwimon Phoglin and Pongthorn Singpan*	**2993-3007**
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา: A Model for the Development of Learning Leadership of the School Administrators Under the Secondary Educational Service Area Office *ปัทมาวรรณ์ ยิ่งอำนวยชัย, สุวิมล โพธิ์กลิ่น และพงษ์ธร สิงห์พันธ์:* *Pattamawan Yingumnouchai, Suwimon Phoglin and Pongthorn Singpan*	**3008-3021**
บุพปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค: Antecedents Affecting Consumer Response to the Organic Beauty Products *สรณ์พิจักษณ์ มีนิล, สุดาวรรณ สมใจ และปฏิญญา บุญผดุง:* *Sornphijak Menil, Sudawan Somjai and Patinya Boonpadung*	**3022-3039**

เรื่อง	หน้า
สันติวัฒนธรรมในพรรคการเมืองเพื่อเสริมสร้างกระบวนการปรองดอง: กรณีศึกษาพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทย: Culture of Peace in Political Parties to Strengthen the National Reconciliation Process: Case Studies of Democrat Party and Phue Thai Party *อภิญญา ดิสสะมาน และ ชลัท ประเทืองรัตนา:* *Apinya Tissamana and Chalat Pratheuangrattana*	**3040-3051**
กลวิธีทางภาษาที่สะท้อนมุมมองความรักในนวนิยายรักของศิลปินแห่งชาติ: Language Strategy Reflecting the Viewpoints of Love Existing in Romantic Novels Authored by National Artists *พรรณษา พลอยงาม, ประเทือง ทินรัตน์ และปนันดา เลอเลิศยุติธรรม: Phunnasa Ployngam, Pratuang Dinnaratna and Pananda Lerlertyuttitham*	**3052-3067**
กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานคร: A Mediation Process by Buddhist Peaceful Means of Juvenileand Family Court of Bangkok *ธัศฐ์ชาพัฒน์ ยุกตานนท์: Tascharpat Yuktananda*	**3068-3082**
การนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมในกฎหมายโบราณอีสาน: Social Ideology in the Isan Ancient Law *อัญชลี รัตนธรรม และ ราชันย์ นิลวรรณาภา:* *Anchalee Rattanatham and Rachan Nillawannapha*	**3083-3095**
รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา: Knowledge Management Model of Modern Administrators to Improve the Quality of Education in Phrapariyattidham School, General Education Section *พระมหาบันทอน ทองสว่าง, ชวนคิด มะเสนะ และนเรศ ขันธะรี:* *Phramahabanthon Thongsawang, Chuankid Masena and Naret kanthari*	**3096-3108**

เรื่อง	หน้า
ประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย: Effectiveness of Corporate Social Responsibility of the Electricity Generating Authority of Thailand *พรปวีณ์ มานะสาคร, ศิรวิทย์ กุลโรจนภัทร และ บุญศรี ธีรชัย:* *Phonpavi Manasakorn, Siravit Koolrojanapat and Boonsri Suteerachai*	**3109-3126**
การเสริมสร้างจิตสำนึกวินัยจราจรตามหลักพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร: The Building Awareness on Traffic Discipline According to Buddhist Peaceful Means: A Case Study of the Students of Langsuan Industrial and Community Education College, Chumphon Province *อัจฉรา นิลรัตโนทัย และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส:* *Atchara Nilrattanothai and Phramaha Hansa Dhammahāso*	**3127-3143**
นวัตวิธีการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทางร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6: Innovative Learning Management about Royal Words by Using Flipped Classroom Activities with Online Exercises for Secondary School Level 6 *อานนท์ นามลาด และ ณัฐกฤตา นามมนตรี:* *Arnon Namlad and Nutkritta Nammontree*	**3144-3158**
การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม จังหวัดลพบุรี: Participation of Basic Education Boards and in the Inclusive Pilot-Project Schools' Administration and Schools in Network Special Education in Lop Buri Province *อภิสรรค์ ภาชนะวรรณ และ เสริมทรัพย์ วรปัญญา:* *Apison Pachanavon and 2Sermsap Vorapanya*	**3159-3171**

บทความวิชาการ : Articles

ความมั่นคงทางไซเบอร์และผลประโยชน์แห่งชาติ: กรณีศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกา, รัสเซีย, จีน และ เกาหลีเหนือ: Cyber Security and National Interest: Case Studies of U.S.A., Russia, China and North Korea..... **3172-3186**

อลงกรณ์ ศิลปดอนบม: Alongkorn Sillapadonbom

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

News Media Disruption: Case Study of Chinese-Language Newspapers in Thailand*

[1]Jingnan Zhao and Renliang Li

[1]National Institute of Development Administration, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: zhaojingnanvivian1983@gmail.com

Abstract

This research consisted of three objectives, namely: 1) to explore the development history of Chinese-language newspapers in Thailand, 2) to investigates the challenges of Chinese-language newspapers facing the new media disruption, and 3) to find out the opportunities of Chinese-language newspapers in Thailand, and finally figure out a guideline. A qualitative research study was conducted within 30 Chinese-language newspapers in Thailand stakeholders as participants, with data collected through secondary data analysis, in-depth interview, group discussion, and 1 case study of Sing Sian Yer Pao. The Lasswell's communication model is used to explain the challenges for Chinese-language newspapers facing new media disruption, and the Balance Scorecard-SWOT is used to indicate the opportunities for Chinese-language newspapers in Thailand, and development a blueprint strategy. All participants met the study criteria and completed the interview.

The research result was found that:1) The development process of Chinese-language newspapers in Thailand can be divided into 7 stages including: beginning, growth, development, setback, golden age, depression, and stable stages, based on the general view of the newspaper industry, 2) The Chinese-language newspapers in Thailand is confronted with many challenges in digital era, such as insufficient financial support, severe competition, and the survival gap, which limited its development. 3) These factors have adversely affected the Chinese-language newspapers in Thailand management and limited opportunities to development in the future. To apply these results, the newspapers should manage their business by using imperative strategies, such as development human resource, expansion of user base with accurate targeting, content production and other strategies that help to create competitive advantages customer satisfaction.

Keywords: News media disruption; Chinese-language newspapers in Thailand; Challenges; Opportunities; Media development strategy

*Received November 9, 2021; Revised December 21, 2021; Accepted December 29, 2021

Introduction

The Chinese-language media have founded more than 100 years in Thailand (Siripanyathiti, Chirachoosakol, and Chatwechsiri, 2020). It plays unique role in Chinese community in Thailand and China-Thailand international communication (China News Service 2009). In the 21st century, the emerging new media business form has brought tremendous impact and challenges to the development of Thai media (Common, 2018). At the same time, the Chinese-language newspapers in Thailand is also facing a dilemma which slow down its development (China News Service, 2019).

As longest history Chinese-language newspaper in Thailand, Sing Sian Yer Pao was established on 1st January 1950 (Sing Sian Yer Pao, 2021). Since 1971, Sing Sian Yer Pao has prospered steadily with an amplified reputation. Steps into the 21st century, Sing Sian Yer Pao began to seek its own transformation (China News Service, 2019). On November 25, 2010, Country Group Thailand officially took in charge of Sing Sian Yer Pao and initiated the two “firsts” in its history, the first Chinese-language newspapers in Thailand using simplified Chinese characters and the first modernization of corporate management (Yu,2013). On November 5, 2013, Sing Sian Yer Pao and China Nanfang Media Group held a strategic cooperation signing ceremony. This is the first time that a Chinese-language newspaper in Thailand has in-depth cooperation with the Chinese newspaper industry (Yu, 2013). On 11th January 2020, Sing Sian Yer Pao welcomed the 70 years birthday. Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn attended the anniversary celebration and expressed her wishes (Wang, 2020). Cai Shangxin, a Thai Chinese-born entrepreneur, has served as the chairman of Sing Sian Yer Pao expressed that currently, by operating synchronously on media platforms including newspapers, websites, e-news, WeChat, and Weibo, they jointly built multimedia and multi-dimensional communication platform, pushing the layout and development of Sing Sian Yer Pao in the new media sector to a higher level. The newspaper has integrated with online media and formed a complete media matrix.

Global communication is a broad field that incorporates multiple disciplines of communication, including intercultural, political, health, media, crisis, social advocacy, and integrated marketing communications (Tehranian, 1997). The history of Chinese-language newspapers in Thailand is prominent in the history of international communication and immigration media. Secondly, the cultural characteristics of Chinese newspapers are obvious. Xu (2012) believes that "culture" first appeared in the middle of the 19th century. Culture includes three levels: surface culture of artifacts; the various institutional cultures formed; and

the psychological structure. Chinese-language newspapers in Thailand are an important tool for local Chinese social and cultural exchanges and communication, and an important platform for Chinese to obtain information and carry out cultural activities. Media disruption caused by the internet has transformed the way the news is produced, delivered, and consumed across the world. Consumers have become active participants and users of news media rather than only passive readers and viewers (Newman, 2011). Mankind has entered the era of the Internet, and the global popularity of social media has caused the rapid development of Chinese-language newspapers in Thailand.

The Chinese-language newspapers in Thailand is confronted with many challenges in recent years. In terms of the form of outcome research results, through the process and method of writing the thesis. The specific study influences mainly appear in terms of scientific value, social and economic benefits. This study can give 6 Chinese-language newspapers in Thailand management and development guidelines based on theoretical research to help them improve social value and improve economic efficiency. The research develops strategies and suggestions of the Chinese-language newspaper industry in Thailand that should focus on the policy suggestions, such as policy and finance support, building media links, seize the opportunity.

Objectives of the research

1. To review the history of Chinese-language newspapers in Thailand and situation.

2. To find out the challenges of the Chinese-language newspapers in Thailand.

3. To find out the opportunities and development strategies of the Chinese-language newspapers in Thailand.

Research Methodology

Primary data and secondary data studies were conducted to examine the history and media disruption of Chinese-language newspapers in Thailand. A case study of Sing Sian Yer Pao is presented, as well as the results of qualitative interviews are presented that focused on 6 newspapers involving 30 key informants and three focus group discussions with 20 participants working for Chinese-language newspapers in Thailand and Chinese-language new media platforms, 5 Thai Chinese community leaders, and five participants working for both Thai and Chinese government communication offices.

1st Step: Document study is obtained from Chinese-language newspapers, universities,

government departments, Thai-Chinese communities, and published reports and publications available online and offline.

2nd Step: The field study took place in the Bangkok Metropolitan area and surrounding provinces.

3rd Step: There are 30 key informants selected for this research, including the Chinese-language newspapers practitioner such as the owners, managers, editors, Thai-Chinese communities' leaders, governmental officers.

4th Step: Research instruments and methods used in the study:1) Quantitative study: This study employed a qualitative method for analyzing the challenges under the Lasswell's communication model. 2) Focus group discussion: 3 focus group discussions were conducted with 20 participants working for Chinese-language newspapers in Thailand and Chinese-language new media platforms, 5 participants from Thai Chinese communities' leaders, and 5 participants working for both Thai and Chinese governmental communication offices.

5th Step: The data collection conducted into two phases from November 2020 to January 2021.Phase I marks the research activities mainly related to secondary data collection. Phase II states with the primary qualitative data collection.

6th Step: Data Analysis: 1) The study regards the "5W" model as the analysis method, takes a profound insight into analyzing the grim challenges facing the Chinese-language newspaper industry in Thailand in the new media era. 2) The collected data were analyzed using intensive Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats (SWOT) analysis and thematic content analysis about the Chinese-language newspapers' development strategies. 3) Balance Scorecard-SWOT analysis was used in this study to explore the opportunities of Chinese-language newspapers development, as well as to investigate the management plan.

Research Result

Objective 1; Hanjing Daily founded in 1903 as the first Chinese language newspaper in Thailand (Wang, 1998). From the beginning of the 20th century to the present, Chinese newspapers in Thailand have gone through more than 110 years of history, with more than 334 Chinese newspapers and periodicals appearing one after another, including 184 newspapers and 150 periodicals (China News Service, 2019). The 1 objective is to review the history of Chinese-language newspapers in Thailand, from the research result, it was found that the history of Chinese-language newspapers in Thailand can be roughly divided into 7 stages, including: beginning, growth, development, setback, golden age, depression, and stable

period.

From 1903 to 1911, the revolutionaries and royalists of Qing Dynasty of China were engaged in a fierce public opinion struggle overseas as the political consciousness of the Chinese people in Thailand increased. In addition to the Hanjing Daily, eight other dailies had been published in Thailand, including the Southern Zhonghua Daily, Qinan Daily, New Huaxian Daily and Tongqiao Daily (Wang, 1998). It was as the beginning stage for Chinese-language newspapers in Thailand.

The second is the growth stage (1912-1925). The Republic of China was founded and struggles between revolutionaries and royalists gradually subsided in overseas Chinese societies (Zhang, 2020). The function of Chinese newspapers as information media was prominent. Six Chinese newspapers, such as the Tianhan Gazette, Qunbao, Xiabao, Xianjing Daily, Lianqiao, Qiaosheng, were successively founded during this period (Xie, 1964).

The Guomin Daily, which was published in Bangkok in 1926, was the first newspaper reporting news and publishing articles in vernacular Chinese as well as the first newspaper using various fonts, especially small fonts for typography (China News Service, 2005). During 1926 to 1938, it is developmental stage of Chinese-language newspapers in Thailand, as the third period. Huaqiao Daily and the Chenzhong Daily founded at the same time began their mass market operation, marking the mature development period of the Chinese media in Thailand (China News Service, 2019). However, after the outbreak of the September 18 Incident in 1931, anti-Japanese comments of Chinese newspapers were very strong, and the Thai authorities revoked their licenses and ordered them to stop publication occasionally (China News Service, 2019).

During the World War II (1939-1944), almost all Chinese schools were closed, and Chinese newspapers were banned as well since the Phibunsongkhram government took power in Thailand in 1938 (Wang, 1998). Zhongyuan News became the only remaining Chinese-language newspaper in Thailand in 1939, which was later taken over by Japan and was called the Pseudo Zhongyuan News. Until 1943 the Thai authorities allowed another Chinese newspaper, the Taihua Business News, to be published in Bangkok (China News Service, 2019). It is considered as the setback stage.

After the Japanese surrendered in 1945, Chinese-language newspapers in Thailand began to revive and entered a golden age between 1945 to 1948. During this period, there were 101 Chinese newspapers in Bangkok (China News Service, 2019). Firstly, the Zhongyuan News returned to its original owner and resumed publication, followed by the

Zhongguorenbao, Quanmin News, Gongyan News, Wenhua News, Nansheng News and ZhongHua News, etc. And the Sing Sian Yer Pao and the World News still in existence were also founded in this period (China News Service, 2009).

The sixth is the depression stage (1959-1970). The Thai Sarit government came to power in 1958 and once again closed the door of the free establishment of Chinese-language newspapers, which announced the arrival of the doom of the Chinese media industry (Xu,1979). Later, Thanom government continued the policy of restricting Chinese-language newspapers in Thailand. Newspapers disseminating any information content on the Chinese mainland or slightly inclined to the People's Republic were all locked up. During this period, only the Sing Sian Yer Pao and the World News survived, and only two Chinese dailies, the New Daily (later renamed Zhonghua Daily) and the Jinghua Daily, were allowed to be founded (China News Service, 2019).

The seventh is the stable stage (1970 to present). Under the background of the increasing global influence of Chinese mainland, the establishment of diplomatic ties between China and Thailand and the sustained development of the bilateral relation as well as the rapid grow of Thailand's economy, Chinese media have integrated into the Thai society as well as the overseas Chinese (China Embassy, 2020). In the past 30 to 40 years, 21 Chinese newspapers have been established in Thailand (China News Service, 2019). There are also the Chunhua Quarterly, Zhaohui Series and other Chinese periodicals on current politics, economy, entertainment, literature, and art (China News Service, 2009).

At this stage, when the Asia News Time started publication in 1993, the pattern of coexisting development of 6 Chinese dailies in Bangkok has lasted for 24 years (China News Service, 2019), namely Sing Sian Yer Pao, The Universal Daily News, Tong Hua Daily News, The New Chinese Daily News, and Kia Hua Tong Nguan. In general, the development of Chinese-language newspapers in the past several years is basically in sync with the trend of Thailand and the world's newspaper industry.

Objective 2; In the 21st century, the emerging new media business form has brought tremendous impact and challenges to the development of Thai media. The Chinese-language newspapers in Thailand is also facing a dilemma.

2.1 From the perspective of the communicator, the Chinese-language newspapers in Thailand is the scarcity of Chinese communication professionals.

2.2 From the angle of the audience, the decline of Chinese-language newspaper audience mainly includes the gradual withdrawal of the old Thai-Chinese, the decrease of the

Chinese language ability of the new-generation Thai-Chinese, the declining attention of the new-generation to origin China and its circle, as well as the unrecognition of the new-generation overseas Chinese to the traditional media;

2.3 The current communication content of Chinese-language newspapers in Thailand indicates some defects, such as lack of originality, homogenization, and insufficient content value.

2.4 Based on the medium, the biggest problem faced by the Chinese-language newspapers in Thailand in communication channels is the lagging development of new media technology. With the rapid striding of media technology, the competition of the media industry is extremely fierce.

Objective 3; The third objective is to study the opportunities and developmental strategies of Chinese-languages newspapers in Thailand.

3.1 To analyze the strengths and weaknesses of Chinese-language newspapers in Thailand, it examined accordingly through SWOT.**1) Strengths:** Firstly, brand value. Chinese-language newspapers in Thailand have been standing tall among various Thai media for years and have already become famous brands nationwide. Secondly, precise targeting. Theses newspapers are for the Chinese community which already defined their natural audience as ethnic Chinese in Thailand. **2) Weaknesses:** The first weakness is the shortfall of professionals. The second weakness lies in inadequate funding. Funding is a required source of energy for the development of Chinese-language newspapers in Thailand and is of vital importance to their survival and future progress.**3) Opportunities:** China's Belt and Road Initiative (BRI), Thailand 4.0 strategic planning and ASEAN integration policies all have a catalytic influence on the development of Chinese-language newspapers in Thailand. Secondly, marketing opportunities. As China-Thailand trade develops and multinational conglomerates expand their businesses, inquiries and demands on information relating to both China and Thailand will grow, giving a perfect development opportunity to Chinese-language newspapers in Thailand. **4) Threats:** The fast progress of new media has posed a great shock and challenges for the press industry in Thailand.

3.2 The BSC-SWOT matrix constructed on that basis gives a thorough display of its advantages and opportunities. 1) **Finance:** Chinese-language newspapers in Thailand should focus their financial strategies on lower costs, higher revenues, and profitability to maximize shareholders' value. 2) **Customers:** Chinese-language newspapers in Thailand need to define their customer and market segments, which is the origin of the revenue to fulfil financial

targets. 3) **Business Processes:** Firstly, define an internal value chain that starts with process innovation to identify demands of both existing and future customers and come up with new solutions accordingly. The second link on the chain is operation process, offering existing products and services to customers. At the end of the chain there is the after-sale service, offering support after the transaction to intensify the value customers acquire from news products and ad services (Zack M H.,1993). The business processes of Chinese-language newspapers in Thailand need to be customized according to the clients they serve. 4) **Learning and Growth:** Chinese-language newspapers in Thailand must invest in infrastructures including human resources, systems, and programs to achieve long-term financial growth. The learning and growth dimension consists of human capital, information capital and organization capital. In terms of human capital, Chinese-language newspapers in Thailand need to pay attention to fostering technical professionals, improving staff expertise, and attracting managerial talents.

3.3 Based on current conditions to realize sustainable development. This part offers an outlook of Chinese-language newspapers in Thailand through a SWOT analysis combined with the four areas of BSC that examines the internal and external context. The future development strategies of the Chinese-language newspapers in Thailand should focus on the following: 1) Human Resource Strategy (WHO): Chinese-language newspapers in Thailand should pay attention to the quality of new talents introduced and vigorously bring in technical, management and operation talents, to ensure that the users can have the best experience. 2) Expansion of user base with accurate targeting (TO WHOM): The scope of dissemination of Chinese news in Chinese-language newspapers in Thailand should been expanding, and the population of Thais who are proficient in Chinese but not of Chinese origin is also increasing day by day. Chinese-language newspapers in Thailand, especially those with certain influence in the ASEAN region, should pay attention to this new change and the new demands that it brings, and expand its audience base accordingly and make corresponding adjustments in its mission and operation goals. 3) Content production (SAY WHAT): Chinese-language newspapers in Thailand should hold on to the "content is king" mindset and effectively improve their brand value. It is necessary to comprehensively improve the collection value of newspapers. Essentially, both paper media and new media are carriers of content dissemination. 4) Operation mode (IN WHICH CHANNEL): Chinese-language newspapers in Thailand must improve their profitability and anti-risk capabilities through business model innovation, and ultimately achieve the mutual support and complementarity of business operation and content creation. 5) Integration (IN WHICH CHANNEL): For Chinese-language newspapers in

Thailand, it is required to continue to broaden dissemination channels by actively integrating with new media, enriching newspaper content, and achieving digital transformation. For Chinese-language newspapers in Thailand, development is inseparable from continuous integration with the Internet/mobile media as such multi-party integration helps to expand their own scale, realize rich and diversified media forms and content products, and continuous business innovation. 6) Cooperation: Chinese-language newspapers in Thailand need to strengthen their ties with mainstream media in Thailand and China to gain momentum for development. 7) Influence (WHICH EFFECT): For Chinese-language newspapers in Thailand, the brand building requires resource integration and establishing an information resource platform that serves overseas Chinese. Building a corporate relationship network to increase influence.

Table 1: Outlook of Chinese-language newspapers in Thailand Based on BSC-SWOT

	Internal Strengths		Internal Weaknesses		External Opportunities		External Threats	
	Strengths	**SO Strategies**	**Weaknesses**	**WT Strategies**	**Opportunities**	**WO Strategies**	**Threats**	**ST Strategies**
Finance	Low debt ratio	Offering consulting Resource services Make good use of funds	Lack funds	Enhance fund efficiency Reduce costs Revenue from existing/new customers Accelerate cash flow	The BRI “China craze”	Achieve capital integration by extending upstream and downstream along the industrial chain.	Impact of new media to traditional newspapers Shrinking ad income	Enhance profitability and receivable ratio
Customers	Customer loyalty Fix customer base Precise customer targeting	Improve customer stickiness Improve customer satisfaction Maintain customer relations Understand readers’ demands Improve services and contents	Shrinking customer base	Attract new ad clients Increase market share Respond to readers’ feedback	Broad market prospective Thailand 4.0 strategic planning Favorable policies relating the ASEAN integration	Promote international cooperation and find new sources of customers	Impact of social media	Publish authoritative information with credibility
Business Process	Brand image Understanding Thai society	Improve service Innovate in management	Underdeveloped management system	Set measurable KPI Design service regulations Strengthen	Progress in 5G techniques	Emphasize the fusion of media and technology, strengthen technical	producing homogenized contents Losing their influence	Raise rating standards for news articles Enhance the competence of reporters and editors

				management in operations		reforms, and deploy the 5G marketplace early in advance.		
Learning and Growth		Authorization Cooperation Build a learning organization	Lack professionals	Training and fostering Strengthen training appraisals Incentive plans	Favorable policies in China, Thailand, and ASEAN countries	Talent introduction	New media compete with traditional print newspapers for talents	Improve social responsibility Improve staff's competence

Analysis Source: Author

The new body of knowledge

This article examined the history review, challenges, and opportunities of Chinese-language newspapers in Thailand. Findings provide development strategy concerning the traditional newspaper industry facing the new media disruption. This paper may make up for the deficiencies and shortcomings of the current research on development strategy of Chinese-language Newspapers in Thailand and provide abundant and effective information with strong practical significance. The previous research focused on history, language, and cultural studies. This research focuses on proposing strategic guideline for the newspapers, and it fills the gaps in this subject. At present, Chinese-language newspapers in Thailand have not yet met the needs of readers under the Internet age. This paper attempts to focus on the management of Chinese-language newspapers in Thailand, starting from the deficiencies of current academic research, hoping to make breakthroughs. Hopefully, this paper will have certain reference significance for the continuous development of Chinese-language newspaper industry. At the same time, the Chinese-language newspaper industry in Thailand, as a part of the Thai newspaper industry, is of reference significance to Thai newspapers. Findings can be used as a resource for policy development in Chinese-language newspapers industry in Thailand also provide innovative ideas for researchers in other related contexts.

Discussion of research results

From the research result of the objective 1, it was found that the development process of Chinese-language newspapers in Thailand has been divided into 7 stages. This is because the development process is consistent with the research work of oversea Chinese-language media journalism history. Comprehensive academic achievements, research priorities,

academic backgrounds, etc., overseas Chinese-language media research in China formed a discipline in the 1980s and 1990s. At this stage of the study, journalism history is the main research theory, which has attracted the attention of many academic circles. The book "Research on the History of Overseas Chinese News" published in 1998, written by Wang Shigu, the former president of China News Service. The book is focusing on the introduction of Chinese-language newspapers in the United States, Southeast Asia, and Australia. In particular, he summarized the internal relationship between the development of overseas Chinese-language newspapers and the influence of China's domestic politics overseas. The academic circles generally believe that the history of the development of Chinese-language newspaper industry in Southeast Asia can be divided into six stages: the beginning, the growth the development, the prosperous, the shrinking, and the stable period (Cai, 2019). Based on previous research, my research deeply analyzes the characteristics of Chinese-language newspapers in Thailand and divides the development history into seven stages. This research covers a specific range of Chinese-language newspapers in Thailand. The study explored the relationship between the ancestral country and host country for Chinese from the angle of globalization, and the impacts of different regions, cultures, and environments on the newspaper market and audience.

From the research result of the objective 2, it was found that Chinese-language newspapers in Thailand facing hard challenges. This is because challenge deconstruction is consistent with the concept of new media disruption and Lasswell' communication model theory. The Digital revolution has witnessed a transformation in the medium through which newspaper corporations share information with consumers. Traditionally, newspaper dailies were solely distributed via print paper. Online newspapers have since emerged. The shift has been nearly inevitable given the ever-growing technological advancements coupled with the production constraints associated with information publishing. Digital media affects print media. A study conducted by Smith et al. (2011) supports this by arguing that young people are the majority of internet users, with 98% of students in the US being internet users. This is consistent with Karambelkar's (2019) findings on a study based on the impact of digital media on print media. The author focused on how social media platforms such as Facebook, Twitter, and Instagram have impacted print media, specifically newspapers. My study found that there is a significant drop in Chinese-language newspapers in Thailand. This research provides a new method.

From the research result of the objective 3, it was found that there are huge

opportunities for Chinese-language newspapers in Thailand and conclude into development strategies. This is because opportunity analysis is consistent with the BSC-SWOT theory and the research work of Chinese-language newspapers in it Concerning the research contents of Chinese-language newspapers in it, research achievements are most focused on the political trend, diplomatic relations, history, culture, language, and literature of Thailand, not in development study. This study systematically sorting out the overview of Chinese-language newspapers in it, especially the development of newspapers, this is the new analytic perspective.

Conclusion

The development history of the Chinese-language newspaper industry in Thailand can be roughly divided into seven stages: germination, growth, development, setback, revival, depression, and stability. Under the disruption of new media, Chinese-language newspapers in Thailand face many challenges, including lack of talents, shortage of funds, inability to innovate technology, loose management, and inability to adapt to new markets. Besides, the influence of the Chinese-language newspaper industry in Thailand shows a community-oriented and de-massed development trend. The Chinese-language newspaper in Thailand should follow the changes of the times, constantly explore new profit points, expand the business scope, control corporate risks, focus on talent training and use 5G new technology to extricate themselves from the confusions caused by new environmental changes.

Suggestion

From the results of the research, the researcher has the suggestions as follows:

1. **The suggestions from the research**

From the research result of the 1st objective, it was found that the development process of Chinese-language newspapers in Thailand tilted with government media policy, Thailand-China relationship, and media marketing situation. Therefore, the governmental media office both in Thailand and China should, as always, care about the survival and development of overseas Chinese in Thailand, safeguard the legitimate and legal rights, and provide greater convenience for Chinese-language newspapers in Thailand to carry out exchanges and cooperation with other institute in the fields of economy, culture, science, and technology.

From the research result of the 2nd objective, it was found that the challenges facing

new media disruption. Therefore, the Chinese-language newspapers in Thailand would like to survive and development under the social form of “internet +”, they should follow the path of integrated development. Chinese-language newspapers should strengthen Internet thinking, adhere to the complementary advantages of traditional and emerging media, and develop as one, adhere to advanced technology as the support, content construction as the foundation, and Chinese culture as the foundation, and promote the traditional and emerging media in content, channels, platforms, talents, and talents. In-depth integration of operation and management, between the law of news dissemination and the law of new media development, find a way to sustainable development under the impact of new media.

From the research result of the 3rd objective, it was found that the development opportunity and strategy. Therefore, the Chinese-language newspapers in Thailand should gradually receive the attention of the local mainstream society by issuing bilingual editions and strengthening cooperation with local media. Integration will become an inevitable trend in the next development of Chinese-language newspapers in Thailand. The newspapers should locate themselves and compete rationally with each other. Through resource integration, the newspapers which cannot carry out changes can be filtered out, thereby optimizing the service and image and enhance the media competitiveness of Chinese-language newspapers in Thailand.

2. The future research should involve the following issues:

2.1 Chinese-language media research should focus media convergence research, including online media platforms, radio and television platforms, and traditional media platforms.

2.2 In the future research process, attention should be paid to cross-cultural research.

2.3 In terms of newspaper content production, how to create a "news central kitchen" to efficiently produce news suitable for multiple media platforms.

References

Cai, M. H. (2019). The Development Process, Dilemma and Thinking Transformation of Chinese-language Media in Southeast Asia. *Youth Journalist,* 9.

China Embassy in Thailand. *Bilateral Relations.* Retrieved September 8, 2019, from http://www.chinaembassy.or.th/eng/ztgx/gxgk/.

China News Service. (2009). *Yearbook of Global Chinese Language Media.* Beijing: World Chinese Media Yearbook Publisher. (In Chinese)

China News Service. (2005). *Yearbook of Global Chinese Language Media*. Beijing: World

Chinese Media Yearbook Publisher. (In Chinese)

China News Service. (2019). *Yearbook of Global Chinese Language Media*. Beijing: World Chinese Media Yearbook Publisher. (In Chinese)

Common, T. B. (2018). Managing Thai Television in The Digital Landscape. *Proceedings of the 4th World Conference on Media and Mass Communication* (pp. 1-8). Bangkok: Department of Mass Communication, Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University.

Karambelkar, N. (2019). Impact of Digital Media on Print Media. *International Research Journal of Engineering and Technology (IRJET),* 6(12), 1609-1714.

Siripanyathiti, T., Chirachoosakol, C., & Chatwechsiri, M. (2021). A Story of Chinese Newspapers of Overseas Chinese in Thailand. Academic *Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University*, 29(1), 282-306.

Smith, A., Rainie, L., & Zickuhr, K. (2011). *College students and technology.* Retrieved September 8, 2019, from https://www.pewresearch.org/internet/ 2011/07/19/ college-students-and-technology/.

Tehranian, M. (1997). Global Communication and International Relations: Changing Paradigms and Policies. *International Journal of Peace Studies,* 2(1), 39–64.

The Sing Sian Yer Pao Daily New. (2021). *About Sing Sian Yer Pao.* Retrieved November 15, 2021, from http://www.singsianyerpao.com/about-us/

Yu, X.L. (2013). *Thailand "Sing Sian Yer Pao" Signed Cooperation Agreement with China Nanfang Media Group.* Retrieved November 5, 2020, from http://www.chinanews.com/gj/2013/11-05/5467267.shtml. (in Chinese)

Wang, G.A. (2020). *Thailand "Sing Sian Yer Pao" Celebrates 70th Anniversary and Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn attended*. Retrieved January 12, 2020, from http://www.chinaqw.com/hmpc/2020/01-12/242622.shtml. (in Chinese)

Wang, S.G. (1998). *Research on the History of Overseas Chinese-language Journalism.* Beijing: Xinhua Press. (In Chinese)

Xie, Y.R. (1964). *A Brief History of Chinese-language Newspaper Industry in Thailand.* (2nd ed.). Bangkok: Bangkok Translation News Agency Press. (In Chinese)

Xu, H. (2012). Regional Culture and Overseas Immigration from Wenzhou*. Journal of Overseas*. (2012)

Xu, Y.Q. (1979). A Glimpse of the Status Quo of Chinese-language Newspaper Industry in Thailand. *The Horizon.* (Hong Kong), 3, (In Chinese)

Ying, Z. Y., & Wongsurawat, W. (2020). A short history of the transformation of ethnic Chinese organizations in Thailand: From seditious secret societies to patriotic cultural NGOs. *ASIAN REVIEW,* 32(2), 41-63.

Zack, M. H. (1993). Developing a knowledge strategy. *California-Management Review*, (3) 125-134.

An Integrated Model of Student Support System Management and Life Skills for Educational Opportunity Expansion Schools in the Lower Northern Region*

[1]Surachet Chotmon, Poompipat Rukponmongkol and Chayut Vijitsunthorn

[1]Kamphaeng Phet Pajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: ksurachaet@gmail.com

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study conditions of problems and factors promoting the management; 2) to create an management model; and 3) to assess an integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools in the lower northern region. The study applied a research and development (R&D) method. The research instruments were: 1) a questionnaire inquiring about conditions and problems as well as a questionnaire inquiring about the level of problems with student support system management; 2) an interview form in which the data collected were analyzed using content analysis; 3) an assessment form for propriety and accuracy of a model; and 4) an assessment for feasibility and utilization of a model. The data were analyzed by way of mean and standard deviation (S.D.).

From the study, the following results are found: 1) Principles and concepts, factors impacting policy management, mobilization of key personnel, and the student support system management of educational opportunity expansion schools are all significant components in the management of student support system at schools; 2) An integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools are of accuracy and propriety in terms of principles and concepts for developing a model for student support system in schools, factors affecting the management of student support system, and the process for managing the student support system; and 3) The opinions of government teachers and education officers affect the feasibility and utilization of a model for student support system in schools in terms of principles and concepts for

*Received November 21, 2021; Revised December 20, 2021; Accepted December 29, 2021

developing a model for student support system in schools, factors affecting the management of student support system, and the process for managing the student support system.

Keywords: Management Model; Student Support System Integrated with Life Skills; Educational Opportunity Expansion Schools

Introduction

Not only is the contemporary educational environment continually changing, but so are technology and communication developments, as well as economic competition, all of which have an influence on individuals and youths. They are also the driving force behind the adoption of certain values in society, such as the purchase of a telephone, luxury, a motorcycle, television, and stereo. Furthermore, they lack self-control, as seen by problems with social addiction in online games, criminality, sex, drug, conflict, and class inequality. These influence young people to spend their money in the wrong places. It is the source of social problems and has an impact on everyone's mental and physical health (Tamang, 2008)

To improve the quality of individuals and youths, all schools must collaborate to organize teaching and guidance for the formation of skilled people who will be capable of living peacefully in society. According to the Ministry of Education (2007), school is one of the entities that instruct youth to have the desired national characteristics. It is to establish a school staff corporation. The teacher is essential, particularly the mentor teacher who stays close to the student and is on a mission to improve the student's life quality. People-to-people, parents, communities, government, and private organizations are all essential entities.

Educational opportunity expansion schools in the lower northern region have been active in education management of youth since early childhood in the area of teaching and learning management. To begin expanding possibilities, education must be conducted for students to have knowledge, abilities, and skills to live and be able to live peacefully together in society. It must also nurture and teach desirable characteristics in students such as discipline, kindness, honesty, responsibility, and compassion. At the present, the management of the student support system is now ineffective owing to a lack of true engagement of parents, communities, students, and all stakeholders in giving information and cooperating in

the prevention of problems. According to the findings of a study conducted by the Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education (2004), the major problems in the student support system were caused by an ineffective management system at both the educational and stakeholder levels, which requires the creation of a body of knowledge in developing a new administrative system and disseminating knowledge for schools to solve the problem of inappropriate behavior and to develop learners in order for them to have desirable characteristics.

The Office of the Basic Education Commission under the Secondary Educational Service Area Office in lower northern region has a policy for schools to expand opportunities, which is managed in conjunction with the student support system, which is a step-by-step process of caring for and assisting students with clear methods and working tools, with an advisory teacher as the main personnel in such operations, close cooperation with the teachers involved, and support from schools. The support for students include the promotion of student development, problem prevention, and problem-solving. There are ways and resources available for teachers, advisers, and other related staff to utilize in the development of students with desirable characteristics and keeping them drug-free (Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education, 2004)

We can summarize the conditions and problems that arise with students in educational opportunity expansion schools, resulting in students who are more at risk in learning, behavior, and are more likely to fail at school. A study of a student support system to be used in the educational opportunity expansion school has been conducted in accordance with the National Education Act (B.E. 2542) and the National Education Plan (B.E. 2017 – 2036), which aims at knowing students individually, promoting students,

. The study's results were applied to students in order for them to be a whole human being, a decent person, intelligent, and happy. As a result, an integrated model of student support system management and life skills of educational opportunity expansion schools in the lower northern region can be concluded to be of quality.

Objectives of the research

1. To study the problems and factors promoting the student support system management integrated with life skills for the educational opportunity expansion schools in the lower northern region.

2. To create an integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools in the lower northern region

3. To assess an integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools in the lower northern region

Research Methodology

The researcher has defined the study into 4 steps as follows:

1st Step: To analyze and synthesize documents including interviews for the student support system management integrated with life skills for the educational opportunity expansion schools in the lower northern region

2nd Step: To study the conditions, problems, and factors that promote the student support system management integrated with life skills for the educational opportunity expansion schools in the lower northern region

3rd Step: To create an integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools in the lower northern region

4th Step: To assess an integrated model for student support system management and life skills of educational opportunity expansion schools in the lower northern region

Research results

1. Problems and factors promoting the student support system management integrated with life skills for the educational opportunity expansion schools in the lower northern region have been found as follows:

1) From analyzing factors promoting the development an integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools in

the lower northern region, the summary from interviews with administrators and persons responsible for the student support system in small-sized opportunity expansion schools reveals the following: Most small-sized educational opportunity expansion schools face three key problems that prevent them from supporting students in the same way as medium-sized and large-sized educational opportunity expansion schools do. Most small-sized educational opportunity expansion schools have the same problems in this respect, which include management problems, teaching and learning problems, preparedness problems in relation to supporting factors, and participation problems in educational management. All of this has an effect on the student support system as well.

2. From creating and examining an integrated model for student support system management and life skills of educational opportunity expansion schools in the lower northern region, it has been found that the researcher synthesizes the information from the study in the first and second steps on problems and factors promoting the student support system management integrated with life skills for the educational opportunity expansion schools before inviting experts to a workshop in order to draft an integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools in the lower northern region which consists of seven components as follows:

1) The 1st component: Important principles

An integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools in the lower northern region is referred as the management process in building the student support system management integrated with life skills for educational opportunity expansion schools in the lower northern region. Administrators can implement educational policies that ensure continual and sustainable quality.

2) The 2nd component: Objectives

2.1 To enable administrators to use as a guideline for managing the student support system integrated with life skills in schools in the lower northern region in order to achieve continuous and sustainable educational standards

2.2 To allow schools to be accepted by parents and different community organizations

2.3 To provide parents with high-quality options for selecting a school for their children

2.4 To raise awareness for the government teachers and educational officers on the student support system

3) The 3rd component: Assessment Standards

4) The 4th component: Planning

5) The 5th component: Evaluation

6) The 6th component: Results of the development

7) The 7th component: Conditions for success

The opinions of experts from examining an integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools, a model is found to be of accuracy, propriety, and feasibility in terms of principles and concepts for developing a model for student support system in schools, factors affecting the management of student support system, and the process for managing the student support system.

3. From assessing an integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools in the lower northern region, it has been found that the government teachers and educational personnel view that a model is of feasibility and utilization in terms of principles and concepts for developing a model for student support system in schools, factors affecting the management of student support system, and the process for managing the student support system.

The new body of knowledge

In order to develop a model of student support system management for educational opportunity expansion schools in the lower northern region, many documents including various theories and related research works have been studied and created as the new body of knowledge as follows:

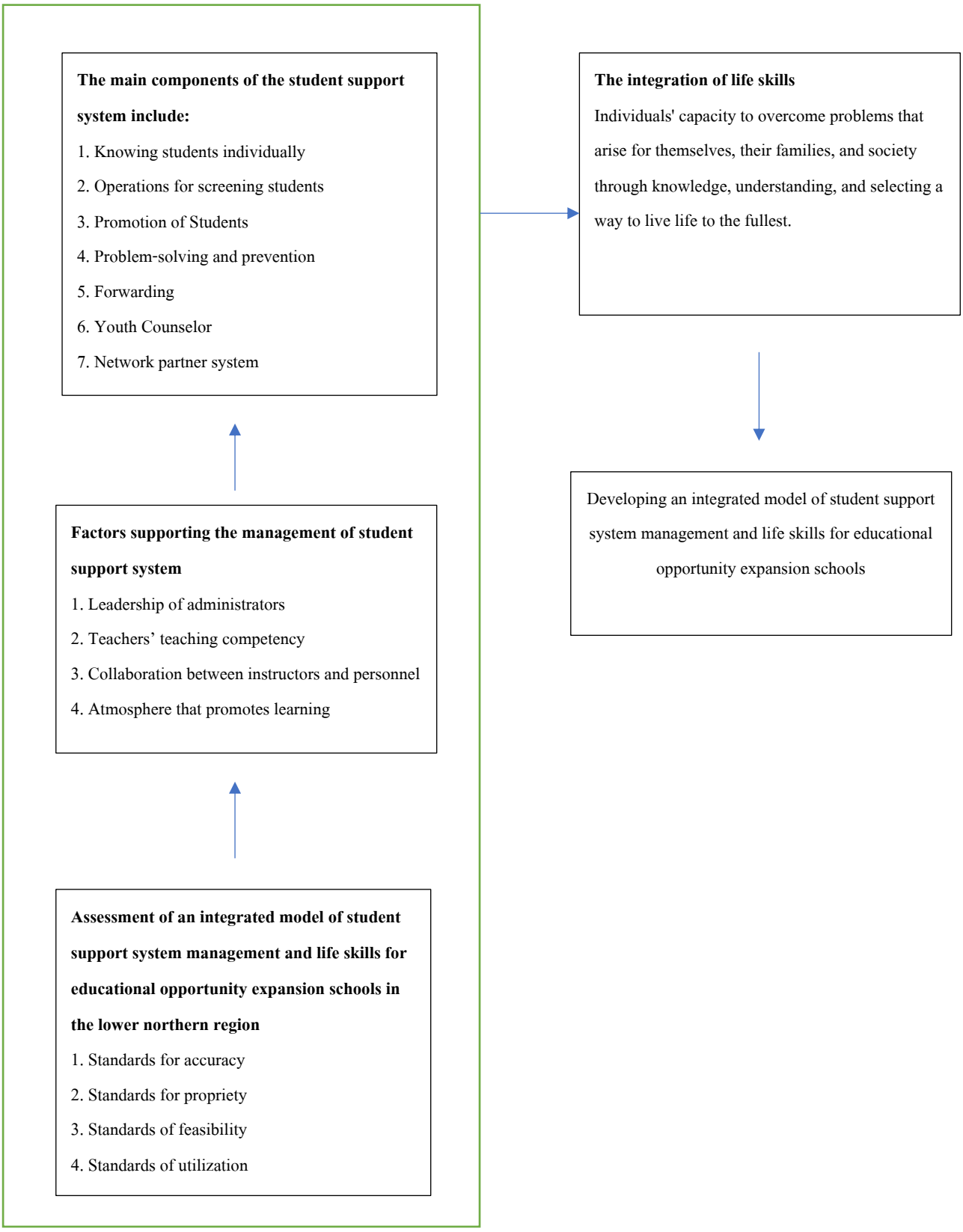
The main components of the student support system include:
1. Knowing students individually
2. Operations for screening students
3. Promotion of Students
4. Problem-solving and prevention
5. Forwarding
6. Youth Counselor
7. Network partner system
The integration of life skills
Individuals' capacity to overcome problems that arise for themselves, their families, and society through knowledge, understanding, and selecting a way to live life to the fullest.
Developing an integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools
Factors supporting the management of student support system
1. Leadership of administrators
2. Teachers' teaching competency
3. Collaboration between instructors and personnel
4. Atmosphere that promotes learning
Assessment of an integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools in the lower northern region
1. Standards for accuracy
2. Standards for propriety
3. Standards of feasibility
4. Standards of utilization

Discussion of research results

Based on the conclusion of an integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools in the lower northern region, the following are some major points that are discussed:

1. Conditions and problems in the student support system management integrated with life skills for educational opportunity expansion schools in the lower northern region

The problems are that teachers have a lot of work, which leaves them with little time to visit students' families and a limited budget. When children have problems, parents do not have time to meet with teachers and do not comprehend the student support system. Administrators do not place as much emphasis on it as they should. As for suggestions, there should be training to improve teachers and subordinates in all aspects. More funds should be allocated to establish a systematic and ongoing student support system. There should be a network of parents to help them understand how the student support system works. To tackle the problems, teachers and parents must work together actively. According to the primary schools under Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 1 by Sriwongphan (2007), the main components of the support system should include knowing students individually, the operations for screening students, the promotion of students, problem-solving and prevention, forwarding, youth counselor, and network partner system.

2. Based on an integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools in the lower northern region, the following are some major points that are discussed:

2.1 The principles and concepts of student support system management pertain to the roles and responsibilities of schools in managing and supporting students in accordance with the law. According to the National Education Act B.E. 2542, students should be encouraged to develop life skills that allow them to care for themselves to the best of their abilities in order to live a happy life in society.

Furthermore, Rakpornmongkol (2018) investigated a model for enhancing students' public minds, which are as follows: 1) Assisting students in obtaining essential information from

guidance teachers in education, career, and personal matters in order for them to make suitable judgments, as well as creating more stability in accomplishing what they have previously decided; 2) Assisting students in developing positive relationships with teachers. Daring to consult with their guidance teachers when problems arise, for example; 3) Assisting students in improving their behavior; 4) Assisting students in developing positive attitudes about teachers, friends, schools, and society; 5) Assisting students in developing a real self-understanding and self-acceptance based on facts that will influence the formation of a positive personality; 6) Allowing teachers to meet with students in groups in a more personal and detailed manner, saving time in giving knowledge to students; 7) Giving teachers the opportunity to share information on education, career, and personal matters, as well as stay up with current events; 8) Providing teachers with the option to employ a variety of approaches to collect information about every individual child quickly and thoroughly; 9) Assisting teachers in precisely understanding each student's requirements, interests, talents, and attitude. This will be helpful in establishing study plans and other counseling services so that problems may be rectified before it is too late; 10) Establishing a guidance services for students to achieve their goals, and students will be able to recognize the value of the guidance services by themselves, so teachers will not have to waste time adjusting the behavior of students who have problems both in behavior and learning, and teachers will be able to devote time to teaching academics; 11) Assisting in the reduction of student behavioral issues. This eliminates any issues with school regulations and discipline. It contributes in the successful administration of students; 12) Assisting in the organization of school programs and activities in order to reach students' goals; 13) Assisting in the development of a positive relationship between guidance teachers and parents, allowing parents to have a positive attitude about schools and the teaching process. As a result, teachers and parents will work together to plan the development of students' personalities; 14) Assisting the community in attracting the attention of students so that students see the worth of the community and are willing to develop their own community in order to progress further; and 15) Assisting the nation in developing decent citizens with qualifications such as self-help and self-sacrifice to contribute to society according to their ability.

2.2 Factors affecting the student support system management in schools are as follows: 1) students, their families, and the school; 2) The Office of the Basic Education Commission's policy must be implemented consistently, and the Office of Elementary Education Service Area must perform the role of inspecting, monitoring, and evaluating; 3) The performance of key personnel, including school administrators, teachers, advisers, guidance teachers, parents, and students, all of who must work well together. Schools, families, and communities must collaborate to take responsibility for students while also inspiring them. As Epstein (1996; Drake, n.d., Carter, 2000) argues, the problems and challenges that students face today cannot be resolved by education administrators or a single parent or family since these problems are socially, emotionally, mentally, and environmentally violent against students. As a result, families and schools must collaborate actively to help solve these issues. These views are also shared by Srisa-nga, Kalawong and Subprasopchock (2017) who agree that the parents, teachers and strong social networks are more likely to participate in the students' learning than the parents alone.

3 . Based on the creation of an integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools in the lower northern region, the results are as follows:

1) Plans that include analyzing the school's context and developing an action plan, screening students, conducting stakeholder meetings to clearly identify strategies, goals, and indicators, and implementing projects and activities with the participation of all relevant personnel.

2) The organizational structure consists of outlining the roles and responsibilities of those involved in the student support system, which must include all personnel both inside and outside of the school. The organizational structure of each school is designed according to its setting, size, and circumstance. The team's continuous development can clearly identify personnel roles and responsibilities, allocate tasks, plan meetings, and design team training for effective coordination.

3) The organization's leadership comprises of administrators who must study information by having a thorough student support system policy, being a good role model

and leader in activities that follow the system, and motivating students. Administrators are crucial persons who must have expertise and comprehension of this system in order to manage the student support system in schools. Administrators must be a leader in planning and creating a strong team, as well as holding a meeting to communicate the policy and address various problems, while encouraging teachers and parents to engage in plan creation. Furthermore, administrators must set a positive example by leading activities, overseeing, monitoring, and assessing outcomes, and offering reinforcement to teachers and students.

4) Operational Staff consists of administrators, teachers, advisors, guidance teachers, parents' networks, student teams, communities, and basic school committees, which is regarded as the most significant aspect. The team's size is determined by the context, the size of the school, the number of students, and the nature of the problems. Staff must be aware of and comprehend key activities in the student support system.

5) Audit, follow-up, and evaluation are comprised of three steps: creation of a plan; follow-up and assessment; and preparation of a tool to record the operation's outcomes in order to report to the school director. To make the process more systematic, a ready-made program system should be available. The database should be utilized to screen each student's actual condition individually. Observing, interviewing, home visits, homerooms, and parent meetings should be used to follow up on students. Teachers and parents should be urged to keep track of students who are frequently absent and to send them to relevant departments.

6) Improvements could be made by bringing the findings of the follow-up to the school meeting to get feedback from all stakeholders. Following that, analyze the issue, identify problems, and seek solutions in accordance with the administrative procedure.

7) Coordination is the heart of the student support system. The school director can accomplish success by employing effective communication tactics and cultivating positive relationships with the network. Coordination is at the core of administrative system work in schools, which requires very high coordination and administrative skills due to the large number of people involved, including administrators, teachers, advisors, guidance teachers, parents, students, and communities.

Conclusion

An integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools in the lower northern region consists of 7 components as follows: 1) knowing students individually; 2) the operations for screening students; 3) the promotion of students; 4) problem-solving and prevention; 5) forwarding; 6) youth counselor; and 7) network partner system. In this regard, suggestions are made based on the workshop and connoisseurship that the accuracy and propriety are at the highest level. An integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools in the lower northern region has passed the evaluation from the public hearing seminar.

A support system can assist students in accomplishing their goals by utilizing efficient communication skills and developing positive relationships with the network. Coordination is at the core of administrative system work in schools, which requires very high coordination and administrative skills due to the large number of people involved, including administrators, teachers, advisors, guidance teachers, parents, students, and communities. Internal coordination, such as a good relationship between personnel and coordination across internal departments, allows for better communication and, as a result, understanding among one another, and can help to decrease problems and obstacles that may occur.

Suggestions

From the results of the research, the researcher has the following suggestions:

1. Suggestions from the research

The results of the research according to the 1st objective, it has been found that schools have important elements in the management of the student support system, which consists of principles and concepts, factors affecting the policy management, the mobilization of key personnel, and the process for managing the student support system in educational opportunity expansion schools, therefore, the relevant agencies should proceed as follows:

1.1 Primary Education Service Area Office should create a curriculum for the development of student support system management in schools by conducting training for school administrators, teachers, counselors, and parents to work together to strengthen the student support system in schools.

1.2 Primary Educational Service Area Offices and schools should promote the development of key personnel by providing training courses for guidance teachers and counselors, as well as sending teachers and educational personnel to study at a model school.

1.3 The school board and community should be involved in the management by requiring the school to submit the results of the student support system to the school committee for consideration and approval.

The results of the research according to the 2nd objective, it has been discovered that the new teacher advisor does not have enough materials to use in preventing and solving problems that may occur to students in the future because teachers are unable to thoroughly care for students, there is a lack of participation within the school, and no data in terms of student behavior has been recorded. Both parents and students who have problems continue to lack participation with the school since the majority of parents lack comprehension and disregard the issue. Therefore, the relevant agencies should proceed as follows:

2.1 All schools should establish the management of the student support system in accordance with the system by encouraging continuous and systematic home visit activities, parent-class meetings, guidance, counseling, surveillance, and promotion of student development activities.

2.2. A meeting/training/seminar should be organized to instruct teachers on the skills required for the student support system so that their teaching behavior may be enhanced to better help the students. The number of students in each room should be lowered so that teachers can concentrate their whole attention to increasing the quality of each student.

2.3. Teachers, advisors, and parents should cooperate in enhancing understanding among students. Parents must cooperate in providing students' personal information and reporting their children's conduct at home to the school. Parents must also keep an eye on

their children's conduct and help them comprehend the school in order for them to have a positive attitude toward themselves and the school.

The results of the research according to the 3rd objective, it has been discovered that the opinions of government teachers and educational personnel on an integrated model of student support system management and life skills for educational opportunity expansion schools, a model is found to be of feasibility and utilization in terms of principles and concepts for developing a model for student support system in schools, factors affecting the management of student support system, and the process for managing the student support system. Therefore, the relevant agencies should proceed as follows:

3.1 The Office of the Basic Education Commission's policy on the student support system must be implemented and forwarded. In order to successfully monitor and assess the results of the student support system in schools, the Office of Elementary Education Service Area must develop a strategic plan, define targets, and construct a strong internal management system.

3.2 A sufficient amount of time should be arranged to plan activities that will encourage and develop students.

3.3 Schools should plan activities based on the interests and attitudes of students, including student participation.

2. The suggestions for future research

The future research should involve the following issues:

2.1 A research should be conducted in order to build a model of collaboration between schools and communities for a long-term student support system.

2.2 There should be research into the establishment of training packages for teachers in charge of student support systems in schools to enhance counseling skills.

2.3 A research on causal factors affecting the work of the student support system in schools

2.4 A multi-level research study on the work of the student support system in schools should be conducted.

2.5 The Delphi method should be used for future research.

2.6 The Participatory Action Research should have seven variables in the future research.

2.7 Because of the Covid-19 situation, this research received quantitative data during the data collection period for conducting a public hearing, but if there was an opportunity for discussion, it would be possible to obtain qualitative data as there would be discussion and exchange of ideas with each other.

References

Ministry of Education. (2007). *laksūt phatthanā phū nam kānplīanplǣng phū̄a rọ̄ng rap kānkrachāi 'amnāt samrap phūbọ̄rihān kānsuksā læ phūbọ̄rihān sathān suksā.* Nakhon Pathom: National Institute for Development of Teachers, Faculty Staff and Educational Personnel.

Ministry of Education. (2010). *Guidelines for organizing activities for student development According to the educational core curriculum B.E.2551.* (2nd ed.). Bangkok: Agricultural Cooperative Union Printing House of Thailand Co., Ltd.

Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education. (2004). *Guidelines for the implementation of the student support system in educational institutions.* Bangkok: Publishing House of the Shipping and Parcel Organization (ROP).

Rakpornmongkol, P. (2008). *The Mutual Situation and the Expectations of Parent of Students towards the Educational Management of Municipality School in Samusakorn*. (Master's Thesis). Dhonburi Rajabhat University. Bangkok.

Tamang, S. (2008). *Student care-taking system performance of Watsripingmuang Municipal School, Chiang Mai Province.* (Master's Thesis). Graduate School: Chiang Mai University. Chiang Mai.

Sriwongphan, P. (2007). *the Performance of System of Helping Students in Primary Educational Service Area 1 in Chiang Mai*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.

Srisa-nga, P., Kalawong, S., & Subprasopchock, M. (2017). Development of Parents Network Management at Satreesetthabuthbumpen School in Minburi District, Bangkok Metropolis. *Phranakhon Rajabhat Research Journal (Humanities and Social Sciences)*, 12(1), 64-80.

กระบวนการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบัน ตามหลักพุทธสันติวิธี กรณีศึกษาวัดบริบูรณ์ ชุมชนบ้านขี้เหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ*

The Cremation Process for Environmental Protection in the Present Thai Society Based on Buddhist Peaceful Means a Case Study of Wat Boriboon, Ban Khilek Yai Community, Nai Mueang Subdistrict, Mueang District, Chaiyaphum Provice

[1]นงนภัส เดชะองอาจ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ

[1]Nongnapas Deachaongard and Phrakhru Palad Adisak Vajirapaññ o

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิยาลัย

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: nongnapat46201@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการเกิดมลพิษจากการเผาศพ 2) เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหามลพิษจากการเผาศพในเขตชุมชนด้วยหลักพุทธสันติวิธี และ 3) เพื่อศึกษาการจัดการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักพุทธสันติวิธี ของวัดบริบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ มีการการสนทนากลุ่มจากผู้นำศาสนา นักวิชาการ ผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 7 คน โดยนำเสนอผลวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของการเกิดมลพิษจากการเผาศพของวัดบริบูรณ์ บ้านขี้เหล็กใหญ่ เป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วยมลพิษทางอากาศจากการเผาศพที่ส่งผลเสียต่อสุขภาวะของทั้งผู้ที่อยู่ในวัดและชุมชน มลพิษที่เกิดจากเตาเผาศพ เกิดขึ้นจากการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์ ได้แก่ ฝุ่นละออง/เขม่าควันกลิ่นเหม็น SO2 CO และ NO2 และการเผาไหม้วัสดุตกแต่งโลงศพ เช่น พวงหรีด พลาสติก สีทาโลง ซึ่งจะก่อให้เกิดโลหะหนัก เช่น แคดเมียม ตะกั่ว ปรอท และสารไดออกซินและฟิวแรนจากการรายงานของกรมควบคุมมลพิษ ซึ่งเป็นสาเหตุของมลพิษเกิดจากการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์ของสิ่งของที่ใส่ไปในเตาเผา 2) กระบวนการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมด้วยหลักพุทธสันติวิธีของวัดบริบูรณ์ บ้านขี้เหล็กใหญ่ จัดการด้วยกระบวนการสาธารณะและสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับภัยมลพิษจากเผาศพโดยการจัดกระบวนการสาธารณะสนทนาในพื้นที่ให้ความรู้จากมลพิษที่ก่อเกิดภัยอันตรายในการเผาศพและการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีของเตาเผาศพแบบสองห้องเผามาจัดการปัญหามลพิษจากการเผาศพในเตาเผารุ่นใหม่ 3) การจัดการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักพุทธ

*Received October 13, 2021; Revised December 17, 2021; Accepted December 21, 2021

สันติวิธี ของวัดบริบูรณ์ ด้วยแนวคิดและวิธีการใหม่อย่างเป็นขั้นตอนที่เรียกว่า กระบวนการหลัก 5 สติ คือ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ โดยมีความเหมือนความแตกต่างและความเกี่ยวเนื่อง คือ พละ 5 เป็นธรรมที่กำจัดแก้อกุศลนิวรณ์ อินทรีย์เป็นธรรมเสริมสร้างกุศลอิทธิบาท

คำสำคัญ: พุทธสันติวิธีการ; รักษาสิ่งแวดล้อม; กระบวนการเผาศพ

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the problems of pollution caused by cremation; 2) to study the participatory process of resolving pollution problems caused by cremation in the community through Buddhist peaceful means; and 3) to study the cremation management for environmental protection in the present Thai society through Buddhist peaceful means of Wat Boriboon, Nai Mueang Subdistrict, Mueang District, Chaiyaphum Province. The study used a qualitative research technique, with data collected from a focus group discussion comprising religious leaders, scholars, community leaders, and relevant persons, in a total of 7 persons. The data were presented in a descriptive way.

From the study, it is found as follows: 1) The cremation at the temple causes air pollution posting problems that can affect health and the environment of the community. Pollution from cremation has harmful effects on the health of both those who reside inside and outside the temple. Pollution is caused by incomplete combustion, which produces airborne dust and foul-smelling smoke (SO2, CO, and NO2), as well as the burning of coffins with decorative plastic materials that are put inside the crematoriums like wreaths, plastic, and coffin paint, all of which can produce heavy metals such as cadmium, lead, mercury, dioxins, and furans; 2) The cremation process for environmental protection through Buddhist peaceful means of Wat Boriboon can be managed through public processes and community participation, that is, educating people in the areas about the dangers of cremation pollution through public processes and discussions, as well as the use of innovative technology of two-chamber crematorium to address the problem of pollution from cremation in modern crematoriums; and 3) The cremation management for environmental protection in the present Thai society through Buddhist peaceful means of Wat Boriboon applies the new concept and method called “the Process of 5 Sati” which are Saddhindriya (faith faculty), Viriyindriya (energy faculty), Satindriya (mindfulness faculty), Samādhindriya (concentration faculty), and Paññindriya (wisdom faculty). These are related to Bala (the 5 powers) which are the dhammas

for eradicating Nīvaraṇa (the 5 hindrances) while Indriya (the 5 faculties) are the dhammas for cultivating Iddhipāda (the 4 bases for success).

Keywords: Buddhist Peaceful Means; Environmental Protection; Cremation Process

บทนำ

มนุษย์ทุกคนย่อมมีความตายเป็นเบื้องหน้า เพราะชีวิตไม่มีความยั่งยืน เกิดขึ้นดำรงอยู่ เสื่อมสลาย และดับไปเป็นธรรมดา ความตายทางพระพุทธศาสนานั้นถือได้ว่าเป็นศาสตร์แห่งความจริงที่กล่าวถึงความจริงอันเป็นไปตามกฎของธรรมชาติซึ่งก็คือกฎแห่งเหตุผล เมื่อมีการตายเกิดขึ้นสิ่งสำคัญที่จะต้องดำเนินการต่อไปคือการจัดการกับการตายเพื่อให้เป็นไปตามศาสนพิธีของศาสนา เมื่อมีผู้เสียชีวิต ญาติมักจัดการกับศพโดยวิธีการเผาซึ่งถือเป็นประเพณีปฏิบัติทางพุทธศาสนากันมาเป็นเวลานาน วัดจึงเป็นที่พึ่งพาของคนในสังคมในการจัดการพิธีเผาศพ โดยใช้เมรุเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมซึ่งมีเตาเผาศพ เป็นแหล่งกำเนิดสารพิษ (Padphadee, Charoensuk, and Lunsamrong, 2020) ที่ปลดปล่อยสารพิษต่าง ๆ ทั้งที่มองเห็นหรือสัมผัสได้ และไม่สามารถมองเห็นหรือสัมผัสได้ ปัญหามลพิษที่เกิดจากการเผาไหม้ไม่สมบูรณ์ในการเผาศพเป็นปัญหาสุขภาวะที่สำคัญ เช่น มีฝุ่นละออง เขม่า ขี้เถ้า และกลิ่นเกิดขึ้น ทั้งนี้ เกิดจากระบบเตาเผาและเชื้อเพลิงที่ใช้ในการเผา ปัญหานี้เกิดขึ้นอย่างรุนแรงในเขตชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง ที่คนในสังคมทุกฝ่ายควรร่วมกันรับรู้ ตระหนักรู้ และต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานี้

ชุมชนบ้านขี้เหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีประชากรทั้งสิ้น 37,510 คน ชาย 17,387 คน หญิง 19,523 คน มีวัดทั้งหมด 16 วัด จากจำนวนประชากรที่มีความหนาแน่นและจำนวนวัดที่มีมากเมื่อมีการเผาศพ มลพิษที่มาจากการเผาศพและก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายมนุษย์ ซึ่งอาจเกิดขึ้นเนื่องจากสารพิษที่ออกมาจากเตาเผาที่เผาไหม้ไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะการเผาขยะอินทรีย์ที่มักมีสารเคมีหรือวัสดุต่าง ๆ มากมาย สารพิษนี้ยังเป็นมลพิษที่ฟุ้งกระจายในอากาศในรูปแบบฝุ่นละอองขนาดเล็ก และสามารถแพร่กระจายสัมผัสโดยตรงสู่ร่างกายมนุษย์ ในลักษณะเถ้าฝุ่นที่ละเอียดไร้สี ไร้กลิ่น และไร้ควัน ซึ่งมีข้อมูลพบว่าวัดตำบลในเมือง ยังใช้เตาเผาที่ไม่มีคุณภาพและประสิทธิภาพที่ดีพอที่จะช่วยลดมลพิษดังกล่าว ผลเสียจะเกิดขึ้นกับคนในชุมชนอย่างมาก และส่งผลในระยะยาวกันประชากรในชุมชน (Siamrath Online, 2021)

ปัญหามลพิษทางอากาศจากการเผาศพของวัดบริบูรณ์ บ้านขี้เหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นอีกหนึ่งในปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชนมีความสำคัญอย่างมากจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก หรือ ฝุ่นละออง PM2.5 (Particulate Matter 2.5 – PM2.5) เป็นฝุ่นละอองขนาดเล็กว่า 2.5 ไมครอน (Rammasak, 2016) ซึ่งสามารถถูกสูดเข้าลึกถึงทางเดินหายใจและปอด ก่อให้เกิดการระคายเคือง แสบจมูก ไอ จาม มีเสมหะ หอบหืด หัวใจวายเฉียบพลัน หลอดเลือดสมองตีบ และที่อันตรายที่สุดอาจถึงขั้นเป็นมะเร็งปอด ส่งผลเสียต่อสุขภาวะของทั้งผู้ที่อยู่ในวัดและชุมชนเพราะวัดมีชุมชนล้อมรอบอย่างหนาแน่น ฉะนั้นสาเหตุของมลพิษเกิดจากการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์ของบรรดาสิ่งที่ใส่ไปในเตาเผา เช่น โลงศพที่มีวัสดุพลาสติกตกแต่ง เช่น ลายเทพพนม สีทาโลง พวงหรีด ไม้ กระดาษเงิน กระดาษทอง หรือ

เชื้อเพลิง เช่น ถ่าน ฟืน น้ำมัน เหล่านี้เป็นสิ่งที่ถูกใส่เข้าในเตาเผา ซึ่งล้วนทำให้เกิดมลพิษอันตรายจากการเผาไหม้ไม่สมบูรณ์ผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของมลพิษที่เกิดขึ้น ได้แก่ เป็นสารก่อมะเร็ง จึงเป็นปัญหาที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องเร่งแก้ไข ที่คนในสังคมทุกฝ่ายควรร่วมกันรับรู้ ตระหนักรู้ และต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานี้ร่วมกัน การรับรู้ ตระหนักรู้ของคนในชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

จากแรงจูงใจดังกล่าวที่ต้องการจะศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหามลพิษจากการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมด้วยหลักพุทธสันติวิธีของวัดบริบูรณ์บ้านขี้เหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหามลพิษดังกล่าวขยายออกไปให้กับชุมชนใกล้เคียงเพื่อเป็นแบบอย่างในการจัดการด้วยการลดมลพิษจากการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนให้กับวัดและชุมชนต่าง ๆ ของจังหวัดชัยภูมิต่อไป โดยประโยชน์ที่ได้รับนั้นส่งผลกับทั้งประชาชนทั่วไปให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพที่ดี มีความรักความสามัคคีในชุมชน และส่งต่อไปยังรุ่นสู่รุ่นสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการเกิดมลพิษจากการเผาศพของวัดบริบูรณ์ บ้านขี้เหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหามลพิษจาการเผาศพในเขตชุมชนด้วยหลักพุทธสันติวิธีของวัดบริบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาการจัดการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักพุทธสันติวิธีของวัดบริบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

แนวทางการศึกษาวิจัยเรื่องจัดการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research) และ ซึ่งใช้ข้อมูล 2 แหล่งรวมกัน ดังนี้ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้วิธีการหาข้อมูลจากพระไตรปิฎก และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) จากวิทยานิพนธ์หนังสือ เอกสาร บทความ อรรถกถา ฎีกา เว็บไซต์ (Website) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจเอกสาร (Documentary Research) ค้นคว้าจากเอกสาร ทั้งที่เป็นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย และจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ งานวิจัย ตำราวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเผาศพตั้งแต่สมัยพุทธกาลถึงปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจข้อมูลบริบทพื้นที่ เข้าสังเกต สำรวจ ศึกษาสภาพบริบทสังคม พื้นที่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนบริเวณวัดบริบูรณ์ ตำบลในเมือง และข้อมูลจากเว็บไซต์ หนังสือพิมพ์ งานวิจัย ตำราวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำเครื่องมือแบบสอบถาม นำหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการเผาศพเพื่อลดปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อม ปรับให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทสภาพสังคมในปัจจุบัน จัดทำแบบคำถาม

สัมภาษณ์เชิงลึกเป็นคำถามแบบเจาะจง ทั้งนี้เพื่อหาข้อมูลในปัจจุบันทั้งในเรื่องปัญหาที่เกิดขึ้นและเพื่อความต้องการของชุมชนในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 4 การสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ผู้ศึกษาวิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 7 ท่าน เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหาและอุปสรรคของการเผาศพ วิเคราะห์การสร้างแนวทางการพัฒนาแก้ไขปัญหามลพิษจากการเผาศพ เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม โดยผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านพิธีกรรมศพ และเชี่ยวชาญด้านการวางแผนนโยบายด้านสาธารณะสุขและสิ่งแวดล้อม ด้านกฎหมาย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน

ภาพที่ 1 พระราชชัยสิทสุนทร รักษาการเจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ วัดไพรีพินาศ พระครูอนุรักษ์ชัยธรรม ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอเมืองชัยภูมิ วัดบริบูลย์ นายบรรยงค์ เกียรติก้องชูชัย อดีตนายกเทศมนตรีเมืองชัยภูมิ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แนวคิดกระบวนการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบัน

ภาพที่ 2 พระครูอนุรักษ์ชัยธรรม ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอเมืองชัยภูมิ วัดบริบูลย์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) สนับสนุนด้านการวางแผนนโยบายด้านสาธารณะสุขเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม

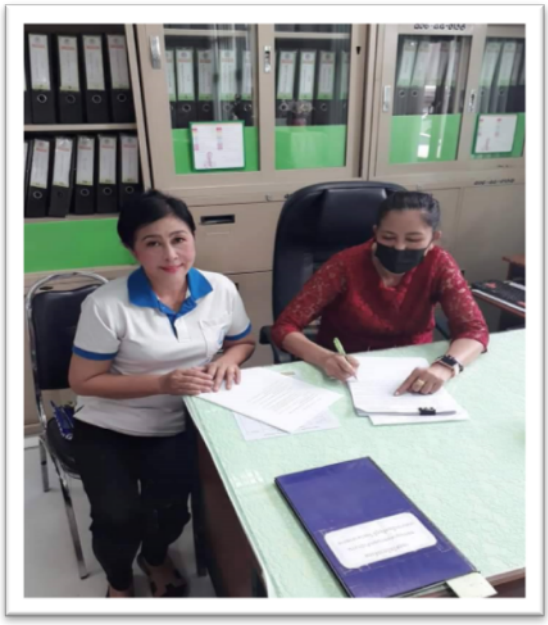

ภาพที่ 3 นางจิตลดา มณีประดิษฐ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้เชี่ยวชาญในด้านพิธีกรรมศพและด้านการวางแผนนโยบายด้านสาธารณะสุขและสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนที่ 5 การสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ อธิบาย ตีความ นำข้อมูลที่ได้แล้วมาวิเคราะห์และสรุปแนวทางเบื้องต้นเพื่อแปลผลต่อไป โดยหลักการแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ 6 การจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันหารือ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลจากข้อมูลที่ได้รับ

ภาพที่ 4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ขั้นตอนที่ 7 ทดลองฝึกปฏิบัติ (Action research) นำเตาชนิดใหม่มาเพื่อใช้ทดแทนของเดิม เพื่อเป็นการทดสอบประสิทธิภาพทำงานและเป็นการเปรียบเทียบของเดิมที่เคยใช้กันมา หรืออาจเป็นการเข้าเยี่ยมชมการทำงานของเตาเผาจากวัดอื่น ๆ ที่มีการใช้งาน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการทำงานของเตาดังกล่าวเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ขั้นตอนที่ 8 ปรับปรุงพัฒนาและนำเสนอผลการวิจัย หลังจากได้เยี่ยมชม รวมทั้งการได้แลกเปลี่ยนข้อมูลกัน จากข้อมูลทั้งหมดผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงและนำเสนอเป็นผลการวิจัย แนวทางการการจัดสร้างเตาที่

มีประสิทธิภาพในการลดปัญหามลพิษ และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน รวมทั้งการเสนอแนะข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการวิจัยในครั้งต่อ ๆ ไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการเกิดมลพิษจากการเผาศพของวัดบริบูรณ์ บ้านขี้เหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของการเผาศพของวัด มีการเปิดใช้เมรุมานานหลายสิบปีและมีการใช้เตาเผาศพเก่าที่มีอายุการใช้งานมานาน พบว่าสารมลพิษทางอากาศที่สำคัญอันเกิดจากเตาเผาศพที่มีการตั้งใช้งานอยู่ภายในเมรุ ที่ใช้เพื่อประกอบพิธีการเผาศพในวัด มีสาเหตุมาจากการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์วัสดุที่ใส่เข้าไปในเตาเผา ได้แก่ ตัวศพ วัสดุตกแต่งศพ โลงศพ วัสดุตกแต่งโลง (พลาสติกลายเทพพนม สีทาโลง) พวงหรีด กระดาษเงิน กระดาษทอง รวมไปถึงเชื้อเพลิงในการเผาไหม้ อันได้แก่ ถ่าน ฟืน หรือ น้ำมัน ซึ่งทำให้อุณหภูมิเผาไหม้ไม่คงที่จนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดมลพิษขึ้น ทั้งนี้จากการตรวจสอบพบสภาพเตาเผาศพที่ใช้ภายในวัด ที่มีสภาพทรุดโทรม และเสื่อมสภาพเนื่องจากการใช้งานมาอย่างยาวนาน แม้วัดจะมีการซ่อมแซมเตาเผามาเป็นระยะ ๆ แต่ก็มักอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ เพียงให้คงสภาพเพื่อการใช้งานได้และยังขาดการให้ความสำคัญในการดูแลบำรุงรักษาเตาเผาศพให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ ซึ่งทางวัดเองก็ทราบดีถึงปัญหาดังกล่าว คือ เตาเผามีเขม่าควันก่อให้เกิดมลพิษ ซึ่งพบว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในปัญหามลพิษจากการเผาศพ ทั้งพระ เณร และคนในชุมชน ยังขาดความรู้ ความเข้าในพิษภัยของมลพิษดังกล่าวนี้ จึงจำเป็นต้องสร้างการรับรู้ ตระหนักรู้ ในปัญหามลพิษจากการเผาศพให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเคยชินต่อการยอมรับและทนต่อปัญหา ให้หันมาใส่ใจร่วมกันในการแก้ไขปัญหาด้วยแนวทางที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหามลพิษจาการเผาศพในเขตชุมชนด้วยหลักพุทธสันติวิธีของวัดบริบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในจัดการปัญหามลพิษจากการเผาศพระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานองค์กร โดยการเสนอความคิดและร่วมใจแก้ไขปัญหามลพิษจากการเผาศพเสนอแนวทางการให้ความรู้เกี่ยวกับภัยมลพิษจากการเผาศพ โดยการให้ความรู้จากมลพิษที่ก่อเกิดภัยอันตรายในการเผาศพ โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการเผาศพชุมชน หน่วยงานองค์กรสาธารณะสุขรักษาสิ่งแวดล้อมร่วม ให้เข้ามารับฟังและสร้างความเข้าใจ ในเรื่องที่วัดจะมีการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีของเตาเผาศพแบบสองห้องเผามาจัดการปัญหามลพิษจากการเผาศพและการนำเผาศพในรูปแบบเตาเผาศพปลอดมลพิษไร้กลิ่น ไร้ควัน ไร้มลพิษและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มาใช้ทดแทน จึงเป็นการแก้ไขปัญหาตามหลักพุทธสันติวิธีสร้างความสามัคคีในชุมชนร่วมกันจัดการมลพิษจากการเผาศพ เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมปัจจุบัน โดยการร่วมรับผิดชอบต่อสังคมอันมีหลักธรรมหลักสติ ขันติ สันติ ในการนำไปปฏิบัติเพื่อถึงความดับทุกข์ในการดำเนินชีวิตอย่างรอบคอบไม่ประมาทและเป็นการพัฒนาตนเองให้เจริญขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาการจัดการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักพุทธสันติวิธี ของวัดบริบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเผาศพเพื่อ

รักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักพุทธสันติวิธี ที่มีส่วนในการรับผิดชอบต่อสังคมในการแก้ปัญหามลพิษจากการเผาศพคือการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาเกี่ยวข้องในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาการแก้ไขปัญหามลพิษ และการเพิ่มองค์ความรู้เครื่องมือด้านสันติวิธีการมีส่วนร่วม เกิดเป็นแนวคิดและกระบวนการใหม่เป็นกระบวนการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบัน โดยข้อปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าหรือเหล่าสาวกของพระองค์ ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ โดยไม่ใช้ความรุนแรงหรือปราศจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้วิจัยได้กำหนดหลักสาราณียธรรมมาเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งมี 6 ประการ ได้แก่ 1) เมตตากายกรรม 2) เมตตาวจีกรรม 3) เมตตามโนกรรมอัน 4) สาธารณโภคี 5) สีลสามัญญตา และ 6) ทิฏฐิสามัญญตา ที่มุ่งสู่การแก้ไขปัญหากำจัดมลพิษทางอากาศจากการเผาศพตามหลักพุทธสันติวิธี 1) เสริมสร้างความรู้ในการแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างชุมชน หน่วยงานองค์กร หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้อง (Create recognition of pollution from cremation to stakeholder) 2) สร้างจิตสำนึกให้เกิดแก่ผู้เกี่ยวข้องในวัดและขยายไปสู่ชุมชน หน่วยงานองค์กรต่าง ๆทั่วไปในสังคม (Create consciousness and accountability of pollution from cremation) 3) สร้างเตาเผาศพอุณหภูมิสูง (Design high temperature crematorium) 4) สร้างแนวทางป้องกันมลพิษจากการเผาศพอย่างยั่งยืนด้วยความร่วมมือจากหน่วยภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้ กำกับควบคุมดูแลส่งเสริมเชิงนโยบายในการป้องกัน (Create coordination with Government section to educate monks and related people) 5) ส่งเสริมเผยแพร่และขยายผลการแก้ไขปัญหามลพิษจากการเผาศพสู่หมู่สงฆ์ (Publish and expand the results with participation to the Sangha)

องค์ความรู้ใหม่

ในการวิจัย ผู้วิจัยค้นพบองค์ความรู้ใหม่และการจัดการแก้ไขปัญหามลพิษจาการเผาศพด้วยหลักพุทธสันติวิธีโดยการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน สังคมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การจัดการแก้ไขปัญหามลพิษที่เกิดจากการเผาศพ แสดงออกถึงการร่วมรับผิดชอบต่อสังคม จะเห็นได้จาก ประเพณีนิยมในสมัยก่อนที่นิยมใช้เตาเผาศพแบบโบราณ หรือเตาเผาแบบเชิงตะกอน หรือเตาเผาแบบเปิดบน ใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิง และพัฒนามาเป็นเตาเผาศพแบบห้องเผา หรือเตาเผาแบบห้องเผาเดี่ยว ใช้ฟืนหรือถ่านเป็นเชื้อเพลิงซึ่งยากต่อการควบคุมปัญหามลพิษทางอากาศและส่งผลกระทบต่อชุมชมรอบวัด ผู้วิจัยค้นพบว่าการใช้เตาเผาศพรุ่นใหม่ที่มีอุณหภูมิสูง ขณะที่เดินเครื่องทำการเผาศพ ซึ่งรูปแบบของเตาเผาที่ออกแบบด้วยการใช้เทคนิคระบบการควบคุมด้วยโปรแกรมระบบ PLC เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและทำให้การใช้งานมีความสะดวกไม่ยุ่งยากซับซ้อน ส่งผลให้การเผาไหม้เกิดประสิทธิภาพและยังสามารถเป็นต้นแบบของการขจัดขยะทางชีวภาพและขยะอันตรายได้เป็นต้นแบบเตาเผาที่สามารถนำมาใช้งานด้านการกำจัดขยะติดเชื้อได้เป็นอย่างดี โดยเตาเผาดังกล่าวนอกจากจะถูกนำมาใช้เผาศพแล้วยังถูกนำมาใช้กำจัดขยะติดเชื้อซึ่งทางโรงพยาบาลได้นำมากำจัดบ่อยครั้งและไม่เกิดสารพิษต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันที่มีขยะติดเชื้อมากมายและสิ่งปฏิกูลที่ต้องการทำลายโดยการเผาไหม้เพื่อให้กำจัดได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 5 กระบวนการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักพุทธสันติวิธี

จากโมเดลภาพสามารถอธิบายได้ว่าการจัดทำระดับมาตรฐานเตาเผาศพเพื่อเป็นการยกระดับเตาเผาศพในประเทศไทยให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และไม่ส่งผลกระทบรบกวนกับชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับวัดหรือฌาปนสถาน รวมทั้งเพื่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงเตาเผาศพที่ใช้ในประเทศ ให้มีประสิทธิภาพในการควบคุมมลพิษในระดับที่สูงขึ้น จากเตาเผาศพชนิด 1 ห้องเผา ใช้ถ่านไม้หรือฟืนเป็นเชื้อเพลิง และไม่มีการควบคุมอุณหภูมิในการเผาศพ มีประสิทธิภาพในการควบคุมมลพิษต่ำ เหมาะสำหรับวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่ห่างไกลจนถึงเตาเผาศพชนิด 2 ห้องเผา โดยห้องเผาแรกเป็นห้องเผาศพ และห้องเผาที่สองเป็นห้องเผาก๊าซและควันที่เกิดจากห้องเผาแรกก่อนระบายอากาศเสียสู่บรรยากาศ ใช้น้ำมันดีเซลหรือก๊าซเป็นเชื้อเพลิง มีการควบคุมอุณหภูมิและระยะเวลาในการเผาควันและก๊าซตลอดจนการเผาศพ มีระบบควบคุมและบันทึกข้อมูลการทำงานของเตาเผาศพอัตโนมัติ มีประสิทธิภาพในการควบคุมมลพิษในระดับดีเหมาะสำหรับวัดที่ตั้งอยู่ ในพื้นที่ชุมชนเมือง ที่มีการอยู่อาศัยค่อนข้างหนาแน่นเพื่อลดปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยปัจจุบันสามารถปรับให้เป็นการยกระดับเตาเผาศพ จะช่วยลดฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน และก๊าซต่าง ๆ ทำให้คุณภาพอากาศดีขึ้น เป็นการร่วมกันแก้ปัญหาด้านมลพิษของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องกระบวนการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักพุทธสันติวิธี กรณีศึกษาวัดบริบูรณ์ ชุมชนบ้านขี้เหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาของการเกิดมลพิษจากการเผาศพของวัดบริบูรณ์ บ้านขี้เหล็กใหญ่ เป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วยมลพิษทางอากาศจากการเผาศพที่ส่งผลเสียต่อสุขภาวะของทั้งผู้ที่อยู่ในวัดและชุมชน สาเหตุของมลพิษเกิดจากการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์ของสิ่งของที่ใส่ไปในเตาเผา ผลจากการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonprakan,

and Chitnirat (2018) ศึกษาเรื่องการจัดการงานศพและการระบุตัวผู้รับผิดชอบในบริบทของวัดในพื้นที่ภาคใต้ กรณีศึกษาชุมชนวัดมัจจุราช (ดอนกลาง) ร่อนพิบูลย์ นครศรีธรรมราช พบว่าในช่วงปี พ.ศ.2540 - พ.ศ.2561 ชุมชนวัดมัชฌิมภูผา (ดอนกลาง) ได้เปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจ ระบบสาธารณูปโภค องค์กรภาครัฐและเอกชน องค์กรชุมชน และรวมถึงรูปแบบและความเชื่อในการจัดพิธีศพ ได้เปลี่ยนไปตามวิถีของสังคม บรรยากาศงานศพมีการจัดเตรียมอย่างดี สวยงาม สง่างาม สะดวกสบาย บริการของร้าน เช่น ดอกไม้ประดับโลงศพด้วยกระดาษทอง โลงศพพร้อมเครื่องปรับอากาศ มีการจัดงานศพที่บ้านและบางแห่งก็ตั้งอยู่บริเวณวัดเพราะมีความสะดวกสบาย ประหยัดเงินและเวลา การจัดการที่ง่ายขึ้น และบรรยากาศในงานศพก็มีชีวิตชีวา สำหรับอัตลักษณ์ของสัปเหร่อแห่งชุมชนวัดมัชฌิมภูผา (ดอนกลาง) พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเผาศพ ซึ่งหมายความว่ามีเมรุสมสังข์ (เมรุเผาศพ) ในอดีตและไม่มีกำหนดสถานภาพของสัปเหร่อ หลังจากนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงเมรุใหม่ อัตลักษณ์ของสัปเหร่อ ปัจจุบันเมรุเผาศพเป็นเมรุใหม่ล่าสุด เปลี่ยนตำแหน่งสัปเหร่อเป็น "ผู้จัดการศพ" มีความรู้เรื่องการเผาศพ พวกเขายังมีทักษะในการดูแล ทำความสะอาด และซ่อมแซมเตาหลอมอีกด้วย ยิ่งกว่านั้น ดูง่าย บริการรวดเร็ว แต่งกายดี กล้าหาญ ไม่กลัวผี ฝึกศีล ไม่มนตราอีกต่อไป หลากหลายอาชีพ เป็นผู้ประสานงานการสวดมนต์ตามบุญตามประเพณีของชาวพุทธทั้งหมด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยด้วยหลักพุทธสันติวิธีของวัดบริบูรณ์ บ้านขี้เหล็กใหญ่ จัดการด้วยกระบวนการสาธารณะ สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับภัยมลพิษจากเผาศพโดยการจัดกระบวนการสาธารณะสนทนาในพื้นที่ให้ความรู้จากมลพิษที่ก่อเกิดภัยอันตรายในการเผาศพและการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีของเตาเผาศพแบบสองห้องเผา มาจัดการปัญหามลพิษจากการเผาศพในเตาเผาศพรุ่นใหม่ตามหลักพุทธสันติวิธีสร้างความสามัคคีในชุมชนร่วมกัน สอดคล้องกับณิชมน จันทรัตน์ ได้ศึกษาเรื่อง ประเทศไทยประสบกับปัญหามลพิษทางอากาศซึ่งเกิดจากหลายแหล่ง เช่น อุตสาหกรรม การทำเหมือง การขนส่ง การเกษตร และการเผาในที่โล่ง เป็นต้น แต่การศึกษานี้จะนำเสนอเฉพาะปัญหามลพิษทางอากาศที่เกิดจากการขนส่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากยานพาหนะทางบกว่ามีกฎหมายอะไรที่สามารถนำมาใช้ป้องกัน แก้ไขหรือบรรเทาปัญหามลพิษดังกล่าว โดยมีการนำไปเปรียบเทียบกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องของสหภาพยุโรปที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดของกฎหมายไทยในเรื่องนี้ กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องอาจแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่มคือ กลุ่มแรกเป็นกฎหมายที่ใช้ควบคุมมาตรฐานการผลิตยานพาหนะ เครื่องยนต์และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสำหรับการปล่อยมลพิษจากยานพาหนะที่ผลิตขึ้นมาได้ มาตรฐานดังกล่าวได้นำมาจากมาตรฐานที่ใช้อยู่ในสหภาพยุโรปในอดีต แต่เนื่องจากว่าสหภาพยุโรปได้พัฒนาและประกาศใช้มาตรฐานใหม่แล้ว ทำให้มาตรฐานดังกล่าวในประเทศไทยมีความเข้มงวดน้อยกว่ามาตรฐานของสหภาพยุโรปในปัจจุบัน นอกจากจะกำหนดมาตรฐานควบคุมการผลิตเครื่องยนต์แล้ว การกำหนดมาตรฐานคุณภาพของเชื้อเพลิงที่นำไปใช้กับเครื่องยนต์ก็มีความสำคัญเพราะจะมีผลต่ออากาศเสียที่ถูกปล่อยออกจากเครื่องยนต์ ประเทศไทยมีกฎหมายที่กำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำมันเชื้อเพลิงซึ่งรับแนวความคิดของสหภาพยุโรปมาใช้ แต่มาตรฐานยังไม่มีความเข้มงวดเท่ากับของสหภาพยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งปริมาณของกำมะถันที่อนุญาตในน้ำมันเชื้อเพลิง กฎหมายกลุ่มที่สามของประเทศไทยใช้ควบคุมยานพาหนะที่จะนำมาจดหรือต่อทะเบียนหรือกำลังใช้งานอยู่ใน

ถนน โดยการกำหนดมาตรฐานการปล่อยอากาศเสีย หากยานพาหนะใดไม่ผ่านมาตรฐานดังกล่าวก็จะไม่สามารถจดหรือต่อทะเบียนได้จนกว่าจะมีการแก้ไขปรับปรุง พร้อมกันนี้ กฎหมายบางฉบับในกลุ่มนี้มีบทลงโทษของการฝ่าฝืนมาตรฐานดังกล่าวด้วย แนวความคิดข้างต้นปรากฏอยู่กฎหมายของสหภาพยุโรปเช่นกัน เพียงแต่กฎหมายของสหภาพยุโรปกำหนดมาตรฐานการปล่อยอากาศเสียที่เข้มงวดกว่ามาตรฐานของประเทศไทยในบางเรื่อง (Chantharat, 2009)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การจัดการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักพุทธสันติวิธี ของวัดบริบูรณ์ ด้วยแนวคิดและวิธีการใหม่อย่างเป็นขั้นตอนที่เรียกว่ากระบวนการหลัก5 สติ คือ (1) เสริมสร้างความรู้ในการแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างชุมชน หน่วยงานองค์กรหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน (2) สร้างจิตสำนึกให้เกิดสติปัญญากับผู้เกี่ยวข้องในวัดและขยายสู่ชุมชน หน่วยงาน องค์กรในสังคม, (3) สร้างรูปแบบและแผนงานวิธีการใช้สารวิมุตติลดมลภาวะจากการเผาศพเพื่อความเป็นอยู่ของชุมชนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (4) สร้างแนวทางป้องกันมลภาวะจากการเผาศพอย่างยั่งยืนด้วยความร่วมมือจากหน่วยภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการ กำกับควบคุมดูแล ส่งเสริมเชิงนโยบายในการป้องกัน (5) ส่งเสริมเผยแพร่และขยายผลการแก้ไขปัญหามลเผาศพภาวะจากการเผาศพสู่หมู่สงฆ์ สอดคล้องกับ Phra Achan Surasak Sukhumalo (Khong Muang) (2020) ศึกษาเรื่อง วัดกับศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาของชน พบว่าในสมัยโบราณวัดเป็นสถานที่รวมจิตใจของคนไทย นอกจากนั้น วัดยังเป็นสถานที่ให้ความรู้แก่คนในสมัยก่อน เพราะแต่ก่อนยังไม่มีโรงเรียน ก็เลยใช้วัดเป็นที่ให้ความรู้แก่เด็ก โดยมีพระเป็นผู้อบรมสั่งสอนและวัดยังเป็นที่ชุมนุมของคนเพื่อเป็นที่ประชุมหรือเพื่อเป็นที่ชำระจิตใจของผู้คน นับได้ว่าในสมัยก่อนวัดมีอิทธิพลมากต่อคนไทยจนมาถึงในยุคสมัยปัจจุบัน วัดก็ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยมาช้านาน ซึ่งวัดจะเป็นที่รวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าต่าง ๆ ไว้มากมาย นอกจากนี้วัดก็ยังเป็นศูนย์รวมความเชื่อต่าง ๆ ทางไสยศาสตร์ของชาวพุทธซึ่งเป็นความเชื่อของแต่ละบุคคล หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ใช้คุณธรรมและสติปัญญาในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม และพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง

สรุป

กล่าวโดยรวมแล้ว ประเทศไทยมีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเพียงพอในการจัดการกับปัญหามลพิษทางอากาศจากยานพาหนะ แต่ก็ควรต้องมีการปรับปรุงกฎหมายบางประเด็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายลำดับรองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกฎหมายในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น การกำหนดมาตรฐานการปล่อยมลพิษจากยานพาหนะทางบกและมาตรฐานของน้ำมันเชื้อเพลิงให้สูงขึ้นเทียบเท่ามาตรฐานของสหภาพยุโรป การปรับปรุงให้มาตรฐานที่ออกภายใต้กฎหมายแต่ละฉบับเป็นระบบเดียวกัน และมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมาย จากการวิจัยได้เกิดแนวคิดและกระบวนการใหม่ โดยเป็นสันติวิธีจัดการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบันที่มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคมในการแก้ปัญหามลพิษจากการเผาศพของวัดบริบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่มุ่งสู่การแก้ไขปัญหากำจัดมลพิษทางอากาศจากการเผาศพ ด้วยกระบวนการ แนวคิดและวิธีการใหม่อย่างเป็นขั้นตอน

ที่เรียกว่า กระบวนการหลัก 5 สติ โดยมีรายละเอียดประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ ดังนี้ 1) เสริมสร้างความรู้ในการแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างชุมชน หน่วยงานองค์กร หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) สร้างจิตสำนึกให้เกิดแก่ผู้เกี่ยวข้องในวัดและขยายไปสู่ชุมชน หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ทั่วไปในสังคม 3) สร้างรูปแบบและวิธีการใช้สารวิมุตติลดมลภาวะจากการเผาศพร่วมกัน 4) สร้างแนวทางป้องกันมลภาวะจากการเผาศพอย่างยั่งยืนด้วยความร่วมมือจากหน่วยภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้ กำกับควบคุมดูแล ส่งเสริมเชิงนโยบายในการป้องกัน 5) ส่งเสริมเผยแพร่และขยายผลการแก้ไขปัญหามลภาวะจากการเผาศพสู่หมู่สงฆ์ เนื่องจากงานวิจัยนี้ เป็นการแสวงหาความรู้ภายใต้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ชุมชนที่มีหลักการวิธีการ กระบวนการและขั้นตอน โดยนักวิจัยเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งนี้ เพื่อตรวจสอบประเด็นและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินกิจกรรม ซึ่งผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มในแต่ละขั้นตอนต้องผ่านกระบวนการที่เป็นระบบ เทียบได้กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาในงานนี้ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมาย เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะกลุ่ม ระหว่างดำเนินกิจกรรม มีการพัฒนากิจกรรมโดยการปรับปรุง ปรับเปลี่ยน ให้เป็นรูปแบบตามสถานการณ์ คือ กระบวน การจัดการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบัน” ตามหลักพุทธสันติวิธี เป็นการปรับเปลี่ยนความคิด ทัศนคติ พฤติกรรม และทักษะในพื้นที่ชุมชนวัดบริบูรณ์บ้านขี้เหล็กใหญ่ที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาให้เป็นไปตามหลักการ วิธีการ กระบวนการและขั้นตอนที่วางไว้ควรมีกิจกรรมในรูปแบบของการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 มลพิษที่เกิดจาการเผาศพเกิดจากการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์ของบรรดาสิ่งที่ใส่ไปในเตาเผา ซึ่งสามารถทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ในมนุษย์ เช่น โรคมะเร็ง ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เสียและคนในชุมชนมีส่วนร่วม ในการกำหนดมาตรฐานเตาเผาใหม่ และนำนวัตกรรมเทคโนโลยีของเตาเผาศพแบบใหม่มาจัดการปัญหามลพิษจากการเพื่อยับยั้งสารพิษจากการเผาศพ

1.2 กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหามลพิษจาการเผาศพในเขตชุมชนด้วยหลักพุทธสันติวิธีมีความสำคัญ ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือหน่วยงานภาครัฐควรเข้ามามีส่วนรวมในการจัดการปัญหาดังกล่าวเพื่อไขปัญหาอย่างยั้งยืน โดยอาจเป็นการลงพื้นที่เพื่อสอบถามปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชมและวิเคราะห์ปัญหารวมทั้งหาแนวทางแก้ไขเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

1.3 การจัดการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักพุทธสันติวิธี ต้องอาศัยแนวคิด และนวัตกรรมใหม่ๆ ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือหน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาให้ความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อแก้ไขจัดการมลพิษจากการเผาศพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้โปรแกรมอัตโนมัติของเตาเผาเพื่อช่วยลดมลภาวะทางอากาศ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัย รูปแบบพุทธสันติในการจัดการศพแบบไร้การเผา เพื่อเป็นการลดปัญหามลพิษต่อชุมชนรอบวัด

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัย รูปแบบพุทธสันติพิธีกรรมเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการเผาศพตามหลักของทางศาสนาและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัย กระบวนการพุทธสันติกับธรรมชาติจากครรภ์มารดาสู่เชิงตะกอน เพื่อมุ่งเน้นให้เข้าถึงซึ่งแก่นแท้ของพุทธศาสนา

2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบอนุรักษ์พลังงานและจัดการขยะภายในวัดตามแนวทางพุทธสันติเพื่อภาพลักษณ์ของทางวัด และเป็นการปลูกจิตสำนึกใยการรักษาสภาพแวดล้อม

References

Boonprakan, G., & Chitnirat, N., (2018). Funeral Management and Identity of Undertakers in the Context of Southern Napa Area: A Case Study of Wat Matchimphupha Community (Don Klang) , Ronphibun District. Nakhon Si Thammarat Province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 5(3), 824-841.

Chantarat, N. (2009). *Legal Measures for Controlling Air Pollution Caused by Cremation*. (Master's Thesis)**.** Thammasat University. Bangkok.

Padphadee, S., Charoensuk, P., & Lunsamrong, W. (2020). Air Pollution Study and Risk Assessment. for health from a solid waste incinerator. Journal of Health Center 9. *Journal of Health Promotion and Environmental Health,* 14(33), 001-021.

Phra Athikan Surasak Sukhumalo (Khongmuang). (2020). Temple and the center of learning and development of the people. *Chaiyaphum Journal*, 3(1), 37-49.

Rummasak, T. (2016). *Dust and its effects on health.* Retrieved October 1, 2021, from https://www.stou.ac.th/study/sumrit/6-59(500)/page2-6-59(500).html

Siamrath Online. (2021). *Sudkool Dong "Phaya Naga" Street Art Ban Khi Lek Yai, So Phisai, Bueng Kan Province.* Retrieved October 1, 2021, from https://siamrath.co.th/n/94363.

กระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา*

A Development Process for Youth Peace Engineers in Educational Institution

[1]ทัศนี ช้อยกิตติพันธ์ และ ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์

[1]Tassanee Choikittipan and Khanthong Wattanapradith

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: pachoi.tun@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) ศึกษาคุณลักษณะ 2) สร้างกระบวนการพัฒนา และ 3) นำเสนอผลกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน นำไปทดลองด้วยการฝึกอบรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิเคราะห์ผลด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณก่อนและหลังการทดลองโดยสถิติวิเคราะห์ One-Way ANOVA: t-test, p-value

ผลการศึกษาพบว่า 1) คุณลักษณะของยุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา ประกอบด้วย คุณสมบัติภายใน/ภายนอกและการมีเป้าหมายอุดมการณ์ ได้แก่ มีความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ มีจิตเมตตา เป็นนักสื่อสารที่ดี นักประนีประนอม เห็นคุณค่าและเชื่อมั่นในสันติวิธีว่าเป็นวิถีทางก้าวข้ามความขัดแย้ง 2) การสร้างกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพฯ ได้แก่ อริยสัจ 4 หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา บูรณาการกับทฤษฎีทางตะวันตกเรื่องของการพัฒนาเยาวชน ผู้สอนเป็นผู้จัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ชุดฝึกอบรมสร้างด้วยหลัก K-A-M-P เน้นให้ผู้เข้าอบรมเกิดการเรียนรู้ มีทัศนคติที่ถูกต้อง มีแรงบันดาลใจในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ประกอบด้วย 10 กิจกรรม 3) ผลกระบวนการพัฒนาฯ พบว่า คะแนนเฉลี่ยรวมก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สรุปว่า ชุดฝึกอบรมนี้ทำให้นักเรียนเกิดแรงบันดาลใจที่จะนำความรู้ หลักธรรมทางศาสนาและกระบวนการพุทธสันติวิธีไปใช้ในการจัดการความขัดแย้งและเสริมสร้างสันติสุข องค์ความรู้ใหม่ เรียกว่า"กระบวนการ FILME-CMS-WWS Model" กล่าวคือ F - Faith Cultivation: บ่มเพาะศรัทธา I - Inner Peace Development: พัฒนาสันติภายใน L- Open mind to Learn: เปิดใจเรียนรู้ M - Bring heart with Buddhist peaceful Means: พุทธสันตินำใจ E - Emphatic Communication: สื่อสารใส่ใจยอมรับ CMS - Weave power for Conflict Management Skills: สานพลังสร้างทักษะการจัดการความขัดแย้ง W - Learn the World Wide: เรียนรู้โลกกว้าง และ S - Public Mind for Society: จิตสาธารณะเพื่อสังคม

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนา; ยุววิศวกรสันติภาพ; สถานศึกษา

---

*Received October 28, 2021; Revised December 8, 2021; Accepted December 20, 2021

Abstract

The research article consisted of 3 objectives as follows: 1) to study the characteristics of youth peace engineers in educational institutions; 2) to create a development process for youth peace engineers in educational institutions; and 3) to present the results of a development process for youth peace engineers in educational institutions. The study applied mixed-methods research. A development process was experimented with the 4th secondary school students through training. Both the qualitative and quantitative data from pre-test and posttest were analyzed by using One-Way ANOVA, t-test, and p-value.

From the study, the following results are found: 1) Youth peace engineers in educational institutions have both internal and exterior characteristics, as well as ideology, such as spiritual strength, compassionate mind, strong communication skills, negotiation skills, recognizing values and believing in peaceful means as a way to conflict resolution; 2) In order to create a development process for young peace engineers, Ariyasacca (the Four Noble Truths), Yonisomanasikāra (thorough attention), and Trisikkhā (the Threefold Learning) must be integrated with western theories on youth development. The instructors must facilitate learning that is based on participatory principles, and the training package must be developed using the K-A-M-P model by emphasizing the students having the correct learning and attitude with the motivation to help other people. This model comprises 10 activities; and 3) According to the results of a development process, the average score of the pre-test and post-test differ with a statistical significance of 0.05. It can be concluded that the training package motivates students to use knowledge, the Dhammas, and Buddhist peaceful means to handle conflicts and promote peace. The new body of knowledge is called “Process of FILME-CMS-WWS Model” comprising “F” stands for **F**aith cultivation, “I” stands for **I**nner peace development, “L” stands for **L**earning with an open-minded attitude, “M” stands for **M**eans that are based on Buddhist peaceful techniques, “E” stands for **E**mpathetic community, “CMS” stands for **C**onflict **M**anagement **S**kills, “W” stands for **W**orldwide learning, and “S” stands for public mind for **S**ociety.

Keywords: Development Process; Youth Peace Engineers; Educational Institutions

บทนำ

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 มีเป้าหมายหลักให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีเหมาะสมตามช่วงวัยทั้งด้านสุขภาพกายใจอารมณ์สังคมและสติปัญญาที่ดี มีทักษะการเรียนรู้

ที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 มีความเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ที่สามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมและมีส่วนร่วมในฐานะภาคีที่มีพลังบวกในการพัฒนาสังคมซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญยิ่งของเด็กและเยาวชนที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคต (National Child and Youth Development Promotion Committee, 2018) จากความสำเร็จของการพัฒนาประเทศไทยในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา เกิดปัญหาสะสมพอกพูนและเพิ่มมากยิ่งขึ้นจนเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์คือ ปัญหาด้านสังคม ที่ว่า "เศรษฐกิจก้าวหน้า สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน" ยิ่งพัฒนาด้านเศรษฐกิจและด้านวัตถุให้เจริญก้าวหน้ามากเท่าใด สภาพจิตใจกลับเสื่อมลง คนสับสนว้าเหว่ ขาดที่พึ่งทางใจ ครอบครัวที่เคยเข้มแข็งกลับอ่อนแอแตกแยก ชุมชน หมู่บ้านที่เคยเข้มแข็งก็ตกอยู่ในสภาพเดียวกัน เกิดความเสื่อมทางจิตใจมากยิ่งขึ้น (Anonymous, 2012)

โลกปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง ทุกประเทศต้องเผชิญปัญหาแบบใหม่ที่วิธีการแบบเดิมไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ ส่งผลให้ทุกประเทศต้องปรับตัวและหาทางขับเคลื่อนประเทศอย่างมีประสิทธิภาพและสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม รวมถึงความยั่งยืนของทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม เพื่อตอบโจทย์ดังกล่าว ประเทศต้องการบุคลากรที่มีทักษะการคิด การทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสามารถปรับตัวได้ทันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว (Thailand Education Partnership (TEP), 2018) ด้าน รศ.นพ.สุริยเดว ทรีปาตี ผู้อำนวยการสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ได้กล่าวถึงโจทย์ที่ท้าทายสำหรับเด็กไทย คือ ในโลกที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน นวัตกรรมและเทคโนโยลีกำลังเข้ามามีบทบาทกับชีวิตเป็นอย่างมาก จนถึงขนาดที่สามารถเลียนแบบและแทนที่มนุษย์ได้ แต่สิ่งที่มนุษย์มีเหนือกว่าก็คือ สายใยรักความผูกพันที่แม่มีให้ลูก (tender loving care) และจิตสำนึก จิตสาธารณะที่รู้จักให้ ดังนั้นเด็กจะต้องเรียนรู้และเติบโตขึ้นอย่างสมดุลทั้งสองด้าน คือ เรียนรู้ที่จะมีสัมมาชีพ (learn to live) และในขณะเดียวกันก็ต้องเรียนรู้ที่จะให้แก่สังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอยู่มีความสุข (learn to love)(Trepati, 2017)

ในขณะที่วัลลภ ตังคณานุรักษ์ (ครูหยุย) เลขาธิการมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กและกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ ได้กล่าวถึงกรณีนักเรียนชั้น ม.6 อายุ 17 ปี ใช้เก้าอี้ฟาดใส่แม่บ้านที่ห้างเซ็นทรัลเวิลด์ว่า พฤติกรรมก้าวร้าวที่แสดงออกต่อญาติพี่น้องและคนสูงอายุตามที่ตกเป็นข่าวทางสื่อไม่ได้สะท้อนว่าพฤติกรรมของเยาวชนไทยกำลังอยู่ในขั้นวิกฤติ เพียงแต่เป็นการแสดงอารมณ์ที่สะสมจนระเบิดออกมาเท่านั้น ขณะที่ระเบิดอีกหลายลูกกำลังจะปะทุขึ้นจากปัจจัยที่สังคม ครอบครัวและระบบการศึกษาสร้างขึ้น เราจึงต้องช่วยกันลดต้นเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวให้ได้หรือทำให้น้อยลง แต่หากไม่แก้ไขก็คงระเบิดพร้อมกันทั้งหมด (Tangkananurak, 2012) ความรุนแรงดังกล่าวเกิดขึ้นในสถานศึกษา ทั้งที่ปรากฏเป็นข่าวและไม่เป็นข่าว เห็นได้ว่าเด็กและเยาวชนอยู่ท่ามกลางความปัญหาและความเครียด เช่น ด้านการเรียน การได้รับการยอมรับจากผู้ใหญ่และเพื่อน การปรับตัว การถูกล้อเลียน การใช้ชีวิตประจำวันหมดไปกับการเสพสื่อออนไลน์วันละหลายๆ ชั่วโมงจนมีผลกระทบต่อการเรียน การดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ครอบครัว จนมีคำพูดติดปากล้อเลียนกันเป็นเรื่องปกติว่า สังคมไทยเป็นสังคมก้มหน้า ดังนั้น ปัญหาของเยาวชนเป็นเรื่องที่ท้าทายให้ผู้ใหญ่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องขบคิดหาทางแก้ปัญหาว่า ทำอย่างไรให้เยาวชนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเป็น

พลเมืองที่ดีของชาติและของโลก ในขณะที่กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเยาวชนในพระพุทธศาสนาเน้นให้เยาวชนเข้าถึงการมีชีวิตที่สะอาดทั้งกาย พฤติกรรม จิตใจและปัญญา เป็นการพัฒนาสันติสุขจากภายในเพื่อสร้างสันติสุขภายนอก ได้แก่ การพัฒนาจิตใจสู่ความเป็นผู้มีศีล สมาธิ ปัญญา ส่งผลให้เยาวชนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความรัก ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข สรุปได้ว่าเด็กซึ่งเป็นผู้เยาว์ต้องอาศัยพ่อแม่ ครูอาจารย์ เป็นกัลยาณมิตรช่วยประคับประคองให้ได้รับการศึกษาที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ หากผู้เกี่ยวข้องละเลยในการอบรมสั่งสอน ส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กหรือเยาวชนที่รับผิดชอบเติบโตอย่างไร้ทิศทาง เปรียบเหมือนการปลูกต้นไม้ที่ขาดการรดน้ำพรวนดิน กำจัดวัชพืชหรือใส่ปุ๋ยอย่างสม่ำเสมอ ต้นไม้ก็ไม่สามารถเจริญงอกงาม ออกดอกออกผลได้อย่างเต็มที่ การพัฒนาเด็กและเยาวชนจึงจำเป็นก็ต้องมีกระบวนการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเยาว์ที่ถูกต้องจนกระทั่งเติบโตทั้งร่างกายและสติปัญญา สามารถแยกแยะผิดถูกดีชั่วได้ พุทธศาสนาให้ความสำคัญของการศึกษาว่าคือการพัฒนา เมื่อพัฒนาแล้วทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน มีจิตใจที่ดีงามเห็นคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เยาวชนควรมีความสุข ความก้าวหน้าในระหว่างกระบวนการศึกษาเรียนรู้หรือพัฒนาในแต่ละช่วงวัยในขณะเดียวกัน การพัฒนาเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ก่อให้เกิดการปลูกฝังสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา สร้างการเรียนรู้และการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้การควบคุมอารมณ์ รู้จักใช้เหตุผลในการยุติปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรงในการระงับข้อพิพาท ได้ซึมซับทักษะความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจวบจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ (Alternative Dispute Resolution Office-Thailand, 2016)

กล่าวโดยสรุป แม้จะมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเยาชนแต่ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาในมิติของคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นข้อสังเกตว่ายังไม่มีการศึกษาการพัฒนาเยาวชนในลักษณะของบริบทการจัดการความขัดแย้ง ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการแก้ปัญหาความขัดแย้งในหมู่เยาวชนด้วยเยาวชน น่าจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยป้องกันและจัดการปัญหาความขัดแย้งตลอดจนเสริมสร้างสันติสุขในสถานศึกษาได้ จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของยุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา
2. เพื่อศึกษาและสร้างกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา
3. เพื่อนำเสนอผลกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Methods Research Design) โดยมีวิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสันติวิธี ด้านการอบรมพัฒนาเยาวชนและด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 11 ท่านเกี่ยวกับคุณลักษณะของยุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษาและกรอบแนวคิดในการสร้างกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพฯ เพื่อ

นำไปสร้างชุดฝึกอบรมฯ การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคลากรในสถานศึกษา การสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มทดลอง การวิเคราะห์ข้อมูลจากการบันทึกใบงานของกลุ่มทดลอง การสนทนากลุ่มกับผู้ช่วยวิจัยในกระบวนการอบรมฯ

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการวิจัยแบบทดลอง ดำเนินการทดลองขั้นต้น (Pre-Test Experiential Design) แบบมีกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม มีการทดสอบก่อนและหลังทดลอง (One Group Pre-test-Post Test Design) โดยวิเคราะห์ผลตามช่วงเวลาดำเนินการวิจัย และสรุปผลการวิจัยโดยใช้ผลการวิจัยหลักเป็นสำคัญ

ขั้นตอนที่ 3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาเชิงคุณภาพในการเลือกชั้นวัยที่สอดรับกับคุณลักษณะของยุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เป็นนักเรียนแกนนำมีผลการเรียนและพฤติกรรมที่ดี จำนวน 20 คน เตรียมเป็นกรรมการคณะสีช่วยงานฝ่ายปกครองและกิจกรรมของโรงเรียน สามารถอยู่ร่วมกิจกรรมได้ตลอดกำหนดการ ผู้ปกครองรับทราบและยินยอมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้เครื่องมือวิจัยที่เป็นเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง ผู้วิจัยกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ นำไปตรวจหาคุณภาพเครื่องมือ ใช้วิธีการหาค่าความเที่ยงหรือที่เรียกว่า IOC (Index of item- Object Congruence) แบบการหาดัชนีความสอดคล้อง โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัยโดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ นำมาจัดแยกประเด็นและจัดหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายในการวิจัยวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive and analytic Study) จากนั้นนำข้อมูลเบื้องต้นมาวิเคราะห์แยกประเภทหาข้อสรุปและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม สร้างข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ คุณลักษณะของยุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษาและนำมาเป็นฐานในการสร้างชุดฝึกกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพฯซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อนำไปใช้ในขั้นตอนการออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ

ส่วนที่ 2 ประกอบด้วย (1) กระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา (2) แบบประเมินผลการเรียนรู้ของยุววิศวกรสันติภาพฯ ที่ใช้ในการทดสอบก่อนและหลังการอบรม ใช้เครื่องมือเชิงคุณภาพ คือ สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม แบบบันทึกการเรียนรู้ในใบงาน เพื่ออธิบายผลการทดลองที่ได้จากเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ 1. ชุดฝึกกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพฯ ผู้วิจัยนำข้อสรุปจากส่วนที่ 1 และจากกรอบแนวคิด/ทฤษฎีด้านการเรียนรู้ ทฤษฎีด้านแรงจูงใจ ด้านการพัฒนาเยาวชนตามหลักพระพุทธศาสนาและตะวันตก ด้านการจัดการความขัดแย้งและสันติวิธี การสานเสวนา เป็นฐานในการสร้างชุดฝึกอบรม ประกอบด้วย กิจกรรมหลัก 9 กิจกรรมและกิจกรรมเสริม 1 กิจกรรม คือ การฝึกสติในแต่ละวัน โดยได้จัดทำเครื่องมือวิจัยพร้อมรายละเอียดที่เกี่ยวข้องเสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อการรับรองจริยธรรมการวิจัย ดังใบรับรองที่ 21/2561 2. แบบประเมินผลการเรียนรู้ของยุววิศวกรสันติภาพ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากเนื้อหาที่ได้ศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ ข้อคำถามแบ่งเป็น 4 ด้าน รวม 20 ข้อ ใช้แบบประเมิน Rating Scale มีค่าดัชนีความ

สอดคล้อง (Index of Consistency) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป แบบสำรวจทั้งชุดมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.7-1.0 และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Alpha–Coefficient) เท่ากับ 0.83 ลักษณะแต่ละข้อคำถามเป็นการเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท มีคะแนนตั้งแต่ 1-5 คะแนน

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานภาคสนามและบริบทเกี่ยวกับเยาวชนในสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับโรงเรียนไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 7 คน กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะยุววิศวกรสันติภาพและแนวทางการสร้างชุดฝึกกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพตามกลุ่มความเชี่ยวชาญ จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ ด้านการพัฒนาเยาวชน ด้านสันติวิธีและการจัดการความขัดแย้งและด้านพระพุทธศาสนา รวม 11 ท่าน ผู้วิจัยทำหนังสือติดต่อขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัย นัดหมายสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยใช้เครื่องบันทึกเสียง การถ่ายภาพและการจดบันทึก

2) ข้อมูลจากการฝึกอบรมกลุ่มทดลอง ผู้วิจัยออกแบบโดยใช้การทดลองขั้นต้น (Pre-Experimental Resign Design) โดยมีกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม ทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (pre-test & post-test) ด้วยแบบสอบถามการเรียนรู้การเป็นยุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทัศนคติ ด้านแรงจูงใจ และด้านทักษะการปฏิบัติ โดยใช้แบบสอบถาม Rating Scale คะแนน 1-5 และการนำเครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ การตอบบันทึกท้ายกิจกรรม การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การบันทึกประจำวัน การสนทนากลุ่ม การสนทนากลุ่มกับผู้ช่วยวิจัย และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มทดลองหลังสิ้นสุดกิจกรรม ผู้วิจัยนำชุดฝึกกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพฯ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วไปจัดกิจกรรมให้กับกลุ่มทดลองเป็นเวลา 2 วันต่อเนื่องกัน ณ ศูนย์แนะแนว โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า กรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive and analytic Study) วิเคราะห์และสร้างข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ และนำมาเป็นฐานในการสร้างชุดฝึกกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพฯ วิเคราะห์จากแบบประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรม ใบงาน การสังเกตพฤติกรรมขณะเข้าร่วมกิจกรรมและระยะติดตามจำนวน 6 ครั้งที่โรงเรียน

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบประเมินผลการเรียนรู้ฯ ด้วยสถิติแบบบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติพื้นฐาน ค่าร้อยละ (Percentage: %) ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) สำหรับอธิบายข้อมูลแบบสอบถามเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ด้วยสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) จากผลการทดสอบก่อนและหลังการทดลองด้วยสถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (One-Way ANOVA: t-test, p-value)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะของยุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของยุววิศวกรสันติภาพฯ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือคุณสมบัติภายใน/ภายนอกและการมีเป้าหมายอุดมการณ์ ดังนี้ (1) คุณลักษณะภายนอก คือ มีองค์องค์ความรู้เรื่องโลก สามารถนำความรู้และกระบวนการต่างๆ ที่เรียนไปใช้แก้ปัญหาความขัดแย้ง มีความสามารถในการสื่อสารที่ดีทั้งภาษากายและภาษาพูด ใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเป็นผู้นำ มีทักษะในการประนีประนอม นำหลักธรรมทางศาสนาเช่น อริยสัจ 4 มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาได้ (2) คุณลักษณะภายใน คือ มีความอดทนอดกลั้นใจเย็น เห็นคุณค่าของสันติ มีจิตสาธารณะ มีความสุขจากการช่วยเหลือผู้อื่น ยึดมั่นศรัทธาและนำหลักธรรมทางศาสนามาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต เช่น ศีล 5 เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตให้ผู้อื่นอยากปฏิบัติตาม

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาและสร้างกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ในการสร้างกระบวนการพัฒนายุววิศวรกรสันติภาพฯ ผู้วิจัยได้นำคุณลักษณะของยุววิศวกรสันติภาพฯ เป็นตัวตั้ง พบว่าคุณลักษณะของยุววิศวกรสันติภาพฯ จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการพัฒนาจิตและปัญญา จากนั้น ผู้วิจัยได้นำคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นแนวทางเพื่อสร้างชุดฝึกฯ จากการศึกษาแนวคิด/ทฤษฎีการพัฒนาเยาวชน และการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม ทฤษฎีตะวันตกและกระบวนการเรียนรู้ตามหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ร่วมกัน พบว่า กระบวนการฝึกปฏิบัติที่สามารถปรับให้สอดรับกับความเป็นตัวบุคคล ปัจจัยสำคัญในการออกแบบกิจกรรม คือ การคำนึงถึงกลุ่มผู้เข้ารับการพัฒนา ระยะเวลา กรอบของกิจกรรม เริ่มจาก การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Inspiration) การปรับเปลี่ยนมุมมองเพื่อชีวิตที่ดี (Transform view to be good life) การสร้างแรงสั่นสะเทือนทางความคิด (Create vibrations of thought) การปฏิบัติเพื่อสร้างการตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง (Practice to create self-esteem) การสะท้อนตนเองและการพัฒนาก้าวต่อไป (Self-reflection and development even further) และขยายพื้นที่แห่งความสุข (Spread the area of Happiness) (Wattanapradith et al. 2017)

ตัวอย่าง กิจกรรมในชุดฝึกกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา

ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์	เวลาที่ใช้
ใจเธอ...ใจฉัน "คนพิเศษของฉัน"	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งกันและกัน	70 นาที
ดูหนัง...ค้นหาแก่นธรรม...ค้นหาสันติภาพ	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ดูตัวอย่างบุคคลที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิต	90 นาที
มองต่างมุม	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมศึกษาสภาพปัจจุบันของความขัดแย้งในสถานศึกษา/ในสังคม	90 นาที

การสร้างชุดฝึกกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพฯ ครั้งนี้ ใช้หลัก K-A-M-P ประกอบด้วย 4 หมวด คือ Knowledge, Attitude, Motivation และ Practices เป็นฐานในการออกแบบชุดฝึก เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของความขัดแย้ง เห็นคุณค่าของชีวิต มีทักษะการสื่อสารและการอยู่ร่วมกัน เกิดความภูมิใจในตนเอง มีแรงกระเพื่อมในจิตใจจนเกิดความตระหนักและแรงบันดาลใจ เกิดการรวมตัวกัน เพื่อทำกิจกรรมที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในการป้องกัน แก้ปัญหา จัดการความขัดแย้งในสถานศึกษาและเสริมสร้างสันติสุข

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอผลกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพฯ นี้ ผู้วิจัยใช้ชุดฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและฝึกอบรมด้วยตนเองกับผู้ช่วยผู้วิจัย 2 คน เริ่มต้นด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มาจากหลายห้องเรียนเป็นการละลายพฤติกรรม กำหนดกติกาในการอยู่ร่วมกัน การจัดสภาพแวดล้อมของสถานที่ให้ผู้เข้าอบรมเกิดความผ่อนคลาย กิจกรรมประกอบด้วย การนำเสนอคลิปภาพยนตร์ คลิปวิดีโอตัวอย่างความขัดแย้งในสังคม การยกตัวอย่าง (case study) เพื่อพูดคุยร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเล่าเรื่อง (story telling) การแบ่งกลุ่มเพื่อระดมสมองช่วยกันทำงาน การแสดงบทบาทสมมุติ (role play) กิจกรรมแผนที่เดินดิน โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานให้เกิดการเรียนรู้ (facilitator) เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้มีการซักถามและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัย ผู้ช่วยผู้วิจัยกับกลุ่มทดลองภายใต้บรรยากาศของความไว้ใจซึ่งกันและกัน ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกตการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มทดลองเพื่อพร้อมเข้าไปเติมเต็มและร่วมกิจกรรมด้วย กลุ่มทดลองได้ฝึกทักษะการสานเสวนา มีความสุขในการทำกิจกรรมร่วมกันจากบันทึกในใบงานท้ายกิจกรรมของกลุ่มทดลองทั้งสองวัน

เมื่อเปรียบเทียบผลกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา พบว่า คะแนนเฉลี่ยรวมผลการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างก่อนทดลอง และหลังทดลอง เท่ากับ 4.19 และ 4.60 ตามลำดับ โดยพิจารณาจากค่า t-test เท่ากับ 8.433 ดังตาราง

ตาราง เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยรวมผลการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพฯ ก่อนและหลังการทดลอง

การเปรียบเทียบ ก่อนและหลังการทดลอง	**คะแนนของกลุ่มตัวอย่าง**		**t-test**	**Sig.**
	$\bar{x}$	**S.D.**		
ก่อนการทดลอง	4.19	0.28	-8.433	.000
หลังการทดลอง	4.60	0.25		

* p<0.05

ในช่วงระยะการติดตามกลุ่มทดลอง จำนวน 6 สัปดาห์ ได้ให้กลุ่มทดลองจดบันทึกประจำวัน พบว่านักเรียนบางคนนำทักษะการสื่อสารที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ ตัวอย่างเช่น กรณีแรก คือ Y8 ที่สามารถระงับความโกรธที่ถูกเพื่อนในห้องรื้อค้นสิ่งของในโต๊ะ กรณีที่สอง Y18 นักเรียนชายได้รวบรวมความกล้าและนำเทคนิคการสื่อสารอย่างสันติไปพูดคุยกับแม่เพื่อให้แม่ตักเตือนน้องสาวที่เป็นวัยรุ่นด้วยความใจเย็นและไม่ใช้

วาจารุนแรง สอดคล้องกับความคิดเห็นของพระเมธาวินัยรส ที่กล่าวถึงผู้ที่จะเป็นยุววิศวกรสันติภาพต้องมีกิริยาอาการนุ่มนวลหรือมีปัญญาที่จะประนีประนอม ไม่สร้างความขัดแย้ง หรือหากพบเห็นความขัดแย้งก็จะพยายามเป็นตัวแทรกเข้าไปเพื่อหาทางยุติความขัดแย้งนั้น (Phra Methawinairoch, 2018) อีกกิจกรรมหนึ่งคือ “กิจกรรมแผนที่เดินดิน” ซึ่งเป็นเสมือนบันไดขั้นแรกที่สำคัญที่สุดที่นำไปสู่ความเข้าใจชุมชน (Chuengsatiansup et al. 2012) ผู้วิจัยและกลุ่มทดลองได้เดินสำรวจเพื่อทำความรู้จักชุมชนใกล้โรงเรียนเป็นเวลาครึ่งวัน กิจกรรมนี้สร้างความตื่นเต้นและประทับใจเป็นอย่างมาก ดังความคิดเห็นของนักเรียน ดังเช่น “หนูเรียนที่นี่มาเกือบ 4 ปีแล้วยังไม่เคยรู้จักที่นี่เลยทั้งที่อยู่ติดกับโรงเรียน” หรือ “แต่ละครอบครัวก็มีความเป็นอยู่และปัญหาที่ไม่เหมือนกัน เช่น ครอบครัวนี้มีคุณยายเป็นผู้ป่วยติดเตียง ต้องจ้างคนมาดูแลเพราะสมาชิกในบ้านต้องทำงาน” สอดรับกับทัศนะของชาตรี สำราญ ที่ว่า ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสร่วมเรียนรู้ร่วมปฏิบัติร่วมกันค้นคว้า ได้ศึกษาจากบทเรียนที่มาจากสังคมแวดล้อมของนักเรียนเพื่อให้มีความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของโลก (Samran, 2002) เพิ่มพูนทักษะในการสื่อสารซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการความขัดแย้งและเสริมสร้างสันติสุขในตนเองและสังคม

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ เรียกว่า "กระบวนการ FILME-CMS-WWS Model"

FILME-CMS-WWS Model

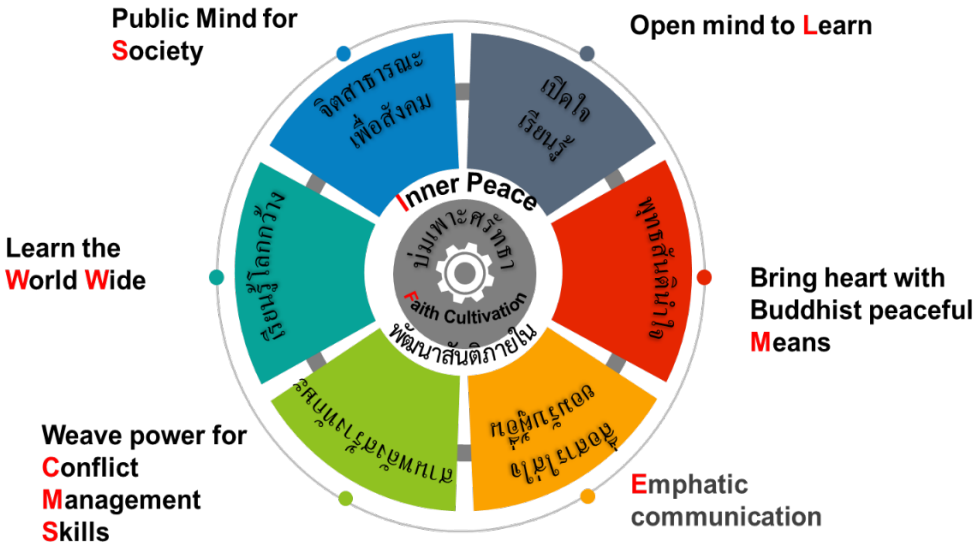

ภาพที่ 1 กระบวนการ FILME-CMS-WWS Model

บ่มเพาะศรัทธา: Faith Cultivation

ศรัทธา คือ จุดเริ่มต้นที่เป็นพลังผลักดันให้มนุษย์กระทำสิ่งต่างๆด้วยความเต็มใจ การพัฒนาเยาวชนเพื่อเป็นยุววิศวกรสันติภาพให้มีความเชื่อมั่นศรัทธาในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ได้แก่ เชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ฯลฯ มีความรักความเมตตาเห็นคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ เชื่อมั่นในการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยกระบวนการสันติวิธี

พัฒนาสันติภายใน: Inner Peace Development

โลกยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยปัญหานานัปการส่งผลกระทบต่อเยาวชนซึ่งเป็นผู้เยาว์ พ่อแม่ ครูและผู้ปกครองควรสร้างสิ่งแวดล้อมที่จะเสริมสร้างสันติภายในเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันจิตใจให้แก่เยาวชนด้วยการฝึกเจริญสติ กาย วาจาและใจ สันติภาพควรเริ่มที่ใจของแต่ละคนและขยายไปสร้างสันติภายนอกให้แก่คนรอบข้างและสังคม สันติภายในของยุววิศวกรสันติภาพจะเป็นรากฐานของสันติสุขในสังคมไทยและสันติภาพโลก

เปิดใจเรียนรู้: Open mind to Learn

การเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ไปในแนวทางที่ดีขึ้น ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ยุววิศวกรสันติภาพฯ ควรเป็นผู้ที่เปิดใจเรียนรู้ หลักธรรมในศาสนาของตน ทักษะชีวิต ทักษะในการจัดการความขัดแย้งและเสริมสร้างสันติสุข ทักษะในการสื่อสารเพื่อสันติภาพ เป็นต้น

พุทธสันตินำใจ: Bring heart with Buddhist Peaceful Means

เครื่องมืออย่างหนึ่งของยุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษาคือ พุทธสันติวิธี เป็นเครื่องมือสลายความขัดแย้งและสร้างสันติสุขด้วย จึงควรได้รับการปลูกฝังให้นำหลักธรรมในพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น อิทธิบาท 4 ธรรมที่เป็นเครื่องมือให้สำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

สื่อสารใส่ใจยอมรับ: Emphatic Communication

ปัญหาอย่างหนึ่งในสังคม คือ การสื่อสารอันเกิดจากความรวดเร็วของเทคโนโลยี ขาดทักษะในการสื่อสาร เช่น การฟังอย่างตั้งใจ การใช้ภาษาที่สุภาพ การโต้ตอบด้วยท่าทีที่นุ่มนวลเป็นมิตร เอาใจเขามาใส่ใจเรา อดทนและใจเย็นที่จะรับฟังผู้อื่น ยุววิศวกรสันติภาพควรฝึกฝนทักษะเหล่านี้และนำไปใช้บ่อยๆ จนเกิดความเข้าใจเพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสมานไมตรี ลดดีกรีความขัดแย้งและเสริมสร้างสันติสุข

สานพลังสร้างทักษะการจัดการความขัดแย้ง: Weave power for Conflict Management Skills

การจัดการปัญหาความขัดแย้งของเยาวชนในโรงเรียน จำเป็นต้องมีทีมงานที่มีอุดมการณ์ มีองค์ความรู้ มีทักษะ มีแรงบันดาลใจที่จะเสียสละทำงานเพื่อผู้อื่น ยุววิศวกรสันติภาพจะต้องได้รับการอบรมให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น

เรียนรู้โลกกว้าง: Learn the World Wide

ยุววิศวกรสันติภาพควรมีประสบการณ์ในการศึกษาเรียนรู้ชุมชน เรียนรู้โลกกว้าง การสนทนากับชาวบ้านในชุมชน พูดคุยกับรุ่นพี่รุ่นน้องในโรงเรียนเพื่อสร้างสายสัมพันธ์และรับฟังปัญหา การอบรมความรู้เพิ่มเติมเรื่องที่สนใจ การเข้าร่วมและรับฟังการเสวนาในเวทีต่างๆ การออกไปจัดเวทีสานเสวนาเล็กๆ ต่างโรงเรียนเพื่อสร้างทีมงานที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน

จิตสาธารณะเพื่อสังคม: Public Mind for Society

คุณลักษณะของยุววิศวกรสันติภาพที่ขาดไม่ได้คือ การมีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกที่จะเสียสละโดยไม่หวังผลตอบแทน ควรฝึกฝนบ่อยๆ ต่อเนื่องจนกลายเป็นนิสัย ในทำนองที่ว่า “เห็นใครเดือดร้อน จะต้อง

กระโดดเข้าไปช่วย มีความปีติ อิ่มเอมใจ สุขใจที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นให้คลายทุกข์” เป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งของยุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ 3 แนวทาง ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การอภิปรายผลคุณลักษณะของยุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษาการศึกษาคุณลักษณะของยุววิศวกรสันติภาพฯ พบว่า ความศรัทธายึดมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ คือจุดเริ่มต้นที่เป็นพลังผลักดันเยาวชนให้มีความรักความเมตตา เห็นคุณค่าและความดีงามของเพื่อนมนุษย์ การมีสันติภายในตนก่อให้เกิดความสงบเย็นและมีสติสู่การสร้างสันติภายนอก เป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้ที่จะเป็นยุววิศวกรสันติภาพฯ สอดคล้องกับการศึกษาของขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ ที่ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยให้เป็นสัมมาสิกขา ทำให้ผู้เรียนเกิดความเห็นถูกในการดำเนินชีวิตที่ดีงามจรรโลงสังคมโลกให้เกิดสันติภาพ สามารถเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งตามสมมุติโลกได้อย่างมี สติ ขันติและเข้าถึงสันติภายใน (Wattanapradith, 2016)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การอภิปรายผลชุดฝึกกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษา ผู้วิจัยได้สร้างชุดฝึกอบรม โดยศึกษาทั้งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ครูและผู้ปกครองนักเรียน สรุปเป็นองค์ความรู้ 4 หมวดด้วยหลัก K-A-M-P ที่ผู้วิจัยนำไปเป็นกรอบในการสร้างกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพฯ ได้แก่

(1) หมวดความรู้ (K: Knowledge) หมายถึง การเรียนรู้แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของเยาวชนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้แก่ อริยสัจ 4 หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา การจัดการความขัดแย้งตามหลักพุทธสันติวิธี กรณีตัวอย่างในโรงเรียนและสังคมให้ได้เรียนรู้หาสาเหตุ ร่วมกันนำเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยหลักธรรมทางศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัย ของวนิดา ขำเขียว เรื่องการวิเคราะห์องค์ความรู้ด้านการพัฒนามนุษย์จากองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา พบว่าการพัฒนามนุษย์มี 3 แนวทาง คือ (1) การพัฒนาทางปัญญา ต้องอาศัยอธิปัญญาสิกขา เป็นการฝึกฝนอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องที่สมบูรณ์ (2) การพัฒนาทางศีล เป็นการพัฒนาที่ต้องอาศัยอธิศีลสิกขา และ (3) การพัฒนาทางสมาธิ ที่ต้องอาศัยอธิจิตสิกขา (Kamkeaw, 2010) และทัศนะของถวิลวดี บุรีกุล ที่ว่า การนำหลักสูตรการจัดการความขัดแย้งและสันติวิธีมาใช้ในโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในยุคสมัยนี้ เยาวชนต้องได้รับการปลูกฝังให้เชื่อและเข้าใจว่าสังคมที่มีวัฒนธรรมหลากหลายแต่ไม่มีความรุนแรงเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา (Bureekul, 2009)

(2) หมวดทัศนคติ (A: Attitude) หมายถึง กระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลงด้านความคิดความเข้าใจ ความรู้สึกและพฤติกรรม การมีทัศนคติบวกและเห็นความสำคัญของการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยพุทธสันติวิธี บทบาทสมมุติ กิจกรรมสะท้อนคิดจากการชมภาพยนตร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมสุข นิธิอุทัย ที่กล่าวถึงบทบาทความเป็นกัลยาณมิตรของครูจะส่งผลต่อพฤติกรรมของเยาวชน ได้แก่ ความเป็นที่รัก น่าเคารพ เป็นที่ปรึกษาที่ดี รับฟังเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งได้ การจัดบรรยากาศที่ช่วยให้เยาวชนมีทัศนคติที่ถูกต้องโดยการเป็นผู้มีส่วนร่วมในบทเรียนและลงมือกระทำจะช่วยสร้างสัมมาทิฏฐิให้เกิดขึ้นแก่เยาวชน (Nithiuthai,

2011) และสอดรับกับทัศนะของวิลเลียม ยูรี ที่ว่า สิ่งที่ท้าทายเราไม่ใช่การกำจัดความขัดแย้งแต่เป็นการแปรรูปความขัดแย้ง เราต้องแทนที่การต่อสู้ ความรุนแรงและสงครามด้วยกระบวนการที่สร้างสรรค์กว่า เช่น การเจรจาและปฏิบัติการสันติวิธี (Ury, 2004)

(3) หมวดแรงจูงใจ (M: Motivation) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ผ่านบุคคลต้นแบบ (Role Model) บทบาทสมมุติ การตั้งคำถามฝึกคิดจากกรณีศึกษา การฝึกสติด้วยการทำสมาธิ การนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งและเสริมสร้างสันติสุข ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของเจตน์ ตันติวณิชชานนท์ เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์การปลูกฝังจริยธรรมในเยาวชนตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พบว่า พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้นำเสนอแนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรมในเยาวชนโดยอาศัยกระบวนการศึกษาที่เน้นการพัฒนาตนเองเป็นสำคัญ หลักพุทธธรรมในการพัฒนาและปลูกฝังเยาวชนให้รู้จักหน้าที่ มีความรับผิดชอบและมีเหตุผล ด้วยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ทำให้เยาวชนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง มีความพร้อมที่จะทำประโยชน์ให้สังคม (Tantivanitchanon, 2016)

(4) หมวดทักษะการปฏิบัติ (P: Practices) หมายถึง การฝึกทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในการจัดการความขัดแย้งด้วยพุทธสันติวิธี ทักษะการสื่อสารเพื่อสันติภาพ ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง การสานเสวนาและสนทนากลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ รศ.นพ.สุริยเดว ทรีปาตี เรื่องการพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นและเยาวชนด้วยพลังบวก พบว่า การฟังเสียงสะท้อนของเด็กๆ การเล่นบทผู้ฟังที่ดีจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเข้าถึงอุปสรรคและปัญหาของเด็ก ทำให้สร้างทางออกที่ดีและสร้างสรรค์ร่วมกัน ผลลัพธ์คือ เด็กมีทักษะการคิดวิเคราะห์ในการจัดการปัญหาและอุปสรรคอย่างสร้างสรรค์ และรู้สึกว่าตนมีส่วนร่วมอย่างมีคุณค่าก่อให้เกิด Positive cognitive development (Trepati, 2013) ดังทัศนะของสาทิศ กุมารที่กล่าวว่า เราอาจสนทนากับผู้คน ธรรมชาติและตัวเราเอง บทสนทนาจะเกิดขึ้นกับจิตที่เปิดเผยและใจที่เปิดกว้างนำไปสู่การประนีประนอม (compromise) นั่นคือ “ข้อตกลงร่วมกัน” (Kumar, 2007) และสอดคล้องกับความคิดเห็นของคุณโจน จันได ปราชญ์ชาวบ้าน ที่กล่าวว่ายุววิศวกรสันติภาพฯต้องเป็นผู้ที่กล้าเผชิญความจริงทำให้เข้าใจความขัดแย้งและแก้ปัญหาได้อย่างสันติ หากไม่ได้ลงมือปฏิบัติเองก็อาจจะไม่เข้าใจ แต่เมื่อลงไปเผชิญความจริงจะเกิดความเข้าใจทันทีว่าปัญหาคืออะไรและต้องแก้ไขอย่างไร การมีความเข้าใจเป็นพื้นฐานทำให้ความขัดแย้งจบลงได้ (Jandai, 2018)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การอภิปรายผลกระบวนการพัฒนาฯ จากผลการใช้ชุดฝึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากผลการวิเคราะห์ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า คะแนนเฉลี่ยรวมผลการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษาก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จาก 4 แหล่งข้อมูลสำคัญ คือ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและสภาพทั่วไปของการอบรม การประเมินผลท้ายกิจกรรมและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างอบรม การประเมินพฤติกรรมโดยผู้ช่วยผู้วิจัย การประเมินความพึงพอใจในการอบรม การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์หลังอบรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติบวกในการดำเนินชีวิต เห็นคุณค่าการเป็นมนุษย์ มีความรู้เข้าใจใน

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เห็นความสำคัญในการนำหลักพุทธสันติวิธีมาแก้ปัญหาความขัดแย้งในสถานศึกษา เกิดแรงบันดาลใจในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ สอดคล้องกับเรื่อง สามแนวความคิดหลักจากการศึกษาตามนัยพุทธธรรมของ ศ.สุมน อมรวิวัฒน์ ที่กล่าวว่า "การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงเมื่อผู้เรียนได้สัมผัส สัมพันธ์ คิดวิเคราะห์และปฏิบัติฝึกย้ำซ้ำทวนอย่างต่อเนื่องจนหยั่งรู้ซึมซับสู่ภายในจิตใจ กลั่นกรองเกิดเป็นปัญญาของตนเอง" (Amornwiwat, 2010) ผู้วิจัยยังพบอีกว่า กลุ่มตัวอย่างรู้สึกตื่นเต้นและกระตือรือร้นที่ได้เข้าร่วมอบรมครั้งนี้เพราะไม่ค่อยมีโอกาสที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทำนองนี้ ดังคำสัมภาษณ์ครูเกศินีย์ แจ่มจรรยา ที่ว่าส่วนใหญ่มุ่งแต่เรื่องเรียนจากการสนับสนุนของผู้ปกครองและปรัชญาของโรงเรียนที่มุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการ (Jamchanya, 2018) มีความสุขสนุกสนานกับกิจกรรม ได้มีส่วนร่วม ได้แสดงออกและเสนอความคิดเห็น เกิดความรัก ความสามัคคีและสายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนซึ่งจะเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการนำหลักพุทธสันติวิธีที่ได้เรียนรู้จากการอบรมไปใช้จริงในสถานศึกษา

สรุป

จากการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า ชุดฝึกกระบวนการพัฒนายุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษาก่อให้เกิดองค์ความรู้ การเปลี่ยนแปลงแนวคิด ทัศนคติและพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างไปในทางบวก กลุ่มตัวอย่างเกิดความภาคภูมิใจและเกิดแรงจูงใจที่จะได้นำความรู้ แนวคิดจากหลักธรรมทางศาสนา กระบวนการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีไปเริ่มต้นใช้กับตนเอง กับเพื่อนๆ ในโรงเรียน ทำให้เกิดความร่วมมือที่จะช่วยกันป้องกันปัญหา การจัดการความขัดแย้งและเสริมสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้สอนต้องมีความศรัทธาในการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติและมีความเชื่อมั่นว่าเยาวชนสามารถเรียนรู้ ฝึกฝนเพื่อเป็นยุววิศวกรสันติภาพและทำหน้าที่ในสถานศึกษาได้

1.2 ฝึกอบรมถูกออกแบบให้นำไปใช้กับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มีลักษณะเป็นผู้นำจำนวนผู้เข้าอบรมระหว่าง 20-40 คน แต่สามารถนำไปใช้กับนักเรียน นักศึกษาหรือเยาวชนกลุ่มอื่นๆ ได้

1.3 ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มียุววิศวกรสันติภาพในทุกสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการขยายผลการอบรมและพัฒนานักเรียนหรือเยาวชนในสถานศึกษาเพื่อเป็นยุววิศวกรสันติภาพในสถานศึกษาต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

References

Academic Group, Thailand Education Partnership. (2018). *The Future Path of Thailand Education.* Bangkok: Thailand Education Partnership (TEP).

Alternative Dispute Resolution Office-Thailand. (2016). *Mediation in Educational Institutions.* Bangkok: Thana Printing.

Amornwiwat, S. (2010) *Three Main Concepts from the Study of Buddhadhamma.* Retrieved January 14, 2019, from https://www.roong-aroon.ac.th/?page_id=1946.

Anonymous. (2012). *Social Problem*. Retrieved December 26, 2018, from http://luck507.blogspot.com/2012/07/blog-post.html.

Chuengsatiansup, K. et al. (2012). *Community Way; 7 Tools for Community.* Bangkok: Suksala Press.

Khamkeaw, W. (2013). *An Analytical Study of the Knowledge of Human Development from the Knowledge of Buddhism* (Research Report). Bangkok: Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University.

Kumar, S. (2007). *Spiritual Compass: the Three Qualities of Life.* (Kulkanokwan Hamdani, Translator). Bangkok: Suan Nguen Mee Ma Press. (2011).

National Child and Youth Development Promotion Committee. (2018). *2nd National Child and Youth Development Plan 2016-2021.* (2nd ed). Bangkok: J.S Printing.

Nithiuthai, S. (2011). *A Development of Youth According to Buddhism in Thai Society.* (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phra Methawinairoch (Suthep pavisigo). (2018). Vice President. Interview. September, 30.

Jandai, J. (2018). Local Philosopher. Interview. September, 17.

Jamchanya, K. (2018). Chief of Guidance. Interview. September, 18.

Samran, C. (2002). *How do Teachers Know that Children are Learning?.* (5th ed). Bangkok: The Siam Comercial Foundation.

Tangkananurak, W. (2012). *Mordew-Kruyui Pointing to the Aggressive Children Imitating from the Violent Society.* Thai Health, Retrieved March 18, 2018, from https://www.thai health.or.th/Content/19130-.

Tantivanitchanon, J. (2016). *An Analytical Study of the Cultivation of Ethical Principle in the Youth by Phra Brahmgunaphorn (P.A. Payutto)'s Points*. (Master's Thesis). Mahachula longkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Trepati, S. (2013). *Life Assests; Positive Development of Thailand.* Retrieved November 23, 2018, from https://www2.nrct.go.th/Portals/0/data/07part1/07part2/ 07part3/,2013

Trepati. S. (2017). *OKMD BBL Symposium: Inspire You Brain, Inspire Your Future.* Retrieved May 15, 2018, from http://www.okmd.or.th/bbl/activities/688/

Ury, W. (1999). *Reconciliation Strategy* [Getting to Peace]. (Sae Chua, Translator). Bangkok: Suan Nguen Mee Ma Press. (2004).

Wattanapradith, K. et al. (2017). *The Holistic Development of Mind and Wisdom.* Documentary Study and Research Synthesis. Bangkok: MCU Press.

Wattanapradith, K. (2016). Peace Education: the pathway to peace. *Journal of MCU Peace Studies,* 4(sp1), 39-51.

Wattanasap, W., & Wattasap, R. (2009). *Resolving Conflicts in Educational Institutions.* Bangkok: A.P. Graphic Design Press.

กระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีเรือนจำพิเศษพัทยา*

The Process of Developing Rehabilitation of Murder Prisoners According to Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Pattaya Remand Prison

[1]มนูญ สำเร็จ, พระมหาหรรษา ธมมฺหาโส และ อดุลย์ ขันทอง

[1]Manoon Sumrej, Phramaha Hansa Dhammahāso and Adoon Khunthong

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1]Mahachulalongkorntajavidyalaya University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: manoonsumrej99 @hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาวิเคราะห์บริบทเรือนจำพิเศษพัทยา และแนวคิด ทฤษฎี อาชญาวิทยา แนวคิดเกี่ยวกับการฆ่า และแนวคิดการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น 2) ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี วิธีการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี และ 3) นำเสนอกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีเรือนจำพิเศษพัทยา การศึกษาใช้การวิจัยแบบผสมผสานโดยออกแบบการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์จำนวน 43คน และการสนทนากลุ่มจากผู้เชียวชาญจำนวน 13 ท่านนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการจัดหมวดหมู่ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังเนื่องจากผู้ต้องขังในเรือนจำพิเศษพัทยามีจำนวนมากปัญหาด้านงบประมาณที่มีจำนวนจำกัดปัญหาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาพฤตินิสัย การจัดกิจกรรมฝึกวิชาชีพต่าง ๆ ให้กับผู้ต้องขังเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ขนาดพื้นที่เรือนจำที่ใช้สำหรับการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังมีความคับแคบ และเนื้อหาหลักสูตรโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ควรสอดคล้องกับตลาดแรงงานภายนอกสามารถนำไปประกอบอาชีพได้หลังพ้นโทษ 2) เครื่องมือในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น เพื่อให้มีพฤตินิสัยที่พึงประสงค์ คือหลักไตรสิกขา การใช้พุทธสันติวิธีนำทาง เสริมสร้างศีลธรรม แนะนำการใช้ชีวิต ฝึกจิตให้ผ่องใส พัฒนาให้ฉลาดทางอารมณ์และหลักในการประเมินผลการพัฒนามนุษย์ คือ หลักภาวนา 4 3) นำเสนอกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีเรือนจำพิเศษพัทยา ซึ่งเป็นการสร้างสันติสุขให้กับสังคมได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กระบวนการ; พัฒนาพฤตินิสัย; ผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น; พุทธสันติวิธี

*Received January 27, 2021; Revised May 14, 2021; Accepted June 6, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study and analyze the context of Pattaya Remand Prison, including the concepts and theories of criminology, the concepts of killing, and the concepts of rehabilitation development for inmates convicted of homicide; 2) to study and analyze concepts, theories, and methods of rehabilitation development for inmates convicted of homicide according to the Buddhist peaceful means; and 3) to present the rehabilitation development process for inmates convicted of homicide using Buddhist peaceful means in a case study of Pattaya Remand Prison. The study applied mixed-methods research by way of research and development (R&D). A sample group consisted of 40 inmates convicted of homicide. The research instruments for data collection were an interview form with 43 persons and focus group discussion with 13 experts. The acquired data were analyzed by mean of data classification techniques.

From the study, the following results are found 1) The problems are discovered as follows: the operation of rehabilitation development for inmates due to the large number of inmates in Pattaya Remand Prison, the limited budget, the requirements for rehabilitation development, the arrangement of different vocational training activities for inmates in order to minimize recidivism, the insufficient staff for the work operations, the size of a prison used for rehabilitation program is too small, and the content of rehabilitation program is incompatible with the external labor market that inmates are unable to pursue a career when sentences are ended; 2) The tools used for rehabilitation development of inmates convicted of homicide in order for them to develop desirable behaviors are Trisikkhā (the Threefold Learning) as well as using the Buddhist peaceful means to lead a decent life, enhance morality, train the mind for purity, and improve emotional intelligence. While Bhāvanā (the Four Developments) are applied to evaluate the result of human development; and 3) The presentation of the rehabilitation development process for inmates convicted of homicide using Buddhist peaceful means in a case study of Pattaya Remand Prison is, therefore, the establishment of sustainable peace in society.

Keywords: Process; Rehabilitation Development; Inmates Convicted of Homicide; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเป็นประเด็นที่สังคมให้ความสนใจ สงสัย และตั้งคำถามในภารกิจของกรมราชทัณฑ์ มีผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวแล้วกลับมากระทำผิดซ้ำเป็นจำนวนมาก มีข่าวลือส่งต่อทางแอปพลิเคชั่นไลน์ว่ามีการปล่อยตัวนักโทษ ทำให้สังคมตื่นตระหนกและรู้สึกหวาดกลัวผู้พ้นโทษเป็นอย่างยิ่ง ในส่วนของเรือนจำพิเศษพัทยา มีสถิติการกระทำผิดซ้ำของนักโทษเด็ดขาด แยกตามจำนวนครั้งที่ต้องโทษ 3,023 คน เป็นชาย 2,572 คน เป็นหญิง 451 คน โดยต้องโทษครั้งที่ 1 จำนวน 1,558 คน (เป็นชาย 1233 คน เป็นหญิง 325 คน) คิดเป็นร้อยละ 51.53 ต้องโทษครั้งที่ 2 จำนวน 1,023 คน (เป็นชาย 920 คน เป็นหญิง 103 คน) คิดเป็นร้อยละ 33.84 ต้องโทษครั้งที่ 3 จำนวน 290 คน (เป็นชาย 276 คน เป็นหญิง 14 คน) คิดเป็นร้อยละ 9.59 ต้องโทษครั้งที่ 4 ขึ้นไป จำนวน 152 คน (เป็นชาย 143 คน เป็นหญิง 9 คน) คิดเป็นร้อยละ 5.04 จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเรือนจำพิเศษพัทยามีจำนวนนักโทษเด็ดขาดที่กระทำผิดครั้งแรกและเป็นผู้ที่เคยกระทำผิด ได้รับการปล่อยตัวไปแล้วกลับมากระทำความผิดซ้ำอีกในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือมีนักโทษเด็ดขาดที่กระทำผิดครั้งแรก ร้อยละ 51.53 และกระทำผิดซ้ำมากถึงร้อยละ 48.16 จึงเป็นข้อสงสัยว่ากระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยของกรมราชทัณฑ์และของเรือนจำพิเศษพัทยาเกิดปัญหาหรือไม่ อย่างไร และควรมีกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังในแนวทางใดจึงจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล บรรลุภารกิจหลักขององค์กรได้ (Department of Corrections, 2016)

ประเด็นที่เป็นที่สนใจอย่างยิ่งในปัจจุบัน คือ ผู้กระทำความผิดในคดีฆ่าผู้อื่นและเคยต้องโทษมาแล้วเมื่อได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำไป กลับมากระทำผิดซ้ำในลักษณะคดีที่รุนแรง มีพฤติกรรมทารุณโหดร้าย สร้างความหวาดกลัวให้กับสังคมเป็นอย่างมาก (Strategy and Plan Division, 2019)

เรือนจำพิเศษพัทยา เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม มีฐานะเป็นเรือนจำพิเศษควบคุมผู้ต้องขังชายและหญิงคดีระหว่างการสอบสวน พิจารณาไต่สวนและอุทธรณ์ฎีกาทุกคดีความผิดที่เกิดขึ้นในเขตอำนาจศาลจังหวัดพัทยา และควบคุมนักโทษเด็ดขาดที่มีกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 15 ปี เป็นเรือนจำที่มีความมั่นคงในระดับกลาง มีภารกิจในด้านการควบคุมและพัฒนาพฤตินิสัย โดยมุ่งมั่นพัฒนาแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ได้รับการพัฒนาทั้งทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพ และพัฒนาจิตใจให้เป็นพลเมืองที่ดี สามารถดำรงชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติ สังคมให้การยอมรับ (Pattaya Remand Prison, 2020)

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษา กระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น โดยใช้หลักพุทธสันติวิธีในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการทำหลักสูตรการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบทเรือนจำพิเศษพัทยา และแนวคิด ทฤษฎีอาชญาวิทยา แนวคิดเกี่ยวกับการฆ่า และแนวคิดการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี วิธีการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี

3. เพื่อนำเสนอแนวทาง สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษพัทยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง“กระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี ศึกษากรณีเรือนจำพิเศษพัทยา” เป็นการวิจัยแบบ Research and Development (R and D) มีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาด้านแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง รวมทั้งการพัฒนาพฤตินิสัยตามแนวพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนามเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น จำนวน 40 คน

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) การสัมภาษณ์ จำนวน 43 คน

2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) จำนวน 13 คน

3) ผู้วิจัยนำร่างหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น เรือนจำพิเศษพัทยา จำนวน 40 คน

4) การประเมินผลและปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยมีการสนทนากลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น เพื่อสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และนำข้อมูลเหล่านั้น มาวิเคราะห์สังเคราะห์อธิบาย และตีความจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อนำเสนอเป็นงานวิจัยที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัยและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษา กระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีเรือนจำพิเศษพัทยาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังของเรือนจำพิเศษพัทยา

ปัญหาด้านผู้ต้องขังในเรือนจำพิเศษพัทยามีจำนวนมากเกินความจุของเรือนจำ และมีความเป็นอยู่ในสภาพที่แออัด เนื่องจากเรือนจำมีพื้นที่จำกัด ทำให้การจัดอบรมด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ไม่สามารถรองรับจำนวนผู้ต้องขังเข้าอบรมจำนวนมากได้ และเรือนจำมีการย้ายผู้ต้องขังอยู่ตลอด ทำให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่องจนจบหลักสูตร ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้กระทำผิดซ้ำ ซึ่งเป็นปัญหาต่อการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง เนื่องจากรู้แนวทางและลู่ทางในการหลีกเลี่ยงการอบรม ส่งผลกระทบต่อการศึกษาและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วไม่สามารถแยกผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำหรือผู้ต้องขังที่ไม่กระทำผิดซ้ำออกจากกันได้ จากแบบสังเกตด้านผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำ ไม่มีความสนใจและไม่ให้ความสำคัญในโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ต้องขังที่เข้าเรือนจำเป็นครั้งแรก จะให้ความสนใจเข้าร่วมโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังมากกว่าส่วนการแยกประเภทผู้ต้องขัง มีผลต่อการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังในการอบรมผู้ต้องขัง จึงจัดแยกตามประเภทคดี และพฤติกรรม เป็นแนวทางที่เรือนจำพิเศษพัทยาต้องให้ความสำคัญในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เพื่อดำเนินการจัดโปรแกรมได้เหมาะสม การที่ผู้ต้องขังถูกลงโทษทางวินัย ทำให้เกิดปัญหาต่อการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง เพราะเมื่อถูกลงโทษระหว่างอบรม จะทำให้การอบรมสิ้นสุดลง และไม่ผ่านหลักสูตรการอบรมตามระยะเวลาที่กำหนด

ปัญหาด้านการบริหารจัดการในส่วนนโยบายของเรือนจำพิเศษพัทยาและปัญหาในด้านงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ตลอดจนข้อจำกัดต่าง ๆ ได้แก่ 1) ปัญหาด้านการบริหารจัดการของเรือนจำพิเศษพัทยา ได้ดำเนินการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 การรับตัวผู้ต้องขัง โดยการจัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง และทรัพย์สิน เพื่อใช้เป็นข้อมูลการจำแนกลักษณะ ข้อพึงปฏิบัติของผู้ต้องขังในเรือนจำ ตลอดจนการย้ายผู้ต้องขัง ช่วงที่ 2 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างถูกคุมขังในเรือนจำ จะเน้นการจัดสวัสดิการ และการพัฒนาพฤตินิสัย ส่วนการควบคุมและการดูแลรักษาวินัย จะเน้นในเรื่องควบคุมผู้ต้องขังเพื่อป้องกันการหลบหนี และช่วงที่ 3 การปล่อยตัว โดยคำสั่งศาลหรือปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไขของกรมราชทัณฑ์ รวมถึงการที่ผู้ต้องขังได้เสียชีวิตหรือได้รับโทษประหารชีวิตด้วย 2) ปัญหาในด้านงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม บางโครงการไม่มีความเหมาะสม ผู้ต้องขังไม่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริงหลังพ้นโทษ ตลอดจนนโยบายย่อย ๆ มีการเปลี่ยนแปลงทุกปี เนื่องจากผู้บริหารมีการสับเปลี่ยนโยกย้าย จึงทำให้การพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังและการฟื้นฟูแก้ไขผู้ต้องขังไม่มีความต่อเนื่อง งบประมาณที่กรมราชทัณฑ์จัดสรรให้แก่เรือนจำพิเศษพัทยาไม่เพียงพอสำหรับการจัดฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง และข้อจำกัดในเรื่องของขนาดของเรือนจำ ซึ่งอยู่ในกลุ่มของเรือนจำความมั่นคงปานกลาง กำหนดโทษสูงสุดไม่เกิน 15 ปี แต่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดพัทยาเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาด้านยาเสพติดรุนแรง และเรือนจำมีปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ทำให้สภาพแวดล้อมภายในเรือนจำมีความแออัด ผู้ต้องขังต้องอยู่ปะปนกัน ไม่สามารถแยกประเภท หรือจำแนกประเภทที่ชัดเจนได้ ทำให้เจ้าหน้าที่มุ่งเน้นในเรื่องการควบคุมและการปราบปรามยาเสพติดมากกว่างานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ข้อจำกัดในเรื่องอัตราส่วนระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังไม่สมดุล บุคลากรในหน่วยงานไม่มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ เช่น นักจิตวิทยา นักการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการจำแนกผู้ต้องขัง ตลอดจนข้อจำกัดของผู้ต้องขังต้องมีการย้ายระบายไปเรือนจำอื่น ไม่สามารถอบรมจนครบหลักสูตร

ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง และไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในงานฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังโดยตรง ซึ่งไม่มีความรู้ในวิชาชีพนั้น ๆ เจ้าหน้าที่ไม่มีคุณสมบัติทางด้านการจัดการศึกษาโดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในงานพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังบางคนไม่ให้ความสำคัญ หรือไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร สอดคล้องกับแบบสังเกตการปฏิบัติงานด้านเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ซึ่งเรือนจำไม่มีนักวิชาชีพเฉพาะ เช่น นักจิตวิทยา

ปัญหาด้านสถานที่ ขนาดพื้นที่เรือนจำที่ใช้สำหรับการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังมีความจำกัด สภาพแวดล้อมภายในสถานที่ปฏิบัติงานส่วนใหญ่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรม ไม่มีเรือนนอนแยกเป็นสัดส่วนเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโปรแกรม และวัสดุ-อุปกรณ์ไม่เพียงพอในการจัดการเรียนการสอน

ปัญหาด้านหลักสูตรโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ควรมีความสอดคล้องกับตลาดแรงงานภายนอก ผู้ต้องขังส่วนมากให้ความสนในการที่จะนำไปประกอบอาชีพได้หลังพ้นโทษ การจัดอบรมตามโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูของเรือนจำจะมีการเชิญวิทยากรภายนอกจากหลาย ๆ ที่เข้ามาอบรมผู้ต้องขัง จึงมีปัญหาในเรื่องของการนัดหมายวิทยากร เนื่องจากไม่สามารถเข้ามาอบรมได้ตามที่กำหนด และเป็นปัญหาของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการอบรมในการจัดตารางวิทยากร เพื่อให้งานสำเร็จลงได้และระยะเวลาในการอบรม การจัดอบรมตามโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูของเรือนจำบางหลักสูตรไม่มีความเหมาะสม เช่น การปฐมนิเทศผู้ต้องขังรับใหม่ น่าจะมีการอบรมทุกวันตลอดจนการอบรมบางหลักสูตรมีระยะเวลากำหนดไว้ 30 วัน และบางหลักสูตรมีกำหนดไว้ 45 วัน ซึ่งในแต่ละหลักสูตรระยะเวลาแตกต่างกัน แต่ในทางปฏิบัติแล้วไม่สามารถจัดได้ครบตามที่กำหนดสอดคล้องกับแบบสังเกต

2. ความต้องการสู่วิธีการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังของเรือนจำพิเศษพัทยา

ความต้องการจำเป็นเชิงนโยบาย เรือนจำพิเศษพัทยามีนโยบายที่ไม่เหมาะสมบางโครงการในการอบรมวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง ดังนั้น วิธีการพัฒนาควรมีนโยบายเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม และควรมอบหมายให้มีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งในเรือนจำดำเนินการ เรือนจำพิเศษพัทยามีเจ้าหน้าที่สำหรับฝึกอบรมผู้ต้องขังไม่เพียงพอ ดังนั้น เจ้าพนักงานเรือนจำพิเศษพัทยาควรมีการติดต่อหรือขอความร่วมมือกับองค์กรภายนอกในพื้นที่ที่เรือนจำตั้งอยู่ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ในการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องมากขึ้นกว่าเดิมและเรือนจำพิเศษพัทยามีงบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง

ความต้องการเชิงปฏิบัติการเรือนจำพิเศษพัทยามีปัญหาในการอบรมผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาดังกล่าวสู่วิธีการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังควรมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอบรมฝึกวิชาชีพต่าง ๆ ให้กับผู้ต้องขังหลังพ้นโทษเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ และเสนอให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้นำท้องถิ่นเข้ามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ และควรจัดให้มีการอบรมผู้บริหารเรือนจำทั้งในระดับผู้บัญชาการและระดับหัวหน้าฝ่ายให้มีความรู้และความเข้าใจในงานด้านการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง เพื่อจะได้มีความเข้าใจและสามารถประสานการทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี นโยบาย และปัญหาต่างๆสู่วิธีการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธีตามแนวทางพระพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักการสำคัญของการพัฒนามนุษย์อย่างไว้อย่างยั่งยืน ทั้งในมิติของหลักการ รูปแบบ กระบวนการ วิธีปฏิบัติการไปจนถึงการประเมินผลการพัฒนา โดยใช้หลักการ ดังนี้

1. หลักไตรสิกขา เพราะผู้ต้องขังกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีพฤตกรรมการทำผิดที่รุนแรงจึงต้องนำ หลักการฝึกฝนและพัฒนามนุษย์ที่ในทางพุทธศาสนาจัดวางเป็นหลัก เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ (Phrakhru Phisaipariyatikit, and Plodphal, 2018) และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีดุลยภาพประกอบด้วย

1.1 ศีล เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีล คือ วินัย ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ เพราะว่าวินัยเป็นตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้เหมาะกับการพัฒนาและให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดี และการจัดสภาพแวดล้อมที่จะป้องกันไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดี และเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดี ที่พึงประสงค์ การฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดี ตลอดจนการจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวงในสังคมมนุษย์ (Phra Paisal Visalo, 1999)

1.2 สมาธิ เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิตทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข็มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่มั่นคง ความมีสติ สมาธิ (Phramaha Kamphon Khunangaro, 2016) และในด้านความสุข เช่นความอิ่มใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจ พูดสั้นๆ ว่า พัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพของจิต (Phra Dhammakosajara (Prayoon Dhammajitto), 2006)

1.3 ปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรองตรวจสอบ คิดการต่าง ๆ สร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรูปเห็นตามที่มันเป็นตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิต ที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดปัญหา ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์ (Phra Bhramagunabhorn (P. A.Payutto), 2019)

2. หลักภาวนา 4 เป็นหลักในการประเมินผลการพัฒนามนุษย์ ตามหลักไตรสิกขา คำว่าภาวนา แปลว่า ทำให้เจริญ ทำให้เป็น ทำให้ขึ้น หรือฝึกอบรม ภาวนาจัดเป็น 4 อย่าง คือ (Phra Dhammapitaka (PrayudhPayutto), 2000)

2.1 กายภาวนา (การพัฒนากาย) คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2.2 ศีลภาวนา (การพัฒนาศีล) คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับเพื่อนมนุษย์ในสังคม

2.3 จิตภาวนา (การพัฒนาจิต) คือ การทำจิตใจให้เจริญงอกงามขึ้นในความดีงาม ความเข้มแข็งมั่นคง สงบสุข และเป็นอิสระ

2.4 ปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา) คือ การเสริมสร้าง ความรู้ความเข้าใจ ความคิดเหตุผลและการหยั่งรู้ความจริง จนเข้าถึงอิสรภาพ มีชีวิตที่ดีงามปลอดทุกข์ปราศจากปัญหา

กระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษพัทยา

1. การสร้างหลักสูตรการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Information) คือ ผู้ต้องขังในคดีฆ่าผู้อื่น และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านอาชญาวิทยา ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญคดีฆ่าผู้อื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา ผู้บริหารเรือนจำ ผู้เชี่ยวชาญด้านการฝึกอบรมและผู้รับผิดชอบด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง มาจัดทำ (ร่าง) หลักสูตรการอบรมพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น ดังนี้

1.1 วิชาบังคับพื้นฐาน เกี่ยวกับการจูงใจและสร้างสัมพันธภาพ การสร้างบรรทัดฐาน กลุ่มฝึกระเบียบวินัย การเข้าใจชีวิตและรู้จักคุณค่าของตนเอง

1.2 วิชาภาคบังคับเฉพาะ เพื่อปรับเปลี่ยนและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น ประกอบด้วย พุทธสันติวิธีนำทาง เสริมสร้างศีลธรรม พฤติกรรมนำชีวิต สร้างจิตให้ผ่องใส การใช้ความฉลาดทางอารมณ์

1.2.1 การให้ความรู้และความเข้าใจ (Knowledge & Understanding) เกี่ยวกับการใช้พุทธสันติวิธีนำทาง การเสริมสร้างศีลธรรม โดยการอบรมหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมและการใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต

1.2.2 ปรับทัศนคติและพฤติกรรม (Attitude & Behavior) โดยการแนะนำการใช้ชีวิตการทำความเข้าใจกับพฤติกรรมการกระทำผิดของตนเอง การเรียนรู้ผลกระทบและความรู้สึกของผู้เสียหาย จิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม การดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงตลอดจนการฝึกจิตให้ผ่องใส โดยนำหลักสูตรจิตตภาวนา หลักสูตรเรือนจำเรือนธรรม หรือการอบรมพัฒนาจิตใจระยะสั้นมาดำเนินการ

1.2.3 ฝึกทักษะด้านต่าง ๆ (Skill) เกี่ยวกับทักษะการเผชิญปัญหาและการแก้ไขปัญหาอย่างถูกวิธี ทักษะการควบคุมอารมณ์โกรธและการจัดการกับความเครียด ทักษะการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและค่านิยมที่จะนำไปสู่ความรุนแรง การสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น

2. การทดลองใช้หลักสูตรการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น: ศึกษากรณีเรือนจำพิเศษพัทยา

ผู้วิจัยนำ (ร่าง) หลักสูตรการอบรมพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น ไปทดลองใช้ในกลุ่มนักโทษเด็ดขาดคดีฆ่าผู้อื่น ไม่น้อยกว่า 120 ชั่วโมง เพื่อให้ต้นแบบที่พัฒนาขึ้นมีความสมบูรณ์ เหมาะสมที่จะนำไปใช้

3. การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี กลุ่มตัวอย่างในการประเมินหลักสูตร คือ ผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น จำนวน 40 คน มีพฤติกรรมที่ดีขึ้นและเข้าใจตนเองมากขึ้น ไม่ผิดวินัยเรือนจำพร้อมปฏิบัติตนสู่สังคมภายหลังพ้นโทษได้

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีเรือนจำพิเศษพัทยา แบ่งกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยออกเป็น หลักการหรือเครื่องมือในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น เครื่องมือหรือกระบวนการในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และหลักในการประเมินผลการพัฒนามนุษย์

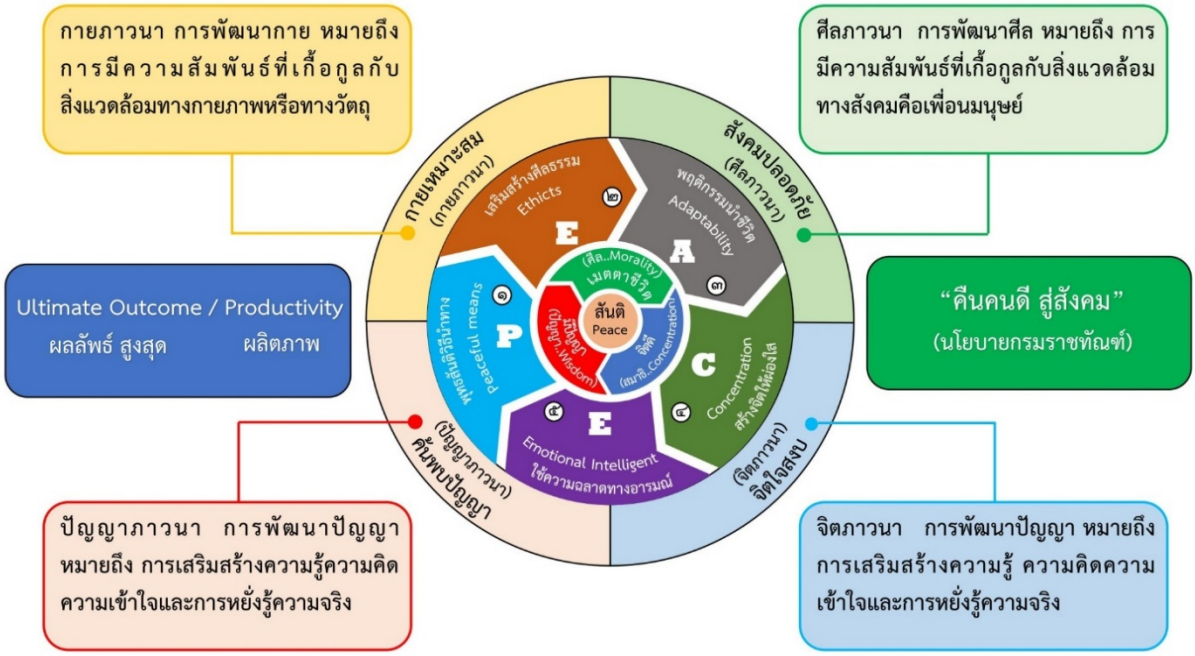

ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธีศึกษากรณีเรือนจำพิเศษพัทยา

โดยแบ่งกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยออกเป็น หลักการหรือเครื่องมือในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น (แกนใน) เครื่องมือหรือกระบวนการในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (แกนกลาง) และหลักในการประเมินผลการพัฒนามนุษย์ (แกนนอก) โดยจะนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. แกนใน คือ หลักการหรือเครื่องมือในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น เพื่อให้มีพฤตินิสัยที่พึงประสงค์ เป็นที่ยอมรับของสังคม ภายหลังพ้นโทษ อันประกอบด้วยคำ 3 คำ คือ “เมตตาชีวิต จิตดี มีปัญญา” ซึ่งมาจากหลักธรรมในไตรสิกขา คือ “ศีล สมาธิ ปัญญา”

1) เมตตาชีวิต (ศีล) เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดย เฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีล ก็คือวินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ เพราะว่าวินัยเป็นตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้เหมาะกับการพัฒนาและให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้วก็เกิดเป็นศีล ดังนั้น โดยสรุปวินัยจะมาในรูปของการฝึกพฤติกรรมเคยชินที่ดี และการ

จัดสภาพแวดล้อม ที่จะป้องกันไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดี และเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดี ที่พึงประสงค์ การฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดี ตลอดจนการจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวงในสังคมมนุษย์

2) จิตดี (สมาธิ) เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข็มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่มั่นคง ความมีสติ สมาธิ และในด้านความสุข เช่นความอิ่มใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใสความรู้สึกพอใจ พูดสั้น ๆ ว่า พัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพของจิต

3) มีปัญญา (ปัญญา) เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรองตรวจสอบ คิดการต่าง ๆ สร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มันเป็นตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิต ที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดปัญหา ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์

2. แกนกลาง คือ เครื่องมือหรือกระบวนการในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือ การคืนคนดีมีคุณค่ากลับสู่สังคมภายหลังพ้นโทษ โดยมีกระบวนการดำเนินการ ดังนี้ “ใช้พุทธสันติวิธีนำทาง เสริมสร้างศีลธรรม แนะนำการใช้ชีวิต ฝึกจิตให้ผ่องใส พัฒนาให้ฉลาดทางอารมณ์”

1) พุทธสันติวิธีนำทาง (Peaceful Means) คือ การใช้แนวทางพุทธสันติวิธี คือการสร้างสันติภาพด้วยหลักการของพระพุทธเจ้า คือการสร้างสันติจากภายในสู่ภายนอก การแก้ปัญหาความขัดแย้งไปที่เรื่องของชีวิต โดยมุ่งหมายไปที่เรื่องของชีวิต และสอนเฉพาะเรื่องที่สามารถนำไปถอนทุกข์ถอนปัญหาของชีวิตให้กับผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น

2) เสริมสร้างศีลธรรม (Ethicts) คือ การให้รู้และเข้าใจหลักธรรมหรือคำสอนของศาสนา การประพฤติปฏิบัติตนเป็นพลเมือง การประพฤติปฏิบัติตนตามหลักจริยธรรม วัฒนธรรมและหลักธรรมหรือคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ

3) พฤติกรรมนำชีวิต (Adaptability) คือ การแนะนำทักษะชีวิต หรือ Life Skill ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะ หรือ ความสามารถเชิงสังคมจิตวิทยา (Psychology Social Competence) ที่เป็นทักษะภายในที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดูแลสุขภาพ เอดส์ ยาเสพติด ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม คุณธรรมจริยธรรม ฯลฯ เพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข หรือจะกล่าวง่าย ๆ ทักษะชีวิต ก็คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ต้องเผชิญในชีวิตประจำวันเพื่อให้อยู่รอดปลอดภัย และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4) สร้างจิตให้ผ่องใส (Concentration) การพัฒนาจิต เป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าคิดค้นขึ้น แล้วตรัสสอนให้พุทธสาวก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้จิตใจสงบ และเป็นวิธีการทำให้เกิดปัญญา

5) พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligent) คือ ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข การรู้จักความฉลาดทางอารมณ์ของตนเอง เพื่อการพัฒนาและการ

ใช้ศักยภาพตนเองในการดำเนินชีวิตครอบครัว การทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ

3. แกนนอก หลักภาวนา 4 เป็นหลักในการประเมินผลการพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ให้มีลักษณะ “กายเหมาะสม สังคมปลอดภัย จิตใจสงบ ค้นพบปัญญา” คำว่า ภาวนา แปลว่า ทำให้เจริญ ทำให้เป็น ทำให้ขึ้น หรือฝึกอบรม โดยประเมิน ๔ ด้าน ดังนี้

1) การพัฒนากาย (กายภาวนา) คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2) การพัฒนาศีล (ศีลภาวนา) คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับเพื่อนมนุษย์ในสังคม

3) การพัฒนาจิต (จิตภาวนา) คือ การทำจิตใจให้เจริญงอกงามขึ้นในความดีงาม ความเข้มแข็งมั่นคง สงบสุข และเป็นอิสระ

4) การพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) คือ การเสริมสร้าง ความรู้ความเข้าใจ ความคิดเหตุผลและการหยั่งรู้ความจริง จนเข้าถึงอิสรภาพ มีชีวิตที่ดีงามปลอดทุกข์ปราศจากปัญหา

กล่าวโดยสรุปกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธีศึกษากรณีเรือนจำพิเศษพัทยา โดยแบ่งกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยออกเป็น หลักการหรือเครื่องมือในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น เครื่องมือหรือกระบวนการในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และหลักในการประเมินผลการพัฒนามนุษย์ ดังนั้น กระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธีจึงสามารถนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาในการดำเนินงานบริหารจัดการของเรือนจำพิเศษพัทยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังซึ่งต้องโทษในคดีฆ่าผู้อื่น ให้ได้รับการพัฒนาทั้งด้านกาย จิต ปัญญา ให้สมบูรณ์ ตามหลักการและแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างสันติสุขให้กับสังคมอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลจากการศึกษาวิเคราะห์บริบทเรือนจำพิเศษพัทยา และแนวคิดทฤษฎีอาชญาวิทยา แนวคิดเกี่ยวกับการฆ่า และแนวคิดการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นพบว่าผู้ต้องขังในเรือนจำพิเศษพัทยามีจำนวนมากในขณะที่งบประมาณมีจำนวนจำกัดมีปัญหาด้านความต้องการจำเป็นในการพัฒนาพฤตินิสัยดังที่ Department of Corrections (2014) เห็นว่าในรอบปีที่ผ่านมาการปฏิบัติงานราชทัณฑ์อยู่ภายใต้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่เผชิญมาอย่างต่อเนื่องทั้งผู้ต้องขังล้นเรือนจำความไม่พร้อมของสภาพเรือนจำซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังและการจัดกิจกรรมฝึกวิชาชีพต่าง ๆ ให้กับผู้ต้องขังเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ขนาดพื้นที่เรือนจำที่ใช้สำหรับการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังมีความคับแคบ สอดคล้องกับ Ingkasarnmanee (2008) ที่ว่าด้านสถานที่เป็นสิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุดสำหรับผู้ต้องขังที่เข้าโปรแกรมที่มีพื้นที่คับแคบซึ่งมีผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ต้องขังและเนื้อหาหลักสูตรโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ควรสอดคล้องกับตลาดแรงงานภายนอก เพื่อให้ผู้ต้องขังไม่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษซึ่ง Chitsawang (2003) เห็นว่าการจัดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยเฉพาะผู้กระทำผิดที่อยู่ในสถานควบคุมส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับโปรแกรมแก้ไขพื้นฐานที่ดำเนินการอยู่ทั่วไปได้แก่การฝึกอาชีพการให้การศึกษาการ

อบรมทางศีลธรรมซึ่งการแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าวเป็นเพียงการดำเนินการขั้นพื้นฐาน ดังนั้นโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูที่สมบูรณ์จึงต้องเป็นโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูมุ่งผลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแบบยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลจากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี วิธีการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธีพบว่า พระพุทธศาสนาได้มีหลักธรรมในการพัฒนามนุษย์ให้เป็นคนดี มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ คือหลักไตรสิกขา อันได้แก่“ศีล สมาธิ ปัญญา”และหลักในการประเมินผลการพัฒนามนุษย์ คือ “หลักภาวนา 4” และเครื่องมือที่ใช้ดำเนินการในกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือ “การใช้พุทธสันติวิธีนำทาง เสริมสร้างศีลธรรม แนะนำการใช้ชีวิต ฝึกจิตให้ผ่องใส พัฒนาให้ฉลาดทางอารมณ์” ส่งผลให้ผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นที่ผ่านกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยตามแนวทางพุทธสันติวิธีมีลักษณะ “กายเหมาะสม สังคมปลอดภัย จิตใจสงบ ค้นพบปัญญา”ซึ่งสอดคล้องกับ PhraWanchai Candasâro (Kothhanam) (2017) ที่ศึกษา ผลของการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโครงการแสงธรรมบำบัดเรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญซึ่งมี 4 ด้านคือ 1) ด้านจิตใจผู้ต้องขังน้อมนำธรรมะเข้าสู่จิตใจเข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้นมีเหตุผลมีระเบียบวินัยตั้งใจประพฤติตนอยู่ในความดีงาม 2) ด้านสังคมผู้ต้องขังสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีมีความสุขมีจิตสำนึกที่ดีต่อครอบครัวชุมชนและสังคมสังคมเชื่อมั่นให้การยอมรับพร้อมให้โอกาสกลับคืนสู่สังคม 3) ด้านวิถีการดำเนินชีวิตผู้ต้องขังมีวิชาชีพที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้เมื่อพ้นโทษประพฤติตนเป็นคนดีดำรงชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) ด้านทัศนคติทางสังคมผู้ต้องขังรู้สึกสำนึกที่เคยกระทำผิดพลาดต่อสังคมเกิดความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นต่อสังคมที่ให้อภัยไม่มองผู้ต้องขังเป็นคนเลวร้ายและยอบรับในการกลับเข้าสู่สังคมรวมทั้งมุ่งมั่นที่จะทำความดีตอบแทนสังคมโดยไม่หวนกลับไปกระทำความเสียหายให้สังคมอีกต่อไปทั้งนี้สิ่งที่ต่างจากเรือนจำพัทยากับอำนาจเจริญนั้นคือ ผู้ต้องขัง ที่มีความแตกต่างโดยพัทยามีความต่างและหลากหลายแบบมากกว่าอำนาจเจริญ แต่การนำแนวทางของพุทธสันติวิธีของพระพุทธศาสนายังเป็นแนวทางปฏิบัติที่ทำให้เกิดความสันติธรรมนำทางชีวิตและกลับสู่สังคมต่อไปได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลจากการวิจัย พบว่า สามารถนำเสนอแนวทางและสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีเรือนจำพิเศษพัทยา ซึ่งเป็นการสร้างสันติสุขให้กับสังคมได้อย่างยั่งยืนสอดคล้องตามนโยบายของ Department of Corrections (2014) ในสร้างความยอมรับและความเชื่อมั่นของทุกภาคส่วนต่อภาพลักษณ์กระบวนการและผลการปฏิบัติงาน “คืนคนดีสู่สังคม”

สรุป

จากการวิเคราะห์บริบท ปัญหาการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังของเรือนจำพิเศษพัทยาพบปัญหาดังนี้ ปัญหาด้านผู้ต้องขังที่มีจำนวนมากเกินความจุของเรือนจำ ทำให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่องจนจบหลักสูตรเป็นปัญหาต่อการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ในส่วนนโยบายของเรือนจำพิเศษพัทยาและปัญหาในด้านงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากกรมราชทัณฑ์กระทรวงยุติธรรม ตลอดจนข้อจำกัดต่าง ๆ ตลอดจนนโยบายย่อย ๆ มีการเปลี่ยนแปลงทุกปี ทำให้การพัฒนา

พฤตินิสัยผู้ต้องขังและการฟื้นฟูแก้ไขผู้ต้องขังไม่มีความต่อเนื่อง งบประมาณที่กรมราชทัณฑ์จัดสรรให้แก่เรือนจำพิเศษพัทยาไม่เพียงพอปัญหาข้อจำกัดในเรื่องของขนาดของเรือนจำ ซึ่งอยู่ในกลุ่มของเรือนจำความมั่นคงปานกลาง กำหนดโทษสูงสุดไม่เกิน 15 ปี แต่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดพัทยาเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาด้านยาเสพติดรุนแรง และเรือนจำมีปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ทำให้สภาพแวดล้อมภายในเรือนจำมีความแออัด ผู้ต้องขังต้องอยู่ปะปนกัน ไม่สามารถแยกประเภท หรือจำแนกประเภทที่ชัดเจนจากการดำเนินงานกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่นตามแนวทางพุทธสันติวิธี เมื่อมองในภาพรวมแล้ว สามารถนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาในการดำเนินงานบริหารจัดการของเรือนจำพิเศษพัทยาได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นำไปสู่การพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังซึ่งต้องโทษในคดีฆ่าผู้อื่น ให้ได้รับการพัฒนาทั้งด้านกาย จิต ปัญญา ให้สมบูรณ์ ตามหลักการและแนวทางพระพุทธศาสนา จะถือเป็นการสร้างชีวิต และสร้างสันติสุขให้กับสังคมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัย มีข้อจำกัดในการนำไปเผยแพร่เพื่อใช้ในวงกว้าง เนื่องจากเป็นการวิจัยในบริบทเฉพาะ แต่ก็สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้ ในบริบทที่คล้ายคลึงกันได้ อาทิทางด้านประชากรที่มีความแตกต่างแต่ในพื้นฐานยังใช้แนวทางของพุทธสันติวิธีในการพัฒนาและประเมินผลการพัฒนาด้วยหลักภาวนา 4

2. ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่ายังมีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้า ดังนี้

2.1 ควรมีการศึกษาเพื่อเป็นต้นแบบในเชิงการวิจัยเพื่อการพัฒนา (Research and Development) ในอันที่จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ที่เป็นรูปธรรม

2.2 ควรมีการศึกษาหลักพุทธสันติวิธีในประเด็นอื่นๆ เพื่อนำมาบูรณาการกับกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคดีฆ่าผู้อื่น

2.3 ควรมีการติดตามผลหลังจากการทำวิจัยอย่างต่อเนื่องว่ามีการนำผลไปใช้ประโยชน์อย่างไร

References

Chitsawang, N. (2003). *Offender recovery program.* Bangkok: WattapongKarnpim.

Department of Corrections. (2019). *Government action planB.E. 2016-2019*. Retrieved August 5, 2020, from http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER11/DRAWER052/GENERAL/DATA0000/00000124.PDF

Department of Corrections. (2014) Operational Certification Manual Fiscal Year 2014, Level of Prison / Correctional / Detention Center / Detention Center, Administrative System Development Group Department of Corrections, Ministry of Justice. Bangkok: Correctional Printing House.

Ingkasarnmanee, P. (2008). Problems in performing work according to the correction of rehabilitation programs of the Department of Corrections. (Master's Thesis). Faculty of Social Work: Thammasat University. Bangkok.

Paopeng, N. (2015). *Problems in working among officers working for Pattaya Remand Prison and guidelines for inmates' behavior correction*. (Master Thesis). Graduate School of Public Administration: Burapha University. Chonburi.

Pattaya Remand Prison. (2020). *BriefingPattayaRemand Prison*. Chonburi: Pattaya Remand Prison.

PhrakhruPhisai pariyatikit, & Plodphal, S. (2018). Human resource development in the organization of practice Trisikkha. *Journal of MCU Social Science Review,* 3(2),62-75.

PhraDhammakosajara (Prayoon Dhammajitto). (2006). *Buddhist management approach.* Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

PhraDhammapitaka (Prayudh Payutto). (2000). *Buddhadhamma, revised and defined*. PhraNakhon Si Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.

PhraDhammapitaka (P.A. Payutto). (1998). *Human rights: Social harmony or social disintegration.* (2nd ed.). Bangkok: Sahadhammic.

PhraBhramagunabhorn (P. A.Payutto). (2019). *Buddhism develops people and society.* Retrieved October 19, 2020, fromhttp://www.seameo.org/vl/payutto/index.htm

PhraPaisal Visalo. (1999). *PhraDhammapitaka and the future of Buddhism*. Bangkok: Wuttitham Foundation for Education and Vipassana.

PhraUdomsittinayok (KumpholKunungkaro/Malai). (2016). Human resource development in Buddhist approach. *Journal Social Science, MCU*,5(2),387-395.

PhraWanchai Candasâro (Kothhanam). (2017). Behavioral development of prisoners as the buddhist approaches towards sangdhambambat program at the penitentiary in Amnatchareon Province. *Humanities and Social Sciences Journal, Ubon RatchathaniRajabhat University*, 8(1), 244-256.

Strategy and Plan Division. (2019). *Civil service workforce plan 2020-2022*. Bangkok: Department of Corrections, Ministry of Justice.

การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์*

Strengthening the Network to Reduce Risk Factors for Alcohol and Cigarettes According to Buddhism in Nakhon Sawan Province

[1]พระราชรัตนเวที, อัครเดช พรหมกัลป์ และรัตติยา เหนืออำนาจ

[1]Phrarachrattanavedhi, Akkaradecha Brahmmakappa and Rattiya Nua-amnat

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: rattitik.prom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ และ 2) พัฒนากิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ ศึกษาด้วยการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการของพื้นที่เป้าหมาย ขั้นตอนที่ 2 การขับเคลื่อนกิจกรรมฯ และขั้นตอนที่ 3 สังเกต ติดตาม และประเมินผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ ในพื้นที่ชุมชนหนองกระดูกเนื้อ-ดอนยาว ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ และโรงเรียนบึงบอระเพ็ดวิทยา ตำบลพระนอน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย การขับเคลื่อนกิจกรรม จำนวนทั้งสิ้น 4 กิจกรรม มีภาคีเครือข่ายที่เกิดขึ้นจำนวน 63 ภาคีเครือข่าย ผลที่ได้รับ คือ มีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) และมีการเสริมและสร้างเครือข่ายระดับจังหวัดและระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม 2) กิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย การขับเคลื่อนกิจกรรม จำนวนทั้งสิ้น 13 กิจกรรม ใน 3 กลุ่ม ดังนี้ 2.1) การพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนต้นแบบ (บ้านหนองกระดูกเนื้อ-ดอนยาว) ผลที่ได้รับ คือ การเข้าร่วมโครงการ จำนวน 360 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 มีการขยายผลโครงการไปยังชุมชนใกล้เคียง 40 หลังคาเรือน และพัฒนาเป็นชุมชนคุณธรรมปลอดเหล้า บุหรี่ และลด ละ เลิกเหล้า บุหรี่ 2.2) การดำเนินกิจกรรมโรงเรียนรักษาศีล 5 ที่โรงเรียนบึงบอระเพ็ดวิทยา ผลที่ได้รับ คือ การเข้าร่วมโครงการ คิดเป็นร้อยละ 100 มีแกนนำเยาวชนเพื่อรณรงค์การลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) จำนวน 59 คน มีการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมจากภาคีเครือข่ายในปีงบประมาณ 2565 และ 2.3) การป้องกันนักสูบหน้าใหม่ในกลุ่มสามเณร โรงเรียนรัตนปัญญาวิชชาลัย วัดหนองกระดูกเนื้อ ผลที่ได้รับ คือ การเข้าร่วม

*Received September 21, 2021; Revised December 22, 2021; Accepted December 29, 2021

โครงการ คิดเป็นร้อยละ 100 สามเณรมีองค์ความรู้ มีเทคนิคการปฏิเสธ และมีการสร้างความกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน

คำสำคัญ: การเสริมสร้างเครือข่าย; ปัจจัยเสี่ยง; เหล้า บุหรี่; ตามแนวพระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research were 1) to strengthen the network to reduce the risk factors for alcohol and cigarettes; and 2) to develop the activities to reduce the risk factors for alcohol and cigarettes according to Buddhism in Nakhon Sawan Province. The study was participative action research consisting of: step 1 was to study and analyze the needs of the target area; step 2 was to drive activities and the third step was to observe, monitor and evaluate the activities driving In the area of Nong Kraduk Nuea - Don Yao community, Nong Nom Wua Sub-district, Lat Yao District, Nakhon Sawan Province and Buengboraphet Wittaya School, Phra Non Sub-district, Mueang District, Nakhon Sawan Province. Descriptive content analysis was used.

The results showed that 1) Strengthening the network to reduce the risk factors for alcohol and cigarettes according to Buddhism in Nakhon Sawan Province consisted of driving activities, a total of 4 activities with a total of 63 network partners. As a result, a Memorandum of Understanding (MOU) was signed and there was a concrete strengthening and building of networks at the provincial and local level. 2) Activities to reduce risk factors for alcohol and cigarettes according to Buddhism in Nakhon Sawan Province consisted of driving activities, a total of 13 activities, in 3 groups as follows: 2.1) In the aspect of developing model villages/communities (Ban Nong Kraduk Nuea - Don Yao), the result was the participation in the project of 360 households, representing 100%. The project results were expanded to nearby communities of 40 households and developed into a virtuous community being free from alcohol, cigarettes, and reducing and quitting alcohol and cigarettes; 2.2) in implementing the activities of the 5 precepts school at Bueng Boraphet Wittaya School, it found that in participating the project, there were 59 youth leaders, accounted for 100 percent, to campaign for risk factor reduction (alcohol, cigarettes) with additional budget support from network partners in fiscal year 2022; and 2.3) for prevention of new smokers in the novice group of Rattanapanyawitchalai School, Wat Nong Kraduk Nuea, it found that all the novices who participated the project had knowledge, a technique of rejection and creating good friendships with each other.

Keywords: Strengthening the Network; Risk Factors; Alcohol and Cigarettes; Buddhism

บทนำ

สภาพสังคมปัจจุบันปัจจัยเสี่ยงที่จะนำไปสู่การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการสูบบุหรี่มีอยู่หลายลักษณะ เมื่อทบทวนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีปัจจัยเสี่ยงที่มีอิทธิพลให้บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับสุราและบุหรี่ เช่น ความต้องการเข้าสังคม การพบปะสังสรรค์ การเลียนแบบสมาชิกในครอบครัว เช่น พ่อ แม่ การถูกชักจูงหรือชี้ชวนจากเพื่อนหรือความต้องการอยากทดลอง วัฒนธรรมท้องถิ่น-วิถีชาวบ้าน อาจจะเพราะความเข้าใจว่าเป็นสิ่งเสริมพลังเมื่อทำงานหนัก และการคลายเครียดจากปัญหาชีวิต นอกจากนี้ยังมีปัจจัยแวดล้อมที่ผ่านสื่อในรูปแบบโฆษณาชวนเชื่อ โดยพื้นฐานคือความต้องการความสุขที่ตนเองตนเองต้องการ เช่น การเฉลิมฉลอง การไปสู่สถานที่บันเทิง การเที่ยวพักผ่อน การเล่นกีฬา ที่มักผนวกเอาเรื่องการดื่มสุราและสูบบุหรี่เข้าไปด้วย ทัศนะของการดื่มสุราและเมรัยในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้นมองว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ดื่มหรือผู้เสพ/สูบตกอยู่ในความประมาท และได้ชี้ให้เห็นโทษอย่างชัดเจน คือทำให้เสียทรัพย์ ก่อการทะเลาะวิวาท ทำให้สุขภาพเสื่อมโทรมเป็นเหตุปัจจัยของโรคนานาชนิด เสียชื่อเสียง ไม่รู้จักอาย ขาดปัญญา รู้ผิดชอบชั่วดี และเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ทำความชั่วที่รุนแรงยิ่งขึ้น สามารถเปลี่ยนนิสัยอ่อนแอให้แข็งกร้าว ไม่รู้จักละอายในพฤติกรรมของตน เป็นฐานแห่งการทำลายศีลธรรมดีงามอื่น ๆ ในพระสูตรและในหลักฐานอื่น ๆ ได้ชี้ชัดว่าการดื่มสุราและเมรัยนั้นมีโทษประจักษ์ เช่น สามารถจะเป็นอาชญากรเข่นฆ่าคนอื่นได้หรือปล้นชิงผู้อื่นได้ สามารถจะลักทรัพย์ ประพฤติล่วงละเมิดทางเพศ พูดเท็จก็ได้ จึงชื่อว่าตกอยู่ในความประมาทโดยสมบูรณ์

จังหวัดนครสวรรค์ประกอบด้วย 15 อำเภอ มีประชากรอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปที่ดื่มสุราหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างสม่ำเสมอ จำนวน 839,273 คน คิดเป็นร้อยละ 6.60 ขณะเดียวกันยังมีผู้ป่วยโรคติดสุราในพื้นที่เข้าถึงบริการตามมาตรฐานเพิ่มขึ้น โดยในเขตสุขภาพที่ 3 ปีงบประมาณ 2563 ผู้ติดสุราร้อยละ 8.1 และมีอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 0.69 ส่วนในเรื่องของความชุกของผู้สูบบุหรี่ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปประจำปีงบประมาณ 2563 จากจำนวนประชากรที่มีอายุระหว่าง 15-70 ปี จำนวน 520,627 คน มีคนสูบบุหรี่ จำนวน 27,888 คน คิดเป็นร้อยละ 5.36 โดยมีอัตราส่วนสูงที่สุด 3 อันดับแรกอยู่ที่อำเภอลาดยาว ร้อยละ 9.75 รองลงมา ได้แก่ อำเภอท่าตะโก ร้อยละ 9.05 อำเภอตากฟ้า ร้อยละ 8.72 ขณะที่อำเภอที่มีอัตราส่วนต่ำสุดของผู้สูบบุหรี่ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปนั้นได้แก่ อำเภอตาคลี ร้อยละ 2.34 อำเภอเมืองนครสวรรค์ ร้อยละ 2.69 และอำเภอแม่เปิน ร้อยละ 3.67 ตามลำดับ (Ministry of Public Health, 2021)

ในส่วนของรูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะในการลดปัจจัยเสี่ยงที่สะท้อนถึงเหตุปัจจัยให้ดื่มสุราและสูบบุหรี่นั้น จะต้องเริ่มต้นด้วยความคิดเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฏฐิ) ความมุ่งมั่นพยามยามที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดี (ธัมมฉันทะ) และมีวิธีคิดไตร่ตรองใคร่ครวญอย่างถ่องแท้และต่อเนื่อง (โยนิโสมนสิการ) ชุดคุณธรรมดังกล่าวเป็นเสมือนไฟส่องทางให้บุคคลเห็นแสงสว่างทางชีวิตโดยผ่านปฏิบัติการแห่งกัลยาณมิตร คือปฏิบัติต่อสถานการณ์ที่จะทำให้เกิดการลดปัจจัยเสี่ยงอย่างไมตรีและมีปัญญา ดังนั้น คำตอบจากงานวิจัยนี้จึงเริ่มจากจุดตั้งต้น คือ 1) คุณธรรมเสริมหนุนด้านใน 2) บุคคล/

องค์กร/ชุมชนแบบกัลยาณมิตร 3) กระบวนการดำเนินการที่ผนวกประสานแบบพุทธบูรณาการวิธี หรืออาจสรุปได้ว่าเป็นรูปแบบและกระบวนการที่ใช้ 2 วิธีการหลัก ได้แก่ 1) วิธีการแห่งกัลยาณมิตร วิธีการนี้จะขึ้นอยู่กับการให้คำแนะนำ การทำเป็นแบบอย่างจากบุคคลที่ควรให้ความเคารพนับถือ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน รวมถึงคนใกล้ชิด 2) วิธีการแห่งปัญญา วิธีการนี้จะขึ้นอยู่กับความสำนึกรู้ด้านในอย่างแท้จริงและอิงอาศัยคุณธรรมสำคัญ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ ความคิดเห็นถูกต้อง ธัมมฉันทะ ความพอใจไม่ท้อถอยในการเลือกทำในสิ่งที่ดี และมีโยนิโสมนสิการหรือความคิดหยั่งลึกถึงโทษและคุณ และมองเห็นทางออกของปัญหาหรืออาจมีเหตุผลเชิงบวกร่วมด้วย เช่น สำนึกรักครอบครัว สำนึกสะเทือนใจจากคนใกล้ชิด เพราะเห็นโทษการดื่ม/สูบ (Kantatian, 2019)

คณะผู้วิจัยจึงสนใจกิจกรรมและการสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยง เหตุปัจจัยการดื่มสุราและสูบบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนา การขับเคลื่อนโครงการเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนาที่สำนักสนับสนุนการควบคุมปัจจัยเสี่ยงหลัก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินการขึ้นเพื่ออาศัยกลไกของหลัก “บวร” หรือ บ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมกันในการแลกเปลี่ยนและยกระดับกลไกนโยบายการป้องกันผู้สูบ/ผู้เสพหน้าใหม่ โดยมีการบูรณาการองค์ความรู้และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาเยียวยาหรือให้สติกับกลุ่มของเด็กและเยาวชน รวมถึงพ่อแม่ผู้ปกครองและประชาชนในหมู่บ้านชุมชนรอบวัดรอบโรงเรียน ให้ลด ละ เลิกเหล้าและบุหรี่ และมาร่วมเป็นภาคีเครือข่ายและภาคประชาสังคมให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ซึ่งจังหวัดนครสวรรค์ก็เป็นอีกหนึ่งพื้นที่เป้าหมายที่จะมีการขับเคลื่อนโครงการข้างต้นนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์

2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการศึกษาวิเคราะห์บริบทเชิงพื้นที่เกี่ยวกับ วิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและข้อมูลกายภาพ ข้อมูลประชากร ข้อมูลเศรษฐกิจ ข้อมูลทุนชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ โดยประสานงานกับผู้แทนสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการขับเคลื่อนกิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงของเครือข่ายดั้งเดิม ก่อนที่จะมีการประชุมร่วมกับภาคีเครือข่ายในการพัฒนาศักยภาพแกนนำทีมระดับอำเภอของ

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์และเครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 34 รูป/คน และการประชุมแกนนำในระดับจังหวัด (Core Group) จำนวน 10 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อพัฒนากิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ มีขั้นตอนดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการของพื้นที่เป้าหมาย และร่วมกันออกแบบ พัฒนากิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาที่มีความเหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่ เป็นขั้นของการสร้างความตระหนักรู้ของชุมชน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง โดยดำเนินการในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามผล ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนควบคู่กับทีมวิจัยและที่ปรึกษา โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1) การรวบรวมข้อมูลพื้นที่เป้าหมาย คือ บ้านหนองกระดูกเนื้อ-ดอนยาว (บ้าน วัด และโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก) และโรงเรียนบึงบอระเพ็ดวิทยา (โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก) ประกอบด้วย ข้อมูลกายภาพ ข้อมูลประชากร ข้อมูลเศรษฐกิจ ข้อมูลทุนชุมชน

2) การประสานงานพื้นที่เป้าหมายเพื่อชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย ประสานความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี สร้างความไว้วางใจ และการยอมรับ รวมทั้งแนะนำ แนวคิด หลักการความสำคัญ และขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3) การประชาคมหมู่บ้านเพื่อวิเคราะห์ความต้องการของพื้นที่เป้าหมาย คือ บ้านหนองกระดูกเนื้อ-ดอนยาว (บ้าน วัด และโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก) และร่วมกันออกแบบ พัฒนากิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนา กับเจ้าอาวาสวัดหนองกระดูกเนื้อ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดอนกระดูกเนื้อ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน ผู้แทนสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลาดยาว ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว และประชาชนบ้านหนองกระดูกเนื้อ-ดอนยาว หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 9

4) การสนทนากลุ่มเพื่อวิเคราะห์ความต้องการของพื้นที่เป้าหมาย คือ โรงเรียนบึงบอระเพ็ดวิทยา (โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก) และร่วมกันออกแบบ พัฒนากิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนา กับผู้อำนวยการโรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้แทนนักเรียน ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลพระนอน ผู้แทนสถานีตำรวจภูธรหนองปลิง และผู้แทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพระนอน

ขั้นตอนที่ 2 การขับเคลื่อนกิจกรรมฯ ที่ได้ร่วมกันออกแบบ เป็นการดำเนินการตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้อย่างละเอียด รอบคอบ และสร้างการมีส่วนร่วมผ่านเครือข่าย บวร ในพื้นที่เป้าหมาย ประกอบด้วยการขับเคลื่อนกิจกรรมใน 2 ประเด็น คือ

1) กิจกรรมการสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์

2) กิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ ในลักษณะของการบูรณาการร่วมกันของพื้นที่เป้าหมายและภาคีเครือข่าย ประกอบด้วยกิจกรรม 3 กลุ่ม คือ การพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนต้นแบบ (บ้านหนองกระดูกเนื้อ-ดอนยาว), การดำเนินกิจกรรมโรงเรียนรักษาศีล 5 (โรงเรียนบึงบอระเพ็ดวิทยา) และการป้องกันนักสูบหน้าใหม่ในกลุ่มสามเณร (โรงเรียนรัตนปัญญาวิชชาลัย วัดหนองกระดูกเนื้อ)

ขั้นตอนที่ 3 สังเกต ติดตาม และประเมินผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ เป็นขั้นตอนที่ทีมวิจัยติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรมตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาเหล้าและบุหรี่ในชุมชน เรียนรู้ร่วมกับชุมชน โดยประเมินผลระหว่างดำเนินการ และประเมินผลหลังการดำเนินการด้วยเทคนิค AAR ระหว่างทีมวิจัยและผู้นำชุมชน เพื่อถอดบทเรียน วิเคราะห์และนำมาใช้ในการปรับแผนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสถานการณ์ปัจจุบันและพร้อมที่จะรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่ขับเคลื่อนการเสริมสร้างเครือข่าย จำนวนทั้งสิ้น 4 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการประสานเครือข่ายกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์ ในฐานะผู้รับผิดชอบในการขับเคลื่อนในเชิงพื้นที่ และตัวแทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคเหนือ 2) การร่วมประชุมพัฒนาศักยภาพแกนนำทีมระดับอำเภอ ในกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อน โครงการ “ประชาคมงดเหล้าภาคเหนือตอนล่าง สานพลังภาคีลดปัญหาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และปัจจัยเสี่ยง” 3) การประชุมแกนนำในระดับจังหวัดเพื่อหารือสรุปในการเสริมสร้างเครือข่าย การร่างบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระดับจังหวัดเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระดับพื้นที่/ชุมชน และการกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาและกำหนดเลือกพื้นที่เป้าหมาย และ 4) การลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ในการเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนา ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด จำนวน 237 รูป/คน ภาคีเครือข่ายที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย 13 หน่วยงานหลัก 15 เจ้าคณะอำเภอ 15 นายอำเภอ 3 ชุมชน 1 โรงเรียน 1 ชมรม 15 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล รวมทั้งสิ้น 63 ภาคีเครือข่าย ผลจากการลงนามบันทึกข้อตกลง (MOU) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย เนื่องจากผู้นำส่วนราชการทั้งหมดเมื่อได้รับทราบถึงนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติจากรองผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วทำให้การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ และในระดับชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดการตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ ทำให้กิจกรรมการพัฒนากิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ สามารถดำเนินการได้ทันทีใน 2 พื้นที่เป้าหมาย หลังผ่านการขยายผลของตัวแทนที่มาร่วมลงนามบันทึกข้อตกลง

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนากิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า มีการขับเคลื่อนกิจกรรม จำนวนทั้งสิ้น 13 กิจกรรม มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด จำนวน 1,471 รูป/คน ประกอบด้วย การขับเคลื่อนใน 3 กลุ่ม คือ

1) หมู่บ้านต้นแบบ (บ้านหนองกระดูกเนื้อ-ดอนยาว) พบว่า มีกิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ จำนวนทั้งสิ้น 6 กิจกรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด จำนวน 1,128 รูป/คน ประกอบด้วย

1.1) การประชุมแกนนำและตัวแทนชุมชนเพื่อขับเคลื่อนโครงการฯ ของชุมชน เป็นการจัดประชุมเวทีชุมชนเพื่อระดมความคิดเห็นระดับแกนนำและตัวแทนชุมชนเพื่อขับเคลื่อนโครงการฯ ของชุมชนหนองกระดูกเนื้อ จำนวน 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 9 ในการขับเคลื่อนกิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา (เหล้า บุหรี่) บนฐานเครือข่าย บ้าน วัด และราชการ ในการสร้างการตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมและออกแบบกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับบริบท วิถีชุมชนและไม่ขัดต่อการดำรงชีวิต ภูมิปัญญา และวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน โดยมีเป้าหมาย 100% ในการเข้าร่วมโครงการ

1.2) กิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และตั้งสัจจะอธิษฐานลดเหล้า บุหรี่ เกิดจากมติความเห็นร่วมกันระหว่างการประชุมกำหนดให้ชุมชนบ้านดอนกระดูกเนื้อ-ดอนยาว หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 9 ร่วมกันจัดกิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะและตั้งสัจจะอธิษฐานลดเหล้า บุหรี่ และงานบุญประเพณี งานศพปลอดเหล้า ปลอดการพนัน ปลอดอบายมุข เฉลิมพระเกียรติในหลวงรัชกาลที่ 10 โดยกำหนดให้มีการจัดกิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมตั้งสัจจะอธิษฐาน ลด ละ เลิก เหล้า บุหรี่ กิจกรรมการหล่อเทียนจำนำพรรษา กิจกรรมถวายผ้าอาบน้ำฝน กิจกรรมเวียนเทียนวันอาสาฬหบูชา และการถือศีลปฏิบัติธรรม เจริญจิตภาวนา

1.3) กิจกรรมการสำรวจข้อมูลสถิติชุมชนบ้านดอนกระดูกเนื้อ-ดอนยาว และรณรงค์ให้เข้าร่วมโครงการฯ แบบเคาะประตูบ้าน โดยการอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างการรับรู้ และสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนโครงการฯ โดยมีเป้าหมายร่วมกันในการลด ละ เลิกเหล้า บุหรี่ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ (1) การลงสำรวจข้อมูลสถิติของชุมชนแบบเคาะประตูบ้านทุกหลัง (2) การรณรงค์ เชิญชวนร้านค้า ประชาชนและสถานศึกษาเข้าร่วมโครงการฯ (3) การค้นหาครอบครัวคุณธรรมปลอดเหล้า บุหรี่/ร้านค้าคุณธรรม ปลอดเหล้า บุหรี่ และ (4) การประชุมเพื่อสรุป วิเคราะห์ข้อมูลชุมชน ผลการดำเนินการ พบว่า ประชาชนในชุมชน จำนวน 1,099 คน 360 หลังคาเรือน เข้าร่วมโครงการ 100%

1.4) พิธีมอบป้ายครอบครัวคุณธรรมปลอดเหล้า บุหรี่ / ร้านค้าคุณธรรม ปลอดเหล้า บุหรี่ และมอบป้ายครอบครัว/ร้านค้าที่จะเข้าร่วมโครงการลด ละ เลิกเหล้า บุหรี่ ภายหลังจากการสำรวจสถิติชุมชนและวิเคราะห์ร่วมกันกับแกนนำชุมชน พบว่า มีผู้เข้าร่วมโครงการมีการเข้าร่วมกิจกรรม 100% ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ (1) พิธีมอบป้ายครอบครัวคุณธรรมปลอดเหล้า บุหรี่ / ร้านค้าคุณธรรม ปลอดเหล้า บุหรี่ และมอบป้ายครอบครัว และร้านค้าที่จะเข้าร่วมโครงการลด ละ เลิกเหล้า บุหรี่ โดยมี พระราชรัตนเวที รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์, นายนิโรธ สุนทรเลขา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครสวรรค์ และนายประสาท ตันประเสริฐ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครสวรรค์ ในฐานะประธานฝ่ายสงฆ์และคฤหัสถ์ โดยการมีส่วนร่วมของวัดหนองกระดูกเนื้อ โรงเรียนบ้านดอนกระดูกเนื้อ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนหมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 9 รวมถึงภาคีเครือข่าย บวร (2) กิจกรรมการเขียนใบโพธิ์เพื่อตั้งสัจจะอธิษฐานในการลด ละ เลิกและไม่ยุ่งเกี่ยวกับเหล้า บุหรี่ (3) การมอบกระปุกออมสินไม้ไผ่ เพื่อเป็นกระตุ้น และย้ำเตือน

ให้ตระหนักในการลด ละ เลิกเหล้า บุหรี่ โดยได้จากการเริ่มต้นความคิดเห็นร่วมกันในชุมชน ร่วมกันผลิตต่อยอดจากสินค้าในชุมชนและนำรายได้มอบให้แก่กองทุนการศึกษา วัดหนองกระดูกเนื้อ

1.5) กิจกรรมอบรมให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) ในกลุ่มแกนนำชุมชน เป็นการฝึกอบรมให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) และเทคนิคการปฏิเสธในกลุ่มแกนนำชุมชนเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 และกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551 กิจกรรมให้ความรู้เรื่อง โทษ พิษ ภัยของบุหรี่และแอลกอฮอล์ ทั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ให้เพิ่มทักษะและความสามารถแกนนำชุมชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้ความร่วมมือกันขององค์กรในชุมชน มีความสามัคคี สามารถแก้ไขปัญหาตนเอง ชุมชนได้ รวมทั้งการยึดประโยชน์เพื่อส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

1.6) กิจกรรมอบรมให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) ในกลุ่มประชาชน เป็นการฝึกอบรมให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) และเทคนิคการปฏิเสธให้กับกลุ่มแกนนำชุมชน ทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 และกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551 กิจกรรมให้ความรู้เรื่อง โทษ พิษ ภัยของบุหรี่และแอลกอฮอล์ ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เกิดแก่ครอบครัว เกิดการขยายผลให้แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อเป็นรั้วป้องกันและแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น

ผลจากการขับเคลื่อนกิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ในชุมชน /หมู่บ้านต้นแบบ (บ้านหนองกระดูกเนื้อ-ดอนยาว) จากการสังเกต พบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน โดยเมื่อชุมชนได้รับความรู้แล้วส่วนใหญ่จะเกิดความตระหนักในโทษหรือพิษภัยของเหล้าและบุหรี่ และเกิดการชักชวนเพื่อนบ้าน ลูกหลานและคนในชุมชนให้ลด ละ และเลิกเหล้าและบุหรี่ รวมถึงการให้ความร่วมมือของภาคีเครือข่ายพลังบวรในระดับพื้นที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมที่จัดขึ้น ทั้งนี้ภายหลังการขับเคลื่อนกิจกรรมยังมีประชาชนจากชุมชนใกล้เคียงได้ให้ความสนใจขอเข้าร่วมกิจกรรมครอบครัวคุณธรรมปลอดเหล้า บุหรี่ และเข้าร่วมโครงการลด ละ เลิกเหล้า บุหรี่ เพิ่มขึ้นอีกจำนวน 40 ครัวเรือน

2) โรงเรียนรักษาศีล 5 (โรงเรียนบึงบอระเพ็ดวิทยา) พบว่า มีกิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ จำนวนทั้งสิ้น 6 กิจกรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด จำนวน 289 รูป/คน ประกอบด้วย

2.1) การประชุมแกนนำ ตัวแทนชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียน และภาคีเครือข่าย โรงเรียนบึงบอระเพ็ดวิทยา นครสวรรค์ เพื่อระดมความคิดเห็นในการขับเคลื่อนโครงการเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา (เหล้า บุหรี่) ภายใต้เครือข่ายบ้าน วัด ราชการ ทั้งนี้ยังเป็นการร่วมออกแบบกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน และไม่ขัดต่อสภาพวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน

2.2) กิจกรรมปฏิญาณตนและกล่าวสัจจะอธิษฐานเพื่อลด เหล้า บุหรี่ โรงเรียนต้นแบบ โดยมติความเห็นร่วมกันของแกนนำนักเรียน บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง และภาคีเครือข่าย ในการขับเคลื่อนกิจกรรมเสริมสร้างลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา (เหล้า บุหรี่) เริ่มต้นเป็นกิจกรรมแรก ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการมีการเข้าร่วมกิจกรรม 100% ประกอบด้วย (1) กิจกรรมปฏิญาณตนและกล่าวสัจจะอธิษฐานเพื่อลดเหล้า บุหรี่ เพื่อเป็นการสร้างการตระหนักรู้ก่อนการฝึกอบรม และ (2) กิจกรรมการเขียนใบโพธิ์เพื่อตั้งสัจจะอธิษฐานในการลด ละ เลิกและไม่ยุ่งเกี่ยวกับเหล้า บุหรี่

2.3) การประชุมแกนนำโรงเรียนเพื่อออกแบบกิจกรรมอบรมให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนสำหรับนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก โดยคณะพระวิทยากร

2.4) การประชุมแกนนำโรงเรียนเพื่อออกแบบกิจกรรมอบรมให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนสำหรับนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก โดยวิทยากรด้านกฎหมาย

2.5) กิจกรรมอบรมให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนสำหรับนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก เกิดจากความเห็นร่วมกันระหว่างโรงเรียนต้นแบบและภาคีเครือข่าย ในการจัดกิจกรรมในการพัฒนาทางกาย และพัฒนาทางใจควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน ประกอบด้วย (1) การพัฒนาและให้ความรู้ทางกาย โดยการอบรมด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเหล้าและบุหรี่ กิจกรรมสันทนาการและเทคนิคการปฏิเสธ รวมถึงการให้พี่และน้องช่วยเหลือซึ่งกันแล้ว โดยมีครูเป็นพี่เลี้ยง และ (2) การพัฒนาทางใจ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางใจ เช่น กิจกรรมหัวใจแห่งความดี กิจกรรมจุดเทียนปณิธานใจ หนึ่งหยดแห่งน้ำตาสำนึกดี เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กนักเรียนได้ระบายความรู้สึกที่ไม่สามารถเล่าให้ใครฟังได้ ในลูกโป่ง และตั้งศรัทธาและทำลายลูกโป่งให้แตก ในวันที่สองจะเป็นการเข้าฐานกิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมบรรยาย “สามัคคีด้วยธรรม สร้างหอไอเฟล” กิจกรรมบรรยาย “ยาเสพติด เยาวชนไทยต้องรู้ แต่ไม่ต้องลอง” ส่วนในช่วงบ่ายจะเป็นกิจกรรมพัฒนาฐานความรู้ ทั้งนี้เป้าหมายในโครงการจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางกาย และทางใจเป็นการเสริมภูมิคุ้มกันให้แก่เยาวชน เป็นการลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา (เหล้า บุหรี่) และยังเป็นการลดนักสูบหน้าใหม่โดยมีเพื่อน พี่ น้อง และครูเป็นเกราะป้องกัน ช่วยเหลือกัน รับฟังปัญหา และเฝ้าระวังปัญหาซึ่งกันและกัน

2.6) การประกวดสื่อรณรงค์การลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) สำหรับนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก เป็นกิจกรรมที่ขยายผลจากการขับเคลื่อนโครงการเสริมสร้างลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา (เหล้า บุหรี่) ซึ่งมีคลิปรณรงค์เข้าร่วมจากระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-ปีที่ 5 จำนวนทั้งสิ้น 9 ชิ้นงาน และได้รับการสนับสนุนเงินรางวัลให้กับผู้เข้าประกวดทุกทีมจากคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์

ผลจากการขับเคลื่อนกิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ในโรงเรียนรักษาศีล 5 ต้นแบบส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน ประกอบด้วย (1) ชุมชน และผู้ปกครองได้รับความรู้และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเหล้า-บุหรี่ โทษ พิษภัยของเหล้าและบุหรี่ และการเฝ้าระวังเพื่อนบ้าน ลูกหลานและคนในชุมชนให้ลด ละ และเลิกเหล้าและบุหรี่ โดยการณรงค์ของแกนนำเยาวชน จำนวน 59 คน (2) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพระนอน ให้การสนับสนุนกิจกรรมรณรงค์การส่งเสริมสุขภาพแก่โรงเรียน ในปีงบประมาณ 2565 และ (3) องค์การบริหารส่วนตำบลพระนอน ให้การสนับสนุนกิจกรรมลานกีฬาต้านยาเสพติด ในปีงบประมาณ 2565

3) การป้องกันนักสูบหน้าใหม่ในกลุ่มสามเณร (โรงเรียนรัตนปัญญาวิชชาลัย วัดหนองกระดูกเนื้อ) พบว่า กิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ จำนวนทั้งสิ้น 1 กิจกรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดจำนวน 54 รูป/คน คือ กิจกรรมอบรมให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) และเทคนิคการปฏิเสธใน

กลุ่มพระภิกษุ และสามเณร เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 และกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551 กิจกรรมให้ความรู้เรื่อง โทษ พิษ ภัยของบุหรี่และแอลกอฮอล์ รวมถึงกิจกรรมสันทนาการ เช่น กิจกรรมหัวใจแห่งความดี การปฏิญาณตนเพื่อทำความดี กิจกรรมกลุ่มพร้อมนำ และการแสดงเทศนาธรรมของพระมหาสุภัค วิรโช เจ้าอาวาสวัดหนองกระดูกเนื้อ ผลจากการขับเคลื่อนกิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ในโรงเรียนรักษาศีล 5 ต้นแบบ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน ประกอบด้วย (1) สามเณร ได้รับองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับโทษ พิษภัยของเหล้า บุหรี่ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง การใช้ทักษะการปฏิเสธ (2) ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน และ (3) การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสามเณรเพื่อคอยดูแล สอดส่องเพื่อนไม่ให้กระทำผิด และยังเป็นที่ปรึกษาซึ่งกันและกัน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็นถึงวิธีการขั้นตอนในการเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนา และสะท้อนเห็นคุณค่าประโยชน์จากการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ ดังนี้

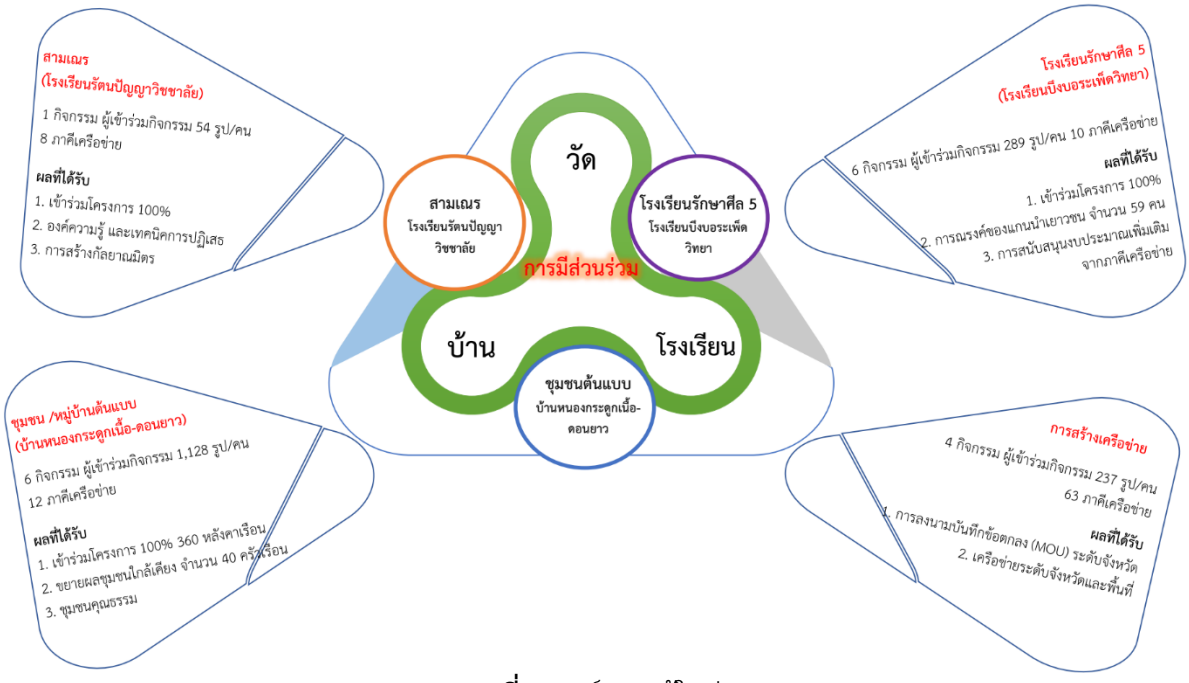

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพองค์ความรู้ใหม่ข้างต้น แสดงให้เห็นการขับเคลื่อนและกระบวนการใน 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 เครือข่ายและการมีส่วนร่วมของพลัง บวร เป็นการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการโดยใช้กลไกของหลัก “บวร” หรือ บ้าน วัด โรงเรียนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมกันในการแลกเปลี่ยนและยกระดับกลไกนโยบายการป้องกันผู้สูบ/ผู้เสพหน้าใหม่ ประกอบด้วย 1) หมู่บ้าน/ชุมชนต้นแบบ คือ บ้านหนองกระดูกเนื้อ-ดอนยาว 2) โรงเรียนรักษาศีล 5 คือ โรงเรียนบึงบอระเพ็ดวิทยา 3) สามเณรในโรงเรียนรัตนปัญญาวิชชาลัย วัดหนองกระดูกเนื้อ และ 4) ภาคีเครือข่ายระดับจังหวัดและพื้นที่

ส่วนที่ 2 กิจกรรมการขับเคลื่อนฯ ใน 2 ประเด็น คือ 1) การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเสริมและสร้างเครือข่ายระดับจังหวัดและพื้นที่ และ 2) การพัฒนากิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ มีการขับเคลื่อนใน 3 กลุ่ม คือ การพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนต้นแบบ (บ้านหนองกระดูกเนื้อ-ดอนยาว), การดำเนินกิจกรรมโรงเรียนรักษาศีล 5 (โรงเรียนบึงบอระเพ็ดวิทยา) และการป้องกันนักสูบหน้าใหม่ในกลุ่มสามเณร (โรงเรียนรัตนปัญญาวิชชาลัย วัดหนองกระดูกเนื้อ) ประกอบด้วยกิจกรรม จำนวน 16 กิจกรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 1,708 รูป/คน

ส่วนที่ 3 ผลที่ได้รับจากการขับเคลื่อนฯ ประกอบด้วย 1) ผู้เข้าร่วมโครงการใน 3 ส่วนกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 100 ของทุกพื้นที่ 2) องค์ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเหล้า-บุหรี่ โทษ พิษภัยของเหล้าและบุหรี่ และเทคนิคการปฏิเสธ 3) กัลยาณมิตรในให้คำปรึกษา เฝ้าระวังเพื่อป้องกัน และช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา 4) ชุมชนคุณธรรมลด ละ เลิกเหล้าบุหรี่ 5) บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ในระดับจังหวัด 6)เครือข่ายระดับจังหวัดและพื้นที่ จำนวน 63 ภาคีเครือข่าย 7) แกนนำเยาวชน จำนวน 59 คน 8) การขยายผลกิจกรรมในชุมชนใกล้เคียงเพื่อเข้าโครงการลด ละ เลิกเหล้า บุหรี่ จำนวน 40 ครัวเรือนในตำบลหนองนมวัว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย การขับเคลื่อนกิจกรรม จำนวนทั้งสิ้น 4 กิจกรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด จำนวน 237 รูป/คน ภาคีเครือข่ายที่เกิดขึ้น จำนวน 63 ภาคีเครือข่าย ผลที่ได้รับคือ มีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เสริมและสร้างเครือข่ายระดับจังหวัดและระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เพราะเป็นการขับเคลื่อนกิจกรรมบนพื้นฐานความต้องการของชุมชนที่ร่วมกันออกแบบและมุ่งเป้าหมายเดียวกันจึงทำให้มีผู้เข้าร่วมในทุกกิจกรรม และประเด็นที่สำคัญคือ ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนาและผู้อำนวยการโรงเรียนให้ความสำคัญของกิจกรรม และร่วมในทุกกิจกรรมจึงเป็นตัวอย่างที่ดี ซึ่งการมีภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ในการจัดการชุมชนรวมทั้งการประสานงานกับภาคราชการ แล้วมาร่วมมือกันระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยยึดถือประโยชน์ของชุมชนหรือส่วนรวมเป็นที่ตั้งจะสนับสนุนให้เกิดความแข็งเข็งแก่ชุมชน (Phrakhru Nivitsinlakhan, and Phumturian, 2020) ขณะที่การขับเคลื่อนจะต้องผสานเครือข่ายกันด้วยความรู้ การสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม และเกิดองค์ความรู้อย่างเป็นรูปธรรม (Phra Srisombhot (Waranyu Sonchun), 2020)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนากิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ มีการขับเคลื่อนใน 3 ส่วน ประกอบด้วย

1) การพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนต้นแบบ ประกอบด้วยกิจกรรม 1.1) การประชุมแกนนำและตัวแทนชุมชนเพื่อขับเคลื่อนโครงการฯ ของชุมชนหนองกระดูกเนื้อ 1.2) การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และตั้งสัจจะอธิษฐานลดเหล้า บุหรี่ของชุมชนหนองกระดูกเนื้อ 1.3) การสำรวจข้อมูลสถิติชุมชนบ้านดอนกระดูกเนื้อ-ดอน

ยาว และรณรงค์ให้เข้าร่วมโครงการฯ 1.4) พิธีมอบป้ายครอบครัวคุณธรรมปลอดเหล้า บุหรี่/ร้านค้าคุณธรรมปลอดเหล้า บุหรี่ และมอบป้ายครอบครัว/ร้านค้าที่จะเข้าร่วมโครงการลด ละ เลิกเหล้า บุหรี่ 1.5) การอบรมให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) ในกลุ่มแกนนำชุมชน และ 1.6) การอบรมให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) ในกลุ่มประชาชน ผลที่ได้รับ คือ การเข้าร่วมโครงการ จำนวน 360 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 มีการขยายผลโครงการไปยังชุมชนใกล้เคียง 40 หลังคาเรือน และการเป็นชุมชนคุณธรรมปลอดเหล้า บุหรี่ และลด ละ เลิกเหล้า บุหรี่ ทั้งนี้เพราะความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชุมชน กล้าคิด กล้าทำ กล้าปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเมื่อเกิดข้อจำกัดต่าง ๆ ขึ้น มีการวางเป้าหมายร่วมกัน ผ่านการร่วมกันวางแผน และกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น และที่สำคัญยังก่อให้เกิดบรรยากาศและวัฒนธรรมการทำงานแบบเกื้อกูล ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน และสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นในชุมชน การเชื่อมโยงกลุ่มคนที่สมัครใจที่จะมาร่วมกันรักษาสินค้าภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิเชื่อถืออาทรซึ่งกันและกันโดยมีหลักการคือความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปโดยสมัครใจมีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกันการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่ายมีการเสริมสร้างซึ่งกันและกันและการเกื้อหนุนพึ่งพากันเป็นการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมไทย (Phramaha Boonlert Chuaythanee, 2017) สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนา คือ การสร้างความเข้าใจแนวคิดและคุณค่าการพัฒนา การสร้างความเข้าใจสภาพชุมชน การร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน และการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาชุมชนบ้านต้นแบบ ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การคิด การวางแผน การปฏิบัติ การประเมินผลและรับผลประโยชน์การรับผลประโยชน์เป็นไปตามกำลังความสามารถของแต่ละคน (Maharutsakul, 2021) โดยมีปัจจัยสำคัญ คือ ผู้นำของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน เป้าหมายของชุมชนและการบริหารจัดการชุมชน (Phra Phichai Piyasilo (Inthasao), 2017)

2) การดำเนินกิจกรรมโรงเรียนรักษาศีล 5 ประกอบด้วยกิจกรรม (1) การประชุมแกนนำ ตัวแทนชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียน และภาคีเครือข่าย โรงเรียนบึงบอระเพ็ดวิทยา (2) การปฏิญาณตนและกล่าวสัจจะอธิษฐานเพื่อลด เหล้า บุหรี่ โรงเรียนต้นแบบ (3) การประชุมแกนนำโรงเรียนเพื่อออกแบบกิจกรรมอบรมให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนสำหรับนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก โดยคณะพระวิทยากร (4) การประชุมแกนนำโรงเรียนเพื่อออกแบบกิจกรรมอบรมให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนสำหรับนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก โดยวิทยากรด้านกฎหมาย (5) การอบรมให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนสำหรับนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก และ (6) การประกวดสื่อรณรงค์การลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) สำหรับนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ผลที่ได้รับ คือ การเข้าร่วมโครงการ คิดเป็นร้อยละ 100, มีแกนนำเยาวชนเพื่อรณรงค์การลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) จำนวน 59 คน, การสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมจากภาคีเครือข่าย ในปีงบประมาณ 2565 ทั้งนี้เพราะโรงเรียนบึงบอระเพ็ดวิทยาเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็กส่งผลให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ รวมทั้งภาวะผู้นำของผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา การประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดี และบุคลากรทางการศึกษามีการสื่อสาร การทำความเข้าใจกับนักเรียนได้ในระดับดีจึงส่งผลให้เกิดความพร้อมเพรียงในการ

จัดกิจกรรม โดยการที่ผู้บริหารและครูควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริงในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาและต้องเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและไม่สิ้นสุด ด้วยความร่วมมือของทั้งสถานศึกษา บ้าน วัดและสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนด้วยศรัทธาและฉันทะที่จะพัฒนาทั้งนักเรียนและสังคม ตามวิถีแห่งพุทธธรรมเพื่อเป้าหมายร่วมกัน (Phramaha Sunan Sunando (Ruchiwet), 2015)

3) การป้องกันนักสูบหน้าใหม่ในกลุ่มสามเณร ประกอบด้วยกิจกรรม 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมอบรมให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) และเทคนิคการปฏิเสธในกลุ่มพระภิกษุ และสามเณร ผลที่ได้รับ คือ การเข้าร่วมโครงการ คิดเป็นร้อยละ 100, มีองค์ความรู้ และเทคนิคการปฏิเสธ และการสร้างกัลยาณมิตร ทั้งนี้เพราะโรงเรียนรัตนปัญญาวิชชาลัย วัดหนองกระดูกเนื้อเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญที่จัดตั้งใหม่ในปี พ.ศ. 2562 และมีจำนวนนักเรียนมีปริมาณไม่มาก ดังนั้นการจัดกิจกรรมจึงได้รับความสนใจและให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ส่งผลให้บรรยากาศในการอบรมมีความเป็นกันเอง การสร้างบรรยากาศภายในสถานศึกษาให้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมให้คล้อยตามกัน การสร้างบรรยากาศแบบกัลยาณมิตร มีปฏิสัมพันธ์ความเป็นกันเองทั้งครูและนักเรียน การทักทายด้วยความแจ่มใส การมอบรอยยิ้มแก่กันในโรงเรียน ปฏิสัมพันธ์ของตัวบุคคลเป็นตัวกำหนดและกระตุ้นให้ทำตาม เน้นการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างมีความสุขและพึงพอใจ ลดการกระทบกระทั่ง เหล่านี้มีส่วนเสริมสร้างกระตุ้นให้เข้าถึงการรักษาศีล 5 (Sanguansup, 2016)

สรุป

การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์โดยการบูรณาการองค์ความรู้และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาเยียวยาหรือให้สติกับกลุ่มของเด็กและเยาวชน รวมถึงพ่อแม่ผู้ปกครองและประชาชนในหมู่บ้านชุมชนรอบวัดรอบโรงเรียน ให้ลด ละ เลิกเหล้าและบุหรี่ และร่วมเป็นภาคีเครือข่ายและภาคประชาสังคมให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน โดยการพัฒนากิจกรรมใน 2 ประเด็น คือ 1) การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ โดยการประสานเครือข่ายเก่า และสร้างเสริมเครือข่ายใหม่ในการขับเคลื่อนกิจกรรมใช้หลัก บวร ส่งผลให้เกิดการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ในระดับจังหวัดและระดับพื้นที่ จำนวน 63 ภาคีเครือข่าย และ 2) การพัฒนากิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ มีการขับเคลื่อนกิจกรรมใน 3 ส่วน คือ การพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนต้นแบบ, การดำเนินกิจกรรมโรงเรียนรักษาศีล 5 และการป้องกันนักสูบหน้าใหม่ในกลุ่มสามเณร ผู้เข้าร่วมโครงการใน 3 ส่วนกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 100 ของทุกพื้นที่ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเหล้า-บุหรี่ โทษ พิษภัยของเหล้าและบุหรี่ และเทคนิคการปฏิเสธ มีกัลยาณมิตรในให้คำปรึกษาเฝ้าระวังเพื่อป้องกัน และช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา เกิดชุมชนคุณธรรมลด ละ เลิกเหล้าบุหรี่ มีแกนนำเยาวชนจำนวน 59 คน และการขยายผลกิจกรรมในชุมชนใกล้เคียงเพื่อเข้าโครงการลด ละ เลิกเหล้า บุหรี่ จำนวน 40 ครัวเรือนในตำบลหนองนมวัว

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การขับเคลื่อนกิจกรรม จำนวนทั้งสิ้น 18 กิจกรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด จำนวน 1,708 รูป/คน ภาคีเครือข่ายที่เกิดขึ้น รวมทั้งสิ้น 63 ภาคีเครือข่าย ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1) จังหวัดนครสวรรค์หรือภาคีภาคส่วนราชการในทุกพื้นที่ ควรมีการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ให้ครอบคลุมทุกตำบลและหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างสุขภาพกาย สุขภาพจิต และลดการสูญเสียในเชิงงบประมาณเพื่อการซ่อมสร้างหรือบำบัดรักษา

2) คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ควรส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของการสร้างความเข้มแข็งด้านจิตใจ การมีสติ สัมปชัญญะ และการน้อมนำเอาหลักของศีลและหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไปสอดแทรกเพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนสติในการแสดงพระธรรมเทศนาในทุกวันพระหรือวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา หรือในทุกโอกาสที่สามารถกระทำได้ให้เกิดขึ้นในทุก ๆ วัด และในทุก ๆ ชุมชน

3) ประชาชนและชุมชน ควรที่จะมีความร่วมแรงร่วมใจในการเฝ้าระวังและร่วมสอดส่องดูแลผู้คนในชุมชนที่ยังคงเกี่ยวข้องกับเรื่องเหล้าและบุหรี่ พร้อมทั้งร่วมกันให้กำลังใจและร่วมสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ที่เกี่ยวข้อลเหล่านั้นได้ลด ละ และเลิกดื่มหรือสูบไปในที่สุด

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนากิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ มีการขับเคลื่อนกิจกรรมใน 3 ส่วน คือ การพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนต้นแบบ, การดำเนินกิจกรรมโรงเรียนรักษาศีล 5 และการป้องกันนักสูบหน้าใหม่ในกลุ่มสามเณร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1) ชุมชนควรมีการขับเคลื่อนกิจกรรมทั้งในเชิงสัญลักษณ์และการขับเคลื่อนพัฒนาในทุกมิติ เป็นต้นว่า งานบุญงานเศร้าปลอดเหล้าบุหรี่ 100 % และในทุก ๆ พื้นที่ของชุมชน โดยเฉพาะในจุดหรือพื้นที่สาธารณะของชุมชนที่ทุกคนมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อหวังผลและขยายผลลงลึกไปยังระดับครอบครัวหรือบุคคล เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้เกิดความตระหนักรู้ถึงมติของคนส่วนใหญ่ที่ให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญกับการลด ละ เลิก เหล้าบุหรี่

2) โรงเรียนจะต้องมีการขับเคลื่อนกิจกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในส่วนของผู้บริหาร ครู อาจารย์ หรือบุคลากรทางการศึกษา จะต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน และนักเรียนในสังกัด พร้อมกันนั้นก็จะต้องสานต่อเครือข่ายพี่ช่วยน้องหรือพี่ดูแลน้องและขยายผลไปสู่ระดับครอบครัวหรือพ่อแม่พี่น้องหรือผู้ปกครอง และชุมชนตามลำดับต่อไป

3) วัดหรือสำนักเรียนควรมีการขับเคลื่อนพัฒนาให้ทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในวัดให้ปลอดเหล้าและบุหรี่ 100% ขณะเดียวกันก็ควรจะมีมาตรการหรือการสร้างแรงจูงใจให้กับคณะพระภิกษุและสามเณรปลอดจาก

บุหรี่ 100% เช่นกัน ทั้งนี้เพราะบุคลากรของวัดเหล่านั้นถือเป็นต้นแบบในการประพฤติ ปฏิบัติชอบ กอรปไปด้วยจริยะวัตรอันน่ากราบไหว้บูชาและเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยในการลดละเลิกพฤติกรรมเสี่ยงในเรื่องอบายมุขในเรื่องอื่น ๆ

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยในเรืองของการลดปัจจัยเสี่ยงในมิติทางสุขภาพในด้านอื่น ๆ เช่น พฤติกรรมการกิน การรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์ การรับประทานอาหารที่ปลอดจากสารเคมีปนเปื้อน เป็นต้น

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องของสุขภาพ โดยเฉพาะการส่งเสริม สนับสนุนให้มีลานกีฬาระดับชุมชน เพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะในการออกกำลังกายเพื่อให้ทุกคน ทุกครอบครัวมีสุขภาพที่สมบูรณ์และแข็งแรง

References

Kantatian, W., Phramaha Surasak Puccantaseno, & Maechee Kritsana Raksachom. (2019). Project of Buddhist Integration on Development of Knowledge and Health Supporting Process to Reduce Risk Factors. *Journal of Graduate Study Review,* 15(2), 56-67.

Maharutsakul, P. (2021). The Development Format Underlying Community Sufficiency Economy Model “Happiness Community” in *Nakhonsawan Province*. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology,* 6(4), 307-323.

Ministry of Public Health. (2021). *Use of Public Health Services*. Retrieved September 9, 2020, from https://hdcservice.moph.go.th/hdc/main/index_pk.php

Phra Phichai Piyasilo (Inthasao). (2017). Community Development Based on Buddhist Community. *Journal of MCU Social Science Review,* 6(2), 489-504.

Phrakhrunivitsinlakhan, & Phumturian, S. (2020). The Role of Sangha to Community Strength through Ba Worn Network in Khao Thong Sub-district, Phayuha Khiri District, Nakhonsawan Province. *The Journal of Research and Academics,* 3(1), 29-43.

Phramaha Boonlert Chuaythanee. (2017). The Communities Preserving 5 Precepts: Model and Promote Processes of Unites Cultural in Thai Society. *Journal of MCU Social Science Review,* 6(2), 435-448.

Phramaha Sunan Sunando (Ruchiwet). (2015). *Buddhist Integrated Approach to the Management of Buddhist Schools*. (Research Report). National Research Council of Thailand: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phrasrisombhot (Waranyu Sonchun). (2020). Nakhonsawan River Watershed: Making Network and Cultural Heritage Management Based on Buddhism. *The Journal of Research and Academics,* 4(1), 37-46.

Sanguansup, N. (2016). Reinforcement Process of the Five Precepts of High School Students Buddhist Based Schools. *Mahajula Academic Journal,* 5(1), 218-231.

การพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในชั้นสอบสวนโดยพุทธสันติวิธีจังหวัดภูเก็ต*

The Development of Mediation Proces at the Inquiry Stage Based on Buddhist Peaceful Means in Phuket Province

[1]ธีรพันธ์ นิธิภณยางสง่า และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท

[1]Teeraphan Nitiphonyangsanga and Phra Pramote Vadakovido

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: terapunpolice5959@icloud.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรป่าตอง จังหวัดภูเก็ต และ 2) เพื่อนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยหลักพุทธสันติวิธีจังหวัดภูเก็ต ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบภาคสนาม โดยการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการศึกษาและเก็บข้อมูลจากผู้ที่มีทักษะ และความรู้ในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวน ผู้ร้องทุกข์และผู้ต้องหา และผู้ที่มีความรู้ในด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธ จำนวน 24 คน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล การตีความ โดยนำความรู้จากทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง มาร่วมในการพิจารณา

ผลการวิจัย พบว่า 1) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรป่าตอง ได้ยึดตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ตามพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 2) หลักธรรมที่เป็นพื้นฐาน และเป็นตัวช่วยของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยพุทธสันติวิธี คือหลัก "สติ ขันติ และสันติ" คือ มีสติในทุกขั้นตอนของกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย มีขันติในทุกภาวะอารมณ์โทสะที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ย และเพื่อนำไปสู่เป้าหมายสุดท้ายคือ สันติสุขร่วมกัน กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยพุทธสันติวิธี มี 6 ขั้นตอน คือ 1) ค้นหาทุกข์ด้วยอริยสัจจ์ 2) เปิดโลกทัศน์ด้วยปิยวาจา 3) ยึดหลักสาราณียธรรมค้นหาประเด็น 4) ร่วมกันคิดเห็นโดยละอคติ 5) มุ่งมิติอภัยทาน 6) ร่วมติดตามอย่างสันติสุข

คำสำคัญ: การพัฒนากระบวนการ; การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท; ชั้นสอบสวน; พุทธสันติวิธี

*Received March 5, 2021; Revised March 22, 2021; Accepted March 30, 2021

Abstract

The research article consisted of 3 objectives as follows: 1) to study and analyze the mediation situation of inquiry official at Patong police station, Phuket province and 2) to present the mediation process at the inquiry stage based on Buddhist peaceful means in Phuket province. The study applied qualitative method by means of field research. The data was collected through documents and in-depth interviews with 24 key informants consisting of experts on the mediation of the inquiry official, complainants, alleged offenders, including experts on Buddhist mediation. The acquired data were analyzed and interpreted by applying the theories and related literature into consideration.

From the study, it was found as follows: 1) The mediation process at the inquiry state of Patong police station follows the Royal Thai Police Regulations on Criteria, Procedures, and Conditions under the Dispute Resolution Act B.E. 2562; 2) The dhammas that are fundamental and supporting the mediation process at the inquiry stage based on the Buddhist peaceful means is “Sati, Khanti, and Santi”. One should have sati or mindfulness in every step of the mediation process as well as having khanti or tolerance in every emotional state that may arise during the mediation process. All of which will lead to the last goal, that is, to have santi or peace with each other. There are 6 steps of the mediation process at the inquiry stage based on the Buddhist peaceful means: 1) Finding suffering by applying Ariyasacca (the Four Noble Truths); 2) Opening up the vision by applying Piyavācā (kindly speech); 3) Adhering to Sārāṇīyadhamma (states of conciliation) in order to find the issues; 4) Finding solutions together without prejudice; 5) Forgiving; and 6) Follow-up in a peaceful manner.

Keywords: Process Development; Mediation; Inquiry Stage; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

เมื่อประชาชนประสบปัญหาความเดือดร้อน สถานที่หนึ่งซึ่งประชาชนนึกถึงและมุ่งตรงมาเป็นแห่งแรก คือ สถานีตำรวจโดยมีประสงค์แจ้งความร้องทุกข์ กล่าวโทษ (Tawisaprakit, 2019) และต้องการให้ช่วยเหลือเพื่อบรรเทาเหตุแห่งการขัดแย้งหรือให้จบลง นับว่าเป็นความคาดหวังที่ทุกคนต่างเข้าใจดีว่าพนักงานตำรวจเป็นที่พึ่งพิงที่ดีที่สุด ในยามที่เกิดเหตุความเสียหาย และปรารถนาให้พนักงานตำรวจช่วยติดตามผู้กระทำความผิดมารับโทษอาญาตามกฎหมายบ้านเมือง รัฐได้มอบอำนาจสอบสวนให้แก่พนักงานสอบสวนเพื่อค้นหาหรือพิสูจน์ข้อความจริงและนำตัวผู้กระทำความผิดส่งฟ้องตามกระบวนการยุติธรรมหรือพิสูจน์ให้ได้ความจริงในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และสอบสวนจนพบว่าไม่ได้กระทำความผิดหน้าที่ดังกล่าวจึง

เป็นภาระอันหนักยิ่งของพนักงานสอบสวน และถือว่าการสอบสวนเป็นต้นธารแห่งความยุติธรรม หากการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเป็นไปอย่างไม่รอบคอบ อาจส่งผลให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาจจะต้องรับโทษทั้งที่ไม่ได้กระทำความผิดก็เป็นได้ หรือทำให้ผู้เสียหายอาจจะไม่ได้รับความเป็นธรรมก็เป็นได้ และประเด็นสำคัญ คือ โจทย์ใหญ่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องนำมาขบคิดในกรณีการไกล่เกลี่ยคดีความ เพื่อให้เรื่องพิพาทสิ้นสุดลงในชั้นพนักงานสอบสวน มิให้เรื่องพิพาทนั้นเป็นคดีถึงขั้นต้องต่อสู้ในชั้นศาล อันนำมาสู่การบาดหมางใจระหว่างกัน จนยากที่จะกลับมาแก้ไขเยียวยาได้ ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่จะต้องรอการแก้ไขจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างศรัทธาของประชาชนให้เกิดขึ้นและเป็นที่เชื่อถือได้ว่าตำรวจไทยเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎรอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนของสถานีตำรวจในปัจจุบัน ก็ได้ยึดตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้อง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ตามพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งเห็นความสำคัญว่า หากสามารถยุติข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน โดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล โดยเป็นคนกลางหรือคณะกรรมการเข้ามาเป็นผู้ทำการไกล่เกลี่ย

เนื่องจากผู้วิจัยได้ประกอบอาชีพรับราชการตำรวจ และปฏิบัติหน้าที่งานด้านสอบสวนมาโดยตลอดเป็นเวลานาน ปัจจุบันปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่สถานีตำรวจภูธรป่าตองซึ่งอยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองป่าตอง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นเมืองที่มีประชากรในทะเบียนบ้านเพียง 20,000 คน แต่เมื่อนับประชากรแฝงแล้ว ป่าตองมีคนอาศัยในเมืองกว่า 200,000 คน ป่าตองเป็นเมืองแห่งการเที่ยวระดับโลก เนื่องจากมีภูมิศาสตร์ของเมืองที่มีธรรมชาติสวยงาม คือ มีหาดป่าตองที่มีความยาวกว่า 3 กิโลเมตร และการท่องเที่ยวใน “ถนนบางลา ถนนสาย walking street” ที่เปิดบริการถึงเวลา 04.00 น. ในทุกวัน เป็นพื้นที่ชีวิตกลางคืนที่คึกคักมากที่สุด มีโรงแรมสถาบันบันเทิงจากร้านค้าต่าง ๆ ครบวงจร บรรยากาศที่เป็นเอกลักษณ์อย่างมากของป่าตอง ทำให้เมืองป่าตองดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศ ประมาณปีละ 13 ล้านคน (Yenbamrung, 2020) และมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และที่สำคัญเมืองป่าตองมีผู้คนที่อยู่อาศัยหลากหลายชาติพันธ์ทั้งความคิด ความเชื่อมีความเป็นพหุวัฒนธรรมสูง เช่น มีทั้งคนที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์และอิสลาม อยู่ร่วมกัน จากสภาพบริบทดังกล่าว ทำให้เมืองแห่งอุตสาหกรรมบันเทิงและการท่องเที่ยวแห่งนี้ จึงมากด้วยปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้งที่หลากหลายและซับซ้อน และมากด้วยคดีความเช่นเดียวกัน บทบาทสำคัญประการหนึ่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่และอยู่ในความรับผิดชอบนั้นคือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น เมื่อมีการก่อเหตุมีการกระทำความผิดอันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา และได้มีการแจ้งความร้องทุกข์เพื่อดำเนินคดีอาญา โดยให้อำนาจพนักงานสอบสวนมีอำนาจไกล่เกลี่ยคดีอาญา ดังนั้นเมื่อพนักงานสอบสวนได้เข้าทำหน้าที่เป็นคนกลางเจรจาไกล่เกลี่ย (Wathanasap, 2004) อันเป็นการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเบื้องต้น ปัญหาประการหนึ่งของการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการทำหน้าที่เป็นคนกลางไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือความขัดแย้งของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ ไม่ได้รับความเชื่อถือ ศรัทธาหรือไม่ได้รับการยอมรับจากคู่กรณีพิพาททั้งสองฝ่าย บางกรณีมีเหตุการณ์ที่ประชาชนได้มีการรวมตัวกันประท้วงการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน หรือร้องขอให้มีการเปลี่ยนตัวพนักงานสอบสวนผู้ที่ทำหน้าที่

ไกล่เกลี่ยดังกล่าวมาแล้ว อันจะทำให้เห็นว่า ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวนมีปัญหา ซึ่งในบางครั้งพนักงานสอบสวนก็สามารถเจรจาไกล่เกลี่ยจนประสบความสำเร็จ และในบางกรณีพนักงานสอบสวนก็ไม่สามารถเจรจาไกล่เกลี่ยให้ประสบความสำเร็จได้ อันถือได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติจะต้องเข้ามาดำเนินการแก้ไข ซึ่งขั้นตอนองค์ประกอบในการนำมาใช้ในการเจรจาไกล่เกลี่ยนั้น จากการได้ตรวจสอบและศึกษาพบว่า ในชั้นนี้ยังไม่มีกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยที่สำเร็จรูปสามารถนำมาใช้เป็นมาตรฐานแนวทางเดียวกันได้ทุกสถานีตำรวจทั่วประเทศไทย

ปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่าเป็นการไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวนที่ไร้ทิศทาง ถ้าพนักงานสอบสวนได้ตระหนักคิดว่าแท้จริงแล้วเมืองไทย คือ เมืองพุทธอันเป็นศูนย์กลางแห่งพุทธศาสนาที่นิยมความสันติ ตามคำสอนของพระพุทธองค์ ที่ทรงตรัสว่า นัตถิ สันติ ปะรัง สุขัง สุขอื่นยิ่งกว่าสงบไม่มี (Komchadluek, 2020) แนวทางดังกล่าวเป็นแนวที่พุทธศาสนานำมาปรับใช้มาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนมาถึงปัจจุบัน และเป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ชาวพุทธทั่วโลก ดังนั้น แนวทางที่พนักงานสอบสวนควรนำหลักพุทธศาสนามาปรับใช้ควบคู่กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทย่อมจะเกิดสัมฤทธิ์ผล เนื่องจากพื้นฐานจิตใจของคนไทยเป็นคนที่มีเมตตา โอบอ้อมอารีอยู่เป็นพื้นฐาน ตามแบบฉบับของชาวพุทธ ซึ่งแนวทางแก้ปัญหาที่กล่าวถึงคือ แนวทางแก้ปัญหาแบบอริยสัจ ซึ่งเป็นแนวคิดที่สัมพันธ์กับการจัดการปัญหาความทุกข์ของชีวิตโดยตรง คือ คิดเริ่มต้นจากปัญหาหรือทุกข์โดยกำหนดรู้ ทำความเข้าใจปัญหาหรือความทุกข์ให้ชัดเจนก่อน (ทุกข์) จากนั้นจึงคิดไล่เลียงสืบสาวหาสาเหตุอันเป็นที่มาของปัญหาว่า คืออะไร ประกอบด้วยอะไรบ้าง (สมุทัย) พร้อมกันนั้นก็ให้คิดกำหนดวางเป้าหมายของตนให้แน่ชัดว่าคืออะไร อยู่ที่ไหน จะเป็นไปได้หรือไม่ (นิโรธ) ขั้นสุดท้าย คือ คิดหาวิธีปฏิบัติหรือหามรรควิธีที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา โดยสอดคล้องกับจุดหมายที่ได้กำหนดไว้แล้วนั้น (มรรค) (Sutanan, 2010)

ผู้วิจัยได้ปฏิบัติหน้าที่ที่สถานีตำรวจภูธรป่าตอง จังหวัดภูเก็ต จึงมองเห็นความสำคัญในการนำหลักพุทธศาสนามาเป็นต้นแบบในการไกล่เกลี่ย โดยนำหลักธรรมอันเป็นหนทางแห่งความดับทุกข์ (Phra Dhampitaka (P.A.Payutto), 2003) ซึ่งคุณสมบัติของหลักธรรมเหล่านี้ ถ้าได้บังเกิดต่อกระบวนการคิดกระบวนการปฏิบัติของพนักงานสอบสวน ย่อมทำให้ผลของการกระทำนั้น ส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้ร้องทุกข์และผู้เสียหายอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยพุทธสันติวิธี จังหวัดภูเก็ต เพื่อนำหลักธรรมมาปรับใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดี เพื่อเป็นแนวทางแก่พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรป่าตอง จังหวัดภูเก็ต เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนทุกภูมิภาค อันส่งผลดีต่อหน่วยงานและสร้างศรัทธาแก่ประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่นต่อพนักงานสอบสวนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธร ป่าตอง จังหวัดภูเก็ต

2. เพื่อพัฒนาและนำสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยหลักพุทธสันติวิธี จังหวัดภูเก็ต

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการทดลองใช้ (Practical Trial) เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์วิเคราะห์ มี 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทความเป็นมาและความสำคัญของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และวิเคราะห์สภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรป่าตอง จังหวัดภูเก็ต

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการวิจัยเชิงเอกสาร สืบค้นข้อมูล การเจรจาไกล่เกลี่ยกับหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง หลักการ วิธีการการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางของพระพุทธเจ้า และรูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 3 สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับสัมภาษณ์ กลุ่มพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรป่าตอง จังหวัดภูเก็ต เพื่อทราบสภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธร ป่าตอง จังหวัดภูเก็ต จากนั้นเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจเครื่องมือเพื่อความถูกต้อง เหมาะสม โดยงานวิจัยนี้ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง ที่ผ่านการตรวจเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ด้วยกระบวนการหาค่าน้ำหนักความน่าเชื่อถือ Index of Objective Congruence (IOC) ร้อยละ 60 ขึ้นไปแล้วลงสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรป่าตอง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 5 นาย กลุ่มผู้บังคับบัญชา (ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดภูเก็ตและผู้กำกับการตำรวจภูธรป่าตอง จังหวัดภูเก็ต) จำนวน 4 นาย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในทางสันติวิธีและพุทธศาสนา จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ร้องทุกข์ (ผู้เสียหาย) และผู้ต้องหา จำนวน 10 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้น จำนวน 24 นาย/คน

ขั้นตอนที่ 4 การสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการจัดหมวดหมู่ แบ่งประเภท เปรียบเทียบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ อธิบาย ตีความ และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ /ผู้เชี่ยวชาญ และศึกษาความรู้จากตำรา เอกสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักและวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยหลักพุทธสันติวิธี นำมาบูรณาการ จัดทำ “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยหลักพุทธสันติวิธี จังหวัดภูเก็ต”

ขั้นตอนที่ 5 เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ จำนวน 7 คน มาสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อรับรองโมเดล/ชี้แนะกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยหลักพุทธสันติวิธี จังหวัดภูเก็ต แล้วนำคำแนะนำไปปรับแก้รูปแบบหรือโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้มีความถูกต้อง เหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 นำกระบวนการฯ ไปทดลองใช้ (Practical Trial) กับกลุ่มพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรป่าตอง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 5 ติดตามเยี่ยม ประเมินผลทุกสัปดาห์ เป็นเวลา 5 สัปดาห์

ขั้นตอนที่ 7 นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้ (Practical Trial) มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผลแล้ว “พัฒนาและนำสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยหลักพุทธสันติวิธี จังหวัดภูเก็ต” ต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรป่าตอง จังหวัดภูเก็ต จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 กลุ่ม พบว่า เมืองป่าตองมีผู้คนที่อยู่อาศัยหลากหลายชาติพันธ์ทั้งความคิด ความเชื่อ มีความเป็นพหุวัฒนธรรมสูง เช่น มีทั้งคนที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์และอิสลาม อยู่ร่วมกัน (Kongsudjai, 2020) จากสภาพบริบทดังกล่าวทำให้เมืองแห่งอุตสาหกรรมบันเทิงและการท่องเที่ยวแห่งนี้ จึงมากด้วยปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้งที่หลากหลายและซับซ้อน และมากด้วยคดีความ พนักงานสอบสวนจึงมีบทบาทสำคัญ (Saengsuree, 2020) ในฐานะเจ้าพนักงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ถือเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเมื่อคดีอาญาเกิดขึ้นและมีหน้าที่อำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างใกล้ชิด การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรป่าตองในปัจจุบัน ได้ยึดตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้อง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ตามพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งเห็นความสำคัญว่า หากสามารถยุติข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน โดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล โดยเป็นคนกลางหรือคณะกรรมการเข้ามาเป็นผู้ทำการไกล่เกลี่ย โดยมีผลดีมากกว่าผลเสีย คือ ลดการนำคดีขึ้นสู่ศาล ประหยัดเวลา และงบประมาณภาครัฐ ทำให้เหยื่อได้รับโอกาส ในการเยียวยาโดยเร็วและหากสามารถตกลงกันได้ในชั้นสอบสวน ก็เป็นผลดีต่อตัวผู้กระทำผิดที่ไม่ต้องมีประวัติการต้องหาคดีอาญาติดตัว ทำให้ทุกฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน (Nuannoo, 2020) ซึ่งสอดคล้องกับข้อกำหนดของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน ที่พบว่า มีลักษณะเป็นการกำหนดแนวทางสมานฉันท์ระหว่างผู้ต้องหาและผู้เสียหาย ลดระยะเวลาในการดำเนินคดี ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล แนวทางนี้จะทำให้คู่กรณีสามารถตกลงกันได้และกลับไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนได้อีก เมื่อมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะทำให้ระยะเวลาในการดำเนินคดีสั้นลง โดยตัดขั้นตอนการพิจารณาพยานหลักฐานในสำนวนโดยพนักงานอัยการ และการพิจารณาพิพากษาในศาลลง เมื่อคดียุติลงเพียงในชั้นเจ้าพนักงานจะทำให้ไม่มีคดีขึ้นสู่ศาลจึงเป็นการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นต้องใช้ทั้งองค์ความรู้ ทักษะ ใช้ทั้งรูปแบบ ขั้นตอนและควบคุมกระบวนการเจรจา และที่สำคัญต้องมีจิตใจที่เป็นกุศล ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการค้นหาความต้องการที่แท้จริง พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นผู้ไกล่เกลี่ยจึงล้วนมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือคู่ความในการระงับข้อพิพาท โดยมีกรอบหน้าที่หลักตามแนวทางของข้อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด จริยธรรมอันดี (Butrnongsaeng, 2020)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยหลักพุทธสันติวิธี จังหวัดภูเก็ต จากการศึกษาวิจัย พบว่า หลักธรรมที่เป็นพื้นฐานและเป็นตัวช่วยของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสอนโดยพุทธสันติวิธี คือหลัก “สติ ขันติ และสันติ” คือ มีสติ ในทุกขั้นตอนของการ

เจราจาไกล่เกลี่ย มีขันติในทุกภาวะอารมณ์โทสะที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในระหว่างกระบวนการ ไกล่เกลี่ย และเพื่อนำไปสู่เป้าหมายสุดท้ายคือ สันติสุขร่วมกัน (Pratheuangrattana, 2020) กระบวนการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยแนวทางพุทธสันติวิธี จังหวัดภูเก็ต นั้นเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ใช้หลักการและวิธีการทางพระพุทธศาสนามาแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งหลักการและวิธีการดังกล่าวนี้ประกอบไปด้วย 1) รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธสันติวิธี โดยหลักการใหญ่ๆ คือ หลักอริยสัจ 4 และมีหลักการที่จำเป็นสำหรับผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือ หลักกัลยาณมิตรธรรม หลักศีลธรรม และหลักคารวธรรม (Nuyimsai, 2020) 2) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยแนวทางพุทธสันติวิธี ด้านวิธีการ อันประกอบไปด้วยบทบาทและเทคนิคในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งเชื่อมโยงมาจากหลักธรรมสาราณียธรรม และหลักอปริหานิยธรรม 3) รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธสันติวิธี ด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยเชื่อมโยงมาจากหลักธรรมหลัก คือ อริยสัจ 4 เป็นหลักและมีองค์ประกอบของหลักธรรมอื่น ๆ เช่น สาราณียธรรม สามัคคีธรรม เป็นต้น ในด้านบทบาทและเทคนิคของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนนั้น พบว่าผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธสันติวิธีต้องเป็นผู้มีบทบาทของความเมตตาทั้งในด้านเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม (Danphitaksat, 2020) ซึ่งความเมตตานี้ประกอบอยู่ในหลักสาราณียธรรม 6 ที่สามารถนำมาจับใช้ได้ ดังนั้นการแสดงตนด้านบทบาทและเทคนิคของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนนี้ต้องเป็นไปโดยชอบประกอบด้วยเมตตา ซึ่งจะเป็นการสร้างความเชื่อถือและความไว้วางใจของคู่กรณีได้เป็นอย่างดี ในด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยแนวทางพุทธสันติวิธีนั้น มีอยู่ด้วยกัน 6 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอนค้นหาทุกข์ด้วยอริยสัจจ์ เ ป็นขั้นตอนการเตรียมการโดยผู้ไกล่เกลี่ยที่ต้องทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อขัดแย้งของคู่กรณีให้เข้าใจถึงสภาพปัญหา วิเคราะห์ศึกษาข้อมูลที่ได้รับในตอนต้นเพื่อเตรียมการและเตรียมความรู้ในการไกล่เกลี่ย ขั้นตอนเปิดโลกทัศน์ด้วยปิยวาจา เป็นขั้นตอนการเปิดประชุมและวางกติกาการไกล่เกลี่ย โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องพูดจาด้วยความเป็นมิตร มีความสุภาพน่าติดตามและชวนให้รู้สึกอยากมีส่วนร่วมในการเจรจา ขั้นตอนยึดหลักสาราณียธรรมค้นหาประเด็น ในขั้นตอนนี้ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเชิญชวนให้คู่กรณีร่วมกันพูดจาไกล่เกลี่ย โดยให้พูดทีละฝ่าย ผู้ไกล่เกลี่ยต้องตั้งใจฟังและจับประเด็น ผู้ไกล่เกลี่ยต้องสร้างบรรยากาศให้เกิดความเมตตาต่อกันเพื่อให้ต่างฝ่ายต่างได้มีโอกาสเล่าเรื่องของตนและอีกฝ่ายเมตตาตั้งใจฟัง ซึ่งในข้อนี้ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนจำเป็นต้องมีความเมตตาคอยฟังโดยแสดงตัวเป็นตัวอย่างของความเมตตา และคอยควบคุมสถานการณ์อย่างมีสติ หากผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถทำให้คู่กรณีมีเมตตารับฟังซึ่งกันและกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจจำเป็นต้องแยกประชุมทีละฝ่ายเพื่อค้นหาประเด็นเองและปรับทัศนคติคู่กรณีให้เกิดความเมตตาต่อกัน โดยเน้นการใช้หลักเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม ขั้นตอนร่วมกันคิดเห็นโดยละอคติ ในขั้นตอนนี้เมื่อได้ประเด็นต่าง ๆ แล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยต้องตั้งประเด็นเป็นข้อ ๆ เพื่อร่วมกันหาทางออกทีละประเด็น โดยที่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องพยายามตัดอคติหรือละอคติลงทั้งในตัวผู้ไกล่เกลี่ยเองและคอยควบคุมคู่กรณีให้ละอคติลงให้ได้ เพื่อให้การหาทางออกมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ไม่ติดหลงอยู่ที่อคติ ขั้นตอนมุ่งมิตอภัยทาน ก่อนการปิดประชุมที่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องพยายามให้เกิดการให้อภัยซึ่งกันและกัน คู่กรณีจะตกลงกันได้หรือไม่ก็ตาม ผู้ไกล่เกลี่ยต้องระลึกเสมอว่าเป้าหมายคือการให้อภัยซึ่งกันและกัน โดยต้องไม่มีการข่มขู่ บังคับ หรือหลอกลวง

ให้เกิดการยอมความต่อกัน หากคู่กรณียอมตกลงกัน ผู้ไกล่เกลี่ยต้องทำสัญญาประนีประนอมยอมความให้ครอบคลุมทุกประเด็นตามเจตนาของการให้อภัยซึ่งกันและกัน แต่ถ้าหากไม่ยอมตกลงกัน ก่อนปิดประชุมขอให้ผู้ไกล่เกลี่ยพูดถึงข้อดีของการให้อภัยซึ่งกันและกันเพื่อให้คู่กรณีได้เห็นประโยชน์ในอนาคต และพยายามนัดเจรจากันใหม่โดยถามความสมัครใจอีกครั้ง

ร่วมติดตามอย่างสันติสุข การติดตามผลอย่างต่อเนื่อง การเจรจาไม่ได้ยุติลงในห้องประชุม แต่เป็นการนำผลที่ตกลงกันได้ไปปฏิบัติและติดตามดูว่ามีการปฏิบัติตามนั้นหรือไม่ หัวใจของทั้งคู่กรณีให้อภัยกันหรือยังฟื้นคืนดีกันหรือยัง และมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้หรือไม่ ถ้าหากยังไม่เกิดการฟื้นคืนดีก็ต้องกลับเข้าสู่กระบวนการเยียวยาความรู้สึกกันใหม่อย่างต่อเนื่อง การติดตามผลอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้มั่นใจว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้นบรรลุผลตามเป้าหมายแล้วหรือไม่ และสามารถนำมาใช้วิเคราะห์วางแผนการไกล่เกลี่ยในครั้งต่อไปได้ ถ้าหากยังจำเป็นต้องมีการพูดคุยกันต่อไปในอนาคต ผลลัพธ์สุดท้ายก็เพื่อนำไปสู่สันติหรือความสงบของกระบวนการแก้ไขความขัดแย้ง เพื่อให้คู่พิพาทกลับมาอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข สันติ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยแนวทางพุทธสันติวิธีของจังหวัดภูเก็ต (ผู้วิจัย)

กระบวนการดังกล่าว ถือเป็นหลักการและวิธีการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชั้นพนักงานสอบสวนได้ โดยแนวทางพุทธสันติวิธีที่สามารถแก้ปัญหาข้อพิพาทของคู่กรณีได้ เป็นหลักการที่นำ

หลักการทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีอยู่ในปัจจุบันจนเกิดเป็นโมเดล “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยพุทธสันติวิธี จังหวัดภูเก็ต”

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า พนักงานสอบสวนมีบทบาทสำคัญ ในฐานะเจ้าพนักงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเมื่อคดีอาญาเกิดขึ้นและมีหน้าที่อำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างใกล้ชิด การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรป่าตองในปัจจุบัน เห็นความสำคัญว่าหากสามารถยุติข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน โดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Thongprakob (2010) พบว่า พนักงานสอบสวนควรเป็นคนกลางหรือคณะกรรมการเข้ามาเป็นผู้ทำการไกล่เกลี่ย โดยมีผลดีมากกว่าผลเสีย คือ ลดการนำคดีขึ้นสู่ศาล สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bunyarut (2008) ที่พบว่า พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาชั้นสอบสวนเนื่องจาก เป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถยุติข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน โดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยมีคนกลางหรือคณะกรรมการเข้ามาเป็นผู้ทำการการไกล่เกลี่ย และมีผลดีมากกว่าผลเสียคือลดการนำคดีขึ้นสู่ศาล ประหยัดเวลาและงบประมาณภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Anupongpipatana, (2005) ที่พบว่า กระบวนการดังกล่าวทำให้เหยื่อได้รับโอกาสในการเยียวยาโดยเร็ว และหากสามารถตกลงกันได้ในชั้นสอบสวน ก็เป็นผลดีต่อตัวผู้กระทำผิดที่ไม่ต้องมีประวัติคดีอาญาติดตัว ซึ่งกระบวนการดังกล่าวถือเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Chonsinthu (2001) ที่เห็นด้วยกับหลักการในกระบวนการไกล่เกลี่ย ในการที่จะให้ผู้กระทำผิดและเหยื่ออาชญากรรมได้มาพบกัน โดยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการกับอาชญากรและสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Thontiravong (2007) พบว่า การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการจัดการความขัดแย้งทางอาญาทำให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสเข้ามาบอกถึงความเสียหายที่ได้รับ และผลสรุปที่ได้รับจากการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น นำมาซึ่งความพึงพอใจของผู้เสียหายจนทำให้ผู้เสียหายรู้สึกเสมือนว่าได้บรรลุถึงความยุติธรรมแล้วอย่างแท้จริง

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงพุทธสันติวิธี ที่นำหลักอริยสัจ 4 และหลักสาราณียธรรมมาเป็นกรอบสำคัญ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Nuyimsai (2019) ที่พบว่า บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและเทคนิคในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จะใช้บทบาทด้านเมตตาตามหลักสาราณียธรรมและใช้หลักอริยสัจ 4 ในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และวิธีการที่จำเป็นสำหรับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย คือการวิเคราะห์ความขัดแย้ง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Pratheuangrattana (2019) ที่พบว่า รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี หลักการ วิธีการที่จำเป็นสำหรับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย คือการวิเคราะห์ความขัดแย้ง และออกแบบการไกล่เกลี่ย และการแสดงท่าทีที่เป็นมิตร มีความเป็นกัลยาณมิตร สอดคล้องกับงานของ Anantaprayoon (2019) ที่พบว่า รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธสันติวิธี ด้านหลักการ หลักการใหญ่ ๆ คือ หลักอริยสัจ 4 และมีหลักการที่จำเป็นสำหรับผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือหลักกัลยาณมิตรธรรม หลักศีลธรรม และหลักคารวธรรม หลักธรรมที่เป็นพื้นฐานและเป็นตัวช่วยของ

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสอนโดยพุทธสันติวิธี คือหลัก “สติ ขันติ และสันติ” คือ มีสติ ในทุกขั้นตอนของการเจราจาไกล่เกลี่ย มีขันติในทุกภาวะอารมณ์โทสะที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ย และเพื่อนำไปสู่เป้าหมายสุดท้ายคือ สันติสุขร่วมกัน

สรุป

เมืองป่าตองมีผู้คนที่อยู่อาศัยหลากหลายชาติพันธ์ทั้งความคิด ความเชื่อ มีความเป็นพหุวัฒนธรรมสูง เช่น มีทั้งคนที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์และอิสลาม อยู่ร่วมกัน ซึ่งมีคดีจำนวนมากเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ประกอบไปด้วยอุตหกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ การไกล่เกลี่ยจึงมีความสำคัญว่า หากสามารถยุติข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน โดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล โดยเป็นคนกลางหรือคณะกรรมการเข้ามาเป็นผู้ทำการไกล่เกลี่ย โดยมีผลดีมากกว่าผลเสีย คือ ลดการนำคดีขึ้นสู่ศาล ประหยัดเวลา และงบประมาณภาครัฐ ทำให้เหยื่อได้รับโอกาส ในการเยียวยาโดยเร็วและหากสามารถตกลงกันได้ในชั้นสอบสวน ก็เป็นผลดีต่อตัวผู้กระทำผิดที่ไม่ต้องมีประวัติการต้องหาคดีอาญาติดตัว ทำให้ทุกฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นการทำงานตามกระบวนการตามพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งผู้วิจัยได้นำหลักของพุทธสันติวิธี กล่าวคือ “สติ ขันติ สันติ” มาใช้ในการทำงานด้านการไกล่เกลี่ย กระบวนการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยแนวทางพุทธสันติวิธี จังหวัดภูเก็ต นั้นเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ใช้หลักการและวิธีการทางพระพุทธศาสนามาแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งหลักการและวิธีการดังกล่าวนี้ประกอบไปด้วย 1) รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธสันติวิธี โดยหลักการใหญ่ๆ คือ หลักอริยสัจ 4 และมีหลักการที่จำเป็นสำหรับผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือ หลักกัลยาณมิตรธรรม หลักศีลธรรม และหลักคารวธรรม 2) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยแนวทางพุทธสันติวิธี ด้านวิธีการ อันประกอบไปด้วยบทบาทและเทคนิคในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งเชื่อมโยงมาจากหลักธรรมสาราณียธรรม และหลักอปริหานิยธรรม ซึ่งหลักธรรมที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นแนวทางในการทำให้การไกล่เกลี่ยเชิงพุทธประสบความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยเป็นอย่างยิ่ง และยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดสันติสุขในสังคมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรนำผลการศึกษาของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวน โดยพุทธสันติวิธี จังหวัดภูเก็ต ไปขยายและทดลองปฏิบัติใช้ในสถานีตำรวจภูธรในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ที่พร้อมและสนใจ

1.2 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจและบุคคลผู้ที่จะมาเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนให้มีความรู้ และทักษะในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนให้มีความรู้ และทักษะในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และขึ้นทะเบียนผู้ผ่านการฝึกอบรมเป็นผู้ชำนาญการไกล่เกลี่ย

1.3 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรจะแต่งตั้งพนักงานสอบสวน ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาโดยตรง โดยแยกจากพนักงานสอบสวนที่ทำการสอบสวนคดีอาญาตามปกติ เพื่อไม่ให้เป็นการเพิ่มภาระให้กับพนักงานสอบสวนมากเกินไป

2. ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาบทบาทพนักงานสอบสวนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา ด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสังคมไทย

2.2 ควรศึกษาบทบาทของพนักงานสอบสวนต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนภายหลังจากพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน พ.ศ. 2562 มีผลบังคับใช้แล้ว

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยคดีอาญาชั้นสอบสวนประสบความสำเร็จในเชิงพุทธสันติวิธี

References

Anantaprayoon, A. (2019). *A Model of Developing the Mediators by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Chonburi Court*. (Master's Thesis). Mahachulalongkorn rajavidyalaya University. Ayutthaya.

Anupongpipatana, T. (2005). *The Roles of Interrogation Officers of Khon Kaen Provincial Police Office in Mediating Criminal Offences*. (Master's Thesis). Khon Kaen University. Khon Kaen.

Bunyarut, P. (2008). *Opinions of Officers Towards the Mediation for Criminal Allegation at the Stage of Investigation: A Case Study on Metropolitan Police Division 7*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.

Butrnongsaeng, S. (2020). Inspector of Patong Provincial Police Station. *Interview*. May, 20.

Chonsinthu, B. (2001). *Views of Judicial Personnel on the Establishment of a Mediation Program Between Offenders and Crime Victims*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.

Danphitaksat, A. (2020). Deputy Commander of Phuket Provincial Police. *Interview*. May, 20.

Komchadluek. (2020). *Santi Ahiṃsā*. Retrieved August 9, 2020, from https://www.komchadluek.net/news/Knowledge/58451.

Kongsudjai, W. (2020). Deputy Commander of General Staff Division Region 8. *Interview*. May, 26.

Nuannoo, P. (2020). Commander of Phuket Provincial Police. *Interview*. October, 10.

Nuyimsai, W. (2020). Expert on Peaceful Means and Buddhism. *Interview*. August, 25.

_____. (2019). *A Model of the Mediation by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of the Mediation Center of Lawyers Council, Bangkok*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phra Dhammapitaka (P.A.Payutto). (2003). *Conflict Dissolution*. Bangkok: Sahadhammika Printing Limited Company.

Pratheuangrattana, C. (2020). Expert on Peaceful Means and Buddhism. *Interview*. October, 2020.

_____. (2019). *A Mediation Model by the Integration of Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Phitsanulok Municipality*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkorn rajavidyalaya University. Ayutthaya.

Saengsuree, J. (2020). Deputy Superintendent (Litigation) of Patong Police Station. *Interview*. May, 21.

Sutanan, S. (2010). Buddhist and International Mediation. *Dunlaphāha*, 57(1), 198-209.

Tawisaprakit, P. (2019). *Complaints*. Retrieved August 20, 2020, from https://www.gotok now.org/posts/53944.

Thongprakob, R. (2010). *Legal Measures Pertaining to the Role of Official Towards the Mediation for Criminal Allegation at the State of Investigation*. (Master's Thesis). Sripatum University. Chonburi.

Thontiravong, P. (2007). *Restorative Justice and Conflict Management in Criminal Cases for Juvenile and Family Court*. (Master's Thesis). Valaya Alongkorn Rajabhat University. Pathum Thaini.

Yenbamrung, N. (2020). *Patong and the Management of World Class Tourist City*. Retrieved January 6, 2020, from http://www.furd.in.th/cities/thai-cities-reviews/view/46j5wvp5 QGNd.

Wathanasap, W. (2004). *Conflict: Principles and Tools for Resolution*. (2nd ed.). Nonthaburi: Phimlak.

พุทธสันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา
องค์กรสันติสุขของธุรกิจการให้บริการ*

Buddhist Peace Innovation for Developing Peaceful
Organization through Participation Method for Service Industry Organization

[1]วราวุฒิ์ บูลกุล, พระธรรมวัชรบัณฑิต และขันทอง วัฒนะประดิษฐ์
[1]Varavhuthi Bulakul, Phra Dhamvajarabundit and Khantong Wattanapradith
[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: pepe15429@msn.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอพุทธสันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาองค์กรสันติสุขของธุรกิจการให้บริการ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือพนักงานขององค์กรธุรกิจการให้บริการ จำนวน 16 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย คือ การบันทึกเสียง บันทึกภาพ การจดบันทึก ระบบคอมพิวเตอร์โดยการวิเคราะห์ แบบอุปนัยโดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลวิจัยพบว่าพุทธสันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาองค์กรสันติสุขของธุรกิจการให้บริการประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักดังนี้คือ WWW โดย W 1: We กระบวนการมีส่วนร่วมของพวกเราผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ ผู้บริหารและพนักงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการร่วมกันในการคิด แสดงความคิดเห็นร่วมกันดำเนินการ รับผิดชอบร่วมกัน W 2: Wisdom ปัญญาที่ได้จากการบูรณาการ หลักธรรมและแนวทางพุทธสันติวิธีเข้ากับศาสตร์ด้านการบริหารสมัยใหม่ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ อริยสัจ 4 และพรหมวิหาร 4 หลักการเชื่อมโยงและการมีส่วนร่วม W 3: Work Manual หรือ คู่มือการทำงานที่ใช้เป็นเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ ระเบียบวิธีการปฏิบัติงานต่างๆในแต่ละแผนก

คำสำคัญ: พุทธสันตินวัตกรรม; การมีส่วนร่วม; องค์กรสันติสุข

Abstract

The objective for this research article is to present the findings of "Buddhist peace innovation for developing peaceful organization through participation method for service industry organization" by using Participatory Action Research (PAR) method. A sample group

*Received December 26, 2020; Revised February 17, 2021; Accepted November 27, 2021

for the study included 16 staff from the service business. The tools to collect data were voice recording, photographing, note taking, and using computer programs. The induction analysis was used to interpret and conclude the data from relevant documents and interviews according to the research conceptual framework.

Research findings for “Buddhist peace innovation for developing peaceful organization through participation method for service industry organization” consisted of 3 main principles called “WWW”. “W1” stands for We, the participative process that involved everyone who took part in the research, including executives and relevant staff participating in brainstorming, expressing opinions, implementing, and sharing responsibility; “W2” stands for Wisdom derived from the integration of dhammas and Buddhist peaceful means together with modern management science which are Sammādiṭṭhi (Right View), Ariyasacca (the Four Noble Truths), and Brahmavihāra (the Four Sublime States of Mind), the Linking Pin Function theory, and participation; “W3” stands for Work Manual that was used as the main goal for participative process, which in turns became the work manuals for all working process in every department throughout the organization.

Keywords: Buddhist Peace Innovation; Participation; Peaceful Organization

บทนำ

การบริหารงานในองค์กร คือ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ ด้วยวัตถุประสงค์ เพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผลสูงสุด ทรัพยากรที่มีอยู่ในที่นี้หมายถึง บุคลากร เงินทุน วัตถุดิบ ทรัพย์สิน เครื่องจักรอุปกรณ์และเวลา ซึ่งทรัพยากรเหล่านั้นเปรียบเสมือนเป็นอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายมนุษย์ ที่จำเป็นต้องทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นระบบที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดในการดำรงอยู่ของชีวิต แต่ถ้าร่างกายเกิดความไม่ปรกติ ดังเช่น เกิดอาการตัวร้อนเป็นไข้ อาการเหล่านั้นเป็นการแสดงผลของปัญหาด้านสุขภาพบางอย่าง ซึ่งมีสาเหตุมาจากความผิดปรกติในการทำงานของอวัยวะในร่างกาย เช่นเดียวกันกับองค์กรเมื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรนั้นลดลงหรือไม่ได้ตามความคาดหมายก็ย่อมเป็นการแสดงผลของความผิดปรกติบางอย่างในการทำงานร่วมกันของทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กร เช่น การขาดสำนึกความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของบุคลากรซึ่งเป็นจริยธรรมที่พึงประสงค์สำหรับองค์กร (Khankaew, 2016) เป็นต้น

จากการตรวจหาอาการซึ่งเป็นผลของความผิดปรกติในองค์กรที่ดำเนินการวิจัยอยู่นั้น ผู้วิจัยได้พบตัวอย่างอาการเช่น การทำงานที่ผิดพลาด การขาดความกระตือรือร้น งานที่ล่าช้าไม่ตรงกำหนด ความขัดแย้งระหว่างพนักงาน การผลักภาระความรับผิดชอบ ผลผลิตไม่เป็นไปตามเป้าหมาย รวมไปถึงเสียงสะท้อนจากผู้ถือหุ้นในการประชุมประจำปี ที่แสดงความเป็นห่วงในประเด็น ต้นทุนการดำเนินการที่เพิ่มสูงขึ้น ผลการ

ดำเนินงานที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ อีกทั้งยังพบจำนวนการร้องเรียนที่เพิ่มขึ้นจากผู้เข้าใช้บริการในด้านต่าง ๆ เช่น ความล่าช้าของการให้บริการและความสะอาดของห้องพัก อาการเหล่านี้เป็นผลจากความผิดปรกติบางอย่างในการทำงานร่วมกันของทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรและเป็นเหตุปัจจัยของความไม่มีสันติสุขในองค์กร องค์กรสันติสุขในความหมายของผู้วิจัยนั้นจะต้องมีความสันติสุขในด้านการประกอบการที่สามารถวัดผลได้จากการบรรลุเป้าหมายด้านผลกำไร โดยการลดต้นทุนหรือการขยายตัวตามที่กำหนดไว้ และสันติสุขของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับองค์กร ซึ่งในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่ตัวบุคลากร ซึ่งหมายถึงการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นได้รับการตอบสนองต่อเป้าหมายและความต้องการของเขาเหล่านั้น ในระดับที่รับได้และพึงพอใจตามความคาดหมายหรือมากกว่า สันติสุขทั้งสองด้านนี้ทำงานสอดคล้องกัน เกื้อหนุนกัน โดยการเริ่มจากสันติสุขภายในของตัวบุคลากรสู่พฤติกรรมการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นสามารถจัดการกับความขัดแย้งและปัญหาต่าง ๆ ได้ สร้างสันติสุขในการประกอบการ จนไปถึงประสิทธิผลที่รับได้ตามความคาดหมายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งก็คือสันติสุของค์รวมที่ทำให้เกิดองค์กรสันติสุขนั่นเอง

โรงแรม มา (Ma Hotel) เป็นโรงแรมขนาด 243 ห้องด้วยการบริการระดับ 4 ดาว ตั้งอยู่ในย่านธุรกิจบนถนนสุรวงศ์ กรุงเทพมหานคร เป็นวิสาหกิจขนาดกลางภาคบริการซึ่งเป็นตัวอย่างที่เหมาะสมในการทำวิจัยเพื่อใช้เป็นการต่อยอดสู่องค์กรภาคบริการอื่น ๆ จากเหตุผลที่ว่าองค์กรสันติสุขนั้นเป็นการเริ่มจากสันติสุขของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับองค์กร สู่สันติสุขในการประกอบการ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งในกรณีวิจัยนี้คือตัวบุคลากรทั้งหมด ได้มีส่วนร่วมกันตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการวิจัย จนจบกระบวนการ โดยการใช้รูปแบบ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) จึงเป็นแนวทางที่จะได้ทางออกในการแก้ปัญหาและพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรสันติสุขได้ดีที่สุด เพราะการมีส่วนร่วมกันนั้นนำมาซึ่งการบูรณาการองค์ความรู้จากทุกฝ่ายรวมถึง การประสานงานและการยอมรับในบทสรุป ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาด้านการทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วมของพนักงานในองค์กรในด้าน ผลกระทบของวิธีปฏิบัติด้านทรัพยากรมนุษย์ การทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วม พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การฯ จากสมมุติฐานข้อ 2 การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมมีอิทธิพลทางบวกกับระดับผลการปฏิบัติงานขององค์กร ผลการศึกษาพบว่า การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมส่งผลทางตรงในด้านบวก กับระดับผลการทำงานขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายถึงการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมนั้น เป็นการส่งเสริมให้พนักงานทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความรู้ และพึงพอใจในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น ตอบสนองความต้องการของลูกค้า มีการพัฒนากระบวนการภายในขององค์กร ส่งผลให้ด้านผลประกอบการการเงินขององค์กรดีขึ้น จากสมมุติฐานข้อ 4 การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม มีผลทางบวกกับระดับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ผลการทดสอบสมมุติฐานพบว่า การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมมีผลทางบวกกับระดับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ (Suksaardpasu, 2013) จากผลการศึกษาที่เกี่ยวเนื่องจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม อันส่งผลต่อการพัฒนานั้น มิได้มีแต่เพียงในองค์กรเท่านั้น แต่ในชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่ที่กว้างกว่าองค์กรก็สามารถดำเนินการได้เช่นกัน ดังผลการศึกษาในด้านการมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็น ตัดสินใจ และอื่น ๆ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างสูงอย่างมีนัยสำคัญ (Yuenyong, 2018)

รวมทั้งการใช้กรอบของ อริยสัจ 4 อันเป็นหลักแม่บทของการแก้ปัญหา โดยการหาต้นเหตุของทุกข์หรือปัญหาที่เกิดขึ้น ค้นหาสาเหตุของปัญหาคือสมุทัย มีหลักในการแก้ไขปัญหานั้นๆ ให้ถูกต้อง คือนิโรธ และต้องรู้กลวิธีในการดำเนินการ คือมรรค (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 1991) เป็นกรอบการดำเนินงาน ควบคู่ไปกับการตกลงร่วมกันของกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ที่จะใช้หลักธรรม พรหมวิหาร 4 อันเป็นหลักธรรมในการบริหารองค์กร เป็นการครองใจครองคน ในการทำงานร่วมกัน มีเมตตาอยากเห็นผู้อื่นมีความสุข มีความกรุณาให้ความช่วยเหลือแก้ไขในการทำงานร่วมกัน มีการยินดีในความสำเร็จของผู้ร่วมงาน มีการวางตัวเป็นกลาง เมื่อมีเหตุใดอาจผิดพลาดก็ไม่ซ้ำเติม (Waichompu, and Suwannatachote, 2017) เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกันในทุกขั้นตอนการมีส่วนร่วม รวมถึงการใช้หลัก สัมมาทิฏฐิ คือการพิจารณาเหตุปัจจัยตามความเป็นจริง มีการรับรู้เรื่องราวที่ถูกต้อง มีค่านิยม เจตคติในสิ่งที่ถูกต้อง จึงทำให้เกิดการคิด การพูดที่ดีถูกต้อง เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Buddasan, 2020)

การมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญในการประกอบกิจกรรมใด ๆ ในการขับเคลื่อนองค์กรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังเฉกเช่นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรสู่องค์สันติสุข ด้วยเป้าหมายองค์กรสันติสุขของธุรกิจการให้บริการที่สามารถตอบโจทย์ด้านความสุขของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ทั้งในด้านผลประกอบการด้านการทำงานและสันติสุขส่วนบุคคล ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนานวัตกรรมที่สามารถนำองค์กรไปสู่เป้าหมายนั้นและสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดเพื่อเป็นประโยชน์ต่อองค์กรในภาคอื่น ๆนอกเหนือจากภาคบริการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอพุทธสันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาองค์กรสันติสุขของธุรกิจการให้บริการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) เป็นการใช้ ข้อมูลทางเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) เพื่อนำมาวิเคราะห์, สังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญโดยแบ่งออกเป็น 6 ระยะมีดังนี้ 1) รวบรวมข้อมูล หาสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์ 2) วางแผนเพื่อพัฒนาหาทางออกร่วมกัน 3) การจัดทำแผนงานในแต่ละแผนกของตนเองแบบมีส่วนร่วม 4) นำแผนงานวิธีการมานำเสนอต่อผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 5) การนำแผนไปปฏิบัติ 6) การติดตามและประเมินผล

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใน 6 ระยะการวิจัยนี้ผู้ให้ข้อมูลและผู้ร่วมวิจัยประกอบด้วยบุคลากรทั้งหมดในโครงสร้าง โรงแรม มา (Ma Hotel) ณ ช่วงเวลาการทำวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 11 แผนกดังนี้ แผนกที่ 1 แผนกบริหารงาน ส่วนกลาง พนักงานรวม 5 คน แผนกที่ 2 แผนกขายและการตลาด พนักงานรวม 2 คน แผนกที่ 3 แผนกอาหารและเครื่องดื่ม พนักงานรวม 26 คน แผนกที่ 4 แผนกต้อนรับ พนักงานรวม 12 คน แผนกที่ 5 แผนกช่าง พนักงานรวม 12 คน แผนกที่ 6 แผนกแม่บ้าน พนักงานรวม 26 คน แผนกที่ 7 แผนกการเงินและบัญชี พนักงานรวม 9 คน แผนกที่ 8 แผนกทรัพยากรมนุษย์ พนักงานรวม 4 คน แผนกที่ 9 เทคโนโลยีและสารสนเทศ พนักงานรวม 1 คนแผนกที่ 10 แผนกออกแบบ พนักงานรวม 2 คน แผนกที่ 11

แผนกพัฒนาธุรกิจ พนักงานรวม 1 คน รวมเป็นจำนวนพนักงานทั้งสิ้น 100 คน โดยสามารถแบ่งตามระดับงานได้ 5 ระดับ ระดับกรรมการบริหาร 3 คน ระดับ ผู้จัดการ 12 คน ระดับ ผู้ช่วย 6 คน ระดับหัวหน้า 22 คน และระดับพนักงานปฏิบัติการ 57 คน ในระยะที่ 1, 2 และ 4 เป็นการทำสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) และ สัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) กับพนักงานที่ทำงานร่วมกับองค์กรไม่น้อยกว่า 2 ปีในระดับจัดการขึ้นไปจำนวน 16 คน ส่วนในระยะที่ 3, 5 และ 6 นั้นเป็นการมอบหมายให้ 16 คนจากระยะที่ 1, 2 และ 4 นั้นลงไปร่วมปรึกษา รับฟังความคิดเห็น เก็บข้อมูล และปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมกับพนักงานที่เหลือทั้งหมดขององค์กร

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยโดยอยู่ภายใต้การแนะนำและให้คำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลที่ได้เป็นไปอย่างตรงไปตรงมาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย จึงเลือกใช้เครื่องมือวิจัยที่หลากหลายตามระยะกิจกรรมงานวิจัย โดยมีดังนี้ 1) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Non Structured Interview) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบไม่มีโครงสร้าง โดยกำหนดประเด็นคำถามให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 คน โดยการใช้แนวคำถามปลายเปิดเพื่อให้เกิดการสนทนากว้างมากขึ้น คำถามจะอยู่ในประเด็นคำถามว่าปัญหาและอุปสรรคในการทำงานมีอะไรบ้างที่ทำให้องค์กรไม่มีสันติสุข และคิดว่าสิ่งใดควรเริ่มดำเนินการก่อนโดยใช้การมีส่วนร่วมเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว 2) การสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะเจาะจง (Focus Group Interview) โดยการแบ่งกลุ่มเป็น 4 กลุ่ม รวม 16 คน เพื่อให้ทราบถึงประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการทำงานที่ทำให้องค์กรไม่มีสันติสุข 3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในกลุ่มย่อย และการประชุมกลุ่ม (Group Meeting) ในกลุ่มใหญ่ เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีผู้ดำเนินการสนทนาเป็นผู้นำประเด็น ในการดำเนินการแบบมีส่วนร่วม 6 ระยะ และทดลองปฏิบัติตามวิธีการของพุทธสันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาองค์กรสันติสุขฯ 4) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัย และผู้ช่วยผู้วิจัย 5) การทำงานแบบกลุ่ม การทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ผู้เข้าร่วมวิจัยในการเป็นจุดเชื่อมโยงสู่บุคลากรทั้งหมดในองค์กรซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติในหน้าที่งานจริงตามทฤษฎีหมุดเชื่อมโยง (Linking Pin function theory) ซึ่งจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดแรงจูงใจ 6) การร่วมสะท้อนกิจกรรมด้วยเทคนิค AAR (After Action Review) กับผู้วิจัย และผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อสะท้อนถอดบทเรียน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ระยะรวบรวมข้อมูล หาสาเหตุของปัญหา และวิเคราะห์โดยสืบค้นปัญหาด้วยความเข้าใจร่วมกัน เริ่มตั้งแต่ มิถุนายน 2560 ถึง สิงหาคม 2560 จากการศึกษาหลักการมีส่วนร่วมจากเอกสารงานวิจัย ตามหลักสากลและการศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อนำมาร่วมบูรณาการในการหาเหตุและผลของปัญหาที่เกิดขึ้น จากพระไตรปิฎกซึ่งเป็นการศึกษาทั้งปฐมภูมิ (Primary Source) และจากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือตำรา เพื่อนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ และสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ระยะที่ 2 การหาทางออกของปัญหาร่วมกันโดยการหาทางออกด้วยปัญญา เริ่มตั้งแต่ กันยายน 2560 ถึง ตุลาคม 2560 สืบเนื่องมาจากระยะที่ 1 ที่มีการสกัดปัญหาของกลุ่มออกมาแล้วว่าปัญหาที่ทำให้คนในองค์กรไม่มีความสุขมีทุกข์ ไม่เกิดสันติคืออะไรและได้สรุปถึงเหตุของปัญหาเหล่านั้น ระยะที่ 2 นี้จึงใช้เครื่องมือ

การสนทนากลุ่ม (Group Discussion) 4 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน และการประชุมกลุ่มร่วมกัน (Group Meeting) กับผู้มีส่วนร่วมทั้ง 4 กลุ่มพร้อมกัน รวม 16 คน อีกครั้ง เป็นการร่วมคิดในการหาทางออกของปัญหาว่าจะดำเนินการด้วยวิธีใด ซึ่งมีข้อสรุปเป็น “พุทธสันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาองค์กรสันติสุขของธุรกิจการให้บริการ”จากการมีฉันทามติร่วมกัน

ระยะที่ 3 การทำแผนงานในแต่ละแผนกของตนเองแบบมีส่วนร่วมกับผู้ใต้บังคับ บัญชาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยการรวมพลังสร้างวิถีปฏิบัติงานสันติสุข เริ่มตั้งแต่ พฤศจิกายน 2560 ถึง ธันวาคม 2560 สำหรับขั้นตอนนี้ให้ตัวแทนแผนกที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม(ผู้เข้าร่วมวิจัย)ในระยะที่ 1 และ 2 รับหน้าที่เป็นหมุดเชื่อมโยงตามทฤษฎีหมุดเชื่อมโยง (Linking Pin function theory) เป็นการนำแผนงานที่ได้จากวิธีการในระยะที่ 2 ไปชี้แจงและอธิบายให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละแผนกได้ทราบถึงปัญหาและ ทางออกซึ่งในที่นี้คือ พุทธสันตินวัตกรรมฯ แนวทางในการแก้ปัญหาที่เป็นผลสรุปจากระยะที่ 2 จากนั้นตัวแทนแผนกจะเป็นดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนา วิธีการ แนวทาง และแผนการดำเนินงานสำหรับแผนกตัวเอง ตัวแทนแผนกทั้ง 16 คนจะรับผิดชอบในการสื่อสารและประสานงานทั้งกับกลุ่มผู้ใต้บังคับบัญชาและพนักงานในแผนกของตนรวมไปถึงผู้ร่วมงานในระนาบเดียวกันเพื่อให้เข้าใจตรงกันในประเด็นงานนั้น ๆ โดยวิธีการ ประชุมกลุ่มแผนกแบบมีส่วนร่วม (Participative Department Meeting) เพื่อให้พนักงานในแผนกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาไปสู่องค์กรสันติสุข จากการใช้รูปแบบของหมุดเชื่อมโยงนี้พนักงานทั้งองค์กรจึงสามารถมีส่วนร่วมได้ในทุกขั้นตอน

ระยะที่ 4 นำแผนงานวิธีการมานำเสนอต่อผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพร้อมทั้งปรับปรุงแผนกรณีที่ยังไม่สมบูรณ์ โดยสานพลังสัมพันธ์ด้วยสันติ เริ่มตั้งแต่ มกราคม 2561 ถึง มีนาคม 2561 ในขั้นตอนนี้ผู้ที่เป็นตัวแทนของแผนกแต่ละแผนก(ผู้เป็นหนึ่งในผู้เข้าร่วมวิจัย) ซึ่งทำหน้าที่เป็นหมุดเชื่อมโยงระหว่างพนักงานในแผนกและกลุ่มผู้ร่วมวิจัย จะเป็นผู้นำเสนอแผนงานวิธีการต่าง ๆ ให้ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอีก 15 คน ในกลุ่มผู้เข้าร่วมวิจัยที่เป็นตัวแทนของแผนกอื่น ๆ ได้รับทราบและสอบถามเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน โดยการเปิดโอกาสให้ท้วงติง เสนอแนวคิด และเสนอแนวทางปรับเปลี่ยน ในกรณีที่แผนงานและวิธีการนั้นมีความขัดแย้ง ทับซ้อน หรือมีผลกระทบเชิงลบต่อแผนกอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการประชุมกลุ่ม (Group Meeting) ทั้งสิ้น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน รวมทั้งสิ้น 16 คน เป็นกลุ่มเดียวกันที่มีส่วนร่วมมาตั้งแต่ระยะที่ 1 ตามข้างต้น เมื่อได้ข้อสรุปร่วมกันของกลุ่มในแนวทางการปรับปรุงแผนงานแล้ว ทางตัวแทนแผนกก็จะนำบทสรุปกลับไปปรับร่วมกับแผนกตนเองและกลับมานำเสนออีกครั้งเพื่อให้แน่ใจว่าถูกต้องตามขั้นตอนที่ควรในการดำเนินการและเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ระยะที่ 5 การนำแผนไปปฏิบัติร่วมแรงร่วมใจสร้างวิถีสันติสุขในการทำงาน เริ่มตั้งแต่ มีนาคม 2661 จนสิ้นสุดการวิจัย สำหรับขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนเกือบครบรอบของการดำเนินการวิจัยคือการนำแผนงานของแต่ละแผนกลงปฏิบัติจริง ในแผนงานของแต่ละแผนกนั้นจะประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการ“พุทธสันตินวัตกรรมฯ” ที่เป็นบทสรุปจากระยะที่ 2 และภาระงานที่ทางแผนกเลือกมาใช้ทดลองกับพุทธสันตินวัตกรรมฯ ซึ่งในการวิจัยนี้ ผู้ร่วมวิจัยได้เลือกมา โดยการนำแผนไปปฏิบัติจริงรวมทั้งสิ้น 22 ชนิดงาน จาก 11 แผนก ซึ่ง

โดยเป็นการปฏิบัติการร่วมกันของพนักงานทั้งองค์กรจำนวน 100 คน ซึ่งกิจกรรมระยะนี้เป็นดำเนินกระบวนการทั้งหมด 3 รอบตามแผนงาน เพื่อเก็บข้อมูลผลลัพธ์สำหรับการวิเคราะห์และประเมินในระยะต่อไป

ระยะที่ 6 ติดตามและประเมินผลผลถอดสลักความสำเร็จและสิ่งที่ต้องพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ เริ่มตั้งแต่ การนำไปใช้ ในระยะที่ 5 เป็นต้นไป ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่เริ่มตั้งแต่การลงปฏิบัติจริงตามแผนงาน โดยการเก็บข้อมูลในแต่ละแผนก ตลอด 3 รอบ ในระยะ 7 วัน14วัน และ 21 วัน ทั้งสิ้นรวม 3 รอบ ในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยหัวหน้างานแต่ละแผนจะมีการสังเกต สอบถาม จากพนักงานที่นำไปใช้ถึงผลของการนำ “พุทธสันตินวัตกรรมฯ”ไปใช้ แล้วว่าเป็นอย่างไร มีสิ่งใดที่ติดขัดบ้าง(Unsmooth Flow) และมีข้อแนะนำอย่างไรหรือไม่ และผู้ที่เป็นหัวหน้าแผนจะนำมาอภิปรายผลและนำเสนอต่อผู้บริหารและเพื่อนร่วมงานในกลุ่มเดิมที่ เริ่มต้นการมีส่วนร่วมตั้งแต่ ระยะที่ 1 เพื่อให้ทราบและมีการพัฒนาต่อไป ในระยะนี้ จะเป็นระยะที่พนักงานมีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นกว่าเดิมเพราะว่าได้ทำงานร่วมโครงการเดียวกันแบบมีส่วนร่วม โดยการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนามาร่วมบูรณาการกับหลักการสมัยใหม่ ซึ่งทำให้เกิดความร่วมใจ ร่วมมือ และเข้าใจกันมากขึ้น ทั้งในด้านวิธีการทำงานและความคิดเห็นที่อาจแตกต่างกันแต่ท้ายที่สุดก็สามารถทำโครงการร่วมกันได้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยตามหลักอุปนัยวิธี ผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีและกรอบวิจัยที่เสนอไว้ข้างต้น มาวิเคราะห์ตามหลักการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยดังนี้

1) การใช้แนวคิดทฤษฎีและสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ โดยมี 3 ขั้นตอน คือ ก่อนการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้มีกรอบกว้าง ๆ และมีระบบในการศึกษาปรากฏการณ์ ระหว่างการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้สามารถสร้างสมมติฐานชั่วคราวหรือวัตถุประสงค์ได้อย่างมีทิศทางและขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและการสร้างบทสรุป เพื่อตรวจสอบว่าสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับทฤษฎีหรือไม่

2) การตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้มั่นใจในความเชื่อถือได้และความครบถ้วนของข้อมูลและเพื่อประเมินคุณภาพของข้อมูลว่าอยู่ในระดับที่จะนำมาวิเคราะห์และตอบปัญหาการวิจัยได้โดยผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือสัมภาษณ์และ 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม

3) การจดบันทึกและทำดัชนีข้อมูล หลังจากการจดบันทึกข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะทำดัชนีข้อมูลเพื่อจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้มา เป็นการสะสางข้อมูลพร้อมกับปูพื้นสำหรับการวิเคราะห์โดยทำดัชนีข้อมูล 3 ชนิด คือ ดัชนีเชิงบรรยาย ดัชนีเชิงตีความ และดัชนีเชิงอธิบาย

4) การทำข้อสรุปชั่วคราว เป็นการนำความคิดที่ได้จากการทำดัชนีข้อมูลและเชื่อมโยงดัชนีนั้นเข้าด้วยกัน โดยการเขียนประโยค หรือข้อความเชิงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะของดัชนีหรือข้อมูลที่ศึกษาเชื่อมโยงกับดัชนีเหล่านี้ หรือบางครั้งอาจสร้างข้อสรุปชั่วคราวเป็นย่อหน้าหรือข้อความยาว ส่วนข้อมูลใดไม่ต้องการหลังจากทำข้อสรุปชั่วคราวแล้วก็กำจัดออกไป

5) การสร้างข้อสรุปและพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำข้อสรุปย่อย ๆ เหล่านั้นเชื่อมโยงเป็นบทสรุปเพื่อนำสรุปผลการนำพุทธสันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาองค์กรสันติสุขของธุรกิจการให้บริการ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยในช่วงแรกในด้านสภาพปัญหาและบริบทการมีส่วนร่วมของพนักงาน พบว่าพนักงานส่วนใหญ่ไม่มีความสุขในการทำงาน มีการกระทบกระทั่งกันระหว่างพนักงานในแผนกของตนเองและต่างแผนก การทำงานไม่มีประสิทธิภาพ ไม่กระตือรือร้นในการทำงาน ไม่รับผิดชอบต่องาน ซึ่งจากการวิเคราะห์ หนึ่งในปัญหาที่ทำให้เกิดความทุกข์ใจ และก่อให้เกิดความขัดแย้งมากที่สุด ในองค์กร คือวิธีการทำงานหรือขั้นตอนการทำงาน ในแต่ละภาระงานขององค์กรส่วนใหญ่ไม่มีการบันทึกไว้ ในขณะที่บางงานมีเอกสารประกอบแต่ก็ไม่ได้รับ การพัฒนาเพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ยังผลทำให้เกิดการเข้าใจที่สับสนในการดำเนินงานนั้น เกิดการผิดพลาด เกิดความขัดแย้ง การส่งงานล่าช้า รวมถึงการใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่า อันมีผลกระทบต่อองค์กรและผู้มีส่วนได้เสียขององค์กร ไม่มีการทำงานแบบมีส่วนร่วมกันทั้งองค์กรอย่างแท้จริง การทำงานในปัจจุบันเป็นการทำงานในแผนกหนึ่งแผนกใดเป็นส่วนใหญ่ มิได้มีการทำงานร่วมกันในทุกแผนกขององค์กร ซึ่งทำให้พนักงานมีความเข้าใจเพียงบริบท การทำงานของตนแต่ไม่ได้เข้าใจถึงบริบทของฝ่ายอื่น ๆ จึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างพนักงานต่างแผนกและยังทำให้ขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอีกด้วย

จากปัญหาที่ได้พบ ทางผู้วิจัยและกลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้สรุปหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาร่วมกันจนสามารถสรุปเป็น พุทธสันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาองค์กรสันติสุขของธุรกิจการให้บริการ ซึ่งนำเสนอเป็น WWW โมเดล โดยมี 3 องค์ประกอบหลักดังนี้ W ตัวแรกย่อมาจาก We ซึ่งผู้วิจัยหมายถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของพวกเราผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดที่จะนำมาแก้ปัญหาจากการไม่ทำงานร่วมกัน ส่วน W ตัวที่สองนั้นมาจากคำว่า Wisdom ซึ่งหมายถึงปัญญาที่ได้จากการบูรณาการองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้ว หลักธรรมและแนวทางพุทธสันติวิธีเข้ากับศาสตร์ด้านการบริหารสมัยใหม่ที่จะนำมาเป็นกรอบในการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อลดความขัดแย้งและเพิ่มการยอมรับในการเปลี่ยนแปลง ส่วน W ตัวที่สาม นั้นมาจาก Work Manual หรือ คู่มือการทำงานที่เป็นต้นเหตุหลักของปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในการทำงาน เพื่อใช้เป็นเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานั้นจะต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และส่งผลให้เกิดสันติสุขในองค์กร

หากแยก We, Wisdom และ Work Manual ออกจากกัน แต่ละส่วนก็คงเป็นเพียงแนวทางการทำงานที่ได้ยินได้เห็นกันอยู่ทั่วไปในการบริหารจัดการนี้เองและไม่สามารถนำไปสู่ความสันติสุขขององค์กรได้ แต่เมื่อนำมาบูรณาการร่วมกันเป็น WWW โมเดล จึงจะมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำองค์กรไปสู่สันติสุขได้ ดังนั้น WWW โมเดล ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่จากผลของการวิจัยนี้จึงสามารถนับเป็นพุทธสันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาองค์กรสันติสุขของธุรกิจการให้บริการ

จากการวิจัยสรุปให้เข้าใจได้ง่ายด้วย WWW โมเดล ดังแสดงไว้ในแผนภูมิ

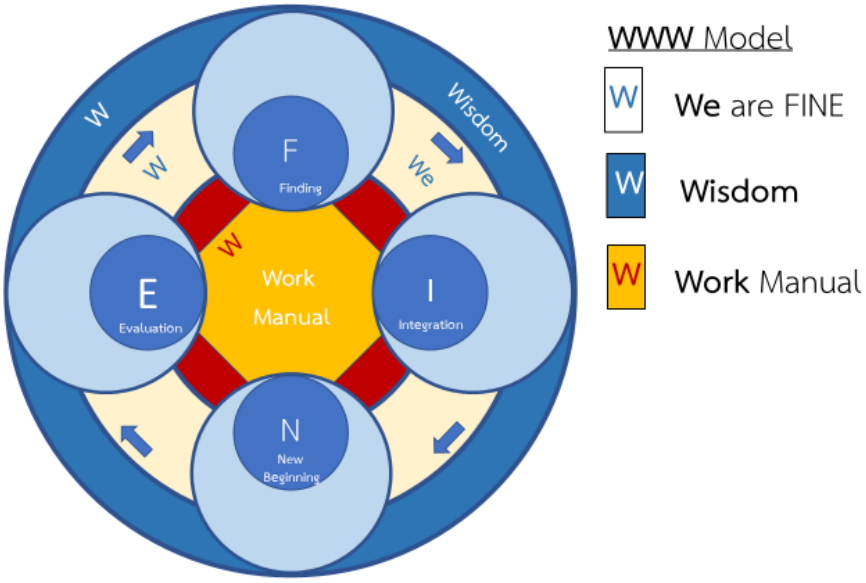

ภาพที่ 1 WWW: พุทธสันตินวัตกรรมเพื่อองค์กรสันติสุข

ความหมายของ **WWW Model** ผู้วิจัยแสดงไว้ดังนี้

W1 ตัวแรกย่อมาจาก We ซึ่งในโมเดลนี้ผู้วิจัยหมายถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของพวกเราผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งก็คือกระบวนการทำคู่มือการทำงานอย่างมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ที่รวมเป็นคำว่า FINE (ซึ่งประกอบด้วย Finding Integration, New Beginning, Evaluation ที่แปลว่า สบายดีหรือสภาวะสันติ)

W2 ตัวที่สองนั้นมาจากคำว่า Wisdom ซึ่งหมายถึงปัญญาที่ได้จากการบูรณาการ หลักธรรมและแนวทางพุทธสันติวิธีเข้ากับศาสตร์ด้านการบริหารสมัยใหม่ (Jones, and George, 2003) ที่ใช้เป็นกรอบและแนวทางการดำเนินการของกระบวนการมีส่วนร่วมแบบ FINE เริ่มตั้งแต่ Finding การรับรู้ถึงปัญหาและการสืบค้นถึงเหตุของปัญหาไปจนถึงการระบุถึงผลที่ต้องการและการพัฒนาแผนงานแนวทางการแก้ปัญหาในขั้นตอน Integration ที่ใช้กรอบของ อริยสัจ 4 เป็นกรอบการดำเนินงาน ควบคู่ไปกับการตกลงร่วมกันของกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ที่จะใช้หลักธรรม พรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกันในทุกขั้นตอนการมีส่วนร่วม รวมถึงการใช้หลัก สัมมาทิฏฐิ ในการวิเคราะห์ปัญหาตามความเป็นจริงไม่มุ่งเน้นที่จะชี้ว่าใครคนใดเป็นคนผิด แต่มองไปที่จุดบกพร่องในขั้นตอนการทำงานตามความเป็นจริงเพื่อจัดการกับปัญหาที่ต้นเหตุ ส่วนในกิจกรรมการมีส่วนร่วมต่าง ๆ เช่น ในการสัมภาษณ์ และในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ตกลงร่วมกันที่จะใช้หลักสัมมาวาจาเป็นกรอบของวัฒนธรรมการสื่อสารต่อกัน หลักธรรมเหล่านี้ได้นำมาบูรณาการร่วมกับการดำเนินงานตามแนวทางการมีส่วนร่วมของทฤษฎี บันได 8 ขั้น และการใช้หลักหมุดเชื่อมโยงในการขยายผลการมีส่วนร่วมสู่พนักงานทั้งองค์กร นอกจากนี้ ปัญญา หรือ Wisdom ที่ว่านี้ยังรวมถึงองค์ความรู้จากประสบการณ์ที่สั่งสมมาของตัวบุคลากรแต่ละคนที่เป็นผู้ปฏิบัติหน้างานจริงและวัฒนธรรมองค์กรที่สืบต่อกันมาก่อนการวิจัยครั้งนี้

W3 ตัวที่สาม นั้นมาจาก Work Manual หรือ คู่มือการทำงานที่ใช้เป็นเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมแบบ FINE ด้วยการทำงานร่วมกันของ สาม W นี้ คือ We, Wisdom, Work Manual นอกจากเรา

จะได้คู่มือการทำงานที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน โดยการลดความขัดแย้ง และเปลี่ยนความขัดแย้งตามธรรมชาติให้บรรลุผลในเชิงบวกมากขึ้นแล้ว สิ่งที่เป็นนามธรรม อย่างเช่น ความรู้สึกที่ดี บรรยากาศการทำงานที่ดี และสันติภาพที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการของโมเดล WWW ยังเป็นรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาต่อเนื่องสู่องค์กรสันติสุขอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาร่วมกันด้วยพุทธสันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาองค์กรสันติสุขของธุรกิจการให้บริการ ตามแบบ WWW โมเดล คือ We พวกเราผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดที่จะนำมาแก้ปัญหาจากการไม่ทำงานร่วมกัน Wisdom การบูรณาการองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้ว หลักธรรมและแนวทางพุทธสันติวิธีเข้ากับศาสตร์ด้านการบริหารสมัยใหม่ เพื่อลดความขัดแย้งและเพิ่มการยอมรับในการเปลี่ยนแปลง และ Work Manual คู่มือการทำงานที่เป็นต้นเหตุหลักของปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในการทำงาน เพื่อใช้เป็นเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วม เกิดการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง บุคลากรเกิดสันติสุข ระบบงานเกิดสันติสุข การประกอบการเกิดสันติสุข ซึ่งรวมกันเป็น องค์กรสันติสุขตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้กล่าวคือ

1) เข้าใจงานตนเองมากขึ้นมาจากการได้ทบทวนงานที่ทำ จากการได้จัดทำคู่มือการทำงานอย่างถูกต้องและเป็นระเบียบตามขั้นตอนอีกครั้งทำให้มีการทบทวนทำความเข้าใจในระหว่างการทำคู่มือการทำงาน

2) มีระเบียบวิธีการทำงานที่ชัดเจน ไม่ต้องกังวลว่าจะทำถูกหรือผิด โดยมีคู่มือการทำงานด้วยการระบุวิธีการทำงานที่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรมีการบันทึกและตรวจสอบร่วมกันแล้วในระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันและยืนยันวิธีการดังกล่าวทำให้ลดความกังวลว่าจะทำวิธีใดและลดความผิดพลาดของงานได้

3) เข้าใจงานผู้อื่นมากขึ้นจากการได้ทำงานร่วมกัน จากการได้รับฟังแบบตั้งใจในการมาทำคู่มือการทำงานร่วมกัน และมีการนำเสนอในแต่ละงานให้ผู้เข้าร่วมวิจัยทราบทำให้เกิดความเข้าใจงานของผู้อื่นมากขึ้นว่าในแต่ละงานนั้นทำอย่างไรใช้ระยะเวลาเท่าไร และเกี่ยวเนื่องกับใครบ้าง

4) มีความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานมากขึ้น จากการที่ได้มาปรึกษาพูดคุยกันในช่วงการทำคู่มือการทำงานทำให้บุคลากรมีความใกล้ชิดและเกิดความเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้นสืบเนื่องมาจากการเข้าใจในงานของผู้อื่นมากขึ้น พูดคุยกันมากขึ้นไม่ต่างคนต่างทำแต่เป็นการประสานกันเชื่อมโยงกัน

5) ลดเวลาในการทำงาน อันเนื่องมาจากความผิดพลาดในการทำงานลดน้อยลงจากการที่มีคู่มือการทำงานที่ชัดเจน และสามารถทำให้ลดเวลาในการทำงานลงได้ ไม่ต้องทำไปแบบไม่แน่ใจหรือต้องคอยไปสอบถามวิธีการดำเนินการ

6) ถ่ายทอดงานได้ง่ายขึ้น จากการมีคู่มือการทำงานที่ชัดเจน ไม่ต้องมีการอธิบายซ้ำ ๆ ในวิธีการทำงานนั้นๆ และพนักงานสามารถนำไปอ่านทบทวนได้เอง

7) มีความสุขมากขึ้น ความเครียดจากงานลดลง ทั้งนี้เมื่อความผิดพลาดของงานน้อยลง การตำหนิกันก็น้อยลง ความขัดแย้งก็น้อยลง และส่งผลให้ความเครียดลดตามลงตามไปด้วย

8) มีความรับผิดชอบมากขึ้นในงานนั้น ๆ จากการรู้สึกความเป็นเจ้าของงานนั้น ๆ เพราะว่าเป็นผู้ดำเนินการทำคู่มือการทำงานด้วยตนเอง

9) ลดความขัดแย้ง จากกระบวนการทำคู่มือการทำงานร่วมกัน มีวิธีการใช้หลักธรรมเข้ามาบูรณาการ เช่นการมองตามความเป็นจริง การมีพรหมวิหาร4 เป็นต้น ทำให้ลดความขัดแย้งได้ ไม่ใช้อารมณ์ในการคุยกัน และลดการโต้เถียงในวิธีการทำงานสืบเนื่องจากมีคู่มือที่ตกลงร่วมกันแล้ว

10) ฟังผู้อื่นมากขึ้น คือ การรู้จักรับฟังเหตุผลและมีการตั้งใจฟังเพื่อการทำงานร่วมกันมากขึ้น เพราะในระหว่างการร่วมวิจัย มีกรอบหลักธรรมในการดำเนินการร่วมกัน เช่นสัมมาทิฐิ มองตามความเป็นจริง มีการคิดแบบมีเหตุผล ใช้คำพูดที่ดี เป็นต้น

11) ทำงานร่วมกับผู้ที่เห็นต่างได้ เมื่อต้องเข้ามาทำงานร่วมกันภายในกรอบที่กำหนดร่วมกัน เมื่อมีการเปิดโอกาสให้แต่ละคนได้นำเสนอวิธีการต่าง ๆ ซึ่งอาจไม่ตรงใจเราแต่มีความเหมาะสมมากกว่า ก็ทำให้เกิดการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนได้

12) มีความคิดสร้างสรรค์ จากการที่เมื่อมีหลายคนคิดร่วมกันในแต่ละงาน จะพบว่าในบางงานนั้นสามารถทำได้หลากหลายวิธีมีความคิดที่สร้างสรรค์ และมีการตกลงกันเพื่อเลือกวิธีที่เหมาะสมที่สุดร่วมกัน

13) อดทนต่อการกระทบกระทั่ง คือ เมื่อต้องทำงานร่วมกันและต่างกลุ่มงาน จะทำให้พบเห็นในสิ่งที่อาจไม่ถูกใจบ้าง ทำให้เกิดความอดทน อดกลั้นมากขึ้น รู้จักการให้อภัยในความผิดพลาดของคนในกลุ่มที่ร่วมกันทำงาน รู้จักการรอ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอพุทธสันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาองค์กรสันติสุขของธุรกิจการให้บริการ” ในการศึกษาคราวนี้ ผู้เข้าร่วมวิจัยเป็นกลุ่มผู้เข้ามามีส่วนร่วมในระยะแรกจวบจนกระทั่งครบระยะที่หก ทำให้เกิดการเข้าใจกลไกต่าง ๆ ได้ดีมีการทำให้เกิดชิ้นงานมากกว่า 22 ชิ้นในระยะเวลาไม่มากนักและยังส่งผลให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและจากการนำพุทธสันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมฯไปดำเนินการจริงทำให้ได้รับถึงจุดดีและจุดด้อย การได้รับรู้เพื่อนำมาพัฒนาต่อยอดหรือปรับปรุงอีก ทั้งยังก่อให้เกิดความกระตือรือร้นในการปรับปรุงพัฒนาและต้องการเรียนรู้ร่วมกัน อันมาจากการมีส่วนร่วมคิดวางแผนงาน ร่วมจัดทำแผน ร่วมนำเสนอ ร่วมปฏิบัติ และร่วมติดตามประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมในหัวข้อ “การศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาในการเลี้ยงดูเด็กวัย 0 ถึง 2 ปี” - มีการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 4 ชุมชน ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้วิธีการเลี้ยงเด็ก โดยมีกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับพื้นที่ ทำให้พบปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพการเลี้ยงดูเด็ก ดังนี้ โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน 1. สรุปกระบวนการการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เช่นการจัดอบรม การเรียนรู้ในชุมชน การแจ้งข่าวสาร การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นต้น โดยแบ่งเป็นกระบวนการการถ่ายทอด การเรียนรู้จากการปฏิบัติ การเรียนรู้จากกการแก้ปัญหา การเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะเครือข่ายปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการ

เรียนรู้ในการมีส่วนร่วมของชุมชน มีปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ตอนที่ 2 กระบวนการการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงทุนและปฏิบัติ และร่วมประเมินผล ตอนที่ 3 แนวคิดและทฤษฎีทางสังคมที่ส่งเสริมกระบวนการการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม และตอนที่ 4 คุณภาพการเลี้ยงดูเด็ก จากการวัดคุณภาพการเลี้ยงดูเด็ก 0 ถึง 2 ปี ใน 4 ชุมชน มีการเปรียบเทียบกัน 4 ชุมชนแสดงให้เห็นว่าวิธีการจัดการเรียนรู้ดีมีรูปแบบส่งเสริมโดยกระบวนการชุมชนของ ชุมชนวังกรด ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำเอง การร่วมกิจกรรมการมีสัมพันธภาพที่ดีในชุมชน ชุมชนมีการติดตามดูแล ทำให้เห็นผลในการดูแลเด็กได้ชัดเจนดังผลที่เกิดกับแม่อันส่งผลมาถึงลูก ทำให้ลูกมีการเจริญเติบโตและพัฒนาที่ดี (Kiatadisorn, 2012) ซึ่งทำให้เห็นว่าการได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งจบขั้นตอนนั้นส่งผลในเชิงบวกซึ่งการมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อองค์กรเพราะสามารถทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ความพึงพอใจในการทำงาน และอื่น ๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังมีผลการศึกษาที่สอดคล้องกันของอนึ่งด้านงานวิจัยที่ศึกษาผลกระทบของการมีส่วนร่วมของพนักงานธนาคารในการออกความคิดเห็นและความพึงพอใจในงาน ในหัวข้อ “Impact of Employee Participation on Decision Making And Job Satisfaction In The Banking Industry In Tanzania” จากการศึกษาพบว่าพนักงาน 90% มีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมนั้นมีความสำคัญ และ 66% ให้ความสำคัญในการตัดสินใจ ผลการวิเคราะห์ระบุว่าครึ่งหนึ่ง ของผู้ตอบแบบสอบถามเปิดเผยว่าการมีส่วนร่วมของพนักงานสร้างความพึงพอใจในงานความเป็นตัวของตัวเองขวัญกำลังใจและความคิดสร้างสรรค์ให้กับพนักงาน 40% ของผู้ตอบแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของพนักงานช่วยเพิ่มผลผลิตและประสิทธิภาพ มีเพียง 10% ของผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่าการมีส่วนร่วมของพนักงานไม่สำคัญสำหรับพวกเขาเนื่องจากไม่ได้เพิ่มคุณค่าใด ๆ ให้กับพวกเขา (Moshi, 2012)

สรุป

ผลการวิจัยที่ได้รับตามวัตถุประสงค์คือ นวัตกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาองค์กรสันติสุขของธุรกิจการให้บริการ WWW โมเดล ซึ่งสร้างผลที่จับต้องได้เป็นคู่มือการทำงานที่มีขั้นตอนการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เป็นระบบ สามารถลดความขัดแย้งและแก้ปัญหาการทำงานได้จริง ควบคู่ไปกับผลด้านนามธรรมที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของบุคลากร ที่ทำให้เกิดการยอมรับในการเปลี่ยนแปลง การต่อยอดองค์ความรู้ การประสานงาน และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ซึ่งสามารถสรุปได้จากผลการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมวิจัย ที่ได้ร่วมวงรอบของ พุทธสันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาองค์กรสันติสุขฯ ทำให้เกิดเข้าใจงานตนเองมากขึ้นมาจากการได้ทบทวน มีระเบียบวิธีการทำงานที่ชัดเจนไม่ต้องกังวลว่าจะทำถูกหรือผิด เข้าใจงานผู้อื่นมากขึ้นมาจากการได้ทำงานร่วมกัน มีความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานมากขึ้น ลดเวลาในการทำงาน ถ่ายทอดงานได้ง่ายขึ้น มีความสุขมากขึ้น ความเครียดจากงานลดลง มีความรับผิดชอบมากขึ้นในงานนั้น ๆ ลดความขัดแย้ง ฟังผู้อื่นมากขึ้น ทำงานร่วมกับผู้ที่เห็นต่างได้ มีความคิดสร้างสรรค์ อดทนต่อการกระทบกระทั่ง เป็นเหตุให้บุคลากรเกิดสันติสุข ระบบงานเกิดสันติสุข การประกอบการเกิดสันติสุข ซึ่งรวมกันเป็น องค์กรสันติสุขตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ในการนำผลวิจัยไปใช้นั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดประสิทธิผลที่ดี สิ่งที่สำคัญที่สุดในมุมมองของผู้วิจัยคือ ผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญของ พุทธสันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาองค์กรฯ ก่อนเป็นอันดับแรก ว่ามีความสำคัญในด้านใดบ้าง มีประโยชน์อย่างไร การให้ผู้เข้าร่วมดำเนินการครบทุกกระบวนการ จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การกำหนดแม่แบบ(Template) รูปแบบ(Format)ที่เหมือนกันในการนำเสนอกิจกรรมก็จะช่วยให้การนำเสนอเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน (ถ้าต้องการ) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมิได้กำหนดเพราะต้องการเห็นแนวคิดและวิธีการนำเสนอที่แตกต่างของแต่ละฝ่าย และสิ่งที่มีความสำคัญในการดำเนินการคือการตรวจสอบทักษะการใช้เครื่องมือคอมพิวเตอร์และทักษะในใช้ภาษาเขียนของผู้ร่วมดำเนินการ ซึ่งถ้ายังบกพร่องก็ควรมีการเพิ่มเติมทักษะดังกล่าว

1.2 WWW Model นั้นเหมาะที่จะนำไปใช้กับองค์กรที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดมีความเข้าใจ ความต้องการ และ ความเชื่อมั่นในผลขององค์กรสันติสุข หากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดนั้นเห็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความมุ่งมั่น ขนาดขององค์กรหรือประเภทของกิจการก็ไม่ใช่ประเด็นสำคัญ ดังนั้นเพื่อให้การนำผลการวิจัยไปใช้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด จึงควรที่จะสร้างความเข้าใจและการยอมรับในการเดินหน้าสู่องค์กรสันติสุขร่วมกันเสียก่อน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สำหรับในการวิจัยครั้งต่อไปนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าสามารถนำไปต่อยอดการวิจัยเพิ่มเติมในองค์กรที่ทำธุรกิจด้านอื่น ๆ ที่ไม่มีพื้นฐานด้านการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารองค์กรมาก่อน ต้องเริ่มจากการนำเสนอและสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้บริหารระดับสูงก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงและพัฒนานั้นสามารถเกิดขึ้นได้จริงและเมื่อผู้บริหารระดับสูงได้ตระหนักถึงความสำคัญและมีความมุ่งมั่นอย่างแท้จริงในการพัฒนาสู่องค์กรสันติสุขแล้ว การวิจัยต่อยอดก็พร้อมจะเดินหน้าหาหนทางสู่สันติสุขอีกครั้ง

References

Buddasan, A. (2020). Sammaditthi as the Middle of Education for Human Development. *Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review,* 6(1), 27-39.

Jones, G., Jennifer, M., & George, J. (2003). *Contemporary Management*. (3th ed.). New York: McGraw-Hill.

Khankaew, T. (2016). *The Process Strengthening Responsible Behavior Toward the Organization Based on Buddhist Psychology of the Staffs of Mahachulalongkorn-*

rajavidyalaya University in the Northeast. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkorn rajavidyalaya University. Ayutthaya.

Kiataddisorn, R. (2012). *A Study of Community Participation Learning Processes to Improve the Quality of the Rearing of Children under Two Years of Age.* (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

Moshi, N. (2012). *Impact of Employee Participation on Decision Making and Job Satisfaction in The Banking Industry in Tanzania*. (Doctoral Dissertation). Eastern and Southern African Management Institute. Tanzania.

Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1991). *Buddhist studies principle*. Bangkok:

Suksa-ardphasu, V. (2013). *The Impacts of Human Resource Practice, Teamwork and Participation, and Organizational Citizenship Behavior of Executive Perception on Organizational Performance Based on Balanced Scorecard: Private Hospital in Thailand.* (Doctoral Dissertation). Sripatum University. Bangkok.

Waichompu, N., & Suwannatachote, R. (2017). Way of Prolonging People: The 4 Sublime States of Mind for the Educational Administrators in the 21st Century. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences,* 4(1), 105–113.

Yuenyong, T. (2018). People's Participation Affecting Local DevelopmentIn Nakhon Nayok Province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 5(2), 119-135.

บุพปัจจัยของความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพร เพื่อการส่งออกในประชาคมอาเซียน*

Antecedents of Success of Entrepreneurs of Exported Herbal Cosmetics Product in the ASEAN community

[1]สุพรรณา มีนิล, สุดาวรรณ สมใจ และชาญเดช เจริญวิริยะกุล

[1]Suphana Meenil, Sudawan Somjai and Chandej Charoenwiriyakul

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[1]Suansunandha Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: suphana.mj@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับของความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก รูปแบบการบริหาร สภาพแวดล้อมภายนอก ทรัพยากรเพื่อการส่งออก และความได้เปรียบในการแข่งขัน และ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ มีกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก รวมจำนวน 340 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณา และแบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก รูปแบบการบริหาร สภาพแวดล้อมภายนอก ทรัพยากรเพื่อการส่งออก และความได้เปรียบในการแข่งขัน อยู่ในระดับมาก 2) ทรัพยากรเพื่อการส่งออก มีอิทธิพลโดยรวมต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก มากที่สุด รองลงมาคือ สภาพแวดล้อมภายนอก รูปแบบการบริหาร และ ความได้เปรียบในการแข่งขัน ตามลำดับ ผลของการวิจัยนี้ ผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก ผู้ผลิตและจัดจำหน่ายเครื่องสำอางสมุนไพรในประเทศ รวมถึงหน่วยงานทั้งภาครัฐ สามารถนำข้อค้นพบไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน กำหนดนโยบาย และกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อผลักดันให้ผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพร ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานเพื่อการส่งออกอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: เครื่องสำอางสมุนไพร; การส่งออก; ความสำเร็จของผู้ประกอบการ

Abstract

The objectives of this research were to study: 1) the levels. of success of the exported herbal cosmetics product entrepreneurs, management model, external

*Received June 19, 2020; Revised December 8, 2021; Accepted December 17, 2021

environments, export resources, and competitive advantage; and 2) the factors affecting the success of the exported herbal cosmetics product entrepreneurs. This research employed a quantitative method. The research sample consisted of 340 entrepreneurs of exported herbal cosmetics products. The sample size was determined based on the criterion of 20 times the observed variables. They were selected via multi-stage sampling. Data were collected with the use of a questionnaire and analyzed with a descriptive statistics and structural equation model.

The research findings showed that: 1) the success of the exported herbal cosmetics product entrepreneurs, management model, external environments, export resources and competitive advantage were all rated at a high level. 2) export resources had the highest overall influence on the success of the exported herbal cosmetics product entrepreneurs, followed by external environments, management model and competitive advantage, respectively. These research findings are beneficial for the entrepreneurs of exported herbal cosmetics products and manufacturers and sellers of herbal cosmetics products in the country as well as the government organizations as they can be used in planning and determining policies and strategies for driving the entrepreneurs of herbal cosmetics products to be successful in their export business sustainably.

Keywords: Herbal Cosmetics Product; Export; Success of Entrepreneurs

บทนำ

ปัจจุบันการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มีความหลากหลายมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การเปิดตลาดการแข่งขันแบบการค้าเสรี ทำให้เกิดการแข่งขันด้านการค้าอย่างรุนแรง ดังนั้นการบริหารจัดการองค์กรเพื่อให้ประสบความสำเร็จจึงเต็มไปด้วยปัจจัยที่หลากหลาย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการดำเนินงานขององค์กร นอกจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีแล้ว ปัจจุบันพฤติกรรมผู้บริโภคก็มีการเปลี่ยนแปลงไปไม่น้อย เนื่องจากผู้บริโภคสมัยใหม่ต่างให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพ และดูแลตัวเองเพื่อให้ดูดีอยู่เสมอ ส่งผลให้ธุรกิจด้านความสวยความงาม และเครื่องสำอางต่าง ๆ เติบโตอย่างต่อเนื่อง หลายแบรนด์ต่างพากันคิดค้น และพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด พร้อมจัดเตรียมกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อชิงส่วนแบ่งทางการตลาด ส่งผลให้การแข่งขันในตลาดเครื่องสำอางมีความรุนแรงมากขึ้น ไม่ใช่เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่ยังขยายการแข่งขันไปสู่ตลาดต่างประเทศอีกด้วย (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Office of Small and Medium Enterprise Promotion, 2018) ทั้งนี้ข้อมูลจากเว็บไซต์รอยเตอร์พลัส (Reuters Plus) ได้เสนอผลการศึกษาของ ศูนย์วิจัยออบิส รีเซิร์ช (Orbis

research) ที่พบว่า ในปี 2017 ที่ผ่านมา ตลาดเครื่องสำอางทั่วโลกมีมูลค่ารวมกันกว่า 532.43 พันล้านเหรียญสหรัฐ และคาดว่าจะเติบโตเพิ่มขึ้นเป็น 805.61 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2023 หรือมีอัตราเติบโตโดยเฉลี่ยต่อปีแบบทบต้น (Compound Annual Growth Rate) ถึงร้อยละ 7.14 ซึ่งนับว่าเป็นอัตราการเติบโตที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมอื่น ๆ ในช่วงเวลาเดียวกัน ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการเติบโตอย่างต่อเนื่องของตลาดเครื่องสำอางสำหรับสุภาพสตรี ขณะเดียวกันตลาดเครื่องสำอางสำหรับสุภาพบุรุษทั่วโลกก็มีแนวโน้มเติบโตอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน (Castello, 2018)

เมื่อพิจารณาในระดับภูมิภาค พบว่า ตลาดเครื่องสำอางของไทยถือได้ว่ามีศักยภาพทั้งตลาดในประเทศและเพื่อการส่งออก จากการเปิดเผยของคุณเกศมณี เลิศกิจจา นายกสมาคมผู้ผลิตเครื่องสำอางไทย กล่าวในงาน ASEAN Beauty 2019 ว่า “ปัจจุบันธุรกิจเครื่องสำอางไทย ถือเป็นกลุ่มธุรกิจที่มีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก สะท้อนได้จากมูลค่าการตลาดของเครื่องสำอางในปี 2561 ที่ผ่านมา มีมูลค่าสูงถึง 3 แสนล้านบาท โดยแบ่งออกเป็นมูลค่าของตลาดในประเทศ 1.8 แสนล้านบาท และอีก 1.2 แสนล้านบาท เป็นมูลค่าของการส่งออก โดยเฉพาะในประเทศเพื่อนบ้านรอบอาเซียน ไม่ว่าจะเป็น เวียดนาม กัมพูชา ลาว ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ผู้บริโภคของประเทศเหล่านี้ค่อนข้างให้ความเชื่อมั่นกับสินค้าไทย และกว่าร้อยละ 40 บนชั้นวางเครื่องสำอางของพวกเขาล้วนเป็นสินค้าที่มาจากประเทศไทย” (Bangkok Biz News, 2019) การรุกตลาดต่างประเทศสำหรับผู้ประกอบการส่งออกนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงหลายองค์ประกอบ ไม่แต่เฉพาะกฎระเบียบข้อบังคับ หรือนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนเท่านั้น หากแต่ต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ร่วมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบการเครื่องสำอางไทย ที่กำลังมองหาโอกาสในตลาดต่างประเทศ คุณสรศักย์ ชัยสถาผล ผู้ช่วยผู้จัดการส่วนพัฒนาหลักสูตรความรู้เฉพาะทาง ศูนย์ความเป็นเลิศด้านการค้า ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (EXIM Bank) แนะนำว่า CLMV หรือกัมพูชา ลาว เมียนมาและเวียดนาม ถือเป็นตลาดที่มีศักยภาพที่น่าสนใจ เนื่องด้วยเป็นประเทศที่เศรษฐกิจยังขยายตัวได้สูง โดยมี GDP เฉลี่ยถึงร้อยละ 7 ต่อปี นอกจากนี้ ผู้บริโภคยังให้การยอมรับต่อสินค้าที่นำเข้าจากไทยค่อนข้างมาก สร้างโอกาสและแต้มต่อให้กับผู้ประกอบการไทยได้เป็นอย่างดี (Cream Buildings, 2019)

การบูรณาการเศรษฐกิจอาเซียนเข้ากับเศรษฐกิจโลก ซึ่งมีผลให้อาเซียนกลายเป็นตลาดและฐานผลิตเดียว โดยหลังจากที่อาเซียนได้จัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนขึ้นแล้ว ผลงานชิ้นสำคัญเกี่ยวกับด้านเครื่องสำอาง คือ “ข้อตกลงว่าด้วยแผนปรับประสานระเบียบเครื่องสำอาง ให้กลมกลืนแห่งอาเซียน” (Agreement on ASEAN Harmonized Cosmetic Regulatory Scheme : AHCRS) ซึ่งมีความสำคัญมากในการปรับกฎระเบียบของประเทศสมาชิกที่มีความแตกต่างกันให้ประสานสอดคล้องกลมกลืนกัน ยอมรับร่วมกัน ทั้งนี้ก็เพื่อให้มั่นใจได้ว่าเครื่องสำอางทั้งหมด ปลอดภัย มีคุณภาพมาตรฐานและคุณประโยชน์แก่ผู้บริโภค โดยแนวทางวิธีการที่ดีในการผลิตเครื่องสำอางอาเซียน (ASEAN for Cosmetic good Manufacturing Practice: ASEAN GMP) มีการพิจารณาปรับกฎหมายเครื่องสำอางของประเทศสมาชิกอาเซียน ให้สอดคล้อง เพื่อลดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี มีการทบทวนร่างเอกสารสำคัญเกี่ยวกับ AHCRS การรุกตลาดต่างประเทศสำหรับผู้ประกอบการส่งออกนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงหลายองค์ประกอบ ไม่แต่เฉพาะกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือ

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนเท่านั้น หากแต่ต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ร่วมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบการเครื่องสำอางไทยที่กำลังมองหาโอกาสในตลาดต่างประเทศ (Food and Drug Administration, 2013) นอกจากปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกด้านสังคมและวัฒนธรรมแล้ว ปัจจัยที่ทำให้ตลาดความงามของไทยมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องทุก คือ ปัจจัยทางการตลาดและเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้เล่นในตลาดมีการแข่งขันกันสูง ก่อให้เกิดการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ช่วยเพิ่มตัวเลือกให้ผู้บริโภคได้มากขึ้น ซึ่งในปีนี้ ผู้ผลิตในตลาดต่างก็มีผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ได้หลากหลาย แต่เทรนด์ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่เรื่องของความเป็นธรรมชาติ (Natural) การดูแลผิวอย่างอ่อนโยน การลดริ้วรอย การดูแลผิวหน้าให้ฉ่ำน้ำ รวมไปถึงเทรนด์ยอดนิยมอย่างผิวหน้าขาวใส (Whitening) ก็ยังเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค โดยที่เทรนด์ความนิยมเครื่องสำอางที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละประเทศ ส่งผลให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ เชน และเวนคาทรามาน (Shane, and Venkataraman, 2000) เสนอว่า ผู้ประกอบการ คือ บุคคลที่มองหาโอกาส และใช้ประโยชน์จากโอกาสนั้นเพื่อสร้างธุรกิจใหม่ ๆ ขณะที่นักวิชาการอีกหลายท่าน เห็นพ้องต้องกันว่า ผู้ประกอบการคือ ผู้ที่กล้าเผชิญความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจ เปิดรับทุกโอกาสด้วยการทำงานเชิงรุก และ มีอิสระในการตัดสินใจเพื่อบริหารงาน (Ismail, 2014) นอกจากทักษะด้านการบริหารงานที่ดีแล้ว ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จมักมีความสามารถเชิงพลวัตร (Dynamic Capabilities) ในการผสานทรัพยากร เข้ากับสมรรถนะขององค์กร (Kaleka, 2012) เข้าด้วยกันเพื่อผลประโยชน์ในการแข่งขัน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการทำความเข้าใจถึงความซับซ้อนของกระบวนการทางการตลาดระหว่างประเทศ (Pinho, and Prange, 2016) ซึ่งการบริหารจัดการทักษะและทรัพยากรต่าง ๆ เข้าด้วยกันนั้นช่วยให้องค์กรเกิดความได้เปรียบในการแข่งขันจากการสร้างผลลัพธ์ที่แตกต่างหรือเหนือกว่าคู่แข่งขันในอุตสาหกรรมเดียวกัน โดยอาศัยทรัพยากร ทักษะ หรือสมรรถนะที่ใกล้เคียงกัน (Lee, and Hsien, 2010)

หากพิจารณาจากนิยามข้างต้น ผู้ประกอบการส่งออกเครื่องสำอางสมุนไพรที่มีทักษะจะสามารถบริหารจัดการทรัพยากรและสมรรถนะขององค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษา บุพปัจจัยความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกในประชาคมอาเซียน ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกในประชาคมอาเซียน รวมถึงธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้กำหนดกลยุทธ์ และแนวทางในการบริหารจัดการองค์กรเพื่อให้เท่าทันต่อสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงการปรับใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อการแข่งขัน และสร้างผลตอบแทนที่ยั่งยืนแก่องค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก รูปแบบการบริหาร สภาพแวดล้อมภายนอก ทรัพยากรเพื่อการส่งออก และความได้เปรียบในการแข่งขัน

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บุพปัจจัยความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกในประชาคมอาเซียน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ หรือเชิงสำรวจ (survey research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม มีการกำหนดระเบียบวิธีวิจัยตามประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวน หลักการของการศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวความคิดในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของธุรกิจเครื่องสำอางในประเทศไทย สถานการณ์ตลาดเครื่องสำอางในอาเซียน แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสำเร็จของผู้ประกอบการส่งออก แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการบริหาร แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายนอก แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทรัพยากรเพื่อการส่งออก แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความได้เปรียบในการแข่งขัน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยได้เลือกผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก จากรายชื่อผู้ส่งออก-นำเข้าสินค้าของไทยของสำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ เป็นกรณีศึกษาของผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก จำนวนทั้งสิ้น 522 ราย (Office of the Permanent Secretary Ministry of Commerce, 2018) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 ตัวอย่าง ใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) ในการวิเคราะห์ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับเทคนิควิธีนี้ควรมีขนาดใหญ่ เนื่องจากจะมีโอกาสให้ตัวแปรมีการแจกแจงแบบปกติมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดเล็กกว่า โดย ไคลน์ (Kline, 2005) ได้เสนอไว้ว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างไม่ควรน้อยกว่า 200 ตัวอย่าง ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนวิกฤต (critical sample size) หากค่าของกลุ่มตัวอย่างเกินกว่า 200 ตัวอย่าง อำนาจในการทดสอบทางสถิติของแบบจำลองโครงสร้างจะทำได้ดีกว่า ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมีประมาณ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต และเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทั้งสิ้น 17 ตัวแปร

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังนี้ คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา มีค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (Cronbach’s Alpha) ของมาตรวัดตัวแปรประจักษ์ ที่ใช้ในการวิจัย มีค่าระหว่าง 0.710 ถึง 0.953 และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.984 กล่าวได้ว่ามาตรวัดที่นำมาใช้ในการวิจัยมีความเชื่อถือได้ ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามมีรายละเอียด ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ (1) เพศ จัดอยู่ในมาตรวัดแบบนามบัญญัติ (nominal scale) (2) อายุ จัดอยู่ในมาตรวัดแบบอัตราส่วน (ratio scale) (3) ระดับการศึกษา จัดอยู่ในมาตรวัดแบบเรียงลำดับ (ordinal scale) (4) จำนวนปีที่ประกอบกิจการ (คำถามปลายเปิด)

2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับบุพปัจจัยความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกในประชาคมอาเซียน โดยผู้วิจัยสร้างข้อคำถามเป็นแบบลิเคิร์ท สเกล (Likert scale) แบ่งเป็น 5 ระดับใน 5

ประเด็น ดังนี้ (1) ความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก (2) รูปแบบการบริหาร (3) สภาพแวดล้อมภายนอก (4) ทรัพยากรเพื่อการส่งออก (5) ความได้เปรียบในการแข่งขัน

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) การเตรียมข้อมูลขั้นแรก: ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความ รายงานวิจัย การศึกษาวิจัย โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อให้ครอบคลุมถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงนำมาจัดกลุ่มข้อมูลสำหรับการสร้างแบบสอบถามต่อไป 2) การดำเนินการขั้นที่สอง: นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ เพื่อสร้างข้อคำถามการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำแบบสอบถามส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรง จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับผู้ประกอบการกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ 3) การดำเนินการขั้นที่สาม: ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 ตัวอย่าง เมื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจนครบแล้ว ดำเนินการตรวจสอบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ 4) การดำเนินการขั้นที่สี่: สรุปผล และเขียนรายงานเชิงพรรณนาในลักษณะของการใช้ตาราง และแผนภาพประกอบ เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมกับการนำไปใช้จริง

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ใช้ สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) วิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถาม และเพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของตัวแปรทุกตัวแปรตามกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยใช้ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) สำหรับการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยแปรผลตามเกณฑ์ของ เบสท์ และคาห์น

ขั้นตอนที่ 7 ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาระดับของความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก รูปแบบการบริหาร สภาพแวดล้อมภายนอก ทรัพยากรเพื่อการส่งออก และความได้เปรียบในการแข่งขัน พบว่า

(1) ความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก โดยชี้วัดจาก ประสิทธิภาพด้านการเงิน ประสิทธิภาพด้านการตลาด และความพึงพอใจของลูกค้า โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
ประสิทธิภาพด้านการเงิน	3.96	0.31	มาก
ประสิทธิภาพด้านการตลาด	4.21	0.35	มาก
ความพึงพอใจของลูกค้า	4.33	0.51	มาก
ภาพรวมความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก	4.17	0.27	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก มีความสำเร็จอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยความพึงพอใจของลูกค้ามากกว่าด้านอื่น (ค่าเฉลี่ย = 4.33) รองลงมาคือ ประสิทธิภาพด้านการตลาด (ค่าเฉลี่ย = 4.21) และ ประสิทธิภาพด้านการเงิน (ค่าเฉลี่ย = 3.96) ตามลำดับ

(2) รูปแบบการบริหาร

ตารางที่ 2

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
ประสิทธิภาพด้านการเงิน	3.96	0.31	มาก
ประสิทธิภาพด้านการตลาด	4.21	0.35	มาก
ความพึงพอใจของลูกค้า	4.33	0.51	มาก
ภาพรวมความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก	4.17	0.27	มาก

จากตารางที่ 2 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก มีรูปแบบการบริหาร อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีรูปแบบการทำงานเชิงรุกสูงกว่าด้านอื่น (ค่าเฉลี่ย = 4.42) รองลงมาคือ การยอมรับความเสี่ยง (ค่าเฉลี่ย = 4.29) และความเป็นอิสระในการบริหารงาน (ค่าเฉลี่ย = 4.24) ตามลำดับ

(3) สภาพแวดล้อมภายนอก

ตารางที่ 3

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
สภาพแวดล้อมทางการตลาด และเศรษฐกิจ	4.09	0.49	มาก
สภาพแวดล้อมด้านนโยบายและกฎหมาย	4.40	0.42	มาก
สภาพแวดล้อมด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม	4.25	0.44	มาก
สภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรม	4.31	0.48	มาก
ภาพรวมสภาพแวดล้อมภายนอก	4.26	0.39	มาก

ตารางที่ 3 ภาพรวมมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.26) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สภาพแวดล้อมภายนอก มีความสำคัญอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยสภาพแวดล้อมด้านนโยบายและกฎหมายมีความสำคัญสูงกว่าด้านอื่น (ค่าเฉลี่ย = 4.40) รองลงมาคือ สภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรม (ค่าเฉลี่ย =

4.31) สภาพแวดล้อมด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม (ค่าเฉลี่ย = 4.25) และ สภาพแวดล้อมทางการตลาด และเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย = 4.09) ตามลำดับ

(4) ทรัพยากรเพื่อการส่งออก

ตารางที่ 4

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
ทรัพยากรทางการเงิน	4.16	0.58	มาก
ทรัพยากรสารสนเทศ	4.30	0.52	มาก
ทรัพยากรทางกายภาพ	4.43	0.51	มาก
ภาพรวมทรัพยากรเพื่อการส่งออก	4.30	0.50	มาก

ตารางที่ 4 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.30) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทรัพยากรเพื่อการส่งออก อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยทรัพยากรทางกายภาพ สูงกว่าด้านอื่น (ค่าเฉลี่ย = 4.43) รองลงมาคือ ทรัพยากรสารสนเทศ (ค่าเฉลี่ย = 4.30) และ ทรัพยากรทางการเงิน (ค่าเฉลี่ย = 4.16) ตามลำดับ และ

(5) ความได้เปรียบในการแข่งขัน

ตารางที่ 5

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
การบริหารจัดการต้นทุน	4.31	0.47	มาก
คุณภาพผลิตภัณฑ์	4.39	0.63	มาก
ประสิทธิภาพในการส่งมอบสินค้า	4.36	0.58	มาก
ความยืดหยุ่นในการผลิต	4.43	0.55	มาก
ภาพรวมความได้เปรียบในการแข่งขัน	4.37	0.54	มาก

ตารางที่ 5 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความได้เปรียบในการแข่งขัน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยความยืดหยุ่นในการผลิตสูงกว่าด้านอื่น (ค่าเฉลี่ย = 4.43) รองลงมาคือ คุณภาพผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย = 4.39) ประสิทธิภาพในการส่งมอบสินค้า (ค่าเฉลี่ย = 4.36) และ การบริหารจัดการต้นทุน (ค่าเฉลี่ย = 4.31) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว พบว่า (1) ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (Chi-square/df) มีค่าเท่ากับ 2.36 (2) RMSEA มีค่าเท่ากับ 0.063 (3) SRMR มีค่าเท่ากับ 0.026 (4) GFI มีค่าเท่ากับ 0.92 (5) AGFI มีค่าเท่ากับ 0.90 (6) CFI มีค่าเท่ากับ 0.99 (7) PGFI มีค่า 0.60 และ (8) CN มีค่าเท่ากับ 206.76 แสดงว่า ข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (Schermelleh-Engel, Moosbrugger, and Müller, 2003)

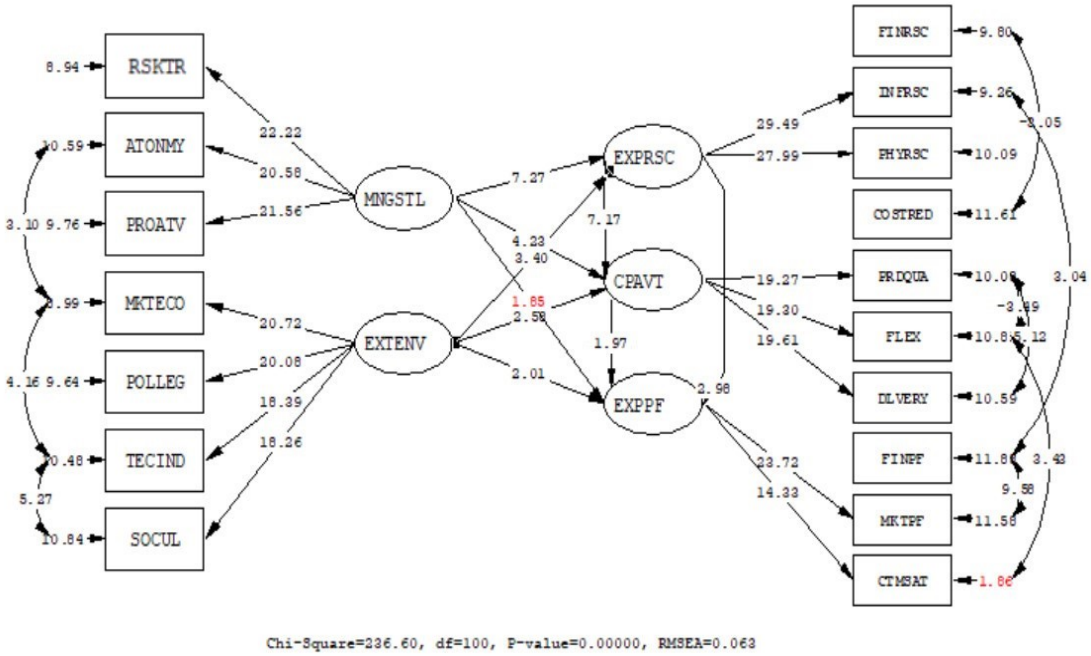

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value)

ผลการทดสอบสมมติฐาน

ความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก (EXPPF) ขึ้นอยู่กับ (1) รูปแบบการบริหาร (MNGSTL) (2) สภาพแวดล้อมภายนอก (EXTENV) (3) ทรัพยากรเพื่อการส่งออก (EXPRSC) และ (4) ความได้เปรียบในการแข่งขัน (CPAVT) ดังตาราง 6

ตารางที่ 6 ความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก

ตัวแปรอิสระ	Beta	S.E.	t-value	R^2 = 0.70
MNGSTL	0.27	0.11	1.85	
EXTENV	0.22	0.08	2.01	
EXPRSC	0.52	0.13	2.98	
CPAVT	0.14	0.20	1.97	

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก ขึ้นอยู่กับ สภาพแวดล้อมภายนอก ทรัพยากรเพื่อการส่งออก และ ความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยสามารถอธิบายการผันแปรของความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก ได้ร้อยละ 70 ขณะที่ รูปแบบการบริหาร ไม่มีผลทางตรงต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก

ตารางที่ 7 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และ อิทธิพลรวม ของปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษา

อิทธิพลของตัวแปร	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
รูปแบบการบริหาร	0.27	0.23*	0.23*

สภาพแวดล้อมภายนอก	0.22*	0.10*	0.32**
ทรัพยากรเพื่อการส่งออก	0.52**	0.07**	0.59*
ความได้เปรียบในการแข่งขัน	0.14*	-	0.14*

* มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05, ** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตาราง 7 พบว่า ทรัพยากรเพื่อการส่งออก มีอิทธิพลโดยรวมต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก มากที่สุด รองลงมาคือ สภาพแวดล้อมภายนอก รูปแบบการบริหาร และความได้เปรียบในการแข่งขัน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก พบว่า ทรัพยากรเพื่อการส่งออก มีอิทธิพลโดยรวมต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก มากที่สุด รองลงมาคือ สภาพแวดล้อมภายนอก และ ความได้เปรียบในการแข่งขัน ตามลำดับ ขณะที่รูปแบบการบริหาร ส่งผลทางอ้อมต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก เท่านั้น

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาการวิจัยนี้พบว่าการทำธุรกิจของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกในประชาคมอาเซียน ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยรวมมากที่สุดคือ ทรัพยากรเพื่อการส่งออก ตามด้วย สภาพแวดล้อมภายนอก รูปแบบการบริหาร และความได้เปรียบในการแข่งขัน ตามลำดับ ผลการวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกในประชาคมอาเซียน ซึ่งสินค้าจากผู้ประกอบการจากประเทศไทยได้รับการยอมรับด้านคุณภาพสินค้าเป็นอย่างมากจากประเทศในภูมิภาคอาเซียนในช่วงหลายปีที่ผ่านมา และยังเป็นโอกาสให้ผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรขยายการเติบโตของเครื่องสำอางสมุนไพรได้อีกมาก การที่จะนำองค์ความรู้จากผลการวิจัยไปปรับใช้ให้เป็นประโยชน์นั้น ผู้ประกอบการส่งออกเครื่องสำอางสมุนไพรที่มีทักษะจะสามารถบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กรเพื่อสร้างความสำเร็จในการส่งออกภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งสภาพแวดล้อมภายนอกและการแข่งขันที่เข้มงวดเช่นในปัจจุบัน ซึ่งการแข่งขันนั้นขึ้นอยู่กับความพร้อมในทรัพยากรที่องค์กรมีอยู่ องค์กรที่มีปัจจัยด้านทรัพยากรหรือความสามารถที่ทรงคุณค่าและหาได้ยากจะมีความได้เปรียบคู่แข่งมากขึ้น โดยผู้ประกอบการสามารถใช้เอกลักษณ์ของเครื่องสำอางสมุนไพรไทยเพื่อความได้เปรียบในการแข่งขัน ในการประยุกต์ใช้สมุนไพรที่มีต้นกำเนิดในไทยเป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง จะช่วยลดต้นทุนการผลิตนำไปสู่ผลประกอบการที่ดีขึ้น

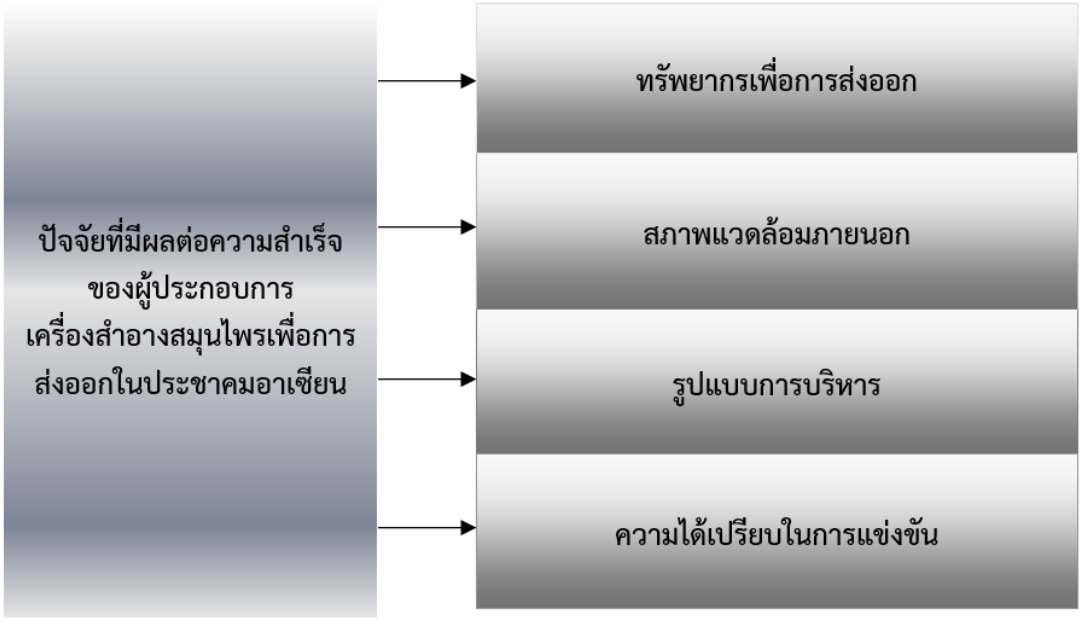

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ระดับของความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกรูปแบบการบริหาร สภาพแวดล้อมภายนอก ทรัพยากรเพื่อการส่งออก และความได้เปรียบในการแข่งขัน พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีโดยความพึงพอใจของลูกค้ามากกว่าด้านอื่น จึงเห็นได้ว่า ความต้องการของตลาดเครื่องสำอางสมุนไพรในปัจจุบันและอนาคตยังคงเติบโต เนื่องจากผู้บริโภคให้ความสำคัญกับสุขภาพ และความงาม ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค โดยมีสมุนไพรหลายชนิดในปัจจุบันที่นิยมใช้เป็นส่วนผสมของเครื่องสำอาง และได้รับความนิยมอย่างดีเนื่องจากผู้ใช้มั่นใจว่าปลอดภัยมากกว่าการใช้สารเคมี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wannapurk, and Punpanich (2021) ที่ศึกษากลยุทธ์การส่งออกและความสำเร็จของการประกอบธุรกิจเครื่องสำอางไทยในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะความสำเร็จของธุรกิจเครื่องสำอางประชาธิปไตยประชาชนลาวประกอบด้วย (1) คุณภาพของผลิตภัณฑ์ (2) การตลาดออนไลน์ และ (3) การสร้างเครือข่ายตัวแทน ซึ่งธุรกิจเครื่องสำอางไทยในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้รับความนิยมอย่างมาก ผู้บริโภคชาวลาวนิยมสินค้าแบรนด์ไทย เพราะเชื่อมั่นในคุณภาพของสินค้า ผู้ประกอบไทยจึงควรใส่ใจที่จะนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่ตรงความต้องการกับกลุ่มผู้บริโภค สร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า ทั้งในด้านของตัวผลิตภัณฑ์หลัก บรรจุภัณฑ์ ตลอดจนการรักษามาตรฐานของสินค้า เพื่อจะสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศ และการวิจัยของ Tiprean (2016) ที่ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวจีนแบบอิสระในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า นักท่องเที่ยวชาวจีนนิยมซื้อสินค้าของไทยที่ทำมาจากสมุนไพร เช่น ยา เครื่องสำอางและสินค้าเพื่อสุขภาพเป็นต้น ซึ่งสินค้าเหล่านี้นักท่องเที่ยวมองว่าสินค้าที่ทำมาจาก

สมุนไพรปลอดภัย ไม่แพง และใช้ดี เป็นสินค้าที่สามารถใช้ได้ในชีวิตประจำวัน พกพาสะดวก ประกอบกับชาวจีนมีพื้นฐานการรักษาด้วยยาสมุนไพรอยู่แล้วด้วย ซึ่งประเทศจีนมีประชากรที่มีกำลังซื้อมากมายหลายร้อยล้านคน ดังนั้น ถ้าผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับกลุ่มลูกค้าชาวจีนได้ก็จะเป็นผลดีอย่างมาก ผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก สามารถนำผลวิจัยไปพัฒนาและปรับปรุง ความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก รูปแบบการบริหาร สภาพแวดล้อมภายนอก ทรัพยากรเพื่อการส่งออก และความได้เปรียบในการแข่งขัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก ผลการวิเคราะห์พบว่า ทรัพยากรเพื่อการส่งออก มีอิทธิพลโดยรวมต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก มากที่สุด รองลงมาคือ สภาพแวดล้อมภายนอก รูปแบบการบริหาร และ ความได้เปรียบในการแข่งขัน นำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1) ทรัพยากรเพื่อการส่งออก เป็นตัวแปรที่ส่งผลทางตรง ทางอ้อม และโดยรวมต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกมากที่สุด เนื่องจาก องค์กรที่ประสบความสำเร็จด้านการส่งออกมักมีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากร และทักษะของบุคลากรในระดับสูง เห็นได้จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก มีความพร้อมทั้งทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรสารสนเทศ และ ทรัพยากรทางการเงิน องค์กรที่สามารถบริหารจัดการทรัพยากรในองค์กรได้อย่างเหมาะสม ถูกที่ถูกเวลา และสามารถนำทรัพยากรและความสามารถต่าง ๆ มาใช้เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน จะทำให้องค์กรนั้นประสบความสำเร็จ (Amit, and Schoemaker, 1993) นอกจากการบริหารจัดการทรัพยากรในองค์กรแล้ว ความสามารถหลักอีกประการหนึ่งขององค์กรที่ประสบความสำเร็จด้านการส่งออกคือ การบริหารจัดการความรู้และทักษะของบุคลากรในองค์กรเข้ากับกระบวนการดำเนินงานขององค์กร ทั้งนี้ เพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ ในองค์กรสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยทักษะในการบริหารจัดการทรัพยากรนั้นหมายรวมถึงทรัพยากรทั้งในและนอกองค์กร อันจะส่งเสริมให้องค์กรสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (Lu, Zhou, Bruton, and Li, 2010) เมื่อองค์กรมีการบริการจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพย่อมคว้าโอกาส และสร้างคุณค่าใหม่ ๆ ให้กับตลาด ขณะเดียวกันก็เป็นเรื่องยากที่คู่แข่งรายอื่น ๆ จะลอกเลียนแบบได้ ทักษะเหล่านี้ เรียกว่า ความเชี่ยวชาญที่โดดเด่น ซึ่งช่วยให้องค์กรอยู่เหนือกว่าคู่แข่งในอุตสาหกรรมเดียวกัน ทั้งนี้ คาเลกา (Kaleka, 2002) พบว่า องค์กรด้านการส่งออกที่ประสบความสำเร็จต้องมีทักษะในด้านข้อมูลสารสนเทศ การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และ การบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน ทักษะที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จด้านการส่งออกคือ ทักษะด้านข้อมูลสารสนเทศ ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของ ชานเลอร์ (Chandler, 1962) พบว่า ทรัพยากรในองค์กรนั้นถือเป็นปัจจัยตั้งต้นที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร เนื่องจาก ในการดำเนินงานนั้นผู้ประกอบการต้องพิจารณาองค์ประกอบหลากหลายประการ อาทิเช่น ลักษณะของอุตสาหกรรม สภาพการแข่งขันในอุตสาหกรรม แนวทางการดำเนินงาน การกำหนดตำแหน่งทางการตลาดขององค์กรเมื่อเทียบกับคู่แข่งในอุตสาหกรรม ตลอดจน ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อการแข่งขันขององค์กร (Hitt,

Ireland, and Hoskisson, 2012) ทรัพยากรในองค์กรก็ถือเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร (Akio, 2005)

2) สภาพแวดล้อมภายนอก มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นอันดับสองต่อผลความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก เนื่องจาก สภาพแวดล้อมภายนอก เป็นองค์ประกอบที่มีความซับซ้อน เนื่องจากมีความหลากหลาย และปัจจัยจำนวนมากเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงทำให้องค์กรต้องรวบรวมข้อมูลจำนวนมหาศาลเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรอบองค์กร (Murgor, 2014) ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วของสภาพแวดล้อมภายนอกภายนอกส่งผลให้องค์กรต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น (Dreyer, and Gronhaug, 2004) องค์กรที่ประสบความสำเร็จมักเปลี่ยนแปลงเป้าหมาย และกลยุทธ์ของตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ในขณะเดียวกันสภาพแวดล้อมทางธุรกิจนั้นก็ยังสร้างแรงกดดัน และส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์กรอย่างต่อเนื่อง (Kinuu, 2014) ทำให้องค์กรต้องพยายามดิ้นรนเพื่ออยู่รอดในอุตสาหกรรมให้ได้ต่อไป (Scott, 2008) บ่อยครั้งที่การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านเทคโนโลยี หรือการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายและกฎหมาย รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการตลาด ส่งผลให้องค์กรต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จ (DiMaggio, and Powell, 1991) สภาพแวดล้อมภายนอกมีผลอย่างมากต่อการกำหนดกลยุทธ์องค์กร และมีส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรในอนาคตอีกด้วย (Njoroge, Ongeti, Kinuu, and Kasomi, 2016)

3) รูปแบบการบริหาร มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก เพราะว่า รูปแบบการบริหารของผู้ประกอบการ หรือวิธีการที่ผู้ประกอบการใช้เพื่อบริหารจัดการองค์กร ทั้งการกำกับ การควบคุม และวิธีการอื่น ๆ ที่ผู้ประกอบการใช้เพื่อจูงใจให้พนักงานปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ รูปแบบการบริหารจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ผู้ประกอบการใช้เพื่อกำกับดูแลองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่ง ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจะอาศัยรูปแบบการบริหารเพื่อเปลี่ยนทรัพยากรต่าง ๆ ภายในองค์กรให้กลายเป็นผลลัพธ์ที่น่าพอใจ ผลการวิจัยข้างต้นสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า รูปแบบการบริหารส่งผลทางอ้อมโดยผ่านทรัพยากรเพื่อการส่งออก และ ความได้เปรียบในการแข่งขัน เช่น งานวิจัยของเดส และลัมป์คิน (Dess, and Lumpkin, 2005) ที่พบว่า ผู้ประกอบการที่มีรูปแบบการบริหารเชิงรุกจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมที่มีความผันผวน และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นในปัจจุบัน ผู้บริหารที่ทำงานเชิงรุกจะพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับองค์กร หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้ประกอบการคือผู้ตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กร เพื่อการแข่งขัน และผลประกอบการที่ยั่งยืนขององค์กร ผลการศึกษาของมอนเทโร (Monteiro, Soares, and Rua, 2017) ที่ศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งออก โดยมีทรัพยากรในองค์กร และความสามารถเชิงพลวัตร (Dynamic Capabilities) เป็นตัวแปรแทรกลาง ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรด้านข้อมูลสารสนเทศ และทรัพยากรด้านความสัมพันธ์ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับทรัพยาการด้านการเงินแต่อย่างใด

4) ความได้เปรียบในการแข่งขัน มีอิทธิพลต่อผลความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก เนื่องจาก ความได้เปรียบในการแข่งขัน เป็นกลยุทธ์ในการสร้างความแตกต่าง ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการวางกลยุทธ์ไม่ว่าจะเป็นยุคไหนก็ตาม สินค้าหรือบริการของจะต้องมีความแตกต่างอย่างชัดเจนในสายตาของผู้บริโภคเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งขัน และสิ่งสำคัญคือความแตกต่างนั้น เป็นความต่างที่ผู้บริโภครู้สึกได้ และมีคุณค่าต่อผู้บริโภค ไม่ใช่แตกต่างแต่เป็นความต่างที่ผู้บริโภคไม่ได้เห็นค่า เครื่องสำอางสมุนไพรของไทยเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์ มีความแตกต่างจากเครื่องสำอางอื่น ๆ ทั่วไป ทั้งในด้านสรรพคุณ และความปลอดภัย นอกจากนี้ ผู้ประกอบการสามารถกำหนดราคาที่ต่ำกว่าคู่แข่งขันในตลาด หรือสามารถลดต้นทุนภายในองค์กรด้วยการด้วยการลดขั้นตอน หรือกระบวนการการผลิตให้สั้นลดได้ พอร์เตอร์ (Porter, 1997) กล่าวว่า ความได้เปรียบในการแข่งขันช่วยให้องค์กรอยู่รอดท่ามกลางการแข่งขันที่รุนแรงในอุตสาหกรรม เช่นเดียวกับ เพรสโต ริเวลลา และโรดิเกซ-ปราโด (Prieto, Revilla, and Rodríguez-Prado, 2009) เสนอว่า องค์กรสามารถสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งในอุตสากรรมได้จากการเพิ่มคุณค่าบางประการลงในสินค้าหรือบริการขององค์กรขณะเดียวกัน การเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ยังมีส่วนสำคัญในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรให้สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ หม่า (Ma, 1999) ที่พบว่าความแตกต่างของปัจจัยหรือคุณสมบัติบางอย่างช่วยให้องค์กรสามารถตอบสนองความต้องการและสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า พร้อม ๆ กับสร้างผลการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพเหนือกว่าองค์กรอื่น เช่นเดียวกับผลการศึกษาของนักวิชาการหลายท่าน (Agha, Alrubaiee, and Jamhour, 2011; Chahal, and Bakshi, 2014) ที่พบว่า ความได้เปรียบในการแข่งขันช่วยให้องค์กรมีผลการดำเนินงานที่เหนือกว่าคู่แข่ง เช่น ผลการศึกษาของ อาควาช (Acquaah, 2011) ที่ศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์ทางธุรกิจที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจครอบครัว พบว่า กลยุทธ์ต้นทุนต่ำ และความแตกต่างเป็นกลยุทธ์ที่สร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และนำธุรกิจครอบครัวไปสู่ความสำเร็จ และองค์กรที่มีนวัตกรรม ทักษะ หรือทรัพยากรที่โดดเด่นจะสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันจากทรัพยากรที่มีเหล่านั้น และช่วยเพิ่มศัยภาพด้านการเงินให้กับองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Rochdi, Khatijah, and Muhammad, 2017)

สรุป

การศึกษาบุพปัจจัยของความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกในประชาคมอาเซียน จะช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการธุรกิจเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก ซึ่งได้รับการยอมรับอย่างมากจากประเทศในภูมิภาคอาเซียนในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์กับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก ได้แก่ ปัจจัยทรัพยากรเพื่อการส่งออก ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยรูปแบบการบริหาร และปัจจัยความได้เปรียบในการแข่งขัน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกปัจจัย และปัจจัยทรัพยากรเพื่อการส่งออก มีอิทธิพลโดยรวมต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก มากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยรูปแบบการบริหาร และปัจจัยความได้เปรียบในการแข่งขัน ตามลำดับ โดยผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกของไทย รวมถึงหน่วยงาน

ต่างๆที่เกี่ยวข้อง ในการวางแผนการดำเนินงาน กำหนดนโยบาย และในการนำไปใช้ประโยชน์ทางเครื่องสำอางอย่างจริงจังและเป็นระบบ รวมถึงการส่งเสริมทางด้านการพัฒนานวัตกรรมของสินค้าให้มีเอกลักษณ์ประกอบกับการส่งเสริมความเป็นไทย เพื่อให้ผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรไทย ประสบความสำเร็จในธุรกิจเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัจจัยทรัพยากรเพื่อการส่งออก ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยรูปแบบการบริหาร และปัจจัยความได้เปรียบในการแข่งขัน ตามลำดับอยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงว่ามีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก ดังนั้น ผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกควรมีการรวมกลุ่มทางธุรกิจ เพื่อให้สามารถส่งเสริม สนับสนุน พร้อมทั้งการพัฒนาให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ธุรกิจมีความคล่องตัวในการประกอบการสามารถประหยัดต้นทุนต่าง ๆ ได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก ผลการวิเคราะห์พบว่า ทรัพยากรเพื่อการส่งออก มีอิทธิพลโดยรวมต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก มากที่สุด รองลงมาคือ สภาพแวดล้อมภายนอก รูปแบบการบริหาร และ ความได้เปรียบในการแข่งขัน ดังนั้น ผู้ประกอบการเครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออก ควรส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสมุนไพรไทย และภูมิปัญญาพื้นบ้าน เพื่อประสิทธิภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภค รวมถึงการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ร่วมกับภูมิปัญญาในกระบวนการผลิตเครื่องสำอางสมุนไพร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผู้ประกอบการ ต้องมุ่งเน้นการศึกษาด้านสภาพแวดล้อมภายนอกของประเทศคู่ค้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านนโยบายและกฎหมาย ด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม และด้านสังคม และวัฒนธรรม เนื่องจากสภาพแวดล้อมภายนอกเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้ประกอบการต้องพร้อมที่จะปรับตัว และบริหารจัดการให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของประเทศคู่ค้า

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของภาครัฐในการเพิ่มขีดความสามารถในการส่งออกของผู้ประกอบการ

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรน่า ไวรัส 2019 (COVID-19) กับกิจกรรมด้านการส่งออก และปัญหาด้านรขาดตอนหรือหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทาน (supply chain disruption) ที่เพิ่มขึ้นตามจำนวนประเทศที่มีมาตรการ ควบคุมโรคอย่างเข้มงวด

References

Acquaah, M. (2011). Business strategy and competitive advantage in family businesses in Ghana: The role of social networking relationships. *Journal of Developmental Entrepreneurship,* 16(1), 103-126.

Agha, S., Alrubaiee, L., & Jamhour, M. (2011). Effect of core competence on competitive advantage and organizational performance. *International Journal of Business and Management,* 7(1), 192–205.

Akio, T. (2005). The critical assessment of the resource-based view of strategic management. *Ritsumeikan International Affairs,* 3, 125-150.

Amit, R., & Schoemaker, P. J. (1993). Strategic assets and organizational rent. *Strategic Management Journal,* 14(1), 33-46.

Bangkok Biz News. (2019). *Thai beauty market bustles at the beginning of the year*. Retrieved July 30, 2019, from https://www.bangkokbiznews.com/biz2u/260348

Castello, H. (2018). *Global Cosmetics Products Market expected to reach USD 805.61 billion by 2023 – Industry Size & Share Analysis*. Retrieved November 11, 2019, from https://www.reuters.com/brandfeatures/venture-capital/article?id=30351

Chahal, H., & Bakshi, P. (2014). Effect of intellectual capital on competitive advantage and business performance: Role of innovation and learning culture. *International Journal of Learning and Intellectual Capital,* 11(1), 52–70.

Chandler, A. D. (1962). *Strategy and structure: Chapters in the history of American industrial enterprises.* Cambridge. MA.: MIT Press.

Cream Buildings. (2019). *Thai beauty business Seize the export market opportunity*. Retrieved September 28, 2019, from http://creambuildings.com/ธุรกิจความงามไทย-ค้าโอ/

Dess, G. G., & Lumpkin, G. T. (2005). The role of entrepreneurial orientation in stimulating effective corporate entrepreneurship. *Academy of Management Executive,* 5(4)147-156.

Dimaggio, P., & Powell, W. (1991). The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collection rationality in organizational fields. *American Sociological Review,* 48, 147-160.

Dreyer, B., & Gronhaug, K. (2004). Uncertainty, flexibility, and sustained competitive advantage. *Journal of Business Research,* 57, 484–494.

Food and Drug Administration. (2013). *ASEAN Guidelines for Cosmetic good Manufacturing Practice*. Retrieved July 30, 2019, from https://www.fda.moph.go.th/sites/Cosmetic

/Download/คู่มือการตรวจประเมินสถานที่ผลิต%20ตามแนวทางวิธีที่ดีในการผลิตเครื่องสำอางอาเซียน%20(สิงหาคม%202556).pdf

Ismail, D. (2014). A corporate governance study on Italian family firms. *Corporate Ownership & Control,* 5(4), 93-103.

Hitt, M. A., Ireland, R. D., & Hoskisson, R. E. (2012). *Strategic management cases: Competitiveness and globalization.* Canada: Nelson Education, Ltd.

Kaleka, A. (2002). Resources and capabilities driving competitive advantage in export markets: guidelines for industrial exporters. *Industrial Marketing Management,* 31(3), 273-283.

Kaleka, A. (2012). Studying resource and capability effects on export venture performance. *Journal of World Business*, 47(1), 93-105.

Kinuu, D. (2014). *Top management team psychological characteristics, institutional environment, team processes and performance of companies listed in Nairobi securities exchange.* (Doctoral Dissertation). University of Nairobi. Kenya.

Kline, R. B. (2005). *Principle and practice of structural equation modeling.* NY: Guildford.

Lee, J. S., & Hsieh, C. J. (2010). A Research in relating entrepreneurship, marketing capability, innovative capability and sustained competitive advantage. *Journal of Business & Economics Research (JBER),* 8(9), 109-120.

Lu, Y., Zhou, L., Bruton, G., & Li, W. (2010). Capabilities as a mediator linking resources and the international performance of entrepreneurial firms in an emerging economy. *Journal of International Business Studies,* 41(3), 419-436.

Ma, H. (1999). Creation and preemption for competitive advantage. *Management Decision,* 37(3), 259-267.

Monteiro, A. P., Soares, A. M., & Rua, O. L. (2017). Entrepreneurial orientation and export performance: The mediating effect of organizational resources and dynamic capabilities. *Journal for International Business and Entrepreneurship Development,* 10(1), 3-20.

Murgor, P. K. (2014). *External environment, firm capabilities, strategic responses and performance of large scale manufacturing firms in Kenya*. (Doctoral Dissertation). University of Nairobi. Kenya.

Njoroge, J. K., Ongeti, W. J., Kinuu, D., & Kasomi, F. M. (2016). Does external environment influence organizational performance? The case of Kenyan state corporations. *Management and Organizational Studies,* 3(3), 41-51.

Office of Small and Medium Enterprise Promotion. (OSMEP). (2018). *Open a treasure for Thai beauty business. Seize opportunities for the export market*. Retrieved July 30, 2019, from

https://www.smeone.info/event-detail/4726

Office of the Permanent Secretary Ministry of Commerce. (2018). Cosmetics, soaps and skin care products: list of Thai exporters-importers. Retrieved October 21, 2019, from http://www2.ops3.moc.go.th/ie/Default.aspx

Pinho, J. C., & Prange, C. (2016). The effect of social networks and dynamic internationalization capabilities on international performance. *Journal of World Business,* 51(3), 391-403.

Porter, M. E. (1997). Competitive strategy. *Measuring Business Excellence,* 1(2), 12-17.

Prieto, I. M., Revilla, E., & Rodríguez-Prado, B. (2009). Building dynamic capabilities in product development: How do contextual antecedents matter?. Scandinavian *Journal of Management,* 25(3), 313-326.

Rochdi, D., Khatijah, O., & Muhammad, A. S. A. H. (2017). Mediating role of the innovation effectiveness on the relationship between entrepreneurial. *Polish Journal of Management Studies*, 15(1), 185–196.

Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online,* 8(2), 23-74.

Scott, W. R. (2008). *Institutions and organizations ideas and interests.* Los Angeles: Sage.

Shane, S., & Venkataraman, S. (2000). The promise of entrepreneurship as a field of research. *Academy of Management Review,* 25(1), 217-226.

Tiprean, J. (2016). *Studying the Purchase of Souvenirs in Bangkok by Free in Dependent from China*. (Master's Thesis). Thammasat University. Pathum Thani.

Wannapurk, Th., & Punpanich, N. (2021). Export Strategy and Success of Thai Cosmetic Business in Laos People's Democratic Republic. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(1), 27-43.

รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา*

The Development Model of Buddhism Learning Management in Higher Education Institutions

[1]ณัฐธพงษ์ มะลิซ้อน และ สมพร เหลาฉลาด

[1]Natthapong Malison and Somporn Laochalad

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

[1]Phranakhon Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: nuthapong.malisorn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการณ์การจัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษา 2) ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา และ 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ปัญหาและอุปสรรค และการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา 4 สถาบัน โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก สัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการณ์จัดการเรียนรู้เป็นไปตามมาตรฐานที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด นอกจากนั้น มีความเป็นกันเองของศิษย์กับอาจารย์ ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา ด้านภาษาบาลี เป็นพื้นฐานที่นักศึกษาต้องเรียนปรับพื้นฐาน ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษาได้ 3 รูปแบบ คือ 1.รูปแบบการจัดการศึกษาเรียนรู้ ปัจจัยนำเข้า โครงสร้างของหลักสูตร ประกอบด้วย ตัวหลักสูตร การบริหารหลักสูตรโดยผู้บริหารและคณาจารย์ประจำหลักสูตร ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน คือการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร การจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน - ผลลัพธ์ การวัดประเมินผลตามหลักสูตร – นำไปใช้ได้จริงนักศึกษาจบออกไปสอบบรรจุในสาขาที่เกี่ยวข้องได้ 2) เจดีย์โมเดล รูปแบบเจดีย์โมเดล เป็นการพัฒนาจากหลักการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนากับประยุกต์การเรียนรู้ในปัจจุบัน ตามไตรสิกขา 3) เจดีย์คู่ตามศตวรรษที่ 21 3R 4 C มาตรฐานอุดมศึกษา คือฐานความรู้นักศึกษาควรมีมาตรฐานอุดมศึกษา มาตรฐานด้านคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักกัลยาณมิตร

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; การเรียนรู้พระพุทธศาสนา; พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา

---

*Received August 17, 2020; Revised December 2, 2021; Accepted December 21, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the situations of learning management in higher education institutions; 2) to study the problems of learning management in higher education institutions; and 3) to develop a model for Buddhism learning management in higher education institutions. The study applied a qualitative research method by studying the basic information, problems, and the development of a model for Buddhism learning management in four higher education institutions. The in-depth interview and focus group discussion with key informants were also used in the study.

From the study, the following results are found: 1) The situations of learning management are according to the standard set by the Office of the Higher Education Commission. Furthermore, teachers and students have a friendly relationship. Regarding the problems of Buddhism learning management in higher education institutions, it has been discovered that students need to strengthen their basic Pali language skills. The results from the development of a model for Buddhism learning management are found in 3 aspects as follows: 1) A learning management model, import factors, and curriculum structure comprised of curriculum and curriculum management by administrators and responsible teachers. The study of fundamental information includes curriculum-based teaching and learning management, as well as the planning of activities for teaching and learning in order to develop students' competences. Based on the evaluation, students can apply a model for pursuing a career after graduation; 2) A triangle model is the development of Buddhist learning management that is applied with learning in the present time according to Trisikkhā (the Threefold Learning); and 3) Students should acquire the "3R 4C" double triangle models of the twenty-first century based on higher education standards as well as ethical standards according to Kalyāṇamitta principles.

Keywords: A Development Model; Buddhism Learning; Buddhism in Higher Education Institutions

บทนำ

รูปแบบการศึกษาศาสตร์ต่างๆ ในโลกนี้ มีวิธีการศึกษาที่แตกต่างกันตามแนวคิดแห่ง ศาสตร์นั้นๆ ซึ่งมีกระบวนการและวิธีการศึกษาตามฐานคิดของแต่ละศาสตร์ บางทีศาสตร์ เดียวกันก็แยกสาขาตามการแยกย่อยของจุดประสงค์การศึกษาและตามความต้องการของผู้ศึกษา จนกลายเป็นการแบ่งแยกฐานคิดและเป็นการศึกษาแบบแยกส่วน บางกลุ่มก็พยายามให้ศึกษาแบบองค์รวมและเกิดการบูรณาการระหว่างสาขาวิชาของ

ศาสตร์ต่างๆ (Phra Dhammakosacarn (Prayoon Dhammacitto, 2010) ในสถาบันอุดมศึกษา องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ได้แทรกอยู่ในองค์ความรู้ของศาสตร์ต่างๆ ด้วยความเข้าใจว่า พระพุทธศาสนาจะส่งเสริมองค์ ความรู้ศาสตร์ต่างๆ นั้นให้เหมาะสมและสมบูรณ์ในบริบทสังคมไทย เช่น รูปแบบวิธีการศึกษาสมัยใหม่จึงตั้งเป็นภาควิชาเดียวกันโดยใช้ชื่อว่า “ภาควิชาปรัชญาและศาสนา” เป็นต้น (Pengchan, 2011) วิธีการศึกษาพระพุทธศาสนาแบบจารีตและในพระไตรปิฎก จึงถูกนิยามการศึกษาและ ถูกปรับรูปแบบวิธีการศึกษา เพื่อบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ในปัจจุบัน บางทีผู้ศึกษาก็อาจเกิดความสับสน แม้แต่ในวงการการศึกษาพระพุทธศาสนา มีนักวิชาการและปราชญ์หลายท่าน ที่อธิบายศัพท์ อธิบายความหมาย อธิบายกระบวนการศึกษา รูปแบบและวิธีการศึกษาพระพุทธศาสนา กับวิธีการศึกษาของศาสตร์สมัยใหม่แตกต่างกันตามบริบทแห่งความคิดที่แตกต่างกัน จนบางทีผู้กำลังศึกษาเกิดความสับสนว่า รูปแบบวิธีการศึกษาพระพุทธศาสนา ที่แท้จริงเป็นอย่างไร เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ว่า “พระพุทธศาสนาที่อยู่ในรูปของวิธีการศึกษาเชิงปรัชญาไม่เกี่ยวกับทางปฏิบัติ เป็นเพียงทฤษฎี วิธีการศึกษาพระพุทธศาสนาที่แท้ นั้นเป็นหลักปฏิบัติตรงๆ เพื่อพ้นทุกข์” (Buddhadasa Bhikkhu, 2010) เป็นการบูรณาการร่วมกัน เพื่อสืบทอด คำสอนทางพระพุทธศาสนา และการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน (PhraKhru Wisutananth (Khun Surasak Wisutthajaro), 2015)

ในยุคการศึกษาปัจจุบันนี้การศึกษาในวงการของคณะสงฆ์ได้พลิกโฉมหน้าไปอย่างมาก โดยได้มีการจัดการศึกษาสมัยใหม่เพิ่มขึ้นอีก ไม่เหมือนสมัยดั้งเดิมที่เน้นอยู่เฉพาะการศึกษาแผนกนักธรรมและภาษาบาลี ได้เปลี่ยนมาเป็นระบบการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาปริยัติธรรมสายสามัญและมหาวิทยาลัย เพื่อให้พระสงฆ์มีความสมบูรณ์ทางความรู้หลายด้าน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตั้งวิทยาลัยขึ้นในบริเวณวัดบวรนิเวศวิหาร พระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย" โดยมีพระราชประสงค์เพื่อเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณรทรงอุทิศพระราชทรัพย์บำรุงประจำปีและก่อสร้างสถานศึกษาแห่งนี้ขึ้น กิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัย 3 ประการคือ 1. เพื่อเป็นสถานศึกษาของพระภิกษุสามเณร 2. เพื่อเป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและของต่างประเทศ 3. เพื่อเป็นสถานที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา เมื่อกิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัยได้ดำเนินการแล้ว โดยมีเป้าประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อให้เป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรม 2. เพื่อให้เป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและต่างประเทศ 3. เพื่อให้เป็นสถานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ 4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้และความสามารถในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ประชาชน 5. เพื่อให้ภิกษุสามเณรมีความรู้ และความสามารถในการค้นคว้า โต้ตอบ หรืออภิปรายธรรมได้อย่างกว้างขวางแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ 6. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เป็นกำลังสำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนาและเป็นศาสนทายาทที่เหมาะแก่กาลสมัย 7. เพื่อความเจริญก้าวหน้า และคงอยู่ของพระพุทธศาสนา ต่อมาในปี 1997 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติให้การรับรองสภาการศึกษาแห่งนี้และได้เปลี่ยนนามของสถานการศึกษาแห่งนี้ใหม่เป็น "มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย"และให้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล (Mahamakut Buddhist University, 1998)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เปิดทำการเรียนการสอนที่วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ เปิดทำการศึกษาหลังมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 1 ปี โดยมีพระพิมลธรรม (ช้อย) เป็นสภานายกองค์แรก แต่โดยความเป็นจริงแล้วมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่งนั้น แม้จะผลิตนักศึกษาไปหลายรุ่นแล้ว แต่ไม่ได้รับการยอมรับจากรัฐบาลแต่อย่างใด เพิ่งจะมาได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ ในปี 1985 (เฉพาะปริญญาตรีเท่านั้น) และต่อมา ในปีค.ศ. 1997 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติให้การรับรองมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ให้สามารถเปิดการเรียนการสอนได้ถึงชั้นปริญญาเอก จึงนับได้ว่า ถึงตอนนี้มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งมีศักดิ์และสิทธิในการเปิดทำการศึกษาได้ในทุกระดับปริญญา นับเป็นยุคของมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ได้รับการยอมรับและเจริญถึงขีดสูงสุด ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือพระราชบัญญัติ ค.ศ. 1997 ของมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่งเปิดโอกาสให้กับบุคคลภายนอกที่มีความสนใจในการศึกษาในระบบของพระสงฆ์ เข้ามาศึกษาได้ทั้งแม่ชีและคฤหัสถ์ ชายหญิง นับเป็นการแหวกแนวกับแนวความคิดแบบการศึกษาเก่า ๆ ที่จำกัดวงขอบเขตการศึกษาอยู่แต่เฉพาะพระภิกษุและสามเณรเท่านั้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เปิดทำการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีสำหรับคฤหัสถ์และแม่ชี ในปี ค.ศ. 1999 ได้เปิดหลักสูตรระดับปริญญาโทสำหรับคฤหัสถ์ขึ้น และในปี ค.ศ.2000 ได้เปิดหลักสูตรนานาชาติ (International Courses) ในระดับปริญญาโท ในส่วนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้เปิดการศึกษา 2 ระบบ คือ ระบบสหศึกษาสำหรับคฤหัสถ์ชายหญิงทั่วไป ในปีการศึกษาค.ศ. 2000 ที่วัดราชาธิวาส และสำหรับแม่ชีและสตรีทั่วไป ในนามว่า "มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย" มีสถานที่ตั้งอยู่ที่สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี แขวงสีกัน เขตดอนเมือง ได้เปิดทำการเรียนการสอนในปีการศึกษาค.ศ. 1999 เป็นต้นมา ทั้งสองระบบนี้ใช้หลักสูตรและวิชาเอกเดียวกันคือวิชาเอกพุทธศาสตร์ สำหรับโครงการนำร่องมหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย สังกัดคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สภามหาวิทยาลัยได้อนุมัติให้เปิดโครงการนำร่องในปีการศึกษา ค.ศ. 1999 โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อเป็นสถานศึกษาและวิจัยในระดับอุดมศึกษา ให้การฝึกอบรมแก่แม่ชีไทยและสตรีอื่น ๆ ผู้สนใจในพระพุทธศาสนา 2. เพื่อให้การศึกษาอบรมวิชาการด้านพุทธศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ (Mahamakut Buddhist University, 1998)

ปัจจุบันการศึกษาพระพุทธศาสนาในเปิดการบูรณาการกับศาสตร์หลายสาขาเช่น รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ครุศาสตร์ เป็นต้น (การมีส่วนร่วมของผู้วิจัยในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา) และได้มีมหาวิทยาลัยหลายมหาวิทยาลัยได้นำพุทธศาสตร์ไปบูรณาการ เช่น มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ มหาวิทยาลัยในประเทศไทยหลายแห่งเช่น จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เป็นต้น โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ได้เปิดดำเนินการมาตั้งแต่ ค.ศ. 2013 เป็นต้นมา การที่ได้ทราบถึงแนวทางในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธาสนาในมหาวิทยาลัยระดับโลกและในมหาวิทยาลัยไทย ถือเป็นแนวทางที่สำคัญที่จะได้ทราบถึงการจัดการเรียนการสอนที่เป็นแนวทางจะทำให้เกิดการดำเนินเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

จากการศึกษา (สัมภาษณ์คณาจารย์ผู้สอนพระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัย) คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยทั้ง 4 มหาวิทยาลัยที่ได้จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ได้ให้ความเห็นว่านักศึกษาที่ไม่มีฐานด้านบาลีเลย หรือต้องการมาเป็นครูอย่างเดียวโดยเลือกตามเพื่อน มักประสบปัญหาด้านการศึกษา

วิชาเอกด้านพระพุทธศาสนา เมื่อเรียนลึกๆ เช่นวิชาภาษาบาลี วิชาธรรมปฏิบัติ นักศึกษาไม่มีพื้นฐาน ไม่มีทักษะจึงต้องพัฒนาเพิ่มเติม หรือปูพื้นฐานให้อีกเป็นการแก้ไขปัญหา การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในขอบรั้วอุดมศึกษาจึงต้องทำการวิเคราะห์ผู้เรียน รูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสอน แนวทางการสอนเชิงบูรณาการ การสร้างรูปแบบที่เหมาะสมให้กับการศึกษาพระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยต้องพัฒนาต่อไป จนกว่าจะเป็นแนวทางหรือรูปแบบที่เหมาะสมต่อไป

จากที่กล่าวมาทั้งหมด แสดงให้เห็นถึงความสำคัญจำเป็นในการทำวิจัย โดยมุ่งเน้นในด้านการจัดการศึกษา แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้มีการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ สภาพแวดล้อม และสามารถนำเอาความรู้ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างทรงคุณค่า และมีประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานสภาพการณ์จัดการเรียนรู้ ปัญหาและอุปสรรค และการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา 4 สถาบัน ซึ่งการได้มาของแหล่งข้อมูลโดยใช้การเลือกแบบเจาะจงซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยทีมวิจัยได้ศึกษาข้อมูลการเปิดหลักสูตรพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวเนื่องกับครุศาสตรบัณฑิต มีปรากฏ 4 แหล่งข้อมูลในฐานข้อมูล จึงทำการประสานเพื่อขอทำการเก็บข้อมูล และผู้ร่วมวิจัยมีความยินดีในการให้ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลแล้วได้ทำการร่างรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบยืนยันคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา มีลำดับดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐานพระพุทธศาสนา ปัญหา และความต้องการ การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา เพื่อนำมาวิเคราะห์ศึกษาแนวทางในการร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา โดยเบื้องต้นคณะผู้วิจัยได้ทำการสำรวจจากเอกสารและการสำรวจจากแหล่งที่ตั้งของการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัย รวมทั้งการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา เป็นการนำข้อมูลพื้นฐานทั้งหมดที่ประมวลได้จากขั้นตอนที่ 1 มาพิจารณาเพื่อร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา โดยกำหนดหลักการและเหตุผล เป้าหมาย กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล เมื่อร่างสำเร็จให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

เครื่องเมื่อ ปรับแก้ตามความเหมาะสม แล้วลงพื้นที่ที่กำหนดไว้ ทำการสัมภาษณ์ และปรับแก้ และทำการสนทนากลุ่มย่อยตามเหมาะสมกับสภานการณ์

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา โดยแบบประเมินองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ประกอบด้วยหลักการและเหตุผล เป้าหมาย กระบวนการ และการประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และการประเมินภาพรวมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา พิจารณาถึงความถูกต้องตามหลักการทั่วไป ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ที่จะนำรูปแบบ ไปใช้ให้สำเร็จ โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน และการพิจารณารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพการณ์จัดการเรียนรู้ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษาผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน คือ 1) ด้านหลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาประเทศ บางหลักสูตรยังใช้ไม่ถึง 2ปีการศึกษา ก็ต้องปรับเปลี่ยนทำให้เกิดกระบวนการในการปรับตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเปรียบเทียบและปรับตัวตามนโยบายได้ค่อนข้างยาก เพราะรัฐบาลมีนโยบายลงมาจะมุ่งเน้นการทำหลักสูตรแบบนี้ 2) ตัวผู้เรียนตั้งใจเข้ามาศึกษา ไม่มีทักษะด้านภาษาบาลี ต้องมีการจัดให้มีการเรียนเพิ่มเติมเพื่อปรับฐานให้เกิดความเข้าใจในการเข้าใจพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา

2.1 ผลการกำหนดหลักการและเหตุผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อความรู้ ความเข้าใจ นำไปสู่การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบของการศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพราะพระพุทธศาสนาสามารถเข้าถึงได้ด้วยการปฏิบัติซึ่งต้องอาศัย ปริยัติ ก่อน โดยมีผลคือปฏิเวธ

2.2 ผลการกำหนดเป้าหมายรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษาพบว่า เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษา ได้ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมแก่ผู้เรียนรู้ ทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย อันจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในการบูรณาการของตนเองได้

2.3 ผลการกำหนดกระบวนการเรียนรู้ พบว่า การศึกษาในระบบและการศึกษาที่สามารถบูรณาการจัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษาของสถานศึกษาในท้องถิ่นด้วยรูปแบบ หน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น มีความเหมาะสม ในกระบวนการเรียนรู้พระพุทธศาสนา รูปแบบที่สามารถสร้างจากการพัฒนาคือ

รูปแบบที่ 1 รูปแบบตามโครงสร้างการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา มีองค์ประกอบคือ

1. โครงสร้างของหลักสูตร ประกอบด้วย ตัวหลักสูตร การบริหารหลักสูตรโดยผู้บริหารและคณาจารย์ประจำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร การจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนผู้สอน การวัดประเมินผลตามหลักสูตร

รูปแบบที่ 2 รูปแบบสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มการวิจัย

มีองค์ประกอบคือ การเรียนรู้พระพุทธศาสนาควรจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยเน้น ศีล สมาธิ ปัญญา การพัฒนาระเบียบวินัยเป็นขั้นแรก เพื่อพัฒนานักศึกษาให้เข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ ฝึกอบรมสมาธิ เพื่อพัฒนาให้เป็นผู้ที่ตั้งใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยความเข้าใจไม่หลงลืมในการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาปัญญาเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในชีวิตส่วนตัว ทั้งด้านการเรียนรู้ในองค์กร สถาบัน โดยมีองค์ประกอบคือความเคารพ ที่เรียกคาวรตาเพราะคุณธรรมด้านนี้ของผู้เรียนรู้ไม่ปรากฏชัด

รูปแบบที่ 3 รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเพื่อรองรับการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในอนาคต นอกจากการจัดการเรียนรู้ตามความต้องการของประเทศ การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร มาตรฐานระดับอุดมศึกษา การจัดกิจกรรมเพิ่มเติมสมรรถนะเฉพาะครูพระพุทธศาสนา สรุปเป็นตารางได้ดังนี้

รูปแบบที่ 1 องค์ประกอบการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา

ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการเรียนรู้	ผลลัพธ์	นำไปใช้ได้จริง
โครงสร้างของหลักสูตร ประกอบด้วย ตัวหลักสูตร การบริหารหลักสูตรโดยผู้บริหารและคณาจารย์ประจำหลักสูตร	การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร การจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนผู้สอน	การวัดประเมินผลตามหลักสูตร	นักศึกษาจบออกไปสอบบรรจุ/สอนได้จริงจากประสบการณ์ที่ได้ฝึกฝนพัฒนา ทั้งด้านการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมความรู้

จากตารางประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการเรียนรู้ ผลลัพธ์ และการประยุกต์นำไปใช้ได้จริง

รูปแบบที่ 2 เป็นเจดีย์โมเดล

ภาพที่ 1 เจดีย์โมเดล

ที่มา: ทีมวิจัยถ่ายปีค.ศ. 2019 โครงการเรียนรู้พุทธสถานจากสถานที่จริง นำนักศึกษาเรียนรู้พุทธสถานในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

จากเจดีย์โมเดล พื้นฐานที่ควรมีคือการศึกษาที่ควรมีความเคารพ พร้อมทั้งการฝึกพัฒนาอายตนะหรือเครื่องมือที่เรามีในตัวเราเอง ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ในพระพุทธศาสนาถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีที่สุด ส่วนสมาธินั้นเป็นกระบวนการในการฝึกฝนพัฒนาให้สามารถสร้างองค์ความรู้ที่รับจากการเรียนการสอนมาแล้ว ให้สามารถคงตัวอยู่ได้และสั่งสมไว้ได้นาน ปัญญาคือการพัฒนาความไวในการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ตัดสินใจได้อย่างมีความสมบูรณ์ตัดสินใจแก้ปัญหาได้ในทางโลก และสามารถตัดกิเลสบรรเทาความเมาทำให้กระจ่างแจ้งได้ในทางธรรม

รูปแบบที่ 3 เจดีย์คู่โมเดล

ภาพที่ 2 เจดีย์โมเดล

ที่มาภาพ: ทีมวิจัยถ่าย ปีค.ศ.2019 โครงการเรียนรู้พุทธสถานจากสถานที่จริง นำนักศึกษาเรียนรู้พุทธสถานในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

จากโมเดล เจดีย์คู่ หมายถึง เจดีย์แรก คือฐานความรู้ใหญ่นักศึกษาควรมีมาตรฐานอุดมศึกษามาตรฐานด้านคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักธรรมกัลยาณิตร 7 ประการ ในทางพระพุทธศาสนาถือเป็นหลักที่สำคัญมากในการจัดการเรียนรู้เพราะการที่ผู้ให้ความรู้มีคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นที่พึ่งได้แล้ว สามารถมีตนเป็นที่พึ่งได้ ผู้ที่เข้ามาศึกษาเรียนรู้ด้วยก็สามารถมีความสงบใจ และยินดีที่ได้รับการจัดการเรียนรู้

เจดีย์ที่ 2 เป็นความสามารถเพื่อเป็นอยู่ในโลกยุคเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าไปอย่างไรพรมแดน เพราะเมื่อเทคโนโลยียิ่งเจริญผู้ที่มีฐานด้านความดีงามเข้มแข็งแล้ว สิ่งที่จะเข้ามาทำจิตใจให้เขวก็ไม่มี สิ่งที่เจริญขึ้นยิ่งทำให้สามารถเรียนรู้เพื่อเป็นเครื่องมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ได้ยิ่งขึ้น หรือเป็นอุปกรณ์เพื่อทำให้ชีวิตดีขึ้นอีกทางหนึ่ง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 3 บูรณาการการศึกษาพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่

บูรณาการการศึกษาพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่

จากการศึกษาวิจัยนี้สิ่งที่เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่คือการบูรณาการหลักในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ปฏิบัติจริงกับชีวิตของนักศึกษาและขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้อย่างจริงจังคือ

จากหลักไตรสิกขา ต้องปูพื้นฐานให้เป็นขั้นตอนตั้งแต่การจัดระเบียบ วางกฎการเรียนรู้เพื่อฝึกพัฒนานักศึกษาให้มีระเบียบวินัยในการเรียนรู้ การฝึกฝนให้นักศึกษาพัฒนาตนเองด้วยหลักสมาธิมีความตั้งมั่นไม่หวั่นไหวไปตามกระแส และใช้ปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองตัดสินเลือกสิ่งที่ดีงามอย่างถูกต้องเหมาะสมกับชีวิต และการศึกษาต้องบูรณาการหลักการพัฒนาอายตนะ6 แดนรับรู้ แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญกับโลกยุคปัจจุบันที่มีการไหลบ่าของสื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี ยิ่งต้องมีหลักที่สำคัญเพื่อพัฒนาตนเองคือทักษะด้านศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตกับหลักพัฒนาจิตใจให้แกร่งด้วยความเคารพในสัจธรรม การมีกัลยาณมิตร ที่ใช้ความเอื้อเฟื้อด้วยจิตใจที่เป็นมิตรมาเกื้อกูลต่อการศึกษาอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษานี้ ได้ศึกษาครอบคลุมในทุกประเด็นการจัดการเรียนรู้ ทั้งสภาพการจัดการเรียนรู้ ปัญหาอุปสรรคการจัดการเรียนรู้และรูปแบบที่มีการจัดการเรียนรู้และรูปแบบที่เกิดจากการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าสภาพการจัดการศึกษาเรียนรู้ทั่วไปด้านการจัดการเรียนรู้ทั้ง 4 มหาวิทยาลัยได้จัดการเรียนรู้ทั้งด้านตัวอาจารย์ผู้สอน อาจารย์พิเศษ สื่อการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนา สิ่งแวดล้อมการจัดการเรียนรู้เช่น วัดที่เป็นเครือข่ายในการเรียนรู้พุทธประวัติ เช่น วัดญาณเวศกวัน วัดปัญญานันทาราม การจัดการเรียนรู้สื่อบุคคล เช่นสมเด็จพระราชาคณะที่เป็นปราชญ์ ในการเรียนรู้ด้าน

ชีวประวัติ การทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติ สังคม เช่น สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) หลวงปู่มั่น ซึ่งท่านเหล่านี้ได้รับการเชิดชูให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก จากผลงานที่เป็นประโยชน์ดังที่ปรากฏต่อสังคม เป็นต้น การจัดการศึกษาด้านหลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาประเทศ บางหลักสูตรยังใช้ไม่ถึง 2 ปีการศึกษา ก็ต้องปรับเปลี่ยนทำให้เกิดกระบวนการในการปรับตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเปรียบเทียบและปรับตัวตามนโยบายได้ค่อนข้างยาก เพราะรัฐบาลโยนนโยบายลงมาจะมุ่งเน้นการทำหลักสูตร -ตัวผู้สอนมีการปรับตัวตามนโยบายของมหาวิทยาลัย ซึ่งได้รับมาจากการขับเคลื่อนนโยบายของชาติ ทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน เช่น นโยบายการทำผลงานเข้าสู่ตำแหน่งวิชาการ ผู้สอนขาดความมั่นคงในสายวิชาชีพที่ตนเองตั้งใจทำงาน เลยต้องใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนไปเพื่อพัฒนาตนเองเข้าสู่ตำแหน่งวิชาการ -ตัวผู้เรียนตั้งใจเข้ามาศึกษาในสาขาวิชาพระพุทธศาสนา แต่ยังคาบเกี่ยวกับสาขาสังคมศึกษา ทำให้เกิดความไม่มั่นคงในสถานภาพว่า จะสามารถเข้าสอบในสาขาสังคมได้หรือไม่ ทั้งที่หลักสูตรได้รับการรับรองจากสกอ. มีความสอดคล้องกับอรรถพล อนันตวรสกุล (Anantavorasakul, 2012) กล่าวว่า 1. สภาพการเรียนการสอน พบว่าครูส่วนใหญ่สมัครใจสอน มีความพึงพอใจและภูมิใจที่ได้รับเลือกให้สอนวิชาพระพุทธศาสนา มีการส่งครูเข้าร่วมสัมมนา และรับการอบรม มีการเตรียมเอกสารประกอบการใช้หลักสูตร นักเรียนส่วนใหญ่ไม่กระตือรือร้นในการเรียน นักเรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาและได้นำมาใช้ในการเรียน แต่ขาดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นการพัฒนาเจตคติและค่านิยม วิธีสอนส่วนใหญ่ที่ครูใช้ได้แก่ การอธิบาย ครูเป็นผู้ผลิตสื่อการเรียนการสอนด้วยตนเอง และนำมาใช้ประมาณ 10-20 คาบต่อภาคการศึกษา มีการวัดและประเมินผลโดยเน้นจุดประสงค์การเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจ วิธีการวัดและประเมินผลที่ครูส่วนใหญ่ใช้คือ การสอบ โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งข้อสอบปรนัย และอัตนัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัญหาการเรียนการสอน พบว่ามีปัญหามากในด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน และด้านสื่อการเรียนการสอน ส่วนด้านการใช้หลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล เป็นปัญหาน้อยด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ทั้งคณาจารย์และนักศึกษา ไม่พบสภาพปัญหา เพราะกระบวนการในการคัดนักศึกษาเข้ามาศึกษาทำให้มีนักศึกษาที่พร้อมจะเรียนในสาขาพระพุทธศาสนาแบบปกติ -การวัดการประเมินผลยังเป็นรูปแบบ การจัดการวัดการประเมินโดยการสอบวัดความรู้ ทั้งแบบปรนัยและอัตนัย - ด้านตัวนักศึกษา พบสภาพปัญหาการไม่มีพื้นฐานด้านพระพุทธศาสนา เช่น ภาษาบาลี ต้องมีการจัดให้มีการเรียนเพิ่มเติมเพื่อปรับฐานให้เกิดความเข้าใจในการเข้าใจพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับอรรถพล อนันตวรสกุล (Anantavorasakul, 1996) พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ไม่กระตือรือร้นในการเรียน นักเรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาและได้นำมาใช้ในการเรียน แต่ขาดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา ได้พัฒนารูปแบบมี 3 รูปแบบคือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์และการประยุกต์ใช้จริง รูปแบบที่ 2 เจดีย์โมเดล เป็นการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา และเจดีย์คู่โมเดลเน้นทักษะในศตวรรษที่ 21 พร้อมความรู้ที่เหมาะสมและความประพฤติที่ดีงาม สอดคล้องกับพุทธรัตน์ ปราบนอก (Prabnok, 2012) และ

กิตติคม คาวีรัตน์ (kaveerat, 2010) กล่าวว่าผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะสาหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ (KAECPAR Model) ประกอบด้วยหลักการ คือ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อนำ ไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ วัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันทำ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ขั้นตอนของรูปแบบ 5 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การให้ความรู้และการสร้างความตระหนัก (Knowledge and Awareness: KA) ขั้นที่ 2 การสร้างเสริมความรู้(Enhancement: E) ขั้นที่ 3 การสร้างผลงาน (Construction: C) ขั้นที่ 4 การนำเสนอผลงาน (Presentation: P) และขั้นที่ 5 การประเมินผลการเรียนรู้และการสะท้อนกลับ (Assessment and Reflection : AR) ในทุกขั้นตอนมีการดำเนินการขั้นตอนย่อย คือ ขั้นเตรียมการ (Preparing: P) ขั้นปฏิบัติ (Doing :D) ขั้นสรุป (Summarizing: S) โดยมีเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย หลักการตอบสนอง ระบบสังคม และระบบสนับสนุน ผลการประเมินการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ พบว่าความรู้การสร้างเสริมสุขภาวะหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ พฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ การใช้ทักษะกระบวนการหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ การใช้ทักษะมนุษยสัมพันธ์หลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ เจตคติการสร้างเสริมสุขภาวะหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ ความรับผิดชอบของนักศึกษาหลังการใช้รูปแบบนักศึกษามีความรับผิดชอบอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของอาจารย์อยู่ในระดับมากที่สุด ชลิดา ทรงประสิทธิ์ และ กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์ (Songprasit, and wattananarong, 2015) วิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนเพื่องานศิลปนิพนธ์ ของนักศึกษาศิลปกรรม สาขาวิชาศิลปะการถ่ายภาพ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนารูปแบบการเรียนเพื่องานศิลปะนิพนธ์ของนักศึกษาศิลปกรรม สาขาวิชาศิลปกรรมถ่ายภาพ และเพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการเรียน “IMPACT ART MODEL” ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ได้รับการประเมนิ จากผู้เชี่ยวชาญในระดับมากที่สุด ทั้งในรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบ การเรียนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนนของกลุ่มทดลอง หลังเรียนสูงกว่าการก่อนการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ผู้เรียนมีความพึงพอใจระดับมาก

สรุป

รูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา มีปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการปรับตัวของระบบมหาวิทยาลัย และการขาดพื้นฐานด้านภาษาบาลีของนักศึกษาที่ไม่มีพื้นฐานเพื่อใช้ในการศึกษาคำสอนตามพระไตรปิฎก ส่วนสภาพการณ์ด้านอื่นๆ ไม่พบปัญหาและอุปสรรค สภาพการณ์ในการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็นไปตามระบบมาตรฐานกระทรวงศึกษาและมาตรฐานอุดมศึกษา ด้านรูปแบบการจัดกาเรียนรู้มีองค์ประกอบตามรูปแบบปัจจัยนำเข้า กระบวนการเรียนรู้ ผลลัพธ์ การนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงรูปแบบตามหลักไตรสิกขา เพราะหลักการจัดการเรียนรู้ต้องอาศัยระเบียบหรือศีลเป็นฐาน ความตั้งมั่น สมาธิ และการวิเคราะห์สังเคราะห์ด้วยปัญญา เป็นหลักตัดสิน และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ต้องประกอบไปด้วยตัว

ผู้เรียนที่ต้องขยันศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองด้วยหลักการสร้างวิชชา คือความรู้และต้องมีจรณะคือความประพฤติที่เหมาะสม มีอาจาระข้อปฏิบัติตามหลักกัลยาณมิตรธรรมหลักคารวตา จึงจะจัดเป็นการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาได้อย่างสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรมีการจัดการเรียนรู้เน้นประสบการณ์ให้มากขึ้น โดยจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับช่วงวัย เพราะพระพุทธศาสนาจะสามารถเข้าถึงได้ด้วยการปฏิบัติเท่านั้น

ในการนี้ทีมผู้วิจัยได้ปรับการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครโดยการบูรณาการกับศาสตร์ที่ทันสมัย เช่นการใช้เทคโนโลยีแอพพลิเคชั่นต่างๆ Zoom google classroom ให้มีความหลากหลาย

1.2 ควรให้ความสำคัญ การวิจัยและพัฒนา แผนงาน โครงการและกิจกรรมที่เหมาะสม อย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมด้านการปฏิบัติควรเชิญผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียงมาร่วมทำ และมีตัวแบบที่ดีงาม ในส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครได้บูรณาการจัดกิจกรรมการเรียนพระพุทธศาสนาจากสถานที่จริงโดยนำนักศึกษาเข้าอบรมและร่วมกิจกรรมในวัดสุวรรณภูมิ เชิญผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ร่วมบรรยาย และจัดกิจกรรมออกค่ายตามโรงเรียนในเขตบริการการศึกษา เช่น โรงเรียนเขาตะแคง

1.3 มหาวิทยาลัยควรร่วมมือกับองค์กรภายในและภายนอกร่วมทำกิจกรรม ที่ส่งเสริมสนับสนุนมนุษยธรรม บทบาทด้านพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ สามารถเป็นแบบอย่างและบูรณาการการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับรายหลักสูตรอื่นได้ง่าย มีการบูรณาการให้นักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมกับการจัดการศึกษาทั่วไป การเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย

1.4 ควรมีการพัฒนาเครือข่ายให้ประชาสัมพันธ์ประสบการณ์ แนวปฏิบัติที่เหมาะสมและถูกต้อง เพื่อเป็นชาวพุทธที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แล้ว จากการวิจัยนี้มีการสร้างเครือข่ายร่วมกันและร่วมกับมหาวิทยาลัยบูรพา เป็นเครือข่ายวิศวกรสังคมขึ้นอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยการประเมินการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในสาขาวิชาอื่นๆ

2.2 ควรทำการศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเครือข่ายในต่างประเทศ

2.3 ควรศึกษาการนำแนวพระราชดำริปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แล้วนำมาบูรณาการในการจัดการการจัดการเรียนรู้กับการดำเนินชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาให้ได้ผลจริง

References

Anantaworasakul, A. (1996). *Conditions and problems of teaching Buddhism in secondary schools*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Anantaworasakul, A. (2012). *Environmental Studies Report for Sustainable Development of Thailand 2009-2010*. Bangkok: Ministry of Natural Resources and Environment.

Buddhadāsa Bhikkhu. (2010). *Dhammapatimok, lem 1 Chut Thammakhot 31, Chaiya, 1975*. (3rd ed.). Bangkok: Amarin Publishing.

Songprasit, C., & Wattananarong, K. (2015). Development of a learning model for art writing of fine arts students Photographic Arts. *Journal of Industrial Education*, 6(1), 53-61.

Kaweerat, K. (2010). *Development of experiential learning models to enhance the well being for students. Rajabhat University*. Doctoral thesis. Bangkok: Silpakorn University.

Mahamakut Buddhist University. (1998). *Graduation Ceremony, Bachelor of Science, Class 44*. Mahamakut Buddhist University, 1998. 11. Mahamakut Buddhist University.

Pengchan, P. (2001). *India: From Buddhism's Birth to Colonial Liberation.* Retrieved September 6, 2019 from http://www.midnightuniv.org/midnight2000./.html>.

Prapnok, P. (2012). *The status of Buddhism learning and teaching in Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.* Humanities and Social Sciences, 29(3), 107-123.

Phrakhru Wisutthananthakhun (Surasak Wisutthajaro). (2015). *Temple Management for Security Buddhism*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phra Dharmakosajarn (Prayoon Dhamachitto). (2010). *Methods of Integrating Buddhism and Modern Science*. Retrieved October 15, 2019, from http://www.mcu.ac.th›article.

Thadkaew, W. (2013). *Thai Post Newspaper* Retrieved October 20, 2019, from http://www. woratant@posttoday.com.

รูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียม ในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล*

A Model for Developing Educational Management by Using Remote Media Via Satellite in the Small-Sized Schools to Become Effectiveness

[1]ปิยนารถ สาระวงศ์, ชวนคิด มะเสนะ และวิเศษ ภูมิชัย

[1]Piyanart Sarawong, Chuankid Masena and Wiset Phumichai

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[1]Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: piyanat.kG60@gubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานการจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล 2) สร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล 3) ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล และ 4) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูประจำชั้น รวม 468 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเป็นผู้บริหารสถานศึกษา และครูประจำชั้น จำนวน 6 คน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้รูปแบบ 1 โรงเรียน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการประเมินผลรูปแบบเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 คน โดยการประชุมกลุ่ม

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล อยู่ในระดับคุณภาพปานกลาง 2) ผลการสร้างและพัฒนารูปแบบและผลการตรวจสอบองค์ประกอบหลักของรูปแบบ มีความเหมะสมและความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม 4.57 ส่วนค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ 4.94 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบหลังการทดลองมีระดับคุณภาพอยู่ในระดับดีมากสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ผลนำเสนอรูปแบบ การประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ผลการวิจัยยังยืนยันแนวคิดที่ว่าหลักการสำคัญที่ใช้ในการวางแผนการดำเนินงานโดยวงจรคุณภาพเดมมิ่ง และการใช้รูปแบบอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานและพัฒนาสู่ความเป็นเลิศอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: รูปแบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม; การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อทางไกล; สถานศึกษาขนาดเล็ก

---

*Received August 10, 2020; Revised December 19, 2021; Accepted December 21, 2021

Abstact

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the basic information of the effective educational management by using satellite-based distance learning in the small-sized schools; 2) to create and develop a model for the development of effective educational management by using satellite-based distance learning in the small-sized schools; 3) to experiment a model for the development of effective educational management by using satellite-based distance learning in the small-sized schools; and 4) to present a model for the development of effective educational management by using satellite-based distance learning in the small-sized schools. A sample group consisted of school administrators and class teachers, in a total of 468 persons, which were acquired by way of stratified random sampling. The research instrument employed questionnaires. The target group comprised school administrators and class teachers, in a total of 6 persons, which were acquired by mean of in-depth interview. A school was also used as the target group for the experiment. While the target group for evaluating a model consisted of 21 experts obtained by way of focus group discussion.

From the study, it is found as follows: 1) The basic information of the effective educational management by using satellite-based distance learning in the small-sized schools is found to be at a moderate level; 2) The results of creating and developing a model, as well as the results of examining the components of a model, are discovered to be of the highest level of propriety and feasibility. The propriety average is 4.57, while the feasibility average is 4.94; 3) The post-test is found to be at a higher level than pretest with a statistical significance of 0.05 level; and 4) The results of presenting a model are found to be of the highest level of propriety, feasibility, and utilization. The research also asserts that the Deming Cycle used for the operation, as well as the continuing use of a model, can influence the development of schools to be of high quality and capable of effectively developing toward excellence.

Keywords: A Model for Satellite-Based Distance Learning; The Development of Educational Management by Distance Learning Media; Small-Sized Schools

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ให้รู้จักดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องดีงาม สอดคล้องกับความเป็นจริง การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี

ความสุข เน้นความสำคัญทั้งความรู้คู่คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้บูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา และการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน (Ministry of Education, 2010) ตลอดจนการศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาศักยภาพของบุคคลและประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมยุคปัจจุบัน ประเทศต่าง ๆ มีการแข่งขันกันมาก อาทิ เรื่องสังคมและเศรษฐกิจ เทคโนโลยีการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ และการศึกษาดังนั้น เราควรศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน กล่าวคือ เราต้องศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ตรงกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Satellite Distance Education Foundation, 2010)

นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ที่ทรงห่วงใยเรื่องการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร และด้อยโอกาสให้มีความเสมอภาคกันทางการศึกษา ซึ่งเป็นที่มาของโครงการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โดยได้เริ่มต้นการออกอากาศเฉลิมพระเกียรติเป็นปฐมฤกษ์เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2538 และขยายมิติทางการศึกษาสู่โรงเรียนปลายทางทั่วประเทศ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนครูผู้สอนและไม่ครบชั้น กล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาทางไกลให้โอกาสที่เท่าเทียมกันแก่บุคคลอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2558 ได้กำหนดให้มีการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกระดับทุกประเภท โดยใช้สื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Office of the Basic Education Commission, Ministry of education, 2006) กอปรกับข้อสั่งการของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องเร่งรัดดำเนินการในประเด็นการศึกษาที่ต้องพิจารณาแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูในพื้นที่ห่างไกล โดยรับสัญญาณการจัดการเรียนการสอนจากโรงเรียนวังไกลกังวล ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 เป็นต้นไป จึงกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำโครงการขยายผลการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2557 (Office of the Basic Education Commission, Ministry of education, 2016)

ในการประเมินผลคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กที่จัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม มีผลการทดสอบ National Test (NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สูงกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่อย่างเด่นชัดเมื่อเปรียบเทียบกับปีการศึกษา 2556 (Bureau of Educational Testing. 2014) ส่วนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2557 พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กที่จัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม มีผลคะแนนเฉลี่ยของระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สูงขึ้นเช่นกัน (Bureau of Educational Testing. 2015) ดังนั้น ในปีการศึกษา 2558 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดแผนการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยกำหนดจัดการประชุมผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูสถานศึกษาขนาดเล็กปลายทางผ่าน DLTV ในครั้งนี้ เพื่อรายงานผลการขยายผลการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมที่ผ่านมา

จากปัญหาที่พบในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือครูไม่ครบชั้นและครูไม่ตรงวิชาเอก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก ให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน โดยมุ่งสู่การแก้ปัญหาครูไม่ครบชั้น ครูสอนไม่ตรงสาขาวิชาเอก ทำให้นักเรียนในสถานศึกษาขนาดเล็กให้ได้รับโอกาสและความเท่าเทียมกับนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่หรือโรงเรียนที่อยู่ในเมืองด้วยกระบวนการจัดการเรียนการสอน ที่มีประสิทธิภาพจากโรงเรียนวังไกลกังวล ทั้งนี้นโยบายคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ประกาศนโยบายให้สถานศึกษาขนาดเล็ก ยึดการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อทางไกล โรงเรียนวังไกลกังวล เป็นต้นแบบการจัดการเรียนรู้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาค้นคว้า รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์สำหรับการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครูของสถานศึกษาขนาดเล็ก อันส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพของผู้เรียนให้ได้มาตรฐานอย่างเท่าเทียมกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล
4. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการทดลองใช้ (Practical Trial) นำข้อมูลมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ มี 4 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานการจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เป็นแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและการสร้างรูปแบบ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มี
2. สำรวจระดับการปฏิบัติในการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษา ขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินสถานศึกษา โดยใช้แบบสำรวจคะแนนสถานศึกษา ขนาดเล็ก

ปี 2561 ซึ่งแบ่งเป็น 6 ด้าน โดยใช้แบบประเมินเดียวกันกับเกณฑ์คุณภาพสถานศึกษาต้นแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกล ของกระทรวงศึกษาธิการและแบบประเมินตนเองแบบคัดกรองระดับภูมิภาคด้วยการประเมินสภาพจริงสถานศึกษาที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ในการสำรวจคะแนนที่ได้รับ

3. สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และครูประจำชั้น ในสถานศึกษาขนาดเล็กต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จ (Best Practice) จำนวน 3 แห่ง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูประจำชั้น สถานศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 13 ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดอำนาจเจริญ ปีการศึกษา 2561 รวมทั้งสิ้น 1,559 โรงเรียน ๆ ละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 3,118 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) (Boonchom, 2013)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 25 คนและครูผู้รับประจำชั้น จำนวน 25 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 50 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด เขต 2 จำนวน 18 โรงเรียน และ เขต 3 จำนวน 17 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น จำนวน 25 โรงเรียน

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จำนวน 6 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน และครูประจำชั้น จำนวน 3 คน รวมจำนวน 6 คน ในสถานศึกษาแบบอย่างที่ประสบผลสำเร็จ (Best Practice) จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านขามป้อม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 2) โรงเรียนบ้านซำเขียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 3) โรงเรียนบ้านบัววัด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล ได้แก่ ด้านการดำเนินงานพื้นฐาน, ด้านผู้บริหารสถานศึกษา, ด้านครูผู้สอน, ด้านนักเรียน, ด้านชุมชนและการมีส่วนร่วม และด้านผลลัพธ์

เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนนี้ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างรูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกล ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ประมวลประเด็นสำคัญที่ได้จากระยะที่ 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย คือ ประมวลจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมและความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ข้อเสนอแนะมาสรุปผล ประมวลประเด็นที่สำคัญจากระยะที่ 1 แล้วนำมาร่างองค์ประกอบหลักของรูปแบบระดับการปฏิบัติในการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มี

ประสิทธิผลและจัดทำร่างรูปแบบ ซึ่งองค์ประกอบของร่างรูปแบบประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ และองค์ประกอบย่อย 16 องค์ประกอบ

2. ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยนำร่างรูปแบบมาจัดทำเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน

3. ปรับปรุงร่างรูปแบบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำคู่มือ

4. จัดทำคู่มือประกอบการดำเนินการตามรูปแบบระดับการปฏิบัติในการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย 1) หลักการและเหตุผล 2) คำชี้แจง 3) วัตถุประสงค์การนำรูปแบบไปใช้ 4) ข้อจำกัดในการนำคู่มือไปใช้ 5) วิธีการนำคู่มือไปใช้ 6) วิธีดำเนินการ 7) การประเมินผล 8) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ 8) บรรณานุกรม

5. จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และจัดเวทีวิพากษ์ เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ พิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ และประเมินความเหมาะสมของคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบระดับการปฏิบัติในการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน ผู้วิจัยทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อให้มีแนวคิดในการบริหารสถานศึกษาพอเพียงอย่างหลากหลาย

6. ปรับปรุงรูปแบบและคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบ ระดับการปฏิบัติในการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนนำไปทดลองใช้จริง

ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล

การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 3 เป็นการนำรูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผลที่ผ่านการสนทนากลุ่ม และจัดเวทีวิพากษ์แล้วมาทดลองใช้จริง โดยมีการดำเนินการ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้รูปแบบ คือ โรงเรียนชุมชนบ้านท่าบ่อแบง อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประศึกษา เขต 2 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อนำมาใช้เป็นกรณีศึกษาในเชิงปริมาณ โดยพิจารณาจากการเป็นสถานศึกษาแบบอย่างในการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 3 นี้ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบในระยะที่ 2 มาทดลองปฏิบัติจริง โดยใช้คู่มือประกอบการดำเนินการตามรูปแบบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในระยะการทดลองใช้รูปแบบ ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตทดลองใช้รูปแบบและเก็บรวบรวมข้อมูล ประชุมชี้แจงกับผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูในสถานศึกษาที่ทดลองใช้รูปแบบเกี่ยวกับปฏิทินการปฏิบัติงาน วิธีการดำเนินการตามคู่มือและวิธีประเมินผลก่อนทดลองและหลังเสร็จสิ้นการทดลอง สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ให้ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรครู เป็นผู้ดำเนินการ ผู้วิจัยมี

ส่วนร่วมในการดำเนินการให้ข้อเสนอแนะ และเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรครูมีความสมัครใจที่จะรับการพัฒนาตามรูปแบบโดยเลือกด้านที่ 1 คือ ด้านปัจจัยพื้นฐานในการทดลองปฏิบัติจริง

ระยะที่ 4 การประเมินผลรูปแบบการพัฒนาระดับการปฏิบัติในการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล

ในขั้นตอนนี้เป็นการประเมินผลรูปแบบโดยการประชุมและสัมภาษณ์กลุ่มผู้ใช้รูปแบบ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะครูผู้ใช้รูปแบบในสถานศึกที่ทดลองใช้รูปแบบ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการประเมินผลรูปแบบเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูในสถานศึกษาที่ทดลองใช้รูปแบบ จำนวน 21 คน ผู้วิจัยทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อให้มีแนวคิดในการบริหารสถานศึกษาอย่างหลากหลาย พร้อมทั้งให้ข้อมูลเสนอแนะ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้และประโยชน์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้และประโยชน์ของรูปแบบ และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คือ

1. การหาค่าเฉลี่ย (Mean) โดยคำนวณจากสูตรต่อไปนี้ (Boonchom, 2012)

$$\overline{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม

N แทน จำนวนตัวอย่างทั้งหมด

2. การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยคำนวณจากสูตรต่อไปนี้ (Somnuk, 2008)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - \left(\sum X\right)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

X แทน คะแนนของแต่ละคน

N แทน จำนวนตัวอย่างทั้งหมด

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล พบว่า สาระสำคัญทีสามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยประกอบด้วย นโยบายการจัดการศึกษาภาครัฐ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบและการประเมินรูปแบบ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องการจัดการเรียนการสอน แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล และการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการ

ดำเนินงานการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) การนิเทศ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการใช้แบบสอบถามระดับการปฏิบัติในการพัฒนาการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล ผู้วิจัยได้จัดลำดับการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 468 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ที่ได้รับคืนและเป็นแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ที่สุด จำนวน 423 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90.38

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล พบว่า ผลการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจระดับการปฏิบัติในรูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูประจำชั้น ในรูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล จากขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์และวิเคราะห์เป็นร่างองค์ประกอบหลักของรูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผลประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ และองค์ประกอบย่อย 16 องค์ประกอบ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล พบว่า ก่อนการทดลองใช้รูปแบบโดยรวมผลการประเมินอยู่ในระดับคุณภาพพอใช้ คิดเป็นร้อยละ 68.13 เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบที่มีผลการประเมินสูงสุด คือ ด้านการดำเนินงานพื้นฐาน (72.86) รองลงมา คือ ด้านนักเรียน (71.64) และองค์ประกอบที่มีผลการประเมินต่ำที่สุด คือ ด้านผู้บริหาร (62.34) ส่วนผลการประเมินหลังการทดลองใช้รูปแบบโดยรวมผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 94.47 เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบที่มีผลการประเมินสูงสุด คือ ด้านการดำเนินงานพื้นฐาน (96.48) รองลงมา คือ ด้านนักเรียน (95.32) และองค์ประกอบที่มีผลการประเมินต่ำที่สุด คือ ด้านชุมชนและการมีส่วนร่วม (92.89) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผลพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (= 4.84) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความเหมาะสม (= 4.88) ความเป็นไปได้ (= 4.84) และความเป็นประโยชน์ (= 4.79) อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

องค์ความรู้ใหม่

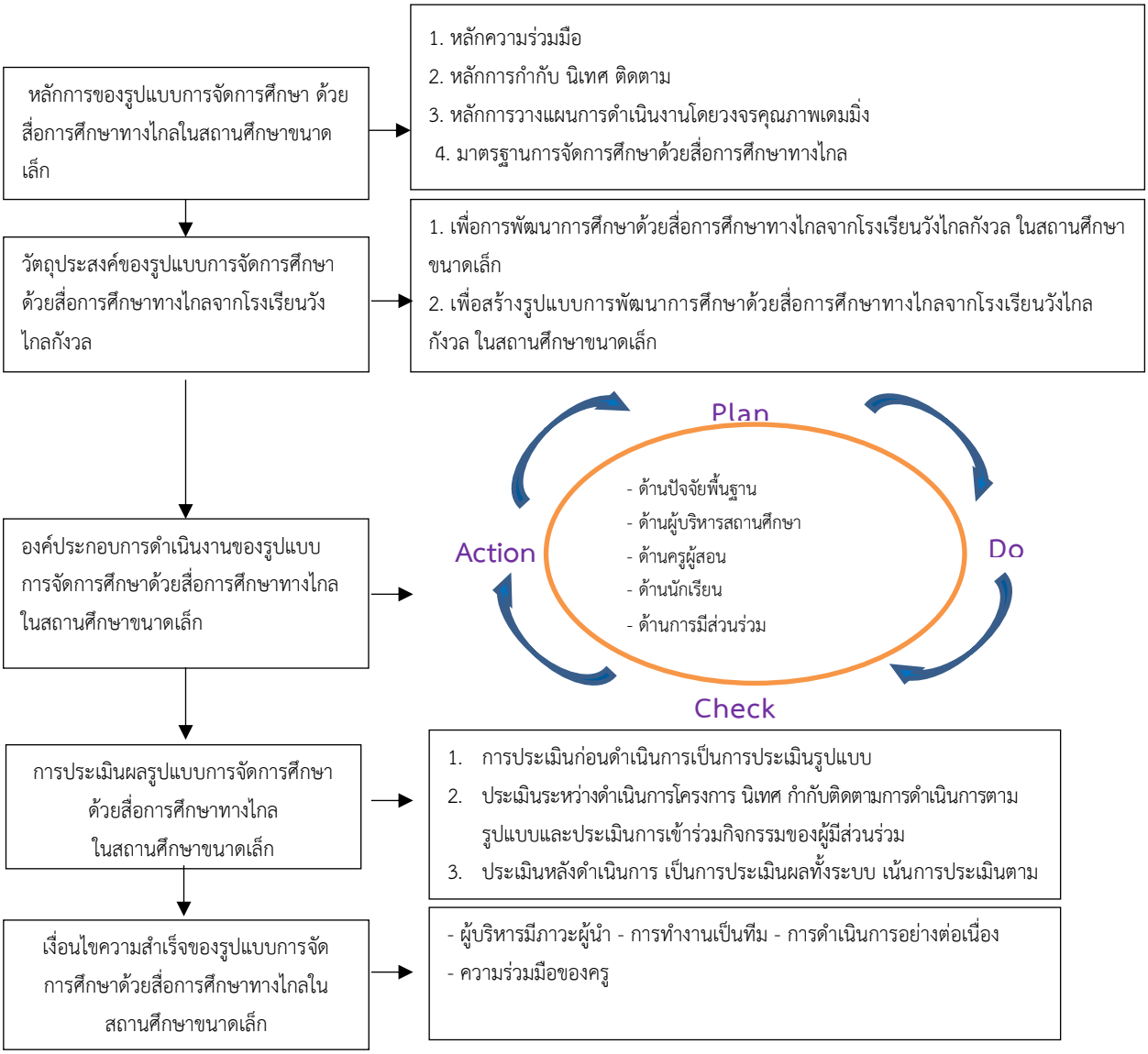

รูปภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล หลักในการดำเนินการคือ หลักการมีส่วนร่วม หลักการวางแผนการ ดำเนินงานโดยวงจรคุณภาพ (PDCA) ดังนี้

1. หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน การประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ในการดำเนินงานร่วมกันโดยยึดหลักการเป็นเจ้าภาพงานร่วมกันทุกเรื่องบนฐานความเชื่อที่ว่าความร่วมมือจะเกิดขึ้นหากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ร่วมดำเนินงานทุกขั้นตอน

2. หลักการวางแผนการดำเนินงานโดยวงจรคุณภาพ (PDCA) ของเดมิ่ง (Deming's Quality Cycle) คือ การวางแผน (Planning) การดำเนินการตามแผน (Doing) การตรวจสอบ (Checking) และการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (Acting) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ Asawapoom (2015) กล่าวถึงขั้นตอนการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ (PDCA) ดังนี้ 1) การวางแผน (P) โดยมีกิจกรรมสำคัญที่ควร

ดำเนินการคือการกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษา การจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย การกำหนดแนวทางการดำเนินงาน การกำหนดระยะเวลา การกำหนดงบประมาณ และกำหนดผู้รับผิดชอบ 2) การดำเนินการตามแผน (D) ประกอบด้วย การส่งเสริมสนับสนุน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและสนับสนุนทรัพยากรการกำกับติดตาม และการนิเทศ 3) ตรวจสอบประเมินผล (C) ประกอบด้วย การวางกรอบการประเมิน การจัดหา หรือจัดทำเครื่องมือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมาย การตรวจสอบและปรับปรุงคุณภาพการประเมิน 4) การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (A) ประกอบด้วยการปรับปรุงงานของบุคลากร การวางแผนในระยะต่อไป และการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ

องค์ประกอบหลักของรูปแบบ รูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล มีองค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 ด้านการดำเนินงานพื้นฐาน องค์ประกอบที่ 2 ด้านผู้บริหารสถานศึกษา องค์ประกอบที่ 3 ด้านครูผู้สอน องค์ประกอบที่ 4 ด้านนักเรียน องค์ประกอบที่ 5 ด้านชุมชนและการมีส่วนร่วม องค์ประกอบที่ 6 ด้านผลสำเร็จ

การประเมินผลรูปแบบ การประเมินผลรูปแบบการจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลในสถานศึกษาขนาดเล็กประกอบด้วย การประเมินก่อนดำเนินการเป็นการประเมินรูปแบบ ประเมินระหว่างดำเนินการโครงการ นิเทศ กำกับติดตามการดำเนินการตามรูปแบบและประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้มีส่วนร่วม ประเมินหลังดำเนินการ เป็นการประเมินผลทั้งระบบ เน้นการประเมินตามสภาพจริง

เงื่อนไขความสำเร็จ การดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผลให้ประสบความสำเร็จ มีเงื่อนไขในการดำเนินการ คือ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และการเป็นแบบอย่างที่ดี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือด้านครู รองลงมา คือด้านผู้บริหารสถานศึกษาและนักเรียน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือด้านผลสำเร็จ ซึ่งสภาพปัญหาดังกล่าวอาจเป็นเพราะว่าสถานศึกษาขนาดเล็กที่จัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมส่วนใหญ่ยังจัดการเรียนรู้ได้ไม่เต็มตามรูปแบบ มีครูไม่ครบ ชั้นเรียน ขาดแคลนสื่อ อุปกรณ์และงบประมาณในการบริหารจัดการมีไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศการศึกษาทางไกล ครูยังไม่ได้รับการพัฒนาการสอนจากสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เช่น google, youtube, facebook, website เป็นต้น ประกอบกับสถานศึกษายังไม่มีการจัดทำเอกสาร แผ่นพับ และเว็บไซต์ ในการประชาสัมพันธ์ผลงานดีเด่นสู่ชุมชนและหน่วยงานภายนอกและจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อการศึกษาทางไกล เช่น ศึกษาดูงานจากโรงเรียนต้นทาง ซึ่งสอดคล้องกับ Somboon (2011) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 โดยศึกษาจากประชากรที่เป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่า ได้เพิ่มเติมเนื้อหาให้นักเรียนในคาบเรียน จัดให้ครูควบคุมห้องใน

ขณะที่มีการเรียนการสอน แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้แก่นักเรียน จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน จัดตารางสอนตามตารางที่ออกอากาศ สนับสนุนให้มีโทรทัศน์พอเพียง ขอสนับสนุนคู่มือจากมูลนิธิไกลกังวล สนับสนุนให้มีจานรับสัญญาณเพียงพอ จัดระบบให้สัญญาณภาพและเสียงชัดเจน และจัดห้องให้มีความเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนปัญหาที่พบมีปัญหาการขัดข้องของกระแสไฟฟ้า นักเรียนเรียนไม่ทันตารางสอนของโรงเรียนไม่ตรงกับที่ออกอากาศ ครูต้นทางสอนเร็ว ครูขาดความเข้าใจในการใช้งานอุปกรณ์ โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนน้อยได้ให้ข้อเสนอแนะคือ ควรจัดการอบรมให้กับครูผู้ที่ใช้การสอนทางไกล และใช้แผนการสอนของไกลกังวลที่ส่งมา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการสร้างรูปแบบ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ และองค์ประกอบย่อย 16 องค์ประกอบ มีรายละเอียดดังนี้องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านการดำเนินงานพื้นฐาน ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 1) นโยบายและแผน โดยสถานศึกษามีนโยบายด้านการสนับสนุน ส่งเสริมการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมที่ชัดเจน 2) พัฒนาบุคลากร โดย สถานศึกษามีการดำเนินการตามแผนงาน โครงการ ในด้านการพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาทางไกลผ่าน 3) นิเทศกำกับติดตาม โดยสถานศึกษามีการติดตาม ตรวจสอบ การจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อการศึกษาทางไกล ในด้านปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไข องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 1) การบริหารจัดการ โดยผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานโยบายและแนวการปฏิบัติการจัดการศึกษาไกลผ่านดาวเทียม ผู้บริหารสถานศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี 2) ภาวะผู้นำ โดยผู้บริหารสถานศึกษาเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับสื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการสอนทางไกลและให้ครูที่รับผิดชอบรายงานผลตามมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมของสถานศึกษาทุกระยะ และติดตาม ตรวจสอบการจัดการเรียนการสอน องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านครู ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 1) การศึกษาหลักสูตร ครูวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดทำแผนการเรียนรู้สอดคล้องกับการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม 4) การวัดผล ครูปลายทางประเมินผลการเรียนโดยมีการทดสอบหลังเรียนตามวัตถุประสงค์และนำผลการประเมินไปพัฒนาผู้เรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านนักเรียน ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 1) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยนักเรียนได้รับทราบความสำคัญและจุดมุ่งหมายของการเรียนด้วยสื่อการศึกษาทางไกล มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษา องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านชุมชนและการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 1) เครือข่ายความร่วมมือหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง ผู้เรียน ได้แสดงความคิดเห็นและแจ้งปัญหา หรือข้อเสนอแนะ องค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านผลสำเร็จ ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 1) เผยแพร่ผลงานสถานศึกษาจัดทำเอกสาร แผ่นพับ และเว็ปไซต์ ในการประชาสัมพันธ์ผลงานดีเด่นสู่ชุมชนและหน่วยงานภายนอก 2) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยสถานศึกษามีเวทีแสดงผลงาน จากการจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อการศึกษาทางไกลทั้งระดับโรงเรียนและในชุมชน สอดคล้องกับ Roger (1995) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของการศึกษาทางไกลในโรงเรียนขนาดเล็กในชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ คือ การหารูปแบบที่ชัดเจน ที่เป็นประโยชน์และท้าทายในการเรียนการสอนทางไกล โรงเรียนเป้าหมายที่ใช้ระบบการศึกษาทางไกล เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน

การศึกษาครั้งนี้ ในการหารูปแบบ ทำให้ผู้เข้าร่วมศึกษา ได้รับความเข้าใจในเหตุผลของการจัดการศึกษาที่ผ่านมา เช่นเดียวกันก็เข้าใจเหตุผลสำหรับการจัดการศึกษาทางไกลในรูปแบบปัจจุบัน ผลลัพธ์ที่ได้คือ มีประโยชน์ต่อวิทยาลัยที่มีความพร้อมในการจัดการศึกษาทางไกล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า จากการศึกษาเอกสารและสังเกตสภาพก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล โดยภาพรวมมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจากก่อนทดลองใช้รูปแบบทุกด้าน ผลการประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ก่อนการทดลองใช้รูปแบบ โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับคุณภาพพอใช้ ผลการประเมินภาพรวมหลังการทดลองใช้รูปแบบอยู่ในระดับคุณภาพ ดีมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษา ครูประจำชั้น มีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการและขั้นตอนของการทดลองใช้รูปแบบ และผู้วิจัยได้สร้างคู่มือการใช้รูปแบบที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียม จึงสามารถให้ข้อเสนอแนะนำไปสู่การปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้รับการชี้แจงทำความเข้าใจในการนำรูปแบบไปใช้ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมและการดำเนินงานตาม วงจรคุณภาพ (PDCA) ของเดมมิ่งในการดำเนินการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ Jusuay (2009) ทำการศึกษากระบวนการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่าสภาพการบริหารการจัดการอยู่ในระดับมาก และปัญหาในการบริหารจัดการอยู่ในระดับน้อย ส่วนข้อเสนอแนะการบริหารการจัดการในอนาคต คือ โรงเรียนควรจัดประชุม อบรม สัมมนาหรือศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาทักษะ เพิ่มประสบการณ์และสร้างความตระหนักในการจัดการเรียนการสอน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ผลจากการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เนื่องจากรูปแบบนั้นสร้างขึ้นมาโดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม กลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียม สามารถให้ข้อเสนอแนะนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ Ritthiron (2016) ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 พบว่า ปัญหาการดำเนินงานคือ ปัญหาทั้งการกำหนดนโยบายการขับเคลื่อนความเข้มแข็ง การจัดการเรียนรู้ การนิเทศติดตาม และการประเมินผลและปรับปรุง ซึ่งผู้บริหารและครูต้องดำเนินการแก้ไขให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ผลการประเมินการใช้รูปแบบอยู่ในระดับคุณภาพดีมาก ประเมินรูปแบบจากการประชุมกลุ่มผู้ใช้รูปแบบ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูประจำชั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบไปใช้ ด้านปัญหา อุปสรรคในการนำรูปแบบไปใช้ พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขาดแผนแม่บทในการส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียม ขาดการนิเทศติดตาม และสถานศึกษาขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญที่ปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อทางไกล สอดคล้องกับ Jakchum (2016) ได้ทำวิจัยเรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผลการประเมินสมรรถนะก่อนและหลังการฝึกอบรม ได้คะแนนเฉลี่ย หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมิน หลักสูตรฝึกอบรมและคู่มือประกอบหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมในระดับ มากที่สุด ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม (E1 / E2) เท่ากับ 87.14 / 89.72

สรุป

จากผลการวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติในพัฒนาการจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล พบว่า ระดับการปฏิบัติ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านครู รองลงมา คือ ด้านผู้บริหารสถานศึกษาและนักเรียน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านผลสำเร็จ ซึ่งสภาพปัญหาดังกล่าวอาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษาขนาดเล็กที่จัดการศึกษาด้วยสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมส่วนใหญ่ยังจัดการเรียนรู้ได้ไม่เต็มตามรูปแบบ มีครูไม่ครบชั้นเรียน ขาดแคลนสื่อ อุปกรณ์และงบประมาณในการบริหารจัดการมีไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศการศึกษาทางไกล ครูยังไม่ได้รับการพัฒนาการสอนจากสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เช่น google, youtube, facebook, website หรือสื่ออื่นๆ เป็นต้น ประกอบกับสถานศึกษาไม่มีการจัดทำเอกสาร แผ่นพับ และเว็ปไซต์ ในการประชาสัมพันธ์ผลงานดีเด่นสู่ชุมชนและหน่วยงานภายนอกและจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อการศึกษาทางไกล เช่น ศึกษาดูงานจากโรงเรียนต้นทาง แม้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และแก้ไขเพิ่มเติมได้ให้ความสำคัญ กับเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยบัญญัติไว้ในหมวด 9 ว่าด้วยเทคโนโลยี ทางการศึกษา โดยเฉพาะในมาตรา 65-67 ที่รัฐต้องพัฒนาบุคลากร หรือ ผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่เหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมให้มีการวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อการศึกษาให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (Thailand development research institute: TDRI) ชี้ให้เห็นถึงการแก้ปัญหาคุณภาพทางการศึกษาไทย โดยเฉพาะการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานยังไม่สามารถทำให้คุณภาพทางการศึกษาของประเทศดีขึ้นได้อย่างทั่วถึง ทั้งหลักสูตรและตำราเรียนของไทยยังไม่สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีผลทำให้การเรียนการสอน และการสอบยังคงเน้นการจำเนื้อหามากกว่า เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง ทั้งนี้เป็นผลมาจากการขาดแคลนครู หรือครูไม่ครบชั้น ไม่ครบสาระการเรียนรู้โดยเฉพาะครูสอนภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ครูมีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้น้อย ขาดสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยและการเข้าถึงได้ลำบาก ทรัพยากรที่มีกระจัดกระจายไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่าและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ก็ทำได้ในวงจำกัด โรงเรียนในชนบทและโรงเรียนประจำจังหวัดหรือโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร มีความเหลื่อมล้ำและแตกต่างกันในด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา อันเป็นสิ่งที่บั่นทอนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต ถือเป็นสิ่งที่สะท้อนความมั่นคงของประเทศชาติประการหนึ่ง ซึ่งสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ

ไทย ได้เสนอแนะแนวทางการปฏิรูปการศึกษาด้านหลักสูตรสื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยี โดยสนับสนุนให้มีการนำระบบ ICT มาใช้ให้เหมาะสมกับการพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมการนำรูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผลในทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จะทำให้จัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย

1.2 ควรเสริมสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาสื่อของสถานศึกษาให้กับผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานด้านการพัฒนาสื่อได้อย่างถูกต้องและทันยุคทันสมัย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาประสิทธิผลในการนำรูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาทุกระดับ และทุกขนาด

2.2 ควรศึกษาการพัฒนาจัดการศึกษาด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผลในสถาบันอาชีวศึกษา หรือสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

References

Asawapoom, S. (2015). *Educational Administration for teachers, course teaching material.* (2nd Ed.) Ubonratchatani: Pinlak.

Boonchom, S. (2012). *Preliminary Research.* (8th Ed.) Bangkok: Suwiriryasas.

_____. (2013). *Statistical Methods for Research.* (5th Ed.) Bangkok: Suwiriryasan. Prama Stavethira.

Bureau of Educational Testing. (2014). *National Student Quality Assessment Results, Academic Year 2014*. Retrieved January 8, 2019, from http://bet.obec.go.th/index/?p=2858

Jakchum, C. (2016). The Development of a training Program Based on Blended Learning for Enhancing Teacher's Competency on Using Information and Competency on Using Information and Communication Technology in Learning Management. *Journal of SakonNakhon Rajabhat University*, 11(2), 137-142.

Jusuay, S. (2009). *The Administration Process of Satellite Distance Education Management of Small Schools in Prachuap Khiri Khan Educational Service Area office 1*. (Master's Thesis). Sukhothai Thammathirat University. Nonthaburi.

Ministry of education. (2010). *The Basic Education Core Curriculum 20008*. (3rd Ed.) Bangkok: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand, limited.

Office of the Basic Education Commission, ministry of education. (2006). *Assessment guidelines for actual conditions*. Bangkok: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand, limited.

Office of the Basic Education Commission, ministry of education. (2014). *Policy for the Office of the Basic Education Commission, fiscal year 2015*. Bangkok: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand, limited.

Office of the Basic Education Commission, Ministry of education. (2016). *Time Study Management Guide "Reduce study time, increase knowledge time"*. Office of the Basic Education Commission, Ministry of education.

Ritthiron, K. (2016). *Operation of Distance Education via Satellite in a Small School Surin Primary Educational Service Area Office Area.* Thesis Master of Educational Administration. Graduate School: Buriram Rajabhat University.

Rogers, E.M. (1971). Diffusion of Innovations 5th Edition New York Fee Press 1995 Rogers E.M. and F.S. Shoemaker "Communication of Innovation: A Cross Cultural Approach". New York: Free Press.

Satellite Distance Education Foundation. (2014) *A guide to the form of educational management with technology Distance education*. Bangkok: Amarin Printing & Publishing Public Co., Ltd.

Somboon, T. (2011). *Satellite Distance Education Management of Schools in Mae Hong Son Educational Service Area, 2*. Chiang Mai: Chiang Mai University.

Somnuk, P. (2008). *Measurement of the results of the study.* (6th ed.). Kalasin: Coordinate Printing.

ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวมสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา*

Experimental Results of Learning Management Model using the Authentic Learning to Enhance Holistic Learning Process for undergraduate students

[1]ลดาวัลย์ มะลิไทย, สันติ วิจักขณาลัญฉ์ และ อังคณา ตุงคะสมิต

[1]Ladawan Malithai, Santi Wijakkanalan and Angkana Tungkasamit

[1]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[1]Faculty of Education, Khon Kaen University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: mali.ladawan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้กลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จำนวน 28 คน ในภาคเรียนที่ 2/2562

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการแนวคิด ทฤษฎี ความเชื่อและสมมติฐานของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) เนื้อหาและสื่อการเรียนรู้ 4) กิจกรรมการเรียนรู้และระบบสนับสนุน 5) การประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับภาพความสัมพันธ์ของมโนทัศน์การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ความรู้พื้นฐาน ขั้นที่ 2 ปฏิบัติ ขั้นที่ 3 สร้างองค์ความรู้ ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและนำเสนอ ขั้นที่ 5 ประเมินผล ซึ่งผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ความเข้าใจ 2) ด้านสมรรถนะ 3) ด้านคุณค่า ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากับ 94.17 คะแนน ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ที่กำหนด

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้; การเรียนรู้ตามสภาพจริง; การเรียนรู้แบบองค์รวม

*Received December 20, 2020; Revised February 17, 2021; Accepted February 23, 2021

Abstract

The research article entitled “The development of authentic learning management model to promote a holistic learning process for students in higher education” aimed at developing the authentic learning management model to promote a holistic learning process for students in higher education. The study used the action research technique with a target group of 28 students from the 3rd year of Social Studies Major, Education Faculty, Sakon Nakhon Rajabhat University, per academic year 2/2562.

From the study, the results found that the authentic learning management model to promote a holistic learning process consists of 5 components which are: 1) Concepts, theories, beliefs, and assumptions of the learning management model; 2) Objectives or goals of the learning management model; 3) Learning content and media; 4) Learning activities and support system; 5) Evaluation. The learning management model created by the researcher conforms to the conceptual relationship of the development of the learning activity model, which consists of five phases as follows: 1st phase on basic knowledge; 2nd phase on action; 3rd phase on building a body of knowledge; 4th phase on conclusion and presentation; and 5th phase on evaluation. The achievement result of authentic learning to promote a holistic learning process for students in higher education has a score of 94.17, passing the specified criteria with a score of not less than 70%.

Keywords: Learning Management Model; Authentic Learning; Holistic Learning

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตราที่ 24 และมาตรา 25 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ กระบวนการคิดการจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา (Ministry of Education, 2010) ซึ่งมีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ ทำเป็น และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง โดยผู้สอนต้องจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรู้และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรอบรู้จากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกสถานทุกเวลา ที่มีการประสานความร่วมมือกับพ่อแม่ และบุคคลในชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพที่รัฐส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ศูนย์การเรียนรู้ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ Suthirat (2011) ได้เสนอแนวคิดว่า การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและพัฒนาได้อย่างเต็มตามศักยภาพ โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง

ฝึกปฏิบัติ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง มีการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรอบรู้ รวมทั้งมีการจัดการเรียนรู้ให้เกิดได้ในทุกเวลาและทุกสถานที่ จึงเห็นได้ว่าการศึกษาในระดับต่าง ๆ ของประเทศไทย มุ่งเน้นในเรื่องความรู้คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และการบูรณาการความรู้ รวมทั้งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยการบูรณาการสาระความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบองค์รวม แต่ข้อมูลสาระสนเทศต่าง ๆ ในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 อันเป็นยุคที่เทคโนโลยีมีก้าวหน้าหน้าเป็นอย่างมาก ข้อมูลที่มีอยู่ในโลกมีจำนวนมากมายและมีความหลากหลาย จึงอาจส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้นเนื่องจากความรู้ที่มีอยู่ในโลกอย่างหลากหลายนั้นได้ถูกจัดแยกออกจากเนื้อหาหลัก ทำให้ผู้เรียนต้องมีความตระหนักรู้และต้องใช้วิธีการเรียนรู้แบบองค์รวมหลอมรวมข้อมูล ความรู้ ทักษะ รวมถึงต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล ความรู้ จิตใจ จึงจะสามารถพัฒนาเป็นปัญญาที่จะสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้

Panit (2018) ได้กล่าวไว้ว่า “การศึกษาแบบองค์รวม” นั้นจัดว่าเป็นองค์ความรู้ที่เป็นสาขาวิชาในแนวความคิดใหม่ตามหลักการศึกษาระดับสูง ซึ่งเป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนรู้ที่เน้นปรัชญาการศึกษาเพื่อสร้างสมดุลระหว่างการเรียนรู้ภายในตนกับการเรียนรู้จากภายนอก อันเป็นแนวความคิดที่เน้นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) โดยการบูรณาการความรู้ที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ และกระบวนการเรียนรู้ภายในตนเข้าด้วยกัน เน้นการจัดสัดส่วนสาระกระบวนการทางการศึกษา และพัฒนาศักยภาพภายในของผู้เรียนได้อย่างสมดุลกัน จึงเห็นได้ว่าการศึกษาแบบองค์รวมนั้นจึงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาที่สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้เนื้อหาวิชากับกระบวนการเรียนรู้จากภายใน โดยการฝึกปฏิบัติอย่างเป็นระบบและมีแบบแผน ด้วยศาสตร์ที่ครอบคลุมตั้งแต่การเรียนรู้จักตนเองอย่างลึกซึ้ง (Contemplative practices) การขยายศักยภาพของการเรียนรู้ การฝึกทักษะ ปฏิสัมพันธ์แห่งการเรียนรู้จากบุคคลอื่นและสภาพแวดล้อม สามารถจัดการความรู้ (Knowledge management) ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตอย่างสมดุลและมีความสุข ดังแผนภาพต่อไปนี้

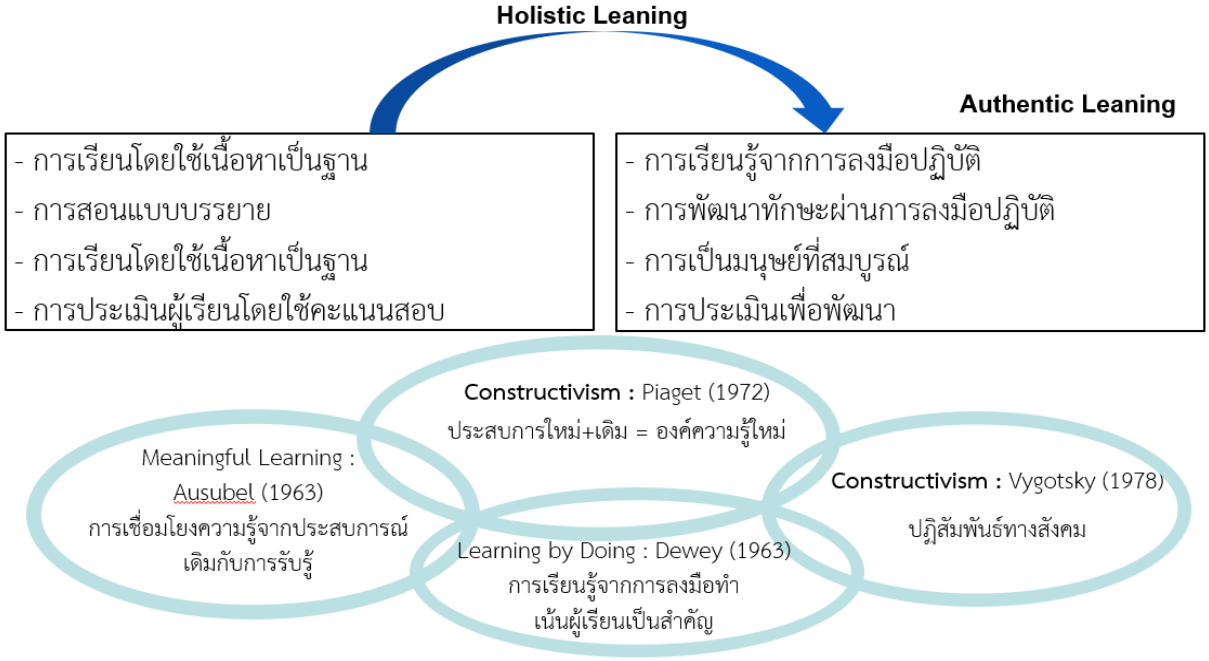

แผนภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์การจัดการเรียนรู้สู่การสังเคราะห์ทฤษฎีการเรียนรู้

การเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวมขึ้น โดยพัฒนาจากกรอบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ตามสภาพจริงและกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ความเข้าใจ มีสมรรถนะ และมีคุณค่า ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวมสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในเชิงเอกสาร แนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวนโยบายที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎีในการจัดทำร่างรูปแบบการสอนตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม โดยนำข้อสรุปจากการศึกษาเอกสารซึ่งเป็นข้อสรุปจากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) มาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นจากการสังเกต และการสัมภาษณ์มาดำเนินการสรุป โดยสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานความต้องการจำเป็นในการกำหนดประเด็นองค์ประกอบ ซึ่งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ จากนั้นจัดทำร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม ซึ่งได้ผ่านการประเมินคุณภาพภายในจากการพิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญด้วยกระบวนการการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้นได้สังเคราะห์ขึ้นโดยใช้หลักการ ทฤษฎีการเรียนรู้เป็นฐาน ดังนี้ 1) การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง Piaget, Vygotsky 2) การลงมือทำ Dewey 3)การเรียนรู้อย่างมีความหมาย Ausubel

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยได้ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research มีขั้นตอนดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1) ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบองค์รวม สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านขอพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปทดลองใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis and Mc Taggart (1990) ซึ่งดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีขั้นตอนการพัฒนา 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นความรู้พื้นฐาน ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติ ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างความรู้ด้วยตัวเอง ขั้นที่ 4 ขั้นนำเสนอและเผยแพร่ และขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล ที่เน้นการพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านสมรรถนะ และด้านคุณค่า โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นจำนวน 12 แผน จำนวน 48 ชั่วโมง แบ่งออกเป็น 3 หน่วย ได้แก่

หน่วยที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ ของประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-4 เกี่ยวกับเนื้อหาความหมาย ความสำคัญของประวัติศาสตร์ ระเบียบวิธีการทางประวัติศาสตร์ ใช้เวลา 16 ชั่วโมง

หน่วยที่ 2 หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5-8 เกี่ยวกับเนื้อหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และวิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ใช้เวลา 16 ชั่วโมง

หน่วยที่ 3 ปฏิบัติการภาคสนาม ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9-12 เกี่ยวกับเนื้อหาการปฏิบัติการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ นำเสนอ และเผยแพร่ผลงาน ใช้เวลา 16 ชั่วโมง

โดยดำเนินการด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

(1) ขั้นวางแผน (Plan) เป็นการสรุปผลจากการวิจัยระยะที่ 1 มาวางแผนพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินกิจกรรม แบบประเมินกระบวนการการเรียนรู้แบบองค์รวม และแบบประเมิน Learning Log

(2) ขั้นปฏิบัติการ (Action) นำแผนดำเนินการที่กำหนดไว้มาดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้และขั้นตอนการพัฒนาที่กำหนดไว้

(3) ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) เป็นการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้และผลของกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติการและหลังการปฏิบัติการ โดยทำการบันทึกผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามกระบวนการ

(4) ขั้นสะท้อนผล (Reflect) เป็นขั้นตอนที่ได้จากการนำข้อมูลจากการผลการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ผลจากแบบบันทึก และการสะท้อนผล มาอภิปราย วิเคราะห์ เพื่อหาข้อสรุปและนำไปปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

ซึ่งระหว่างดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในหน่วยที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ได้มีการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินกระบวนการการเรียนรู้แบบองค์รวม และการประเมิน Learning Log หลังเสร็จสิ้นการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และเมื่อดำเนินการแต่หน่วยเรียนรู้แล้วเสร็จจะมีการสะท้อนผล (Refection) การดำเนินงานของแต่ละหน่วยเรียนรู้ และนำผลการสะท้อนผลไปใช้ในการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ใน

หน่วยเรียนรู้ถัดไปเพื่อให้แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องวัตถุประสงค์และเหมาะกับบริบทของผู้เรียนให้มากที่สุด

2) หาผลสัมฤทธิ์ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบองค์รวมสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งประกอบด้วยผลการเรียนรู้ระหว่างเรียน ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม และ Learning Log และผลการเรียนรู้หลังเรียน ได้แก่ นิทรรศการ การนำเสนอนิทรรศการผลงาน (Project) และสอบโดยใช้หลักการประเมินตามสภาพจริงซึ่งมีขั้นตอนการประเมิน ดังนี้

(1) ประเมินระหว่างเรียน โดยใช้แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ แบบประเมินกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม และแบบประเมิน Learning Log กำหนดเกณฑ์ผ่านไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

(2) ประเมินหลังเรียน โดยใช้แบบประเมินนิทรรศการ แบบประเมินการนำเสนอนิทรรศการ แบบประเมินผลงาน (Project) และแบบประเมินการสอบ ด้วยการประเมินตามสภาพจริง กำหนดเกณฑ์ผ่านไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

3) การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประกอบด้วยคะแนนการประเมินจากผลการเรียนรู้ระหว่างเรียนและผลการเรียนรู้หลังเรียน ที่เกณฑ์ผ่านไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

3.2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้ข้อมูลจากแบบบันทึกการจัดการเรียนรู้ และแบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยนำข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาสาขาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในรายวิชาการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ภาคเรียนที่ 2/2562 จำนวน 28 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis and Mc Taggart (1990) โดยดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น 12 แผน จำนวน 48 ชั่วโมง ประกอบด้วย

1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1) คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม

1.2) แผนการจัดการเรียนรู้ 12 แผน จำนวน 48 ชั่วโมง ประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ ๆ ละ 4 แผน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1) แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้

2.2) แบบประเมินกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม

2.3) แบบประเมินนิทรรศการ

2.4) แบบประเมินการนำเสนอนิทรรศการ

2.5) แบบประเมินผลงาน (Project)

2.6) แบบประเมินการสอบ

3) เครื่องมือสะท้อนผลการเรียนรู้

3.1) แบบบันทึกการจัดการเรียนรู้ (บันทึกหลังการสอน)

3.2) แบบบันทึกการเรียนรู้ (Learning Log)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยผ่านการวิพากษ์ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผล 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้แบบองค์รวม 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ตามสภาพจริง 1 คน ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการวิพากษ์มาใช้ในการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสรุป ประกอบการจัดการเรียนรู้ได้ 5 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1) หลักการแนวคิด ทฤษฎี ความเชื่อและสมมติฐานของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2) วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม (Instructional and Natural Effect)

3) เนื้อหา และสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ซึ่งจะให้แนวทางในการประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

4) กิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งมีขั้นตอนการสอน (Syntax/Phase) ความสัมพันธ์ของระบบการใช้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social System) การใช้หลักการของการตอบสนอง (Principle of Reaction) และระบบสนับสนุน (Support System) ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละขั้น

5) การประเมินผล (Evaluation) ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับภาพความสัมพันธ์ของมโนทัศน์การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Joyce, and Weil, 2000) เนื่องจากการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของ Joyce, and Weil นั้นได้แสดงความสัมพันธ์ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนและพัฒนากลวิธีการเรียนรู้ (Learning Strategies) ของผู้เรียน อันเป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาตามทฤษฎียุคใหม่

โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มีการเน้นกระบวนการ 3 ส่วน คือ

1) ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) ประกอบด้วย การเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) และการคิดขั้นสูง (Deep Thinking)

2) สมรรถนะ (Competency) ประกอบด้วย การลงมือทำ การแก้ปัญหา การประยุกต์ และการสร้างความรู้ (ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะอันพึงประสงค์)

3) คุณค่า (Value) ประกอบด้วย คุณค่าภายใน (จิตใจ) คุณค่าภายนอก (คุณธรรม จริยธรรม) และการปฏิสัมพันธ์

ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการปรับปรุงจากการวิพากษ์ของผู้เชี่ยวชาญและนำไปทดลองใช้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่เรียนในภาคเรียนที่ 2/2562 รายวิชาการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จำนวน 28 คน พบว่า

ตารางที่ 1 ผลการประเมินผลการเรียนรู้ระหว่างเรียน

	ผลการเรียนรู้ระหว่างเรียน		
ผลการประเมิน	**คะแนนเฉลี่ย**	**ร้อยละ**	**แปลผล**
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 (300 คะแนน)	258.57	86.19	ผ่านเกณฑ์
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 (300 คะแนน)	279.89	93.30	ผ่านเกณฑ์
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 (300 คะแนน)	294.00	98.00	ผ่านเกณฑ์
รวมเฉลี่ย	**832.46**	**92.50**	**ผ่านเกณฑ์**

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ระหว่างเรียนจากการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มีการประเมินแบ่งออกเป็น 3 หน่วยการเรียนรู้ซึ่งแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีการประเมินผลการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม และ Learning Log สรุปผลการประเมินผลการเรียนรู้หลังเรียน พบว่า ผลการเรียนรู้ระหว่างเรียนโดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 832.46 คะแนน จากคะแนนเต็ม 300 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 92.50 ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

ตารางที่ 2 ผลการประเมินผลการเรียนรู้หลังเรียน

	ผลการเรียนรู้หลังเรียน		
ผลการประเมิน	**คะแนนเฉลี่ย**	**ร้อยละ**	**แปลผล**
นิทรรศการ (21 คะแนน)	20.25	96.43	ผ่านเกณฑ์
การนำเสนอนิทรรศการ (15 คะแนน)	14.25	95.00	ผ่านเกณฑ์
ผลงาน (Project) (27 คะแนน)	25.75	95.37	ผ่านเกณฑ์
สอบ (27 คะแนน)	26.00	96.30	ผ่านเกณฑ์
รวมเฉลี่ย	**86.25**	**95.83**	**ผ่านเกณฑ์**

จากตารางที่ 2 การวิเคราะห์ผลการเรียนรู้หลังเรียนจากการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มีการประเมินผลการเรียนรู้จากนิทรรศการ การนำเสนอนิทรรศการ ผลงาน (Project) และสอบ สรุปผลการประเมินผลการเรียนรู้หลังเรียน พบว่า ผลการ

เรียนรู้หลังเรียนโดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 86.25 คะแนน จากคะแนนเต็ม 90 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 95.83 ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

ตารางที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพิจารณาจากร้อยละของผลการเรียนรู้ระหว่างเรียน และผลการเรียนรู้หลังเรียน นำมาคิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากสัดส่วนคะแนนผลการเรียนรู้ระหว่างเรียนเท่ากับ 50 คะแนน และผลการเรียนรู้หลังเรียนเท่ากับ 50 คะแนน ตามเกณฑ์ที่กำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 สรุปผลได้ ดังนี้

การประเมินผลการเรียนรู้	**คะแนนที่ได้ คิดเป็นร้อยละ**	**คิดเป็นสัดส่วน (50 คะแนน)**	**แปลผล**
ผลการเรียนรู้ระหว่างเรียน	92.50	46.25	ผ่านเกณฑ์
ผลการเรียนรู้หลังเรียน	95.83	47.92	ผ่านเกณฑ์
รวมคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (100 คะแนน)		**94.17**	**ผ่านเกณฑ์**

จากตารางที่ 3 การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีคะแนนเท่ากับ 94.17 คะแนน ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

องค์ความรู้ใหม่

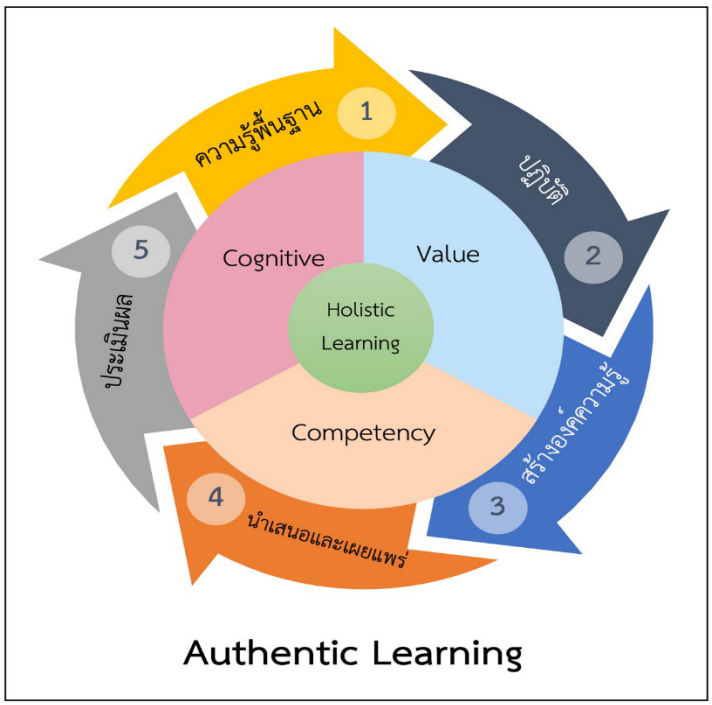

แผนภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม

จากแผนภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม มีขั้นตอนการพัฒนา 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ความรู้พื้นฐาน ขั้นที่ 2 ปฏิบัติ ขั้นที่ 3 สร้างองค์คามรู้ ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและนำเสนอ ขั้นที่ 5 ประเมินผล ซึ่งผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) ได้แก่ การเรียนรู้เชิงลึก และการคิดขั้นสูง 2) สมรรถนะ (Competency) ได้แก่ ความรู้ ทักษะ (การลงมือทำ การแก้ปัญหา การประยุกต์ การสร้างความรู้ คุณลักษณะ/เจตคติ และ3) ด้านคุณค่า (Value) ได้แก่ คุณค่าภายใน (จิตใจ) คุณค่าภายนอก (คุณธรรม จริยธรรม) และการปฏิสัมพันธ์ และเกิดผลการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงคือผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้ในการเปลี่ยนแปลงตนเอง (กระบวนทัศน์) ที่ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจสามารถเชื่อมโยงตนเอง สิ่งแวดล้อมและสังคม และประยุกต์ใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มีความตรงภายในทั้งนี้เพราะผ่านกระบวนการวิพากษ์จากผู้เชี่ยวชาญด้วยการการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และมีการปรับปรุงรูปแบบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนการนำไปทดลองใช้ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้เป็นรูปแบบที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำเพื่อให้เกิดการค้นพบและสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง และมีความตรงภายนอกจากการทดลองใช้ด้วยการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวมที่ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการแนวคิด ทฤษฎี ความเชื่อและสมมติฐานของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม (Instructional and Natural Effect) 3) เนื้อหาและสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ซึ่งจะให้แนวทางในการประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 4) กิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งมีขั้นตอนการสอน (Syntax/Phase) ความสัมพันธ์ของระบบการใช้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social System) การใช้หลักการของการตอบสนอง (Principle of Reaction) และระบบสนับสนุน (Support System) ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละขั้น 5) การประเมินผล (Evaluation) ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับภาพความสัมพันธ์ของมโนทัศน์การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ความรู้พื้นฐาน ขั้นที่ 2 ปฏิบัติ ขั้นที่ 3 สร้างองค์ความรู้ ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและนำเสนอ ขั้นที่ 5 ประเมินผล ซึ่งผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) ได้แก่ การเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) และการคิดขั้นสูง (Deep Thinking) 2) ด้านสมรรถนะ (Competency) ได้แก่ ความรู้ ทักษะ (การลงมือทำ การแก้ปัญหา การประยุกต์ การสร้างความรู้) เจตคติ และ 3) ด้านคุณค่า (Value) ได้แก่ คุณค่าภายใน (จิตใจ) คุณค่าภายนอก (คุณธรรม จริยธรรม) และการปฏิสัมพันธ์ และเกิดผลการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงคือผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้ในการเปลี่ยนแปลงตนเอง

(กระบวนทัศน์) ที่ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจสามารถเชื่อมโยงตนเอง สิ่งแวดล้อมและสังคม และประยุกต์ใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์

จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม สำหรับนึกศึกษาระดับอุดมศึกษา มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากับ 94.17 คะแนน ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ซึ่งพิจารณาจากผลการเรียนรู้ระหว่างเรียน มีคะแนนเท่ากับ 46.25 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 95.41 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ทั้งนี้เป็นเพราะการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือทำด้วยตนเองโดยการเชื่อมโยงประสบการณ์ใหม่กับความรู้เดิมจะสามารถทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาแค้นและหาคำตอบ สอดคล้องกับแนวคิดของ Piaget (1972) ที่ว่าการที่ผู้เรียนได้ลงมือทำจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ฝังแน่นเพราะได้พบเจอกับสถานการณ์ปัญหาและหาทางแก้ปัญหาหรือค้นหาคำตอบด้วยการเชื่อมโยงประสบการณ์ใหม่กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนจนทำให้ค้นพบคำตอบจากการสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเอง และผลการเรียนรู้หลังเรียน มีคะแนนเท่ากับ 47.29 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 95.83 ทั้งนี้เพราะผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความรู้ความเข้าใจและสมรรถนะในการสร้างองค์ความรู้และผลงาน (Project) อีกทั้งยังทำให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของตนเองได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ron Miller (2000) ได้อธิบายว่าการเรียนรู้แบบองค์รวมนั้นเกิดจากการเชื่อมโยงประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใกล้ตัว ทั้งนี้ผู้เรียนสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการเปลี่ยนแปลงตนเองด้วยการเปลี่ยนแปลงความรู้ที่ตนเองมีอยู่ให้เป็นความคิดรวบยอดใหม่ โดยบูรณการความรู้ความเข้าใจและกระบวนการเรียนรู้ ด้วยการลงมือปฏิบัติหรือแก้ปัญหาจากการทำงานร่วมกันทำให้มีปฏิสัมพันธ์จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้อื่น รู้จักรับผิดชอบ ยอมรับในตนเองและผู้อื่นทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายมิติจากการเรียนรู้แบบองค์รวม

สรุป

รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการแนวคิด ทฤษฎี ความเชื่อและสมมติฐาน 2) วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย (Instructional and Natural Effect) 3) เนื้อหา และสื่อการเรียนการสอน 4) กิจกรรมการเรียนรู้ 5) การประเมินผล (Evaluation) ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ความรู้พื้นฐาน ขั้นที่ 2 ปฏิบัติ ขั้นที่ 3 สร้างองค์คามรู้ ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและนำเสนอ ขั้นที่ 5 ประเมินผล ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) 2) ด้านสมรรถนะ (Competency) 3) ด้านคุณค่า (Value) ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากับ 94.17 คะแนน ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ขั้นตอนการเรียนรู้แต่ละขั้นนั้นเน้นให้ผู้เรียนลงมือทำ ดังนั้น ผู้สอนต้องคอยใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ซึ่งนำไปสู่การคิดแก้ปัญหาและลงมือทำ โดยผู้สอนคอยให้คำแนะนำและกระตุ้นให้ผู้เรียนคอยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การปฏิบัติการภาคสนามหรือการศึกษาแหล่งเรียนรู้จริงนั้น ผู้สอนจะต้องมีการเตรียมความพร้อมผู้เรียนและติดต่อประสานงานสถานที่ และวิทยากร ให้พร้อม อาจให้ผู้เรียนแบ่งหน้าที่ในการติดต่อประสานงานเพื่อฝึกกระบวนการในการทำงานโดยมีผู้สอนให้ให้คำแนะนำ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียรู้แบบองค์รวม สามารถปรับกิจกรรมแต่ละขั้นตอนได้ตามธรรมชาติของเนื้อหาวิชาและบริบทที่จะไปใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละพื้นที่

References

Ausubel, P. (1963). *The Psychology of Meaningful Verbal Learning.* New York: Grune & Station Inc.

Dewey, J. (1967). *Democracy and Education: an Introduction to the Philosophy of Education*. New York: Free Press.

Gazette. (2010). *National Education Act B.E. 2542 amended (No. 2) 2002.* Retrieved May 18, 2018, from http://www.person.mwit.ac.th

Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2000). *Model of Teaching*. 6th ed. Boston: Allyn and Bacon.

Kemmis, S., & McTaggart, R. (1990). *The Action Research Planer*. (3rd ed.). Victoria: Deakin University.

Miller, R. (2000). *What Are Schools For? Holistic Education in American Culture.* Brandon, VT: Holistic Education Press.

Ministry of Education. (2010). *National Education Act B.E. 2542 Amended (No.2) B.E. 2545.* Bangkok: Shipping Organization Printing House goods and packages.

Panit, W. (2018). *Learning the Value of Life: Life is Learning, Learning is Life*. Institution of Ashram Arts: Bangkok.

Piaget, J. (1972). *Epistemology of Interdisciplinary Relationships. Paris*: Organization for Economic Cooperation and Development.

Suthirat, C. (2011). *Authentic Learning*. Nonthaburi: Sahamit Printing and Publishing.

Vygotsky, L. (1978). Interaction between learning and development. *Readings on the development of children,* 23(3), 34-41.

ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู*

Experimental Results of Flexible Learning Model for Pre – Service Teachers

[1]เฉลิมชัย โสสุทธิ์, [2]สันติ วิจักขณาลัญฉ์ และ [3]ประสาท เนืองเฉลิม

[1]Chaloemchai Sosutha, [2]Santi Wijakkanalan and [3]Prasart Nuangchalerm

[1,2]มหาวิทยาลัยขอนแก่น, [3]มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1,2]Khon Kaen University, Thailand.

[3]Mahasarakham University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: tom431051039@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู และ 2) พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโดยที่จำนวนผู้เรียนร้อยละ 70 มีคะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่กำลังในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 28 คน ใช้ระเบียบวิจัยเชิงปฏิบัติการประกอบด้วยวงจรปฏิบัติ 3 วงจร คือ วงจรที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 – 5 วงจรที่ 2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 – 10 และวงจรที่ 3 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 11 – 15 เวลาในการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 60 คาบ คาบละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) บันทึกผลการจัดการเรียนรู้และกิจกรรม 2) แบบทดสอบท้ายวงจรที่ 1 – 3 และ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาวิชาชีพครูที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถในการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ และ 2) นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยร้อยละ 72.99 โดยที่นักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 71.43 ซึ่งบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้; การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น; นักศึกษาวิชาชีพครู

*Received November 28, 2020; Revised January 10, 2021; Accepted February 23, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to develop flexible learning management model for undergraduate students in a teaching profession program; and 2) to develop the students' learning achievement, with seventy percent of students achieving at least seventy percent for the average score. Purposive sampling was employed to acquire a sample group of 28 undergraduate students enrolled in a teaching profession program at Buriram Rajabhat University's Education Faculty during the academic year B.E. 2562. The study employed the action research method based on three practical circles which were: the first circle on the 1st – 5th lesson plans; the second circle on the 6th – 10th lesson plans; and the third circle on the 11th – 15th lesson plans. The total duration for lesson plans was 60 classes and 50 minutes for each class. The research instruments were 1) the record of the lesson plans and activities; 2) quiz on the three practical circles; and 3) the learning achievement test for students in a teaching profession who studied using a flexible learning management model. The statistics used were mean, percentage, and standard deviation (S.D.).

From the study, the following results are found: 1) The flexible learning management model for undergraduate students in a teaching profession program helps in the development of students' knowledge and capability in flexible learning; and 2) Students have learning achievement with a mean of 72.99, of which 20 students passing the criteria of 70% accounting for 71.43 percent. The findings met the research objectives, demonstrating that flexible learning management is effective based on the criteria that were specified.

Keywords: Learning Management Model; Flexible Learning; Teaching Profession Students

บทนำ

การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วโลก การศึกษาระดับอุดมศึกษาไม่เพียงแต่ทำให้คนได้มีโอกาสพัฒนาให้มีทักษะระดับสูงที่จำเป็น ในตลาดแรงงานทุก ๆ ด้านเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งของการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่จำเป็นสำหรับทุกภาคส่วนของสังคม เช่น ครูอาจารย์ แพทย์ พยาบาล วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ นักสังคมศาสตร์ ผู้ประกอบการ ข้าราชการ และอื่น ๆ คนที่มีการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะสามารถพัฒนาขีดความสามารถ และทักษะในการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และความสามารถในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศและท้องถิ่น และการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น เป็นครู เป็นแพทย์ เป็นผู้นำ และผู้บริหารในรัฐบาลที่จะต้องทำการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญ ๆ ซึ่งส่งผลต่อประเทศและสังคมโดยส่วนรวม ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการศึกษา

ในระดับอุดมศึกษานั้นมีคุณค่าอย่างมหาศาลในการพัฒนาบุคลากรเข้าปฏิบัติงานในทุกภาคส่วน ของประเทศไทย (Commissioner of National Reform Steering Assembly, 2017) การจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาโดยเฉพาะระดับปริญญาตรีในชั้นเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น ผู้สอนจะมีการตั้งเป้าหมายในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากกว่าการให้ผู้เรียนฟังการบรรยายตลอดบทเรียน โดยผู้สอนจะใช้เวลาไม่มากในการให้ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อแนะนำ แต่เวลาส่วนใหญ่ จะเน้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมที่มีความหมาย เช่น อภิปราย ศึกษาข้อมูลจากตำรา ห้องสมุดหรืออินเทอร์เน็ต ระดมความคิด สร้างโครงงาน ผลิตผลงาน แสดงบทบาทสมมติ การแก้ปัญหา การวิจัย เป็นต้น ซึ่งวิธีการเรียนรู้เหล่านี้ตั้งอยู่บนฐานความคิดโดยผู้เรียนจะได้เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมมากกว่าการเรียนแบบรับฟังหรือรับรู้จากสิ่งที่ผู้สอนพูดอยู่คนเดียวเป็นเวลานาน และการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มากกว่าการพยายามทำความเข้าใจสิ่งที่ผู้สอนอธิบาย การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเข้าไปช่วย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในระดับอุดมศึกษาจะคำนึงถึงองค์ประกอบสามส่วน คือ ผู้สอน ผู้เรียน และผู้เรียนได้เรียนรู้ และทำงานด้วยตนเอง (Sakulpom, 2014) องค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้ประสบความสำเร็จได้ คือ ผู้สอน ดังนั้น ถ้าจะแก้ไขระบบการจัดการเรียนรู้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเริ่มต้นแก้ไขให้กับผู้ที่จะประกอบวิชาชีพครู ด้วยเหตุนี้สถาบันอุดมศึกษาที่มีคณะศึกษาศาสตร์หรือคณะครุศาสตร์ ซึ่งมีหน้าที่ผลิตครูโดยตรง จำเป็นต้องมีการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู เพราะครูเป็นบุคคล ที่สำคัญที่สุดของการปฏิรูปการศึกษา ภาระหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ และพัฒนาความสามารถของผู้เรียนเป็นหน้าที่ของครูที่ต้องปรับปรุงและพัฒนารูปแบบของกระบวนการจัดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ จากกระบวนทัศน์เดิมที่ครูเป็นผู้มอบความรู้ก็จะเปลี่ยนเป็นช่วยกันออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับผู้เรียน นั่นคือ “กระบวนการเรียนรู้สำคัญกว่าความรู้” เป้าหมายของการเรียนรู้จะมิใช่ตัวความรู้อีกต่อไป เพราะตัวความรู้นั้นมีมากมายเกินกว่าจะมอบให้ผู้เรียน ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีหนทางค้นหาความรู้ด้วยตนเองจากสิ่งแวดล้อมและอินเทอร์เน็ต สิ่งที่ควรทำคือ การมีกระบวนทัศน์ใหม่ที่จะพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้น จะเห็นว่าการเรียนรู้ไม่ได้อยู่ที่เพียงแค่ในเวลาเรียน แต่เป็นได้ทุกเวลา การจัดการเรียนรู้จึงมักเป็นลักษณะของการเรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งทำให้ผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง (Watson, and Johnson, 2011)

การเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลายในปัจจุบันนั้นอาจตอบโจทย์ผู้เรียนได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากโลกาภิวัตน์ (Globalization) ได้เปลี่ยนทุกสิ่งบนโลกให้เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบเดิมอาจจะไม่ประสบผลสำเร็จต่อนักศึกษาวิชาชีพครูอีกต่อไป จุดเปลี่ยนของสังคมโลกแห่งการเรียนรู้ การเข้าถึงข้อมูลที่สะดวกรวดเร็ว ทุกที่ ทุกเวลา ผ่านระบบเครือข่าย (Network) การเชื่อมโยง การแพร่กระจายที่เป็นไปอย่างไร้พรมแดนไร้ขีดจำกัด เทคโนโลยีที่ถูกพัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของความสะดวก การพกพา การใช้งานร่วมกันกับสื่อสารสนเทศที่หลากหลาย การเรียนอาจจะไม่จำกัดอยู่แต่ในเฉพาะห้องเรียน หรือห้องสมุดอีกต่อไป นักศึกษาวิชาชีพครูสามารถเลือกที่จะเรียนได้ตามเวลา สถานที่ที่ตนเองสะดวก เนื้อหาที่ตนเองอยากรู้ สิ่งที่ตนเองสนใจ หรือสิ่งที่ผู้สอนต้องการให้นักศึกษาวิชาชีพครูเกิดการ

เรียนรู้ การเปิดสู่โลกกว้าง โลกแห่งการเรียนรู้ยุคใหม่ โลกของการเรียนรู้แบบดิจิทัล ในหนึ่งคำถาม ที่ผู้สอนต้องการคำตอบจากนักศึกษาวิชาชีพครู อาจมีวิธีการที่แตกต่างและหลายช่องทางในการได้มา ซึ่งคำตอบการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนจะต้องสอดคล้องและเอื้อต่อนักศึกษาวิชาชีพครูให้นักศึกษาวิชาชีพครู มีอิสระสามารถบริหารเวลา วิธีการ การตัดสินใจด้วยตนเองให้เกิดความรับผิดชอบต่อองค์ความรู้ที่ได้รับ มากที่สุด (Thongpitak, 2017) ในต่างประเทศมีการคิดค้นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายให้มีความทันสมัยเหมาะกับผู้เรียน อาทิ มหาวิทยาลัยในประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศออสเตรเลีย ได้จัดการเรียนรู้โดยให้ชื่อว่าการเรียนแบบยืดหยุ่น (Flexible Learning) โดยการใช้เครือข่ายการเรียนรู้แบบออนไลน์ซึ่งเกิดจากความต้องการของผู้เรียนในการบริหารจัดการเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ ทำการเรียนด้วยตนเองอย่างอิสระ นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถควบคุมการเรียนรู้ของตนเองได้ และสามารถกำกับตัวเองได้ ทั้งยังเป็นทางเลือกให้กับผู้เรียนและผู้สอนอีกด้วย (Shurville et al. 2008) นอกจากนี้นักการศึกษาของไทยยังให้ความสนใจในรูปแบบการเรียนในลักษณะยืดหยุ่น โดยเป็นวิธีการจัดการศึกษาที่จะเอื้อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้เลือกเรียนตามความสนใจ และความถนัดของตนเอง โดยเน้นการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนในด้านความสามารถในการเลือกและวิเคราะห์ข้อมูล หรือสารสนเทศ รู้จักการวางแผนการใช้สารสนเทศให้เกิดประโยชน์และตรงกับความต้องการมากที่สุด อย่างไรก็ตาม แนวทางการเรียนรู้ก็ได้เริ่มมีการพัฒนามากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เช่น การนำสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาช่วยในการเรียนรู้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ทักษะให้ดีขึ้น นอกเหนือไปจากการเรียนในห้องเรียนอย่างไม่มีข้อจำกัด ซึ่งวิธีการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นนี้มีความเหมาะสม และสามารถนำมาปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาชีพครูได้ เนื่องจากคุณลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นจะปรับให้มีความเหมาะสมกับนักศึกษาวิชาชีพครู ทั้งในด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้และสื่อ หรือแหล่งการเรียนรู้ (Wijakkanalan, 2005)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิชาชีพครู

2. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยที่จำนวนผู้เรียนร้อยละ 70 มีคะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยระยะนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิชาชีพครู ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis, and Mc Taggart (1988) เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิชาชีพครู

1. ทดลองใช้โดยทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ชั้นปีที่ 3 หมู่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ที่เรียนในรายวิชาการจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 28 คน

3. เครื่องมือในการวิจัย

3.1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1.1) คู่มืออาจารย์สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู

3.1.2) แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 15 แผน

3.2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1) แบบประเมินพฤติกรรมความสามารถในการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นของนักศึกษาวิชาชีพครู

3.2.2) แบบสัมภาษณ์สำหรับความสามารถในการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นของนักศึกษาวิชาชีพครู

3.3) เครื่องมือสะท้อนผล

3.3.1) แบบบันทึกภาคสนาม ใช้บันทึกการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู

3.3.2) แบบทดสอบท้ายวงจร

3.3.3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4. การสร้างเครื่องมือ

4.1) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1.1) ศึกษาเอกสาร และคู่มือการใช้หลักสูตรการศึกษาทั่วไปเกี่ยวกับหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างรายวิชาชีพครูบังคับ คุณลักษณะของบัณฑิต แหล่งเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้

4.1.2) ศึกษารายวิชาชีพครู เกี่ยวกับคำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ แนวการจัดกระบวนการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้

4.1.3) สร้างเครื่องมือในการวิจัยโดย 1) เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย ชื่อรายวิชา เรื่อง เวลา สาระสำคัญ จุดประสงค์ การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล บันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้ และภาคผนวก จากนั้นนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาปรับปรุงแก้ไข และ 2) จัดทำคู่มืออาจารย์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย คำชี้แจง ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบ ความหมายของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ ปรัชญาและแนวคิดพื้นฐาน วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ แนวทางการวัดและประเมินผล ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ และภาคผนวก จากนั้นนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาปรับปรุงแก้ไข

4.1.4) ปรับปรุงเครื่องมือ และจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์

4.2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2.1) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู

4.2.2) กำหนดเนื้อหาและโครงสร้างของเครื่องมือตามกรอบแนวคิดจากการศึกษาหลักการแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

4.2.3) สร้างเครื่องมือตามเนื้อหาและโครงสร้างของเครื่องมือตามกรอบแนวคิดที่กำหนด จากนั้นนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาปรับปรุงแก้ไข

4.2.4) ปรับปรุงเครื่องมือและจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์

4.3) เครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนผล

4.3.1) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างแบบสะท้อนผลที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู

4.3.2) กำหนดเนื้อหาและโครงสร้างของเครื่องมือตามกรอบแนวคิดจากการศึกษาหลักการแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยสร้างแบบสะท้อนผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ตามกรอบแนวคิด

4.3.3) สร้างเครื่องมือแบบสะท้อนผลตามเนื้อหา โครงสร้าง และจุดมุ่งหมายของเครื่องมือตามกรอบแนวคิดที่กำหนด โดยสร้างข้อคำถามที่สามารถพิจารณาการสะท้อนความคิด และสะท้อนพฤติกรรมที่แสดงออก จากนั้นนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาปรับปรุงแก้ไข

4.3.4) ปรับปรุงเครื่องมือและจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์

ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ในรายวิชาการจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน โดยดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น 15 แผนจำนวน 45 ชั่วโมง แบ่งออกเป็น 3 วงจร ดังนี้

วงจรที่ 1 ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 – 5 เกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานการจัดการเรียนรู้ ทฤษฎีและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แนวคิดพื้นฐานการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ใช้เวลา 15 ชั่วโมง

วงจรที่ 2 ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 – 10 เกี่ยวกับเทคนิคการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน เทคนิคการจัดการเรียนรู้ในยุค Thailand 4.0 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม และการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ใช้เวลา 15 ชั่วโมง

วงจรที่ 3 ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 11 – 15 เกี่ยวกับการจัดการชั้นเรียน การพัฒนาศูนย์การเรียนในสถานศึกษา หลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้ 1 หลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้ 2 หลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้ 3 ใช้เวลา 15 ชั่วโมง

ผู้วิจัยดำเนินการด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งแต่ละวงจรจะประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) เป็นการสรุปผลจากการวิจัยระยะที่ 1 มาวางแผนพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินพฤติกรรมความสามารถในการเรียนรู้ และแบบสัมภาษณ์สำหรับความสามารถในการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติการ (Action) นำแผนการจัดการเรียนรู้มาดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ ที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมหรือกระบวนการ และผลของกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติการและหลังการปฏิบัติการ โดยทำการบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามกระบวนการ โดยใช้แบบบันทึกภาคสนาม

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผล (Reflection) เป็นขั้นตอนที่ได้จากการนำข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมหรือกระบวนการ และผลจากแบบบันทึกต่าง ๆ มาอภิปราย วิเคราะห์ เพื่อหาข้อสรุปและนำไปปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการสอน ซึ่งระหว่างการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในวงจรที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ได้มีการประเมินพฤติกรรมความสามารถในการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น สัมภาษณ์สำหรับความสามารถในการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น และการบันทึกภาคสนามหลังเสร็จสิ้นการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และเมื่อดำเนินการแต่ละวงจรการเรียนรู้แล้วเสร็จจะมีการสะท้อนผล

การดำเนินการของแต่ละวงจร และนำผลการสะท้อนไปใช้ในการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ในวงจรถัดไปเพื่อให้แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนมากที่สุด และเมื่อสิ้นสุดการพัฒนารูปแบบผู้วิจัยจึงดำเนินการหาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งจำนวนผู้เรียน ร้อยละ 70 มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถแสดงตามจุดประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขา วิชาชีพครู มีการพัฒนา ดังนี้

1.1 เอกสารประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1.1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 15 แผน

1.1.2 คู่มืออาจารย์

1.1.3 แบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

1.1.4 แบบทดสอบท้ายวงจร

1.1.5 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.1.6 แบบสังเกตพฤติกรรม

1.1.7 แบบสัมภาษณ์

1.1.8 แบบบันทึกภาคสนาม

1.1.9 แบบประเมินความพึงพอใจ

1.2 ส่วนประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

2.2.1 ชื่อรูปแบบ

2.2.2 ความหมาย

2.2.3 ปรัชญาพื้นฐาน

2.2.4 หลักการ

2.2.5 แนวคิด

2.2.6 วัตถุประสงค์

2.2.7 เงื่อนไข

2.2.8 ผลที่เกิดกับผู้เรียน

2.2.9 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทดลองใช้รูปแบบ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis, and Mc Taggart (1988) เป็นแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครูให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา ศึกษาบริบท และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จนกระทั่งสามารถสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 9 ประการ ดังนี้ 1) ชื่อรูปแบบ 2) ความหมาย 3) ปรัชญาพื้นฐาน 4) หลักการ 5) แนวคิด 6) วัตถุประสงค์ 7) เงื่อนไข 8) ผลที่เกิดกับผู้เรียน และ 9) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ที่ 2 การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 28 คน และวัดประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาวิชาชีพครู ที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู

นักศึกษาวิชาชีพครู (คนที่)	คะแนนเต็ม (80 คะแนน)	ร้อยละ
1	50	**62.50**
2	68	**85.00**
3	62	**77.50**
4	58	**72.50**
5	57	**71.25**
6	60	**75.00**
7	67	**83.75**
8	56	**70.00**
9	58	**72.50**

นักศึกษาวิชาชีพครู (คนที่)	คะแนนเต็ม (80 คะแนน)	ร้อยละ
10	50	**62.50**
11	56	**70.00**
12	55	**68.75**
13	57	**71.25**
14	63	**78.75**
15	59	**73.75**
16	62	**77.50**
17	48	**60.00**
18	59	**73.75**
19	61	**76.25**
20	47	**58.75**
21	52	**65.00**
22	70	**87.50**
23	61	**76.25**
24	52	**65.00**
25	58	**72.50**
26	69	**86.25**
27	55	**68.75**
28	65	**81.25**
ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	58.39	**72.99**
S.D.	6.14	

จากตารางที่ 1 ผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาวิชาชีพครูที่เรียน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู พบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ย $\bar{x}$ = 58.39 และค่า S.D. = 6.14 คิดเป็นร้อยละ 72.99 ซึ่งมีจำนวนนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 71.43 ผลการทดสอบจากแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์หลังจากที่นักศึกษาได้เรียนรู้ผ่านรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์มากกว่าเกณฑ์ 70/70 ที่กำหนดไว้

องค์ความรู้ใหม่

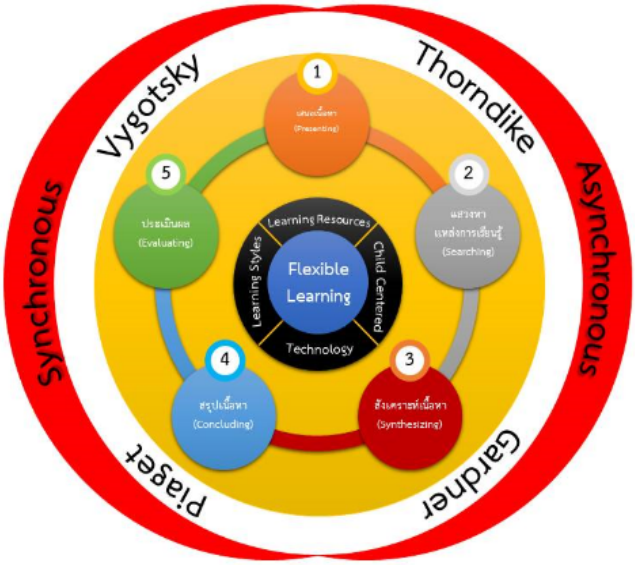

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิชาชีพครู

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น

1. แหล่งการเรียนรู้ (Learning Resources) หมายถึง แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมไปถึงการที่ผู้สอนต้องจัดเตรียมทรัพยากรการเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องทำการวางแผนและจัดเตรียมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ เหมาะสม และเพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน เพื่อสนับสนุนให้การจัดการเรียนรู้โดยเน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นให้สามารถบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ได้

2. เทคโนโลยี (Technology) หมายถึง เทคโนโลยีที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือผู้เรียนกับผู้เรียน ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องสร้างโอกาสในการใช้เทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน จัดทำศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองทั้งในและนอกเวลาเรียน ช่วยพัฒนาทักษะการสืบค้น แสวงหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น

3. การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Centered) หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านสื่อและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความสนใจของผู้เรียน โดยมีผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวก ซึ่งต่างจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ทั่วไปที่เน้นให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้จากการสอนของผู้สอนโดยตรง แนวการจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้เกิดขึ้นจากความเชื่อพื้นฐานที่ว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตัวเองได้ แต่แตกต่างที่ความต้องการความสนใจ และความถนัด รวมไปถึงทักษะต่าง ๆ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จึงไม่ควรที่จะเป็นไปในแนวทางเดียว ควรมีความหลากหลาย และตอบสนองให้กับผู้เรียนได้ทุกกลุ่ม

4. รูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) หมายถึง ผู้สอนจะต้องออกแบบจัด การเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความยืดหยุ่นโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกรูปแบบในการเรียนรู้ได้หลากหลายตามความต้องการ และความถนัด นอกเหนือจากวิธีการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนแบบปรกติ เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – Directed Learning) การเรียนโดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์ (Computer Mediated Learning) การเรียนเป็นกลุ่ม และการเรียนแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นต้น ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน จากทั้งพื้นฐานทางบ้าน ประสบการณ์ความรู้เดิม ความถนัด ความชำนาญ และความสนใจแตกต่างกันออกไป ย่อมมีรูปแบบการเรียนรู้ของตนเองแตกต่างกันออกไป เช่น ผู้เรียนบางคนสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ดีจากการอ่านทบทวนซ้ำ ๆ ผู้เรียนบางคนสามารถเรียนรู้และจดจำได้ดีจากการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมกับผู้อื่นผู้เรียนบางคนสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ดีและสามารถนำไปปฏิบัติได้จากการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อมัลติมีเดียแบบรายบุคคล หรือผู้เรียนบางคนต้องอาศัยการเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อประกอบ กับการทบทวนความรู้ร่วมกับเพื่อน เป็นต้น

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

1. เสนอเนื้อหา (Presenting) หมายถึง นักศึกษาวิชาชีพครูเลือกและแจ้งผู้สอนเกี่ยวกับหัวข้อที่สนใจจะศึกษาจากเนื้อหาที่ผู้สอนกำหนดให้

2. แสวงหาแหล่งการเรียนรู้ (Searching) หมายถึง นักศึกษาวิชาชีพครูแสวงหาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ที่แตกต่างกันตามความสนใจ

3. สังเคราะห์เนื้อหา (Synthesizing) หมายถึง นักศึกษานำข้อมูลที่ได้ศึกษา มาจากแหล่งการเรียนรู้จากความสนใจของแต่ละบุคคลมารวมกันและอภิปรายในกลุ่มของตนเอง

4. สรุปเนื้อหา (Concluding) หมายถึง นักศึกษาวิชาชีพครูลงความเห็นสรุปเนื้อหาร่วมกัน

5. ประเมินผล (Evaluating) หมายถึง นักศึกษาวิชาชีพครูประเมินความสำเร็จในการนำเสนอข้อมูลของกลุ่มของตนเองในรูปแบบต่าง ๆ

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง

1. Thorndike’s Connected Theory

2. Lev Vygotsky's Social Constructivist Theory

3. Piaget's Theory of Cognitive Development

4. Gardner’s Theory of Multiple Intelligences

รูปแบบการรับ – ส่งข้อมูลในการเรียนรู้

1. Synchronous หมายถึง การนำเสนอองค์ความรู้ รวมถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน หรือผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน เกิดขึ้น ณ เวลาพร้อมกัน หรือเกิดขึ้น ณ เวลาจริง ลักษณะการนำเสนอของ e – Learning ที่อยู่ในรูปแบบนี้ได้แก่ การใช้ระบบ Video Conference หรือระบบ Online Chat ไม่ว่าจะเป็นชนิดเสียงหรือตัวอักษร การปฏิสัมพันธ์จะเกิดขึ้น ณ เวลาเดียวกัน

2. Asynchronous หมายถึง การนำเสนอในลักษณะนี้ คู่ปฏิสัมพันธ์ไม่จำเป็นต้องใช้เวลา ที่ตรงกัน ตัวอย่างการเรียนการสอน e – Learning ในลักษณะนี้ ได้แก่ การที่ให้นักศึกษาเรียนรู้ผ่านทางเว็บเพจ การปฏิสัมพันธ์ อาจเกิดขึ้นโดยการใช้กระดานสนทนาอิเล็กทรอนิกส์ (Web Board) หรือการใช้ E – mail เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน ผู้สอนทำการจัดการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่า ผู้สอนยังมีการปฏิบัติการสอนให้มีความยืดหยุ่นบ้างเป็นบางครั้ง หรือบางเรื่อง ซึ่งผู้สอนยังมีความเข้มงวดต่อการจัดการเรียนรู้ อาจส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเครียด รู้สึกไม่เป็นอิสระในการเรียนรู้ รวมถึงไม่ได้มีการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อันจะส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนได้ อีกทั้งผลการวิจัยยังพบสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน พบว่า ผู้สอนพบปัญหาด้านเวลาในการจัด การเรียนรู้ ด้านสถานที่หรือห้องเรียนที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ และด้านอุปกรณ์ สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้จึงอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้เรียนมีปัญหา โดยจากการจัดการเรียนรู้ยังพบว่า ผู้เรียนมีปัญหา ด้านความรู้ ด้านการวิเคราะห์เชิงตัวเลข และด้านความรับผิดชอบต่อการเรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ประกอบด้วย 1) ชื่อรูปแบบ 2) ความหมาย 3) ปรัชญาพื้นฐาน 4) หลักการ 5) แนวคิด 6) วัตถุประสงค์ 7) เงื่อนไข 8) ผลที่เกิดกับผู้เรียน และ 9) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ โดยรูปแบบมีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ 1) แหล่งการเรียนรู้ 2) เทคโนโลยี 3) การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 4) รูปแบบการเรียนรู้ ซึ่งโดยภาพรวมรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นแสดงให้เห็นถึงขั้นตอน หรือโครงสร้างในการกระบวนการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยมุ่งให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ทั้ง 2 ด้านคือ ด้านพุทธพิสัย และด้านจิตพิสัย อีกทั้งรูปแบบได้แสดงให้เห็นว่า ผู้สอนและผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้และไม่มีข้อจำกัดด้านเวลา สถานที่ เนื้อหา การประเมินผลการเรียนรู้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างอิสระ โดยมีหลักการความยืดหยุ่นเป็น 3 ประการ คือ 1) การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกเวลา และทุกสถานที่ 2) การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ และ 3) การเรียนรู้ที่ประหยัดเวลา และค่าเดินทาง ซึ่งสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยดิสกิน (Deakin University) ประเทศออสเตรเลีย ซึ่งมหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้มีการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น โดยมีลักษณะของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น จะต้องประกอบด้วย เวลา ความก้าวหน้า สถานที่ เนื้อหา รูปแบบการเรียนรู้ การประเมินผลการร่วมมือ/การมีส่วนร่วมผู้ดำเนินการ/ทีมงาน อีกทั้งรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นยังเป็นไปตามแนวคิดของ Casey, and Wilson (2005) ได้สรุปมิติความยืดหยุ่นไว้ 5 มิติ ได้แก่ มิติด้านเวลา เนื้อหาของหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียน วิธีการจัดการเรียนรู้และทรัพยากร และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ และตรงกับแนวคิดของ Wijakkanalan (2005) ที่กล่าวว่า คุณลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสามารถปรับให้มีความเหมาะสมกับนักศึกษาวิชาชีพครู ทั้งในด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และสื่อหรือแหล่งการเรียนรู้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นที่พัฒนาแล้วแต่ละด้านมีคุณภาพมาก ได้แก่ ด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบ ด้านความเหมาะสมของรูปแบบ ด้านการใช้ประโยชน์ และด้านความถูกต้อง นั่นแสดงให้เห็นว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้จริง มีความเหมาะสม และมีคุณภาพมากที่จะทำให้ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาอื่น ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ มีการวิเคราะห์เชิงตัวเลขหรือการเชื่อมโยง รวมไปถึงการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้มากขึ้น ทั้งนี้ รูปแบบที่สร้างและพัฒนาขึ้นนั้นเป็นไปตาม การสร้างรูปแบบเชิงภาษา (Semaantic Model) ได้แก่ความคิดที่แสดงออกผ่านทางการใช้ภาษา (พูดและเขียน) รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านศึกษาศาสตร์ (Khammanee, 2011) ตามหลักการสร้างรูปแบบ คือ 1) รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้ 2) โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสำพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์/เรื่องนั้นได้ 3) รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้ 4) รูปแบบควรจะประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationships) มากกว่าความสำพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative Relationships) ส่วนผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นคะแนน ของการเรียนรู้แบบรายบุคคลจะมีคะแนนสูงกว่าผู้เรียนที่มีการเรียนรู้แบบกลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ ส่วนพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละสัปดาห์ พบว่า มีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ แต่ไม่สูงเกินกันมากทำใดนัก ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะวางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้สอน และวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นที่ผู้วิจัยสร้าง และพัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตามเป้าหมาย ซึ่งเป็นไปตามการสร้างนวัตกรรมการศึกษาในความหมายของ Dechakoop, and Yindeesuk (2015) ที่กล่าวว่า นวัตกรรมการศึกษา เป็นสิ่งที่ได้รับการคิดค้น และจัดทำขึ้นใหม่ หรือพัฒนาดัดแปลงจากของเดิมที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยและใช้ได้ผลยิ่งขึ้น ได้แก่ แนวคิด แนวทาง ระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ Hardware การจัดการเรียนรู้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ สื่อและเทคนิคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อช่วยให้การศึกษา และการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิผลสูงกว่าเดิม เกิดแรงจูงใจและประหยัดเวลา ในการเรียนรู้ รวมทั้งแก้ปัญหาต่าง ๆ ทางการศึกษาได้เกิดประโยชน์สูงสุดกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นทรัพยากรอันมีค่าที่สุดของโลก

สรุป

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีประสิทธิผลและเหมาะสมกับการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้นักศึกษาวิชาชีพครูสามารถช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นของนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 เพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ของนักศึกษาวิชาชีพครู ทั้งในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง เน้นการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้

จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายได้ทุกที่ทุกเวลา และนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการแสวงหาความรู้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้พัฒนาความสามารถของตนเองในการเลือกวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ และมีการวางแผนเพื่อใช้สารสนเทศได้อย่างหลากหลายตามความต้องการของตนเอง เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในโลกยุคปัจจุบัน อนึ่งยังเป็นการเตรียมนักศึกษาวิชาชีพครูที่จะไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาเพื่อให้เป็นครูที่มีศักยภาพ และมีความก้าวหน้าในวิชาชีพเพื่อประโยชน์ต่อการปรับปรุง พัฒนาตนเอง และพัฒนางานได้อย่างเหมาะสมต่อไป โดยมีข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ ดังนี้ 1) ควรขั้นเตรียมการจัดการเรียนรู้สำหรับชั่วโมงเรียนแรก คือ มีการตรวจสอบและทบทวนความรู้เดิมเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะจัดการเรียนรู้ แนะนำการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อช่วยในการจัดการเรียนรู้ในกับนักศึกษาวิชาชีพครูก่อน เพื่อให้เกิดความคุ้นชินและสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการลดเวลา และความสับสนระหว่างการจัดการเรียนรู้ 2) ใช้การเสริมต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้คำถามกระตุ้นความคิด จัดให้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนกับระหว่างผู้สอนกับนักศึกษาวิชาชีพครูและนักศึกษาวิชาชีพครูกับนักศึกษาวิชาชีพครูให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดกระบวนการคิด การแสดงความคิดเห็น และ 3) เพิ่มกิจกรรมการเน้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติการแก้ปัญหาจากสภาพจริงให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้นักศึกษาวิชาชีพครูเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) ตามทฤษฎีพิพัฒนาการนิยม (Progressivism)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นจะต้องอาศัยความร่วมมือของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะเรื่องของการวางแผนการเรียนของผู้เรียน การจัดสรรเวลาในการเรียน ความรับผิดชอบในการควบคุมการเรียนรู้ของตนเองให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ เนื่องจากหากผู้เรียนไม่ให้ความร่วมมือในการเรียน จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนั้น ผู้สอนควรจะต้องคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นถึงความสำคัญของการเรียนเพื่อให้การเรียนรูปแบบนี้ ประสบความสำเร็จตามแผนการเรียนที่ผู้สอนได้กำหนดไว้

1.2 สื่อการเรียนที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนแบบยืดหยุ่น จำเป็นจะต้องพิจารณาเลือกใช้สื่อการเรียนที่มีความเหมาะสมด้านเนื้อหา ระยะเวลาในการผลิต กำลัง (ความสามารถ) ในการผลิต ความพร้อมทางด้านอุปกรณ์/เครื่องมือในการใช้งาน สื่อการเรียนทั้งของผู้เรียนและผู้สอน ความพร้อมและปัญหาด้านค่าใช้จ่ายที่จะเกิดจากการเชื่อมต่อระบบเครือข่ายในการใช้งาน เป็นอย่างยิ่งก่อนการเลือกใช้งาน เนื่องจากหากเลือกใช้สื่อที่ไม่เหมาะสมในปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว อาจส่งผลให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนรู้ตามมาได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการวิจัยและพัฒนาแหล่งเรียนรู้เครือข่ายไร้สายระดับอุดมศึกษาที่เป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันต่าง ๆ ที่เปิดสอนรายวิชาเดียวกัน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางในศาสตร์นั้น ๆ โดยใช้งาน

และเชื่อมต่อผ่านอุปกรณ์พกพาประเภทต่าง ๆ ของผู้เรียน เพื่อสนับสนุนรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายของกลุ่มผู้เรียน พัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การสื่อสาร การสร้างความร่วมมือ การเชื่อมโยงความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การแบ่งปันความรู้ระหว่างกลุ่มผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ และการแบ่งปันความรู้จากผู้สอนต่างสถาบัน ผู้เชี่ยวชาญ ไปสู่กลุ่มผู้เรียน เพื่อก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ในศาสตร์ด้านต่าง ๆ ในรูปแบบเฉพาะทาง ถือเป็นการสร้างความยืดหยุ่นและการแบ่งปันในสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนในศาสตร์แต่ละสาขาอย่างแท้จริง

2.2 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับผู้เรียนหลายระดับ เช่น ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา เพื่อทำการศึกษาถึงผลที่แท้จริง หากผู้เรียนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นต้องแต่เด็กจนถึงระดับอุดมศึกษาจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้หรือไม่ และพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนมีความคงทนต่อการเรียนรู้ที่ได้รับอย่างไร

References

Casey, J., & Wilson, P. (2005). A practical guide to providing flexible learning in further and higher education. *Quality Assurance Agency for Higher Education*. Retrieved April 21, 2020, from http://www.enhancementthemes.ac.uk/docs/publications/a-practical-guide-to-providingflexible-learning-in-further-and-higher-education.pdf?sfvrsn=34

Commissioner of National Reform Steering Assembly. (2017). *System Reform Plan for Higher education.* N.P.

Dechakoop, P., & Yindeesuk, P. (2015). *Learning Management in the 21st Century*. Bangkok: Chulalongkorn Press.

Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planer*. (3rd ed). Victoria: Deakin University.

Khammanee, T. (2011). *Pedagogy: Knowledge for Organizing the Learning Process with Efficiency*. (14th ed.). Bangkok: Chulalongkorn Press.

Sakulpom, S. (2014). *Development of Flexible Learning Model for Pre – Service Teachers.* (Doctoral Dissertation). Kasetsart University. Bangkok.

Shurville, S., O'Grady, T., & Mayall, P. (2008). Educational and Institutional Flexibility of Australian Educational Software. *Campus-Wide Information Systems,* 25(2), 74-84.

Thongpitak, N. (2017). *Development of Flexible Learning Management Model for Students in Lower Northeastern Rajabhat University*. (Doctoral Dissertation). Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.

Watson, J., & Johnson, L. K. (2011). *Online Learning: A 21st Century Approach to Education, Bringing Schools into the 21st Century, Explorations of Educational Purpose 13.* Retrieved April 25, 2020, from http://www.lifecircles-inc.com/Learningtheories/IP/GAMiller.html

Wijakkanalan, S. (2005). *Research Report Developing Flexible Forms of Learning Activities Through the eClassNet System.* Khon Kaen: Faculty of Education Khon Kaen University.

_____. (2005). Innovational Teaching through flexible learning. *Journal of Education Graduate Studies Research*, KKU., 28

พัฒนาการของการศึกษาปรัชญาการเมืองในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2469-2561*

A Development on the Study of Political Philosophy in Thailand, A.D.1926-2018

ศุภชัย ศุภผล

Suphachai Suphaphol

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Ramkhamhaeng University, Thailand

Corresponding Author's Email: Suphachai31@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับภาพรวมเกี่ยวกับพัฒนาการของการศึกษาปรัชญาการเมืองตะวันตกในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2561 และ 2) เพื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับบริบทอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาปรัชญาการเมืองตะวันตกในประเทศไทยตามแต่ละยุคสมัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะจงโดยผู้ให้ข้อมูลคือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสอนปรัชญาการเมืองในประเทศไทยจำนวน 13 ท่าน กรอบทฤษฎีที่ใช้คือ แนวการวิเคราะห์แบบประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (History of Political Thought)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปรัชญาการเมืองตะวันตกได้เข้ามาสู่ประเทศไทยครั้งแรกตั้งแต่ พ.ศ. 2469 ผ่านงานแปลของเพลโต (Plato) เรื่อง Lysis หรือว่าด้วยมิตรภาพ (Friendship) โดยกรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ และหลังจากนั้นในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นักปฏิวัติก็ได้มีการนำงานแปลปรัชญาการเมืองตะวันตกมาสร้างความชอบธรรมให้กับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง อย่างไรก็ดีปรัชญาการเมืองนั้นได้เริ่มมีการศึกษาอย่างเป็นทางการก็ช่วง พ.ศ. 2500 ซึ่งจากช่วงเวลาดังกล่าวก็ได้ส่งผลโดยตรงต่อการที่ปรัชญาการเมืองในช่วงเวลานี้เจริญเติบโตในแง่ของการที่มีผู้ศึกษาทำวิจัยมากขึ้นและยังส่งผลมาจนถึงปี พ.ศ. 2561 2) ปรัชญาการเมืองในประเทศไทยนั้นมีการแปรผันตามบริบทและสังคมการเมืองของไทยในแต่ละยุค ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2561 ซึ่งไม่ว่าในยุคที่เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการ ปรัชญาการเมืองตะวันตกก็มักจะถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับระบอบการปกครองอยู่ตลอดเวลา

คำสำคัญ: ปรัชญาการเมือง; ทฤษฎีการเมือง; ประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง; พัฒนาการ

---

*Received August 3, 2020; Revised December 13, 2021; Accepted December 17, 2021

Abstract

This research article consisted of the following objectives: 1) to study the overall picture of the evolution of Western political philosophy in Thailand from A.D. 1932 to 2018; and 2) to analyze the conditions that contributed to the shift in Western political philosophy in Thailand at each era. The study applied a qualitative research method by studying documents and purposive sampling interview. The key informants were those who were related with the teaching of political philosophy in Thailand, in a total of 13 persons. An analysis of the history of political thought was employed as the theoretical framework.

From the study, it is found as follows: 1) In the year A.D. 1926, Prince Devawongse Varoprakar introduced Western political philosophy to Thailand for the first time through his translation of Plato's work called "Lysis" or "On Friendship." Following that, during the regime shift in A.D. 1932, revolutionaries brought translations of Western political philosophy to legitimate the change in the nation's governance. However, political philosophy was formally studied in A.D. 1957, which had a direct impact on the progress of political philosophy owning to the increasing number of researchers in this field and continued to influence until the year A.D. 2018; and 2) Thai political philosophy evolved in response to Thailand's political context and society from A.D. 1932 to 2018, whether in the age of democracy or dictatorship, Western political philosophy was always used to legitimize the nation's regime.

Keywords: Political Philosophy; Political Theories; History of Political Thought; Development

บทนำ

ตามที่ทราบกันว่า ปรัชญาการเมือง (Political Philosophy) คือสาขาวิชาย่อยในรัฐศาสตร์ (Political Science) และอาจจะกล่าวอีกได้ว่า การศึกษาทางการเมืองแนวปรัชญาการเมืองนั้นเป็นแนวการศึกษาแรกที่มนุษย์เริ่มศึกษาการเมือง (Approach) และรูปแบบวิธีการศึกษาดังกล่าวยังสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะขาดหายหรือไม่ได้รับความนิยมในบางช่วงก็ตามที สำหรับจุดมุ่งหมายของปรัชญาการเมืองมีความแตกต่างกับการศึกษารัฐศาสตร์แบบกระแสหลักอยู่ในประเด็นที่ว่า เป็นการศึกษาถึงธรรมชาติ หรือสิ่งที่เป็นพื้นฐานที่สุดหรือความจริงแท้สูงสุดอันเป็นสากลในทางการเมือง แต่จะไม่มุ่งอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองเป็นกรณียกตัวอย่างจากในกรณีเดียวกับข้างต้น นักปรัชญาการเมืองจะตั้งคำถามว่าพลเมืองในรัฐมีสิทธิที่จะประท้วงได้หรือไม่ และถ้ามีสิทธิ สิทธิดังกล่าวได้วางอยู่บนความชอบธรรมแบบใด ซึ่งรูปแบบการศึกษาเช่นนี้ จะเป็นการมุ่งสร้างบรรทัดฐานตามความเชื่อของนักคิดแต่ละคนขึ้นมา (Norm) ด้วยเหตุนี้ปรัชญาการเมืองจึงถูกเรียกว่าการศึกษาการเมืองแบบปทัสถาน (Normative) คือ เป็นการศึกษาถึงสิ่งที่เป็นพื้นฐานในทางการเมือง เพื่อที่จะ

นำความรู้นั้นไปสร้างบรรทัดฐานหรือการเมืองที่ควรจะเป็นขึ้นมา เช่น ความยุติธรรมที่ดีควรจะเป็นแบบใด หรือผู้ปกครองที่ดีควรจะเป็นอย่างไร เป็นต้น (Somboon, 2018) นอกจากนี้แล้ว ในแง่ของวิธีการศึกษาปรัชญาการเมืองก็มีความแตกต่างกับวิธีการศึกษาของรัฐศาสตร์กระแสหลักในปัจจุบันอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากปรัชญาการเมืองไม่ได้มีการพยายามหาคำตอบ หรือมีการหาความรู้ด้วยระเบียบวิธีวิจัยแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) แต่ปรัชญาการเมืองจะใช้ทัศนคติ ค่านิยม ประสบการณ์ ของตัวนักปรัชญาการเมืองมาอธิบาย ซึ่งทั้งนี้ทั้งนั้นคำอธิบายจะต้องเป็นเหตุเป็นผล และสามารถอธิบายเป็นระบบระเบียบ (Limmanee, 2005)

สำหรับในประเทศไทยในปัจจุบันนั้น จากการสำรวจในเบื้องต้นมีการเรียนการสอนวิชาปรัชญาการเมืองอยู่แทบจะทุกหลักสูตรของคณะรัฐศาสตร์ทั้งระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา เช่น คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น แต่กระนั้นการศึกษาองค์ความรู้ประเภทปรัชญาการเมืองได้รับความสนใจและความสำคัญอยู่น้อยมากไปจนถึงแทบจะไม่ให้ความสำคัญเลย ซึ่งหากพิจารณาจากสถาบันการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ที่เก่าแก่ในสังคมไทย อย่างเช่น คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การเรียนการสอนทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษามีเพียงหนึ่งหรือสองวิชา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มีไว้เพียงประกอบหลักสูตรเท่านั้น มากไปกว่านั้น คณาจารย์ที่สำเร็จการศึกษาเฉพาะทางด้านปรัชญาการเมืองก็ปรากฏให้เห็นมีจำนวนเพียงไม่กี่ท่านเมื่อเปรียบเทียบกับสาขาหลักอื่นๆ ในทางรัฐศาสตร์ เช่น สาขารัฐประศาสนศาสตร์หรือบริหารรัฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งวิชาปรัชญาการเมืองถือได้ว่าเป็นรากฐานที่สำคัญขององค์ความรู้ในทางรัฐศาสตร์ แต่สำหรับประเทศไทยการศึกษาปรัชญาการเมืองมีข้อจำกัดอย่างมากทั้งในแง่บุคลากรหรือผู้สอน ตลอดจนงานแปลตัวบทที่ถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญของการศึกษาที่อยู่อย่างจำกัดอย่างมากเช่นกัน (Mukdaratsami, 2015)

นอกจากนี้แล้ว ตัวผู้วิจัยเองเคยได้ศึกษาและทำวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองในประเทศไว้บ้างคือ การศึกษาปรัชญาการเมืองของรุสโซในประเทศไทย หรือวิทยานิพนธ์เรื่องการสร้างความนิยม และปัญหาเกี่ยวกับการตีความทฤษฎีการเมืองของ ฌอง ฌากส์ รุสโซ ในบริบทการเมืองไทย (Suphaphol, 2013) แต่กระนั้นงานวิจัยดังกล่าวศึกษาเน้นแต่การนำความคิดของรุสโซมาใช้หรือดัดแปลงให้เหมาะสมกับบริบทการเมืองไทยซึ่งในเรื่องดังกล่าวก็มีการกล่าวถึงปรัชญาการเมืองอื่นๆ ไว้บ้างแต่ก็เป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยเห็นว่าปรัชญาการเมืองในเมืองไทยนั้นเป็นเรื่องที่น่าสนใจและสมควรที่จะอธิบายและศึกษาต่อ แต่ด้วยข้อจำกัดในเวลาดังกล่าวจึงทำให้ไม่ได้ศึกษาภาพรวมทั้งหมดเกี่ยวกับปรัชญาการเมือง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงคิดว่าในอนาคตถ้ามีเวลาสมควรต่อยอดศึกษาในเรื่องดังกล่าวที่เน้นเรื่องปรัชญาการเมืองในประเทศไทยที่มากกว่าการศึกษานักคิดคนใดคนหนึ่งในประเทศไทย เพราะการศึกษาในลักษณะนี้จะทำให้เห็นภาพกว้างได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นแม้ว่าอาจจะไม่ลุ่มลึกเท่ากับการศึกษาเจาะลึกผ่านนักปรัชญาการเมืองแต่ละคน

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าวิชาปรัชญาการเมืองนั้นมีความสำคัญและมีความเก่าแก่อย่างมากในการศึกษารัฐศาสตร์ แต่การศึกษาปรัชญาการเมืองกลับมีจำกัดมาก ประกอบกับงานที่ศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองโดยเฉพาะที่เกี่ยวประวัติและพัฒนาการของการศึกษาปรัชญาการเมืองที่จะทำให้เห็นภาพรวมเกี่ยวกับสาขาหลักที่สำคัญที่สุดสาขาหนึ่งของรัฐศาสตร์กลับมีน้อยมากเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการปรัชญาการเมืองในประเทศไทยตั้งแต่เริ่มเข้ามาจนกระทั่งเปลี่ยนผ่านไปแต่ละยุค โดยมุ่งสนใจที่จะศึกษาถึงพัฒนาการของการศึกษาในแต่ละช่วงเวลา โดยผู้วิจัยเชื่อว่าปรัชญาการเมืองนั้นก็เช่นเดียวกับศาสตร์ตะวันตกอื่นๆ ที่เข้าในสังคมไทยด้วยเหตุผลบางประการ และสิ่งเหล่านี้จะมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับภาพรวมเกี่ยวกับพัฒนาการของการศึกษาปรัชญาการเมืองในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2561

2. เพื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับบริบทอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาปรัชญาการเมืองในประเทศไทยตามแต่ละยุคสมัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พัฒนาการของการศึกษาปรัชญาการเมืองในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2469-2561” ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากหนังสือ บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนปรัชญาการเมืองในประเทศไทย โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมเอกสาร เนื้อหา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนปรัชญาการเมืองในอดีต เพื่อนำมาใช้ในการสร้างเครื่องมือ และนำมาเป็นกรอบในการทำวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ทำการวิจัยเชิงเอกสารโดยศึกษาพัฒนาการของการเรียนการสอนปรัชญาการเมืองตะวันตกในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2561 ซึ่งเอกสารที่ค้นคว้าก็คือ ตำรา หนังสือพิมพ์ หนังสือวิชาการที่ถูกเขียนขึ้นเพื่อให้ประกอบการเรียนในมหาวิทยาลัย หนังสือปรัชญาการเมืองที่ปรากฏอยู่ตามท้องตลาด หนังสือแปลปรัชญาการเมืองตะวันตก หลักสูตรของมหาวิทยาลัยต่างๆ ในอดีต

ขั้นตอนที่ 3 การสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติม โดยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยรูปแบบเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Directive Interview)

ขั้นตอนที่ 4 ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบบเจาะจง (Purposeful Selection) ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสอนปรัชญาการเมืองตะวันตกในประเทศไทยทั้งหมด 13 ท่าน ได้แก่ ศ.ดร.ไชยันต์ ไชยพร, ศ.พิเศษ ดร.จิรโชค วีระสย, รศ.ดร. สมเกียรติ วันทะนะ, รศ.ดร.พิศาล มุกดารัศมี, ผศ.ดร.กานต์ บุณยะกาญจน, ผศ.โกศล โรจนพันธุ์, ผศ.ดร.

จักรี ไชยพินิจ, ผศ.ดร.ชญาน์ทัต ศุภชลาศัย, ดร.โชติสา ขาวสนิท, ผศ.ดร.นิติ มณีกาญจน์, ผศ.ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, ผศ.ดร.วัชรพล พุทธรักษา และ ผศ.อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง

ขั้นตอนที่ 5 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้นำมาวิเคราะห์ โดยการจัดกลุ่ม ให้ความหมาย พร้อมสรุปเนื้อหา และนำข้อมูลเชิงเอกสารที่วิเคราะห์ไว้เกี่ยวกับการเรียนการสอนปรัชญาการเมืองในประเทศไทย ทำการวิเคราะห์หาข้อสรุปหรือคำอธิบายเชิงทฤษฎีจากลักษณะหรือบริบทโดยทั่วไปไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับปรากฏการณ์ในเชิงพรรณนาอย่างมีระบบระเบียบถูกต้องตรงประเด็นและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 นำเสนอสิ่งที่ค้นพบและข้อเสนอแนะให้กับหน่วยงานต้นสังกัดที่ให้ทุนการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องพัฒนาการของการศึกษาปรัชญาการเมืองในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2469-2561 สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 พัฒนาการของปรัชญาการเมืองตะวันตกในประเทศไทยนั้นได้เริ่มเข้ามาสู่ประเทศไทยอย่างช้าที่สุดก็คือช่วงปี พ.ศ. 2469 งานชิ้นแรกที่แปลเป็นภาษาไทยโดยแปลจากตัวบทชิ้นสำคัญของเพลโต (Plato) ซึ่งงานชิ้นดังกล่าวได้ใช้ต้นฉบับแปลในภาษาอังกฤษ โดย Benjamin Jowett เรื่อง Lysis และเมื่อแปลเป็นไทยก็ได้มีการตั้งชื่อว่า “ว่าด้วยมิตรหรือเพื่อน” (Friendship) แปลโดย กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ เมื่อ พ.ศ. 2431 และรวมเล่มเพื่อพิมพ์เป็นหนังสืองานศพอีกในปี พ.ศ. 2469 ต่อมาในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ปรัชญาการเมืองได้ปรากฏขึ้นในรูปแบบของงานแปลจำนวนมาก โดยงานแปลที่พบส่วนใหญ่เป็นงานประเภทของนักปรัชญาการเมืองสกุลเสรีนิยม เช่น การแปลงานเขียนของรุสโซ โดยนักแปลที่ใช้ชื่อว่าคณะยุวสาร ปรากฏสองชิ้นด้วยกัน ได้แก่ “ความเรียงว่าด้วยเศรษฐกิจการเมืองของรุสโส” (Discourse on Political Economy) ในปี พ.ศ. 2478 และ “เอมีล หรือ ว่าด้วยการศึกษา” (Emile or on Education) ในปี พ.ศ. 2479 แปลโดยเตียง ศิริขันธ์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความชอบธรรมและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 (Chaiyaporn, 2012)

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2490 เป็นช่วงที่อุดมการณ์ของคณะราษฎรได้เสื่อมลงและสลายไปในที่สุดเมื่อมีการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2500 ปรัชญาการเมืองในช่วงเวลานี้มีการเกิดขึ้นของแนวคิดมาร์กซ์ที่นิยมศึกษามากขึ้นหลังจากช่วงหลังปี พ.ศ. 2475 ถูกกีดกันโดยคณะราษฎร มีการนำเอาแนวคิดมาร์กซ์มาใช้ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อเข้าสู่ช่วงปี พ.ศ. 2500 ปรัชญาการเมืองตะวันตกได้ไปปรากฏอยู่ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ซึ่งเริ่มตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2506 โดยในวารสารดังกล่าวนี้ปรากฏงานของนักปรัชญาการเมืองกรีกโบราณเป็นจำนวนมาก จนกระทั่ง พ.ศ. 2515 ปรัชญาการเมืองมีพัฒนาการอย่างก้าวกระโดดจากการที่คนไทยที่ไปศึกษาปรัชญาการเมืองจากตะวันตกสำเร็จเป็นคนแรก คือ สมบัติ จันทรวงศ์ โดยสำเร็จการศึกษาจาก Claremont Graduate University สหรัฐอเมริกา และได้เข้ามาสอนวิชาปรัชญาการเมืองที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วยวิธีแบบใหม่คือการอ่านตัวบทอย่างเคร่งครัด (Chaiyaporn, 2005) ตลอดจนบุกเบิกการทำตำราและแปลงานปรัชญาการเมืองชั้นต้นเป็นจำนวนมาก

(Boonyakanchana, 2015) ในขณะเดียวกันพัฒนาการของปรัชญาการเมืองขยายตัวอย่างกว้างขวางออกไปอีกจากการเข้ามารับตำแหน่งอาจารย์ของไชยันต์ ไชยพร ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2535 ถือได้ว่าเป็นปัจจัยเร่งประการหนึ่งที่ยิ่งทำให้การศึกษาปรัชญาการเมืองได้รับความนิยมมากขึ้นกว่าแต่เดิมโดยเฉพาะการเกิดงานวิจัยจำนวนมากในระดับบัณฑิตศึกษาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในขณะเดียวกันไชยันต์ ไชยพร อาจจะถือได้ว่าเป็นอาจารย์คนแรกที่จบหลักสูตรปรัชญาการเมืองและสามารถสอนปรัชญาการเมืองได้ตรงกับที่สำเร็จการศึกษามา (Pongsawat, 2020) ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 วีระ สมบูรณ์ ได้เข้ามาเป็นอาจารย์ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำให้วิชาปรัชญาการเมืองมีความเข้มแข็งขึ้น (Chaipinit, 2020) ส่งผลให้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535-2561 มีวิทยานิพนธ์จากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจำนวนมากที่ศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาการเมือง เป็นการกระตุ้นให้มีผู้ทำวิทยานิพนธ์ด้านปรัชญาการเมืองมากขึ้นไปโดยปริยาย ทำให้มีบุคลากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านปรัชญาการเมืองเป็นการเฉพาะมากขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นการบุกเบิกและกรุยทางสำหรับการศึกษาปรัชญาการเมืองอย่างเป็นระบบของไทย (Chaiyaporn, 2020) ด้วยเหตุนี้จึงไม่อาจจะปฏิเสธได้เลยว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้การศึกษาปรัชญาการเมืองพัฒนาออกไปมาจากการวางรากฐานวิชาปรัชญาการเมืองของสมบัติ จันทรวงศ์ ที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี พ.ศ. 2515 ซึ่งยุคดังกล่าวถือว่าเป็นการเกิดขึ้นของการศึกษาปรัชญาการเมืองอย่างจริงจังในสถาบันการศึกษาที่มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ โดยอาจจะเรียกว่ายุคดังกล่าวเป็นช่วงเวลาแห่งการวางรากฐานของการศึกษาปรัชญาการเมืองในประเทศไทย ต่อเนื่องมาจนปี พ.ศ. 2535 ที่ไชยันต์ ไชยพรได้กลับมาเป็นอาจารย์ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ช่วงเวลาดังกล่าวก็ถือว่าเป็นช่วงเวลาที่ปรัชญาการเมืองมีการขยายตัวออกไปเป็นจำนวนมาก

จากพัฒนาการของปรัชญาการเมืองตะวันตกในประเทศไทยสามารถแบ่งช่วงเวลาและแนวทางการศึกษาปรัชญาการเมืองในแต่ละช่วงเวลา ดังนี้ (1) ช่วงปี พ.ศ. 2469 จนถึง พ.ศ. 2475 เป็นช่วงเวลาที่ปรัชญาการเมืองตะวันตกเริ่มเข้ามาสู่ประเทศไทยผ่านการแปลบทตัวของเชื้อพระวงศ์คนสำคัญ คือ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ซึ่งปรัชญาการเมืองในช่วงเวลานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เชื้อพระวงศ์และขุนนางได้ศึกษาเกี่ยวกับวิทยาการของตะวันตกเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ (Chaiyaporn, 2012; Boonyakanchana, 2015; Chariamphan, 2018) (2) ช่วงปี พ.ศ. 2475 จนถึง พ.ศ. 2490 เป็นช่วงเวลาที่ปรัชญาการเมืองถูกนำมาสร้างความชอบธรรมและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีงานแปลเกิดขึ้นจำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่เป็นการแปลของนักปรัชญาการเมืองสกุลเสรีนิยม เช่น งานเขียนของรุสโซแปลโดยคณะยุวสารและเตียง ศิริขันธ์ เป็นต้น (Suphaphol, 2013) (3) ช่วงปี พ.ศ. 2490 จนถึง พ.ศ. 2500 เป็นช่วงเวลาที่เกิดแนวคิดมาร์กซ์ขึ้นในปรัชญาการเมืองและถูกนำมาใช้ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นำโดย สุภา ศิริมานนท์ และกุหลาบ สายประดิษฐ์ (Roongcharoen, 1983; Ativanichayapong, 2009) (4) ช่วงปี พ.ศ. 2500 จนถึง พ.ศ. 2515 ช่วงเวลาที่ปรัชญาการเมืองในยุคกรีกโบราณเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากซึ่งมี

การเผยแพร่ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ โดยมี สุลักษณ์ ศิวรักษ์ หรือ ส. ศิวรักษ์ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นบรรณาธิการ ซึ่งบทความในวารสารส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดทางปรัชญาการเมืองของโสเครติส เพลโต และอริสโตเติล ส่งผลให้ปรัชญาการเมืองยุคกรีกโบราณเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย (Sivaraksa, 1964; Niyomthai, 1990) (5) ช่วงปี พ.ศ. 2515 จนถึง พ.ศ. 2535 ปรัชญาการเมืองมาถึงจุดเปลี่ยนสำคัญเมื่อสมบัติ จันทรวงศ์ เข้ามาสอนวิชาปรัชญาการเมืองที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วยวิธีแบบใหม่คือการอ่านตัวบทอย่างเคร่งครัด ตลอดจนบุกเบิกการเขียนตำราและแปลงานปรัชญาการเมืองชั้นต้นเป็นจำนวนมากเป็นการวางรากฐานการศึกษาปรัชญาการเมืองอย่างเป็นระบบ ตัวอย่างงานเขียนและงานแปลชิ้นสำคัญ เช่น ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น : บทวิเคราะห์โสเกรตีส ประวัติปรัชญาการเมืองเล่ม 1-3 และเจ้าผู้ปกครอง ซึ่งแปลและเขียนคำนำจากหนังสือ The Prince ของ Niccolo Machiavelli เป็นต้น (Chantornvong, 1984; Chaiyaporn, 2005; Boonyakanchana, 2015; Virasaya, 2019; Wantana, 2020) และ (6) ช่วงปี พ.ศ. 2535 จนถึง พ.ศ. 2561 ปรัชญาการเมืองขยายตัวอย่างกว้างขวางออกไปอีกนำโดยไชยันต์ ไชยพร และวีระ สมบูรณ์ จากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แนวทางการศึกษาปรัชญาการเมืองเกิดขึ้นอย่างหลากหลายผ่านการทำวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษา ตัวอย่างเช่น แนวความคิดว่าด้วยความเสื่อมของระบอบการปกครองศึกษาเปรียบเทียบ Plato กับ Nietzsche ของพิศาล มุกดารัศมี การศึกษาแนวคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพในเหตุการณ์ตุลาคม 2516 และพฤษภาคม 2535 โดยเปรียบเทียบกับแนวคิดทางการเมืองของจอห์น ล็อค ของโชติสา ขาวสนิท การสร้างความนิยมและการตีความ “เจ้าผู้ปกครอง” ของมาคิอาเวลลีในบริบทการเมืองไทยของกานต์ บุณยะกาญจน เป็นต้น นอกจากนี้ ปรัชญาการเมืองยังแพร่หลายไปในมหาวิทยาลัยต่างๆ ตัวอย่างเช่น คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา และคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ล้วนแต่มีการเรียนการสอนวิชาปรัชญาการเมืองทั้งสิ้น ส่งผลให้การเรียนการสอนปรัชญาการเมืองตะวันตกได้เจริญก้าวหน้ามากที่สุดช่วงเวลาหนึ่ง (Chaiyaporn, 2005, 2020; Mukdaratsami, 2018, 2020; Suphaphol, 2020)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ปรัชญาการเมืองในประเทศไทยนั้นมีการแปรผันตามบริบทและสังคมการเมืองของไทยในแต่ละยุค ดังนี้ ยุคแรก ตั้งแต่ พ.ศ. 2469 จนถึง พ.ศ. 2475 บริบทและสังคมการเมืองยุคก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นยุคที่มีการสร้างความทันสมัยและให้รอดพ้นจากการล่าอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก ทำให้ปรัชญาการเมืองถูกนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ (Amarinratana, 1979; Chaiyaporn, 2012) ยุคที่สอง ตั้งแต่ พ.ศ.2475 จนถึง พ.ศ. 2490 ปรัชญาการเมืองถูกนำไปใช้สนับสนุนและสร้างความชอบธรรมต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (Suphaphol, 2013) ยุคที่สาม ตั้งแต่ พ.ศ. 2490 จนถึง พ.ศ. 2500 โดยเป็นช่วงที่อุดมการณ์แบบคณะราษฎรได้เหือดหายและตกต่ำลงไปภายใต้การรัฐประหารของจอมพล ผิน ชุณหะวัน ซึ่งสนับสนุนจอมพล ป.พิบูลสงคราม จนสิ้นสุดอย่างสิ้นเชิงในปี พ.ศ. 2500 ซึ่งเป็นปีที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบทางการเมืองอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งแตกต่างจาก

ในยุคของคณะราษฎรซึ่งกีดกันแนวคิดมาร์กซ์ โดยแนวคิดมาร์กซ์ได้รับความสนใจเพราะจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้ปัญญาชนไทยส่วนหนึ่งมองว่าแนวทางบริหารแบบเดิมอาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาปัจจุบันของชาติได้ ทำให้หลังปี พ.ศ. 2490 แนวคิดมาร์กซ์ได้รับความนิยมในการศึกษามากขึ้น โดยมีการกล่าวถึงตัวนักคิดโดยตรง เช่น คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และเลนิน (Lenin) ผ่านกลุ่มอักษรสาสน์ ซึ่งนำโดยสุภา ศิริมานนท์ จนกระทั่ง พ.ศ. 2500 ปรัชญาการเมืองตะวันตกได้เข้าไปมีบทบาทในการเรียนการสอนรัฐศาสตร์ในสถาบันการศึกษาต่างๆ ในประเทศไทย เนื่องจากได้รับอิทธิพลทางการเมืองจากสหรัฐอเมริกาในยุคสงครามเย็น (Limmanee, 2000; Ativanichayapong, 2009) ยุคที่สี่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 จนถึง พ.ศ. 2515 การเข้าสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาในการเผยแพร่องค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์และเงินทุนสนับสนุนการผลิตงานเขียนทางวิชาการส่งผลให้วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ได้ก่อตัวขึ้น แม้ว่าจะมีการควบคุมอย่างเข้มงวดจากรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร แต่วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ได้เผยแพร่งานเขียนปรัชญาการการเมืองยุคกรีกโบราณออกเป็นจำนวนมาก (Kongkirati, 2013) ยุคที่ห้า ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 จนถึง พ.ศ. 2535 แม้ว่าบริบทและสังคมการเมืองช่วง พ.ศ. 2516 จะเป็นยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน แต่ปรัชญาการเมืองตะวันตกได้มีการแปรผันอีกครั้งหนึ่งจากวิกฤติทางการเมืองในช่วงหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 จนถึง พ.ศ. 2535 เนื่องจากการเข้มงวดของรัฐบาลเผด็จการทำให้ปรัชญาการเมืองถูกจำกัดตัวในทางวิชาการ (Chantornvong, 1978; Dockthaisong, 1980; Theeravit, 1980; Jirakraisiri, 1986) และยุคที่หก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 จนถึง พ.ศ. 2561 บริบทและสังคมการเมืองของไทยเข้าสู่ยุคประชาธิปไตยและการเปิดกว้างทางวิชาการ ปรัชญาการเมืองก็ยังคงปรากฏอยู่ในสถาบันการศึกษาเป็นหลัก แต่กระนั้นก็ยังพบว่ามีการนำปรัชญาการเมืองตะวันตกมาใช้สนับสนุนข้อเสนอทางการเมือง มีการนำชื่อนักคิดตะวันตกทั้งชื่อไปใช้อธิบายและสื่อสารทางการเมืองมากขึ้นในกลุ่มนักการเมือง ขณะที่คอลัมน์ให้ความรู้และวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองก็ปรากฏว่ามีการนำนักปรัชญาการเมืองตะวันตกมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง และสร้างความชอบธรรมทางการเมืองมากขึ้นกว่าในอดีต (Chaiyaporn, 2020) กล่าวได้ว่า ในยุคที่เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการ ปรัชญาการเมืองตะวันตกมักจะถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับระบอบการปกครองอยู่ตลอดเวลา

องค์ความรู้ใหม่

สำหรับองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยเรื่องพัฒนาการของการศึกษาปรัชญาการเมืองตะวันตกในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2469-2561 เป็นการทดลองนำกรอบแนวคิดแบบใหม่มาใช้ในการทำความเข้าใจเรื่องปรัชญาการเมืองในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2469-2561 เพราะแต่เดิมนั้นการศึกษาในลักษณะดังกล่าวมีน้อยมากในประเทศไทย โดยกรอบใหม่ที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้จะเห็นได้จากแผนภาพด้านล่าง

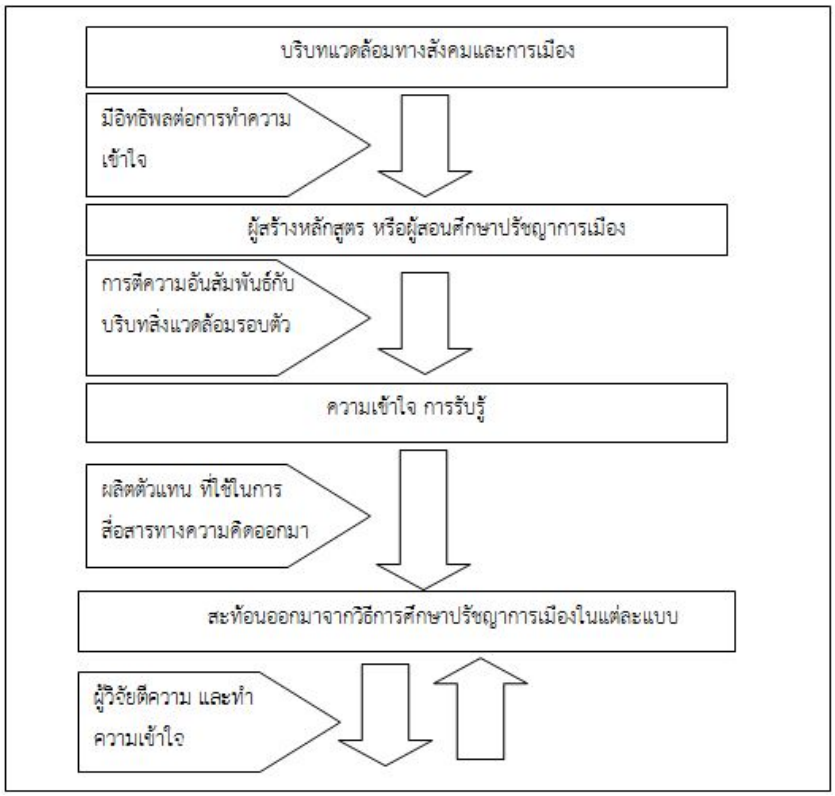

แผนภาพที่ 1 การนำกรอบแนวคิดประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองมาทดลองใช้ในการทำความเข้าใจเรื่องปรัชญาการเมืองในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2469-2561 (Suphaphol, 2020)

จากแผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาพัฒนาของการศึกษาปรัชญาการเมืองตะวันตกในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2469-2561 คือ ปรัชญาการเมืองตะวันตกได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2469 และมีพัฒนาการสืบเนื่องยาวนานมาตลอดจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งแม้ว่าตัวบทของปรัชญาการเมืองที่ถูกนำมาใช้ หรือถูกนำมาแปลเพื่อเผยแพร่ในแต่ละยุค หรือในช่วงบริบทเวลาจะมีแตกต่างกัน แต่ก็จะมีรูปแบบในลักษณะเดียวกันอยู่เสมอ กล่าวคือ ผู้สอนปรัชญาการเมืองจะอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมทางการเมืองและสังคมแบบใดแบบหนึ่งอยู่เสมอ และเมื่อเป็นเช่นนั้นบริบททางการเมืองและสังคมจะส่งอิทธิพลต่อตัวผู้สอนปรัชญาการเมืองในการเลือกผลิตงานเขียนหรือเลือกที่จะสอนหรือไม่สอนอะไรนั้นมีความสัมพันธ์กับบริบทเสมอ ตัวอย่างเช่น บริบททางการเมืองและสังคมในยุคที่เป็นประชาธิปไตยและเปิดกว้างในทางวิชาการ การเลือกผลิตงานเขียนและการสอนของผู้สอนปรัชญาการเมืองก็จะมีความหลากหลายรูปแบบและขยายไปในวงกว้าง ในทางตรงกันข้าม ถ้าบริบททางการเมืองและสังคมในยุคเผด็จการและไม่มีการเปิดกว้างในทางวิชาการ การเลือกผลิตงานเขียนและการสอนของผู้สอนปรัชญาการเมืองก็จะถูกควบคุมและอยู่ในวงจำกัด ด้วยเหตุนี้การทำความเข้าใจเรื่องดังกล่าวถ้าพิจารณาจากแผนภาพข้างต้นก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ในแง่ทำให้ผู้วิจัยคนอื่นๆ ที่ต้องการจะทำวิจัยในลักษณะนี้สามารถนำไปใช้เป็นกรอบคิดในการวิเคราะห์หรือทำความเข้าใจปรากฏการณ์อื่นๆ ทางการเมืองในสังคมต่อไปได้ นอกจากนี้ องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบอีกประการหนึ่ง คือ จากการศึกษาพัฒนาการของการศึกษาปรัชญาการเมืองตะวันตกในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2469-2561 ทำให้ทราบถึง

สาเหตุของการที่ปรัชญาการเมืองในไทยทำไมถึงมีลักษณะของการขยายตัวที่ช้ากว่าสาขาความรู้อื่นๆ ในรัฐศาสตร์ ซึ่งจะทำให้สามารถนำไปแก้ไขหรือพัฒนาองค์ความรู้ดังกล่าวไปในทิศทางที่ดีมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องพัฒนาการของปรัชญาการเมืองตะวันตกในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2469-2561 ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 2 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า พัฒนาการของการศึกษาปรัชญาการเมืองในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2561 มีพัฒนาการและวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน อย่างน้อยที่สุดก็ตั้งแต่ พ.ศ. 2469 และมีพัฒนาการเป็นระยะ โดยในยุคแรกนั้นคือยุคที่อยู่ปรัชญาการเมืองตะวันตกอยู่นอกเหนือจากสถาบันการศึกษา ซึ่งบุคคลชั้นสูงของประเทศได้มีการแปลงานตัวบทชั้นต้นออกมา แต่ในช่วงพ.ศ. 2500 ปรัชญาการเมืองได้ถูกนำเข้าไปในสถาบันการศึกษาและหลังจากนั้นก็มีการขยายตัวอย่างมากจนถึงปัจจุบัน แต่กระนั้นก็ตามจากข้อค้นพบนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าปรัชญาการเมืองนั้นก็ยังคงจำกัดอยู่ในวงแคบ คือ ไม่ได้มีการแพร่ขยายตัวออกไปนอกสถาบันการศึกษา หรือมีการขยายตัวออกไปในชีวิตประจำวันเช่นเดียวกับในโลกตะวันตก ทั้งนี้เพราะ บุคลากรที่สามารถสอนปรัชญาการเมืองมีจำนวนจำกัด ประกอบกับผู้เรียนในเรื่องดังกล่าวมีจำนวนน้อย ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพิศาล มุกดารัศมี (Mukdaratsami, 2015) ที่อธิบายถึงการศึกษาปรัชญาการเมืองตะวันตกในไทยมีข้อจำกัดมากในแง่ของบุคลากรและผู้เรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปรัชญาการเมืองตะวันตกในประเทศไทยนั้นมีการแปรผันไปตามบริบททางการเมืองและสังคมของประเทศไทยอยู่ตลอดเวลา และบางครั้งผู้วิจัยพบว่าปรัชญาการเมืองนั้นได้ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการสร้างความชอบธรรมให้กับข้อเสนอของแต่ละฝ่ายในทุกๆ ช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะในประเทศไทย คนทั่วไปยังไม่ได้เข้าใจหรือศึกษางานเขียนของนักคิดตะวันตกอย่างจริงจังมากนัก ในอนาคตด้วยการเข้าถึงงานแปลและการศึกษาที่เกี่ยวกับปรัชญาการเมืองมากขึ้นก็น่าจะส่งผลให้ปัญหาดังกล่าวลดน้อยลงไปมากกว่าอดีต ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของกานต์ บุณยะกาญจน (Boonyakanchana, 2015) ที่ได้ศึกษาปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีแล้วพบว่ามีการถูกนำไปใช้และตีความเพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองอยู่ตลอดเวลา

สรุป

สำหรับในงานวิจัยชิ้นนี้ได้พยายามนำเสนอถึงพัฒนาการของการศึกษาปรัชญาการเมืองในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยจากการศึกษาพบว่างานปรัชญาการเมืองนั้นได้เข้ามาสู่ประเทศไทยตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แต่กระนั้นการศึกษาปรัชญาการเมืองในประเทศไทยที่มีลักษณะเป็นระบบระเบียบเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงของบริบททางการเมืองที่ทำให้ประเทศไทยนั้นเอื้อต่อการที่ปรัชญาการเมืองเข้าสู่ระบบการศึกษาโดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยชั้นนำในประเทศไทยที่มีการเริ่มผลิตตำราปรัชญาการเมืองพื้นฐานเป็นจำนวนมากเพื่อใช้สอนและตอบสนองความต้องการ จนกระทั่งถึงช่วงเวลา พ.ศ. 2515 ที่การศึกษาปรัชญาการเมืองเริ่มมีการก้าวกระโดดอย่างมหาศาล

คือ ช่วงเวลาที่สมบัติ จันทรวงศ์ ได้เข้ามาเป็นอาจารย์ที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีเชี่ยวชาญทางด้านปรัชญาการเมืองซึ่งสำเร็จการศึกษาจากสหรัฐอเมริกาและได้กลับมาทำหน้าที่สอนและผลิตงานชั้นต้นตลอดจนนำเสนอวิธีการสอนแบบใหม่ที่เน้นการอ่านตัวบทและผู้เรียนจะต้องตีความด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าช่วงเวลาดังกล่าวส่งผลต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเกิดขึ้นของงานชั้นต้นในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และความก้าวหน้าของปรัชญาการเมืองยิ่งก้าวกระโดดไปกว่าเดิมในช่วงปี พ.ศ. 2535 เนื่องจากมีอาจารย์อีกท่านหนึ่งที่สำเร็จการศึกษาปริญญาเอกทางด้านปรัชญาการเมืองโดยตรงและได้กลับมาสอนหนังสือที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ ไชยันต์ ไชยพร ดัชนีหนึ่งที่ชี้วัดความก้าวหน้าของการศึกษาปรัชญาการเมืองคือ การเกิดขึ้นของวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาเป็นจำนวนมาก ตลอดจนมีการผลิตงานเขียนที่เพิ่มมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ผู้เขียนถือว่าช่วงเวลา พ.ศ. 2500-2535 เป็นช่วงเวลาที่สำคัญของการวางรากฐานที่สำคัญของการศึกษาปรัชญาการเมืองในประเทศไทยและยังส่งผลทำให้ปรัชญาการเมืองขยายตัวออกไปอย่างมากจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า พัฒนาการของปรัชญาการเมืองตะวันตกในประเทศไทยนั้นมีความจำกัดเฉพาะอยู่ในสถาบันการศึกษาเป็นหลัก ซึ่งความรู้เกี่ยวกับปรัชญาการเมืองตะวันตกเป็นรากฐานที่สำคัญของการศึกษาการเมือง และบุคลากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวมีจำนวนจำกัดอย่างมาก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ สถาบันการศึกษาต่างควรมีการเร่งผลิตบุคคลากรที่สามารถสอนปรัชญาการเมืองได้ออกมาให้เพียงพอต่อการเรียนการสอน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปรัชญาการเมืองตะวันตกมีการแปรผันกับการเมืองและสังคมอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะเรื่องการนำปรัชญาการเมืองไปใช้อย่างผิดข้อเท็จจริงในทางการเมืองอยู่บ่อยครั้ง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ควรมีการจัดการเรียนการสอนให้ครอบคลุมในทุกมหาวิทยาลัย โดยอาจจะเปิดเป็นวิชาบังคับพื้นฐาน เพื่อให้นักศึกษาและคนทั่วไปมีความรู้พื้นฐานทางปรัชญาการเมืองที่มากขึ้น เพื่อที่จะได้มีวิจารณญาณในการตรวจสอบข้อมูลที่ปรากฏตามสื่อต่างๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การพัฒนาต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้ เกี่ยวกับพัฒนาการของปรัชญาการเมืองเปรียบเทียบกับการศึกษาปรัชญาการเมืองในประเทศอื่นๆ ด้วย เพื่อที่จะทำให้สามารถมองเห็นภาพกว้างของการศึกษาได้ดีกว่าการพิจารณาในประเทศ

2.2 การศึกษาเกี่ยวกับงานวิจัยปรัชญาการเมืองในสกุลต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในประเทศไทยเป็นการเฉพาะมากขึ้นเพื่อที่จะได้เห็นภาพในเชิงลึกและลงในรายละเอียดได้มากกว่าการศึกษาปรัชญาการเมืองในภาพรวม

References

Amarinratana, L. (1979). *The Sending of Students Abroad from 1868-1932.* (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

Ativanichayapong, N. (2009). *History of Political Economy Thought in Thailand.* (2nd ed.). Bangkok: Sangsan.

Boonyakanchana, K. (2015). *The Popularization and the Interpretation of Machiavelli's the Prince in Thai Political Context.* (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

Chaipinit, C. (2020). Assistance Professor of Political Science. *Interview.* April, 18.

Chaiyaporn, C. (2005). Sombat Chantornvong: Founder of Political Philosophy Studies in Thailand (4). *Matichon Weekly,* 25(1320), 4.

Chaiyaporn, C. (2012). Political Philosophy Text Translation (Part1) The Beginning of Political Philosophy Text Translation in Thailand: Aim and Meaning. *Vibhasa,* 6(6), 22-29.

Chaiyaporn, C. (2020). Professor of Political Science. *Interview.* February, 22.

Chantornvong, S. (1978). *Modern Political Philosophy*. Bangkok: Thammasat Printing house.

Chantornvong, S. (1984). *The Text and Studies in Political Philosophy*. Bangkok: Faculty of Political Science Research Centre, Thammasat University.

Chariamphan, P. (2018). *Thought on Democracy in Thailand Until 1932: Formation, Contestation and Accommodation.* (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

Doktaisong, B. (1980). *Basics of Thoughts & Political Philosophy*. Bangkok: Odeanstores.

Jirakraisiri, P. (1986). *Introduction to Political Thought*. Bangkok: Department of Political Science Srinakharinwirot University.

Kongkirati, P. (2013). *And Then the Movement emerge Cultural Politics of Thai Students and Intellectuals Movements before the October 16 Uprising*. Nonthaburi: Sameskybooks.

Limmanee, A. (2000). *The Development of Political Science in Current of Change: The Adjustments of Direction and Curriculum.* Bangkok: Faculty of Political Science Chulalongkorn University.

Limmanee, A. (2005). The Development of Concepts and Methods in Political Science. In *Principles and Methods of Political Science* (pp. 1-40). Nonthaburi: STOU Press.

Mukdaratsami, P. (2015). *The Body of Knowledge for Western Political Philosophy in Thai Universities*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

Mukdaratsami, P. (2018). Approaches to Political Philosophy and Political Thought. In *Political Analysis* (pp. 1-54). Nonthaburi: STOU Press.

Mukdaratsami, P. (2020). Associate Professor of Political Science. *Interview.* February, 27.

Niyomthai, V. (1990). *"Sangkhomsat Parithat" and Political Intellectual Development Role in Thai Society.* (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

Plato. (1964). *Complete Socrates, Personality, Biography and Philosophy* [Socrates: Euthyphro, Apology, Crito, Phaedo]. (Sivaraksa, Translator). Phra Nakorn: Association of Social Science of Thailand. (1914).

Pongsawat, P. (2020). Assistance Professor of Political Science. *Interview.* May, 4.

Roongcharoen, S. (1983). *Roles of Journalists in Thai Politics during 1947-1958.* (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

Somboon, V. (2018). *Political Theory and International Relations.* Bangkok: Way of Book.

Suphaphol, S. (2013). *The Popularization and the Problems of Interpretation of Jean-Jacques Rousseau's Political Theory in Thai Politics Context.* (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

Suphaphol, S. (2020). *A Development on the Study of Political Philosophy in Thailand, A.D.1926-2018* (Research Report). Bangkok: Faculty of Political Science Ramkhamhaeng University.

Theeravit, K. (1980). *The Architect who build Western Political Philosophy from Machiavelli to Rousseau.* Bangkok: Vichakan.

Virasaya, J. (2019). Adjunct Professor of Political Science. *Interview.* March, 12.

Wantana, S. (2020). Associate Professor of Political Science. *Interview.* May, 3.

การศึกษาการเมืองเรื่องกลุ่มทหารในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2516-2562*

Political studies on Military Factions in Thailand, A.D. 1973-2019

ปิยะภพ เอนกทวีกุล

Piyaphob Anekthaweekul

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Ramkhamhaeng University, Thailand.

Corresponding Author's Email: piyaphob.a@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการก่อตัวของกลุ่มทหารโดยเฉพาะการก่อตัวของกลุ่มทหารภายในกองทัพบกไทย และ 2) การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารตั้งแต่ พ.ศ. 2516-2562 วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสาร บทความ หนังสือ งานวิจัย หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ โดยนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมวิเคราะห์ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยใช้กรอบแนวคิดการรวมกลุ่มทหาร และการเข้ามามีบทบาททางการเมืองเมื่อได้รับการแต่งตั้งดำรงตำแหน่งคุมกำลังและระดับสูงในกองทัพบก

ผลการวิจัยพบว่า 1) การก่อตัวของกลุ่มทหารในกองทัพบกไทยเกิดขึ้นจากการล่มสลายอำนาจรวมศูนย์ของนายทหารระดับสูงในกองทัพบกที่นำโดยจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 การก่อตัวของกลุ่มทหารเป็นลักษณะของการรวมกลุ่มความเป็นเพื่อนร่วมรุ่นนักเรียนนายร้อย จปร. นำโดยกลุ่มทหาร จปร.7 และ จปร.5 แม้ว่ากลุ่มทหาร จปร. จะสลายลงภายหลังปี พ.ศ. 2535 แต่การก่อตัวของกลุ่มทหารยังเกิดขึ้นและได้เปลี่ยนเป็นการรวมกลุ่มของนายทหารที่เติบโตในกองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ หรือกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์ และกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ หรือกลุ่มทหารวงศ์เทวัญ ที่มีการรวมกลุ่ม สร้างเครือข่ายและอิทธิพลโดยการสนับสนุนเพื่อนร่วมรุ่นเข้าสู่ตำแหน่งสำคัญในกองทัพบก และสนับสนุนนายทหารผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความใกล้ชิดให้มีตำแหน่งสำคัญทางยุทธศาสตร์ของกองทัพบก เช่น ตำแหน่งคุมกำลังรบ ซึ่งเป็นรูปแบบการวางกำลังในระยะยาวของทั้งสองกลุ่ม และ 2) ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จนถึงปี พ.ศ. 2535 เป็นยุคที่กลุ่มทหารรุ่น จปร. นำโดยกลุ่มทหาร จปร.7 และ จปร.5 เข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยการถ่วงดุลอำนาจ และครองอำนาจในกองทัพบก และภายหลังปี พ.ศ. 2535 จนถึงปี พ.ศ. 2562 เป็นยุคที่กลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์และวงศ์เทวัญแข่งขันขึ้นสู่ตำแหน่งระดับสูงและคุมกำลังในกองทัพบกโดยเฉพาะผู้บัญชาการทหารบก และแม่ทัพภาคที่ 1 การที่กลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์สามารถดำรงตำแหน่งทั้งสองอย่างต่อเนื่อง ทำให้กลุ่มสามารถวางกำลังในระยะยาวและเข้ามามีบทบาททางการเมืองที่เหนือกว่ากลุ่มทหารวงศ์เทวัญภายหลังรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 จนถึงปี พ.ศ. 2562

คำสำคัญ: กลุ่มทหาร; ความเป็นการเมืองของกลุ่มทหาร; ตำแหน่งระดับสูงและคุมกำลังในกองทัพบก

---

*Received March 3, 2021; Revised March 8, 2021; Accepted May 28, 2021

Abstract

This research article consisted of two objectives, namely (1) to investigate the formation of military factions, especially that within the Royal Thai Army, (2) to study the entry into the political role of military factions from 1973 to 2019. In this study, a qualitative research was used as a research design. The study was conducted based on exploring related documents, articles, books, research papers, newspapers, and publications through using the obtained data for analysis, so analyzing the descriptive data by using the concept of military factions and entering a political role when appointed to the command the military force and in senior positions in the Army.

The results of the research indicated that (1) the formation of military factions in the Royal Thai Army was caused by the collapse of the centralized power of the senior military factions led by Field Marshal Thanom Kittikachon and Field Marshal Prapas Charusathien in the situation of 14 October 1973. The formation of the military factions was characterized by the fellow formation of the Chulachomklao Royal Military Academy (CRMA), led by the CRMA in class 7 and class 5 of military factions, it was down after 1992, but the formation of the military factions still occurred and was transformed into a formation grouping of the military who grew up in the 2nd Infantry Division, Queen Sirikit's Guard or Burapha Payak and the 1st Divisions, the King's Guard or Wongthewan which grouping to build networks and influence by supporting fellow into important positions in the Army and supported military subordinates who were close to a strategic position of the Army, such as a combat controlling position which was a long-term position forces format in both groups. (2) After the events of 14 October 1973 until the year of 1992, it was the era that the military factions of Chulachomklao Royal Military Academy (CRMA), led by the CRMA in class 7 and class 5 of military factions, came to play a political role by balancing power and dominated in the Army and after 1992 until the year of 2019 was the era when Burapha Payak and Wongthewan military factions completed to the senior positions and controlling forces in the Army, especially the Commander-in-Chief and the 1st Army Area Command, the Burapha Payak military factions that could hold both positions continuously. This allowed the factions to be able to long-term position forces and to play a greater political role than the Wongthewan military factions after the coup on 19 September 2006 coup until 2019.

Keywords: military factions; political military cliques; senior positions and controlling forces in the Royal Thai Army

บทนำ

กลุ่มทหารนับเป็นกลุ่มการเมืองที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในทางการเมืองและทหารของไทย การเกิดขึ้นของกลุ่มทหารส่วนใหญ่รวมกลุ่มขึ้นเพื่อเข้ามารักษาผลประโยชน์หรือต้องการผลประโยชน์เรื่องต่าง ๆ เช่น การได้รับการแต่งตั้งดำรงตำแหน่งสำคัญในกองทัพบกหรือการเข้ามามีบทบาททางการเมืองด้วยการทำรัฐประหาร เป็นต้น ดังนั้น การพิจารณาบทบาททางการเมืองของทหาร ต้องพิจารณาทหารในฐานะที่เป็นกลุ่มการเมือง ที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยมีผลตอบแทนสูงสุด คือ การรัฐประหาร (Samudavanija, 1981) ทำให้กลุ่มทหารเป็นกลุ่มการเมืองอีกกลุ่มที่เข้ามารักษาหรือต้องการผลประโยชน์ของทหารเป็นสำคัญ

ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการรวมกลุ่มทหารโดยอาศัยความเป็นเพื่อนร่วมรุ่น จปร. (Samudavanija, 1982) และเกิดธรรมเนียมการนับรุ่น จปร. ขึ้น นำโดยกลุ่มทหาร จปร.7 และ จปร.5 (Bunbongkarn, 2004) แม้ว่ากลุ่มทหารรุ่น จปร. จะสลายลงภายหลังเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม (พฤษภาทมิฬ) พ.ศ. 2535 แต่การแบ่งเป็นกลุ่มทหารภายในกองทัพบกยังเกิดขึ้นอยู่ (Boonprong, 2013) นำโดยกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์และวงศ์เทวัญ เป็นกลุ่มทหารที่เกิดขึ้นโดยอาศัยการรวมกลุ่มบนพื้นฐานของการรับราชการในหน่วยทหารเดียวกันและสร้างเครือข่ายภายในกองทัพบก (Boonprong, 2013) โดยเฉพาะกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์ที่มีบทบาททางการเมืองอย่างเด่นชัด ผู้วิจัยเองได้เคยศึกษาและทำวิจัยเรื่องกลุ่มทหารไว้บ้าง คือ การศึกษากลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์ในการเมืองไทยระหว่างปี พ.ศ. 2544 จนถึงรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 แต่เป็นการศึกษาเน้นกลุ่มทหารเพียงกลุ่มเดียวที่รวมกลุ่มและเข้ามามีบทบาททางการเมืองในช่วงเวลาหนึ่ง ดังนั้น เพื่อให้เห็นภาพรวมของการเกิดขึ้นและเข้ามามีบทบาททางการเมืองของของกลุ่มทหารต่าง ๆ ผู้วิจัยต้องการที่จะต่อยอดศึกษาการรวมกลุ่มและเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารกลุ่มต่าง ๆ จะทำให้เห็นภาพรวมได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น อาจจะไม่เจาะลึกเท่ากับการศึกษาเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งก็ตาม

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่ากลุ่มทหารนับเป็นกลุ่มทางการเมืองที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในทางการเมืองและทหารของไทย มีตัวอย่างงานที่ศึกษาเรื่องกลุ่มทหารและการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารในการเมืองไทย เช่น ชัยอนันต์ สมุทวณิช (Samudavanija, 1982) สุจิต บุญบงการ (Bunbongkarn, 1987) วันวิชิต บุญโปร่ง (Boonprong, 2013) สุรชาติ บำรุงสุข (Bamrungsuk, 2015) โยชิฟูมิ ทามาดะ (Tamada, 2014) และสุภลักษณ์ กาญจนขุนดี (Ganjanakhundee, 2019) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยต้องการที่จะต่อยอดการศึกษาเรื่องกลุ่มทหารที่เคยมีการศึกษามาแล้วในอดีต โดยจะทำการศึกษาการรวมกลุ่มทหารในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นการเกิดขึ้นของกลุ่มทหารที่นำโดยกลุ่มรุ่น จปร. จนถึง พ.ศ. 2562 เป็นยุคของกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์และวงศ์เทวัญที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองและการทหารแทนที่กลุ่มทหารรุ่น จปร. ทั้งนี้ มีกลุ่มทหารกลุ่มใดบ้างที่ก่อตัวขึ้นภายในกองทัพบก ดำรงตำแหน่งระดับสูงและคุมกำลังในกองทัพบกในตำแหน่งใดบ้าง และเข้ามามีบทบาททางการเมืองและการทหารอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาค้าเกี่ยวกับการก่อตัวของกลุ่มทหารโดยเฉพาะการก่อตัวของกลุ่มทหารภายในกองทัพบกไทย

2. เพื่อศึกษาการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารตั้งแต่ พ.ศ. 2516-2562

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาการเมืองเรื่องกลุ่มทหารในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2516-2562” ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสาร บทความ หนังสือ งานวิจัย หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมเอกสาร เนื้อหา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการก่อตัวของกลุ่มทหารในกองทัพบกและบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารในอดีต เพื่อนำมาใช้ในการสร้างเครื่องมือ และนำมาเป็นกรอบในการทำวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ทำการวิจัยเอกสารโดยศึกษาการก่อตัวของกลุ่มทหารในกองทัพบกและบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารตั้งแต่ พ.ศ. 2516-2562 ซึ่งเอกสารที่ค้นคว้า คือ เอกสาร บทความ หนังสือ งานวิจัย หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมถึงเอกสารต่าง ๆ ของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยศึกษาการรวมกลุ่มทหารและบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารในกองทัพบกไทยโดยใช้แนวคิดการรวมกลุ่มทหารของ Sydney Verba ซึ่งการรวมกลุ่มทหารมีปัจจัยจากการเกาะกลุ่มของนักเรียนรุ่นเดียวกันหรือมีผลประโยชน์ของกลุ่มที่ตรงกัน (Verba, 1961) และ Morris Janowitz ที่อธิบายกลุ่มทหารมีลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและยอมรับความรู้สึกร่วมกันของกลุ่มขณะเดียวกันภายในกลุ่มมีความเป็นเอกภาพเพื่อแข่งกับกลุ่มอื่น ๆ เรื่องการแต่งตั้งดำรงตำแหน่ง ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อิทธิพลทางการเมือง และเกียรติยศทางสังคม (Janowitz, 1977) และแนวคิดการได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งระดับสูงและคุมกำลังในกองทัพบกของวันวิชิต บุญโปร่ง ที่มีรูปแบบการสร้างกลุ่มเครือข่ายในกองทัพ 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) การสนับสนุนเพื่อนร่วมรุ่นเข้าสู่ตำแหน่งสำคัญในกองทัพ (2) การสนับสนุนนายทหารผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความใกล้ชิดให้มีตำแหน่งสำคัญทางยุทธศาสตร์ของกองทัพ เช่น ตำแหน่งคุมกำลังรบ และ (3) สร้างระบบอุปถัมภ์กับนายทหารระดับนายพันให้คุมตำแหน่งระดับผู้บังคับกองพันและผู้บังคับการกรม (Boonprong, 2000) และการใช้อำนาจทางการเมืองเข้ามาแทรกแซงการแต่งตั้งโยกย้ายนายทหารประจำปีของทักษิณ ชินวัตรหรือการนำทหารกลับสู่การเมืองอีกครั้งของดันแคน แมคคาร์โกและอุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ (McCargo, Pathmanand, 2005)

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการนำเสนอผลการวิจัยโดยเรียบเรียงการวิจัย สรุป อภิปรายผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 5 นำเสนอสิ่งที่ค้นพบและข้อเสนอแนะให้กับหน่วยงานต้นสังกัดที่ให้ทุนการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาการเมืองเรื่องกลุ่มทหารในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2516-2562 สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาคว้าเกี่ยวกับการก่อตัวของกลุ่มทหารโดยเฉพาะการก่อตัวของกลุ่มทหารภายในกองทัพบกไทย ผลการวิจัยพบว่า การเกิดขึ้นของการรวมกลุ่มทหารภายในกองทัพบกเกิดจากการล่มสลายอำนาจรวมศูนย์ของนายทหารระดับสูงในกองทัพบกที่นำโดยจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ส่งผลให้เกิดสภาวะสุญญากาศภายในกองทัพบกเปิดทางให้นายทหารในกองทัพบกสามารถรวมกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมา และเข้ามามีบทบาททางการเมืองในลักษณะของการดำรงตำแหน่งระดับสูงและคุมกำลัง รวมถึงตำแหน่งทางการเมือง การใช้กำลังทำรัฐประหาร การต่อรองและเสนอความคิดทางการเมืองกับผู้บังคับบัญชาระดับสูง และการคานอำนาจระหว่างกลุ่มทหารกลุ่มต่าง ๆ ด้วยกันเอง ซึ่งการรวมกลุ่มทหารเป็นลักษณะของความเป็นเพื่อนร่วมรุ่นนักเรียนนายร้อย จปร. ที่ส่วนใหญ่เป็นนายทหารระดับกลาง (พันตรี-พันเอก) (Samudavanija, 1982; Bamrungsuk, 2000)

กลุ่มทหาร จปร.7 เป็นกลุ่มทหารรุ่น จปร. กลุ่มแรกที่สามารถรวมกลุ่มขึ้นได้สำเร็จ และเข้ามามีบทบาททางการเมืองระหว่างปี พ.ศ. 2516-2524 (Samudavanija, 1982; Bunbongkarn, 2004) การเกิดขึ้นและบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหาร จปร.7 ที่เด่นชัดทั้งนำกำลังเข้าร่วมทำรัฐประหาร 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 ดำรงตำแหน่งคุมกำลังระดับกรมและสมาชิกรัฐสภา และสนับสนุนให้พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ส่งผลให้นายทหาร จปร. รุ่นอื่น ๆ รวมกลุ่มขึ้นมาเพื่อต่อรองและคานอำนาจ เช่น กลุ่มทหารรุ่น จปร. นำโดยกลุ่มทหาร จปร.5, จปร.1 กลุ่มทหารที่มีความคิดแบบเดียวกันนำโดย กลุ่มทหารประชาธิปไตย และกลุ่มนายทหารระดับสูงในกองทัพนำโดย กลุ่มพลเอกกฤษณ์ สีวะรา และกลุ่มพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (Morell, Samudavanija, 1981; Samudavanija, 1982; Tansirikongkon, 1994; Tamada, 1995; Bamrungsuk, 1999; Suksiri, 2002; O-Charoen, 2006; Bunbongkarn, 2019)

กล่าวได้ว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2516-2535 เป็นยุคของการก่อตัวของกลุ่มทหารรุ่น จปร.ที่นำโดยกลุ่มทหาร จปร.7 และ จปร.5 แต่การก่อตัวของกลุ่มทหารรุ่น จปร. ได้สิ้นสุดลงเมื่อกลุ่มทหาร จปร.5 เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรงด้วยการใช้กำลังสลายการชุมนุมทางการเมืองในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 ทำให้เกิดการต่อต้านและเรียกร้องให้ทหารถอยออกจากการเมือง นำมาสู่การล่มสลายของกลุ่มทหาร จปร.5 เนื่องจากทหารมีความจำเป็นต้องถอยออกจากการเมืองเพื่อรักษาศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของตนเอง (Tamada, 2008) โดยสุรชาติ บำรุงสุข อธิบายการล่มสลายของกลุ่มทหาร จปร.5 เป็นการสลายลงการเมืองว่าด้วยรุ่นทหารครั้งที่สอง หลังจาก จปร.7 สลายลงครั้งแรกในเดือนเมษายน พ.ศ. 2524 และหลังจากปี พ.ศ. 2535 ยังคงมีกลุ่มทหารบางส่วนพยายามรวมกลุ่มขึ้นโดยยึดเอารุ่นเป็นหลัก แต่ก็ยังไม่มีปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของแนวทางดังกล่าว ผู้นำระดับสูงทั้งในกองทัพและในการเมืองเอง ก็ดูจะไม่เปิดโอกาสให้ความเป็นรุ่นนิยมกลับขึ้นสู่วงจรอำนาจจนไม่สามารถควบคุมได้เช่นในยุคก่อน (Bamrungsuk, 2020) ดังนั้น การล่มสลายของกลุ่มทหาร จปร.5 ทำให้การครองอำนาจในกองทัพบกโดยการดำรงตำแหน่งระดับสูงและคุมกำลังไม่มีการผูกขาดอยู่ที่รุ่นใดรุ่นหนึ่ง (McCargo, and Pathmanand, 2005; Tamada, 2008) อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2544 มีความพยายามในการรวมกลุ่มทหารโดยอาศัยความเป็นเพื่อนร่วมรุ่นนักเรียนเตรียมทหาร และนักเรียนนายร้อย จปร. ของกลุ่มนักเรียนเตรียมทหารรุ่น 10 จปร.21 เพื่อนร่วมรุ่นที่มีความใกล้ชิดกับทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ซึ่งได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งคุมกำลังและระดับสูงในกองทัพบก (McCargo,

and Pathmanand, 2005) แต่การรวมกลุ่มของนักเรียนเตรียมทหารรุ่น 10 จปร.21 ได้สลายลงเมื่อเกิดการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 พร้อมกับการสิ้นสุดอำนาจทางการเมืองของทักษิณ ชินวัตร

ภายหลังการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 การแบ่งกลุ่มทหารภายในกองทัพบกยังเกิดขึ้นแต่มีการเปลี่ยนรูปแบบการรวมกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มรุ่น จปร. ระหว่างกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์ (กองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์) และวงศ์เทวัญ (กองพลที่ 1 รักษาพระองค์) โดยวันวิชิต บุญโปร่ง อธิบายการแบ่งกลุ่มและเข้ามาแข่งขันขึ้นสู่ตำแหน่งระดับสูงและคุมกำลังในกองทัพบกและสร้างอิทธิพลของกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์และวงศ์เทวัญให้ออกไปผ่าน 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) การสนับสนุนเพื่อนร่วมรุ่นเข้าสู่ตำแหน่งสำคัญในกองทัพบก (2) การสนับสนุนนายทหารผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความใกล้ชิดให้มีตำแหน่งสำคัญทางยุทธศาสตร์ของกองทัพบก เช่น ตำแหน่งคุมกำลังรบ และ (3) การสร้างระบบอุปถัมภ์กับนายทหารระดับนายพัน (พันตรี-พันเอก) ให้คุมกำลังระดับผู้บังคับกองพันและผู้บังคับการกรม การสนับสนุนเพื่อนร่วมรุ่นเข้าสู่ตำแหน่งสำคัญในกองทัพบกและการสนับสนุนนายทหารผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความใกล้ชิดให้มีตำแหน่งสำคัญทางยุทธศาสตร์ของกองทัพบก เช่น ตำแหน่งคุมกำลังรบ (Boonprong, 2013) กล่าวได้ว่า การรวมกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์และวงศ์เทวัญที่เกิดขึ้นทำให้การรวมกลุ่มทหารมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เน้นความสัมพันธ์แนวราบโดยอาศัยความเป็นเพื่อนร่วมรุ่น จปร. ที่เกิดขึ้นผ่านการรวมกลุ่มทหาร จปร.7 และ กลุ่มทหาร จปร.5

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารตั้งแต่ พ.ศ. 2516-2562 ผลการวิจัยพบว่า ช่วงพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2523-2531 เป็นยุคที่กลุ่มทหารกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างมาก มีการคานและถ่วงดุลอำนาจของกลุ่มทหารภายในกองทัพบก 3 ช่วง ช่วงแรกกลุ่มทหาร จปร.7 สนับสนุนพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ไม่มีกลุ่มใดขึ้นมาคานอำนาจ ช่วงที่สองพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก และพลเอกพิจิตร กุลละวณิชย์ โดยมีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และกลุ่มทหาร จปร.5 คานอำนาจ มีการคานกำลังในกองทัพบกอย่างสมดุล และช่วงที่สาม พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และกลุ่มทหาร จปร.5 การเติบโตในกองทัพบกของกลุ่มทหาร จปร.5 ได้ขยายแนวร่วมความเป็นกลุ่มการเมืองของทหารออกไปเป็นกลุ่มทหาร 0143 มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ การเติบโตของกลุ่มทหาร จปร.5 เป็นช่วงที่ไม่มีกลุ่มใดขึ้นมาคานอำนาจ (Tansirikongkon, 1994) แต่เหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 กองทัพบกนำโดยกลุ่มทหาร จปร.5 เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรงด้วยการใช้กำลังสลายการชุมนุม ทำให้เกิดการต่อต้านและเรียกร้องให้ทหารถอยออกจากการเมือง จนในที่สุดกลุ่มทหาร จปร.5 ได้สลายลงเนื่องจากทหารมีความจำเป็นต้องถอยออกจากการเมือง

ภายหลัง พ.ศ. 2535 การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารก็ยังคงอยู่ซึ่งเป็นการแข่งขันขึ้นสู่ตำแหน่งระดับสูงและคุมกำลังในกองทัพบกโดยเฉพาะตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกระหว่างกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์กับวงศ์เทวัญ ซึ่งกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์สามารถวางฐานระยะยาวภายในกองทัพบกให้นายทหารที่เติบโตจากกองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ คือ การเข้ามาแทรกแซงการแต่งตั้งโยกย้ายนายทหารประจำปีด้วยวิธีการนำทหารกลับสู่การเมืองอีกครั้งยุคทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีระหว่างปี พ.ศ. 2544-2549 พลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ พลเอกอนุพงษ์ เผ่าจินดา และพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้รับการแต่งตั้งดำรงตำแหน่งระดับสูงในกองทัพบก เช่น แม่ทัพภาคที่ 1 และผู้บัญชาการทหารบก การดำรงตำแหน่ง

ดังกล่าวทำให้กลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์สามารถวางฐานกำลังระยะยาวภายในกองทัพบกให้นายทหารที่เติบโตจากกองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ ส่งผลให้กลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์ได้เข้ามามีบทบาทในการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 สามารถเข้ามาอยู่ในตำแหน่งคุมกำลังและระดับสูงในกองทัพบกและขึ้นมามีอำนาจนำภายในกองทัพบก นับจากพลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ปี พ.ศ. 2547-2548 พลเอกอนุพงษ์ เผ่าจินดา ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกระหว่างปี พ.ศ. 2550-2553 และต่อพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกระหว่างปี พ.ศ.2553-2557 ทำให้กลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์สามารถวางกำลังระยะยาวภายในกองทัพบกได้ราบรื่น (Tamada, 2014; Chambers and Waitoolkiat, 2016) โดยการสนับสนุนเพื่อนร่วมรุ่นเข้าสู่ตำแหน่งสำคัญในกองทัพบก และสนับสนุนนายทหารผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความใกล้ชิดให้มีตำแหน่งสำคัญทางยุทธศาสตร์ของกองทัพบก เช่น ตำแหน่งคุมกำลังรบ

การดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก และแม่ทัพภาคที่ 1 ของกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์ นอกจากสามารถวางกำลังระยะยาวภายในกองทัพบกได้สำเร็จแล้ว ทั้งสองตำแหน่งยังมีบทบาทสำคัญในการเมืองไทย ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกเปรียบเสมือนนายกรัฐมนตรีเงา มีอำนาจทางการเมืองและการทหารสามารถกำหนดทิศทางการเมืองไทยออกมาทิศทางใด และแม่ทัพภาคที่ 1 เป็นตำแหน่งคุมกำลังรบสำคัญที่มีบทบาทเข้าทำรัฐประหารและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ (Boonprong, 2013) ส่งผลให้กลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์เข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างเด่นชัดกว่ากลุ่มทหารที่เติบโตมาจากกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ (วงศ์เทวัญ) และหน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ นับแต่ตั้งการขึ้นสู่ตำแหน่งระดับสูงของกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์ทั้งผู้บัญชาการทหารบกและแม่ทัพภาคที่ 1 เป็นครั้งแรกในยุคทักษิณ ชินวัตร จากนั้นกลุ่มสามารถดำรงตำแหน่งทั้งสองอย่างต่อเนื่อง และเข้ามามีบทบาททางการเมืองตั้งแต่รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 จนถึงปี พ.ศ. 2562

องค์ความรู้ใหม่

จากรูปแบบการรวมกลุ่มทหารความสัมพันธ์ในแนวราบ (กลุ่มทหารจปร.7, จปร.5) สู่รูปแบบการรวมกลุ่มทหารที่รับราชการในหน่วยทหารเดียวกันและสร้างอิทธิพลในกองทัพบก (กลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์)

บริบทของของทหารไทยในยุคหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ความเป็นกลุ่มการเมืองของทหารถูกสร้างจากความสัมพันธ์ที่เกิดจากการเป็นนักเรียนนายร้อย จปร. รุ่นเดียวกัน หรือที่มีความผูกพันที่เกิดจากการเป็นรุ่นทหารซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในแนวราบ เช่น กลุ่มทหาร จปร.5 และกลุ่มทหาร จปร.7 ซึ่งการคุมกองทัพของกลุ่มทหาร จปร.5 จึงถือเป็นรูปแบบใหม่ของการมีอำนาจของทหารในการเมืองไทยสมัยใหม่ และการขึ้นสู่อำนาจด้วยฐานรองรับที่เกิดจากความเป็นรุ่น จปร. กลายเป็นแบบแผนของทหารกับการเมืองไทยในยุคสมัยใหม่ นอกจากนี้ ผลสืบเนื่องจากการคุมอำนาจของกลุ่มทหาร จปร.7 ในยุคพลเอกเปรมติณสูลานนท์ ที่นายทหารระดับกลาง (พันตรี-พันเอก) เข้าไปยึดกุมอำนาจกำลังรบของกองทัพบกด้วยการคุมกำลังระดับกรม ดังนั้น ถ้าอำนาจของกลุ่มทหาร จปร.7 อยู่กับการคุมกำลังระดับกรม กลุ่มทหาร จปร.5 สร้างภาพใหม่ด้วยการขึ้นสู่ตำแหน่งในการควบคุม 3 เหล่าทัพ โดยเฉพาะการคุมกองทัพบกโดยตรง

ขณะที่รูปแบบการรวมกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์อาศัยความสัมพันธ์ความเป็นพี่น้องที่รับราชการอยู่ในหน่วยทหารเดียวกัน คือ กองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์มาอย่างยาวนานของพลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ พลเอกอนุพงษ์ เผ่าจินดา และพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นจุดเริ่มต้นของกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์ และสร้างอิทธิพลของกลุ่มให้ออกไปผ่าน 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) การสนับสนุนเพื่อนร่วมรุ่นเข้าสู่ตำแหน่งสำคัญในกองทัพบก (2) การสนับสนุนนายทหารผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความใกล้ชิดให้มีตำแหน่งสำคัญทางยุทธศาสตร์ของกองทัพบก เช่น ตำแหน่งคุมกำลังรบ และ (3) การสร้างระบบอุปถัมภ์กับนายทหารระดับนายพัน (พันตรี-พันเอก) ให้คุมกำลังระดับผู้บังคับกองพันและผู้บังคับการกรม การสนับสนุนเพื่อนร่วมรุ่นเข้าสู่ตำแหน่งสำคัญในกองทัพบก และการสนับสนุนนายทหารผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความใกล้ชิดให้มีตำแหน่งสำคัญทางยุทธศาสตร์ของกองทัพบก เช่น ตำแหน่งคุมกำลังรบ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการศึกษาการเมืองเรื่องกลุ่มทหารในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2516-2562 ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 2 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ความเป็นกลุ่มการเมืองของทหาร (Cliques) ถูกสร้างจากความสัมพันธ์ที่เกิดจากการเป็นนักเรียนนายร้อย จปร. รุ่นเดียวกัน หรือที่มีความผูกพันที่เกิดจากการเป็นรุ่นทหารซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในแนวราบของการเป็นนักเรียนนายร้อยในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เช่น กลุ่มทหาร จปร.5 และ จปร.5 ซึ่งแนวคิดการรวมกลุ่มทหารของ Sydney Verba (Verba, 1961) และ Morris Janowitz (Janowitz, 1977) ถูกนำมาอธิบายการรวมกลุ่มทหารที่เกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ได้เป็นอย่างดี แต่ภายหลังเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 การรวมกลุ่มทหารจากเดิมที่เน้นความสัมพันธ์แนวราบโดยอาศัยความเป็นเพื่อนร่วมรุ่น จปร. ที่เกิดขึ้นผ่านการร่วมกลุ่มทหาร จปร.7 และ จปร.5 ได้เปลี่ยนเป็นการรวมกลุ่มระหว่างกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์และวงศ์เทวัญ ซึ่งแนวคิดรูปแบบการสร้างกลุ่มเครือข่ายในกองทัพ 3 รูปแบบของวันวิชิต บุญโปร่ง (Boonprong, 2000) ถูกนำมาอธิบายการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายของกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์และวงศ์เทวัญซึ่งเกิดขึ้นภายหลังการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ได้เป็นอย่างดี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จนถึงปี พ.ศ. 2535 เป็นยุคแห่งการคานและถ่วงดุลอำนาจภายในกองทัพบกของกลุ่มทหาร จปร. โดยช่วงพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เกิดขึ้น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงแรก ช่วงกลุ่มทหาร จปร.7 สนับสนุนพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ โดยไม่มีกลุ่มทหาร จปร. กลุ่มอื่นที่จะมาคานและถ่วงดุลอำนาจ ช่วงที่สอง ช่วงพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก และพลเอกพิจิตร กุลละวณิชย์ โดยมีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธและกลุ่มทหาร จปร.5 คานอำนาจ มีการคานกำลังในกองทัพบกอย่างสมดุล และช่วงที่สาม พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และกลุ่มทหาร จปร.5 การเติบโตในกองทัพบกของกลุ่มทหาร จปร.5 ได้ขยายแนวร่วมความเป็นกลุ่มการเมืองของทหารออกไปเป็นกลุ่มทหาร 0143 ซึ่งสอดคล้องการศึกษาของวิเชียร ตันศิริคงคล (Tansirikongkon, 1994) ที่อธิบายบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารเกิดขึ้นครั้งแรกภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นการเข้ามามีบทบาทของกลุ่มทหาร จปร.นำโดยกลุ่มทหาร จปร.7, จปร.5 ซึ่งมีการ

ถ่วงดุลและคานอำนาจในกองทัพบก อย่างไรก็ตาม เมื่อกลุ่มทหาร จปร. ได้สลายลงหลังปี พ.ศ. 2535 การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารได้เปลี่ยนเป็นการแข่งขันขึ้นสู่ตำแหน่งระดับสูงและคุมกำลังในกองทัพบกระหว่างกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์กับวงศ์เทวัญ โดยเฉพาะการดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและแม่ทัพภาคที่ 1 อย่างต่อเนื่องของกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์ สามารถเข้ามาเคลื่อนไหวทางการเมืองได้สำเร็จ ซึ่งสอดคล้องการศึกษาของพอล แชมเบอร์ส และนภิสา ไวฑูรเกียรติ (Chambers, and Waitoolkiat, 2016) ที่อธิบายว่าภายหลังปี พ.ศ. 2535 เป็นการแข่งขันขึ้นสู่ตำแหน่งระดับสูงและคุมกำลังในกองทัพบกระหว่างกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์และวงศ์เทวัญ การที่กลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์สามารถดำรงตำแหน่งระดับสูงและคุมกำลังอย่างต่อเนื่องภายหลังรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ทำให้กลุ่มเข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างเด่นชัดและเหนือกว่ากลุ่มทหารวงศ์เทวัญ

สรุป

สำหรับในงานวิจัยชิ้นนี้ได้พยายามนำเสนอการก่อตัวของกลุ่มทหารโดยเฉพาะการก่อตัวของกลุ่มทหารภายในกองทัพบกไทย และการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารตั้งแต่ พ.ศ. 2516-2562 ปฏิเสธไม่ได้ว่าภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จนถึงก่อนการล่มสลายกลุ่มทหาร จปร.5 ในปี พ.ศ. 2535 เป็นยุครุ่งเรืองของกลุ่มทหารรุ่น จปร. ที่นำโดยกลุ่มทหาร จปร.7 และ จปร.5 แม้ว่ากลุ่มทหารรุ่น จปร. จะสลายตัวลง แต่การรวมกลุ่มทหารยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะการรวมกลุ่มของกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์ซึ่งเป็นนายทหารที่เติบโตในกองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ ซึ่งเข้ามามีบทบาททางการเมืองและการทหารนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 จนถึงปี พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นยุครุ่งเรืองของกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์ บทบาทของทหารในการเมืองไทยจึงเป็นลักษณะบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารกลุ่มต่าง ๆ ในแต่ละยุคทั้งยุคที่มีการคานอำนาจและถ่วงดุลภายในกองทัพบก และยุคที่มีการครองอำนาจโดยกลุ่มทหารกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือนกับทหารในการเมืองไทยที่มี 3 รูปแบบ คือ ทหารเป็นใหญ่มีอำนาจเหนือพลเรือน ทหารเริ่มถดถอยช่วงเปลี่ยนผ่านทางการเมืองจากระบอบเผด็จการสู่ประชาธิปไตย และพลเรือนควบคุมทหาร สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือนกับทหารในการเมืองไทยนั้นไม่มีสูตรสำเร็จ เนื่องจากสามารถปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือนกับทหารได้ตลอดเวลา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การรวมกลุ่มทหารที่เกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จนถึง พ.ศ. 2562 ยังคงมีการรวมกลุ่มอยู่ ดังนั้น การศึกษาบทบาททางการเมืองของทหารในการเมืองไทยมีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจเรื่องการรวมกลุ่มทหารในแต่ละช่วงเวลา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า บทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารเป็นการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองของทหารในการเมืองไทยโดยการทำรัฐประหารและการดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเฉพาะการรัฐประหารวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 และ วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เป็น

ผลจากบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหาร จปร.7, จปร.5 และกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์ที่สามารถช่วงชิงการครองอำนาจในกองทัพบก ดังนั้น การศึกษาการเมืองไทยและการครองอำนาจของทหารต้องทำความเข้าใจบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารโดยเฉพาะการเข้ามาทำรัฐประหาร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการพัฒนาต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้ เกี่ยวกับการรวมกลุ่มและบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารเปรียบเทียบกับกลุ่มทหารในประเทศอื่น ๆ ด้วย เพื่อที่จะทำให้สามารถมองเห็นภาพกว้างของการศึกษาได้ดีกว่าการพิจารณาในประเทศ

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับงานวิจัยบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหารกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือนกับทหารในการเมืองไทยเป็นการเฉพาะมากขึ้น เพื่อที่จะได้การจัดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือนกับทหาร

References

Bamrungsuk, S. (1999). *From Dominance to Power Sharing: The Military and Politics in Thailand, 1973-1992.* (Doctoral Dissertation). Columbia University. New York.

Bamrungsuk, S. (2000). *The Military and Thai Politics in the Next Century: Development and Changes.* Bangkok: The Institute of Security and International Studies at Chulalongkorn University's Faculty of Political Science.

Bamrungsuk, S. (2015). From Young Turks to Burapha Payak. In Surachart Bamrungsuk, *Militocracy: Military Coup and Thai Politics* (pp. 139-146). Bangkok: Matichon.

Bamrungsuk, S. (2020). Thai Military Regimes 88 Years (15), 1991-1992 Coup d'état. *Matichon Weekly,* 40(2097), 46-47.

Boonprong, W. (2000). *The Thai Military Since 1957: The Transition to Democracy and the Emerging of the Professional Soldier*. (Master's Thesis). University of Adelaide. South Australia.

Boonprong, W. (2013). The Military and the Political Roles of the "Eastern Tigers" Military Fraction in 1981-2011 A.D. *Journal of Interdisciplinary Research: Graduate Studies,* 2(2), 1-14.

Bunbongkarn, S. (1987). *The Military in Thai Politics, 1981-86.* Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

Bunbongkarn, S. (2004). The military and democracy in Thailand. In R.J. May & V. Selochan (Eds.), *The Military and Democracy in Asia and the Pacific* (pp. 47-58). New South Wales: ANU E Press.

Bunbongkarn, S. (2019). *Thai Political Development: The Role of the Military.* Bangkok:

Kobfai.

Chambers, P & Waitoolkiat, N. (2016). The Resilience of Monarchised Military in Thailand. *Journal of Contemporary Asia*, 46(3), 425-444.

Ganjanakhundee, S. (2019). Thai Military Power: Why are Thai military weakened? *Journal of Samesky,* 17(2), 179-190.

Janowitz, M. (1977). *Military Institutions and Coercion in the Developing Nations.* Chicago: University of Chicago Press.

McCargo, D & Pathmanand, U. (2005). *The Thaksinization of Thailand.* Copenhagen: NIAS Press.

Morell, D & Samudavanija, C. (1981). *Political Conflict in Thailand: Reform, Reaction, Revolution.* Cambridge, Mass.: Oelgeschlager, Gunn & Hain.

O-Charoen, S. (2006). *Political roles of military factions in the period of General Prem Tinsulanonda's government, 1980-1988.* (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

Samudavanija, C. (1981). *Election, Political Party, Parliament and Military Junta.* Bangkok: Bannakij.

Samudavanija, C. (1982). *Young Turks and Democratic Military: Analysis the Military Roles in Thai Politics.* Bangkok: Bannakij.

Suksiri, K. (2002). *Political conflict under the government of General Kriangsak Chamanand.* (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.

Tamada, Y. (1995) . Coups in Thailand, 1981-1991: Classmates, Internal Conflicts and Relations with the Government of the Military. *Southeast Asian Studies,* 33(3), 317-339.

Tamada, Y. (2008). Political Decline of the Military: Reasons and Processes. In Yoshifumi Tamada, *Myths and Realities: The Democratization of Thai Politics* (pp. 69-109). Kyoto, Japan: Kyoto University Press.

Tamada, Y. (2014). September 19, 2006 coup d'état: Military Officers' Promotion in Royal Thai Army with Political Intervention in Thailand. *Journal of Samesky,* 12(2-3), 187-244.

Tansirikongkon, V. (1994). *Economic Progress has a coup d'état deterrent or not: A Case study of February 23, 1991 coup d'état.* (Research Report). Bangkok: Faculty of Political Science Thammasat University.

Verba, S. (1961). *Small Groups and Political Behavior: A Study of Leadership.* Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

การอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี*

Conservation of Ethnic Identity focusing on Tradition of Lao Wiang Group in Plapphla Chai Sub-district, U Thong District, Suphan Buri Province

ศานติกร พินยงค์

Santikorn Pinyong

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: San_tikorn@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัย เรื่อง "การอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประเพณีของกลุ่มชาติพันธ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ด้านประเพณีของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และวิธีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประเพณีของชาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย

ผลการวิจัยพบว่าชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย มีการจัดกิจกรรมด้านประเพณีตลอดทั้งปี สำหรับวิธีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประเพณีประกอบไปด้วย เป็นวิถีชีวิต ประเพณีต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนหนึ่งกับการดำเนินชีวิตของชาวลาวเวียง การปรับตัว ชาวลาวเวียงมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตความเป็นอยู่บางอย่างให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม การถ่ายทอด เป็นการดำเนินการที่มุ่งเน้นไปยังกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา การสืบทอด เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการจัดกิจกรรมตามประเพณี ความเชื่อเรื่องบาป - บุญ ชาวลาวเวียง มีความเชื่อเรื่องบาป - บุญ ประเพณีส่วนมากจะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของบาป-บุญ การเวียนว่ายตายเกิด ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะมีการสอดแทรกเรื่องความเชื่อของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ อยู่ในประเพณีนั้น ๆ โดยเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะปกป้องคุ้มครองพวกเขา และเมื่อมีปัญหาเดือดร้อน เขาก็จะไปกราบไว้ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือ

คำสำคัญ: การอนุรักษ์; อัตลักษณ์; ประเพณี

Abstract

The research article entitled "The preservation of traditional identity of Lao Wiang ethnic group in Phapphachai Sub-district, U Thong District, Suphanburi Province" aimed at

*Received July 26, 2020; Revised October 28, 2021; Accepted October 30, 2021

studying the traditional identity of Lao Wiang Group in Phapphachai Sub-district, U Thong District, Suphanburi Province, and studying the process of preserving Lao Wiang Group's traditional identity in Phapphachai Sub-district.

Based on the study, the findings revealed that Lao Wiang in Phapphachai Sub-district have held traditional activities all year round. On traditional identity preservation, the following aspects are found: 1) Way of life: Various traditions are related to or are a part of the Lao Wiang people's way of life; 2) Adaptation: Lao Wiang people have adapted their way of life in response to the changes in society; 3) Transmission which focuses on children and youth in educational institutions; 4) Inheritance which emphasizes the importance of community engagement in traditional activities; 3) Beliefs in sins-merits: The people of Lao Wiang believe in the merits and sins. The majority of the traditions are concerned with sin-merits and rebirth; and 4) Beliefs in the divine spirit as they are expressed in many traditions. People of Lao Wiang believe that the holy spirits will protect them. When they are in difficulties, they will pray to the holy spirits for help.

Keywords: Conservation; Identity; Tradition

บทนำ

ตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีประชากร 11,838 คน รวม 3,530 ครัวเรือน 14 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่แล้วประชากรในตำบลพลับพลาไชยประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ประชากรส่วนมากเป็นไทยเชื้อสายลาวเวียงเป็นจำนวนมาก (Information and Community Potential, 2018) และชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสรรณบุรี ยังคงมีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ได้แก่ ประวัติศาสตร์ถิ่นฐาน ภาษา การแต่งกาย ประเพณีและวัฒนธรรม พิธีกรรม และความเชื่อต่าง ๆ ของชาวลาวเวียงที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

เมื่อวิวัฒนาการของโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงไป เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น การติดต่อสื่อสารระหว่างกันมีมากขึ้นและกว้างขวางกว้างไกลมากยิ่งขึ้น ทำให้เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่รับวัฒนธรรม รับข้อมูลข่าวสารรวมถึงค่านิยมวัตถุนิยม และทัศนคติ จากสังคมภายนอกได้ง่ายขึ้น ไม่สนใจที่จะสืบทอดและอนุรักษ์อัตลักษณ์ของตนเอง ดังนั้น ชาวชุมชนพลับพลาไชยเริ่มตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และมีความต้องการจะสืบทอดและอนุรักษ์ความเป็นลาวเวียงให้คงอยู่สืบไป

ที่ผ่านมาชาวชุมชนพลับพลาไชยได้มีการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ รวมถึงการจัดตั้งอนุสรณ์สถานของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย แต่ทว่าชุมชนยังขาดการศึกษาข้อมูลที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวลาวเวียงอย่างลุ่มลึก และความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญว่าอัตลักษณ์ชาติพันธุ์จะต้องเชื่อมโยงในมิติต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภาษา ประเพณี ความเชื่อทางศาสนวิทยาของ

ชาวลาวเวียงในพื้นที่เข้าไว้ด้วยกันและใช้เป็นข้อมูลขั้นพื้นฐานได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังต้องการสะท้อนถึงรูปแบบการส่งเสริมอัตลักษณ์ความเป็นลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยท่ามกลางความเป็นพหุวัฒนธรรมโดยไม่ให้ถูกกลืนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ดังนั้น ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาอัตลักษณ์ด้านประเพณีของชาติพันธุ์ชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยและสร้างวิธีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประเพณีของชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย ให้เกิดการยอมรับของคนในชุมชน และนำไปสู่การดำเนินการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประเพณีของลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ให้คงอยู่สืบไป (Pinyong, 2020)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ด้านประเพณีของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
2. วิธีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประเพณีของลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (focused group discussion) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัด สุพรรณบุรี และเพื่อสร้างวิธีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย โดยนำเสนอในลักษณะของการบรรยายและพรรณนาความ

ขั้นตอนที่ 1 การสืบค้นข้อมูลในชุมชน ผู้วิจัยใช้ แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) และแนวคำถามสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อค้นหาแนวการศึกษาการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อยไว้แบบเจาะจง (Purposive) โดยเลือกจากประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาววียง ตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มผู้นำชุมชน รวมถึงหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ส่วนการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยได้เลือกผู้เข้าร่วมในการสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive) โดยเลือกจากผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้านผู้มีความรู้เกี่ยวกับลาวเวียงในพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 2 กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล สืบค้นและศึกษาจากเอกสารเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยมีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยเริ่มจากที่ผู้วิจัยต้องเข้าไปพบกับผู้นำชุมชนเพื่อสอบถามถึงผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องชาติพันธุ์ลาวเวียงเพื่อทำการสัมภาษณ์ตามเครื่องมือที่เตรียมไว้

ขั้นตอนที่ 3 การนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาวิธีการอนุรักษ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์หาวิธีการอนุรักษ์จากข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อกำหนดวิธีการอนุรักษ์และสืบทอดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืนร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 4 นำวิธีการอนุรักษ์ที่ได้ไปสู่การปฏิบัติ จัดประชุมหารือกับระดับแกนนำในชุมชนเพื่อนำวิธีการอนุรักษ์ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม

ขั้นตอนที่ 5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการบันทึกเสียงและการจดบันทึกรวมทั้งการสังเกต และการถ่ายภาพมาทำการวิเคราะห์ไปพร้อมกับการเก็บข้อมูลตลอดเวลาของการทำการวิจัย หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะทำการถอดเทปและบันทึกข้อมูลอย่างละเอียดและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ มาบันทึก

2. จำแนกข้อมูล เป็นการจัดข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ นำข้อความที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล มาจำแนก โดยนำข้อความที่มีความคล้ายคลึงกันมาจัดเป็นหมวดหมู่เดียวกัน

3. จัดหมวดหมู่ของแนวเรื่อง โดยการนำความหมายต่างๆ ที่ได้ให้ไว้มาอ่านซ้ำแล้วจัดกลุ่มตามประเภทลักษณะที่มีความหมายในแนวทางเดียวกันมารวมเข้าด้วยกัน จัดเป็นแนวเรื่อง (Themes) และแนวย่อย (Subthemes) ที่อยู่ภายใต้ความหมายเดียวกับแนวเรื่องการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดนครปฐม ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน และนำมาจัดรวมเป็นของผู้ให้ข้อมูลเริ่มต้นและเป็นคำซึ่งมีความเชื่อถือได้และสามารถตรวจสอบได้ว่าเป็นจริง และนำเสนอในลักษณะของการบรรยายและพรรณนาความ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “การอนุรักษ์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งเนื้อหาเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 จากผลการศึกษาเกี่ยวกับประเพณีของชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย ยังคงมีการสืบทอดประเพณีฮีตสิบสอง ของชาติพันธุ์ลาวมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งวัดของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยมีจำนวนทั้งหมด 9 วัด ประกอบไปด้วย วัดหนองตาลัย หมู่ที่ 1 วัดโนนพุทธาราม หมู่ที่ 2 วัดโพธิ์ทองเจริญ หมู่ที่ 8 วัดชัยเภรีย์ หมู่ที่ 3 วัดปฐมเจดีย์ หมู่ที่ 4 วัดศรีเจริญผล หมู่ที่ 5 วัดโสภาวาราม หมู่ที่ 7 วัดเขาวงศ์ หมู่ที่ 13 และวัดเขากุฏิ หมู่ที่ 10 (Information and Community Potential, 2018) ส่วนวัดที่มีการจัดกิจกรรมตามประเพณีฮีตสิบสอง ของชาติพันธ์ลาวได้ครบทุกกิจกรรมใน 12 เดือนมีเพียงวัดเดียวได้แก่ วัดโพธิ์ทองเจริญ หมู่ที่ 8 ตำบลพลับพลาไชย ส่วนวัดอื่นๆ จะจัดกิจกรรมประเพณีเหมือนกันทุกวัดได้แก่ บุญผะเหวด บุญสงกรานต์ บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา บุญกฐิน และกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1) ประเพณีบุญเข้ากรรม หมายถึง พิธีบุญเลี้ยงภัตตาหารพระ จัดที่วัดโพธิ์ทองเจริญ หมู่ที่ 8 ตำบลพลับพลาไชย เนื่องในพิธีที่พระสงฆ์ผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสมาขอแสดงอาบัติของตนแก่ที่ประชุมสงฆ์ ปัจจุบันจัดในเดือน 12 ของทุกปี เป็นงานบุญเนื่องด้วยสังฆกรรมของพระสงฆ์ที่อยู่ปริวาสกรรม โดยท่านมาจากวัดต่างๆ แต่ละปีจำมีจำนวนพระสงฆ์มาที่วัดแห่งนี้ไม่เท่ากัน บางปีมาร้อยกว่ารูป และบางปีเคยมีมามากที่สุดถึงหกร้อยรูป เพื่อทำสังฆกรรมตามพระวินัยบัญญัติของพระสงฆ์ ดังปรากฏในผลการศึกษาเรื่องมองประเพณีของลาวแล้วมองเข้ามาที่ประเพณีของไทย ของ พระครูอาทรวชิรกิจ ผลการศึกษาพบว่าบุญเข้ากรรมเป็นกิจกรรมสำหรับพระที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส (อาบัติหนักรองจากปาราชิก) ซึ่งถือว่าเป็นครุกาบัติประเภทหนึ่ง ภิกษุเมื่อต้องอาบัตินี้แล้วจะต้องทำพิธีเข้ากรรมตามที่ชาวพุทธทั่วไปรู้จักกัน ชาวลาวมีความเชื่อกันว่าพระภิกษุหากได้อยู่กรรมแล้ว ย่อมจะออกจากอาบัติได้และทำให้บรรลุมรรคผลดังปรารถนา (Phrakru Athorn Wachirakit, 2017) ซึ่งชาวบ้านจะปวารณาเป็นผู้อุปัฏฐาก เรียกว่าพ่อออกแม่ออกค้ำ โดยชาวบ้านจะทำตูบ (กระต๊อบ) หลังเล็ก ๆ ขนาดนอนได้คนเดียวไปวางไว้ตามโคนต้นไม้ ในเขตที่สงฆ์ระบุ จะมีพระภิกษุจับสลากได้ตูบของใคร ผู้นั้นจะเป็นพ่อออกแม่ออกค้ำ (โยมอุปัฏฐาก) โดยถวายการอุปถัมภ์พระภิกษุนั้นด้วยเครื่องปัจจัยสี่และอัฐบริขาร ตลอดระยะเวลากำหนดการอยู่กรรมของพระสงฆ์ ในช่วงเช้า ชาวบ้านจะมารวมกันตักบาตรถวายภัตตาหารและฟังพระธรรมเทศนา โดยพระสงฆ์หลายร้อยรูปจะเดินเข้าแถวรับบิณฑบาตจากชาวบ้าน ตอนกลางคืนเมื่อชาวบ้านว่างจากการทำงานจะนำดอกไม้ธูปเทียนและน้ำปานะมาถวายพระสงฆ์ จนเกิดเป็นประเพณีการถวายดอกไม้พระอยู่กรรมขึ้น เกิดเป็นความสามัคคีผูกพันกันระหว่างชาวบ้านกับพระสงฆ์ เมื่อพระออกกรรมจะต้องเดินทางกลับสู่อารามของตน ย่อมให้เกิดเป็นความปลื้มปีติใจ ที่ได้มีส่วนร่วมช่วยให้พระสงฆ์ชำระศีลตนให้บริสุทธิ์เป็นเนื้อนาบุญอันยิ่งใหญ่กว่านาบุญอันดีทั้งหลายของโลกสืบไปและยังความอาลัยคิดถึง ซึ่งได้เคยอุปัฏฐากค้ำจุนกันมาเป็นเวลาเก้าคืนสิบวันและให้เกิดเป็นสังฆานุสติในจิตใจของชาวบ้านอีกด้วย

2) งานบุญคูนลาน หมายถึงการจัดกิจกรรมหลังการเก็บเกี่ยวชาวบ้านจะทำบุญคูณข้าวหรือบุญคูณลาน โดยนิมนต์พระสวดมนต์เย็น เพื่อเป็นมงคลแก่ข้าวเปลือก รุ่งเช้าเมื่อพระฉันเช้าแล้วจะมีการทำพิธีสู่ขวัญข้าวจะจัดเฉพาะชาวบ้านหมู่ที่ 8 ตำบลพลับพลาไชย ที่มีอาชีพทำนา จัดในช่วงเดือนยี่ของทุกปี เป็นบุญหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อความเป็นสิริมงคล โดยการประพรมน้ำพุทธมนต์ยุ้งฉาง ลานข้าว วัว ควาย อุปกรณ์ในการทำเกษตร ทำขวัญข้าว ประเพณีบุญคูณลาน เรียกว่า “บุญกุ้มข้าวใหญ่” หรือ “บุญคูณข้าว” มีการสืบสานในพิธีทำบุญเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่นาข้าวและลานข้าวหลังการเก็บเกี่ยว ถือเป็นพิธีที่มีความสำคัญต่อชาวนาและคนในชุมชน (Phaengngoen, 2020)

3) บุญข้าวจี่ จัดที่วัดโพธิ์ทองเจริญ หมู่ที่ 8 ตำบลพลับพลาไชย นิยมจัดในช่วงวันเพ็ญเดือน 3 เป็นการถวายอาหารพระที่วัด ฟังเทศน์ ฟังธรรมมีการนำข้าวจี่-ข้าวหลามไปถวายพระสงฆ์จึงเรียกว่างานบุญข้าวจี่ บุญข้าวจี่เป็นประเพณีที่เกิดจากความสมัครสมานของชุมชนนัดหมายกันมาทำบุญร่วมกันโดยช่วยกันปลูกผามหรือปะรำ (ประรำหรือปะรำ คือ โรงสถานที่ประกอบพิธีหรือกิจกรรม คนลาวเรียกว่าผาม บางครั้งเรียก ผาลำโฮงพิธี หรือผามโฮงพิธี) เตรียมไว้ ในวันต่อมาชาวบ้านจะช่วยกันทำจี่ข้าว หรือปิ้งข้าวเพื่อที่จะได้นำมาตักบาตรข้าวจี่ร่วมกัน หลังจากนั้นจะให้มีการเทศน์นิทานชาดก เรื่องนางปุณณทาสีให้ชาวบ้านที่มาทำบุญได้ฟังเป็นเสร็จพิธี (Phaengngoen, 2020)

4) บุญผะเหวด คือการจัดให้มีการฟังเทศน์มหาชาติ ได้แก่ เรื่องพระเวสสันดรชาดก จัดที่วัดโพธิ์ทองเจริญใน หมู่ที่ 8 ตำบลพลับพลาไชย จัดในช่วงเดือนสี่ มีกิจกรรมที่สำคัญ คือ ตักบาตรทำบุญถวายภัตตาหารพระภิกษุสามเณร รักษาศีล แห่ข้าวพันก้อน เทศน์มาลัยหมื่น มาลัยแสน อ่านสังกาศเทศน์มหาชาติ เทศน์มหาชาติบาลีคาถาพัน และเทศน์แหล่มหาชาติ (เรียกลำผะเหวดหรือลำมหาชาติ) งานบุญผะเหวดวัดโพธิ์ทองเจริญ (บ้านขาม) คำว่า “ผะเหวด” เป็นภาษาลาว หมายถึง พระนามของพระเวสสันดร ตามนิทานชาดกในพระไตรปิฎก หรือที่ ภาคกลางเรียกว่า “เวสสันดรชาดก” เนื่องจากชุมชนชาวบ้านขาม ตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัด สุพรรณบุรี แต่เดิมบรรพบุรุษได้อพยพมาจากล้านช้างในสมัยธนบุรีจากเหตุการณ์พระเจ้ากรุงธนบุรียกทัพไปปราบและยึดเมืองเวียงจันทน์ เนื่องจากได้ทราบข่าวว่าพระวอพระตาถูกลอบปลงพระชนม์ และชาวเวียงจันทร์ได้เข้ามาอาศัยอยู่สมทบในสมัยรัชกาลที่ 3 จากเหตุการณ์เจ้าอนุวงศ์ทรงตั้งตนเป็นกบฏต่อกรุงรัตนโกสินทร์ (Pinyong, 2020) และตั้งถิ่นฐานอาศัยในพื้นที่มาจนถึงปัจจุบัน การเชิญผะเหวดเข้าเมืองนั้นเป็นกุศโลบายของบรรพชน เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังและลูกหลานได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน เพราะถือเป็นงานใหญ่ ทุกๆ ฝ่ายในชุมชนต้องสามัคคีกัน รู้จักแบ่งปันน้ำใจ โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล สมัครสมานน้ำใจซึ่งกันและกัน จึงจะดำเนินงานไปได้ เพราะงานบุญเช่นนี้ไม่มีผลตอบแทน ทุกคนคือผู้เสียสละ และจัดให้มีพิธีสมมุติเหตุการณ์ตามเนื้อเรื่องในพระเวสสันดรชาดก ตอนชาวเมืองไปเชิญพระเวสสันดร กลับสู่เมืองสีพีนคร จัดขบวนแห่แหนยิ่งใหญ่และสนุกสนาน เป็นการให้ผู้ที่ร่วมจัดเตรียมงานได้มีส่วนร่วมในขบวนแห่ ซึ่งจะมีพิธีเชิญพระอุปคุตเถระเพื่อปราบมารไม่ให้เข้าแทรกทำลายในระหว่างการฟังเทศน์มหาชาติหรือเทศน์ผะเหวดด้วย ชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ถือปฏิบัติกันมานับร้อยปี แต่เดิมจะจัด ในช่วงเทศกาลบุญเดือนสี่ของทุกปี แต่ในปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนกำหนดเวลาการจัดงาน มาเป็น วันแรม 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี โดยเปลี่ยนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2498 ซึ่งเลื่อนมาให้ตรงกับช่วงเทศกาลบุญพระเข้ากรรม ในช่วงฤดู หนาว (Phrakru PawanaPhothiwong vi., Suhassho Pikku & Phaengngoen, 2020)

5) บุญสงกรานต์ จัดขึ้นทุกวัดในตำบลพลับพลาไชย ทุกวันที่ 14 - 15 เมษายน ของทุกปี ถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ ให้เอาดอกไม้ธูปเทียนไปวัด เลี้ยงภัตตาหารพระสงฆ์ ฟังเทศน์ แห่อัญเชิญพระพุทธรูปเพื่อสรงน้ำ มีบายศรีสู่ขวัญ คารวะพระพุทธรูปและสงฆ์ เอาน้ำหอมผสมขมิ้นรดสรงแก่พระพุทธรูปและพระภิกษุสามเณร ผู้เฒ่าผู้แก่ และผู้ที่เคารพนับถือ เมื่อเลิกสงกรานต์จะมีพิธีแห่ดอกไม้ก่อเจดีย์ทรายและยกธงเลิกสงกรานต์ นับตามปฏิทินจันทรคติของไทย เมื่อสงกรานต์ลงเป็นวันที่สาม ปัจจุบันถือเอาทุกวันที่ 14-15 เมษายน ของทุกปี จะมีงานบุญประเพณีทอดผ้าป่าแจกข้าวหาผีรวมญาติที่วัด โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 14 เมษายน ช่วงเวลาบ่ายแก่ชาวบ้านจะนำอัฐิบรรพชน มาตั้งสักการะ เวลาพลบค่ำ นิมนต์พระสวดพระอภิธรรม วันที่ 15 เมษายน ตั้งแต่เช้า ชาวบ้านจะมาตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสามเณร และเตรียมสำรับอาหารพร้อมผ้าป่าบังสุกุลมาประกอบพิธีเชิญดวงวิญญาณบรรพชนผู้ล่วงลับไปแล้วให้มารับ และนิมนต์พระมาชักผ้าป่าบังสุกุล ซึ่งจะทำพร้อมๆ กัน เมื่อเสร็จพิธีจะมีหมอลำมาแสดงให้ชมกันอย่างสนุกสนานไปจนถึงตอนเย็น ชาวบ้านจะรวมตัวกันและมีการจัดอาหารสารพัดชนิดแบบสุดฝีมือมาจัดตั้งโรงทานเลี้ยงพี่น้องที่มาในงานให้ได้รับประทานกันตลอดทั้งวัน ช่วงบ่าย จะช่วยกันประดับดอกผึ้ง (จ้ำดอกผึ้ง) ติดที่ตัวผาสารท (ปราสาท) มีเครื่องอัฐบริขารและสิ่งของ

เครื่องใช้อาหารแห้งใส่ไว้ในผาสารท (ปราสาท) ด้วย และหามผาสารท (ปราสาท) ตั้งเป็นขบวน มีดนตรีฟ้อนรำแห่รอบอุโบสถสามรอบอย่างสนุกสนาน แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาชักผ้าป่าผาสารทเผิ้ง (ปราสาทผึ้ง) ในตอนเย็นจึงมีพิธีกราบคารวะสรงน้ำพระภิกษุสามเณรเป็นอันเสร็จพิธีในวันนั้นจึงพากันกลับบ้าน

ในงานบุญนี้ เป็นโอกาสพิเศษที่เรียกว่ารวมญาติจริงๆ เพราะชาวบ้านทุกคนจะมารวมตัวกันทำกิจกรรมที่วัดอย่างสมัครสมานสามัคคี ทั้งคนเป็นก็มาพร้อมหน้า ทั้งคนที่ล่วงลับมรณะก็ได้รับการปรารภถึงและอุทิศส่วนบุญให้ เป็นอุบายสร้างความสามัคคีแก่ประชาชนในชุมชนเป็นอย่างดี (Phraku Phawana Photiwongs Vi, 2020)

6) บุญบั้งไฟ จัดที่วัดโพธิ์ทองเจริญ หมู่ที่ 8 ตำบลพลับพลาไชย จัดเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือน 6 มีการนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เรียกว่า สูตรมนต์ปริตร และคาถาปลาค่อโด (ปลาช่อน/ ปลาชะโด) ถวายภัตตาหาร และทำพิธีส่งบั้งไฟไปขอฝนจากพญาแถน เป็นการทำบุญเลี้ยงพระก่อนหน้าการทำนา แห่บั้งไฟเป็นการรื่นเริงสนุกสนาน และยังถือเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระพุทธเจ้าในวันวิสาขะบูชาของชาวลาวเวียงตำลบลพลับพลาไชยด้วยด้วย (Phrakru Phawana Photiwongs Vi, 2020)

บุญบั้งไฟ เป็นประเพณีที่เกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับแถน เมื่อถึงเดือนหกเริ่มต้นการทำนาชาวบ้านจะจุดบั้งไฟเป็นการบูชาขอให้พญาแถนบันดาลฝนให้ตกลงมา ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นกิจกรรมร่วมกันของชุมชนอีสานหลาย ๆ หมู่บ้านในตำบลพลับพลาไชยมามาร่วมจัดกันที่วัดโพธิ์ทองเจริญ หมู่ที่ 8 ตำบลพลับพลาไชย (Phummala, 2020)

7) บุญซำฮะ เป็นการทำบุญเพื่อชำระล้างสิ่งชั่วร้ายอัปมงคล เช่น ผีบ้านเรือน หลักเมืองเพื่อความเป็นสิริมงคลของปี จัดที่บ้านขามหมู่ที่ 8 ตำบลพลับพลาไชย ในช่วงเดือน 6 ข้างขึ้น โดยชาวบ้านจะนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์เย็นสวดพระปริตร และตอนเช้ามีการเลี้ยงพระ ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ทำความสะอาดบ้าน เซ่น ผีประจำหมู่บ้าน ผีปู่ย่าตายาย ผีไร่นา ผีหลักเมือง ผีเจ้านาย ผีเจ้าตาบ้าน หรือเรียกว่าทำบุญกลางบ้าน หลังจากเลิกสงกรานต์แล้ว โดยจะนิมนต์พระสงฆ์ทั้งวัดให้มาเจริญพระพุทธมนต์มงคลสูตร รัตนสูตร และพระปริตรในตอนพลบค่ำ ถ้าปีใดมีฝนแล้งมักจะนิมนต์พระให้เทศน์พระยาคันคาก หรือสวดพระคาถาปลาช่อนด้วย เมื่อเสร็จพิธีฝ่ายสงฆ์แล้ว ในยามค่ำคืนช่วงหัวค่ำชาวบ้านจะเล่นผีนางด้ง ดึงครกดึงสาก ฟ้อนรำแคนเพื่อขอฝนกันอย่างสนุกสนาน และตักบาตรทำบุญในวันรุ่งขึ้น ซึ่งชาวบ้านจะรวมตัวกันจัดงานในบริเวณสถานที่ๆเป็นศูนย์รวมใจของชาวบ้าน เช่น ปูชนียสถานต่างๆ ศาลารวมใจ ศาลาประชาคมหมู่บ้าน เป็นต้น (Phrakru Phawana Photiwongs Vi, 2020)

8) บุญเข้าพรรษา จัดกันทุกวัดในตำบลพลับพลาไชย ในช่วงแรมหนึ่งค่ำเดือน 8 เหมือนทุกที่ทั่วไป จะมีการทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ พร้อมทั้งนำเอาข้าวตอกดอกไม้ ขี้ผึ้ง ธูปเทียนไปรวมกันที่วัดฟังเทศน์ อุณณหัสสาวิไชย และปัญญาบารมี หล่อเทียนพรรษาถวายวัด ถวายปัจจัย เช่น ข้าวสาร อาหารแห้งน้ำมัน ของใช้ที่จำเป็นแก่พระสงฆ์เพื่อใช้ในช่วงเข้าพรรษา (Phrakru Phawana Photiwongs Vi, 2020)

9) บุญข้าวประดับดิน คือการทำบุญอุทิศให้แก่ญาติผู้ล่วงลับ จัดที่วัดโพธิ์ทองเจริญ หมู่ที่ 8 ตำบลพลับพลาไชย นิยมทำกันในช่วงเดือน 9 ตอนพลบค่ำ หรือใกล้รุ่ง โดยชาวบ้านจะเลี้ยงภัตตาหารแด่พระภิกษุ

สงฆ์ ทำบังสุกุลส่งบุญไปให้ผู้ตาย ฟังสวดพาหุง มีการนำห่ออาหารที่เตรียมไว้ไปเซ่นผี โดยการนำไปวางตามพื้นดิน ตามป่า เพื่อเผื่อแผ่ให้กับผีที่ไม่มีญาติจะได้กินหรือได้รับส่วนบุญด้วย เรียกว่า บุญข้าวประดับดิน (Phrakru Phawana Photiwongs Vi, 2020)

10) บุญสารทเดือนสิบ หรือ บุญสลากภัตร จัดที่วัดโพธิ์ทองเจริญ หมู่ที่ 8 ตำบลพลับพลาไชย กระทำในวันเพ็ญกลางเดือนสิบ (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10) ก่อนวันงาน ชาวบ้านจะทำข้าวกระยาสารท ขนมกง (รูปธรรมจักรหรือล้อเกวียน) กาละแม ข้าวเหนียวแดง เป็นต้น พร้อมทั้งหมากสุกลูกผลไม้ จัดใส่กระจาดสานจากไม้ไผ่ และเขียนชื่อใส่ในบาตรให้พระสงฆ์จับ และเมื่อถึงเวลาจึงนำสลากภัตรไปถวายพระสงฆ์ที่วัด จากนั้นจึงพากันไปตักบาตรทำบุญที่วัด และทำห่อข้าวน้อยเหมือนอย่างข้าวประดับดิน ไปกลัดไว้ตามต้นไม้หรือวางไว้ตามเจดีย์หรือกำแพงวัด ตามหัวไร่ปลายนา ทางสามแพร่ง เป็นต้น นิยมทำกันในช่วงก่อนเพล อธิษฐานบอกญาติที่ล่วงลับไปแล้วให้มารับ โดยมีความเชื่อว่าญาติที่ล่วงลับไปแล้วจะกลับแดนนรกภูมิในวันนี้ จึงนำห่อข้าวมาไว้ให้เพื่อจะได้นำเอาไปไว้กินหรือเป็นเสบียงเดินทาง และเพื่อให้เปรตชนที่ไม่มีญาติด้วย (Phrakru Phawana Photiwongs Vi, 2020)

11) บุญออกพรรษา หมายถึงประเพณีทำบุญออกพรรษา จัดทุกวัดในตำบลพลับพลาไชย จัดในช่วงเดือน 11 ก็จะเหมือนทุกที่ทั่ว ๆ ไป คือ เป็นการสิ้นสุดการจำวัดในช่วงเข้าพรรษาของพระสงฆ์ มีการถวายภัตตาหารพระสงฆ์ ส่วนกิจกรรมที่แตกต่างไปจากที่อื่นสำหรับชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยคือจะมีพิธีการตักบาตรเทโว (Phrakru Phawana Photiwongs Vi, 2020)

12) บุญกฐิน จัดทุกวัดในตำบลพลับพลาไชย นิยมจัดในช่วงเดือน 12 ถือว่าเป็นบุญที่ให้กุศลแรง เป็นประเพณีคล้าย ๆ กันทั่วไป คือถวายผ้ากฐินแด่พระสงฆ์ (Phrakru Phawana Photiwongs Vi, 2020)

13) พิธีแห่ดอกไม้ ยกธงเลิกสงกรานต์ จัดเป็นประจำที่วัดโพธิ์ทองเจริญ หมู่ที่ 8 ตำบลพลับพลาไชย กำหนดทำในวันพระแรกนับจากวันที่ 15 เมษายน วิธีทำคือ ชาวบ้านแต่ละคุ้มบ้านจะทำธงขึ้นและประดับอย่างสวยงาม แขวนไว้ที่ปลายไม้ไผ่ลำยาว เมื่อถึงเวลาจะออกมารวมกันที่วัด อัญเชิญพระพุทธรูปที่เชิญลงมาสรงน้ำตั้งแต่วันสงกรานต์วันแรกขึ้นแท่น ตั้งขบวนมีดนตรีแห่แหนฟ้อนรำสนุกสนาน และมีชาวบ้านแบกธงร่วมขบวนนั้นไปด้วย ชาวบ้านที่ร่วมขบวนจะเก็บดอกไม้ที่ขึ้นตามริมทางติดมือไปด้วย โดยขบวนแห่นั้นจะไปหยุดเพื่อสักการะปูชนียสถานที่ชาวบ้านขามให้ความเคารพบูชา เช่น พระบรมราชานุสาวรีพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ศาลเจ้านาย ศาลเจ้าตาบ้าน ศาลตาขุนอิน ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถานที่สำคัญของชาวบ้านที่ให้การเคารพสักการะบูชามาแต่อดีต แล้วกลับมาที่วัด ปักธงเลิกสงกรานต์ และร่วมกันก่อเจดีย์ทรายถวายวัด ดอกไม้ที่เก็บติดมือมาจากข้างทางนั้นก็เพื่อนำมาบูชาพระเจดีย์ทรายนั่นเอง จึงเรียกว่าประเพณีแห่ดอกไม้ยกธงเลิกสงกรานต์ (Phaengngoen, 2020)

14) สมมา คือพิธีการที่ลูกหลานขอขมาผู้เฒ่าผู้แก่ อาบน้ำผู้เฒ่า เป็นกิจกรรมที่ทำกันทุกชุมชนในตำบลพลับพลาไชย โดยเฉพาะชาวบ้านขาม หมู่ที่ 8 ซึ่งจะเริ่มในวันที่ 14 เมษายน เป็นต้นไป จนถึงวันแห่ดอกไม้ยกธงสงกรานต์ จะเป็นช่วงที่ไปสมมาอาบน้ำผู้เฒ่า โดยนำดอกไม้ธูปเทียนหมากพลูบุหรี่ อย่างละ 5 ชิ้น เรียกว่าขันธ์ห้าใส่พาน มีฝ้ายตัดยาวประมาณ 1 คืบ วางพาดใส่ไปด้วย พร้อมเสื้อผ้าชุดใหม่ ไปกราบขอพรและขอขมาผู้เฒ่าผู้แก่หรือผู้ที่เคารพนับถือพร้อมตักน้ำผสมน้ำอบน้ำหอมเกสรดอกไม้มาอาบขัดสีให้ท่าน เรียกว่า

สมมาอาบน้ำผู้เฒ่า เมื่อขอขมาอาบน้ำเสร็จ ผู้เฒ่าผลัดเปลี่ยนผ้าใหม่แล้วจะมานั่งลงเรียบร้อยลูกหลานจะนั่งห้อมล้อมผู้เฒ่าด้วยความเคารพ ท่านจะกล่าวให้โอวาทและให้พรจากนั้นท่านจึงหยิบฝ้ายในพานขันธ์ห้า มาผูกแขนพร้อมให้พรแก่ลูกหลานทุก ๆ คน (Phaengngoen, and Phaengngoen, 2020)

ตอนที่ 2 จากผลการศึกษาการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประเพณีของชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าอัตลักษณ์ด้านประเพณีฮีตสิบสองของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย ที่ชาวบ้านได้มีการรวมตัวกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้อย่างครบถ้วนไม่ขาดหาย ถือเป็นอัตลักษณ์ประเพณีของชาติพันธุ์ลาวมาแต่โบราณที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นประจำทุกปี ส่วนของที่ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยจะมีกิจกรรมทางประเพณีเกี่ยวกับงานบุญผะเหวด ที่เป็นเอกลักษณ์แตกจากที่อื่นคือมีการเทศน์ของพระสงฆ์เป็นภาษาลาวสลับกับภาษาไทย (Phrakru Phawana Photiwongs Vi, 2020) การอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประเพณีของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยที่ยังสามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบันชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยมีการดำเนินการดังนี้

2.1 เป็นวิถีชีวิต ประเพณีฮีตสิบสองของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยที่ยังคงอยู่และไม่สูญหายไปจากชุมชน จากผลการศึกษาพบว่าประเพณีต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีต เช่นเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ การเคารพผู้อาวุโส ความสัทธาต่อพระพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องการเวียนวายตายเกิด การเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสิ่งเหนือธรรมชาติ เพื่อให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต (Martsri, 2020)

2.2 การปรับตัว เนื่องจากสังคมปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคดิจิทัล เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การพักผ่อน การท่องเที่ยว การรับรู้ข่าวสาร และการเรียนรู้ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ค่านิยมต่าง ๆ อย่างกว้างขวางชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยก็ไม่สามารถต้านทานการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ได้ แต่ชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยสามารถปรับตัวรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาได้โดยรักษาของเดิมไว้ให้คงอยู่ ถือเป็นจุดแข็งของชาวบ้านที่นี้ ยกตัวอย่างเช่นการเทศน์ในงานบุญผะเหวด ที่แต่เดิมมีการเทศเป็นภาษาลาวเวียงก็ได้มีการปรับตัวเป็นการเทศน์เป็นภาษาลาวเวียงสลับกับภาษาไทยเพื่อให้เข้าถึงเด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น เพราะเด็กและเยาวชนบางส่วนไม่พูดภาษาลาวเวียงแล้ว กิจกรรมอื่น ๆ ก็มีการปรับตัวเช่นกันไม่ว่าจะเป็นสงกรานต์ที่แต่เดิมจะถือขันคนละใบและใช้มือพรมน้ำให้ผู้อื่น หรืองานบุญบั้งไฟที่แต่เดิมจะมีการผลิตกันเองก็เปลี่ยนไปซื้อแบบสำเร็จบ้าง รวมไปถึงการแต่งกายก็มีการแต่งการที่ดูดีทันสมัยขึ้นแต่ยังคงไว้ซึ่งผ้าทอของชาวลาวเวียง (Phrakru Phawana Photiwongs Vi, 2020)

2.3 การถ่ายทอด ประเพณีต่าง ๆ ของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษจารุ่นสู่รุ่น เมื่อคนรุ่นหลังเห็นว่าสิ่งที่คนรุ่นก่อนทำไว้นั้นเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ก็ทำให้คนรุ่นหลังสนใจที่จะอนุรักษ์และปฏิบัติตาม เพราะฉะนั้นการถ่ายทอดจึ่งให้ความสำคัญกับคนรุ่นหลังที่เป็นเด็กและเยาวชนเป็นพิเศษ ที่ผ่านมากิจกรรมทางประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนก็เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะทางโรงเรียนในพื้นที่ก็ให้ความสำคัญกับกิจกรรมตามประเพณีของชุมชนเสมอมา โดยการนำเด็กเข้าร่วมกิจกรรมกับทางวัดและทาง

ชุมชนเสมอ ในอนาคตทางชุมชนก็จะผลักดันให้มีการนำประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนไปเป็นส่วนหนึ่งในเนื้อหาวิชาเพื่อให้เด็กนักเรียนได้ศึกษาอีกทางหนึ่งด้วย (Phrakru Phawana Photiwongs Vi, 2020)

2.4 การสืบทอด ชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ทำการสืบทอดประเพณีได้อย่างครบถ้วนทั้ง 12 เดือนหรือที่ชาวลาวเรียนว่าฮีตสิบสอง จากผลการศึกษาพบว่าชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย ต่างให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันในการดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เมื่อถึงเวลาต้องดำเนินกิจกรรมตามประเพณีแล้วทางผู้นำ เจ้าอาวาสวัด ชาวบ้าน ผู้อาวุโสที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือก็จะมาพูดคุยหารือกัน แบ่งงานแบ่งหน้าที่กันทำ เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและรับผิดชอบ กิจกรรมบางอย่างต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกก็จะช่วยกันติดต่อประสานงาน ทุกวัดทุกชุมชนในตำบลพลับพลาไชยจะมีการดำเนินการในลักษณะเดียวกัน เป็นการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันแบบไม่มีตำแหน่งหน้าที่ ไม่มีโครงสร้างการดำเนินงาน ผลจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ทำให้คนในชุมชนเล็งเห็นความสำคัญของการสืบทอด ที่จะดำเนินการแต่งตั้งบุคคลให้มาทำหน้าที่ในการจัดกิจกรรมประเพณีของชุมชน มีโครงสร้างการดำเนินงานที่ประกอบไปด้วยประธาน รองประธาน เลขา และคณะทำงานอื่นๆ โดยคัดเลือกจากตัวแทนชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ตั้งแต่กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้นำ ปราชญ์ชาวบ้าน วัด และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่เป็นต้น (Phaengngoen, 2020)

2.5 ความเชื่อเรื่องบาป – บุญ ชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ทุกชุมชนทุกหมู่บ้านมีพื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องบาป – บุญ กิจกรรมทางประเพณีโดยส่วนมากก็จะสอดแทรกเรื่องบาป และการทำบุญอยู่ทุก ๆ ประเพณี โดยชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยเชื่อว่าถ้าใครทำบุญมากบุญจะส่งผลให้ชีวิตมีความสุข ประสบความสำเร็จ ต่อตนเอง ต่อคนในครอบครัว ถ้าใครไม่หมั่นทำบุญหรือสร้างแต่บาป ก็จะส่งผลในทางกลับกันทำให้ชีวิตมีแต่ความทุกข์ ความเดือดร้อน ทั้งต่อตนเอง และส่งผลถึงลูกหลานสมาชิกในครอบครัวเครือญาติด้วย และยังมีความเชื่ออีกว่าการทำบุญให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว จะทำให้ดวงวิญญาณได้รับผลบุญนั้น และได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี หรือถ้าใครขณะที่ยังมีชีวิตอยู่หมั่นทำบุญสะสมบุญอยู่เป็นประจำเวลาล่วงลับไปแล้วก็จะได้ไปอยู่บนสวรรค์ (Sriboonpeng, 2020)

2.6 ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จากผลการศึกษาพบว่าชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สอดแทรกอยู่ในวิถีชีวิต และประเพณีของชุมชน ประกอบไปด้วยความเชื่อเรื่องผีประจำหมู่บ้านที่มีศาลตาขุนอิน ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถานที่สำคัญของชาวบ้านที่ให้การเคารพสักการบูชามาแต่อดีตเพื่อให้ปกป้องคุ้มครองชาวบ้านให้มีความร่มเย็นเป็นสุข ทำการงานประกอบอาชีพประสบผลสำเร็จ ความเชื่อเรื่องพญานาคการบูชาขอให้พญานาคบันดาลฝนให้ตกลงมาตามประเพณีบุญบั้งไฟ หรือประเพณีบุญคูณลาน เป็นการสืบสานในพิธีทำบุญเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่นาข้าวและลานข้าวหลังการเก็บเกี่ยว และยังมีความเชื่อเกี่ยวกับ ผีปู่ย่าตายาย ผีไร่นา ผีหลักเมือง ผีเจ้านาย ผีเจ้าตาบ้าน ที่ชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยให้การนับถือ เวลามีปัญหาก็จะไปกราบไหว้ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือช่วยเหลือ (Boonsak, 2020)

องค์ความรู้ใหม่

การอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประเพณีของชาวลาวเวียง ในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทองจังหวัดสุพรรณบุรี จากการศึกษาพบว่าชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย มีวิธีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประเพณีให้คงอยู่ที่สำคัญ 4 ประการ

ได้แก่ การถ่ายทอด การสืบถอด ความเชื่อเรื่องบาปบุญ และความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยการถ่ายทอดเน้นการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของประเพณี การสืบทอดเป็นการดำเนินการในการจัดกิจกรรมโดยมีกลุ่มแกนนำในชุมชนรับผิดชอบดำเนินการ ประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ความเชื่อเรื่องบาปบุญประเพณีทุกอย่างของชุมชนจะมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของบาปบุญเป็นกุศโลบายให้คนในชุมชนหันมาสนใจเรื่องประเพณี และความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สอดแทรกอยู่ในประเพณีของชุมชนสามารถจูงใจให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมเพราะเคารพในสิ่งศักดิ์และเชื่อว่าสิ่งศักดิ์จะช่วยเหลือพวกเข้าได้ในเรื่องต่างๆ

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อมูลทำให้ทราบว่าชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยยังคงมีการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมของตนไว้ถือเป็นประเพณีเก่าแก่ดั้งเดิมของชุมชน ชาวลาวเวียงได้มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตความเป็นอยู่บางอย่างให้สอดคล้องกับท้องถิ่นและความเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น มีการจัดกิจกรรมประเพณีให้มีความสอดคล้องกับกิจกรรมของชาวไทย มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตการกินอยู่ให้เข้ากับท้องถิ่นอีกด้วย สอดคลองกับงานของสุรชัย หวันแก้ว เรื่องสังคมและวัฒนธรรม บรรยายถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์และสร้างขึ้น และที่สำคัญคือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในค่านิยม บรรทัดฐานและระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในสังคมนั้น ๆ (Wungaeo, 2010) ทำให้ชาวลาวเวียงต้องปรับตัวในระบบการดำเนินชีวิตแบบใหม่ แต่ก็ทำให้เกิดความรู้สึกถึงความเป็นคนในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน และให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ความเป็นอัตลักษณ์ของพวกเขาไว้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ฉลาดชัย รมิตานนท์ ที่ได้ศึกษาแนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็น “ไท” พบว่าอัตลักษณ์เป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป และความเหมือน นั่นคือ คือความคล้ายคลึงและความแตกต่าง อัตลักษณ์ เป็นสิ่งที่ทำให้เรารู้สึกว่าเป็นเราหรือพวกเราแตกต่างจากเขาพวกเขาหรือคนอื่น อัตลักษณ์ไม่จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียวแต่อาจมีหลายอัตลักษณ์ ที่ประกอบกันขึ้นมาเป็น ตัวเรา พวกเรา อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม (social construct) (Ramitanon, 2001)

การอนุรักษ์อัตลักษณ์ประเพณีของชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีรูปแบบการดำเนินการ 6 รูปแบบประกอบไปด้วย

1 เป็นวิถีชิวิต เพราะว่าประเพณีต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องหรือเรียกได้เป็นส่วนหนึ่งกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับประเพณีดั้งเดิมของชุมชน สอดคล้องกลับทฤษฎีวัฒนธรรมนิยม คือ การใช้ชีวิตการดำเนินวิถีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมกำลังปฏิบัติอยู่ และปฏิบัติสืบทอดต่อกัน

มามีภูมิความรู้และความจัดเจนในการเอาชีวิตรอด จึงสะสมอยู่ในกลุ่มผู้อาวุโส และคนรุ่นหลังจะต้องเรียนรู้จากคนรุ่นอาวุโสด้วยการทำตาม (Kaewthep, 1996)

2. การปรับตัว ถือเป็นจุดแข็งของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย ที่สามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตความเป็นอยู่บางอย่างให้สอดคล้องกับท้องถิ่นและความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีความสอดคลองกับงานงานของสุรชัย หวันแก้ว เรื่องสังคมและวัฒนธรรม บรรยายถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์และสร้างขึ้น และที่สำคัญคือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในค่านิยม บรรทัดฐานและระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในสังคมนั้น ๆ (Wungaeo, 2010) ทำให้ชาวลาวเวียงต้องปรับตัวในระบบการดำเนินชีวิตแบบใหม่ โดยยังคงรักษาประเพณีเดิมไว้ให้คงอยู่

3 การถ่ายทอด เป็นการดำเนินการที่มุ่งเน้นไปยังกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา โดยมีการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีของชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชย โดยใช้ครู และปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอด เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง และเรียนรู้จากสถานการณ์จริง เพราะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ประเพณีบางอย่างของชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ก็ได้รับการถ่ายทอดมาจากครอบครัว และเครือญาติต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น สอดคล้องกับผลการศึกษาของกมลพร ไชยชมพู ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการสืบสานประเพณีบุญเบิกบ้าน ของชุมชนบ้านหนองกุง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลลการศึกษาพบว่าครอบครัวและคนในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการที่จะถ่ายทอดความรู้ เพราะฉะนั้นคนในครอบครัว เครือญาติ และคนในชุมชนจึงควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกหลานในด้านการส่งเสริมกิจกรรมประเพณีให้คงอยู่ต่อไป (Chaichompu, 2014)

4 การสืบทอด เน้นการลงมือปฏิบัติในการจัดกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ให้ครบถ้วนอยู่เป็นประจำ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ในชุมชน วัด และชาวบ้านเป็นหลัก ให้มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของศานติกร พินยงค์ ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ กรณีศึกษากลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่าการที่สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมกับชุมชนตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือปฏิบัติ หรือแม้แต่การร่วมรับผิดชอบ และประเมินผลในการจัดกิจกรรมของชุมชน ย่อมส่งผลให้มีการพัฒนาและสามารถจัดการกับปัญหาของชุมชนได้อย่างยั่งยืน (Pinyong, 2018) เกี่ยวกับประเพณีของชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี การสืบทอดนอกจากจะอาศัยความร่วมมือจากบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จำเป็นที่จะต้องให้หน่วยงานสถานศึกษาต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการสืบทอดด้วย เพื่อให้การดำเนินการสืบทอดอัตลักษณ์ประเพณีของชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชยให้คงอยู่ต่อไป และดำเนินการฟื้นฟูประเพณีต่างๆ ของชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชยที่กำลังจะสูญหายให้กลับคืนมา ได้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพรสวรรค์ สุวรรณศรี ได้ทำการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์คุณค่า การดำรงอยู่และการสืบทอดพญาอีสาน ผลการศึกษาพบว่าวิธีการที่จะทำให้การสืบทอดยั่งยืน เข้าสู่วิถีชีวิตได้อย่างแท้จริงนั้น ต้อง

จัดทำเป็นหลักสูตรให้นักเรียน นักศึกษาได้เรียนรู้ นอกจากนี้องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องประสานความร่วมมือกัน รวมถึงชุมชนด้วย ซึ่งอาจจะจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ รวบรวมข้อมูลและจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ของคนในชุมชน (Suvanasri, 2004)

5 ความเชื่อเรื่องบาป - บุญ ชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีความเชื่อเรื่องบาป - บุญ และให้ความสำคัญกับประเพณี เพราะประเพณีส่วนมากจะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของบาป – บุญ การเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยเชื่อว่าการทำบุญจะทำให้ชีวิตมีความสุข ทำสิ่งใดจะสมหวัง ประสบความสำเร็จทั้งต่อตนเองและลูกหลาน เมื่อชีวิตล่วงลับไปแล้วจะทำให้ดวงวิญญาณได้รับผลบุญที่เคยสั่งสมไว้ และได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกัณหา กนฺตสีโล (อนุอัน) เรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์คติความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีต่อวิถีชีวิตของ คนอีสาน: ศึกษากรณีอำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่าการทำบุญหรือการปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการนั้นจะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปด้วยความราบรื่นประสบความสำเร็จในชีวิต มีความเป็นอยู่สุขสบายได้รับการยกย่องสรรเสริญจากผู้คนในสังคม นอกจากนี้ยัง เชื่อว่า ผู้ทำบุญกุศลจะมีสุขภาพดี ผิวพรรณผ่องใส มีอายุยืน มีลูกหลานน่ารัก เลี้ยงง่าย เป็นเด็กดี เรียนหนังสือเก่ง และผู้ที่ทำบุญนั้นเมื่อตายแล้วย่อมไปสู่สุคติ (Phra Kanha Kantasrilo Anuaon, 2006) สำหรับความเชื่อนี้ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง ที่ทำให้ชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยให้ความสำคัญเรื่องประเพณีของตนเอง ทำให้เกิดความหวงแหนที่ต้องการอนุรักษ์ และยังได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา

6 ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จากผลการศึกษาพบว่า ประเพณีของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยอำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้มีการสอดแทรกเรื่องความเชื่อของสิ่งศักดิ์สิทธ์ต่าง ๆ อยู่ในประเพณีนั้น ๆ โดยชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยปกป้องคุ้มครองพวกเขา และเมื่อมีปัญหาเดือนร้อน หรือเกิดเรื่องที่ไม่ดีขึ้นในชุมชนพวกเขาก็จะไปกราบไว้บนบานให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือ ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของพระมหามนตรี วลฺลโภ (ป้อมสุข) เรื่องอิทธิพลของวัตถุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่าความเชื่อเรื่องผีสางนางไม้และอำนาจเหนือธรรมต่าง ๆ จึงเป็นความเชื่อที่มีมาแต่ดั้งเดิมของคนไทยรวมถึงชนชาติในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คติความเชื่อเหล่านี้จะเห็นได้ว่าคติชนวิทยาต่าง ๆ ยังมีปฏิบัติกันอยู่ เช่น การขอความช่วยเหลือจากเทพอารักษ์ ขอโชคขอลาภจากเจ้าแม่เจ้าพ่อต่าง ๆ ความเชื่อเรื่องแม่ธรณี แม่พระคงคา แม่โพสพ ผีบ้านผีเรือน เจ้าที่เจ้าทาง ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งที่อาจช่วยหมู่คนที่เลื่อมใส และได้มีการจัดพิธีกรรมขอพรขอความช่วยเหลือ หรือเพื่อแสดงความขอบคุณโดยการนำเอาสิ่งของดอกไม้ธูปเทียนไปถวายบูชาสักการะ (Phramaha Montree Vallabho Pomsook, 1999)

สรุป

จากผลการศึกษาเรื่องการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีการจัดกิจกรรมด้านประเพณีครอบคลุมทั้ง 12 เดือน สำหรับวิธีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประเพณีของลาว

เวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรีที่ค้นพบประกอบไปด้วย 1) เป็นวิถีชีวิต ประเพณีต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนหนึ่งกับการดำเนินชีวิตของชาวลาวเวียง ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับประเพณีดั้งเดิมของชุมชน 2) การปรับตัว ชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย สามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตความเป็นอยู่บางอย่างให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม 3) การถ่ายทอด ที่มุ่งเน้นไปยังกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา 4) การสืบทอด เน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ในชุมชน วัด และชาวบ้าน ให้มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประเพณีของชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชย 5) ความเชื่อเรื่องบาป - บุญ เพราะประเพณีส่วนมากจะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของบาป - บุญ การเวียนวายตายเกิด 6) ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยปกป้องคุ้มครองพวกเขา จากสิ่งชั่วร้าย และเมื่อการดำเนินชีวิตติดขัดประสบปัญหาไม่ราบรื่นชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยก็จะไปขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย และสถานศึกษาในพื้นที่ตำบลพลับพลาไชยทั้ง 5 แห่ง นำความรู้เกี่ยวกับประเพณีของลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรีจากผลการศึกษาในครั้งนี้ ไปเผยแพร่ในรูปแบบสื่อออนไลน์ หรือเอกสารความรู้ เพื่อให้เด็กเยาวชนคนในพื้นที่หรือบุคคลภายนอกที่สนใจศึกษาได้มีแหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า

ผู้นำชุมชน รวมถึงองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย ร่วมมือกันดำเนินการจัดตั้งกลุ่มองค์กรในชุมชนเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์อัตลักษณ์ประเพณีของลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรีไว้ให้คงอยู่ต่อไป และช่วยกันรักษาเอกลักษณ์ที่ดีนี้ไว้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

คณะนักวิจัยในโครงการต่อไปควรศึกษาการนำรูปแบบการอนุรักษ์อัตลักษณ์ไปใช้จริง กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ ความแตกต่างของรูปแบบเมื่อนำไปใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน

References

Ramitanon, C. (2001). *Concepts of Studying the Identity of "Thai".* Bangkok: Amarin Printing and Publishing.

Information and Community Potential. (2018). *Local Development Plan 2018-2022.* Plabphla Chai Subdistrict Administration Organization Office Suphan Buri Province. (Copied documents).

Thammawat, J. (1988). *The Role of Mo Lam in Isan society during the half-century* (Research Report). Mahasarakham: Mahasarakham University

Kaewthep, K. (1996). *Cultural media*. Bangkok: Wisdom Foundation.

Chaichompu, K. (2014). *Traditions Favors the Withdrawal Home Community Ban Nongkung Mueang District Sila Sub- Khon Kaen Province.* (Master's Thesis). Khon Kaen University. Khon Kaen.

Sriboonpeng, L. (2020). *Interview.* February, 10.

Panin, O. (2012). *The Adaptability in the Different Context of the Tai-Lao Ethnic in the Central Region Basin of Thailand.* (Master's Thesis). Kasetsart University. Bangkok.

Nikhomnon, P. (1992). *Searching for Knowledge and Knowledge Transfer System in Rural Thai Communities*. Bangkok: Odeon Store.

Phaengngoen. P. (2020). *Interview.* February, 10.

Phra Kanha Kantasrilo Anuaon. (2006). *An Analytical of the Ideology in Punna and Papa (Merit and Demerit) in the Lifestyle of Isan Peopl: A Case Strudy of Kae Dam District, Mahasarakham.* (Research Report). Nakhonpathom: Mahamakut Buddist University.

Phrakru PawanaPhothiwong vi. Suhassho Pikku. (2020). *Interview.* February, 10.

Phrakru PawanaPhothiwong vi. Suhassho Pikku & Phaengngoen, T. (2020). *Interview.* February, 10.

Phrakru Athorn Wachirakit. (2017). Look at the traditions of Laos and look at the Thai tradition. *Buddhist Research Journal*, 3(1) ,17-37.

Phramaha Montree Vallabho Pomsook. (1999). *Theoh Influence of Amulets toward Modern Thai Society.* (Master' s Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalai University. Bangkok.

Martsri, P. (2019). *Interview.* June, 12.

Suvanasri, P. (2004). *An Analysis of Phaya-Isan: Values, Existence and Transmission*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Pinyong, S. (2018). *A Guideline of Effective Implementation of a Group of Community Welfare Shop-Case Study: A Group of Community Welfare Shop of Baan Thung Si Long, Lam Hoei Sub-district, Dontum District, Nakhonpathom Province.* (Research Report). Nakhonpathom: Nakhon Pathom Rajabhat University.

Pinyong, S. (2020). Conservation of Ethnic Identity Focusing on Historical Settlement of Lao Wiang Group in Plapphlachai Sub-District U Thong District Suphanbiri Province. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology,* 5(10), 21-34.

Boonsak, S. (2020). *Interview*. February, 10.

Phummala, S. (2020). *Interview.* January, 8.

Wungaeo, S. (2010). *Society and Culture***.** (12th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

Phaengngoen, T. (2020). *Interview.* February, 10.

การพัฒนาหลักสูตรข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษา และผู้อำนวยการสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน กศน.*

Development of a Curriculum for the Government Teachers and Educational Personnel before being Appointed as Deputy Directors and Directors of Educational Institutions under the Office of Non-Formal and Informal Education

อติพร เกิดเรือง

Atiporn Gerdruang

มหาวิทยาลัยชินวัตร

Shinawatra University, Thailand.

Corresponding Author's Email: atiporn.g@siu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสร้างหลักสูตร 2) เพื่อประเมินความสอดคล้องของหลักสูตร 3) เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร และ 4) เพื่อศึกษาผลการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่ผ่านการสรรหาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน กศน. จำนวนทั้งสิ้น 129 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการศึกษา พบว่า 1) ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นของหลักสูตร ประกอบด้วย 1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ อาทิสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา 2) ภาวะผู้นำทางวิชาการ อาทิ การส่งเสริมให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการ และ 3) การบริหารและการจัดการในสถานศึกษา และจัดให้มีการฝึกประสบการณ์ตามสภาพจริงในสถานศึกษาต้นแบบ อาทิ นโยบาย ภารกิจของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้อำนวยการสถานศึกษา ผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 คน พบว่า หลักสูตรมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูง ตั้งแต่ 0.8 ถึง 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 2. ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนเมื่อเทียบเป็นค่าร้อยละจะมีค่าประสิทธิภาพของหลักสูตรสูงกว่า E1/E2 (94.78/83.00) เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด E1/E2 (80/80) 3. ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อวิทยากร เฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สำหรับผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อโครงการ มีความพึงพอใจต่อโครงการอยู่ในระดับมากที่สุดเกือบทุกด้าน 4. ผลการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ พบว่า ผู้เข้ารับการพัฒนามี

*Received June 4, 2021; Revised July 25, 2021; Accepted August 13, 2021

คะแนนรวมเฉลี่ยในทุกด้านผ่านเกณฑ์ทุกคน ทั้งในส่วนที่ 1 การพัฒนาสมรรถนะ ส่วนที่ 2 การจัดทำและการนำเสนอผลงาน และระยะเวลาในการเข้าร่วมพัฒนา

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตร; บุคลากรสถานศึกษา; สำนักงาน กศน.; ข้าราชการครู

Abstract

The objectives of this research article are to 1) develop a curriculum, 2) evaluate the consistency of the curriculum, 3) evaluate the efficiency of the curriculum, and 4) study the results of the application of the curriculum. Samples comprise 129 government teachers and educational personnel who were previously selected for appointment as deputy directors and directors of educational institutions under the Office of Non-Formal and Informal Education. The study is separated into 2 phases, which are curriculum development and curriculum application. Data analysis is done using statistical software.

The results from the study show that: The required skills and attributes for the curriculum are comprised of 1) desired attributes, such as the potential of the educational institute's administrator, 2) academic leadership, such as the promotion of academic leadership, and 3) administration and management in the educational institute, including authentic learning at the model educational institute. Five experts found that the consistency index value of the curriculum was at a high level from 0.8 to 1.00, which was consistent with the criteria. 2. The efficiency evaluation of the curriculum shows that the average scores, in terms of percentage, are higher than E1/E2 (94.78/83.00) compared to the defined criteria E1/E2 (80/80). 3. The satisfaction evaluation concerning lecturers is very high in every aspect. Satisfaction towards the project is very high in almost all aspects. 4. The results of assessing the development of government teachers and educational personnel show that the participants have higher overall scores than the criteria, both in Part 1: The potential development, and Part 2: The work preparation, presentation, and participation duration.

Keywords: Curriculum Development; Educational Personnel; Office of Non-Formal and Informal Education; Government Teacher

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดขององค์กร แม้ว่าองค์กรจะมีการจัดวางระบบงานหรือกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดีเพียงใดก็ตาม หากบุคลากรในองค์กรมีความรู้ ความสามารถหรือความชำนาญไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน หรือมีทัศนคติที่ไม่ดีต่องานหรือการทำงาน ย่อมเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จขององค์กรจึงจำเป็นต้องมี

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นับแต่ปีงบประมาณ 2546 เป็นต้นมา การบริหารบุคลากรในระบบราชการ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางของการบริหารทุนมนุษย์อย่างชัดเจน เช่นเดียวกับระบบราชการในต่างประเทศโดยมีแนวความคิดที่จะยกระดับ การบริหารบุคลากรจากการทำงานในระดับกิจกรรมพื้นฐาน (Baseline Activities) ไปสู่การบริหารบุคลากรเชิงยุทธศาสตร์ที่มีจุดมุ่งเน้นต่อผลสำเร็จตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ของส่วนราชการ สามารถวัดและประเมินผลสำเร็จของการบริหารบุคลากรได้ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาขีดความสามารถของบุคคลภาครัฐสอดคล้องกับทิศ การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ ที่เน้นประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสในการตัดสินใจ และยึดสังคมและประชาชนเป็นศูนย์กลาง

ตามสภาพปัจจุบันไม่ว่าจะองค์กรประเภทใดก็ตามจะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงจากผลที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร ภาวะการแข่งขันที่ไร้พรมแดนภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนภาวะทรัพยากรที่มีจำกัด ผู้ทำหน้าที่บริหารจึงต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการทำงานให้เกิดผลสูงสุด ดังที่ (Runcharoen, 2010) ได้เสนอแนวทางการจัดการศึกษาไว้ว่า การบริหารและจัดการศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำทางการศึกษาจะต้องกระจายหน้าที่และความรับผิดชอบการนำการเปลี่ยนแปลงที่ริเริ่มสร้างสรรค์และกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้บริหารงานทั้ง 4 ด้าน คือ งานบริหารงานทั่วไป งานบริหารวิชาการ งานบริหารการเงินและงบประมาณ และการบริหารงานบุคคลให้บรรลุเป้าหมายและมีมาตรฐานคุณภาพ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ทั้งนี้การบริหารงานต้องมุ่งผลประโยชน์ของผู้เรียนเป็นที่ตั้งและที่สำคัญจะต้องเปลี่ยนกระแสของการศึกษาใหม่ เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือของการสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดผลผลิตในทางสร้างสรรค์ ดังนั้นผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำอย่างมีความรับผิดชอบ และสามารถเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ในการนำองค์กรสู่ความสำเร็จทั้งด้านผลผลิตและผลสัมฤทธิ์ของงาน (Sinlarat, 2011)

สำหรับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ จึงมีความสำคัญเป็นลำดับแรกๆ อันจะก่อให้เกิดแกนนำในการเปลี่ยนแปลงที่จะไปผลักดันการปฏิรูปการศึกษาให้สำเร็จ ในส่วนของภาครัฐก็ได้จัดให้มีการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร เพื่อให้สนองตอบต่อการปฏิรูปการศึกษา และเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายภายใต้บริบทและยุทธศาสตร์ของประเทศ โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาให้ผู้บริหารได้เตรียมความพร้อม ให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติงานให้รองรับการปฏิรูปการศึกษา และปฏิบัติงานตามภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับหลักเกณฑ์และวิธีการที่ส่วนราชการกำหนด

ในการพัฒนาบุคลากรและผู้บริหารสถานศึกษานั้น กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาตรา 80 บัญญัติให้มีการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งบางตำแหน่งและบางวิทยฐานะเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ เจตนคติที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ที่เหมาะสมในอันที่จะส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ราชการเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความก้าวหน้าแก่ราชการ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด ตามหนังสือสำนักงาน ก.ค.ศ. ที่ ศธ 0206.7/ว 18 ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2552 กล่าวคือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องผ่านการพัฒนาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษา โดยให้ได้รับการพัฒนาในลักษณะองค์รวม

มีความยืดหยุ่นทั้งสาระการพัฒนาและวิธีการเรียนรู้ ให้มีความพร้อมในการดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาต่อไป (Office of the Teachers Civil Service and Educational Personnel Commission, 2009).

จากหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนดดังกล่าวได้เล็งเห็นความสำคัญในการสรรหาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษา ในปี 2561 โดยมีผู้ที่มีคุณสมบัติในการสมัครเข้ารับการสรรหาเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน กศน. ทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 215 คน จำแนกเป็นตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 55 คน และผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 160 คน โดยผ่านกระบวนการสรรหาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน กศน. และเตรียมเข้ารับการบรรจุและแต่งตั้งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 129 คน จำแนกเป็นตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 8 คน และผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 121 คน ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษา จึงต้องดำเนินการพัฒนาผู้ผ่านการสรรหาเพื่อบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน กศน. ให้เป็นผู้มีอุดมการณ์ วิสัยทัศน์ บุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำและมีพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อการเป็นรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษา ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและความมุ่งหวังของสำนักงาน กศน. (Ministry of Education, 1999)

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาหลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ สังกัดสำนักงาน กศน. เพื่อเป็นการเตรียมและสร้างความพร้อมของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นต้นแบบในการนำไปใช้พัฒนาให้ผู้บริหารสถานศึกษาเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพที่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างหลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
2. เพื่อประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
4. เพื่อศึกษาผลการนำหลักสูตรไปใช้ในการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยใช้วิธีการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ได้กำหนดการพัฒนาสมรรถนะจำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) คุณลักษณะรองผู้อำนวยการ

สถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษา ที่พึงประสงค์ 2) ภาวะผู้นำทางวิชาการ 3) การบริหารและการจัดการในสถานศึกษา และกำหนดให้มีการฝึกประสบการณ์ในสถานศึกษาต้นแบบ รวมถึงการจัดทำและเสนอผลงาน โดยระยะเวลาตลอดหลักสูตรดำเนินกิจกรรม ไม่น้อยกว่า 180 ชั่วโมง การศึกษาครั้งนี้ใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ Saylor, Alexander and Arthur (1981) เป็นฐานความคิดในการสร้างกรอบแนวคิดของการพัฒนาหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม ด้วยการนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นการวางแผนหลักสูตร พิจารณาเลือกวิธีการสอนหรืออบรมที่มีส่วนสัมพันธ์กับหลักสูตร และการเลือกยุทธวิธีการสอนหรืออบรม พิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 คน หลักสูตรมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูง ตั้งแต่ 0.8 ถึง 1.00 ซึ่งเป็นไป โดยกำหนดเป็นแนวทางสำหรับผู้เข้ารับการพัฒนา ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ตามเอกสารประกอบ การฝึกอบรม และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ก่อนการพัฒนา
2. ศึกษาจากวิทยากร หรือผู้ทรงคุณวุฒิ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกระบวนการกลุ่ม
3. ฝึกประสบการณ์จากสภาพจริง
4. การเข้าร่วมกิจกรรม การนำเสนอผลการฝึกประสบการณ์

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่มีคุณสมบัติในการรับสมัครและผ่านการสรรหาเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน กศน. เพื่อเตรียมเข้ารับการบรรจุและแต่งตั้งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 129 คน จำแนกเป็นตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 8 คน และผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 121 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่
กิจกรรมการพัฒนาการบรรยายโดยวิทยากร การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการฝึกประสบการณ์จากสถานศึกษาต้นแบบ และการนำเสนอผลการฝึกประสบการณ์ แบ่งเป็น 2 ส่วน มีการดำเนินการ 3 ระยะ

ส่วนที่ 1 การพัฒนาสมรรถนะผู้อำนวยการสถานศึกษา ดังนี้

ระยะที่ 1 กิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะผู้อำนวยการสถานศึกษา 3 หน่วยการเรียนรู้ (ไม่น้อยกว่า 162 ชั่วโมง) ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 คุณลักษณะรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษาที่พึงประสงค์ (รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 51 ชั่วโมง และผู้อำนวยการสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 36 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ภาวะผู้นำทางวิชาการ (รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 48 ชั่วโมง และผู้อำนวยการสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 72 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การบริหารและการจัดการในสถานศึกษา (รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 63 ชั่วโมง และผู้อำนวยการสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 54 ชั่วโมง)

ระยะที่ 2 กิจกรรมฝึกประสบการณ์ในสถานศึกษาต้นแบบ 1 แห่ง (ไม่น้อยกว่า 54 ชั่วโมง)

ส่วนที่ 2 การจัดทำและนำเสนอผลงาน (ไม่น้อยกว่า 18 ชั่วโมง)

ระยะที่ 3 สัมมนา จัดทำรายงานและนำเสนอผลงาน

ให้ผู้เข้ารับการพัฒนาจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้จากการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษา แล้วนำเสนอผลงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

1. ดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามตารางการอบรมพัฒนา รวมเวลาตลอดหลักสูตรทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 180 ชั่วโมง

2. กิจกรรมระหว่างพัฒนาและหลังการพัฒนาครบตามหลักสูตรที่กำหนดได้ทดสอบวัดความรู้ตามหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 3 หน่วยการเรียนรู้

เข้ารับการพัฒนา

ผู้เข้ารับการพัฒนาสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากเอกสารคู่มือ เอกสารประกอบการเรียนรู้ บทความ งานวิจัย สื่อและข้อมูลดิจิทัล และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ตามสาระของหน่วยการเรียนรู้ที่ 1–3

ระหว่างพัฒนา

ผู้เข้ารับการพัฒนาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวิทยากร วิทยากรพี่เลี้ยง ผู้บริหารโครงการ และระหว่างผู้เข้ารับการพัฒนาด้วยกัน โดยอาจใช้กระบวนการกลุ่มในการดำเนินกิจกรรม บรรยายความรู้ ฝึกปฏิบัติตามกิจกรรม/ใบงาน และสามารถนำเสนอผลงานตามที่กำหนด

หลังการพัฒนา

ผู้ผ่านการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ สมรรถนะ ที่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และสามารถนำผลการเรียนรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ มีการติดตามผลการปฏิบัติงาน จากสำนักงาน กศน.จังหวัด/กรุงเทพมหานคร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินผลการพัฒนา จะดำเนินการ 3 ระยะ คือ ก่อนเข้ารับการพัฒนา ระหว่างพัฒนา และสิ้นสุดการพัฒนา โดยการประเมินศักยภาพผู้เข้ารับการพัฒนาตามเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การพัฒนาสมรรถนะรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษา ทั้ง 3 หน่วยการเรียน (คิดเป็นร้อยละ 100 ของคะแนนรวม 200 คะแนน) แบ่งเป็น 2 ระยะ

ระยะที่ 1 การประเมินก่อนการพัฒนา (คิดเป็นร้อยละ 20)

ระยะที่ 2 การประเมินระหว่างการพัฒนา (คิดเป็นร้อยละ 80)

ส่วนที่ 2 สัมมนาการจัดทำและนำเสนอผลงาน (100 คะแนน)

ระยะที่ 3 การจัดทำและนำเสนอผลงาน ประเมินจากรายงานการฝึกประสบการณ์ภาคสนามการนำเสนอผลการฝึกประสบการณ์ การจัดทำนิทรรศการและการนำเสนอฯ

เกณฑ์การประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการพัฒนา ผู้ผ่านการพัฒนาต้องมีคะแนนการประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

ผู้เข้ารับการพัฒนา จะต้องมีเวลาเข้ารับการพัฒนาไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ของระยะเวลาการพัฒนาทั้งหมด

ผู้เข้ารับการพัฒนาต้องผ่านการประเมินทั้ง 2 ส่วน ดังนี้

2.1) ผ่านการประเมินส่วนที่ 1 (ระยะที่ 1 และ 2) ต้องได้คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

2.2) ผ่านการประเมินส่วนที่ 2 (ระยะที่ 3) ต้องได้คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

การหาประสิทธิภาพของหลักสูตรการพัฒนาฯ มีวิธีการดังนี้

(1) การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยตามหน่วยการเรียนรู้ในการพัฒนาฯ ระหว่างกระบวนการจัดกิจกรรมการพัฒนากับหลังสิ้นสุด การจัดกิจกรรมการพัฒนา โดยนำข้อมูลผลการสอบวัดมาหาประสิทธิภาพของหลักสูตร ตามเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการจัดกิจกรรมกับหลังการจัดกิจกรรม (E1/E2) โดยกำหนดเกณฑ์ไว้ไม่ต่ำกว่า 80/80 โดยใช้สูตร E1/E2 (Phonsima, 1987)

$$E1 = X \times 100 / A$$

เมื่อ E1 แทน ค่าประสิทธิภาพของการพัฒนา, X แทน คะแนนสอบโดยเฉลี่ยจากแต่ละหน่วยการเรียนรู้, A แทน คะแนนเต็มของการสอบจากแต่ละหน่วยการเรียนรู้

$$E2 = F \times 100 / P$$

เมื่อ E2 แทน ค่าประสิทธิภาพของการพัฒนาหลังสิ้นการพัฒนา, F แทน คะแนนรวมการทดสอบหลังเสร็จสิ้นการพัฒนา, P แทน คะแนนเต็มของการทดสอบหลังเสร็จสิ้นการพัฒนา

(2) เกณฑ์ในการพิจารณาประสิทธิภาพของหลักสูตร เป็นการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาฯ ระหว่างกระบวนการจัดกิจกรรมทั้ง 3 หน่วยการเรียนรู้ กับหลังการจัดกิจกรรม โดยใช้ค่า E1/E2 กำหนด เกณฑ์ไม่ต่ำกว่า 80/80 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ก. ตัวเลข E1/E2 ที่กำหนดนั้น หมายถึง ตัวเลขที่กำหนดโดยคำถึงถึงองค์ประกอบตามธรรมชาติของรายวิชา หรือเนื้อหา ความยากง่ายของรายวิชาหรือเนื้อหานั้น โดยใช้เกณฑ์ 80/80

ข. ความหมายของ E1/E2

E1 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการ (กระบวนการในที่นี้ คือ กระบวนการพัฒนาระหว่างการพัฒนาและจากคะแนนหลังอบรมพัฒนาของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ของแต่ละเรื่อง)

E2 คือ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (ผลลัพธ์ในที่นี้หมายถึง หลังจากได้รับการพัฒนาจบกระบวนการ โดยคิดคะแนนจากหลังการพัฒนา ได้มาจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์) E1/E2 ถ้าตัวเลขเข้าใกล้ 100 มากเท่าไหร่ ก็ยิ่งถือว่ามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นเกณฑ์ที่ใช้พิจารณารับรองประสิทธิภาพของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะของสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นสถิติที่ใช้อธิบายคุณลักษณะต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตรข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ สังกัดสำนักงาน กศน. นำไปสู่การเตรียมและสร้างความพร้อมของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ได้ดำเนินการโดยสรุปรายละเอียดตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการสร้างหลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ สังกัดสำนักงาน กศน. พบว่า การสร้างหลักสูตรการพัฒนาฯ มีความสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษานอกระบบและ

การศึกษาตามอัธยาศัย และเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรพัฒนาผู้บริหารที่จัดทำขึ้นออกแบบมาเพื่อ

1.1 กำหนดทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นของหลักสูตร ผลการจัดเตรียมเพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและต้องการในการพัฒนาหลักสูตรฯ ประกอบด้วย การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา องค์ประกอบของหลักสูตร จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์และสรุปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด โดยได้กำหนดกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งหลักสูตรจำนวนไม่น้อยกว่า 180 ชั่วโมง รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ Saylor, Alexander and Arthur (1981) จำแนกเป็น 3 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) คุณลักษณะผู้อำนวยการสถานศึกษาที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา รัก ศรัทธา ภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของความเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา มุ่งมั่นในการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพในการปฏิบัติงาน โดยกระบวนการมีส่วนร่วม มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับการเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา และเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) ภาวะผู้นำทางวิชาการ ประกอบด้วย ความเป็นผู้นำทางวิชาการและสามารถส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาของชาติและหลักการจัดการเรียนรู้ สามารถบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สามารถใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การจูงใจให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุ่มเทความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และ 3) การบริหารและการจัดการในสถานศึกษา โดยจัดให้มีการฝึกประสบการณ์ตามสภาพจริงในสถานศึกษาต้นแบบ สังกัดสำนักงาน กศน. รวมถึงให้ผู้เข้ารับการพัฒนาจัดทำนิทรรศการและนำเสนอผลการฝึกประสบการณ์ ประกอบด้วย นโยบาย ภารกิจของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้อำนวยการสถานศึกษา ความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ นโยบาย ภารกิจของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้อำนวยการสถานศึกษา สามารถนำนโยบายและแผนไปสู่การปฏิบัติ สามารถบริหารงานวิชาการ บริหารทรัพยากรบุคคล บริหารงบประมาณ บริหารการเงินและสินทรัพย์ บริหารทั่วไป สามารถพัฒนาระบบภาคีเครือข่ายการพัฒนาสถานศึกษา การนิเทศ กำกับ ติดตามประเมินและรายงานผล สามารถวิเคราะห์กฎหมาย กฎระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการสถานศึกษาและเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.2 ผลการการออกแบบหลักสูตร ผลการสร้างหลักสูตรฯ มีขั้นตอนการดำเนินการ ได้แก่ 1) การสร้างโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม 2) การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ และ 3) การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมหลังการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ โดยสรุปผลการสร้างและออกแบบหลักสูตรมีรายละเอียด ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 คุณลักษณะผู้อำนวยการสถานศึกษาที่พึงประสงค์ (รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 51 ชั่วโมง และผู้อำนวยการสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 36 ชั่วโมง) ประกอบด้วย 1) สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา 2) บุคลิกภาพและการพัฒนาตนเอง 3) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรและวัฒนธรรม

ประชาธิปไตยในการปฏิบัติงาน กศน. 4) การเสริมสร้างวินัย คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ และ 5) ปรัชญาคิดเป็น และการจัดการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ภาวะผู้นำทางวิชาการ (รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 48 ชั่วโมง และผู้อำนวยการสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 72 ชั่วโมง) ประกอบด้วย 1) ผู้นำทางวิชาการและการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการ 2) ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต 3) การบริหารจัดการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 4) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5) การสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา 6) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 7) การพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ 8) ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร 9) การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี 10) การสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจ และ 11) การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การบริหารและการจัดการในสถานศึกษา (รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 63 ชั่วโมง และผู้อำนวยการสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 54 ชั่วโมง) ประกอบด้วย1) นโยบาย ภารกิจของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้อำนวยการสถานศึกษา 2) การบริหารจัดการในสถานศึกษา 3) การบริหารจัดการระบบภาคีเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม 3) มาตรฐานและการประกันคุณภาพสถานศึกษา และ 4) กฎหมาย กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการสถานศึกษา

1.3 ผลการจัดทำหลักสูตรฯ ประกอบด้วย

1) รายละเอียดของหลักสูตรฯ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร กิจกรรมการพัฒนา สื่อที่ใช้ในการพัฒนา การวัดและประเมินผลการพัฒนา

2) เอกสารประกอบการฝึกอบรมการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ หน่วยที่ 1 - 3 โดยในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย คำอธิบายรายวิชา วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการพัฒนา สื่อที่ใช้ในการพัฒนา และการวัดและประเมินผลการพัฒนา

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ สังกัดสำนักงาน กศน.

ผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน พบว่า โครงร่างหลักสูตรฯ มีความสอดคล้องกันทุกประเด็น ได้แก่ ความสอดคล้องกับ1) หลักสูตรกับหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด 2) ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของ กศน. 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) โครงสร้างหลักสูตร 5) เนื้อหาสาระและกิจกรรมการพัฒนา 6) รูปแบบการจัดหลักสูตร 7) กิจกรรมเสริมหลักสูตร และ 8) มูลค่าเพิ่มและความคุ้มค่าของหลักสูตร โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูง ตั้งแต่ 0.8 ถึง 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ได้พิจารณาจากภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการจัดการศึกษาของ กศน. โดยคำนึงถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารกับความสำเร็จที่ผู้เข้ารับการพัฒนาจะได้รับ เพื่อส่งเสริมความรู้ ทักษะ เจตคติ และสนับสนุนความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ตามภาระหน้าที่ของผู้บริหารได้เป็นอย่างดี มีรูปแบบการจัดหลักสูตร การกำหนดแนวทางการดำเนินงานการฝึกอบรม การใช้สื่อประกอบการฝึกอบรม และแนวทางการประเมินผลการฝึกอบรมได้อย่างเหมาะสมและหลากหลาย มีเนื้อหารายวิชาต่างๆ ตามหน่วยการ

เรียนรู้ที่ไม่ซ้ำซ้อนกัน มีความกระชับในเนื้อหา อีกทั้งหลักสูตรยังได้ส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพด้านร่างกายและจิตใจแก่ผู้เข้ารับการพัฒนา โดยระยะเวลาที่ใช้ในการพัฒนามีความสอดคล้องกับช่วงเวลาในการฝึกอบรม อันทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้และเกิดทักษะสามารถนำไปปฏิบัติได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ สังกัดสำนักงาน กศน. พบว่า ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยกับเกณฑ์ประสิทธิภาพของหลักสูตรฯ ที่กำหนด พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ ระหว่างการจัดกิจกรรมทั้ง 3 หน่วยการเรียนรู้ และหลังการใช้หลักสูตร ซึ่งเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น E1/E2 (80/80) พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนเมื่อเทียบเป็นค่าร้อยละ จะมีค่าประสิทธิภาพของหลักสูตรสูงกว่าเมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด กล่าวคือค่าที่ได้มีค่าเท่ากับ E1/E2 (94.78/83.00) ซึ่งมีค่าประสิทธิภาพของหลักสูตรที่สูงขึ้นมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ E1/E2 (80/80) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ หลักสูตรการพัฒนาฯ ได้ถูกกำหนดรายละเอียดของวิชา มีหัวข้อและรายละเอียดทั้งในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติและความคิดรวบยอด ครอบคลุมทุกหมวดวิชา เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้ที่เข้ารับการพัฒนาครั้งนี้เกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งสอดคล้องกับภาพความสำเร็จของผู้บริหารที่หน่วยงานต้องการ ขณะเดียวกันในระหว่างการอบรมตามหลักสูตรนั้นได้ออกแบบให้ต้องมีวิทยากรพี่เลี้ยงคอยกำกับดูแลและเสริมความรู้ตลอดระยะเวลาการอบรมตามหลักสูตร รวมถึงมีสื่อการฝึกอบรม สอดแทรกกิจกรรมระหว่างการอบรม และได้กำหนดแนวทางการประเมินผลการฝึกอบรมอย่างมีระบบตามหลักการวัดและประเมินผลที่ดี

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการนำหลักสูตรไปใช้ในการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ สังกัดสำนักงาน กศน.

ผลการนำหลักสูตรไปใช้ในการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ สังกัดสำนักงาน กศน. ผู้เข้ารับการพัฒนามีความพึงพอใจที่มีต่อวิทยากร และความพึงพอใจที่มีต่อโครงการในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และผู้เข้ารับการพัฒนาทุกคนได้ผ่านเกณฑ์การพัฒนาตามโครงสร้างของหลักสูตรที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โครงการ/กิจกรรมการพัฒนาฯ มีโครงสร้าง เนื้อหาวิชา ระยะเวลาการฝึกอบรมและเกณฑ์การประเมินผลการฝึกอบรม กระบวนการฝึกอบรม ที่ได้นำไปสู่การปฏิบัติอย่างละเอียดรอบคอบ สามารถจำแนกคุณลักษณะระหว่างความรู้ ทักษะ เจตคติ โดยผู้เข้ารับการพัฒนาสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับกำหนดเป็นภาพความสำเร็จของตนเองได้ ประกอบกับได้สอดแทรกการพัฒนากายและพัฒนาจิตในภาคปฏิบัติเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพไว้ในหลักสูตร ทำให้ผู้เข้าอบรมพัฒนามีกิจกรรมที่ผ่อนคลายหลังจากการเรียนรู้อย่างหนักในภาคทฤษฎี ซึ่งภารกิจต่างๆ นั้นมีความสัมพันธ์กับขอบข่ายที่ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนาต้องรู้และต้องรับผิดชอบ (Job list) ในสถานศึกษาจึงทำให้มีความสนใจที่ต้องการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องระหว่างการอบรมเพื่อนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของวิทยากรที่เกี่ยวข้องในการอบรมนั้นมีความใกล้ชิดกับผู้เข้ารับการพัฒนา ทำหน้าที่ให้ความรู้ ให้กำลังใจ คอยกำกับควบคุมดูแล และทำหน้าที่เป็นผู้เสริมเพิ่มเติมความรู้ให้กับผู้เข้าอบรม ดังนี้

4.1 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อวิทยากร พบว่า ความพึงพอใจเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านการใช้สื่อประกอบมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ ปรากฏว่า ความพึงพอใจ

ที่อยู่ในลำดับถัดไปอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน จำนวน 9 ข้อ ได้แก่ ความน่าสนใจของเนื้อหาสาระ การเชื่อมโยงเนื้อหาสาระกับสถานการณ์จริง เนื้อหาสาระสอดคล้องกับหัวข้อการบรรยาย ภาพรวมในการจัดกิจกรรม เอกสารประกอบการอบรมชัดเจนเข้าใจง่าย เนื้อหาสาระนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ ความชัดในการสื่อสารและการนำเสนอเนื้อหาสาระ เปิดโอกาสให้ท่านมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเนื้อหาสาระกับระยะเวลามีความเหมาะสมตามลำดับ

4.2 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อโครงการ พบว่า ความพึงพอใจผู้เข้ารับการพัฒนาที่มีต่อโครงการในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านวิทยากรที่ปรึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน ปรากฏว่า ความพึงพอใจที่อยู่ในลำดับถัดไปมีระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ ด้านการฝึกประสบการณ์สถานศึกษาต้นแบบ ด้านการประเมินผลการพัฒนาด้านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ด้านการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ผู้จัดการฝึกอบรม ด้านเนื้อหา ตามลำดับ สำหรับความพึงพอใจที่อยู่ในระดับมาก คือ ด้านสถานที่ ระยะเวลา และอาหาร

4.3 ผลการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ มีผู้เข้ารับการพัฒนา จำนวน 129 คน ได้รับการพัฒนาตามหลักเกณฑ์ของหลักสูตรที่กำหนด มากกว่า 180 ชั่วโมง ประกอบด้วย ระยะที่ 1 ผู้เข้ารับการพัฒนา จำนวน 129 คน ได้รับการพัฒนาในกิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษา 3 หน่วยการเรียนรู้ (ไม่น้อยกว่า 162 ชั่วโมง) ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 และหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ในระยะที่ 2 ผู้เข้ารับการพัฒนา จำนวน 129 คน ได้เข้าร่วมกิจกรรมฝึกประสบการณ์ในสถานศึกษาต้นแบบ 1 แห่ง และระยะที่ 3 ผู้เข้ารับการพัฒนา จำนวน 129 คน ได้เข้าร่วมการสัมมนา จัดทำรายงานและนำเสนอผลงานการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้การฝึกประสบการณ์จากการพัฒนาสมรรถนะ นำเสนอผลงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยผลการพัฒนาฯ พบว่า มีคะแนนรวมเฉลี่ยภาพรวมในทุกด้านผู้เข้ารับการพัฒนาผ่านเกณฑ์ทุกคน

4.4 ผลการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาและกิจกรรมของหลักสูตร จากผู้เข้ารับการอบรมและวิทยากรอบรม ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

- หลักสูตรมีการออกแบบให้มีเนื้อหาสาระและจุดเน้นที่แตกต่างจากหลักสูตรทั่วไป มีความชัดเจนเหมาะสม มีแหล่งที่มาและข้อมูลอ้างอิงถึงการได้มาซึ่งเนื้อหาสาระที่นำมาจัดอบรม และมีรูปแบบการจัดหลักสูตรที่ดี มีการเน้นไปที่การพัฒนาผู้เข้ารับการอบรมในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติต่อการปฏิบัติงานในฐานะการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ มีการให้ทั้งในส่วนของความรู้ (ภาคทฤษฎี) และมีการลงมือปฏิบัติจริง (ภาคปฏิบัติ) ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

- เนื้อหาสาระของแต่ละหน่วยการเรียนมีความสมบูรณ์ ให้เนื้อหาได้ตรงตามเป้าหมาย และมีการเรียงลำดับเนื้อหาและกิจกรรมเป็นไปตามขั้นตอนการเรียนรู้ เนื้อหาสาระของทั้ง 3 หน่วย มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด ที่เน้นการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารทั้งทางด้านความรู้ เจตคติและทักษะต่างๆ ในส่วนของรูปแบบมีความชัดเจน

- การออกแบบกิจกรรมเชิงปฏิบัติการทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการฝึกอบรมได้ดี กิจกรรมที่ใช้ในการจัดการฝึกอบรมส่งเสริมให้เกิดกระบวนการระดมความคิดจากสมาชิกทุกคน

- กิจกรรมการอบรมที่มีความหลากหลายและสามารถกระตุ้นผู้เข้ารับการอบรมให้มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับทั้งเนื้อหาและกระบวนการที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของโครงการที่ต้องการพัฒนาทั้งความรู้ เจตคติและฝึกทักษะฯ ผ่านกิจกรรมกลุ่มและเดี่ยวเท่าที่เวลาจะเอื้ออำนวย

- ควรจัดกิจกรรมในแต่ละหน่วยให้มีความน่าสนใจ พร้อมทั้งคำนึงถึงระยะเวลาในการทำกิจกรรมให้เหมาะสมมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

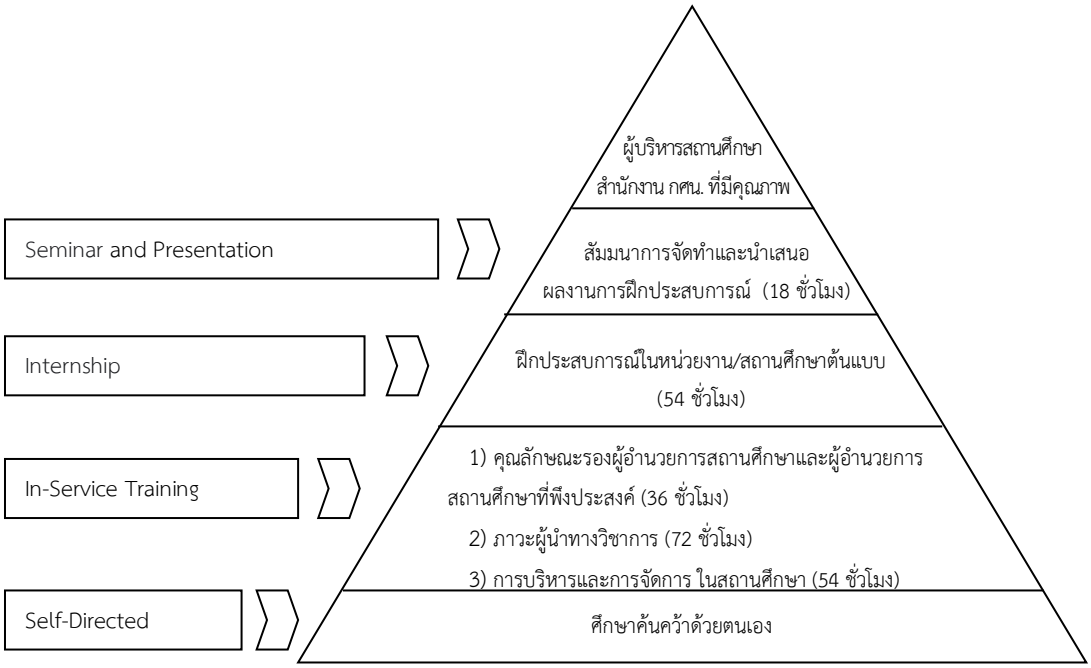

รูปภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

ในการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ สังกัดสำนักงาน กศน. ให้มีคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะไปผลักดันการปฏิรูปการศึกษาให้สำเร็จ และสามารถนำองค์กรไปสู่เป้าหมายได้นั้น สามารถเสนอเป็นองค์ความรู้หรือรูปแบบในการพัฒนาได้ ดังนี้

1. ผู้บริหารจะต้องริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed learning) เกิดการศึกษาตามความสนใจ ความต้องการ และรู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรความรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ จนถึงการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นด้วยก็ได้

2. ผู้บริหารจะต้องได้รับการฝึกอบรมและพัฒนา (In-Service Training) เป็นการจัดฝึกอบรมที่ถูกออกแบบหลักสูตรให้เหมาะสมและจัดขึ้นเป็นการภายในเฉพาะสำนักงาน กศน. ประกอบด้วยด้วยเนื้อหาและรูปแบบการฝึกอบรมทุกกระบวนการในการเตรียมการเป็นผู้บริหาร ซึ่งถูกกำหนดโดยเฉพาะสำหรับหน่วยงานทำให้การจัดฝึกอบรมภายในนี้จัดเป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีประสิทธิภาพทั้งในแง่หลักสูตรฝึกอบรม และวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ จนทำให้ผลลัพธ์ที่ออกมาเกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้บริหารที่ผ่านการฝึกอบรม

และส่งผลลัพธ์ที่ดีโดยตรงต่อหน่วยงาน ซึ่งประกอบด้วย 1) คุณลักษณะรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษาที่พึงประสงค์ 2) ภาวะผู้นำทางวิชาการ และ 3) การบริหารและการจัดการ ในสถานศึกษา

3. ผู้บริหารจะต้องถูกจัดให้มีการฝึกประสบการณ์ (Internship) ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่กระทำร่วมกันระหว่างหน่วยงานกับหน่วยงานการศึกษาต้นแบบ เพื่อให้ผู้บริหารได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติ ที่จำเป็นต่อการเป็นผู้บริหารที่ดีมีคุณภาพตรงตามความต้องการของหน่วยงาน

4. ผู้บริหารจะต้องมีการสัมมนาวิชาชีพผู้บริหาร (Seminar and Presentation) เพื่อการอภิปรายหัวข้อที่จะบรรยายหลังจากการฝึกประสบการณ์ โดยผู้เข้าอบรมคนอื่นรวมถึงทีมวิทยากรจะมีส่วนร่วมในการอภิปรายเกี่ยวกับหัวข้อที่ถูกบรรยาย เพื่อรายงานความก้าวในการฝึกประสบการณ์ การแก้ปัญหาและผลงานที่ประสบความสำเร็จในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

อภิปรายผลการวิจัย

หลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ สังกัดสำนักงาน กศน.ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด จากการนำหลักสูตรไปใช้ในการพัฒนาดังกล่าว สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 อภิปรายได้ว่าการสร้างหลักสูตรการพัฒนาเป็นการช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน กศน. เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสม ภายใต้ขอบข่ายงานที่รับผิดชอบของการปฏิบัติงานในตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ โดยเน้นการพัฒนา 4 ด้าน อย่างสมดุล คือ ด้านปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม รวมถึงภารกิจในการปฏิบัติหน้าที่ผู้บริหาร 6 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านกิจกรรม ด้านธุรการ ด้านอาคารสถานที่ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ดังที่ Thongkon (2011) กล่าวว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี ทำให้ได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการ และความจำเป็นของผู้ใช้หลักสูตร สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Tulachom, Wongsri and Pupat (2014) ที่ได้วิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ พบว่า บุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ ความสามารถในการบริหาร และผู้นำทางวิชาการ เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 อภิปรายผลได้ดังนี้ การส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการพัฒนามีภาวะผู้นำในสถานศึกษายึดมั่นในระเบียบ กฎเกณฑ์ มีคุณธรรมจริยธรรม ตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรณยาบรรณวิชาชีพ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงส่งผลให้โครงสร้างหลักสูตร เนื้อหาวิชา ระยะเวลาการฝึกอบรมและเกณฑ์การประเมินผลการฝึกอบรม กระบวนการฝึกอบรมตามหลักสูตร มีความเหมาะสมเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการฝึกอบรมให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาในครั้งนี้ ดังที่ Phanpumpo (2018) กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา พบว่าตัวแปรด้านวัฒนธรรมสถานศึกษาด้านวิสัยทัศน์ของผู้บริหารด้านการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครูและด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sravasee (2016) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารการศึกษา และเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบสมรรถนะของ

ผู้บริหารการศึกษากับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารการศึกษา และรูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารการศึกษา มีความสอดคล้องกันในเชิงประจักษ์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 อาจอภิปรายได้ว่า เนื่องจาก ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนามีความตั้งใจในการอบรมครั้งนี้เป็นอย่างสูงเพื่อพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเต็มภาคภูมิและมีความมานะอุตสาหะ จึงทำให้มีผลการพัฒนาทั้งระหว่างการพัฒนาและสิ้นสุดการพัฒนา มากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดและผลการวิจัยของ Phromwong (2013) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาต้นแบบหรือชิ้นงานก่อนนำไปเผยแพร่หรือใช้จริง ซึ่งจำเป็นต้องผ่านกระบวนการควบคุมและประกันคุณภาพ เพื่อให้เข้าใจได้ว่าต้นแบบหรือชิ้นงานนั้นจำเป็นต้องทดสอบประสิทธิภาพก่อน สำหรับการวัดพุทธิพิสัยนั้นจะใช้เกณฑ์ประสิทธิภาพ E1/E2 ตามเกณฑ์ 80/80 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของกระบวนการและผลลัพธ์ สามารถนำไปใช้ได้กับการทดสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร สื่อ และชุดเอกสารการสอน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 อาจอภิปรายได้ว่า กระบวนการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีพัฒนาการที่เพิ่มขึ้น และสามารถปรับพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการเป็นผู้บริหารได้อย่างดีด้วยการฝึกประสบการณ์ในสถานศึกษาต้นแบบ ดังที่ Beach (1970) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรมพัฒนานั้นเป็นกระบวนการที่จะเพิ่มพูนความรู้ทักษะและความสามารถของบุคคลทั้งมวลในสังคม เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลไปในทิศทางที่ต้องการอย่างชัดเจน ผู้พัฒนามีความต้องการให้ชี้แนะ ประเมินผลความสามารถ โดยผ่านกระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาสมาชิกในกลุ่มให้ก้าวหน้าในการพัฒนางานร่วมกันเพื่อให้มีทักษะและความรู้ และยังสอดคล้องกับ Srinimitkeaw (2010) กล่าวว่า การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรหลังการใช้หลักสูตรพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำมีความเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุดในแต่ละหัวข้อซึ่งแสดงถึงความสำเร็จของการฝึกอบรมนี้

สรุป

ในปัจจุบันมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีนักบริหารองค์กรที่เป็นมืออาชีพ เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้บริหารจัดการองค์กรให้มีความก้าวทันโลกในยุคปัจจุบัน การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน กศน. ให้มีคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะไปผลักดันการปฏิรูปการศึกษาให้สำเร็จและเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งตัวผู้รับการพัฒนาและต่อหน่วยงาน ควรมีการส่งเสริมคุณลักษณะผู้บริหารที่มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Self-Directed learning), ได้รับการพัฒนาในด้านคุณลักษณะและทักษะ (In-service Training), ฝึกประสบการณ์ (Internship), สัมมนาและนำเสนอผลการฝึกประสบการณ์ (Seminar and Presentation) ดังนั้น การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนดำรงตำแหน่งบริหาร จึงจำเป็นต้องมีทั้งความรู้ด้านเทคนิคการบริหาร มีทักษะและประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งต้องมีคุณลักษณะด้านภาวะของผู้นำที่ สามารถวางแผน และมีแนวความคิดด้านการบริหารภายในองค์กรเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การพัฒนาตามหลักสูตร ควรเลือกสรรวิทยากรที่มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระดังกล่าวเป็นอย่างดี รวมทั้งมีเทคนิควิธีกระตุ้นจูงใจผู้เข้ารับการพัฒนาร่วมกิจกรรมด้วยความตั้งใจ จะส่งผลให้การนำหลักสูตรไปใช้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น ควรพิจารณาจัดกิจกรรมการพัฒนาเป็นทีม เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการนำไปสู่การปฏิบัติจริงที่สถานศึกษา และเป็นการสร้างเครือข่ายการทำงานให้เชื่อมโยงกันเป็นเอกภาพ

1.2 ควรสร้างความยืดหยุ่นระหว่างหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละวันแต่ไม่ควรเกินเวลาที่กำหนด และการพิจารณากำหนดวันฝึกอบรมพัฒนา ควรให้สอดคล้องโดยไม่กระทบต่อการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการพัฒนา

1.3 ควรมีการติดตามผลหลังจากการพัฒนาเสร็จสิ้น โดยวิทยากรที่ปรึกษา ทั้งนี้การติดตามอย่างกัลยาณมิตรจะส่งผลให้ผู้เข้ารับการพัฒนามีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ รวมทั้งเป็นการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมตามที่หลักสูตรคาดหวังได้เป็นอย่างดี

References

Beach, S. (1970). *Personal: the Management of People at Work.* New York: Macmillan.

Ministry of Education. (1999). *National Education Act of B.E. 2542 (1999).* Bangkok: Khurusapha Printing. Ladprao.

Office of the Teachers' Civil Service and Educational Personnel Commission (2009). *Criteria and Development Approach for the Teacher Civil Service and Educational Personnel before Appointment of the Educational Institute Deputy Director and Director MOE 0206.7/Wor 18 dated 8 Oct. 2009*. Bangkok: Ministry of Education.

Phanpumpo, N. (2018). The factors affecting the success of school administration of the school in secondary educational service area office 7. *Journal of educational research faculty of education SWU,* 13(1), 81-96.

Phonsima, O. (1987). *Teaching Technology*. Bangkok: OS Printing House.

Phromwong, C. (2013). Media performance test or teaching kit. *Silpakorn Educational Research Journal*, 5(1), 7-20.

Runcharoen, T. (2010). *Professionalism in Educational Organisation and Administration in the Educational Reform Era.* Bangkok: L.T. Press Company Limited.

Saylor, J. G., Alexander, W. M., & Arthur, J. L. (1981). *Curriculum Planning forBetter Teachers and Learning. (4th ed.).* New York: Holt Rinenhart and Winston.

Sinlarat, P. (2011). *Creative and Productive Leaders: New Paradigms and New Leaders in Education.* Bangkok: CU Printing House.

Sravasee, A. (2016). *Developing a Competency Model for Educational Administrators.* (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.

Srinimitkeaw, L. (2010) *Curriculum Training Development to Raise Leadership Character for Students' Club Committee Faculty of Home Economics Technology. Bangkok*: Rajamangala University of Technology Krungthep.

Thongkon, W. (2011). *Development of a Training Curriculum to Enhance the Knowledge and Quality Assurance Skills of Undergraduate Students.* (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chon Buri.

Tulachom, P., Wongsri, C., & Pupat, P. (2014). The Model for the Development of the Characteristics of Professional Administrators in Secondary Schools. *Journal of Graduate Studies*, 11(53), 173-178.

ทุนทางสังคมกับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ จังหวัดสมุทรสงคราม*

The Social Capital and Cultural Product Development: A Case Study of the Lad Yai Herbal Salt Community Enterprise in Samut Songkhram Province

[1]วทัญญู ใจบริสุทธิ์ และ จิตสุภา กิติผดุง

[1]Watunyu Jaiborisudhi and Jitsupa Kitipadung

[1]มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

[1]Thammasat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: jitsupak@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ จังหวัดสมุทรสงคราม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ควบคู่ไปกับการวิจัยเอกสาร ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำมาวิเคราะห์ด้วยแนวคิดทุนทางทางสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้นำและสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา แล้วบรรยายวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภัยคุกคามจากการพัฒนาเป็นสาเหตุของการดึงคุณค่าจากเกลือในฐานะของทุนภายในชุมชน มาพัฒนาเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ภายในชุมชนลาดใหญ่ยังมีทุนทางวัฒนธรรมอีกหลายสิ่งที่กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนยังไม่ได้นำมาพัฒนา 2) ปัจจัยสาเหตุของทุนทางทางสังคมที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจ บรรทัดฐานการเกื้อกูลระหว่างกันและกัน และเครือข่าย มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ศักยภาพของผู้นำ โครงสร้างเชิงสถาบัน และบรรทัดฐานความพอเพียง 3) ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ศักยภาพของผู้นำ โครงสร้างเชิงสถาบัน และบรรทัดฐานความพอเพียง เป็นสาเหตุของการก่อให้เกิดทุนทางสังคมรูปแบบหนึ่งที่เป็น ปฐมฐานแห่งทุนทางสังคมในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม; การพัฒนา; สินค้าเชิงวัฒนธรรม; ชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่

*Received October 15, 2020; Revised March 31, 2021; Accepted June 12, 2021

Abstract

The objective of this research article was to study the cause of social capital cost in cultural product development of the Laad Yai Herbal Salt Community Enterprise, Samut Songkhram province. Data in this qualitative research were collected from focus group and documentary research of related information. The analysis followed the conceptual framework of Social Capital. The sample group in this study consisted of leaders and members of the Laad Yai Herbal Salt Community Enterprise.

The researcher conducted the content analysis of data and reached the descriptive analysis as follows: 1) The threat of development is the trigger that drives the value of salt as a community capital into the development of cultural products. However, there are many other cultural capitals exist in Laad Yai community, which have not been utilized by the community enterprise group; 2) The factors of social capital which generate trust, norm of reciprocity, and network of civic engagement are related to the cultural product development, such as kinship relation, leader's potential, institutional structure, and the self-sufficiency norm. All of which have become the root cause of social capital for cultural product development of the Laad Yai Herbal Salt Community Enterprise.

Keywords: Social capital; Development; Cultural Product; the Lad Yai Herbal Salt Community Enterprise

บทนำ

Natsupha (1991) กล่าวว่า วัฒนธรรมมีทั้งรูปแบบที่เป็นนามธรรมและเป็นรูปธรรม วัฒนธรรมมีความสำคัญทั้งในแง่ของความเป็นเอกลักษณ์ ความภูมิใจของคนภายในชาติ วัฒนธรรมนั้นมีค่ายิ่งกว่ารูปแบบขององค์กร รูปแบบของสังคมและเศรษฐกิจ ด้วยเหตุที่ว่ารูปแบบขององค์กร ตลอดจนรูปแบบของสังคมและเศรษฐกิจสามารถรื้อฟื้นได้หากว่าเรายังคงมีวัฒนธรรมเป็นกระดูกสันหลังอยู่ และวัฒนธรรมนี้เองจะก่อให้เกิดพลังในการพัฒนาท้องถิ่น ชุมชน และประเทศชาติ

นอกจากนี้วัฒนธรรมยังเป็นทุนชนิดหนึ่งที่สามารถสะสมและนำไปลงทุนได้ดังเช่นทุนทางเศรษฐกิจ หรือสามารถนำไปแปรรูปเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้ ทุนทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการรับรู้ถึงรสนิยมทางศิลปวัฒนธรรม รวมไปถึงรูปแบบการใช้ชีวิต (Griswold, and Wright, 2004) ซึ่งกล่าวได้ว่า วัฒนธรรม คือมรดกอันมีค่ายิ่งในการนำมาพัฒนาสังคมและชุมชน

เมื่อพิจารณาถึงวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งมีมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญก็คือ การทำนาเกลือ การผลิตเกลือสมุทร อันเป็นอาชีพที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน อย่างไรก็ตาม ชุมชนลาดใหญ่ยังคงประสบกับปัญหาราคาเกลือตกต่ำ ส่งผลให้ชุมชนจำต้องรวมตัวกันเป็นวิสาหกิจ

ชุมชน โดยมีสถาบันการศึกษาและหน่วยงานราชการต่าง ๆ เข้ามาให้การสนับสนุนในการพัฒนาเกลือสมุทรแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม อาทิ ผลิตภัณฑ์สปา สครับหน้า ครีมบำรุงผิว ในรูปบรรจุภัณฑ์ที่น่าใช้ จนได้เป็นสินค้าโอทอประดับ 4 ดาว ตลอดจนได้รับการพัฒนาเป็นโอทอปนวัตวิถีวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่

จากการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่จะเห็นได้ว่า นอกจากที่วิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่จะมีทุนทางวัฒนธรรมเป็นฐานแล้ว ยังมีการรวมพลังและกล่อมเกลานำเอาทรัพย์อันอนันต์อื่น ๆ ที่มีอยู่ภายในสังคมออกมาใช้ ทั้งในลักษณะที่เป็นความไว้วางใจระหว่างกันและกันของคนภายในชุมชน ทั้งในลักษณะบรรทัดฐานที่มีร่วมกัน และทั้งในลักษณะของการใช้เครือข่ายที่มีภายในและภายนอกชุมชนนำมาสู่การพัฒนา หรือกล่าวได้ว่าท่ามกลางกระบวนการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ ได้มีการเชื่อมโยงและเกื้อกูลกันระหว่างทุนทางสังคม (Putnum, 1993) กับทุนทางวัฒนธรรมไปสู่การพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ ซึ่งจากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาและวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ จังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัย ดังนี้ 1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากจากเอกสารต่าง ๆ อาทิ บทความวิชาการ บทความวิจัย รายงาน รายงานการวิจัย รายงานการสัมมนา เอกสารราชการ ฯลฯ ตลอดจนข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต 2) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้ (1) การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาในระดับจุลภาคโดยผู้วิจัยพิจารณาเลือกพื้นที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ จังหวัดสมุทรสงคราม โดยในส่วนของประชากร (population) ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive sampling) (2) เลือกผู้ให้ข้อมูลจากผู้รู้ ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน โดยการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) 2 กลุ่ม จำนวนกลุ่มละ 8-10 คน

ในส่วนของกรอบในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) มาใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ ดังนี้

World Bank (2002) ได้นิยามทุนทางสังคมไว้ว่า ทุนทางสังคม หมายถึง กลุ่ม สถาบัน หรือองค์กร ความสัมพันธ์และบรรทัดฐานต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดคุณภาพและปริมาณของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม นั่นคือ

ความสามัคคีในสังคมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสังคมในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ทุนทางสังคมไม่ได้เป็นเพียงการรวมกลุ่มของสถาบันเท่านั้น แต่เป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม สถาบัน หรือองค์กรต่าง ๆ เข้าด้วยกันและยึดโยงให้เกิดความเข้มแข็ง ซึ่ง Coleman (1988) ได้กล่าวว่า ทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่ฝังตัวอยู่กับความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ มีความไว้เนื้อเชื่อใจ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร มีบรรทัดฐานร่วมกัน มีเครือข่ายและองค์กรที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของพื้นที่นั้น ๆ Putnum (1993) ได้ให้ความหมายของทุนทางสังคม ไปในทิศทางเดียวกับ Coleman ที่ว่า ทุนทางสังคมเป็นลักษณะของเครือข่ายทางสังคมที่มีชีวิตเชื่อมโยงกัน มีบรรทัดฐาน และความไว้วางใจ มีผลทำให้กิจกรรมที่ทำร่วมกันนั้นมีประสิทธิภาพ ซึ่งทุนทางสังคมที่มีอยู่ภายในชุมชนจะช่วยกล่อมเกลาประเพณี จารีตวัฒนธรรม การพึ่งพาอาศัย การเกื้อกูลกันของชุมชน ไปสู่การพัฒนาชุมชนโดยเน้นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่

จะเห็นได้ว่าจากนิยามและทรรศนะอันเกี่ยวข้องกับแนวคิดทุนทางสังคมนั้น มีองค์ประกอบที่ร่วมกันอยู่ก็คือ ทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ภายในชุมชน (Community Capital) ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมก็เป็นหนึ่งในทุนต่าง ๆ เหล่านั้น ความไว้วางใจ (Trust) การมีบรรทัดฐานการเกื้อกูลระหว่างกันและกัน (Norm of Reciprocity) และเครือข่าย (Networks of Civic Engagement) ทั้งภายในและภายนอกชุมชน จากองค์ประกอบของทุนทางสังคมดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้แปรมาเป็นตัวชี้วัดในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ จังหวัดสมุทรสงคราม ดังกรอบในการวิเคราะห์ต่อไปนี้

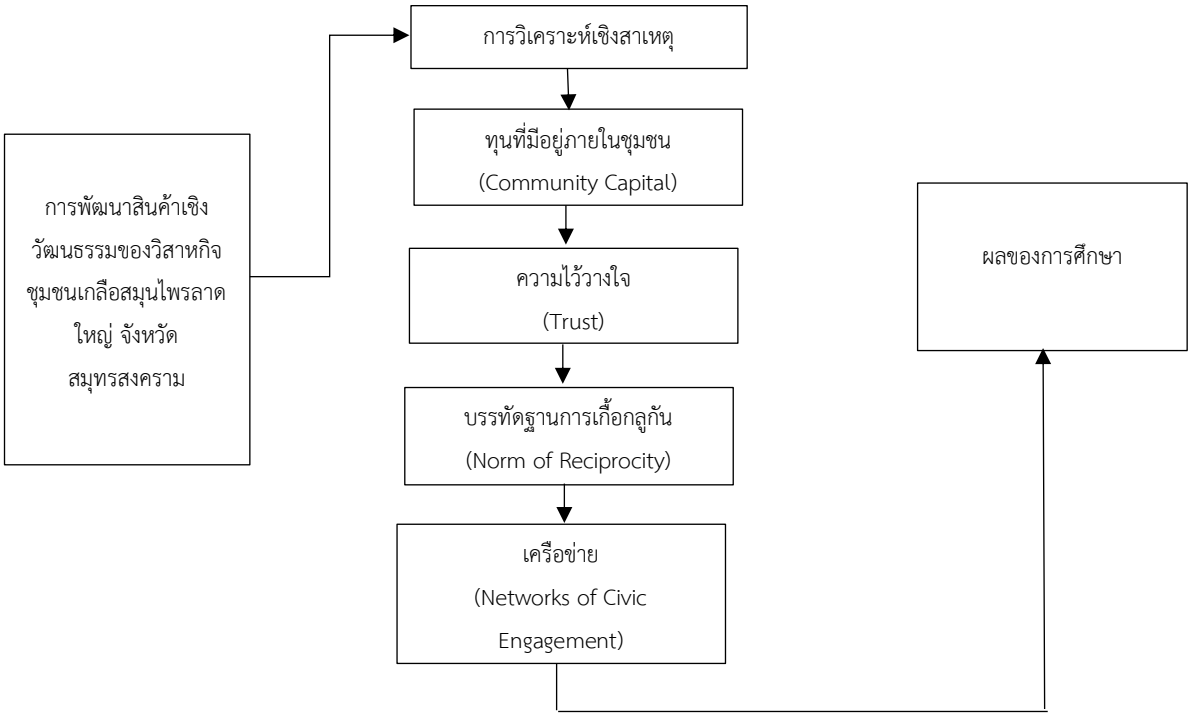

ภาพที่ 1 กรอบการวิเคราะห์สาเหตุที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมในการพัฒนาสินค้า

ผลการวิจัย

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมและได้ทำการวิเคราะห์ภายใต้กรอบการวิเคราะห์สาเหตุที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมอันมีผลของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เกลือในฐานะของทุนที่มีอยู่ภายในชุมชน (Community Capital) กับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม

ก่อนการลงพื้นที่ ผู้วิจัยมีคำถามว่าสาเหตุใดสินค้าเชิงวัฒนธรรมของวิสาหกิจชุมชนลาดใหญ่จึงนำเกลือมาเป็นสินค้าหลักในการพัฒนากิจการของกลุ่ม โดยจากการสนทนากลุ่มพบว่า ตั้งแต่อดีตชุมชนพื้นที่ซึ่งทำการศึกษาแต่เดิมมีการทำเกษตรแบบสวนผสม มี รวมไปถึงการทำนาเกลือ อย่างไรก็ตาม เมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมามีการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำแม่กลอง ทำให้น้ำทะเลหนุนสูง มีน้ำเค็มท่วมถึง ก่อให้เกิดปัญหาดินเค็มจนไม่สามารถเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรที่หลากหลายได้ ทำให้การทำนาเกลือกลายมาเป็นอาชีพหลักในพื้นที่ Department of Agricultural Extension (2018); Members of Lad Yai Herbal Salt Community Enterprise (2020) สรุปได้ว่าสาเหตุที่เกลือกลายมาสินค้าหลักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนลาดใหญ่เนื่องมาจากโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อยามที่ชุมชนถูกต้อนให้จนมุมด้วยการพัฒนา ทางเลือกของการพัฒนาชุมชนก็ถูกบังคับให้หดแคบลง พร้อม ๆ ไปกับการเลือนลางและสูญสลายของวัฒนธรรมบางอย่างภายในชุมชน อาทิ วัฒนธรรมอันสัมพันธ์กับนาข้าวของชุมชนลาดใหญ่ที่ค่อย ๆ ลดเลือนลงในปัจจุบัน

ซึ่งท่ามกลางปัญหาน้ำเค็มที่คุกคามชุมชนอยู่ วัฒนธรรมการทำนาเกลือจึงกลายมาเป็นทางเลือกและทางรอดของชุมชน Members of Lad Yai Herbal Salt Community Enterprise (2020) ได้ให้ข้อมูลว่าการทำนาเกลือเป็นวัฒนธรรมที่คู่กับชุมชนมากว่าร้อยปี ท่ามกลางวัฒนธรรมการผลิตเกลือและท่ามกลางวิถีชีวิตของชาวนาเกลือ องค์ความรู้และภูมิปัญญา ในระยะแรกชุมชนได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มเล็กๆ จำนวน 7-8 คน เพื่อรวมตัวกันขายเกลือ อันเนื่องมาจากราคาเกลือที่ตกต่ำเพื่อต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ นำไปสู่การแปรรูปเกลือไปสู่ผลิตภัณฑ์ต่างๆ โดยเริ่มจากเกลือสปาขัดผิว แล้วจึงพัฒนาไปสู่ผลิตภัณฑ์อื่นๆ นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ยังได้ร่วมกันพัฒนาให้ชุมชนกลายมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การเรียนรู้นาเกลือแห่งแรกของไทย อันเป็นการนำคนจากภายนอกชุมชนเข้ามาศึกษาเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวนาเกลือ โดยในปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่มีสมาชิกกว่า 30 คน ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่เป็นสินค้าโอทอประดับ 4 ดาว และเป็นชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี

กล่าวได้ว่าการพัฒนาและความทันสมัยได้พรากกิจกรรมและวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมหลายต่อหลายสิ่ง แต่ด้วยทุนที่เหลืออยู่และมีศักยภาพสูงที่สุดของชุมชนก็คือ เกลือ โดยเกลือนั้นก็เฉกเช่นกับสิ่งอื่นและวัตถุอื่น ๆ ใด ๆ ที่มีคุณค่าในเชิงวัฒนธรรมที่ทับซ้อนและแทรกอยู่ภายในความเป็นวัตถุนั้นเสมอ ดังที่วิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ได้นำคุณค่าอันอุดมของเกลือผสานกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่มีมาพัฒนาเป็นสินค้าประเภทต่าง ๆ ของชุมชน ตลอดจนวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ยังได้ร่วมกันนำวัฒนธรรมการทำนาเกลือมาเป็นสินค้าในเชิงวัฒนธรรมให้คนภายนอกชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ขั้นตอนการผลิตเกลือ ตลอดจน

ได้เห็นวิถีชีวิตของคนภายในชุมชนเกลือ ได้ถ่ายรูปคู่กับนาเกลือ กองเกลือ และกังหัน เป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน อันเป็นการหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจของชุมชน ในขณะเดียวกันก็เป็นสนับสนุนการผลิตซ้ำวัฒนธรรมนาเกลือ อันเป็นการช่วยธำรงรักษาวัฒนธรรมแบบนเกลือให้อยู่คู่กับชุมชนลาดใหญ่ได้ท่ามทางกระแสแห่งการพัฒนาแบบทุนนิยม

2. ความไว้วางใจ (Trust) กับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม

ความไว้วางใจเป็นพื้นฐานของการมีส่วนร่วม อันจะนำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่มหรือชุมชน ทั้งนี้จะต้องมีกระบวนการสร้างความไว้วางใจด้วยการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความร่วมมือ สร้างความเข้าใจระหว่างกันและกัน สำหรับวิสาหกิจชุมชนเกลือลาดใหญ่สิ่งที่น่าสนใจในประเด็นของความไว้วางใจ คือ เหตุใดกลุ่มถึงเกิดความไว้วางใจและไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างกันและกันของสมาชิก Members of Lad Yai Herbal Salt Community Enterprise (2020) พบว่า วิสาหกิจชุมชนเกลือลาดใหญ่นั้นผูกสัมพันธ์กันความสัมพันธ์กันฉันญาติพี่น้อง ดังข้อความต่อไปนี้

“...(เรา) รักกันเป็นเครือญาติกัน ทำนาเกลือด้วยกัน ที่ทำนี่ก็เป็นพี่น้องกันด้วย...มาร่วมทุนด้วย มาช่วย 30 คนนะในกลุ่ม ก็คนในหมู่บ้านนั่นแหละ ในชุมชนเรานี่แหละที่เหนียวแน่นมีอะไรก็มาช่วยกัน...”

ข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติเป็นพื้นฐานที่สำคัญและเป็นเสาหลักในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ ด้วยเหตุว่าความเป็นเครือญาติเทียมและความเป็นเครือญาติจริงเป็นความสัมพันธ์ที่มีความแนบแน่นผ่านความเป็นพี่เป็นน้องเป็นลุงเป็นป้าเป็นน้าเป็นอา ฯลฯ ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจแบบฉันญาติในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่

นอกจากนี้ สิ่งที่พบอีกสิ่งหนึ่งในการสร้างความไว้วางใจระหว่างกันและกันของบรรดาสมาชิกก็คือ การมีโครงสร้างเชิงสถาบันของกลุ่ม โดยวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ได้ร่วมกันจัดให้มีการลงหุ้นเพื่อเป็นทุนเป็นกองกลางของกลุ่ม ซึ่งทุนเหล่านี้กลุ่มจะนำไปใช้ในการบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ อาทิ การลงทุนในการผลิต การพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ การพัฒนาอาคารและสถานที่ และการศึกษาดูงานของกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งสถาบันของกลุ่มยังมีบทบาทในการจัดประชุมพบปะระหว่างกันและกันของสมาชิกเป็นระยะ เพื่อร่วมกันวางแผน ตลอดจนเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินการต่าง ๆ (Members of Lad Yai Herbal Salt Community Enterprise, 2020)

กล่าวได้ว่า การมีสถาบันข้างต้นของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ จึงเป็นเสมือนกับกลไกในการธำรงไว้ซึ่งความไว้วางใจ เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมถึงแก้ไขข้อพิพาทระหว่างสมาชิก ทำให้กิจการและกิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ส่งผลต่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อีกหนึ่งข้อค้นพบในการสร้างความไว้วางใจของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ก คือ ศักยภาพของผู้นำของกลุ่ม คือ ผู้ใหญ่จิราพร จันทร์คง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 บ้านบางตะบูน ตำลาดใหญ่ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม ปัจจุบันเป็นประธานวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ ผู้ใหญ่จิราพรฯ มีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการรวบรวมสมาชิกเพื่อรวบรวมเกลือในการต่อรองราคาเกลือกับพ่อค้าคนกลาง ตลอดจนใช้

เครือข่ายที่มีควบคู่ไปกับการรวมพลัง (empowerment) ของคนภายในชุมชนในการพัฒนาเกลือให้เป็นสินค้าและแปลงนาเกลือให้กลายมาเป็นแหล่างท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการริเริ่มนำกลุ่มประสานกับมหาวิทยาลัยร่วมการพัฒนาเกลือให้เป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมประเภทต่าง ๆ ควบคู่ไปกับนำการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มกับองค์กรต่าง ๆ ในการพัฒนาสินค้าให้ได้มาซึ่งมาตรฐานต่าง ๆ จนสินค้าของกลุ่มได้เป็นโอทอป 4 ดาว และแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การเรียนรู้นาเกลือของกลุ่มก็ได้เป็นชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี ตลอดจนเป็นผู้นำในการผลักดันให้กลุ่มร่วมกันพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ให้มีกลไกเชิงสถาบันในการบริหารจัดการองค์กร (Members of Lad Yai Herbal Salt Community Enterprise, 2020)

สรุปได้ว่า สาเหตุของความไว้วางใจ (Trust) กับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ เกิดมาจากความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่มีระหว่างสมาชิก การมีสถาบันที่เป็นเสมือนกับโครงสร้างในการบริหารและการดำเนินการต่าง ๆ ของกลุ่ม ตลอดจนการมีผู้นำที่มีศักยภาพ

3. บรรทัดฐานการเกื้อกูลระหว่างกันและกัน (Norm of Reciprocity) กับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม

บรรทัดฐานการเกื้อกูลระหว่างกันและกันภายใต้แนวคิดทุนทางสังคม จะก่อให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ และการช่วยเหลือกันของกลุ่มและชุมชน Members of Lad Yai Herbal Salt Community Enterprise (2020) พบว่า ความเป็นพี่เป็นน้องหรือความสัมพันธ์เชิงเครือญาติทำให้วิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ เกิดบรรทัดฐานที่กำกับให้เกิดการเกื้อกูลระหว่างกันและกันระหว่างบรรดาสมาชิก ดังจะเห็นได้จากข้อความดังต่อไปนี้

“...(กลุ่ม) ทำงานเหมือนพี่น้องกันแบบนี้ค่ะ เราจ่ายเราดูตามเนื้องาน...ให้เงินตามเนื้องาน เราให้แบบพี่น้อง ไม่ได้ให้แบบลูกน้อง คือเราก็มากันด้วยใจ...”

วิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่รวมกลุ่มกันด้วยพื้นฐานความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่รักใคร่กลมเกลียวกัน และความเป็นพี่น้องลุงป้าน้าอานี้เองที่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดบรรทัดฐานการเกื้อกูลกัน ความสัมพันธ์ทางธุรกิจเมื่อเกิดการเอารัดเอาเปรียบกันก็อาจจะต้องจบลงที่บรรทัดฐานทางกฎหมายในการระงับข้อพิพาท แต่ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติจะตั้งอยู่บนบรรทัดฐานการเกื้อกูลกัน เป็นพี่เป็นน้องกัน ทำให้เกิดกลไกในเชิงป้องกันความขัดแย้งโดยธรรมชาติ นอกจากนี้ การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ยังดำเนินได้บนบรรทัดฐานของความพอเพียงตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ด้วยเหตุที่ว่าความพอเพียงนั้นเป็นบรรทัดฐานอันจะก่อให้เกิดการเกื้อกูลกัน เมื่อเรารู้จักตัวเรา รู้กำลังของเราก็ย่อมที่จะไม่ทำสิ่งใดที่เกินกำลังของตน เมื่อเรารู้จักพอส่วนที่เหลือที่เกินก็ย่อมที่จะไปสู่การเกื้อกูลต่อกลุ่มต่อส่วนรวม ในขณะเดียวกันการดำเนินงานของกลุ่มก็จะเป็นการพัฒนาที่มีความมั่นคงและยั่งยืน เพราะเรารู้จักของที่เรามี รู้จักความสามารถและกำลังที่เรามี (Members of Lad Yai Herbal Salt Community Enterprise, 2020) ดังจะเห็นได้จากการร่วมทุนกันของสมาชิก โดยกลุ่มจะร่วมกันบริหารจัดการกองทุนรวมของกลุ่มด้วยพื้นฐานของการเกื้อกูลกันภายใต้ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก โดยกลุ่มจะนำทุนที่รวมมาได้มาบริหารจัดการด้วยความพอเพียงและรู้กำลังที่มี ไม่กู้ไม่ยืม อย่างในกรณีของการพัฒนานาเกลือเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ด้วยหลังจากที่กลุ่มได้เป็น OTOP ท่องเที่ยวนวัต

วิถี ซึ่งในขณะนั้นทางกลุ่มกำลังจะนำเงินที่สะสมไว้ไปจ่ายปันผลแก่สมาชิก แต่ด้วยการนำเงินไปพัฒนานาเกลือนั้นเป็นของส่วนรวม (Members of Lad Yai Herbal Salt Community Enterprise, 2020)

สรุปได้ว่า สาเหตุของบรรทัดฐานการเกื้อกูลระหว่างกันและกัน (Norm of Reciprocity) ของการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ เกิดจากความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่มีการเกื้อกูลกันโดยธรรมชาติ ตลอดจนสมาชิกยังยึดบรรทัดฐานความพอเพียงทั้งในวิถีชีวิตของตนเองและเกื้อกูลไปสู่กลุ่มฯ ด้วยการนำความพอเพียงไปกำกับการดำเนินงาน กิจการต่างๆ รวมไปถึงสินค้าที่ร่วมกันพัฒนา

4. เครือข่าย (Networks of Civic Engagement) กับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม

เครือข่ายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ความสัมพันธ์จะทำให้สามารถประสานและเกิดการเชื่อมโยงระหว่างกันและกัน โดยวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ก็เกิดมาจากการเชื่อมโยงของเครือข่ายที่เกิดมาจากความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่รวมตัวเพื่อแก้ไขปัญหาอันเกิดขึ้นมาจากการคุกคามด้วยการพัฒนา นอกจากนี้ วิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ยังได้ใช้เครือข่ายความสัมพันธ์เชิงเครือญาติในการพัฒนาช่องทางการตลาดใหม่ ๆ บนสื่อออนไลน์ อันเนื่องมาจากสมาชิกของกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงวัยทำให้ประสบกับปัญหาในการใช้เทคโนโลยี ส่งผลให้กลุ่มฯ ต้องใช้เครือข่ายเชื่อมโยงไปยังกลุ่มลูกหลานของสมาชิก ด้วยเครือข่ายลูกหลานของสมาชิกนี้เองที่ช่วยจัดทำเว็บไซต์ เฟสบุ๊ก และไลน์ เพื่อให้เป็นช่องทางในการขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ (Members of Lad Yai Herbal Salt Community Enterprise, 2020)

นอกเหนือไปจากเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ วิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ยังใช้เครือข่ายเชื่อมโยงกับหน่วยงานและองค์กรภายนอกเพื่อพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม นับตั้งแต่ชุมชนประสบกับปัญหาภาวะราคาเกลือตกต่ำ ทางกลุ่มก็ได้เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นนักศึกษากลุ่มแรกที่เข้ามาช่วยวิจัยและพัฒนาเกลือให้เป็นเกลือสปาและสบู่เกลือสมุนไพร ควบคู่ไปกับการสอนด้านบัญชีและการตลาดให้ หลังจากนั้นได้มีนักศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาที่เข้ามาช่วยพัฒนากิจการและกิจกรรมของกลุ่ม (Members of Lad Yai Herbal Salt Community Enterprise, 2020) ในส่วนของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ก็ได้เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับ OTOP ทางกลุ่มก็มีการรักษาเครือข่ายกับกรมการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องทุก ในด้านการตลาดนี้เองทางกลุ่มฯ ได้ใช้เครือข่ายเชื่อมโยงกับภัทรพัฒน์ ด้วยการผลิตสินค้าให้แล้วนำไปติดแบรนด์ภัทรพัฒน์ สำหรับธนาคารเพื่อการเกษตรและธนาคารออมสินก็ได้เข้ามาให้ความรู้และร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ซึ่งอาจปฏิเสธไม่ได้ว่าการประสานเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ส่วนใหญ่เกิดมาจากความไว้และเชื่อใจต่อประธานกลุ่มซึ่งก็คือผู้ใหญ่จิราพรฯ ดังกรณีการใช้เครือข่ายเพื่อระบายสินค้าผลิตภัณฑ์ต่อไปนี้

“...(กลุ่ม) ทำสบู่แบบใช้แค่ครั้งเดียว สองครั้ง... คุณนายผู้ว่าราชการจังหวัดได้รับไป 500 ก้อน เพื่อเอาไปแจกเป็นของขวัญปีใหม่...ประธานกลุ่มของเราก็เลยไปเสนอให้ท่านผู้ว่าฯ ช่วยซื้อไปแจกในเทศกาลปีใหม่...”

สรุปได้ว่า สาเหตุของการพัฒนาเครือข่าย (Networks of Civic Engagement) กับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของวิสาหกิจเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ เกิดมาจากความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่เชื่อมโยงกันระหว่างคนภายในชุมชนจนได้รับการพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชน และเมื่อเครือข่ายภายในเข้มแข็งแล้ว ผู้นำกลุ่มอย่างผู้ใหญ่จิราพร ที่ทำหน้าที่นำกลุ่มประสานรวมเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อพัฒนาสินค้าและสร้างชื่อให้กับกลุ่มวิสาหกิจเกลือสมุนไพรลาดใหญ่

องค์ความรู้ใหม่

จากสิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบใหม่อันแตกต่างไปจากแนวคิดทุนทางสังคมแบบเดิมก็คือ สาเหตุมูลฐานที่ว่าด้วยภัยคุกคามและการสำรวจทุนของชุมชน (Community Capital) อย่างรอบด้านเพื่อพัฒนาเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรม พบสาเหตุมูลฐานที่ทำให้เกิดความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐานการเกื้อกูลระหว่างกันและกัน (Norm of Reciprocity) และเครือข่าย (Networks of Civic Engagement) เพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ที่ผู้วิจัยเรียกว่า ปฐมฐานแห่งทุนทางสังคมในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสามารถแปรมาเป็นกรอบในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม ได้ดังนี้

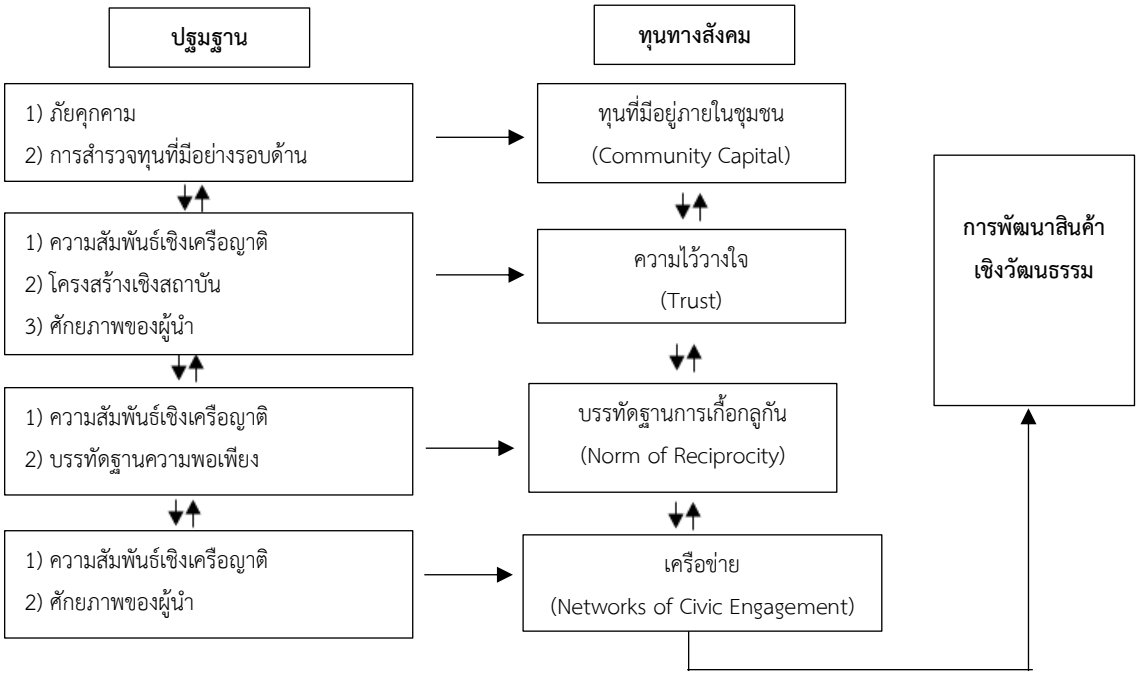

ภาพที่ 2 ปฐมฐานแห่งทุนทางสังคมในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

เกลือ ในฐานะที่เป็นทุนอันสำคัญที่มีอยู่ภายในชุมชน (Community Capital) และการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ หากพิจารณาถึงมุมมองของ Morihiko Hiramatsu ผู้ริเริ่มกระบวนการหนึ่งชุมชนหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Village One Product: OVOP) ต้นแบบของจังหวัดโออิตะ (Oita) ประเทศญี่ปุ่น ซึ่ง Hiramatsu (2008) ได้กล่าวว่า โอวอปไม่ได้หมายถึงการพัฒนาสินค้าเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นกระบวนการทางความคิด รวมถึงการบริการ การดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรักษาภูมิปัญญา การท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี

เมื่อพิจารณาถึงวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ ที่ถึงแม้ว่าจะมีการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Product) ที่หลากหลาย ตลอดจนมีการเชื่อมโยงและพัฒนาไปถึงสินค้าทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Product) ซึ่งก็คือวิถีชีวิตแบบชาวนาเกลือที่ถูกถ่ายทอดผ่านแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การเรียนรู้นาเกลือของชุมชน อย่างไรก็ตาม Members of Lad Yai Herbal Salt Community Enterprise (2020) พบว่า ยังมีทุนทางวัฒนธรรมที่อยู่รายรอบชุมชนแต่ยังไม่ได้ถูกนำมาเชื่อมโยงและพัฒนาเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมได้อย่างครอบคลุม ได้แก่ วัดน้อยแสงจันทร์ซึ่งตั้งอยู่ติดกับอาคารของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ ที่มีกายสังขารที่ไม่เน่าเปื่อยของพระครูสุธรรมธาดา หรือหลวงพ่อรักษ์ ฐิตธรรมฺโม อดีตเจ้าอาวาส ซึ่งชาวจังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดใกล้เคียงเคารพบูชา นอกจากนี้เครือข่ายของกลุ่มฯ ก็ยังมีผู้ซึ่งทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ทั้งนี้ทางกลุ่มก็อาจเชื่อมโยงวัดน้อยแสงจันทร์และสวนเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ให้เป็นแหล่งเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อยอดจากการท่องเที่ยวศึกษาวัฒนธรรมแบบนาเกลือตลอดจนชุมชนลาดใหญ่ยังมีองค์ความรู้ในการทำขนมไทยโบราณ ซึ่งทุนวัฒนธรรมในการทำขนมหวานดังกล่าวจะสามารถนำมาแปรเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรม ทั้งในรูปแบบของสินค้าเชิงวัฒนธรรมแบบที่จับต้องได้และการสาธิตให้นักท่องเที่ยวได้ลองทำขนมอันเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมแบบที่จับต้องไม่ได้

ความไว้วางใจ (Trust) กับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ เมื่อพิจารณาจากแนวคิดทุนทางสังคมซึ่งกล่าวว่า ความไว้วางใจ จะทำให้ผู้คนมีความอดทนอดกลั้นมากขึ้น รวมถึงทำให้สังคมเปิดกว้างและประนีประนอมกันเพื่อสังคมส่วนรวม (Putnam, 1993) ซึ่งสอดคล้องกับผลของการศึกษา หากแต่ผู้วิจัยมีข้อค้นพบเพิ่มเติมที่เป็นรากฐานของชุมชนที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจของกลุ่มด้วยกัน 3 ประการ ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ข้อค้นพบนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกับ Natsupha (2001) ที่กล่าวว่า คุณลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมของไทยแบบดั้งเดิม คือ การถือความเป็นพี่เป็นน้อง แบ่งกันอยู่แบ่งกันกิน มีน้ำใจ กล่าวได้ว่า สังคมไทยมีความเป็นญาติพี่น้องเป็นพื้นฐานและความสัมพันธ์ฉันญาตินี่เองที่ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันเหนือไปกว่าสังคมอื่น หรือพื้นที่ที่ไม่มีการนับญาติถือญาติ 2) โครงสร้างเชิงสถาบัน ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของการมีโครงสร้างเชิงสถาบันในการพัฒนากลุ่มชุมชนก็เป็นไปทิศทางเดียวกับที่ Natsupha (2001) เสนอว่า ชุมชนจะต้องมีองค์กรเชิงสถาบันขนาดเล็ก ผู้นำและสมาชิกร่วมทำกิจกรรมกัน ร่วมลงแรงและรวมปัจจัยในการผลิต ร่วมกันกันไขปัญหาและภัยคุกคามที่มีเพื่อสร้างความมั่นคงให้เกิดแก่ชุมชน นอกจากนี้จากการศึกษาของ Yamasaki (2010) ยังเสนอว่า ความสำเร็จของกระบวนการ OVOP ส่วนหนึ่งก็เกิดมาจากการมีสหกรณ์การเกษตรสนับสนุนในการบริหารจัดการ จัดสรร

ทรัพยากร ตลอดจนแก้ไขปัญหาต่างๆ อันเกิดมาจากดำเนินการของกลุ่ม ซึ่ง Natsupha (2001) ก็มีความเห็นสอดคล้องกันที่ว่า ชาวบ้านต้องรวมปัจจัยการผลิต ใช้ทุนและแรงงานร่วมกันในรูปแบบของสหกรณ์ หรือสมาคม หรือสหการอื่น ๆ และ 3) ศักยภาพของผู้นำ ปัจจัยผู้นำก็เป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจและความสำเร็จของกลุ่ม สอดคล้องกับ ความสำเร็จของกระบวนการโอวอป ที่เกิดมาจากการให้ความสำคัญยิ่งแก่ผู้นำชุมชน โดยการก่อตั้งโรงเรียนผู้นำชุมชน (Toyo no Kuni Zukuri Juku) เพื่อสร้างผู้นำชุมชนขึ้นมาเพื่อกลับไปพัฒนาท้องถิ่นของตน (Nobuyoshi, and Lutful, 2005) นอกจากนี้ ชุมชนไทยดั้งเดิมเป็นลักษณะแบบอนาธิปัตย์นิยม (Anarchism) ผู้นำกับกับสมาชิกไม่ห่างกันเกินไป ไม่ใช่แบบต่างคนต่างอยู่ สมาชิกต่างก็ร่วมลงแรงและปัจจัยในการผลิตรร่วมกัน ทำให้เกิดความมั่นคงของกลุ่ม

บรรทัดฐานการเกื้อกูลระหว่างกันและกัน (Norm of Reciprocity) กับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ เมื่อพิจารณาจากแนวคิดทุนทางสังคมซึ่งกล่าวว่า บรรทัดฐานการเกื้อกูลระหว่างกันและกัน จะช่วยให้เกิดความร่วมมือและการช่วยเหลือกันภายใต้กิจกรรมต่าง ๆ (Putnam, 1993) อันเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลของการศึกษา โดยผู้วิจัยมีข้อค้นพบเพิ่มเติม อันเป็นรากฐานของบรรทัดฐานการเกื้อกูลระหว่างกันและกันของชุม 2 ประการ ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ สอดรับกับการศึกษาของ Natsupha (2001) ที่กล่าวว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่ให้การยอมรับนับถือความเป็นพี่เป็นน้อง มีน้ำใจ อันเป็นบรรทัดฐานการเกื้อกูลกันระหว่างญาติพี่น้องตามธรรมชาติที่ย่อมจะให้คุณค่าและความสำคัญกับพี่น้องมากกว่าคนนอกเครือญาติเป็นสามัญ 2) บรรทัดฐานความพอเพียง ซึ่งในประเด็นนี้ก็สอดคล้องกับ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) ที่ว่า ความพอเพียง คือ ความพอดีพอประมาณ อันเป็นเสมือนดั่งแสงเทียนแห่งธรรมที่คอยกำกับมรรคาแห่งการมีอยู่เป็นอยู่ เป็นทั้งปรัชญา เป็นทั้งหัวใจของวิถีแห่งชีวิตและการดำเนินชีวิตในทุกระดับ นับตั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ เช่น วิถีแห่งมัชฉิมาปฏิปทา หากยึดมัชฉิมาปฏิปทาเป็นสรณะก็จะเป็นการจำกัดความอยากได้ใคร่มีของตน ในทางตรงข้ามก็จะก่อให้เกิดความไม่เบียดเบียน อันเป็นการเกื้อกูลต่อผู้อื่น กลุ่ม ชุมชน และประเทศชาติ และจะนำไปสู่นิรามิสสุขแก่สังคมโลก (The Office of the Royal Development Project Board, 2015) อันเป็นไปในทิศทางเดียวกับที่ Wasi (1998) ที่เสนอให้นำเอาพระพุทธศาสนามาทำหน้าที่ในการหลอมรวมสำนึกของคนภายในชุมชน ร่วมกันต่อต้านความโลภ ความเห็นแก่ตัว ควบคู่ไปกับการรักษาความรักใคร่ปรองดอง เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

เครือข่าย (Networks of Civic Engagement) กับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของวิสาหกิจเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ จากแนวคิดทุนทางสังคมซึ่งกล่าวว่า เครือข่าย คือ การเชื่อมโยงเหล่าผู้คนเข้าเอาไว้ด้วยกัน (Putnam, 1993) ซึ่งสอดคล้องเดียวกับผลของการศึกษา อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีข้อค้นพบเพิ่มเติมที่เป็นรากฐานของเครือข่าย 2 ประการ ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับ Natsupha (2001) ที่มองว่า ความเป็นพี่น้องเป็นเครือญาติเป็นพื้นฐานที่สำคัญของสังคมไทย และประเทศไทยแม้ในปัจจุบันเองก็มีเครือข่าย (network) การแลกเปลี่ยนมากมายระหว่างชุมชนหมู่บ้าน จำนวนการแลกเปลี่ยนต้องอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวของผู้แลกเปลี่ยน การแลกเปลี่ยนผ่านเครือข่ายที่มีไม่ได้เป็นการ

แลกเปลี่ยนเพื่อกำไร หรือที่เรียกว่าเปลี่ยนกันกิน สะท้อนให้เห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติกับเครือข่าย 2) ศักยภาพของผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับความสำเร็จของการพัฒนาเมืองโอยามะ (Oyama) อันเป็นต้นแบบของกระบวนการโอวอป ภายใต้การนำของ Harumi Yahata ซึ่งเป็นผู้นำผู้มากบารมี มีวิสัยทัศน์เป็นผู้รวบเครือข่ายชาวบ้านร่วมกันพัฒนาเมืองจนประสบความสำเร็จ (Yamagami, and Fujimoto, 2012) นอกจากนี้ ยาฮะตะยังได้การสร้างเครือข่ายชุมชนผ่านสถานีวิทยุ เคเบิลทีวีของชุมชน ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชนในญี่ปุ่นด้วยกันเอง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายชุมชนพันธมิตรของเมืองโอยามะในต่างประเทศ อย่างเช่น Megiddo ประเทศอิสราเอล (Naomi, and Koichi, 2008) เป็นไปทิศทางเดียวกับ Natsupha (2001) ที่มองว่า การสร้างหรือใช้เครือข่ายนั้นจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ ก็มีสาเหตุมาจากศักยภาพของผู้สร้างหรือใช้เครือข่ายเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า เกลือในฐานะของทุนที่มีอยู่ภายในชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่เกิดมาจากภัยคุกคามจากการพัฒนาแบบทุนนิยม แม้ว่าดำเนินการนำทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นสินค้าของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่จะพัฒนาไปได้ด้วยดี แต่จะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ยังขาดซึ่งการค้นหา เชื่อมโยง และพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมอย่างรอบด้านตามแนวทางของโอวอป อย่างไรก็ตาม ในส่วนของความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐานการเกื้อกูลระหว่างกันและกัน (Norm of Reciprocity) และเครือข่าย (Networks of Civic Engagement) รวมไปถึงสาหตุและรากฐานขององค์ประกอบของทุนทางสังคมอีก 3 ประการที่ผู้วิจัยค้นพบต่างก็สอดคล้องกับข้อค้นพบจากการศึกษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนหรือกลุ่มเข้มแข็งอันนำไปสู่การพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพ เห็นจะเป็นความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่อยู่คู่กับสังคมไทย อยู่กับวัฒนธรรมชุมชนของไทยมาอย่างยาวนาน เป็นลักษณะพิเศษของสังคมไทย ในขณะที่ศักยภาพของผู้นำนั้นก็มีความสำคัญเป็นสากล หากผู้นำชุมชนหรือผู้นำกลุ่มมีความรู้มีความสามารถ ตลอดจนสามารถใช้เครือข่ายมีได้อย่างมีประสิทธิภาพก็มีแนวโน้มที่นำพากลุ่มไปสู่ความสำเร็จ แต่ปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งซึ่งเป็นเสมือนกับหัวใจในการกำกับในการดำเนินทุกอย่างของกลุ่มและสมาชิก ก็คือ บรรทัดฐานความพอเพียง

สรุป

ตั้งแต่อดีตชุมชนพื้นที่ซึ่งทำการศึกษาแต่เดิมมีการทำเกษตรแบบสวนผสม มี รวมไปถึงการทำนาเกลือ อย่างไรก็ตาม เมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมามีการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำแม่กลอง สาเหตุที่เกลือกลายมาสินค้าหลักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนลาดใหญ่เนื่องมาจากโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อยามที่ชุมชนถูกต้อนให้จนมุมด้วยการพัฒนา ทางเลือกของการพัฒนาชุมชนก็ถูกบังคับให้หดแคบลง พร้อม ๆ ไปกับการเลือนลางและสูญสลายของวัฒนธรรมบางอย่างภายในชุมชน อาทิ วัฒนธรรมอันสัมพันธ์กับนาข้าวของชุมชนลาดใหญ่ที่ค่อย ๆ ลดเลือนลงในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ พบว่า สาเหตุที่วิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่นำเกลือในฐานะของทุนภายในชุมชน (Community Capital) มาพัฒนาเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรม เนื่องมาจากภัยคุกคามจากการพัฒนา นอกจากนี้ชุมชนลาดใหญ่ยังมีทุนทางวัฒนธรรมอีกหลายสิ่งที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมหรือเชื่อมโยงกับสินค้าเชิงวัฒนธรรมที่มีอยู่รู้อยู่ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้พบสาเหตุที่ทำให้เกิดความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐานการเกื้อกูลระหว่างกันและกัน (Norm of Reciprocity) และเครือข่าย (Networks of Civic Engagement) ซึ่งก็คือ ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ศักยภาพของผู้นำ โครงสร้างเชิงสถาบัน และบรรทัดฐานความพอเพียง ดังนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในมุมของวิสาหกิจชุมชนที่ควรจะนำปฐมฐานแห่งทุนทางสังคมมาเป็นหลักเพื่อรวมพลัง (empowerment) ของคนภายในชุมชนเพื่อพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาช่องทางการตลาดของกลุ่มสินค้าเชิงวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มโอกาสในการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน

2.2 ควรศึกษาการบริหารจัดการองค์การวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่น

References

Coleman, J. S. (1988). *Social Capital in the Creation of Human Capital. In Social Capital: A Multifaceted Perspectives*. Dasgupta, P. and Serageldin, I. eds. Washington D.C.: World Bank.

Department of Agricultural Extension. (2018). *Sub-district Agricultural Development Plan 2018-2021.* Retrieved July 15, 2020, from http://mueang.samutsongkham.go.th/2017.pdf

Griswold, W., & Wright, N. (2004). Cowbirds, locals, and the dynamic endurance of regionalism. American. *Journal of Sociology,* 109(6), 1411-1451.

Hiramatsu, M. (2008). *One Village, One Product Spreading throughout the World*. Oita Japan: Office: Oita OVOP International Exchange Promotion Committee.

Members of Lad Yai Herbal Salt Community Enterprise. (2020). *Focus Group.* December, 9.

Naomi, S., & Koichi, M. (2008). Knowledge and Networking Strategies for Community Capacity Development in Oyama-machi: An Archetype of the OVOP Movement. *Journal of OVOP Policy*, 1(6), 5-20.

Natsupha, C. (1991). *Thai Culture and Social Change.* Bangkok: Chulalongkorn Publishing University.

Natsupha, C. (2001). *Community Economy Concept, Theoretical Proposal in Different Social Contexts.* Bangkok: Amarin Printing and Publishing.

Nobuyoshi, N., & Lutful, K. (2005). One Village One Product Movement: Success Story of Rural Development in Japan and Learning Points for Bangladesh. *The Economic Science*, 52(4), 71-92.

Putnam, R. D. (1993). *The prosperous Community: Social Capital and Public Life.* Retrieved May 8, 2012, from http://www.philia.ca.

The Office of the Royal Development Project Board. (2015). *The Philosophy of Sufficiency Economy the Greatest Gift from the King.* Bangkok: Amarin Printing and Publishing.

Wasi, P. (1998). *National Strategy for Social and economic strength Morality.* Bangkok: Moh-Chao-Ban Publishing House.

World Bank. (2002). *What is Social Capital.* Retrieved May 8, 2012, from http://www.worldbank.org

Yamagami, S., & Fujimoto, T. (2012). *The Prototype for the One Village One Product Movement: Community Development Initiatives in Oyama Town.* In K. Igusa (Eds.). The OVOP Movement and Local Development in Asia- How to Nurture Rural Entrepreneurs in the Developing World. Oita: Ritsumeikan Asia Pacific University.

Yamazaki, J. (2010). *A Comparative Analysis of One Village One Product (OVOP) and its Replicability in International Development.* (Master's Thesis). Institute of Social Studies Hague. Netherland.

รูปแบบการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา*

Communication Model for Reducing the Operational Risk of Public Health Volunteers in the Pandemic of the Covid 19 Virus in Yala Province

[1]ชินีเพ็ญ มะลิสุวรรณ, ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด และ รอมซี แตมาสา

[1]Chineephen Malisuwan, Yarona Sriaremhad and Romzee Taemasa

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

[1]Yala Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: chineephen.s@yru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการสื่อสาร และ 2) พฤติกรรมการปฏิบัติงาน 3) ปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อพฤติกรรม และ4) รูปแบบการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา เป็นการวิจัยแบบผสม ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้แทนหน่วยงาน/องค์กรที่มีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 และผู้แทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 12 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างแบบประเมินผล โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก วิธีการประเมินผล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ข้อมูลค่าฐานนิยม 2 ใน 3 ของความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่ที่มีรายงานการติดเชื้อโควิด 19 โดยการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 361 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการสื่อสารที่สำคัญ คือ กระบวนการสื่อสารในระดับนโยบาย ระดับเครือข่ายการทำงาน และระดับปฏิบัติการ 2) พฤติกรรมการปฏิบัติงานที่สำคัญ คือ พฤติกรรมการปฏิบัติตัวตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุข 3) ปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่สำคัญ คือ มาตรการของภาครัฐ และเพศของผู้ที่รับข้อมูลข่าวสาร และ 4) รูปแบบการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงาน คือ รูปแบบการสื่อสารที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร

คำสำคัญ: รูปแบบการสื่อสาร; ความเสี่ยง; อาสาสมัครสาธารณสุข; เชื้อไวรัสโควิด 19; จังหวัดยะลา

*Received September 11, 2020; Revised December 17, 2020; Accepted February 23, 2021

Abstract

The objectives of this research were as follows: 1) to study the communication processes; 2) to study the operational behavior; 3) to study communication factors affecting the behavior; and 4) to propose the communication model for operational risk reduction among public health volunteers Yala province during the Covid-19 virus pandemic. The study applied mix-methods research of qualitative and quantitative approaches. The key informants were representatives of agencies or organizations whose role were to promote and support the prevention of Covid-19 pandemic and twelve representatives from the village health volunteers (VHV) group. The sample was selected by mean of purposive sampling method. The research instruments included a semi-structured interview and in-depth interview assessment form. The obtained data were analyzed using descriptive analysis and mode analysis on the opinions of two-thirds of the experts. A sample group for the quantitative method comprised of 361 village health volunteers selected through simple random sampling from areas where COVID-19 infections had been detected. The tools used for data collection were questionnaires. The acquired data were analyzed by way of multiple linear regression and statistics, such as frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.).

From the study, the following results are found: 1) The important communication processes are those at the policy, functional, and operational levels; 2) The important operational behavior is self-practice according to the Ministry of Health; 3) The important communication factors influencing the behavior include government measures and the gender of the message receivers; 4) The communication model for reducing operational risk refers to the model in which village health volunteers act as both sender and receiver of messages.

Keywords: Communication Model; Risk; Public Health Volunteers; COVID-19; Yala Province

บทนำ

สถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในประชาคมโลกได้ทวีความรุนแรงและมีอุบัติการณ์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นับเป็นสาเหตุของภาระการพึ่งพาและการเสียชีวิตที่สำคัญของประชาชน ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2563 องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้ประกาศให้โรค coronavirus 2019 (COVID-19) เป็นการระบาดของโรคระบาดทั่วโลก เช่นเดียวกับสถานการณ์ในประเทศไทย ซึ่งได้มีการจัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) (ศบค.) ศูนย์ปฏิบัติการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินด้านความมั่นคง (ศปม.) และประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อ

แก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ซึ่งเมื่อเทียบกับสถานการณ์ของโรคเรื้อรังในอดีตองค์การอนามัยโลกได้เสนอให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้นำแนวคิดการจัดการโรค (Chronic Care Model) (Wagner et al. 2001) มาประยุกต์ใช้ตามบริบทของแต่ละประเทศ โดยคำนึงถึง 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ระบบบริการสุขภาพ และระบบชุมชน กระทรวงสาธารณสุขจึงกำหนดให้เขตบริการสุขภาพจัดทำแผนพัฒนาบริการที่เน้นมาตรการการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้และประสบการณ์การดูแลสุขภาพของกลุ่มคนในระดับตำบลและหมู่บ้านที่มีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการสร้างสรรค์ระบบการสื่อสารสุขภาพที่มีประสิทธิภาพสูง อีกทั้งสามารถถ่ายทอดนวัตกรรมสุขภาพจากนักวิชาการและผู้ให้บริการสุขภาพไปยังผู้รับบริการ/ประชาชนให้ดูแลสุขภาพของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ทั้งนี้ประเทศไทย โดยกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ มีบทบาทในการสนับสนุนนโยบายด้านสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อให้การนำนโยบายสุขภาพภาคประชาชน บรรลุตามวัตถุประสงค์ ลดความแออัดของโรงพยาบาล ลดการพึ่งพาโรงพยาบาลแต่พึ่งตนเองเพิ่มขึ้น และได้เล็งเห็นถึงความสำคัญด้านสุขภาพภาคประชาชน เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคและการพึ่งตนเองด้านสุขภาพที่ยั่งยืนแบบมีส่วนร่วม จึงพัฒนายกระดับ อสม. ให้เป็น อสม. หมอประจำบ้าน โดยให้ความสำคัญในการส่งเสริม พัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัว ชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ และเพื่อให้ อสม. หมอประจำบ้าน สามารถสร้างให้เกิดการเรียนรู้ ให้คำปรึกษา เยี่ยมบ้านแนะแนวทางต่างๆ นำสู่การพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพในการดูแลสมาชิกในครอบครัว สนับสนุนให้แต่ละครอบครัวชุมชนเป็นเจ้าของสุขภาวะของตนเอง (Department of Health Service Support, 2019)

สำหรับการจัดอันดับพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวโควิด 19 ของประเทศไทย พบว่า จังหวัดที่มีการแพร่ระบาดสูงสุดคือ กรุงเทพมหานคร ภูเก็ต นนทบุรี และยะลา ตามลำดับ (Department of Disease Control, 2020) ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาพื้นที่จังหวัดที่อยู่ติดชายแดนประเทศมาเลเซีย ในการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 รอบแรก ซึ่งมีความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 สูง คือ พื้นที่จังหวัดยะลา ข้อมูลจากศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรณีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2563 พบว่า จังหวัดยะลามีผู้เสียชีวิตสะสม จำนวน 2 ราย โดยพื้นที่ที่มีการติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ทั้งสิ้น จำนวน 5 อำเภอ คือ อำเภอบันนังสตา อำเภอยะหา อำเภอธารโต อำเภอรามัน อำเภอเมือง ซึ่งนับว่าจังหวัดยะลาเป็นจังหวัดที่มีผู้ติดเชื้อไวรัสโควิด 19 เป็นอันดับ 1 ของสำนักงานเขตสุขภาพที่ 12 และอันดับ 1 ของจังหวัดภาคใต้ชายแดน

เมื่อคำนึงถึงนโยบายการขับเคลื่อนการป้องกันการแพร่ระบาด รวมไปถึงการแก้ปัญหาในกรณีที่เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 จำเป็นจะต้องอาศัยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเสี่ยงระหว่างปฏิบัติงานรวมไปถึงกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะในพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสโควิด 19 เนื่องจากการสื่อสารเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะมนุษย์อยู่กันเป็นกลุ่ม กลุ่มทางสังคมในระดับต่างๆจะทำให้มนุษย์มีสถานภาพและบทบาทที่แตกต่างกัน ระบบค่านิยม ทัศนคติ

ปทัสถานของกลุ่มจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดให้เกิดพฤติกรรมการสื่อสารต่างๆ (Prakobpol, 2001) รวมไปถึงสถานการณ์ฉุกเฉินหรือความเสี่ยงที่เกิดขึ้นท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 สอดคล้องกับข้อมูลของ World Health Organization (2017) ที่กล่าวถึงการสื่อสารในภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุข โดยระบุว่าการสื่อสารมีความสำคัญในการแลกเปลี่ยนข้อมูล คำแนะนำและความคิดเห็นแบบเรียลไทม์ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ และผู้ที่มีความเสี่ยง ซึ่ง World Health Organization (2012) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าพฤติกรรมการสื่อสารเป็นปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดที่เพิ่มขึ้น

ดังนั้น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในฐานะที่มีบทบาทในการสื่อข่าวสารสาธารณสุขระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในหมู่บ้าน การให้การส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค โดยให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้านและแกนนำสุขภาพประจำครอบครัว แกนนำชุมชนในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพพลานามัยให้แข็งแรง และเกิดการเจ็บป่วยน้อยที่สุด จึงถือเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่จะขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพในชุมชนท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 เหล่านี้ส่งผลให้ผู้วิจัยให้ความสำคัญในการทำการศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา โดยมีเป้าหมายเพื่อนำรูปแบบการสื่อสารไปใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานเพื่อลดความเสี่ยงของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานเพื่อลดความเสี่ยงของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา
4. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา ได้แบ่งการดำเนินวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษากระบวนการสื่อสาร และพฤติกรรมการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา ประชากร คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในพื้นที่จังหวัดยะลา จำนวน 4,979 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 361 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวม

ข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบ จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขาคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึกจากแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้แทนหน่วยงาน/องค์กรที่มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 และผู้แทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่จังหวัดยะลา จำนวน 6 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ระยะที่ 2 ศึกษาปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา โดยทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง พิจารณาจากรางวัล ประสบการณ์ และตำแหน่งที่ได้รับ จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงาน/องค์กรที่มีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 และผู้แทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่จังหวัดยะลา เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา หลังจากนั้นนำผลการวิจัยที่ได้มาเป็นตัวแปรในการสอบถามอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 4,979 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 361 คน และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบ จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขาคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ระยะที่ 3 นำเสนอรูปแบบการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา แบบประเมินผลการศึกษา จากผู้บริหารในการป้องกันการแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 19 ผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข นักวิชาการด้านสาธารณสุข นักวิชาการด้านการสื่อสารสุขภาพ ผู้แทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 10 คน พิจารณาจากเกณฑ์ คือ เป็นนักวิชาการ แพทย์ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสื่อสารสุขภาพ และมีความเกี่ยวข้องในการป้องกันการแพร่ระบาดหรือแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ข้อที่ 2 และข้อที่ 3 นำมาสร้างแบบประเมิน และส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คนประเมินผล โดยใช้เกณฑ์ฐานนิยม (Mode : Mo) ตัดสิน (Value Judgment: VJ) 2 ใน 3 กล่าวคือต้องมีผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คนขึ้นไปเห็นสอดคล้องกันจึงจะผ่านการประเมิน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 กระบวนการสื่อสารในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา

1.1 ผู้ส่งสาร จากการวิจัย พบว่า ผู้ส่งสารในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 เพื่อลดความเสี่ยงจากการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประกอบด้วยผู้ส่งสาร 4 กลุ่ม คือ ผู้ส่งสารในระดับนโยบาย ผู้ส่งสารที่เกี่ยวข้องกับการบริจาค ผู้ส่งสารเพื่อการปฏิบัติงาน และผู้ส่งสารในรูปแบบเครือข่ายปฏิบัติงานในพื้นที่

1.2 เนื้อหา ข้อมูลข่าวสาร จากการวิจัย พบว่า ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 เพื่อลดความเสี่ยงจากการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตัวของอาสาสมัครสาธารณสุข และประชาชนทั่วไป 2) มาตรการของหน่วยงานภาครัฐ 3) การออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการในระดับจังหวัด

1.3 ช่องทางการสื่อสาร จากการวิจัย พบว่า ช่องทางการสื่อสารในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 เพื่อลดความเสี่ยงจากการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มี 5 ประเภท คือ สื่อมวลชน สื่อออนไลน์ สื่อบุคคล สื่อชุมชน และสื่อเฉพาะกิจ

1.4 ผู้รับสาร จากการวิจัย พบว่า ผู้รับสารในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 เพื่อลดความเสี่ยงจากการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ ผู้รับสารระดับนโยบาย ผู้รับสารระดับเครือข่ายการทำงาน ผู้รับสารระดับผู้นำ และผู้รับสารระดับประชาชน

วัตถุประสงค์ที่ 2 พฤติกรรมการปฏิบัติงานเพื่อลดความเสี่ยงของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา

2.1 พฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อตนเอง จากการวิจัย พบว่า พฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อตนเองเพื่อลดความเสี่ยงของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ประกอบด้วย พฤติกรรมการปฏิบัติตัวตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุข และพฤติกรรมการปฏิบัติตัวจากการมีบุคคลกลุ่มเสี่ยงในครอบครัว *นางรอฮานี ดือลง ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านเจาะปูแน ตำบลบาโงยซิแน อำเภอยะหาจังหวัดยะลา กล่าวว่า "...เครียด กลัว เราต้องป้องกันตัวเองให้ดีที่สุด สามีไปมัสยิดสวมหน้ากาก เว้นระยะห่าง ถ้าไม่สวมแมสก็ไม่ต้องออกจากบ้าน เจลล้างมือต้องติดกระเป๋าตลอด มีแมสจะพกไปอีก เห็นใครไม่สวมก็แจก กลับบ้านมาก็ล้างมือ ถอดชุดอาบน้ำทันที..." (Duelong, 2020)*

2.2 พฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อผู้อื่น จากการวิจัย พบว่า พฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อผู้อื่นเพื่อลดความเสี่ยงของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ประกอบด้วย พฤติกรรมที่ปฏิบัติระหว่างการคัดกรอง พฤติกรรมที่ปฏิบัติพบกลุ่มเสี่ยง พฤติกรรมต่อประชาชนไทยในประเทศมาเลเซีย *นางนิลวดี มูนา ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลพร่อน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา กล่าวว่า "....ใช้เครื่องวัดไข้ อบต. ซื้อให้ อบต.ทำเฟสชิว แจกถุงยังชีพ ส่วนใหญ่เด็กกลับจากกรุงเทพฯ เราไม่มีศูนย์กัก ต้องกักที่บ้าน อันนี้คือนักศึกษาที่กลับจากกรุงเทพฯ ถ้ามาจากมาเลเซียให้ไปศูนย์กักที่จังหวัด กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ที่นี่ไม่มีคนติดเชื้อ อสม. ไม่ได้กลัวเพราะคนของเรา เรารู้จักว่าใครเป็นใคร ส่วนใหญ่ไปรับจ้างตัดยางที่มาเลเซีย..." (Muna, 2020)*

วัตถุประสงค์ที่ 3 ปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อพฤติกรรมพฤติกรรมการปฏิบัติงานเพื่อลดความเสี่ยงของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา

ปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อพฤติกรรมพฤติกรรมการปฏิบัติงานเพื่อลดความเสี่ยงของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุของปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานเพื่อลดความเสี่ยง

ตัวแปร	B	S.E.	Beta	t
ความเชื่อทางศาสนา	-.027	.065	-.026	-.418
ทักษะการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ	.019	.049	.023	.393
เพศของผู้รับข้อมูลข่าวสาร	.108	.039	.131	2.766*
ห้วงเวลาในการให้ข้อมูลข่าวสาร	.028	.077	.022	.359
มาตรการของภาครัฐ	.181	.054	.207	3.331*
เครือข่ายในการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19	.098	.074	.085	1.338
R^2 = .105 SEE = .43376 F = 8.040*				

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิเคราะห์สถิติถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัว ร่วมกันอธิบายความผันแปรของพฤติกรรมการปฏิบัติงานเพื่อลดความเสี่ยงของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา ได้ร้อยละ 10.5 โดยพบว่าปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานเพื่อลดความเสี่ยง คือ เพศของผู้รับข้อมูลข่าวสาร และมาตรการของภาครัฐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีอำนาจในการทำนายการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการปฏิบัติงานเพื่อลดความเสี่ยงของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา ได้ดีที่สุด คือ มาตรการของภาครัฐ รองลงมาคือ เพศของผู้รับข้อมูลข่าวสาร ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 4 รูปแบบการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา

จากการวิจัย พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารในเวลาเดียวกัน ทั้งข้อมูลข่าวสารที่รับมาจากผู้กำหนดนโยบายส่วนกลาง ผู้กำหนดนโยบายส่วนภูมิภาค ผู้กำหนดนโยบายส่วนท้องถิ่น รวมไปถึงเครือข่ายการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการติดเชื้อไวรัสโควิด 19 โดยมีเนื้อหาในการสื่อสารจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตัวของอาสาสมัครสาธารณสุข มาตรการของหน่วยงานภาครัฐ การออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการในระดับจังหวัด ข้อมูลการบริจาค ข้อมูลการส่งเสริมด้านอาชีพ ข้อมูลการเข้า-ออกของประชาชน ด่านเข้า-ออก ระหว่างหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด ด่านเข้า-ออก ระหว่างประเทศ มีสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการสื่อสาร ประกอบด้วย สื่อมวลชน สื่อออนไลน์ สื่อบุคคล สื่อชุมชน และสื่อเฉพาะกิจ ทั้งนี้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีพฤติกรรมการปฏิบัติตัวตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุข พฤติกรรมการปฏิบัติตัวจากการมีบุคคลกลุ่มเสี่ยงในครอบครัว พฤติกรรมที่ปฏิบัติระหว่างการคัดกรอง พฤติกรรมที่ปฏิบัติเมื่อพบกลุ่มเสี่ยง พฤติกรรมต่อประชาชนไทยในประเทศมาเลเซีย และมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงของอาสาสมัครสาธารณสุข ซึ่งประกอบด้วย ความเชื่อทางศาสนา ทักษะการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ เพศของผู้ที่รับข้อมูลข่าวสาร และห้วงเวลาในการให้ข้อมูลข่าวสาร มาตรการของภาครัฐ เครือข่ายในการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

องค์ความรู้ใหม่

ในการศึกษานี้สามารถสรุปรูปแบบการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา ตามภาพที่ 1 ดังนี้

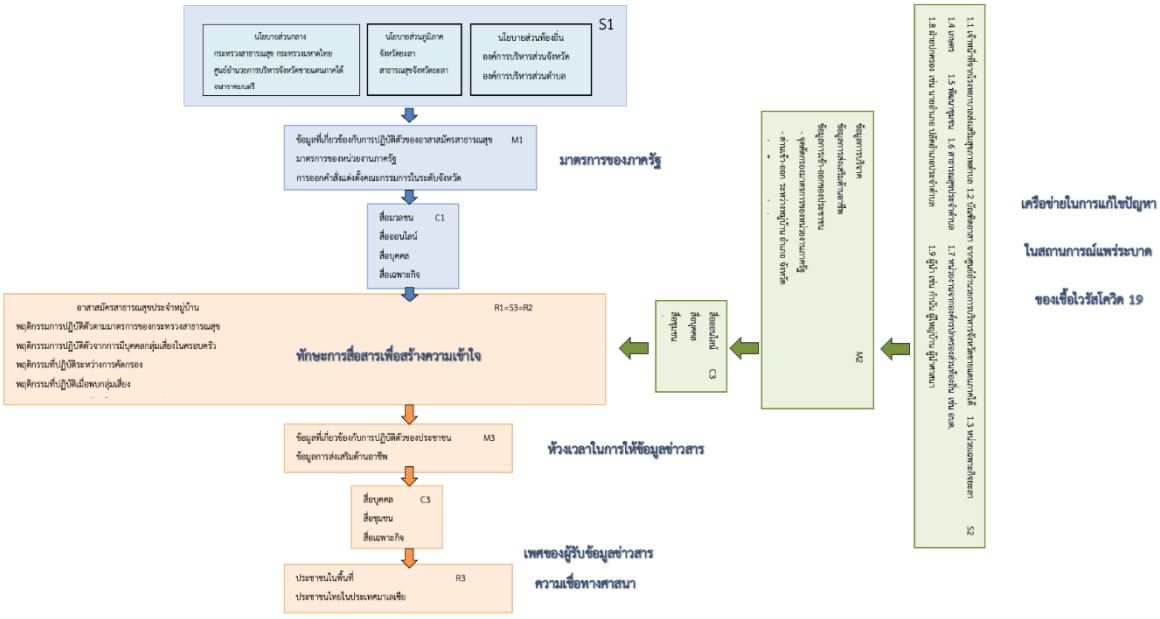

ภาพที่ 1 รูปแบบการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารในเวลาเดียวกัน ทั้งข้อมูลข่าวสารที่รับมาจากผู้กำหนดนโยบายส่วนกลาง ประกอบด้วย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ จุฬาราชมนตรี ผู้กำหนดนโยบายส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย จังหวัดยะลา สาธารณสุขจังหวัดยะลา ผู้กำหนดนโยบายส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล รวมไปถึงเครือข่ายการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ที่ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บัณฑิตอาสา จากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน่วยเฉพาะกิจยะลา เกษตรพัฒนาชุมชน สาธารณสุขประจำตำบล หน่วยงานจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฝ่ายปกครอง เช่น นายอำเภอ ปลัดอำเภอประจำตำบล และผู้นำ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำศาสนา โดยมีเนื้อหาในการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประกอบด้วย ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตัวของอาสาสมัครสาธารณสุข มาตรการของหน่วยงานภาครัฐ การออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการในระดับจังหวัด ข้อมูลการบริจาค ข้อมูลการส่งเสริมด้านอาชีพ ข้อมูลการเข้า-ออกของประชาชน ด่านเข้า-ออก ระหว่างหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด ด่านเข้า-ออก ระหว่างประเทศ มีสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการสื่อสาร ประกอบด้วย สื่อมวลชน สื่อออนไลน์ สื่อบุคคล สื่อชุมชน และสื่อเฉพาะกิจ ทั้งนี้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีพฤติกรรมการปฏิบัติตัวตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุข พฤติกรรมการปฏิบัติตัวจากการมีบุคคลกลุ่มเสี่ยงในครอบครัว พฤติกรรมที่ปฏิบัติระหว่างการคัดกรอง พฤติกรรมที่ปฏิบัติ

เมื่อพบกลุ่มเสี่ยง พฤติกรรมต่อประชาชนไทยในประเทศมาเลเซีย และมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงของอาสาสมัครสาธารณสุข ซึ่งประกอบด้วย ความเชื่อทางศาสนา ทักษะการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ เพศของผู้ที่รับข้อมูลข่าวสาร และห้วงเวลาในการให้ข้อมูลข่าวสาร มาตรการของภาครัฐ เครือข่ายในการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา” มีการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กระบวนการสื่อสารในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา

ผลจากการวิจัย พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเกี่ยวกับเชื้อไวรัสโควิด 19 ส่วนใหญ่ คือ เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ซึ่งหากแบ่งกลุ่มผู้ส่งสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ผู้ส่งสารในระดับนโยบาย ผู้ส่งสารที่เกี่ยวข้องกับการบริจาค ผู้ส่งสารเพื่อการปฏิบัติงาน และผู้ส่งสารในรูปแบบเครือข่ายปฏิบัติงานในพื้นที่ ทั้งนี้กลุ่มผู้ส่งสารในระดับนโยบายควรออกแบบสื่อ หรือวิธีการสื่อสาร ที่สอดรับกับความพร้อมและความสามารถของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เช่น ระบบ อสม. ออนไลน์ หรือโครงการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมท่องเที่ยว “แพ็กเกจกำลังใจ” สอดคล้องกับ Prakobpol (2001); Nitikasetsoontorn (2005) ที่พบว่า หน้าที่และบทบาทในการสื่อสารที่สำคัญของผู้ส่งสาร คือ การมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสารที่แจ่มชัด การเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอในเนื้อหาและเรื่องราวที่ตนจะต้องสื่อสารกับผู้อื่น และการเป็นผู้มีความพยายามที่จะเข้าใจความสามารถและความพร้อมในการรับสารของผู้ที่ตนสื่อสารด้วยตลอดจนการเป็นผู้รู้จักเลือกใช้วิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับเรื่องโอกาส และผู้รับสารของตน

ผู้ส่งสารเป็นบุคคลซึ่งเป็นผู้เริ่มต้นการสื่อสารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการที่จะต้องส่งสารไปยังผู้รับเพื่อให้การสื่อสารบรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อขจัดอุปสรรคที่อาจเกิดจากผู้ส่งสารควรคำนึงถึง ความน่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจของผู้รับสารที่มีต่อผู้ส่งสาร (Dahnke, and Clatterbuck, 1990; Lui, and Standing, 1989; Posner, and Kouzes, 1988; Hovland, Janis, and Kelly, 1953) ซึ่งความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร จะไม่เกิดขึ้นถ้าผู้รับสารไม่ไว้วางใจ หรือเชื่อว่าผู้ส่งสารไม่น่าเชื่อถือ จะก่อให้เกิดอุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร ดังนั้น สิ่งสำคัญที่แสดงออกถึงความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร คือ ความซื่อสัตย์สุจริตความเป็นธรรม ความจริงใจ และควรจะมีความรู้ที่จะได้รับความไว้วางใจจากผู้รับสาร ทั้งนี้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในบทบาทผู้รับสารควรมีคุณสมบัติในการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งสอดคล้องกับ Yenjabok (2004) ที่ได้ให้ความหมาย การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ว่าคือ การอ่านสื่อให้ออก เข้าใจลักษณะรูปแบบของสื่อ สามารถอธิบายความหมายของสิ่งที่เราพบเห็นในสื่อได้ มีทักษะการวิเคราะห์ มีความรู้พอที่จะไม่เชื่อทุกสิ่งที่สื่อนำเสนอ สื่อบุคคลเป็นสื่อที่สำคัญในการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของ

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งได้รับข้อมูลจากบุคลากรสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และผู้นำชุมชน อย่างไรก็ตามจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า สื่ออีกประเภทที่ไม่ควรละเลย คือ สื่อชุมชน ไม่ว่าจะเป็น หอกระจายข่าว เสียงตามสาย หรือรถแห่ประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้ Committee of Thai Language for Communication of the Integration Center for General Education (2007) ระบุว่า สื่อจะต้องเหมาะสมกับผู้รับสาร กล่าวคือ หากผู้ส่งสารเลือกใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ผู้รับสารจะต้องมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ จึงสามารถรับข่าวสารได้ ในการเลือกสื่อ ผู้ส่งสารจำเป็นต้องพิจารณาว่า ผู้รับสารสามารถเข้าถึงสื่อประเภทหรือชนิดนั้น ๆ ได้หรือไม่ นอกจากนั้นการเลือกใช้สื่อควรเลือกใช้สื่อที่สามารถเข้าถึงผู้รับสารโดยที่เนื้อหาของสารไม่ถูกบิดเบือนไป ทั้งนี้ World Health Organization (2012) ระบุว่าการสื่อสารความเสี่ยงทางสุขภาพในปัจจุบัน มีจำนวนเงินมหาศาลถูกใช้ในการรณรงค์ในด้านการสื่อสารเพื่อป้องกันและควบคุมโรคต่าง ๆ ซึ่งผลกระทบของโปรแกรมการสื่อสารเหล่านี้ไม่ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน เนื่องจากความแตกแยกระหว่างผู้ที่ออกแบบมาตรการควบคุมการระบาด (เช่น นักระบาดวิทยา สัตวแพทย์ และผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข) และผู้ที่สื่อสารและขับเคลื่อนชุมชน การแทรกแซงทางเทคนิคจึงต้องเข้าใจและนำไปใช้ในบริบททางพฤติกรรม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่อาสาสมัครสาธารณสุขให้ความสำคัญในการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงาน คือ การปฏิบัติตัวกับผู้ที่ติดเชื้อในหมู่บ้าน การปฏิบัติตัวกับกลุ่มเสี่ยงในหมู่บ้าน และวิธีการป้องกันการติดเชื้อ ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของ กลูเกอร์ และคณะ (Kluger et al. 2020) เรื่อง“ผลกระทบของการจัดตารางการทำงานของพนักงานด้านการดูแลสุขภาพ (บุคลากรทางการแพทย์) ต่อการรักษากำลังคนในช่วงการระบาดของ COVID-19” พบว่า การลดการติดเชื้อ SARS-COV-2 ในหมู่บุคลากรทางการแพทย์เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งอัตราการแพร่จากผู้ป่วยไปยังพนักงานนั้น ขึ้นอยู่กับอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (PPE) และประเภทขั้นตอนและการพบผู้ป่วย สอดคล้องกับข้อมูลจาก Department of Disease Control (2020) และ Development of Human Resource and Compensation (2020) ที่ระบุถึงการป้องกันการติดเชื้อประกอบด้วย 1) การปฏิบัติตนโดยวิธี 4 ลด 1.1) เลือกรับข่าวสารจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ “ลด” การอ่าน ฟัง ข่าวลือ การคาดเดา ฯลฯ 1.2) หมั่นดูแลตนเองและใส่ใจคนรอบข้าง “ลด” ความเสี่ยง ปฏิบัติตามคำแนะนำ กินร้อน ช้อนส่วนตัว ล้างมือ และสวมหน้ากาก 1.3) ใช้เทคโนโลยีสื่อสาร เพื่อเว้นระยะห่างทางสังคม “ลด” การแพร่เชื้อ แต่ยังคงให้กำลังใจกัน 1.4) มีสติในการดำเนินชีวิต ตลอดเวลา “ลด” การเสี่ยง หรือสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นและไม่แชร์ข้อมูลข่าวลือ ข่าวปลอม 2) การป้องกันตนเองในกรณีที่มีอาการป่วย วิธีการล้างมือ การสวมใส่หน้ากากอนามัย รวมไปถึงการไอ จาม ที่ถูกวิธี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พฤติกรรมการปฏิบัติงานเพื่อลดความเสี่ยงของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา

ผลจากการวิจัย พบว่า การปฏิบัติตนเมื่อพบกลุ่มเสี่ยงทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะแจ้งข้อมูลกับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ที่ชาวบ้านนับถือ ผู้นำศาสนา รวมทั้งการแจ้งข้อมูลในระบบ อสม. ออนไลน์ ทั้งนี้เนื่องจากบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขในฐานะประชาชนในหมู่บ้าน บทบาทการเฝ้าระวัง ป้องกัน

ควบคุมไม่ให้เกิดโรคในพื้นที่ บทบาทเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสุขภาพในพื้นที่ บทบาทในการวางแผน แก้ไขปัญหา และรายงานผล (Department of Health Service Support, 2019; Office of the Primary Health Care Committee, 1997) สอดคล้องกับพฤติกรรมการป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพของ Meetongpan, (1997) ที่พบว่า พฤติกรรมการป้องกันโรคซึ่งเป็นการกระทำของบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันโรค เพื่อลดปัจจัยเสี่ยง เป็นการปฏิบัติเพื่อกำจัด ลด หรือหลีกเลี่ยงที่จะเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาสุขภาพ รวมไปถึงพฤติกรรมการแสดงออกในสภาพที่ร่างกายปกติแต่ต้องการให้สมบูรณ์มากขึ้น เปรียบเสมือนข้อควรปฏิบัติต่างๆ เพื่อไม่ให้เกิดการเจ็บป่วยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจนั่นเอง

นอกจากนั้น ผลจากการวิจัย พบว่า ในสถานการณ์การแพร่ระบาดที่รุนแรง หรือในพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีการลงพื้นที่เพื่อคัดกรองประชาชนในพื้นที่ โดยคำนึงถึงห้วงเวลาในการปฏิบัติงาน เช่น การลงพื้นที่หลังจากประชาชนเสร็จภารกิจจากการกรีดยางพารา ไม่ลงพื้นที่ในช่วงเวลาละหมาด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบริบทพื้นที่รวมทั้งสถานการณ์ความไม่สงบ สอดคล้องกับแนวคิดของ Nitikasetsoontorn (2003) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมการสื่อสารเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการทางจิตวิทยาสังคม และวัฒนธรรม ทั้งนี้วัฒนธรรมเป็นสิ่งกำหนดวิถีชีวิต ซึ่งรวมถึงพฤติกรรมการสื่อสารของมนุษย์ในสังคม รวมไปถึงแนวคิดของ Trisakul (2007) ที่กล่าวว่า ข้อมูลข่าวสารที่ต้องการส่งไปยังผู้รับสารควรสอดคล้องกับเทคนิคการนำเสนอที่ผู้ส่งสารใช้ หรือเพื่อให้เกิดความน่าสนใจ หรือให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการของผู้รับสาร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อพฤติกรรมพฤติกรรมการปฏิบัติงานเพื่อลดความเสี่ยงของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา

ผลจากการวิจัย พบว่า ปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานเพื่อลดความเสี่ยงของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา ประกอบด้วย ความเชื่อทางศาสนา ทักษะการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ เพศของผู้ที่รับข้อมูลข่าวสาร ห้วงเวลาในการให้ข้อมูลข่าวสาร มาตรการของภาครัฐ และเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทั้งนี้ในประเด็นความเชื่อทางศาสนา อาจเป็นเพราะประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ความเคารพนับถือผู้นำ โดยเฉพาะผู้นำศาสนา สอดคล้องกับการศึกษาของ Srichai (2014) ที่พบว่า ภาษาส่งผลต่อการสื่อสารเพื่อสร้างความสมานฉันท์ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของผู้นำ เนื่องจากผู้นำที่สามารถสื่อสารภาษาเดียวกับประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะถือเป็นข้อได้เปรียบในการปฏิบัติงานในพื้นที่ ประชาชน จะมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และบอกเล่าปัญหา รวมทั้งให้ความร่วมมือ

สำหรับประเด็นทักษะการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ ควรอาศัยกลยุทธ์ต่างๆ ในการให้ข้อมูลด้านสุขภาพและความสำคัญของประเด็นสุขภาพต่างๆ รวมทั้งนวัตกรรมทางด้านเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลด้านสุขภาพในการเพิ่มความตระหนักด้านสุขภาพทั้งในระดับตนเองและสังคมในการดูแลสุขภาพที่มีความสำคัญพอๆ กับการพัฒนาสุขภาพ (Health Development) ทั้งนี้ ในช่วงภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุข

ผู้คนจำเป็นต้องรู้ว่าตนเองต้องเผชิญกับความเสี่ยงด้านสุขภาพอะไรบ้างและอะไรบ้างที่จะต้องปฏิบัติเพื่อปกป้องชีวิตและสุขภาพของตนเอง การให้ข้อมูลที่ถูกต้องตั้งแต่เนิ่น ๆ และการใช้ภาษาและช่องทางที่ผู้คนเข้าใจ เชื่อถือและใช้งานได้นั้น ช่วยให้พวกเขาตัดสินตัวเลือกต่าง ๆ และปฏิบัติตนเพื่อปกป้องตนเอง ครอบครัวและชุมชนจากภัยอันตรายต่าง ๆ ด้านสุขภาพที่กำลังคุกคามชีวิตและความเป็นอยู่ของพวกเขา ซึ่งการสื่อสารความเสี่ยง คือ การแลกเปลี่ยนข้อมูล คำแนะนำและความคิดเห็นแบบเรียลไทม์ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ และผู้ที่มีความเสี่ยง (World Health Organization, 2009)

ทั้งนี้ จากผลการวิจัย พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านให้ความสำคัญกับมาตรการของภาครัฐ ประกอบด้วย มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค มาตรการสร้างความเข้าใจ มาตรการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด มาตรการช่วยเหลือประชาชนที่กลับจากประเทศมาเลเซีย เหล่านี้คือเนื้อหาสารที่อาสาสมัครสาธารณสุขในบทบาทผู้ส่งสารและผู้รับสารจำเป็นต้องรับรู้ และเข้าใจรายละเอียดอย่างถ่องแท้ เพื่อเป็นการป้องกันและลดความเสี่ยงของการแพร่ระบาด รวมไปถึงการให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ประชาชนในพื้นที่ สอดคล้องกับ Prakobpol (2001) ที่ระบุว่าผู้ส่งสารต้องมีหน้าที่และบทบาทในการสื่อสารที่สำคัญ ได้แก่ การมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสารที่แจ่มชัด การเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอในเนื้อหาและเรื่องราวที่ตนจะต้องสื่อสารกับผู้อื่น และการเป็นผู้มีความพยายามที่จะเข้าใจความสามารถและความพร้อมในการรับสารของผู้ที่ตนสื่อสารด้วยตลอดจนการเป็นผู้รู้จักเลือกใช้วิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับเรื่องโอกาส และผู้รับสารของตน โดยเฉพาะประเด็นเรื่องเพศของผู้ที่รับข้อมูลข่าวสารที่อาสาสมัครสาธารณสุขให้ความสำคัญเป็นลำดับรองลงมา จากการวิจัย พบว่า การสื่อสารให้ข้อมูลกับประชาชนเพศหญิงจะมีผลต่อการปฏิบัติตนตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุขมากกว่าเพศอื่นๆ สอดคล้องกับ Nitikasetsoontorn (2003) ที่กล่าวว่า ผู้รับสารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการของการสื่อสารไม่ยิ่งหย่อนกว่าองค์ประกอบประการอื่นๆ ทั้งนี้เพราะการสื่อสารใดๆก็ตามจะไม่ประสบผลสำเร็จเลย หรืออาจประสบผลสำเร็จไม่เต็มที่ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจหน้าที่และบทบาทของตนเองที่มีต่อการสื่อสาร ซึ่งในกระบวนการสื่อสารนั้น ผู้รับสารมีบทบาทขั้นพื้นฐานอยู่ 2 ประการ คือ 1) การกำหนดรู้ความหมายตามเรื่องราวที่ผู้ส่งสารผ่านสื่ออย่างใดอย่างหนึ่งมาถึงตน 2) การแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อผู้ส่งสาร ทั้งนี้ผลจากงานวิจัยพบว่า ผู้รับสารที่เป็นเพศหญิงจะร่วมมือในการการสวมหน้ากากอนามัย การใช้เจลแอลกอฮอล์ การแจ้งข้อมูลการเข้าออกของประชาชน เป็นต้น ดังนั้นในกระบวนการสื่อสารใดๆก็ตาม การสื่อสารจะเกิดประสิทธิผลได้ก็ต่อเมื่อผู้รับสารได้พัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีทักษะในการสื่อสาร ได้แก่ การเป็นผู้ฟัง ผู้อ่าน ตลอดจนการเป็นผู้ที่สามารถคิดและรับรู้ความหมายได้ การมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ส่งสาร ต่อเรื่องที่สื่อสารตลอดจนการเป็นผู้มีความพยายามในการรับสาร และสามารถแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อผู้ส่งสาร ทั้งนี้เพื่อให้การสื่อสารบรรลุเป้าหมายได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 รูปแบบการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา

จากการวิจัยพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสารใน เวลาเดียวกัน เป็นผู้ส่งสารไปยังประชาชน ผู้รับสารจากเครือข่ายการทำงาน และผู้กำหนดนโยบายจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ดังนั้นเพื่อให้กระบวนการทำงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

โดยเฉพาะขั้นตอนการสื่อสารที่สามารถก่อให้เกิดการลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และเครือข่ายการทำงาน รวมทั้งหน่วยงานผู้กำหนดนโยบายในบทบาทผู้ส่งสารควรปฏิบัติตามแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2004) โดยการ 1) สร้างความไว้วางใจกับประชาชน เนื่องจากความไว้วางใจเป็นรากฐานสำคัญในการสื่อสารในช่วงการแพร่ระบาดที่มีประสิทธิภาพผ่านการสร้าง รักษา หรือฟื้นฟูความไว้วางใจของประชาชนในทุกวัฒนธรรม ทุกระบบการเมือง และทุกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ 2) การประกาศการแพร่ระบาดล่วงหน้า เป็นกลยุทธ์ที่ดีที่สุด เนื่องจากมีส่วนช่วยในการควบคุมสถานการณ์ เพื่อให้ประชาชนเกิดความมั่นใจ และรู้สึกว่าไม่ได้รับการปกปิดข้อมูล 3) มีความโปร่งใส ซึ่งบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาสาสมัครสาธารณสุขกับประชาชน ความโปร่งใสสามารถกำหนดได้ว่าเป็นการสื่อสารที่ตรงไปตรงมา เข้าใจง่าย สมบูรณ์และถูกต้อง โดยทั่วไปแล้ว ความโปร่งใสที่มากขึ้นส่งผลให้เกิดความไว้วางใจที่สูงขึ้น 4) การเคารพความรู้สึกกังวลใจของประชาชน เนื่องจากประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของพวกเขาและสุขภาพของครอบครัวของพวกเขา ข้อกังวลของสาธารณชนควรได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามกฎหมาย 5) การวางแผนล่วงหน้า เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสื่อสารภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินของการระบาด เนื่องจากการสื่อสารจะไม่สามารถมีประสิทธิผลในเชิงอุดมคติได้เมื่อหลักการของมันได้รับการพิจารณาในนาทีสุดท้าย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ประชาชนผู้รับข้อมูลข่าวสารในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 บางคนไม่เข้าใจเนื้อหาที่มากจากแผ่นพับ หรือป้ายประชาสัมพันธ์ เนื่องจากอ่านภาษาไทย หรือภาษาอังกฤษ ไม่ออก จึงอาจเกิดความคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติตนระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรออกแบบสื่อให้สอดคล้องกับบริบท และวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ เช่น การออกแบบสื่อโดยใช้ภาษามลายูถิ่น การออกแบบสื่อโดยใช้ภาพประกอบที่เป็นชาวมุสลิม เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า พฤติกรรมที่อาสาสมัครสาธารณสุขปฏิบัติในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 คือ การลงพื้นที่เพื่อคัดกรองประชาชนในพื้นที่ โดยคำนึงถึงห้วงเวลาในการปฏิบัติงาน เช่น การลงพื้นที่หลังจากประชาชนเสร็จภารกิจจากการกรีดยางพารา ไม่ลงพื้นที่ในช่วงเวลาละหมาด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการกำหนดนโยบายหรือวิธีปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ปัจจัยด้านความเชื่อทางศาสนา ทำให้ประชาชนบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อ

ดูแลในระดับจังหวัด และแต่งตั้งคณะกรรมการประจำมัสยิดเพื่อดูแลในระดับตำบล หมู่บ้าน ชุมชน ในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชนในพื้นที่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า รูปแบบการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดยะลา เป็นรูปแบบที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการกำหนดนโยบายเพื่อปิดจุดอ่อน เพิ่มจุดแข็ง จากองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารทั้ง 4 องค์ประกอบ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาวิจัยนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์เพื่อลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

2.2 ควรศึกษาวิจัยสมรรถนะการสื่อสารของผู้นำชุมชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

2.3 ควรศึกษาวิจัยการสื่อสารเพื่อการจัดการความเสี่ยงจากการหลบหนีเข้าเส้นทางธรรมชาติไทย-มาเลเซียในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

References

Committee of Thai Language for Communication of the Integration Center for General Education (2007). *Thai Language for Communication.* (2nd ed.). Bangkok: Kasetsart University.

Dahnke, G. L., & Clatterbuck, G. W. (1990). *Human Communication: Theory and Research.* Belmont, CA: Wadsworth Publishing Co.

Department of Disease Control. (2020). *Information for Self-Protection Against the Novel Coronavirus 2019*. Bangkok: Ministry of Public Health.

_____. (2020). *Provincial reported infection of COVID-19*. Retrieved July 29, 2020, from https://covid19.ddc.moph.go.th/

Department of Health Service Support. (2019). *Handbook of Village Health Volunteers for Home Doctoring.* Bangkok: Ministry of Public Health.

_____. (2019). *Manual for village health volunteers as a home doctoring.* Bangkok: Ministry of Public Health.

Development of Human Resource and Compensation (2020). *Publication on Measures for Self-Protection at the Time of Covid-19.* Samutsongkram: Administration Department of the Municipal Clerk Office Samutsongkram Municipality.

Hovland, C. I., Janis, I. L., & Kelly, H. H. (1953). *Communication and persuasion*. New Haven: Yale Press.

Kluger, D. M. et al. (2020). Impact of Healthcare Worker Shift Scheduling on Workforce Preservation during the COVID-19 Pandemic. *Infection Control & Hospital Epidemiology*, 41(12), 1443 – 1445.

Lui, L., & Standing, L. G. (1989). Communication credibility: Trustworthiness defeats expertness. *Social Behavior and Personality*, 17(2), 219-221.

Meetongpan, T. (1997). *Behavioral Science*. Bangkok: Bansomdejchaopraya Rajabhat University.

Nitikasetsoontorn, P. (2005). *Key concepts of communication.* In The teaching material of the Communication Arts and Theories. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University School of Communication Arts.

Nitikasetsoontorn, P. (2003). *Introduction to communication and communication behavior.* In The teaching material of the Theories and Behaviors of Communication. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University School of Communication Arts.

Office of the Primary Health Care Committee. (1997). *Primary Health Care in Thailand.* Bangkok: Printing Press of the War Veterans Organization of Thailand.

Posner, B. Z., & Kouzes, J. M. (1988). Relating leadership and credibility. *Psychological Reports,* 63(2), 527-530.

Prakobpol, R. (2001). *Components and processes of communication.* In The teaching material of Communication Principles and Theories. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University School of Communication Arts.

Srichai, C. (2014). *Communications for social harmony in the three southern border provinces*. (Doctoral Dissertation). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.

Trisakul, S. (2007). *Principles of communication*. *Faculty of Management* Science, *Suan Sunandha Rajabhat University*. Bangkok: *Pattana online*.

Wagner, E.H. et al. (2001). Improving chronic illness care: Translating evidence into action. *Health Aff (Millwood)*, 20(6), 64-78.

World Health Organization. (2004). *Outbreak communication.* Geneva: WHO Press.

_____. (2009). Why health communication is important in public Health. Retrieved July 15, 2020, from https://www.who.int/bulletin/volumes/87/4/08-056713/en/

_____. (2012). *Communication for behavioural impact.* Geneva: WHO Press.

_____. (2017). *Communicating risk in public health emergencies.* Geneva: WHO Press.

Yenjabok, P. (2004). *Knowledge and Media Literacy Development: Concepts, Principles and Case Studies for Media Literacy in Health*. Bangkok: Developmental Project in Communication for Health of Kasetsart University Research and Development Cente

สันตินวัตกรรมเพื่อการสร้างเสริมวัฒนธรรมแห่งความสุข ของบุคลากร กระทรวงสาธารณสุข*

Peace Innovation for Enhancing the Culture of Happiness for Personnel at the Ministry of Public Health

[1]ลินลา ตุ๊เอี้ยง และ ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์

[1]Linla Tuaing and Khanthong Wattanapradith

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: narenthorn201@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและนำเสนอผลการใช้สันตินวัตกรรมการเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุขของบุคลากร กระทรวงสาธารณสุขด้วยหลักพุทธสันติวิธีและหลักการมีส่วนร่วม ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม กลุ่มอาสาที่เข้าร่วมเป็นบุคลากร กองบริหารการสาธารณาสุข จำนวน 25 ท่าน เครื่องมือวิจัยที่ใช้ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (เทคนิค A-I-C) การร่วมสะท้อนกิจกรรมด้วยเทคนิค AAR การออกแบบการจัดกิจกรรมมี 4 ระยะ การประเมินผลโดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า

พื้นฐานแนวคิดสำคัญ ได้แก่การสร้างการมีส่วนร่วมด้วยหลักพุทธสันติวิธีเป็นพื้นฐาน ด้วยอิทธิบาท 4 ในการสร้างความสุขระดับบุคคล และสาราณียธรรม 6 ในการขยายพื้นที่ความสุขในระดับกลุ่มคนที่มีความเห็นร่วมกัน กระบวนการมี 4 ระยะ คือ 1 รดน้ำเมล็ดพันธุ์ 2 การบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ 3 การผลิดอกออกผล 4 การแผ่กิ่งก้านสาขา ผลที่เกิด พบว่าอาสากองบริหารสาธารณสุข เกิดวัฒนธรรมแห่งความสุข ในการพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ 1) กายเป็นสุข 2) สังคมเป็นสุข 3) จิตเป็นสุข 4) ปัญญาเป็นสุข องค์ความรู้ใหม่ในงานวิจัย โมเดล P-H-D-B สันตินวัตกรรมการเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุข ประกอบด้วย 1. P – Peace Volunteers การค้นหาคนที่มีต้นทุนความดี เพื่อให้เกิดแรงจูงใจการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม 2. H – Hearing รับฟังและร่วมกันการทำงานเป็นทีมด้วยความสามัคคี 3.D – Developing พัฒนากระบวนการปฏิสัมพันธ์อันดี 4.B – Branching การมีส่วนร่วมในการทบทวนปัญหา อุปสรรค ผลการดำเนินการในทุกขั้นตอน ผลที่ได้รับคือแตกยอดออกผลแห่งความสุข

คำสำคัญ: สันตินวัตกรรม; วัฒนธรรมแห่งความสุข; บุคลากรกระทรวงสาธารณสุข

*Received September 9, 2021; Revised November 29, 2021; Accepted December 20, 2021

Abstract

The research article aimed at creating and presenting the results of using peace innovation for enhancing the culture of happiness for personnel at the Ministry of Public Health based on the Buddhist peaceful means as well as the principles of participation. The study applied the participation action research method with a volunteer group who was personnel of the Public Health Administration Division, in a total of 25 persons. The research instruments were in-depth interview, participant observation, focus group discussion, appreciation influence control (AIC), and after action review (AAR). The activities were designed into 4 phases and the evaluation was conducted by way of analyzing the qualitative data. From the study, it is found as follows:

The fundamental concepts refer to the creation of participation based on the Buddhist peaceful means, namely, the application of Iddhipāda (the 4 paths for accomplishment) to create happiness at an individual level and Sāraṇīyadhamma (the 6 states of conciliation) to expand the area of happiness of people who have common opinions. The process can be divided into 4 phases: 1) watering the seeds; 2) cultivating the seeds; 3) producing flowers and fruit; and 4) branching out. As a result, the culture of happiness has occurred to a volunteer group in 4 aspects as follows: 1) physical health; 2) society; 3) mental health; and 4) intellect. The new body of knowledge found from the study is “P-H-D-B” model consisting as follows: 1) “P” stands for peace volunteers by seeking people who have a habit of doing good deeds in order to create motivation and the process of participation; 2) “H” stands for hearing out by listening and working together as a team in harmony; 3) “D” stands for development by developing a good interaction process; and 4) “B” stands for branching out by taking part in reviewing problems, obstacles, the results from the process of enhancing happiness, and the results from branching out happiness.

Keywords: Peace Innovation; Culture of Happiness; Personnel of the Ministry of Public Health

บทนำ

ความสุขของคนในชาติเป็นจุดหมายปลายทางใหญ่ที่ระบุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ภายใต้วิสัยทัศน์ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ภายในช่วงเวลาดังกล่าว กระทรวงสาธารณสุขเป็นอีกหนึ่งองค์กรภาครัฐ ที่เป็นกำลังสำคัญ มีบทบาทหน้าที่ที่จะส่งเสริมให้สาธารณชนได้มีความสุขทั้งสุขภาพกายที่ส่งผลต่อสุขภาพใจของประชาชนคนไทยด้วย ได้กำหนดค่านิยมหลัก (Core Value) ขององค์กร คือ“ประชาชน

สุขภาพดี เจ้าหน้าที่มีความสุข ระบบสุขภาพยั่งยืน”การที่จะบรรลุวิสัยทัศน์การเป็นองค์กรหลักด้านสุขภาพที่รวมพลังสังคมเพื่อ ประชาชนสุขภาพดี ได้นั้น กลไกที่สำคัญคือการพัฒนาให้บุคลากรในองค์กรมีความสุขในการทำงาน (Guidelines for driving happiness for Ministry of Public Health. 2019).

ด้วยเหตุนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้ทำการสำรวจคุณภาพชีวิต ความสุข และความผูกพันในองค์กรของคนทำงาน โดยใช้เครื่องมือประเมินความสุขระดับบุคคล (Happinometer) และประเมินสุขภาวะองค์กรภาครัฐ (Happy Organization Public Index: HPI) โดยมีองค์ประกอบสำคัญขององค์กรแห่งความสุข คือ คนทำงานมีความสุข (Happy People) ที่ทำงานน่าอยู่ (happy Work Place) และบุคลากรสมานฉันท์ (Happy Teamwork) ผลของการวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือนี้ สามารถวินิจฉัยเพื่อให้รู้ว่าทุกข์จากสาเหตุใด ทำให้ทราบข้อมูลตั้งต้นหรือสาเหตุที่แท้จริง (evidence) เป็นหลักในการพิจารณาจัดทำแผนแล้วนำมาวิเคราะห์ประเด็นที่บุคลากรมีความสุขในระดับต่ำ เพื่อจัดทำกิจกรรมให้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคลากรและสามารถเสริมสร้างความสุขของบุคลากรได้อย่างแท้จริง

จากการวัดผลการวิเคราะห์ค่าความสุข ทั้งระดับบุคล (Happinometer) และระดับองค์กร (HPI) ของกระทรวงสาธารณสุข ปี 2562 พบว่า มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 60 และมีประเด็นที่น่าสนใจที่ควรปรับปรุง คือความสุขด้านสมดุลชีวิตกับการทำงาน (Happy Work Life Balance) ค่าเฉลี่ยร้อยละ 56.15 เนื่องจากขาดความชัดเจนในแนวทางการขับเคลื่อนความสุขภายในองค์กร ที่สำคัญคือด้าน ตัวบุคลากรยังขาดการมีส่วนร่วมในทุกระดับและไม่เห็นความสำคัญ ทั้งนี้ ทีมนักสร้างสุของค์กร (ผู้รับผิดชอบโครงการ) ไม่มีความชัดเจนด้านองค์ความรู้ความเข้าใจในการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างความสุขในหน่วยงานอย่างชัดเจน (Guidelines for driving happiness for Ministry of Public Health. 2019) สะท้อนให้เห็นว่าความสุขของบุคลากรสาธารณสุขยังเป็นเรื่องที่ต้องเร่งส่งเสริม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างการมีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุขร่วมกันของบุคลากรในองค์กร

ทั้งนี้ความสุขจะมีความยั่งยืนได้อย่างแท้จริงนั้นต้องมาจากความสุขจากภายในเป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาความสุข เริ่มต้นจากความสุขในระดับบุคคล สุขในระดับของการปฏิบัติตนต่อผู้อื่น และสุขในระดับสร้างประโยชน์ให้คนหมู่มาก (Kerdkaew, 2006) กล่าวว่าความสุขในทางพระพุทธศาสนามิได้มุ่งหมายเฉพาะความสุขส่วนตน เท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นเรื่องของความสุขที่เกิดจากความสมานฉันท์ หรือความสามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความสุขในองค์กร นอกจากต้องเปิดให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม เสริมสร้างความสุขที่สอดคล้องกับบริบทของตนเองแล้ว ยังต้องอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรืออีกนัยหนึ่งเรียกว่าหลักพุทธสันติวิธีในการสร้างพื้นฐานความสุขทั้งต่อตนเองและการอยู่ร่วมกันในองค์กร

ดังนั้น ในการเสริมสร้างความสุขในองค์กรของบุคลากรสาธารณสุขจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เนื่องจากกระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการประชาชนด้านสุขภาพของประชาชน มีหน่วยงานในกำกับมากกว่าหมื่นแห่งทั่วประเทศ และมีประเด็นปัญหาเรื่องความสุขของบุคลากรในทิศทางเดียวกันทั้งองค์กร เช่น ภาระงานมาก ในขณะที่จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ ทำให้ขาดความสมดุลในชีวิตการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานะการณ์การเกิดโรคติดเชื้อไวรัสโคน่า 2019

ไม่มีความก้าวหน้าในสายงานวิชาชีพต่างๆ ตลอดจนรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ประกอบกับได้รับรู้ถึงความไม่โปร่งใสและเป็นธรรมในองค์กร ทำให้ขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน (Linla, 2021) เพื่อให้ประเด็นและพื้นที่การศึกษามีจุดเน้นในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจึงได้เลือกกองบริหารการสาธารณสุข (กบรส.) เป็นพื้นที่ศึกษานำร่องในการสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุข โดยผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรในสังกัดดังกล่าว จึงมีความสนใจในกระบวนการสันตินวัตกรรมเพื่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุขของเจ้าหน้าที่กองบริหารการสาธารณสุข โดยมีฐานคิดสำคัญในการขับเคลื่อนคือ การสร้างการมีส่วนร่วม การใช้หลักพุทธสันติวิธีเป็นแกนในการสร้างสันตินวัตกรรมเพื่อพัฒนาสันติภายในของคนในองค์กร ซึ่งที่ผ่านมาผู้วิจัยได้เป็นหนึ่งในแกนนำของโครงการนำร่องเกี่ยวกับความสุขของบุคลากร โดยมีเครือข่ายกลุ่มบุคลากรที่ให้ความสนใจและเข้าร่วมเป็นแกนนำในการขับเคลื่อน และขยายผลการสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุขของบุคลากรสาธารณสุข ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยนี้จะเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้องค์กรสามารถนำไปใช้กับพื้นที่หน่วยงานอื่น ๆ ของกระทรวงสาธารณสุขได้ และจะช่วยให้บุคลากรสาธารณสุขเป็นบุคคลที่มีความผาสุก และส่งมอบความสุขแก่ประชาชนที่มารับบริการ ทำให้องค์กรบรรลุวิสัยทัศน์ว่า “ประชาชนสุขภาพดี เจ้าหน้าที่มีความสุข ระบบสุขภาพยั่งยืน” อันจะเป็นรากฐานที่นำพาสังคมไทยไปสู่ประเทศที่มีความมั่นคง มั่นคั่ง และยั่งยืนตามที่ประกาศไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาประสิทธิผลการใช้สันตินวัตกรรมเพื่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุขของบุคลากรกระทรวงสาธารณสุขด้วยหลักพุทธสันติวิธีและหลักการมีส่วนร่วม โดยพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ กองบริหารการสาธารณสุข (กบรส.) สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการกิจกรรมสำคัญ ด้วย 4 ขั้นตอน ตามแนวคิดการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของ Kemmis and Mc Taggart (1990) โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มตามระยะการเก็บข้อมูลวิจัย กล่าวคือ

ระยะที่ 1 เป็นการเก็บข้อมูลพื้นฐานความสุขในองค์กร โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Informants) โดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยได้กำหนดเกณฑ์ไว้ดังนี้ (1) กลุ่มบุคลากร โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ 1) เป็นบุคลากรสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปฏิบัติงานตามกลุ่มงานที่กำหนด 2) อายุงานตั้งแต่ 2 ปี ขึ้นไป 3) ยินดีให้ข้อมูลสัมภาษณ์ โดยแบ่งกลุ่มดังนี้ 1) กลุ่มลูกจ้างประจำ จำนวน 5 คน 2) กลุ่มข้าราชการ จำนวน 5 คน 3) กลุ่มผู้บริหารองค์กร จำนวน 5 คน รวม 15 คน (2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ โดยใช้เกณฑ์แบบเจาะจงคือ มีความชำนาญตามสาขาที่กำหนดอย่างน้อยมีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 7 ปี โดยแบ่งกลุ่มดังนี้ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านองค์กรภาครัฐ จำนวน 2 คน 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านงานสันติวิธี จำนวน 2 คน 3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 คน รวม 6 คน

ระยะที่ 2 การปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) โดยกำหนดกลุ่มประชากรศึกษาที่จะมาร่วมขับเคลื่อนการสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุขของบุคลากร ของกองบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องที่ผ่านประสบการณ์ทำโครงการองค์กรแห่งความสุข จำนวน 15 ท่าน เป็นแกนนำในการพัฒนากิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือวิจัย ได้กำหนดตามระยะการวิจัย ดังนี้ (1) การพัฒนาเครื่องมือวิจัย สัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นข้อสัมภาษณ์จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำมากำหนดเป็นคำถาม แล้วนำไปตรวจหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามที่สร้างให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ประเมินผลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาภาษาที่ใช้ (2) เครื่องมือวิจัยที่ใช้การปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดเครื่องมือหลักที่จะนำมาใช้ในกระบวนวิจัย ดังนี้ (2.1) การเปิดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยเทคนิค Appreciation-Influence-Control (A-I-C) ซึ่งเป็นเทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (2.2) การร่วมสะท้อนกิจกรรมด้วยเทคนิค AAR (After Action Review) กับอาสากองบริหารการสาธารณสุข และผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสะท้อนถอดบทเรียน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (2.3) การสื่อสารผ่านไลน์กลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยแบ่งกิจกรรมออกเป็น 4 ระยะ คือ รดน้ำเมล็ดพันธุ์, บ่มเพาะเมล็ดพันธุ์, ผลิดอกออกผล,แผ่กิ่งก้านสาขา โดยการถอดบทเรียนในอดีต ปัจจุบัน และคาดการณ์อนาคต ผ่านการวิธีการสื่อสารวิธีต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (2.4) เครื่องมือวัดผลการเปลี่ยนแปลงผลจากที่เจ้าหน้าที่กองบริหารการสาธารณสุขได้รับจากสันตินวัตกรรมการสร้างเสริมวัฒนธรรมแห่งความสุข (2.5) เครื่องมือวัดผลการใช้สันตินวัตกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรมความสุขในองค์กร เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ผู้วิจัยนี้นำมาใช้ในการประเมินการขับเคลื่อนกิจกรรมแบบองค์รวมของการสร้างสันตินวัตกรรมเพื่อการสร้างเสริมวัฒนธรรมแห่ง โดยใช้แบบประเมิน หลักภาวนา 4 ซึ่งได้ปรับปรุงจากงานวิจัย (Wattanapradith, 2015) มาพัฒนาเป็นแบบสังเกตพฤติกรรม โดยใช้การวัดผลเชิงคุณภาพ กล่าวคือ การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การสะท้อนความคิด

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาเพื่อค้นหาสภาพปัญหาของกองบริหารการสาธารณสุข ระยะที่ 2 เป็นระยะดำเนินการวิจัยซึ่งดำเนินการตามวิธีดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) โดยมีรายละเอียดดังนี้ (1) ขั้นการวางแผน โดยการศึกษาสถานการณ์การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ปัญหา และจัดทำแผนงานโดยการสนทนากลุ่มแกนหนุนถึงสถานการณ์ความสุขในองค์กร ด้วยการทำแผนการดำเนินงานออกแบบกิจกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุขในองค์กรอย่างมีส่วนร่วม (2) ขั้นการปฏิบัติตามแผน (Action) เป็นระยะลงมือปฏิบัติตามแผนดำเนินการโดยพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยยึดกระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค AIC ทุกกลุ่มงานรวมพลังกันร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมสร้างเสริมวัฒนธรรมความสุข โดยเน้นการมีส่วนร่วมเป็นหลักในการดำเนินงาน ซึ่งการดำเนินครั้งที่ 1 เป็นขั้นของการสร้างขวัญและกำลังใจ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง โดยดำเนินการในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามผล ระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนควบคู่กับผู้ช่วยผู้วิจัยและที่ปรึกษา เพื่อให้เกิดการบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ และสร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน โดยเปิดโอกาสให้แต่ละบุคคล สามารถใช้

ศักยภาพของตนเองในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดแนวทางในการสร้างเสริมวัฒนธรรมที่ดีงาม ควบคู่กันไปกับการมีสติปัญญา เพื่อความยั่งยืน ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครือข่ายผู้ช่วยผู้วิจัยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่มีจิตอาสา และศรัทธาในความดีเป็นทุน ทุ่มเทอุทิศตนเพื่อหน่วยงาน (3) ขั้นการสังเกต/ประเมินผล (Observation) เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยติดตามประเมินผลการดำเนินการ โดยประเมินผลระหว่างดำเนินการ และประเมินผลหลังการดำเนินการด้วยเทคนิค AAR ระหว่างทีมวิจัยและนักวิจัยร่วม เพื่อถอดบทเรียน วิเคราะห์และนำมาใช้ในการปรับแผนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสถานการณ์ปัจจุบันและพร้อมที่จะรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น โดยกำหนดประเด็นในการประเมิน ดังนี้ (3.1) การประเมินผลการจัดประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม ในประเด็นกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรม ความสนใจของผู้เข้าร่วมประชุมเสวนา การแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม ทั้งที่เป็นบรรยากาศระหว่างประชุมหรือดำเนินกิจกรรม ตลอดจนประเด็นปัญหาและอุปสรรค ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (3.2) การประเมินผลจากการสังเกตการณ์ของนักวิจัย และผู้ร่วมวิจัย การให้ความร่วมมือ การทำกิจกรรม โดยทีมผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่ที่เข้าร่วมกิจกรรม ผู้รับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ และผลการดำเนินการตามโครงการที่วางไว้ (4) ขั้นการสะท้อนผล (Reflection) เป็นขั้นตอนการประเมินโครงการวิจัย สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา โดยผ่านการสนทนากลุ่ม โดยกลุ่มแกนหนุน และผู้แทนเจ้าหน้าที่กองบริหารการสาธารณสุข เพื่อร่วมวิเคราะห์สันตินวัตกรรมวัฒนธรรมแห่งความสุข ของเจ้าหน้าที่กองบริหารการสาธารณสุข โดยการมีส่วนร่วมและวิเคราะห์การสถานการณ์หลังจากที่มีการพัฒนากระบวนการของงานวิจัย โดยใช้เทคนิค ARR เพื่อค้นหาปัจจัยความสำเร็จที่เกิดขึ้น หรือมีมาตรการที่จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืน และได้นำผลการศึกษาไปเผยแพร่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดเวทีสาธารณะการสรุปถอดบทเรียนร่วมกันกับเจ้าหน้าที่กองบริหารการสาธารณสุข และได้เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับหน่วยงานอื่นๆ ในองค์กร พร้อมทั้งร่วมกันสรุปผล

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัยโดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ และตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีการตรวจสอบสอบเส้าโดยตรวจสอบแนวคิดทฤษฎีและการใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยาย

ขั้นตอนที่ 5 จริยธรรมในการวิจัยผู้วิจัยให้ความสำคัญและตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มอาสาที่เข้าร่วมวิจัย และเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลเชิงลบต่อกลุ่มตัวอย่างโดยมิได้เจตนา จึงกำหนดแนวทางการศึกษาด้านจริยธรรมในการวิจัยแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทราบแนวปฏิบัติและข้อจำกัดของงานวิจัยที่อาสาสมัครได้เข้าร่วมมีสิทธิ์ในการถอนตัวจากกระบวนการวิจัยหากทำให้รู้สึกไม่สบายใจในการเข้าร่วม และการปกป้องสิทธิ์โดยไม่เปิดเผยชื่อแหล่งผู้ให้ข้อมูลตามหลักจริยธรรมวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า วัฒนธรรมแห่งความสุข คือ สร้างค่านิยมองค์กร ด้วยการสร้างบรรยากาศในการทำงานให้เป็นมิตรภาพต่อกัน ด้วยกระบวนการดำเนินงานที่สนับสนุนให้คนทำดี แชร์ความดี ชื่นชมคนดีและผลงานดี ๆ เพื่อส่งเสริมพื้นที่การเรียนรู้ทั้งในองค์กรและเครือข่าย ด้วยการมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันของคน

ในองค์กร ทำให้มีบรรยากาศที่เอื้อเฟื้อกันในการทำงานร่วมกัน มีระบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้บรรยากาศการทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีความสุข ให้มีบรรยากาศทำงานด้วยใจ อย่างมีสติ ใช้ทรัพยากรคุ้มค่า และทำงานเป็นทีม มีระบบติดตามสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ผู้นำองค์กรเห็นความสำคัญและสนับสนุนงบประมาณ ในการดำเนินโครงการสร้างสุขของค์กร เพื่อส่งเสริมให้เกิดความสมดุลของการดำเนินชีวิตกับการทำงานของบุคลากรในองค์กร การให้ความร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสุข ร่วมสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์กรเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองของทุกคน ที่ต้องใช้เวลาร่วมกันในบ้านหลังใหญ่ ด้วยรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม สถานการณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยตามกาลเวลา

หลักของการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมวัฒนธรรมแห่งความสุข จุดเริ่มต้นคือ การตั้งคำถามเชิงบวก กระตุ้นให้เกิดพลังความคิดสร้างสรรค์ และการคัดสรรกลุ่มคนที่มีพลังความคิดด้านบวกหรือเห็นความสำคัญของความสุข ชักชวนจิตอาสาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมวิจัย ซึ่งพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่งคือ ผู้ที่ชักชวนต้องเป็นที่ยอมรับและมีความสัมพันธ์และมิตรภาพที่ดีต่อกัน มีพฤติกรรมที่เป็นเชิงประจักษ์ในการสร้างความสุขในองค์กรได้เป็นอย่างดี เพื่อให้เกิดความศรัทธาและมั่นใจที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ เปรียบเหมือนดอกบัว ถ้าจะให้สวยงามและแข็งแรงต้องมีกลีบดอกมากกว่า 1 กลีบ มารวมกันเพื่อทำให้เกิดความสวยงาม แข็งแรง ปกป้องเกสรและเมล็ดพันธุ์เพื่อผลิดอกออกผล ขยายกิ่งก้านต่อไป จึงต้องค้นหาเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ก่อน เพื่อนำมาบ่มเพาะให้ได้ต้นกล้าที่แข็งแรง เพื่อสร้างพื้นที่ความสุขให้เกิดขึ้นในองค์กรด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม โดยร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาด้านความสุขแล้วร่วมกันดำเนินการวางแผน ดำเนินการตามแผน สังเกตและประเมินผล รับผลสะท้อนกลับ เมื่อเกิดผลสัมฤทธิ์ ก็เสนอหน่วยงานเพื่อให้เกิดยอมรับและให้ความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรม ต่อยอดวัฒนธรรมแห่งความสุข ในระดับองค์กร และขยายผลไปยังหน่วยงานอื่นต่อไป

หลักพุทธสันติวิธีที่นำมาใช้สร้างเสริมวัฒนธรรมแห่งความสุขที่สอดคล้องกับบริบทของกองบริหารการสาธารณสุข มี 2 ระดับ ได้แก่ ในระดับปัจเจก หรือบุคคล หลักอิทธิบาท 4 กล่าวคือ การเริ่มต้นรักที่จะทำให้ตนเองมีความสุขโดยไม่ต้องพึ่งพิงกับปัจจัยภายนอก ด้วยการระลึกถึงความดีในตนเอง และชวนคิดพิจารณาผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น และกระตุ้นให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นการนำพาตนเองเข้าถึงความสุขในระดับต้น และขยายความสุขด้วยการทำอย่างต่อเนื่องด้วยความขยันหมั่นเพียร และตั้งใจ ใส่ใจ ให้ความสำคัญในงาน มุ่งมั่นให้เกิดความสำเร็จทันกำหนดเวลา หมั่นตรวจสอบทบทวนหาข้อผิดพลาด เพื่อให้งานเกิดประประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเต็มที หาจุดบกพร่อง เมื่อพบปัญหาต้องรีบแก้ไขอย่างทันท่วงที ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะมีพลังในการขับเคลื่อนได้ต้องอาศัยกัลยาณมิตร หลักพุทธสันติวิธีที่นำมาใช้ขยายพื้นที่แห่งความสุขที่สอดคล้องกับบริบทของบุคลากรกองบริหารการสาธารณสุข คือ หลักสาราณียธรรม 6 (Tuaing, 2021) ด้วยการหารือ พบปะ หรือประชุมอยู่เนือง ๆ เพื่อหาแนวร่วมที่จะสร้างพื้นที่วัฒนธรรมแห่งความสุขร่วมกัน โดยมีหลักการสำคัญก็ คือ แสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำจิตน้ำใจ แบ่งปัน ซื้อขนมหรือของฝากมอบให้ผู้ร่วมทีม พูดคุย ด้วยวาจาที่รื่นหู อารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส แสดงท่าทีอย่างเมตตาปราณีต่อกัน เคารพในมติที่ประชุมส่วนใหญ่ เนื่องจากมองเห็นว่า ดี มีเหตุผล

กระบวนการสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุขในองค์กรโดยการมีส่วนร่วมและใช้หลักพุทธสันติวิธี คือ หลักอิทธิบาท 4 สร้างความสุขในระดับบุคคล และหลักสาราณียธรรม 6 การขยายพื้นที่แห่งความสุขด้วยพลัง

กลุ่มที่มีความเห็นตรงกันมาร่วมทำกิจกรรม แบ่งเป็น 4 ระยะ กล่าวคือ ระยะที่ 1 รดน้ำเมล็ดพันธุ์ ระยะที่ 2 การบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ ระยะที่ 3 การผลิดอกออกผล ระยะที่ 4 การแผ่กิ่งก้านสาขา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 รดน้ำเมล็ดพันธุ์ เริ่มด้วยการเชิญกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการคัดสรรจากคนที่มีพลังความคิดด้านบวกหรือเห็นความสำคัญของความสุขในองค์กร ที่ได้การถอดบทเรียนในโครงการที่ผ่านมา ด้วยต้นทุนความดี และมีจิตอาสา เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมวิจัย หรือ “แกนหนุน” จำนวน 10 คน ณ ห้องประชุมกลุ่มงานพัฒนาเขตสุขภาพ เป็นการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation - Influence – Control) เปิดโอกาสให้แกนหนุน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ ร่วมสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุข ผลที่ได้คือเกิดการยอมรับและเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่ทุกคนมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาทีมอย่างต่อเนื่อง และหาวิธีการในการร่วมสร้างความสุขในองค์กร ด้วยมติที่ประชุมให้ดำเนินการใน “กิจกรรมบันทึกดี” เพื่อเป็นการระลึกถึงความดีที่ได้ทำทุกวันก็สุขทุกวันได้

ระยะที่ 2 บ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ ผู้วิจัยเชิญผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นตัวแทนในแต่ละกลุ่มงานเข้าร่วมกิจกรรมที่ประชุมห้องประชุม 1 กองบริหารการสาธารณสุข เพื่อเป็นการค้นหาพฤติกรรมเชิงประจักษ์ของเจ้าหน้าที่ที่เข้าร่วมกิจกรรมจากการคัดเลือก มีผู้สมัครใจเข้าร่วม 15 คน ประกอบด้วยระดับหัวหน้างาน นักวิชาการและลูกจ้างประจำ เข้าร่วมกิจกรรมโดยการพูดคุยอย่างสุนทรียสนทนา ด้วยการสร้างขวัญและกำลังใจเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง เมื่อได้อธิบายวัตถุประสงค์และวิธีทำกิจกรรมบันทึกความดีแล้ว วันต่อมาได้เริ่มกิจกรรมด้วยวิธีสนทนาพูดคุยกับเจ้าหน้าที่อย่างไม่เป็นทางการและไม่มีรูปแบบ เป็นการสนทนาแบบตัวต่อตัว เนื่องจากเจ้าหน้าที่ทุกคนมีภาระงานประจำ ผู้วิจัยและแกนหนุน จึงเลือกใช้ การสัมภาษณ์กลุ่มเล็ก ๆ ด้วยการชักชวนพูดคุยให้การเล่าเรื่องความสุข หรือความดีง่ายๆเช่น วันนี้มีความสุขในเรื่องอะไรบ้าง หรือวันนี้ทำความดีอะไรบ้าง พร้อมทั้งสังเกตว่าผู้ร่วมสนทนามีความรู้สึก ท่าที ระหว่างตอบคำถามอย่างไร และสังเกตปฏิกิริยา อารมณ์ ท่าทีของเจ้าหน้าที่ที่เข้าร่วมกิจกรรม ในระหว่างที่พูดคุย พร้อมทั้งบันทึกเป็นรายบุคคล ผลที่ได้คือบันทึกต้นทุนความดีจากการแสดงออกทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ครบ 15 วัน และการยอมรับผลแห่งความสุขในขณะที่ทบทวนความดีที่ได้ทำมา แม้จะเป็นเรื่องเล็ก ๆ และยินดีจะเข้าร่วมเป็นแกนหนุนในการขยายผลต่อ เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมแห่งความสุขต่อเนื่อง เพื่อให้องค์กรมีความสุขที่ยั่งยืน ที่ออกมาจากจิตใจและสติปัญญา จากกิจกรรมบันทึกความดี ผู้วิจัยสังเกตเห็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นสีหน้าท่าทีและอารมณ์ ของเจ้าหน้าที่ในขณะที่ระลึกถึงเหตุการณ์ที่เป็นความดี ที่ทำให้เขารู้สึกมีความสุข พบว่าผู้เล่ามีสีหน้าอิ่มเอิบ ใบหน้ายิ้มแย้ม แจ่มใส และยอมรับว่ามีความรู้สึกความปลื้มใจ ความสุขใจ และเกิดความปิติสุขในขณะที่ระลึกถึงความดีนั้น แม้ว่าจะเป็นเรื่องเล็ก ๆ และยินดีจะเข้าร่วมกิจกรรมบันทึกความดี โดยจะให้ข้อมูลกับแกนหนุนในการบันทึกความดีของตัวเองทุกวัน จนครบ 15 วัน

ตารางที่1 แสดงแบบบันทึกความดีของผู้ร่วมกิจกรรมบันทึกความดี

วัน เดือน ปี (เพาะเมล็ดพันธุ์) Cultivate	**สิ่งดีๆที่ได้ทำ (การรดน้ำ) Seed nourishment**	**ความรู้สึก เช่น เฉย ๆ, เย็น ๆ, ยิ้มในใจ peacefulness**

19 ธันวาคม 63	ร่วมคิด พื้นที่ความดีของ จนท. กบรส. กับ หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาเขตสุขภาพ	ปลื้มใจ ที่จะได้มีโอกาสสร้างบรรยากาศดีดีให้กับองค์กร
22 ธันวาคม 63	มีคนขับรถปาดหน้า แต่ไม่ตะโกนด่า ระงับอารมณ์ ให้อภัย	สุขใจมากที่ไม่โกรธ ไม่ใจร้อนเหมือนเดิม (คิดได้)

ระยะที่ 3 ผลิดอกออกผล ด้วยกิจกรรม ฝึกให้คิดดี ทำดี สร้างความสุขด้วยปัญญา ร่วมกันสะท้อนกิจกรรมที่กำหนดขึ้น และให้ข้อมูลย้อนกลับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุงแก้ไข โดยผู้วิจัยได้เชิญแกนหนุน และเจ้าหน้าที่ร่วมสนทนาโดยครั้งแรกเจอกันที่ร้านกาแฟ ในบริเวณกระทรวงสาธารณสุข และครั้งที่ 2 ที่ห้องทำงานผู้วิจัย เพื่อสรุปผลของกิจกรรม พบว่า ผลสะท้อนกลับที่เป็นข้อสังเกตเป็นพฤติกรรมเชิงประจักษ์เปลี่ยนไป เป็นบรรยากาศที่ยิ้มแย้มแจ่มใส กระตือรือร้นที่จะแบ่งปันความสุขอย่างสดชื่น ตลอดจนช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการทำกิจกรรม และให้ข้อมูลย้อนกลับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น สรุปผลคือเจ้าหน้าที่มีความสุข และเห็นด้วยกับกิจกรรมบันทึกความดี มีข้อเสนอแนะให้ใช้การสื่อสารทาง Electronic เพื่อให้สะดวกและเหมาะสมกับสภาพบริบทของการทำงานของเจ้าหน้าที่กองบริหารการสาธารณสุข และมาตรการ New Normal, ส่งเสริมการแบ่งปันจากการให้โดยมีตะกร้าปันสุขพอเพียงพออิ่ม

แสดงผลการแบ่งปันความสุขด้วยการให้ในรูปแบบของตะกร้าน้อยปันสุข

ภาพที่ 1 การแบ่งปันความสุขด้วยการให้ในรูปแบบตะกร้าน้อยปันสุข

ระยะที่ 4 การแผ่กิ่งก้านสาขา ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ 15 คน แกนหนุน 10 คน (รวม 25 คน) ณ ห้องประชุม 1 กองบริหารการสาธารณสุข เป็นการทบทวนหลังปฏิบัติงาน (After Action Review: AAR) และเป็นการปฏิบัติเพื่อทบทวน (reflective practice) ทำให้ทีมงานได้มีโอกาสในการทบทวนพฤติกรรมการทำงานของตนเอง ช่วยให้ทีมผู้วิจัยได้เข้าใจในเนื้องานมากขึ้นและเรียนรู้จากประสบการณ์การทำกิจกรรม ทำให้ทีมงานได้มีโอกาสเรียนรู้ซึ่งกันและกันและช่วยในการพัฒนาสมรรถนะการทำงานได้ดีขึ้น เป็นการสร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยความสามัคคี และการมีปฏิสัมพันธ์ของคนในองค์กรด้วยบรรยากาศการทำงานเป็นทีม ร่วมกันทบทวนกระบวนการทำงาน ทั้งด้านความสำเร็จและด้านหาปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการสะท้อนความคิดเห็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงาน และปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น โดยคงไว้ซึ่งวิธีการที่ดีอยู่แล้ว และแก้ปัญหาที่เคยเกิดขึ้นเพื่อป้องกันการเกิดซ้ำ รวมทั้งการถอดบทเรียนที่ได้รับเพื่อใช้เป็นข้อมูล,ความรู้ในการทำงานครั้งต่อ ๆ ไปอย่างเป็นระบบ โดยทีมผู้วิจัยได้สรุปว่า

เป็นไปตามเป้าหมายหรือความคาดหวังของทีมผู้วิจัยที่ตั้งไว้ คือผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความสุข จากการ~~ความ~~มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน การให้ความร่วมมือกัน ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีกำลังใจที่จะทำความดีทุกวัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กๆน้อยๆ ไปจนถึงการรู้จักให้อภัย และการเสียสละ การมีมุมมองผู้อื่น และทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและงานที่ทำ ทำให้รู้สึกมีความสุขและภาคภูมิใจที่ได้ทำงานในกองบริหารการสาธารณสุข สิ่งที่เกินความคาดหวัง คือเจ้าหน้าที่ที่เข้าร่วมกิจกรรม ยินดีร่วมเป็นแกนหนุนขององค์กร เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรที่มีวัฒนธรรมแห่งความสุขอย่างยั่งยืน โดยได้มีกระบวนการปรับวิธีการสื่อสารให้ทันสมัย สะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่นส่งบันทึกความดี พร้อมรายละเอียดผลลัพธ์ ทางไลน์ หรือ Messenger ได้ตลอดเวลา พร้อมทั้งปรับปรุงการสื่อสารเชิงบวก เช่นการชื่นชมความดี และติดตามการบันทึกโดยใช้คำพูดอย่างสุนทรียสนทนา ทาง Facebook/Line Group เช่น “วันนี้มีเรื่องราวดีๆ ที่ทำให้รู้สึกมีความสุขใจและอยากจะนำมาแบ่งปันให้เพื่อนๆได้ร่วมมีความสุขและร่วมกันโมทนาในผลบุญนั้นอย่างไรบ้างคะ” สิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องดำเนินการต่อเนื่องคือ การนำผลการวิจัยเข้าสู่กระบวนการการจัดทำและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมของกองบริหารการสาธารณสุข เพื่อให้เกิดความสุขที่แท้จริงและยั่งยืน ทั้งนี้มีจุดแข็ง คือ มีแกนหนุนหรือผู้ช่วยนักวิจัย ที่เป็นต้นทุนหรือเมล็ดพันธ์แห่งความดี เข้าร่วม เป็นจิตอาสาในการดำเนินกิจกรรม และเจ้าหน้าที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี อุปสรรคได้แก่ ภาระงานที่ไม่อำนวยความสะดวกในการประชุมรวมกลุ่ม ทำให้การประชุมหรือเก็บกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง และสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย เช่น สถานการณ์การการระบาดโรคเชื้อโควิด-19 ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมรวมกลุ่มได้ผลการประเมินผลการดำเนินการหลังจากที่พัฒนากระบวนการสื่อสารที่ค้นพบจากการทบทวนหลังปฏิบัติงาน (AAR) แล้วนั้น พบว่าการพัฒนาระบบสื่อสารทำให้แก้ปัญหา อุปสรรค เรื่องภาระงานที่ไม่อำนวยความสะดวกในการประชุมการรวมกลุ่ม หรือเก็บกิจกรรม “บันทึกความดี”ได้ โดยมีปัจจัยความสำเร็จของกิจกรรมได้แก่ การใช้หลักการแนวคิดการมีส่วนร่วมของคนในองค์กร การเห็นประโยชน์ของความสุขด้วยหลักสาราณียธรรม 6 และการสื่อสารที่ทันสมัย ด้วยการใช้ Line Application ในการบันทึกความดี

ทั้งนี้เพื่อยืนยันผลการศึกษาและเผยแพร่องค์ความรู้ ผู้วิจัยจึงได้เชิญบุคลากรกระทรวงสาธารณสุขและผู้สนใจเข้าร่วมเสวนาหัวข้อ “บ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความสุข” ส่วนผู้วิจัยได้ดำเนินการเสวนาเรื่อง “การเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุข ด้วยกระบวนการบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ของเจ้าหน้าที่กองบริหารการสาธารณสุข”โดยใช้งานวิจัยเป็นพื้นฐาน” และมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ไปยังหน่วยงานและผู้สนใจเพื่อเปิดให้หน่วยงานหรือผู้สนใจเข้าลงทะเบียน มีผู้ลงทะเบียนผ่าน Google Form รวมทั้งสิ้น 95 คน ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจากทุกพื้นที่ทั่วประเทศ

ตัวอย่างเสียงสะท้อนจากผู้เข้าร่วมรับฟัง ผู้มีส่วนร่วมกิจกรรม เจ้าหน้าที่กองบริหารการสาธารณสุขได้เข้าร่วมกิจกรรมบันทึกความดี เห็นว่า รู้สึกมีความหวังในการสร้างความสุขจากภายใน เพราะผู้วิจัยได้รวมกลุ่มคนที่มีความคิดดี ทำดี เช่นการทำตะกร้าน้อยปันสุข เพื่อแบ่งปัน กัน เมตตากัน เอื้อเฟื้อกันและกัน และมองเห็นโอกาสที่จะสามารถผลักดันให้มีการจัดหาสถานที่สำหรับเป็นห้องพระเพื่อดำเนินกิจกรรมทางศาสนาในเวลาพัก ในขณะที่ผู้บริหารกล่าวว่า สิ่งที่ได้ค้นพบจากการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรของกองบริหารการสาธารณสุข พบว่า เป็นสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนหรือเกิดแต่ก็ไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนนักในหน่วยราชการ

ถือว่าเป็นรูปแบบที่น่าชื่นชมและน่าจะนำไปขยายผลในหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน นับว่าผู้บริหารของกองบริหารการสาธารณสุขมีวิสัยทัศน์ และน่าชื่นชมเป็นอย่างยิ่ง ที่ให้การสนับสนุนเพื่อให้บุคลากรได้รับการพัฒนาภายในให้เป็นรูปธรรม ที่พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน นับว่าเป็นนวัตกรรมในองค์กรภาครัฐที่แสดงความดีของตัวเองที่อยู่ภายในออกมาสู่ภายนอก

องค์ความรู้ใหม่

P – Public relation (peace Volunteers recruitment to join up) การบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ ด้วยการเตรียมความพร้อมคัดสรรเจ้าหน้าที่กลุ่มตัวอย่าง (ฉันทะ) มาร่วมเป็นผู้ช่วยนักวิจัย (แกนหนุน) เพื่อการค้นหาเมล็ดพันธุ์ที่มีความสมบูรณ์ ที่ได้รับการคัดสรรอย่างดี ซึ่งหากได้รดน้ำพรวนดิน ก็สามารถที่จะแผ่กิ่งก้านสาขาออกไปได้อย่างสวยงาม (คนในองค์กรมีความสุข) โดยร่วมกันในกระบวนการมีส่วนร่วม ด้วยการเปิดพื้นที่สนทนาและการมีส่วนร่วม เพื่อรับฟังความคิดเห็นของทีมแกนหนุน และยอมรับในมติที่ประชุมที่มีเหตุผล และจะเป็นประโยชน์เกิดผลดีต่อองค์กร(ทิฏฐิสามัญญตา) หาทางออกร่วมกัน ด้วยขั้นตอนการวางแผน ปฏิบัติตามแผน สังเกต ประเมินผล และสะท้อนผลกลับ ตามขั้นตอนสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างความสุขในองค์กรอย่างยั่งยืนในองค์กร ต่อไป

H – Hearing (join to hearing opinion) **การรดน้ำเมล็ดพันธุ์** รดน้ำเพื่อบ่มเพาะ ฟังด้วยหัวใจจากอาสาสมัครกลุ่มตัวอย่าง (วิริยะ ทำworkshop การลงบันทึกสม่ำเสมอ) การมีส่วนร่วมในการถอดบทเรียนจากกิจกรรมที่ผ่านมา ค้นหาพฤติกรรมเชิงประจักษ์ เพื่อให้ได้ธรรมที่เป็นต้นทุนความดี ในการสร้างพลังระเบิดจากภายใน ผลคือได้การทำงานเป็นทีมด้วยความสามัคคี ที่ประกอบด้วยแกนหนุนและเจ้าหน้าที่ทำด้วยความรัก(ความเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม)ทั้งนี้ได้ร่วมวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออกในการเสริมสร้างความสุข จากพฤติกรรมเชิงประจักษ์ ด้วยกิจกรรม “บันทึกความดี” ด้วยการวางแผนปฏิบัติการ กระบวนการดำเนินงาน การประเมินผล และการทบทวนผล ในการสร้างเสริมความสุขด้วยธรรมที่ค้นพบ

D – Developing (Follow up or adjust for development) ผลิดอกออกผล เฝ้าติดตามผลประเมิน ตรวจปรับ ทำซ้ำ พัฒนากระบวนการปฏิสัมพันธ์อันดี (จิตตะ ใคร่ครวญติดตามเพื่อพัฒนาแก้ไขปรับปรุง) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ด้วยกระบวนการ “บันทึกความดี” โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของแกนหนุน ทีมผู้วิจัย ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร และสถานการณ์ที่เหมาะสม การพบปะกันสม่ำเสมอ ทั้งระบบออนไลน์ และออฟไลน์ก็ตามแต่สถานการณ์ด้วยความเคารพซึ่งกันและกัน รวมถึงผู้อาวุโสกว่า ทำให้การงานราบรื่นมีความสุข ที่มาจากการสร้างเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกันจนงานสำเร็จ เพื่อให้การดำเนินกระบวนการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีการประเมินผลเป็นระยะ เพื่อการแก้ไขได้ทันท่วงที

B –Branching (Expand to join with networking) แผ่กิ่งก้านสาขา ขยายผลต่อหน่วยงานอื่น (วิมังสา ทบทวนเรื่องราวกิจกรรมที่ทำ และส่งต่อผู้อื่น) การมีส่วนร่วมในการทบทวนปัญหา อุปสรรค

ผลการดำเนินการในกระบวนการสร้างเสริมความสุข ทุกขั้นตอนตั้งแต่ทีมผู้วิจัย แกนหนุน เจ้าหน้าที่ และสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมกันวิเคราะห์หาสาเหตุ แนวทางแก้ไขวิธีการที่เหมาะสม การสร้างเสริมวัฒนธรรมแห่งความสุข แลกเปลี่ยนเรียนรู้การส่งเสริมความสุขและการให้เวลา

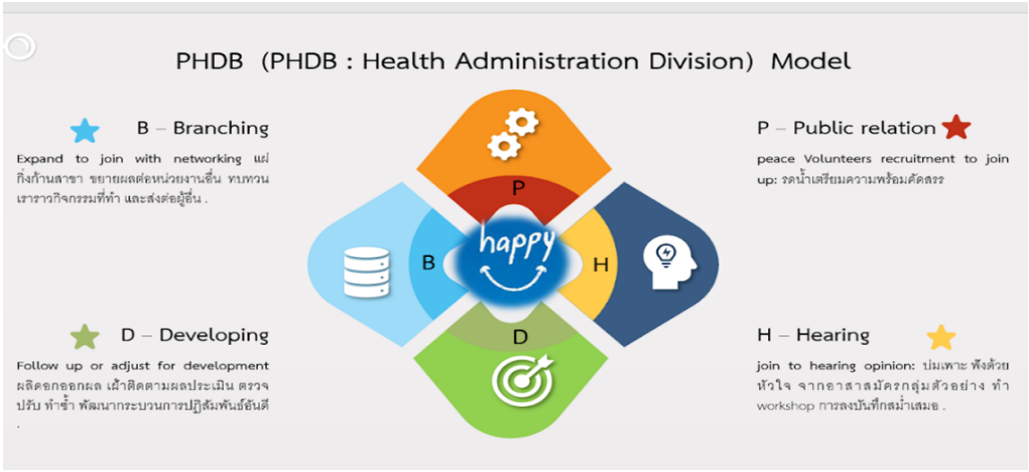

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

สันตินวัตกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุขในองค์กร ประกอบด้วยกระบวนการ PHDB คือ P – Public relation (peace Volunteers recruitment to join up) การบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ ด้วยการเตรียมความพร้อมคัดสรรเจ้าหน้าที่กลุ่มตัวอย่างมาร่วมเป็นผู้ช่วยนักวิจัย (แกนหนุน) ด้วยการเปิดพื้นที่สนทนาและการมีส่วนร่วม เพื่อรับฟังความคิดเห็นของทีมแกนหนุน และยอมรับในมติที่ประชุมที่มีเหตุผล ซึ่งจะเป็นประโยชน์เกิดผลดีต่อองค์กร (ทิฏฐิสามัญญตา) หาทางออกร่วมกัน ด้วยขั้นตอนการวางแผน ปฏิบัติตามแผน สังเกต/ประเมินผล และสะท้อนผลกลับ ตามขั้นตอนสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างความสุขในองค์กรอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ Boonsing (2019) กล่าวว่า การประเมินสภาพของวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นอยู่ และประเมินความเหมาะสมหรือคุณค่าที่มีต่อองค์กร เพื่อให้เป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม ทำให้การปฏิบัติราชการของหน่วยงานมีคุณภาพ ส่งผลให้ผู้รับบริการได้รับการบริการที่ดีมีคุณภาพ รวมทั้งทำให้เกิดความพึงพอใจและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร ด้วยการสร้างความร่วมมือ ทั้งภายในและภายนอก โดยคำนึงถึงความต้องการสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ มีวิธีการสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถ บรรลุเป้าหมาย ก่อให้เกิดการพัฒนาระยะยาวอย่างยั่งยืน H – Hearing (join to hearing opinion) การรดน้ำเมล็ดพันธุ์ เพื่อบ่มเพาะ ฟังด้วยหัวใจ จากอาสาสมัครกลุ่มตัวอย่าง ทำworkshop การลงบันทึกสม่ำเสมอ D – Developing (Follow up or adjust for development) ผลิดอกออกผล เฝ้าติดตามผลประเมิน ตรวจปรับทำซ้ำ พัฒนากระบวนการปฏิสัมพันธ์อันดี ใคร่ครวญติดตามเพื่อพัฒนาแก้ไขปรับปรุง การมีส่วนร่วมในการถอดบทเรียนจากกิจกรรมที่ผ่านมา การสร้างพลังระเบิดจากภายในด้วยกิจกรรม “บันทึกความดี” มีการวางแผนปฏิบัติการ กระบวนการดำเนินงาน การประเมินผล และการทบทวนผล ในการสร้างเสริมความสุข

ด้วยธรรมที่ค้นพบ B –Branching (Expand to join with networking) แผ่กิ่งก้านสาขา ขยายผลต่อหน่วยงานอื่น ทบทวนกิจกรรมที่ทำ และส่งต่อผู้อื่น สอดคล้องกับ Wattanapradith (2018) พบว่าปัจจัยสำคัญในการออกแบบกิจกรรม คือ การคำนึงถึงกลุ่มผู้เข้ารับการพัฒนา ระยะเวลา กรอบของกิจกรรม ควรเริ่มจาก 1) การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Inspiration) 2) การปรับเปลี่ยนมุมมองเพื่อชีวิตที่ดี (Transform view to be good life) 3) การสร้างแรงสั่นสะเทือนทางความคิด (Create vibrations of thought) 4) การปฏิบัติเพื่อสร้างการตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง (Practice to create self-esteem) 5) การสะท้อนตนเองและการพัฒนาก้าวต่อไป (Self-reflection and develop even further) และ 6) ขยายพื้นที่แห่งความสุข (Spread the area of Happiness) และสอดคล้องกับ Champirueng (2019) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างความสุขในองค์กร วิทยาลัยพยาบาลด้วยกระบวนการสุนทรียสนทนา พบว่า บุคลากรมีความสุขในการทำงานร่วมกันเป็นทีม รับฟังบุคคลอื่นอย่างเข้าใจ ส่งผลให้ทำงานในองค์กรมีระบบมากขึ้น

สรุป

การสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุขจากจุดเล็กๆ คือผู้วิจัยที่เป็นสารตั้งต้นความสุขด้วยเล็งเห็นว่าการทำงานของบุคลากรสาธารณสุข มีแรงกดดันจากหลายด้าน ความคาดหวังของสังคม การบริหารจัดการแบบภาครัฐทำให้นโยบายบางอย่างไม่สามารถตอบสนองความสุขของบุคลากรได้ตามประสงค์ ดังนั้นการเสริมสร้างพลังบวกโดยการสร้างความสุขในระดับบุคคลจะเป็นน้ำหล่อเลี้ยงใจที่สามารถขยายบ่อน้ำแห่งความสุขไปสู่ส่วนงาน ดังที่งานวิจัยนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากผู้บริหารของกองบริหารการสาธารณสุขให้ทำกิจกรรมสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุขนำร่อง เพื่อสร้างพลังขับเคลื่อนความสุขไปสู่หน่วยงานต่าง ๆให้เป็นแนวทางนำไปประยุกต์ใช้ได้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรและผู้ทำการศึกษา ได้ส่งมอบสารบันทึกความดีไปเสนอต่อที่ประชุมและได้พูดถึงขั้นตอนในการดำเนินงานให้คณะทำงานรับทราบและได้ยกตัวอย่างบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมว่ามีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปอย่างไร ส่งผลให้มติที่ประชุมคณะทำงานการจัดทำและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรม ของกองบริหารการสาธารณสุข ได้เห็นชอบให้ “กิจกรรมบันทึกความดี” เป็นกิจกรรมในแผนส่งเสริมคุณธรรมที่เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมองค์กรแห่งความสุขของบุคลากรกระทรวงสาธารณสุขต้นแบบ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมและความสามัคคีในองค์กร มีการพัฒนาด้านการเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุขต้องใช้ความมุ่งมั่น อดทนตั้งใจของผู้เป็นแกนนำ หรือผู้รับผิดชอบโครงการควรมีความพร้อมและมีจิตอาสาอย่างเต็มใจ เนื่องจากเป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมบนฐานของการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันด้วยความเมตตา การคิดถึงความดีต้องใช้สติและมีอารมณ์ที่หยั่งลึกดื่มด่ำกับความสุข กิจกรรมนี้ในระยะแรกไม่เหมาะที่จะทำครั้งเดียวทั้งองค์กร ควรเริ่มจากกลุ่มงานใดกลุ่มงานหนึ่งก่อน เพื่อให้สามารถปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของส่วนบุคคลและองค์กรนั้นๆ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นผลงานที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในองค์กรอย่างแท้จริง ซึ่งในการวิจัยครั้งต่อไปสามารถนำไปค้นคว้าต่อได้ดังนี้

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการในองค์กรโดยพุทธสันติวิธี

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยกระบวรการเสริมสร้างจริยธรรมในการทำงานโดยพุทธสันติวิธี

References

Boonsing. J. (2019). *A Study of Differences In Perceived Organizational Culture Of Agencies Under the Department of Health*. Retrieved October 14, 2020, from http://psdg.anamai.moph.go.th/ewtadmin/ewt/psdg/download/PR_2019/Culture_DoH%20Jarumon.pdf.

Champirueng. S. (2019). Developing a Curriculum for Enhancing Happiness in Organization of Nursing Colleges with Conversational Aesthetics. *Journal of Public Health,* 28(Sp1), 1-12.

Kemmis, S., & McTaggart, R. (Eds.). (1990). *The action research reader*. Victoria: Deakin University.

Kerdkaew, T. (2006). Love: Social Reward and True Value. *Journal of KKU, Academic Affairs*, 9 (18), 107-121.

Strategy and Work Plan Division: Office of the Permanent Secretary, Ministry of Public Health. (2019). Guidelines for Driving Happiness, Ministry of Public Health, 2019 - 2020. Bangkok: Ministry of Public Health.

Tuaing, L. (2021). *Peace Innovation for Enhancing the Culture of Happiness for Personnel at The Ministry of Public Health: Documentary and Research Synthesis.* Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Wattanapradith, K. (2015). Buddhist Method for Creating Motivation to Observe the Five Precepts. *Journal of Psychology Kasem Bundit University,* 5(1), 1-15.

Wattanapradith, K. (2018). *The Holistic Development of Mind and Wisdom:* Documentary and Research Synthesis. Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

รูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล*

An effective moral school administration model in small secondary schools under the Office of the Basic Education Commission

[1]บุญลือ โกมลศรี, สุวิมล โพธิ์กลิ่น และ พงษ์ธร สิงห์พันธ์

[1]Boonlue Komolsri, Suwimon Phoglin and Pongthorn Singpan

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[1]Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: boonlue.komolsri@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล โดยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมของโรงเรียนมัธยมขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเขต 28 และเขต 29 รวมจำนวน 162 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันปัญหาการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล มีองค์ประกอบหลัก 7 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการกำหนดนโยบายและแผนการทำงาน 2. ด้านการส่งเสริม สนับสนุน 3. ด้านการลงมือปฏิบัติและสร้างกลไกการมีส่วนร่วม 4. ด้านการนิเทศ กำกับติดตาม 5. ด้านการวัดและประเมินผล 6. ด้านการสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 7. ด้านประสิทธิผลที่เกิดจากการบริหารโรงเรียนคุณธรรม

คำสำคัญ: การบริหาร; โรงเรียนคุณธรรม; ประสิทธิผล; โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก

*Received January 28, 2021; Revised November 29, 2021; Accepted December 7, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the current problems of effective moral school administration in small-sized schools under the Office of the Basic Education Commission; 2) to create a model for an effective moral school administration in small-sized schools under the Office of the Basic Education Commission; 3) to experiment a model for an effective moral school administration in small-sized schools under the Office of the Basic Education Commission; and 4) to assess a model for an effective moral school administration in small-sized schools under the Office of the Basic Education Commission. The study applied a qualitative research method by studying documents and in-depth interviews. The target group included school administrators and responsible teachers of small-sized schools under the Secondary Educational Service Area Office 28 and 29, in a total of 162 persons. The obtained data were analyzed by way of basic statistics, such as percentage, mean, and standard deviation (S.D.).

From the study, the results found that a model for an effective moral school administration in small-sized schools under the Office of the Basic Education Commission consists of 7 aspects as follows: 1) Formulation of policies and work plans; 2) Promotion and support; 3) Implementation and the establishment of a mechanism for participation; 4) Supervision and monitoring; 5) Evaluation and measurement; 6) Network building and learning exchange; and 7) The effectiveness that results from a moral school administration.

Keywords: Administration; Moral Schools; Effectiveness; Small-Sized Secondary Schools

บทนำ

ปัจจุบันสภาพสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากสังคมไทยจะเป็นสังคมอุตสาหกรรมก็ไม่ใช่สังคมเกษตรก็ไม่เชิง สังคมไทยไม่ได้ถูกรุกรานโดยแนวคิดวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเท่านั้น หากแต่วิถีชีวิตคนไทยที่เคยมีความอบอุ่นในครอบครัว เป็นชุมชนที่เอื้ออาทรต่อกันและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข กลับกลายเป็นสังคมที่มีความแตกแยก มีการแข่งขัน ชีวิตเริ่มมีความเครียดมากขึ้น ชุมชนเริ่มอ่อนแอ สังคมขาดความสงบสุข ในขณะที่โครงสร้างพื้นฐานของประเทศพัฒนาอย่างรวดเร็วแต่พื้นฐานคนด้านคุณธรรมจริยธรรมของคนกลับถดถอยอย่างน่าตกใจ ระบบการศึกษาไทยมุ่งเน้นเรื่องการแข่งขันและตอบสนองผลทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ระบบการศึกษาเป็นอีกเหตุปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลทางตรงต่อคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชน สถาบันการศึกษาโดยครู มีบทบาทสำคัญในการเป็นเบ้าหลอมใบใหญ่ที่จะสร้างบุคลากรออกสู่สังคม Sinthanapanya (2015) โดยการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ วิชาการ และนอกจากนั้นก็ยังมีบทบาทในการหล่อหลอมในเชิง คุณธรรมจริยธรรม กฎระเบียบทางสังคม

ปัจจุบันสังคมของเรามีการแข่งขันกันแทบทุกด้าน แม้แต่เยาวชนก็มีการแข่งขันกันในหลายเรื่อง และเมื่อมองเข้าไปในวงการการศึกษาซึ่งควรเป็นแหล่งบ่มเพาะความดีงามให้แก่เด็ก ๆ เรากลับพบว่ามีระบบการแข่งขันต่าง ๆ แทรกตัวอยู่ในนั้นมากจนน่าตกใจ เพราะต้องการให้นักเรียนในโรงเรียนของตนแข่งขันกันกับนักเรียนจากโรงเรียนอื่นในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยให้ได้มากที่สุดเป็นต้น Nayuthaya (2010) จากการแข่งขันดังกล่าวลุกลามจากนักเรียนมัธยมตอนปลายไปสู่เด็กอนุบาลที่แบกภาระอันหนักทางด้านการเรียน จึงไม่น่าแปลกใจที่ธุรกิจทางการศึกษาจึงเกิดขึ้นทั้งในกรุงเทพฯ ชานเมือง และขยายไปยังต่างจังหวัด การศึกษาจึงกลายเป็นเรื่องแก่งแย่ง แข่งขัน การเอาชนะกัน เพื่อเข้าสู่สถาบันการศึกษาที่ดี เพื่อออกไปเข้าสู่ตลาดแรงงานและการได้มาเพื่อเข้าถึงทรัพยากรเท่านั้นเอง เราจึงได้เด็กเก่งแต่ขาดคุณธรรมจริยธรรมออกสู่สังคม แท้ที่จริงแล้วเป้าหมายของการศึกษาน่าจะเป็นความเจริญงอกงามอย่างสมดุลทั้งกาย ใจ และ สติปัญญา

จากรายงานการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในด้านความซื่อสัตย์ ประหยัด การมีสัมมาคารวะ มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ขยัน เสียสละ ยังไม่ประสบความสำเร็จ ควรปรับปรุง แสดงให้เห็นว่า ผลของการสร้างคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนหนึ่ง ๆ ยังไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ได้ (Office of the Education Council, 2010) การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ยังประสบปัญหาอยู่มากในแง่ระบบการบริหารและการจัดการเรียนการสอน ตัวครูผู้สอน การให้ความช่วยเหลือและการได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากผู้บริหาร Ministry of Education (2008) ได้ชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาและปัจจัยที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารและตัวครูผู้สอน ได้แก่ ผู้บริหารไม่ให้ความสนใจการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม ไม่เห็นความสำคัญ และไม่เป็นผู้นำในการให้ความรู้แก่นักเรียน ตัวแบบ คือ ครูไม่เห็นความสำคัญไม่ติดตามผล วัดผลจากความจำมากกว่าการปฏิบัติ และผู้รับคือ นักเรียนรับความรู้แล้วปฏิบัติไม่ได้ เนื่องจากขาดความสอดคล้องของการสอนกับการนำไปปฏิบัติจริง อีกทั้งค่านิยมทางสังคมขัดแย้งกัน ถ้าเราปูพื้นฐานลักษณะนิสัยทางคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนได้ ย่อมหมายความว่าสามารถสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับนักเรียนได้ สามารถต่อสู้กับสิ่งยั่วยุชั่วร้ายได้ ไม่ว่าสิ่งแวดล้อมนั้นจะเลวร้ายแค่ไหนก็ไม่สามารถเข้ามาทำลายแนวคิดและค่านิยมเดิมได้ (Anannavee, 2012) ถึงเวลาที่สถาบันการศึกษาทุกแห่ง ควรมีแนวทางในการขับเคลื่อนความซื่อตรงในสถานศึกษาที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ค่านิยมด้านความซื่อตรงในทางที่ถูกต้องตั้งแต่วัยเยาว์ โดยใช้ยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อน 4 รูปแบบ ได้แก่

1. การสร้างวัฒนธรรมด้านความซื่อตรงในสถานศึกษา โดยใช้กิจกรรมต่างๆ เป็นเครื่องมือ รวมถึงการสร้างเครือข่ายชมรมความซื่อตรงสำหรับผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถทำหน้าที่ในการอบรมคุณธรรมของบุตรหลานอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการอบรมจากในโรงเรียน 2. การคัดเลือกและแก้ไขคุณธรรมความซื่อตรงที่เป็นปัญหาหลักก่อน 3. การใช้รูปแบบการประเมินผลคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาแบบ 360 องศา โดยเปลี่ยนจากการประเมินคุณธรรมระหว่างครูและนักเรียน เป็นการให้นักเรียนประเมินคุณธรรมของผู้บริหาร นักเรียนประเมินครู ครูประเมินนักเรียน รุ่นน้องประเมินรุ่นพี่ รุ่นพี่ประเมินรุ่นน้อง เป็นต้น 4. การแปลงองค์ความรู้

ด้านคุณธรรมไปสู่การปฏิบัติ แทนการท่องจำจากตำราเรียน (Office of Nation Education Standards and Quality Assessment, 2014) การพัฒนาคนจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตและเป็นภารกิจร่วมกันของครอบครัว สถานศึกษา สถานบันศาสนา สื่อมวลชน องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ ต้องช่วยกันเติมเต็ม บ้านวัด โรงเรียน จึงมีหน้าที่ร่วมกันพัฒนาคนทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนไว้ โดยกำหนดวัตถุประสงค์มุ่งให้มีการวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรม จริยธรรม และจากการวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มของสังคมไทย พบว่าคนไทยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น ความมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และ จิตสาธารณะ สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560–2579 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1. เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี 2. เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณธรรมจริยธรรม รู้รักสามัคคี และ ร่วมผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน 3. เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ 4. เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางและความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (Ministry of Education, 2008)

การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังคงมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อรองรับความต้องการการพัฒนาประเทศ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากขนาดและความพร้อม ในการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน สถานศึกษาขนาดใหญ่จะมีความพร้อมและศักยภาพในการบริหาร จัดการสูงกว่าสถานศึกษาขนาดเล็กที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพที่จะบริหารจัดการตาม ขนาดและความพร้อมของสถานศึกษานั้น ๆ (Kaewduangdee, 2012) โดยมีข้อเสนอเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา Tungkapipob (2010) ไว้ 4 ประเภท เพื่อรองรับการกระจายอำนาจให้สอดคล้องกับสภาพจริงตามบริบทของสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกัน ให้เกิดประสิทธิภาพและมีความเข้มแข็งที่จะบริหารจัดการตนเองตามระดับความ พร้อม ได้แก่ ประเภทที่ 1 สถานศึกษาที่มีอิสระในกำกับของรัฐ ประเภทที่ 2 สถานศึกษาที่มีความพร้อม รองรับการเป็นนิติบุคคลเต็มรูป ประเภทที่ 3 สถานศึกษาที่เร่งพัฒนาสู่การเป็นนิติบุคคลเต็มรูป และ ประเภทที่ 4 สถานศึกษาที่ต้องกำกับสนับสนุนส่งเสริมเป็นพิเศษโดยสร้างนวัตกรรมการบริหารเชิงคุณภาพ Sritharungsri (2011) ได้เสนอเพิ่มเติม อีก 1 รูปแบบ คือ สถานศึกษาที่เป็นความร่วมมือระหว่างรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน หรือชุมชน แล้วแต่กรณี ในลักษณะของสหการทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และ การบริหารทั่วไป ทั้งด้านการพัฒนานโยบายการวางแผนการดำเนินงานและนิเทศ ติดตามประเมินผล

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่าคุณธรรมจริยธรรมของแต่ละบุคคลคอยค้ำจุนสังคมให้อยู่รอดปลอดภัยได้อย่างยั่งยืนถาวรแต่คุณธรรมจริยธรรมกำลังจะหายไปจากสังคมไทย เนื่องจากการขาดคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น จนส่งผลให้เกิดปัญหาสังคม และจะกลายไปเป็น

ปัญหาเรื้อรังของชาติบ้านเมืองที่ยากจะเยียวยาแก้ไข จากแผนการศึกษาชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ล้วนมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ซึ่งจะเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผลเพื่อให้ผู้บริหารครู ได้ปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นผู้มีลักษณะนิสัยที่เหมาะสมเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย รู้รักสามัคคี มีน้ำใจ อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศและสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เพื่อรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 162 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 (ศรีสะเกษ–ยโสธร) และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 (อุบลราชธานี–อำนาจเจริญ) ตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ประมาณร้อยละ 30 จากจำนวนประชากรผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กจำนวน 81 คน และครูผู้สอนที่รับผิดชอบงานโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 81 คน และได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารจากแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ววิเคราะห์สภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม เก็บข้อมูล สรุปค่าเฉลี่ยจากการศึกษาแล้วจัดทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความตรงเชิงโครงสร้าง (Content Validity) ใช้การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เลือกใช้เฉพาะข้อที่ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.6-1.0 นำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลโดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบโดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์เสนออาจารย์ที่ปรึกษา พิจารณา ตรวจสอบ แก้ไข และ ตรวจสอบ/ประเมินรูปแบบ โดยทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน พิจารณาจาก ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับการประกาศเป็นต้นแบบโรงเรียนคุณธรรมจากสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและจัดทำคู่มือการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการนำรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กและได้รับการประกาศจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล โดยเตรียมเอกสารและเครื่องมือการประเมินแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ประสานผู้บริหารและครูผู้เกี่ยวข้องกับโครงการโรงเรียนคุณธรรม จำนวน 30 คนและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน พิจารณาจากศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับการประกาศเป็นต้นแบบโรงเรียนคุณธรรมจากสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และดำเนินการประเมินเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ปรับปรุงรูปแบบวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์และสรุป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ผลการวิจัยพบว่า การบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย งานวิชาการ งานด้านบุคคล งานการเงินและงบประมาณ และงานบริหารงานทั่วไป รูปแบบการบริหารจัดการ

สถานศึกษาต้องมีเหมาะสมตามขนาดและความพร้อม ต้องคำนึงถึงแนวคิด หลักการ วิธีการ ข้อดี ข้อจำกัด และเงื่อนไขในการนำรูปแบบไปใช้ การดำเนินการให้เกิดคุณภาพ คือ การดำเนินการปฏิบัติการให้ผลงานเป็นไปตามแผนคุณภาพ ซึ่งจะต้องมีการตรวจติดตาม ปรับปรุงแก้ไขรวมถึงการป้องกันปัญหาต่อไป การดำเนินกิจกรรมหรือการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษาจะประสบความสำเร็จและเป็นไปตามนโยบายและเป้าหมายที่ตั้งไว้ ต้องมีการนำหลักการบริหารการจัดการเชิงคุณภาพแบบต่อเนื่อง ตามวงจรเดมมิ่ง (Deming Cycle)

วัตถุประสงค์ที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารประกอบด้วย ด้านการกำหนดนโยบายและแผนการทำงาน ด้านการส่งเสริม สนับสนุน ด้านการลงมือปฏิบัติและสร้างกลไกการมีส่วนร่วม ด้านการนิเทศ กำกับติดตาม ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และด้านประสิทธิผลที่เกิดจากการบริหารโรงเรียนคุณธรรม

วัตถุประสงค์ที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ผลการวิจัยพบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบในด้านการกำหนดนโยบายและการวางแผน มีผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.66) และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบประกอบด้วยผู้บริหารและครูมีความเห็นดังนี้ 1. ผู้บริหารมีความเห็นสอดคล้องกับผลการวิจัย เนื่องจากครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามแผนงาน โครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน 2. ครูและบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนมีความตื่นตัวในการนำรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมมาใช้ในโรงเรียน 3. ครูนักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความเห็นสอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา 4. จากการนิเทศติดตามการดำเนินงานของโรงเรียน สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการบริหารที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก เนื่องจากรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตามหลักของการวิจัย ผู้บริหารที่ได้นำรูปแบบการบริหารไปทดลองใช้จะเข้าใจ มั่นใจในการนำรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผลไปใช้ในโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 4 การประเมินรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ผลการวิจัยพบว่า ด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ด้านความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 4.80) คือ เพื่อมีรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมและข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด (ค่าเฉลี่ย 4.53) คือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนคุณธรรม

ด้านหลักการของรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ด้านความเหมาะสม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.63) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หลักการของโรงเรียนคุณธรรม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด (ค่าเฉลี่ย 4.62) คือ หลักการมีส่วนร่วม

ด้านระบบและกลไกของรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ด้านความเหมาะสม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.65) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประชุมวางแผน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด (ค่าเฉลี่ย 4.58) คือ การนำผลการประเมินมาปรับปรุง

ด้านวิธีดำเนินการของรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ด้านความเหมาะสม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 4.65) คือ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด (ค่าเฉลี่ย 4.53) คือ ด้านการจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ด้านเงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ด้านความเหมาะสม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 4.63) คือ ด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด (ค่าเฉลี่ย 4.5) คือ ด้านการติดตาม วัดและประเมินผล

องค์ความรู้ใหม่

จากการตรวจสอบองค์ประกอบและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาปรับปรุงเป็นรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ดังนี้

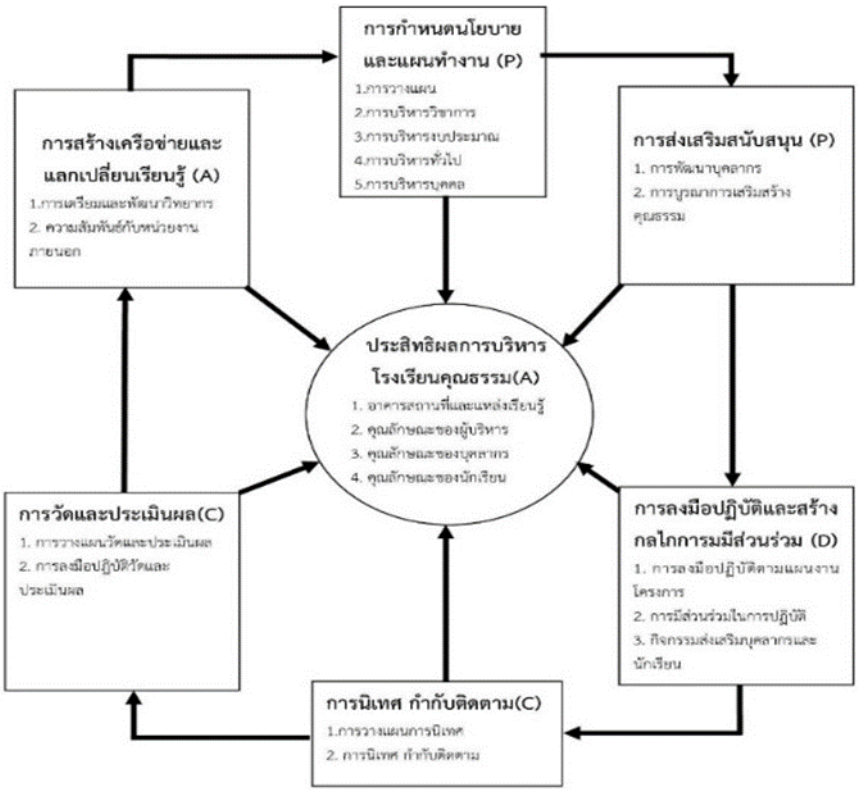

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล

แผนภาพ แสดงรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล

รูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล

การดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล มีกระบวนการดำเนินงานโดยใช้วงจรคุณภาพ (PDCA) มีองค์ประกอบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีจุดเด่นที่แตกต่างไปจากรูปแบบที่เคยปฏิบัติ มีองค์ประกอบหลักที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ 7 ด้าน และแต่ละด้านมีองค์ประกอบย่อยรวม 20 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบหลักด้านที่ 1 ด้านการกำหนดนโยบายและแผนการทำงาน มี 5 องค์ประกอบย่อยได้แก่ 1. การวางแผน 2. การบริหารวิชาการ 3. การบริหารงบประมาณ 4. การบริหารทั่วไป 5. การบริหารบุคคล องค์ประกอบหลักด้านที่ 2 ด้านการส่งเสริม สนับสนุน มี 2 องค์ประกอบย่อยได้แก่ 1. การพัฒนาบุคลากร 2. การบูรณาการส่งเสริมคุณธรรม องค์ประกอบหลักด้านที่ 3 ด้านการลงมือปฏิบัติและสร้างกลไกการมีส่วนร่วม มี 3 องค์ประกอบย่อยได้แก่ 1. การ

ลงมือปฏิบัติตามแผนงานโครงการ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3. กิจกรรมส่งเสริมบุคลากรและนักเรียน องค์ประกอบหลักด้านที่ 4 ด้านการนิเทศ กำกับติดตาม มี 2 องค์ประกอบย่อยได้แก่ 1. แผนการนิเทศ กำกับติดตาม 2. ผู้บริหาร บุคลากรและนักเรียนมีส่วนร่วมในการนิเทศ องค์ประกอบหลักด้านที่ 5 ด้านการวัดและประเมินผล มี 2 องค์ประกอบย่อยได้แก่ 1. การวางแผนวัดและประเมินผล 2. การลงมือปฏิบัติวัดและประเมินผล องค์ประกอบหลักด้านที่ 6 ด้านการสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มี 2 องค์ประกอบย่อยได้แก่ 1. การเตรียมและพัฒนาวิทยากร 2. ความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก องค์ประกอบหลักด้านที่ 7 ด้านประสิทธิผลที่เกิดจากการบริหารโรงเรียนคุณธรรม มี 4 องค์ประกอบย่อยได้แก่ 1. อาคารสถานที่และแหล่งเรียนรู้ 2. คุณลักษณะของผู้บริหาร 3. คุณลักษณะของบุคลากร 4. คุณลักษณะของนักเรียน

ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผลไปใช้ในการวางแผน ดำเนินการ ติดตามประเมินผล และปรับปรุงแก้ไข ในการบริหารโรงเรียนคุณธรรมให้เกิดประสิทธิผลอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้บริหาร ครูและบุคลากรและนักเรียน เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม มีลักษณะนิสัยที่เหมาะสมเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย รู้รักสามัคคี มีน้ำใจ อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศและสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ซึ่งค้นพบผลการวิจัย มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล พบว่า การบริหารโรงเรียนเป็นการร่วมมือกันทำงานของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพ โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด สอดคล้องกับสุวิมล โพธิ์กลิ่น (Poklin, 2017) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารสถานศึกษา คือการทำงานของคณะบุคคลที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการดำเนินงาน และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นกิจกรรมที่มุ่งประโยชน์ซึ่งเกิดจากความร่วมมือกันของบุคคลหลายคน หลายฝ่ายเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เป็นคนที่มีคุณภาพตามที่สังคมคาดหวัง โดยใช้เทคนิคการบริหารจัดการและทรัพยากรการบริหารที่เหมาะสม

สภาพองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล มีองค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการกำหนดนโยบายและแผนการทำงาน (Plan: P) 2. ด้านการส่งเสริมสนับสนุน (Plan: P) 3. ด้านการลงมือปฏิบัติและสร้างกลไกการ

มีส่วนร่วม (Do: D) 4. ด้านการนิเทศกำกับติดตาม (Check: C) 5. ด้านการวัดและประเมินผล (Check: C) 6. ด้านการสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Action: A) 7. ด้านประสิทธิผลที่เกิดจากการบริหารโรงเรียนคุณธรรม (Action: A) ซึ่งสอดคล้องกับสมาน อัศวภูมิ (Assawabhum, 2015) กล่าวถึงรูปแบบเชิงกระบวนการที่คุ้นเคยกันดีในวงวิชาการคุณภาพรูปแบบหนึ่งเป็นกระบวนการเชิงปฏิบัติการ (Operational Model) คือวงจรคุณภาพของเดมิ่ง (Deming Quality Cycle)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล พบว่า ผลจากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ การสำรวจความคิดเห็นจากผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานโรงเรียนคุณธรรมและคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับการการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล สรุปเป็นรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย 1. การกำหนดนโยบายและแผนการทำงาน (Plan: P)
2. การส่งเสริม สนับสนุน (Plan: P) 3. การลงมือปฏิบัติและสร้างกลไกการมีส่วนร่วม (Do: D) 4. การนิเทศกำกับติดตาม (Check: C) 5. การวัดและประเมินผล (Check: C) 6.การสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Action: A) และ 7. ประสิทธิผลที่เกิดจากการบริหารโรงเรียนคุณธรรม (Action: A) ซึ่งผลจากการสังเคราะห์ดังกล่าวสอดคล้องกับ ธีระ รุญเจริญ (Rucharoen, 2007) ได้เสนอรูปแบบไว้ 6 องค์ประกอบ คือ 1. หลักการของรูปแบบ 2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3. ระบบและกลไกของรูปแบบ 4. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ 5. แนวทางการประเมินผลรูปแบบ 6. เงื่อนไขของรูปแบบ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผลกับโรงเรียนกลุ่มทดลองคือ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 จำนวน 1 แห่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมขนาดเล็กและได้รับการประกาศจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม ส่งผลให้เกิดประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนคุณธรรม ทั้งในด้านการบริหาร มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการในการทำงาน มีการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง และเกิดความพึงพอใจแก่ครู นักเรียน และชุมชน สอดคล้องกับ Hoy, and Miskel (as cited in Anannavee, 2012) กล่าวว่า ประสิทธิผลขององค์กร หมายถึงการที่ผู้บริหารสามารถใช้ภาวะผู้นำเป็นศูนย์รวมในการจัดการศึกษาทำให้ครูและนักเรียนเกิดความพึงพอใจเป็นผลทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีประสิทธิผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 การประเมินรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล พบว่า ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น

พื้นฐานที่มีประสิทธิผล ที่ผ่านการตรวจสอบ เสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ 1.ด้านวัตถุประสงค์ของรูป 2. ด้านหลักการของรูปแบบ 3. ด้านระบบและกลไกของรูปแบบ 4. ด้านวิธีดำเนินการของรูปแบบ และ 5. ด้านเงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับ ธีระ รุญเจริญ (Rucharoen, 2007) ได้เสนอรูปแบบไว้ ดังนี้ 1. หลักการของรูปแบบ 2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3. ระบบและกลไกของรูปแบบ 4. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ 5. แนวทางการประเมินผลรูปแบบ 6. เงื่อนไขของรูปแบบซึ่งมีผลการประเมิน ดังนี้

ด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ด้านความเหมาะสม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เพื่อมีรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนคุณธรรม ด้านความเป็นไปได้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ เพื่อมีรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรม และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยสุด คือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนคุณธรรม

ด้านหลักการของรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ด้านความเหมาะสม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หลักการของโรงเรียนคุณธรรม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ หลักการมีส่วนร่วม ด้านความเป็นไปได้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ หลักการมีส่วนร่วม และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยสุด คือ หลักการเป็นโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ

ด้านระบบและกลไกของรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ด้านความเหมาะสม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประชุมวางแผน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ การนำผลการประเมินมาปรับปรุง ด้านความเป็นไปได้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ประชุมวางแผน และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยสุด คือ การนำผลการประเมินมาปรับปรุง

ด้านวิธีดำเนินการของรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ด้านความเหมาะสม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ด้านการจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านความเป็นไปได้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยสุด คือ ด้านการมอบหมายภารกิจบุคลากรของสถานศึกษา

ด้านเงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ด้านความเหมาะสม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อย

สุด คือ ด้านการติดตาม วัดและประเมินผล ด้านความเป็นไปได้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยสุด คือ ด้านการบูรณาการกิจกรรมสู่การเรียนรู้

สรุป

คุณธรรมจริยธรรมเป็นเหมือนเสาต้นใหญ่ที่แข็งแรงคอยค้ำจุนสังคมให้อยู่รอดปลอดภัยได้อย่างยั่งยืนถาวร แต่เสาต้นนี้ได้ถูกกัดกร่อนและกำลังจะหายไปจากสังคมไทย เนื่องจากการขาดคุณธรรม จริยธรรมของบุคคล จนส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมและจะกลายไปเป็นปัญหาเรื้อรังของชาติบ้านเมืองที่ยากจะเยียวยาแก้ไขจากผลการวิจัยได้รูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำหนดนโยบายและแผนการทำงาน ด้านการส่งเสริม สนับสนุน ด้านการลงมือปฏิบัติและสร้างกลไกการมีส่วนร่วม ด้านการนิเทศ กำกับติดตาม ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และด้านประสิทธิผลที่เกิดจากการบริหารโรงเรียนคุณธรรม ซึ่งรูปแบบการบริหารนี้จะเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ผู้บริหาร ครู ได้ปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นผู้มีลักษณะนิสัยที่เหมาะสมเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย รู้รักสามัคคี มีน้ำใจ อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานทุกฉบับและดำเนินการให้เป็นไปตามแผนพัฒนาคุณภาพ ซึ่งจะต้องมีการตรวจติดตาม ปรับปรุงแก้ไขรวมถึงการป้องกันปัญหาต่อไป

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาคู่มือการใช้รูปแบบ รวมทั้งวิธีการวัดและประเมินผลการบริหาร ซึ่งมีวิธีดำเนินการของรูปแบบที่มีกลไกขับเคลื่อนตามประเด็นแต่ละองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กอย่างละเอียดทุกประเด็นตามลำดับของประกอบ พร้อมทั้งมีวิธีการประเมินผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ครู บุคลากรและนักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามแผนงานโครงการพัฒนาคุณธรรมทุกกระบวนการตามองค์ประกอบทุกด้าน

1.4 สถานศึกษาควรนำรูปแบบการบริหารนี้ไปแนวทางในการบริหารโรงเรียนคุณธรรมและให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนทุกองค์ประกอบและให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรม ทั้งในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางและมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ เพราะต้องปลูกฝังในทุกระดับการศึกษา

2. ควรวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา เพราะกิจกรรมจะเป็นสื่อที่จะนำให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในทุกระดับ

3. ควรวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในทุกระดับการศึกษา เพราะเครือข่ายจะทำให้เกิดความร่วมมือและพลังในการเสริมสร้างการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

References

Anannavee, P. (2010). *Principles, concepts, theories in educational administration.* Chonburi: Montri.

Assawabhum, S. (2015). *The model of integration of the internal quality assurance system with the school administration for Medium school.* Ubon Ratchathani: Faculty of Education Rajabhat University

Kaewduangdee, P. (2010). *The development of educational administration models that promote the quality of school education Small size***.** Ubon Ratchathani Rajabhat University.

Ministry of Education, Office of the Education Council. (2008) *The research report evaluates the 8 merits of Learner : Attitude and behavior.* Bangkok: Ministry of Education.

Ministry of Education. (2002). *National Education Act B.E.2542* [A.D.1999]*, and its amendment (No. 2) B.E.2545* [A.D. 2002]. Bangkok: Printing and shipping organisation phatduphan.

Nayuthaya, A. (2010). *Virtue brings knowledge*. Bangkok: Freemind.

Office of Nation Education Standards and Quality Assessment (Public Organization). (2015). *Quality assurance system A study in accordance with the spirit of the National Education Act B.E.2542* [A.D.1999]. Bangkok: Standard Development and Internal Quality Assurance Division Bureau of Academic Affairs and Educational Standard Office of the Basic Education Commission Ministry of Education.

Poklin, S. (2017). *Effective modern school administration.* Ubon Ratchathani: Faculty of Education Rajabhat Ubon Ratchathani University.

Rucharoen, T. (2014). *School administration in the educational reform era*. Bangkok: Khaofang.

Sinthanapanya, A. (2015). Child and youth ethics, victims of social problems. *Buabandit journal of educational administration,*15(3), 77.

Sritharungsri, P. (2009). *Pictures of Thai education in the future 10 - 20 years*. (1st ed.). Bangkok: Office of the Education Council.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา*

A Model for the Development of Learning Leadership of the School Administrators Under the Secondary Educational Service Area Office

[1]ปัทมาวรรณ์ ยิ่งอำนวยชัย, สุวิมล โพธิ์กลิ่น และ พงษ์ธร สิงห์พันธ์

[1]Pattamawan Yingumnouchai, Suwimon Phoglin and Pongthorn Singpan

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[1]Ubon Ratchathani Rajabhat University.Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: amorn7539@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา 3) เพื่อทดลองการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นงานวิจัยแบบผสม ด้วยการศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 จำนวน 81 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ในการทำงานสายบริหารสถานศึกษา 6 – 10 ปี (ร้อยละ 46.67) วุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาโท มากที่สุด (ร้อยละ 73.33) บทบาทหน้าที่ปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษา (ร้อยละ 86.67) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา มีองค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มี 4 องค์ประกอบย่อย 11 ตัวชี้วัด 2) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม มี 4 องค์ประกอบย่อย 12 ตัวชี้วัด 3) ด้านการทำงานเป็นทีม มี 4 องค์ประกอบย่อย 14 ตัวชี้วัด 4) ด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน มี 4 องค์ประกอบย่อย 14 ตัวชี้วัด 5) ด้านการมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มี 4 องค์ประกอบย่อย 16 ตัวชี้วัด และ 6) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ มี 4 องค์ประกอบย่อย 14 ตัวชี้วัด ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.10) ด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.15)

*Received February 1, 2021; Revised March 10, 2021; Accepted March 15, 2021

และด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.08) เมื่อพิจารณาภาพรวมของรูปแบบอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.11)

คำสำคัญ: การพัฒนา; ภาวะผู้นำ; การเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the learning leadership of school administrators; 2) to create a model for the development of learning leadership of school administrators; 3) to experiment a model for the development of learning leadership of school administrators; and 4) to evaluate a model for the development of learning leadership of school administrators under the secondary educational service area office. The study applied mixed-methods research by studying related documents and research words, interviewing with 81 school administrators under the secondary educational service area office 29. The research instrument for data collection was a questionnaire. The acquired data were analyzed by means of frequency, percentage, mean, and standard deviation (S.D.)

The results of the research are found that most school administrators have experiences in school administration for 6-10 years (46.67%), obtain a Master's degree (73.33%), currently hold a position of school administrator (86.67%). A model for the development of learning leadership of school administrators comprises 6 main components: 1) On promoting professional learning community consists of 4 components and 11 indicators; 2) On building shared vision consists of 4 components and 12 indicators; 3) On teamwork consists of 4 components and 14 indicators; 4) On the use of technology for work implementation consists of 4 components and 14 indicators; 5) On transformational leadership consists of 4 components and 16 indicators; and 6) On creative thinking consists of 4 components and 14 indicators. The evaluation results of a model for the development of learning leadership of school administrators are found to have propriety at a high level ($\bar{x}$ = 4.10), feasibility at a high level ($\bar{x}$=4.15), and utilization at a high level ($\bar{x}$=4.08). When considering the overall model, it is found to be at a high level ($\bar{x}$=4.11).

Keywords: Development; Leadership; Learning of School Administrators

บทนำ

แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ได้กำหนดกลยุทธ์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ให้มีการเร่งรัดพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษารวมทั้งครูประจำการ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาการศึกษา คือ คุณภาพการศึกษาของไทยดีขึ้น ผู้เรียนมีความรู้ มีองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม อันเป็นผลผลิตจากการจัดการศึกษา ตลอดทั้งให้มีระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาจะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีภาวะผู้นำที่จะสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาให้ก้าวไปสู่การมีคุณภาพของนักเรียนไทย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นเพื่อช่วยกันแก้ไขวิกฤตทางคุณภาพการศึกษาไทยที่ตกต่ำมาอย่างต่อเนื่อง โดยดูจากผลการประเมินนักเรียนไทยในระดับสากลอย่างการประเมินของ PISA นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD (National PISA Center, 2016) ซึ่งก็ไม่แตกต่างไปจากผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ที่ชี้ว่าผลการจัดการศึกษาของประเทศไทยโดยรวมยังไม่มีคุณภาพมาตรฐาน การผลิตและการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษายังไม่ได้มาตรฐานและมีปัญหามาก (Rooncharoen, 2013)

จากปัญหาคุณภาพการศึกษาของไทยดังกล่าวนับว่าเป็นปัญหาที่น่าเป็นห่วงว่าคุณภาพของคนที่เราผลิตออกไปจะล้าหลังตามการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน ที่มีกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่มีวันจะหยุดนิ่ง จากโลกยุคโลกาภิวัฒน์จนถึงยุคการปฏิวัติโลกดิจิทัล (Digital Revolution) ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบสังคม การเมืองและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ตลอดทั้งการจัดการศึกษาทุกระดับจะยังทำอย่างเดิมๆ ไม่ได้แล้ว เพราะการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่ จากซ้ายไปขวา จากหัวถึงเท้า ทั่วทุกด้าน แทบจะมองไม่เห็นร่องรอยเดิมของโลกยุคโลกาภิวัฒน์เลย เรียกว่าเป็นโลกยุคของความผลิกผัน (Disruption Era) (Vinitjakun, 2018) นับว่าเป็นการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 หรือ 4.0 ซึ่งมีองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงของยุคนี้ 4 ประการ คือ 1) คนทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร และสามารถจัดการกับข้อมูลได้ด้วยตนเอง 2) ด้านเศรษฐกิจ รัฐต้องนำเรื่องการศึกษาเพื่อที่จะผลิตคนให้มีคุณภาพทันกับการเปลี่ยนแปลง 3) ภาวะการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องของชีวิตประจำวันที่ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ 4) สังคมจะเปลี่ยนจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง จะไม่มีคนอยู่ในชนบท วิถีชีวิตจะเป็นแบบแข่งขันเช่นเดียวกับแนวคิดของ Chomchoy (2018) ที่ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของดิจิทัล (Digital) จะมีลักษณะโลกที่ไร้พรมแดน ไม่มีขอบเขตที่แท้จริงของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศและโลกที่แคบลง การเดินทางติดต่อสื่อสาร รวดเร็วเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าเหล่านี้จะช่วยให้ศักยภาพของความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ครูและผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการจัดการเรียนรู้เช่นเดียวกับ Chitrojanarak (2005) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสถานศึกษา เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่อยู่ระดับล่างที่สุด และมีความสำคัญมากที่สุดเพราะเป็นหน่วยที่จะนำนโยบายการจัดการศึกษาและหลักสูตรไปดำเนินการให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ถึงเวลาแล้วที่ผู้บังคับบัญชาในระดับเหนือขึ้นไปจะได้ให้

ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ (In – service) ได้มีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบต่างๆ โดยเฉพาะภาวะผู้นำการเรียนรู้ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจหรือแก่นแกนของสถานศึกษาในฐานะเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ก็จะเป็นการสนองตอบต่อยุทธศาสตร์ที่ 2 ของแผนพัฒนาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) ที่กำหนดให้มีการเร่งรัดพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา รวมทั้งครูประจำการ (Permanent Secretary, Ministry of Education, 2017) ซึ่งแผนดังกล่าวได้ผ่านมาจนเกือบจะสิ้นสุดแผนแล้ว แต่การดำเนินการของหน่วยนโยบายและหน่วยปฏิบัติก็ยังไม่ได้ขับเคลื่อนแผนงานโครงการออกมาเป็นรูปธรรมเลยจนเมื่อปี พ.ศ.2550 กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ออกประกาศให้มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทั้งทางด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป เพื่อให้สถานศึกษาเป็นอิสระคล่องตัวและสามารถรับผิดชอบในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยได้พิจารณาสภาพปัญหาต่างๆ กับผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความมุ่งมั่นที่จะทำการศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อที่จะเป็นแนวทางสำหรับหน่วยบังคับบัญชาระดับต่างๆ ซึ่งมีหน้าที่พัฒนาภาวะผู้นำให้กับผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษาได้นำไปพิจารณาวางแผนงาน โครงการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษาในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
3. เพื่อทดลองการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 98 คน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างคือใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จากกลุ่มผู้บริหาร

โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็กรวมกันร้อยละ 60 ของกลุ่มประกร และกลุ่มทดลองจำนวน 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 จำนวน 81 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยทำการศึกษาข้อมูลจากข้อมูล 2 แหล่ง ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำและภาวะผู้นำการเรียนรู้ 2) ศึกษาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ที่ทำหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษาในปีการศึกษา 2562 เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษามากำหนดเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ใช้การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เลือกใช้เฉพาะข้อที่ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.6 – 1.0 นำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วแปรผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ดำเนินการดังนี้ 1) ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบหลักของร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา โดยทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน 2) จัดทำคู่มือและประเมินตามเหมาะสมของคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ 15 คน

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 โดยใช้องค์ประกอบหลักที่ 1 คือด้านการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา โดยการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้และสัมภาษณ์กลุ่ม โดยผู้บริหารสถานศึกษาที่ร่วมทดลองใช้รูปแบบ จำนวน 15 คน

ผลการวิจัย

วัถตุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สรุปผลได้ดังนี้ ผลการศึกษาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.50) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการเรียนรู้เป็นทีม (ค่าเฉลี่ย 3.58) รองลงมาคือด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (ค่าเฉลี่ย 3.57) ด้านการมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (ค่าเฉลี่ย 3.56) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย 3.54) และด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน (ค่าเฉลี่ย 3.52) ส่วนด้านที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (ค่าเฉลี่ย 3.24) รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำแนกเป็นรายด้านและโดยรวม ดังนี้

ด้านที่	รายการ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (N=98)		ระดับ
		$\bar{x}$	S	
1	ด้านการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ	3.24	0.20	ปานกลาง
2	ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม	3.57	0.19	มาก
3	ด้านการเรียนรู้เป็นทีม	3.58	0.15	มาก
4	ด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน	3.52	0.22	มาก
5	ด้านการมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	3.56	0.21	มาก
6	ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์	3.54	0.27	มาก
รวม		**3.50**	**0.21**	**ปานกลาง**

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ 11 ตัวชี้วัด องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม มีองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ 12 ตัวชี้วัด องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านการเรียนรู้เป็นทีม มีองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ 14 ตัวชี้วัด องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน มีองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ 14 ตัวชี้วัด องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านการมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ 16 ตัวชี้วัด และองค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ มีองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ 14 ตัวชี้วัด รวมองค์ประกอบย่อย 24 องค์ประกอบ 81 ตัวชี้วัด

2.2 ผลการตรวจสอบองค์ประกอบหลักของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา โดยการสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ 15 คน ทำการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.23) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.18)

2.3 ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 15 คน ทำการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบเกี่ยวกับความเหมาะสม เนื้อหาสาระรูปแบบการพัฒนา ความสะดวกในการนำไปใช้ พบว่า คู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดทำขึ้นโดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากทุกข้อ (ค่าเฉลี่ย 3.93 – 4.20)

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาไปใช้ในสภาพจริง สรุปผลการทดลองได้ดังนี้ ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ทดลองใช้ พบว่า จำนวนข้อที่เป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาจำนวน 13 ข้อ จากจำนวน 14 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 92.85 ระดับคุณภาพ ดีมาก

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ได้ผลการประเมินดังนี้ ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า ภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.11) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.10) ความเป็นไปได้ (ค่าเฉลี่ย 4.15) ความเป็นประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 4.08) อยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ดังนี้

ข้อที่/รายการ	ผลการประเมิน		
	$\bar{x}$	S	ระดับ
ด้านความเหมาะสม			
1. รูปแบบนี้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้พัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา	4.00	0.75	มาก
2. รูปแบบนี้มีความสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา	4.07	0.70	มาก
3. รูปแบบได้ระบุองค์ประกอบของรูปแบบที่ชัดเจน	4.00	0.75	มาก
4. การพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นไปตามขั้นตอน เหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ	4.13	0.83	มาก

5. กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ระบุไว้ในรูปแบบมีความเหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้	4.33	0.72	มาก
รวม	**4.10**	**0.66**	**มาก**
ด้านความเป็นไปได้			
6. รูปแบบนี้นำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้	4.27	0.70	มาก
7. รูปแบบนี้เป็นที่ยอมรับได้	4.27	0.79	มาก
8. มีความเป็นไปได้ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจะนำรูปแบบนี้ไปใช้	3.93	0.88	มาก
รวม	**4.15**	**0.72**	**มาก**
ด้านความเป็นประโยชน์			
9. รูปแบบนี้มีประโยชน์ต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา	4.00	0.84	มาก
10. การนำรูปแบบไปใช้จะทำให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามีความมั่นใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษามากยิ่งขึ้น	4.00	0.84	มาก
11. การดำเนินการตามรูปแบบมีความชัดเจนและผลที่ได้จากการดำเนินการตามรูปแบบแต่ละขั้นตอนมีประโยชน์สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา	4.13	0.74	มาก
12. ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการตามรูปแบบจะเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา	4.20	0.77	มาก
รวม	**4.08**	**0.74**	**มาก**
โดยรวม	**4.11**	**0.66**	**มาก**

องค์ความรู้ใหม่

จากการตรวจสอบองค์ประกอบและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาปรับปรุงเป็นรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ดังนี้

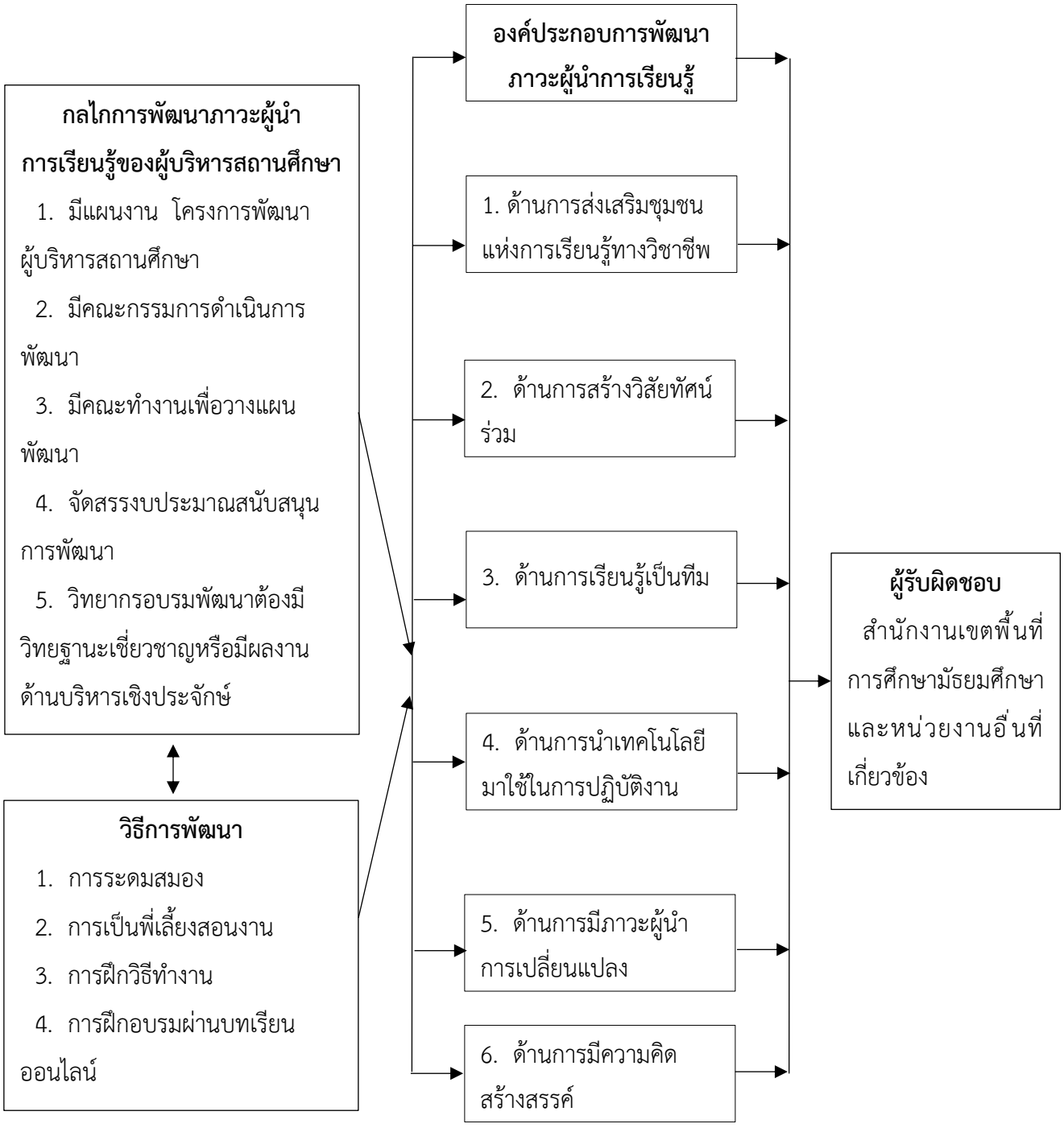

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบหลักเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ มี 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) เป็นนวัตกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ เป็นการรวมตัว ร่วมใจ ร่วมพลัง ร่วมคิด ร่วมทำเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของครู ผู้บริหาร นักการศึกษาและผู้มีส่วนได้เสียในโรงเรียน บนพื้นฐานของวัฒนธรรมองค์กร บริบทและความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร เพื่อเป้าหมายและภารกิจไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม เป็นการระดมความคิดเห็นร่วมกันของคนในองค์กร เพื่อสนับสนุนสิ่งที่เกิดขึ้น โดยมีพันธกิจเป็นแรงผลักดันให้คนปฏิบัติไปสู่เป้าหมายเดียวกัน และทำให้บุคลากรมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ สร้างจิตสำนึกร่วมเพื่อสร้างค่านิยมร่วมขององค์กรให้ทุกคนยอมรับการเปลี่ยนแปลง กำหนดพันธกิจให้เป็นข้อผูกพันในการปฏิบัติงานและสร้างวิสัยทัศน์เชิงบวกที่จะเป็นแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนไปตามความต้องการขององค์กร

องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านการเรียนรู้เป็นทีม เป็นการร่วมกันทำงานตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันคิดริเริ่มวิธีการทำงานใหม่ๆ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ มีนวัตกรรมเกิดขึ้น ยอมรับความแตกต่างในความคิดเห็นของแต่ละบุคคล และร่วมผสมผสานความสามารถของแต่ละคน เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน หรือจัดระบบงานให้มีความคล่องตัว รวดเร็ว ประหยัดเวลา และงบประมาณ มีการกำกับดูแลในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม โดยผู้บริหารจะต้องส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ร่วมงานได้รู้จักนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนางานต่างๆ ในการสืบค้นหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และอำนวยความสะดวกในการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีสร้างสรรค์นวัตกรรมต่างๆ ได้

องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านการมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นพฤติกรรมที่ผู้นำ นำความรู้ความก้าวหน้าทางวิทยาการใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารงาน โดยการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมงาน มองการณ์ไกลเกินกว่าความสนใจของพวกเขา เพื่อมุ่งสู่เป้าหมาย ทำให้เกิดการตระหนักถึงภารกิจและวิสัยทัศน์ของกลุ่ม ให้ผู้ร่วมงานเต็มใจที่จะปฏิบัติงานโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และส่งผลดีต่อองค์กรโดยรวม

องค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ เป็นความคิดชั้นสูงของบุคคลที่จะนำพาให้บุคคลได้สร้างสรรค์ผลงานและนวัตกรรมได้ หรือสร้างสิ่งใหม่ๆ แปลกๆ ความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่นและความคิดประณีตหรือความคิดละเอียดลออ

กลไกการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา

กลไกเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งหลักการบริหารงานโดยทั่วไปของการบริหารงานใดก็ตาม ผู้บริหารจะต้องมีหลักการบริหารที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ทรัพยากรการบริหารที่เรียกว่า 4M’s ได้แก่ คน (Man’s) เงิน (Money’s) วัสดุสิ่งของ (Material’s) และ การจัดการ (Management’s) 2) กระบวนการบริหาร 4 ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดบุคลากร

(Staffing) และการควบคุม (Controlling) โดยมีผู้บริหารเป็นผู้ดำเนินการจัดทำแผนงาน โครงการและกิจกรรมตามหลักการบริหารที่สำคัญดังกล่าว เพื่อให้หน่วยงานใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน

วิธีการพัฒนา

วิธีการพัฒนาเพื่อให้เกิดภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา จะมีหลายแบบ หลายวิธีที่ผู้พัฒนาจะเลือกมาใช้ให้เหมาะสมกับผู้รับการพัฒนา และวิธีพัฒนานั้นๆ ในงานวิจัยนี้ผู้บริหารสถานศึกษาที่ตอบแบบสอบถามได้เลือกวิธีการพัฒนา เรียงตามลำดับของความต้องการ คิดเป็นร้อยละจากมากไปน้อย คือ การระดมสมอง การเป็นพี่เลี้ยงสอนงาน การฝึกวิธีทำงานและการฝึกอบรมผ่านบทเรียนออนไลน์

เมื่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดตน ย่อมส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาเกิดการเรียนรู้และมีภาวะผู้นำการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้มาพัฒนาองค์กร ครู และนักเรียนในสถานศึกษาของตนเพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย มีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.50) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การเรียนรู้เป็นทีม (ค่าเฉลี่ย 3.58) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (ค่าเฉลี่ย 3.24) ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่าด้านการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นนวัตกรรมใหม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Du Four (2004) (as cited in Somprach, 2016) ที่ได้กล่าวถึงชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพว่าเป็นการรวมพลัง การร่วมมือของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง นักเรียนเพื่อร่วมแสวงหาวิถีทางที่จะนำองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา จึงควรจะเป็นงานวิจัยที่จะเป็นองค์ความรู้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจะได้นำไปจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมได้เป็นอย่างดี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่าประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 24 องค์ประกอบย่อย มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Du Four (2004) และแนวคิดของ Jarungkiatkul (2013) ที่ได้กล่าวถึงการส่งเสริมชุมชนแห่งการ

เรียนรู้ทางวิชาชีพ ว่าเป็นการรวมตัวกันเพื่อการเรียนรู้ทางวิชาชีพของตน ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น และช่วยเพิ่มศักยภาพของครูในการสร้างสรรค์คุณภาพการเรียนการสอน

2.2 องค์ประกอบหลักที่ 2 การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม องค์ประกอบหลักด้านนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Makasiranon (2014) ที่ได้กล่าวถึงวิสัยทัศน์ร่วมว่า เป็นการสานวิสัยทัศน์ของคนทุกคนในองค์กรให้มีพลังที่จะนำไปสู่การสร้างผลผลิตและบริการที่มีคุณภาพสูง สร้างจิตสำนึกร่วมให้ทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กร

2.3 องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านการเรียนรู้เป็นทีม องค์ประกอบหลักด้านนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Senge (1990) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้เป็นทีม เป็นการสร้างศักยภาพและสติปัญญาของทีมงานที่จะเปิดความคิด ความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งถึงความซับซ้อนของปัญหา และร่วมกันแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์จากความคิดของทุกคน

2.4 องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน องค์ประกอบด้านนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Chomchoy (2018) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กร โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสามารถติดต่อ สื่อสารกับครู ผู้เรียน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้วยเทคโนโลยีที่หลากหลาย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ (Social Medea) Website, facebook, Line, Twitter เป็นต้น

2.5 องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านการมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบด้านนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewkanok (2014) ที่ได้ผลการวิจัยประการหนึ่ง คือ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง จะต้องเป็นผู้มีความอดทนต่อสภาพการณ์อันคลุมเครือและกดดันได้ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักการบริหารการเปลี่ยนแปลง มองการณ์ไกล เป็นคนทันสมัย

2.6 องค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านมีความคิดสร้างสรรค์ องค์ประกอบหลักด้านนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Surakitbawon (2006) ที่สรุปถึงผู้บริหารที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการคิดทำกิจกรรมใหม่ๆ และมีผู้ยอมรับความคิดนั้น เช่นเดียวกับ Somprach (2016) ได้กล่าวยกตัวอย่างความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นแนวคิดของอัลเบริต ไอน์สไตล์ ที่กล่าวว่า Imagination is More Important Than Knowledge

ส่วนองค์ประกอบย่อย 24 องค์ประกอบนั้น ทั้ง 6 องค์ประกอบหลักแต่ละองค์ประกอบมี 4 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การวางแผนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ 2) การบริหารจัดการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ 3) การดำเนินการตามกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ 4) การประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในสภาพจริง พบว่า การทดลองใช้องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จากเกณฑ์การพิจารณาประเมินผล 14 ข้อ ผ่านเกณฑ์การประเมินผล 13 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 92.85 ระดับคุณภาพ ดีมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.11) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 4.15 และ 4.20 ตามลำดับ แสดงว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยมานี้น่าจะใช้เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีหน้าที่พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาได้นำไปจัดทำแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาได้ในโอกาสต่อไป

สรุป

การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบันที่เป็นยุคดิจิทัล คือการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วอยู่ตลอดเวลา ดังนี้ การศึกษาในยุคนี้ก็ต้องก้าวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ดังนั้นการจะรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายเหล่านั้น ผู้นำต้องมีภาวะผู้นำการเรียนรู้เพื่อที่จะนำผู้อื่น ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงวิธีการในการนำความรู้ไปพัฒนาองค์การของตน ดังนั้นการวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นับว่าเป็นงานวิจัยที่สามารถนำมาศึกษาได้ทั้งเรื่องของรูปแบบ การสร้างรูปแบบ การทดลองใช้รูปแบบและการประเมินรูปแบบ ซึ่งนำไปใช้ในการศึกษาเรื่องรูปแบบของเรื่องต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง และน่าจะเป็นการวิจัยที่นำไปเป็นประโยชน์และแนวทางของการศึกษาวิจัยได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาที่ค้นพบจากงานวิจัยไปเป็นข้อมูลการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษาทุกสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกสังกัด

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรตระหนักและนำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาได้ทุกสังกัด

1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีความรู้ ความเข้าใจและศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา

2.**ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป**

2.1 ควรศึกษาต่อยอดเพิ่มเติมในการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำในทุกระดับ

2.2 ควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาทุกพื้นที่สังกัด

References

Chitrojanarak, R. (2005). *Development of the administrative model of the basic educational institution committees for Thailand.* (Doctoral Dissertation). Educational Administration Program: Chulalongkorn university. Bangkok.

Chomchoy, S. (2018). *School administration in the digital age.* Bangkok: Chulalongkorn Printing House university.

Jarungkiatkul, S. (2013). *The future a learning society model image for a positive paradigm shift for communities.* (Doctoral Dissertation). Academic field Outside the school system, Chulalongkorn University. Bangkok.

Kaewkanok, S. (2014). *Creation of a transformational leadership development kit for the school administrators Elementary level basis.* (Doctoral Dissertation). Educational Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.

Makasiranon, K. (2014). *Development of a learning organization.* Bangkok: S. Asia Press Company (1989) Ltd.

Permanent Secretary, Ministry of Education, Office. (2017). *Ministry of Education's Educational Development Plan, Issue 12 (2017 - 2021) (copy document). [A.D. 2017].* Bangkok: Office of the Permanent Secretary for Education Ministry of Education.

Rooncharoen, T. (2011). *Strategies for the development of a learning person*. Bangkok: Khawfang Publishing Company Limited.

Somprach, K. (2016). *Leadership and learning leadership for school administrators*. Khon Kaen: Klang Nan Wittaya Printing Co., Ltd., Part.

Surakitbawon, S. (2006). *Professional management leadership In case of education administrators and school administrators*. Bangkok: Suririyasan.

Vinitjakun, T. (2018). Thongchai Winitjakul shines Thailand 4.0 in the age of reversal – Disruption Era and The 4th Industrial Revolution*. Matichon Weekend*, 38-39.

Du Four, R. (1998). *Professional Learning Community at Work: Best Practices for Enhancing Student Achievement.* (8th ed.). Bloomington: Solution Tree.

Senge, P. (1990). *The Fiefh Discipline: The art and Practice of the Learning Organization.* New York: Currency Doubleday.

บุพปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตอบสนองของผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค*

Antecedents Affecting Consumer Response to the Organic Beauty Products

[1]สรณ์พิจักษณ์ มีนิล, สุดาวรรณ สมใจ และปฏิญญา บุญผดุง

[1]Sornphijak Menil, Sudawan Somjai and Patinya Boonpadung

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[1]Suansunandha Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: pongrat.jdar@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) ระดับของการตอบสนองของผู้บริโภค ส่วนประสมทางการตลาด การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ทัศนคติของผู้บริโภค และ การรับรู้ตราสินค้า และ 2) อิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาด การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ทัศนคติของผู้บริโภค และการรับรู้ตราสินค้าที่มีต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิคที่เป็นเพศหญิง กลุ่มเจนเนอเรชั่น X และ Y รวมจำนวน 320 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา และแบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า 1) การตอบสนองของผู้บริโภค ส่วนประสมทางการตลาด การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ทัศนคติของผู้บริโภค และ การรับรู้ตราสินค้า อยู่ในระดับมาก และ 2) การรับรู้ตราสินค้า มีอิทธิพลโดยรวมต่อการตอบสนองของผู้บริโภค มากที่สุด รองลงมาคือ ส่วนประสมทางการตลาด ทัศนคติของผู้บริโภค และ การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ตามลำดับ ผลของการวิจัยนี้ เป็นการสร้างกลยุทธ์ความประทับใจให้ผู้บริโภคเหนือคู่แข่ง ด้วยการพัฒนาวิธีการที่ก้าวล้ำเหนือกว่าในอดีต และช่วยเพิ่มปริมาณลูกค้าประจำ และผลักดันให้อยู่เหนือคู่แข่งไปอีกขั้นในสนามแข่งขันทางธุรกิจ

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด; การตอบสนองของผู้บริโภค; ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค

*Received June 19, 2020; Revised December 17, 2021; Accepted December 21, 2021

Abstract

The objectives of this research article were to study: 1) the levels of consumer response, marketing mix, perceived values of organic beauty products, consumer attitude and brand awareness; and 2) the influences of marketing mix, perceived values of organic beauty products, consumer attitude and brand awareness on consumer response to the organic beauty products. The study employed a quantitative method. A total of 320 female consumers of organic beauty products from generations X and Y were studied. The sample size was determined using the 20 times the observed variables criteria and were selected by way of multi-stage sampling. Data were collected with the use of a questionnaire and analyzed with a descriptive statistics and structural equation model.

The research findings are as follows: 1) The consumer response, marketing mix, perceived values of organic beauty products, consumer attitude, and brand awareness were all rated at a high level; and 2) Brand awareness had the highest overall influence on consumer response, followed by marketing mix, consumer attitude, and perceived values of organic beauty products, respectively. These study findings are used to design strategies that can impress customers more effectively than their competitors by establishing methods that are superior to those used in the past. These strategies can also help organizations get more customers and stay one step ahead of their competitors in the competitive market.

Keywords: Marketing Mix; Consumer Response; Organic Beauty Products

บทนำ

อุตสาหกรรมความงามเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก อย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยใหม่ของ Orbis พบว่า ตลาดผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางทั่วโลกระหว่าง ปี พ.ศ. 2562-2566 คาดว่าจะเติบโตร้อยละ 7.14 และมีมูลค่าตลาดกว่า 8 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (Thansettakij, 2018) สอดคล้องกับการประเมินผลของศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ที่พบว่า ปี พ.ศ. 2562 ธุรกิจเครื่องสำอางและสกินแคร์ เป็นธุรกิจรุ่งมาแรงเป็นอันดับ 3 นอกจากนั้น ยังคาดการณ์ว่าตลาดเครื่องสำอางของไทยปี พ.ศ. 2562-2566 จะเติบโตราวร้อยละ 7.14 จากอัตราการเติบโตปี พ.ศ. 2560 ที่ร้อยละ 7.8 มีมูลค่ารวมสูงถึง 1.68 แสนล้านบาท แบ่งเป็นกลุ่มสกินแคร์สูงสุด มีสัดส่วนร้อยละ 47 ของทั้งหมด รองลงมาคือ ผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผมร้อยละ 18 เครื่องสำอางร้อยละ 14 ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ทำความสะอาดร่างกายร้อยละ 16 และน้ำหอมร้อยละ 5 ขณะที่แนวโน้มในปี พ.ศ. 2562-2566 คาดว่า พฤติกรรมผู้บริโภคและตลาดความงามจะเริ่มเปลี่ยนไปจากการให้ความสนใจเรื่องการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมมากขึ้น โดยกระแสที่มาแรงได้แก่

ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิค นวัตกรรมเพื่อความงาม สมุนไพร รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาผนวกเข้ากับความงาม (Phawanthaksa, 2019)

ในภาวะการแข่งขันในตลาดเครื่องสำอางมีความเข้มงวดอย่างมาก สำหรับเครื่องสำอางที่น่าลงทุนของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอาจเน้นตลาดที่เฉพาะเจาะจง (Niche market) ที่มีการแข่งขันไม่สูงมาก เช่น เครื่องสำอางที่ผลิตจากสารสกัดจากธรรมชาติหรือออร์แกนิคที่กำลังเป็นกระแสที่เกิดขึ้นทั่วโลก ซึ่งประเทศไทยมีความได้เปรียบจากความหลากหลายของพืชและสมุนไพรในแต่ละท้องถิ่น ช่วยให้สินค้ามีความโดดเด่นทั้งรูปลักษณ์และกลิ่น รวมถึงที่แตกต่างจากสินค้าทั่วไป โดยแม้ว่าเครื่องสำอางจากธรรมชาติ หรือออร์แกนิคจะมีราคาสูงกว่าเครื่องสำอางทั่วไป แต่มีตลาดกำลังซื้อสูงรองรับ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

ตลาดเครื่องสำอางมีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากมูลค่าตลาดที่สูง ประกอบกับการเข้าสู่ธุรกิจที่ทำได้ง่าย อาทิ การจ้างโรงงานผลิตเครื่องสำอาง (OEM) ภายใต้สูตรหรือเครื่องหมายการค้าของตนเอง รวมถึงการมีช่องทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ (social media) ในการจำหน่ายและโฆษณาสินค้าที่ไปถึงผู้บริโภครุ่นใหม่ได้สะดวกและรวดเร็ว ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ช่วยลดอุปสรรคในการเข้าสู่ธุรกิจเครื่องสำอางสำหรับผู้ประกอบการรายใหม่ ที่ไม่มีโรงงาน หรือหน้าร้านของตนเอง จึงจูงใจให้มีผู้ประกอบการสนใจเข้าสู่ธุรกิจจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ขณะเดียวกันสถานประกอบการหรือคลินิกเกี่ยวกับผิวหนังหรือความงามก็หันมาผลิตเครื่องสำอางภายใต้เครื่องหมายการค้าของตนเอง นอกจากนี้ตลาดยังมีการแข่งขันกับสินค้าเครื่องสำอางนำเข้า โดยเฉพาะจากประเทศที่ผู้บริโภคคนไทยให้ความนิยม ทั้งเกาหลี ญี่ปุ่น (Kasikorn Research Center, 2018)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค เพื่อทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิคในเขตกรุงเทพมหานคร ตลอดจนนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด และแนวทางในการสร้างการรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิคให้กับผู้บริโภค ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการเครื่องสำอางออร์แกนิคต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของการตอบสนองของผู้บริโภค ส่วนประสมทางการตลาด การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ทัศนคติของผู้บริโภค และ การรับรู้ตราสินค้า

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาด การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ทัศนคติของผู้บริโภค และการรับรู้ตราสินค้าที่มีต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ส่วนประสมทางการตลาด และ การรับรู้กับการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่อง

สำอางออร์แกนิค ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยขั้นตอนรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวน หลักการของการศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวความคิดในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตเครื่องสำอางทั้งในประเทศและต่างประเทศ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตอบสนองของผู้บริโภค แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติของผู้บริโภค แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ตราสินค้า และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประชากร คือ ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิคที่เป็นเพศหญิง กลุ่มเจนเนอเรชั่น X และ Y คือ อายุระหว่าง 23-54 ปี ซึ่งเป็นผู้หญิงกลุ่มที่มีสัดส่วนในการซื้อสินค้าความงามมากที่สุด ทั้งในด้านคุณค่า และปริมาณ (Marketeer, 2018) ซึ่งประชากรเพศหญิง อายุระหว่าง 23-54 ปี ผู้วิจัยจึงอ้างถึงจำนวนประชากรเพศหญิงในเขตกรุงเทพมหานครที่มีอายุระหว่าง 23-54 ปี จำนวนทั้งสิ้น 1,427,312 คน การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation modeling) ไคลน์ (Kline, 2005) ได้เสนอไว้ว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมีประมาณ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต และเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทั้งสิ้น 16 ตัวแปร ทำให้มีกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 320 ตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบใช้หลักความน่าจะเป็น (probability sampling) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling)

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม(questionnaire) ในการรวบรวมข้อมูลมีรายละเอียด ดังนี้ ส่วนที่1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน เครื่องสำอางสมุนไพรที่ท่านใช้เป็นประจำเป็นคำถามปลายเปิด และยี่ห้อหรือแบรนด์ของเครื่องสำอางสมุนไพร ที่ท่านใช้เป็นประจำ ส่วนที่2: ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค และปัจจัยที่ส่งผลต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค ใน 5 ประเด็น ดังนี้ 1) การตอบสนองของผู้บริโภค 2) ส่วนประสมทางการตลาด 3) การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค 4) ทัศนคติของผู้บริโภค และ5) การรับรู้ตราสินค้า โดยผู้วิจัยสร้างข้อคำถามเป็นแบบลิเคิร์ทสเกล (Likert scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา มีค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (Cronbach's alpha) ของมาตรวัดตัวแปรประจักษ์ที่ใช้ในการวิจัย มีค่าระหว่าง 0.702 ถึง 0.910 และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.956 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation modeling, SEM)

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล ตามลำดับขั้นตอนดังนี้ 1. ขอหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยและขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยจากจากโครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัย 2. ขอความร่วมมือจากผู้ตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยและทีมงานที่ผ่านการอบรมแบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูล อธิบายและชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม รายละเอียดของข้อคำถามแต่ละข้อ และวิธีการเก็บข้อมูลแก่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นรายบุคคล

ตลอดจนถึงการรับแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง 3. ผู้วิจัยและทีมงาน เป็นผู้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามแบบสอบถาม และบันทึกแบบสอบถามด้วยตนเอง 4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจดูความสมบูรณ์ในแต่ละข้อ และนับจำนวนแบบสอบถามให้ครบตามจำนวนที่ต้องการ ถ้าพบว่าแบบสอบถามชุดใดผู้ตอบแบบสอบถามทำไม่ครบทุกข้อ ก็จะทำการเก็บเพิ่มเติมเมื่อได้ข้อมูลครบ 320 ชุด แล้วผู้วิจัยนำข้อมูลแบบสอบถามไปวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1. ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อวิเคราะห์ระดับของการตอบสนองของผู้บริโภค ส่วนประสมทางการตลาด การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ทัศนคติของผู้บริโภค และ การรับรู้ตราสินค้า โดยใช้ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) 2. สถิติอนุมาน (inferential statistical) เพื่อใช้ในหาปัจจัยที่มีผลต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค และทดสอบสมมติฐานการวิจัย ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (structural equation modeling: SEM) โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง ค่าสถิติสำคัญในการทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลอง ได้แก่ 1) ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (chi-square หารด้วย degree of freedom) ไม่ควรเกิน 3 2) ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (relative fit index) พิจารณาค่า CFI (comparative fit index) เป็นค่าดัชนีบอกว่าแบบจำลองที่นำมาทดสอบดีกว่าแบบจำลองที่ตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์เลย มีค่าตั้งแต่ 0-1 โดยค่า 0.90-0.95 สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้ และค่ามากกว่า 0.95 สอดคล้องกลมกลืนกันดี 3) ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมบูรณ์ (absolute fit index) พิจารณาค่า GFI (goodness of fit) เป็นค่าที่แสดงถึงปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้ด้วยแบบจำลอง และค่า AGFI (adjusted goodness of fit index) เป็นค่าที่แสดงถึงปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้ด้วยแบบจำลองโดยการปรับแก้ด้วยองศาความเป็นอิสระ ค่า GFI และ AGFI ต้องมีค่าตั้งแต่ 0-1 โดยค่าที่ยอมรับได้ต้องมีค่ามากกว่า 0.90 คือ ต้องมีความสอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้ และ PGFI ควรมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป 4) ค่า RMSEA (root mean square error of approximation) น้อยกว่า 0.05 แสดงว่าแบบจำลองเข้ากับข้อมูลได้ดี (good fit) หากค่าอยู่ระหว่าง 0.05-0.080 ถือว่าแบบจำลองสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (acceptable fit) และ 5) ดัชนีแสดงขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (CN) ควรมีค่ามากกว่า 200

ผลการวิจัย

วัตถุระสงค์ที่ 1 ระดับของการตอบสนองของผู้บริโภค ส่วนประสมทางการตลาด การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ทัศนคติของผู้บริโภค และ การรับรู้ตราสินค้า มีผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 การตอบสนองผู้บริโภค

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
การบอกต่อ	4.01	0.48	มาก

ความตั้งใจซื้อ	4.04	0.59	มาก
ความเต็มใจซื้อ	3.86	0.51	มาก
ภาพรวมการตอบสนองของผู้บริโภค	3.97	0.45	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาพรวมการตอบสนองของผู้บริโภค อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.97) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค มีการตอบสนองอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิคมีการตอบสนองด้านความตั้งใจซื้อ มากกว่าด้านอื่น (ค่าเฉลี่ย = 4.04) รองลงมาคือ การบอกต่อ (ค่าเฉลี่ย = 4.01) และ ความเต็มใจซื้อ (ค่าเฉลี่ย = 3.86) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ส่วนประสมทางการตลาด

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
ผลิตภัณฑ์	4.52	0.45	มากที่สุด
ราคา	4.23	0.49	มาก
ช่องทางการจัดจำหน่าย	4.27	0.79	มาก
การส่งเสริมการตลาด	3.87	0.59	มาก
ภาพรวมส่วนประสมทางการตลาด	4.19	0.38	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาพรวมส่วนประสมทางการตลาด อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.19) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ มากกว่าด้านอื่น (ค่าเฉลี่ย = 4.52) รองลงมาคือ ด้านราคา (ค่าเฉลี่ย = 4.23) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (ค่าเฉลี่ย = 4.14) และ ด้านการส่งเสริมการตลาด (ค่าเฉลี่ย = 3.87) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
การรับรู้คุณค่าด้านความปลอดภัย	4.41	0.38	มาก
การรับรู้ด้านคุณภาพ	4.25	0.43	มาก
การรับรู้คุณค่าด้านสุนทรียภาพ	4.05	0.55	มาก
ภาพรวมการรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค	4.24	0.27	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ภาพรวมการรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.24) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิครับรู้คุณค่าด้านความปลอดภัย มากกว่าด้านอื่น (ค่าเฉลี่ย = 4.41) รองลงมาคือ การรับรู้ด้านคุณภาพ (ค่าเฉลี่ย = 4.25) และ การรับรู้คุณค่าด้านสุนทรียภาพ (ค่าเฉลี่ย = 4.05) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ทัศนคติของผู้บริโภค

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
ความไว้วางใจ	4.19	0.40	มาก
ความพึงพอใจ	4.03	0.43	มาก

ความผูกพัน	4.05	0.58	มาก
ภาพรวมทัศนคติของผู้บริโภค	4.09	0.37	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาพรวมทัศนคติของผู้บริโภค อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.09) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิคมีความไว้วางใจ มากกว่าด้านอื่น (ค่าเฉลี่ย = 4.19) รองลงมาคือ ความผูกพัน (ค่าเฉลี่ย = 4.05) และ ความพึงพอใจ (ค่าเฉลี่ย = 4.03) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 การรับรู้ตราสินค้า

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
การตระหนักรู้ในตราสินค้า	4.06	0.45	มาก
การรับรู้คุณภาพตราสินค้า	4.06	0.59	มาก
ความน่าเชื่อถือในตราสินค้า	4.08	0.61	มาก
ภาพรวมการรับรู้ตราสินค้า	4.07	0.49	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ภาพรวมการรับรู้ตราสินค้า อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.07) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความน่าเชื่อถือในตราสินค้ามากกว่าด้านอื่น (ค่าเฉลี่ย = 4.08) รองลงมาคือ การตระหนักรู้ในตราสินค้า (ค่าเฉลี่ย = 4.06) และ การรับรู้คุณภาพตราสินค้า (ค่าเฉลี่ย = 4.06) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 อิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาด การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ทัศนคติของผู้บริโภค และการรับรู้ตราสินค้าที่มีต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว พบว่า (1) ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (Chi-square/df) มีค่าเท่ากับ 2.60 (2) RMSEA มีค่าเท่ากับ 0.071 (3) GFI มีค่าเท่ากับ 0.92 (4) AGFI มีค่าเท่ากับ 0.90 (5) CFI มีค่าเท่ากับ 0.96 (6) PGFI มีค่า 0.58 และ (7) CN มีค่าเท่ากับ 216.69 แสดงว่า ข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (Schermelleh-Engel, Moosbrugger, and Müller, 2003)

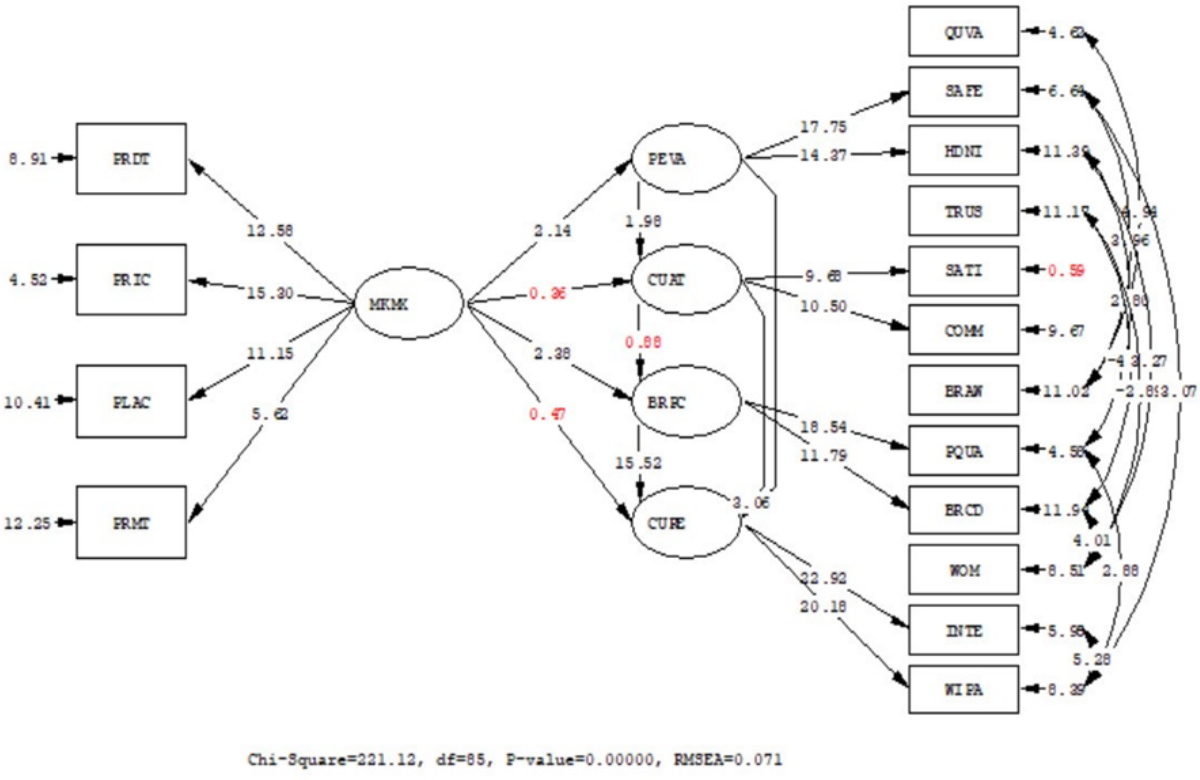

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value)

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1. การตอบสนองของผู้บริโภค (CURE) ขึ้นอยู่กับ (1) ส่วนประสมทางการตลาด (MKMK) (2) การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค (PEVA) (3) ทัศนคติของผู้บริโภค (CUAT) และ (4) การรับรู้ตราสินค้า (BRPC) สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

CURE = 0.02*MKMX + 0.06*PEVA + 0.11*CUAT + 0.91*BRPC,
(0.04) (0.04) (0.04) (0.06)
0.47 1.58 3.06 15.52
Errorvar.= 0.18 , R^2 = 0.83
(0.035)
5.12

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การตอบสนองของผู้บริโภค ขึ้นอยู่กับ ทัศนคติของผู้บริโภค และ การรับรู้ตราสินค้า โดยสามารถอธิบายการผันแปรของการตอบสนองของผู้บริโภค ได้ร้อยละ 83 ขณะที่ ส่วนประสมทางการตลาด และ การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ไม่มีผลทางตรงต่อการตอบสนองของผู้บริโภค

2. การรับรู้ตราสินค้า (BRPC) ขึ้นอยู่กับ (1) ส่วนประสมทางการตลาด (MKMX) และ (2) ทัศนคติของผู้บริโภค (CUAT) สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

BRPC = 0.15*MKMX + 0.05*CUAT, Errorvar.= 0.96 , R^2 = 0.27
(0.06) (0.06) (0.12)
2.38 0.88 8.11

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า การรับรู้ตราสินค้า ขึ้นอยู่กับ ส่วนประสมทางการตลาด โดยสามารถอธิบายการผันแปรของการรับรู้ตราสินค้า ได้ร้อยละ 27 ขณะที่ ทัศนคติของผู้บริโภค ไม่มีผลทางตรงต่อการรับรู้ตราสินค้า

3. ทัศนคติของผู้บริโภค (CUAT) ขึ้นอยู่กับ (1) ส่วนประสมทางการตลาด (MKMX) และ (2) การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค (PEVA) สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

CUAT = 0.02*MKMX + 0.12*PEVA +, Errorvar.= 0.96 , R^2 = 0.16
(0.06) (0.06) (0.17)
0.36 1.98 5.55

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ทัศนคติของผู้บริโภค ขึ้นอยู่กับ การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอาง ออร์แกนิค โดยสามารถอธิบายการผันแปรของทัศนคติของผู้บริโภค ได้ร้อยละ 16 ขณะที่ ส่วนประสมทางการตลาด ไม่มีผลทางตรงต่อทัศนคติของผู้บริโภค

4. การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค (PEVA) ขึ้นอยู่กับ ส่วนประสมทางการตลาด (MKMX) สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

PEVA = 0.14*MKMX, Errorvar.= 0.93 , R^2 = 0.19

(0.06)	(0.09)
2.14	9.85

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ขึ้นอยู่กับ ส่วนประสมทางการตลาด โดยสามารถอธิบายการผันแปรของการรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ได้ร้อยละ 19

ตาราง 1 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และ อิทธิพลรวม ของปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษา

อิทธิพลของตัวแปร	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
ส่วนประสมทางการตลาด	0.02	0.15*	0.15*
การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค	0.06	0.01*	0.01*
ทัศนคติของผู้บริโภค	0.11**	0.05	0.11**
การรับรู้ตราสินค้า	0.91*	-	0.91**

* มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05, ** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตาราง 6 พบว่า การรับรู้ตราสินค้า มีอิทธิพลโดยรวมต่อการตอบสนองของผู้บริโภค มากที่สุด รองลงมาคือ ส่วนประสมทางการตลาด ทัศนคติของผู้บริโภค และ การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อการตอบสนองของผู้บริโภค พบว่า การรับรู้ตราสินค้า มีอิทธิพลโดยรวมต่อการตอบสนองของผู้บริโภค มากที่สุด รองลงมาคือ ทัศนคติของผู้บริโภค ขณะที่ส่วนประสมทางการตลาด และ การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ส่งผลทางอ้อมต่อการตอบสนองของผู้บริโภคเท่านั้น

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 อิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาด การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ทัศนคติของผู้บริโภค และการรับรู้ตราสินค้าที่มีต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค

จากผลการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และการรับรู้กับการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค ทำให้พบองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย โดยการรับรู้ตราสินค้า ส่วนประสมทางการตลาด ทัศนคติของผู้บริโภค และการรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ตามลำดับ มีอิทธิพลโดยรวมต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค องค์ความรู้ใหม่ที่ได้นี้สามารถนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค ดังนี้ 1) กลยุทธ์การมุ่งเน้นลูกค้า จะเป็นกลยุทธ์ที่องค์กรนำมาใช้ในการสร้างความผูกพันกับผู้บริโภค โดยมุ่งเน้นในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลัก เพื่อสร้างความผูกพันใกล้ชิดกับผู้บริโภค ได้แก่ การสร้างการรับรู้ตราสินค้าและการสร้างคุณค่าให้แก่ผู้บริโภค 2) กลยุทธ์ทางการตลาด ได้แก่ กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์ด้านราคา กลยุทธ์ด้านการจัดจำหน่าย และกลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้ประกอบการจะต้องรู้ว่าสินค้ามีจุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไรโดยดึงจุดแข็งมาประกาศให้ผู้บริโภครับรู้ และพยายามกำจัดจุดอ่อน นอกจากนี้ ยังต้องรู้จักผู้บริโภคด้วย ว่าผู้บริโภคของเราคือใคร ช่วงอายุเท่าไร มีกำลังซื้อในระดับใด มีความชอบ และรูปแบบการใช้ชีวิตอย่างไร เพื่อเราจะได้กำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการของผู้บริโภค 3) พัฒนาความสามารถของฝ่ายขายผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค และ 4) พัฒนาความสามารถในการบริหารธุรกิจและวางแผนธุรกิจของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 การตอบสนองของผู้บริโภคนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมผู้บริโภคที่แสดงถึงการกระทำที่ผู้บริโภคมีต่อผลิตภัณฑ์ขององค์กร โดยผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค มีการตอบสนอง อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค มีการตอบสนองด้านความตั้งใจซื้อ มากกว่าด้านอื่น รองลงมาคือ การบอกต่อ และ ความเต็มใจซื้อ ตามลำดับ จากผลการวิจัยอภิปรายได้ว่า ความตั้งใจซื้อนั้นผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค ต้องการเลือกใช้เครื่องสำอางออร์แกนิค จะเลือกใช้เครื่องสำอางจากแบรนด์ที่ใช้อย่างแน่นอน จะนึกถึงแบรนด์ที่ใช้ ทันทีเมื่อต้องการซื้อเครื่องสำอาง นึกถึงเป็นแบรนด์แรกเสมอ ตั้งใจที่จะซื้อแบรนด์ที่ใช้ซ้ำอีกในอนาคต และ ไม่สนใจเลือกใช้จากแบรนด์อื่น ๆ เลย สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ความตั้งใจซื้อส่วนหนึ่งเกิดจากความทรงจำของผู้บริโภคเป็นตัวชี้นำให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคนั้น (Ajzen, 2005) ด้วยเหตุนี้ ผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องมีสิ่งกระตุ้น (trigger) บางอย่างเพื่อเปลี่ยนความตั้งใจของผู้บริโภคไปสู่พฤติกรรมการซื้อ ผลการศึกษาพบว่า ความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคนั้นเกิดได้จากหลากหลายปัจจัย เช่น จากผลิตภัณฑ์ ราคา การออกแบบ บรรจุภัณฑ์ การส่งเสริมการตลาด ตลอดจนความรู้ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ และภูมิหลังของผู้บริโภค (Shafiq, Raza, and Zia-ur-Rehman, 2011) ส่วนการบอกต่อเมื่อผู้บริโภคตระหนักถึงปัญหาด้านเครื่องสำอางออร์แกนิค เช่น เครื่องสำอางเดิมที่ใช้อยู่ไม่ตอบโจทย์ปัญหาผิวหน้าหรือผิวกายของผู้บริโภค หรือผู้บริโภคตระหนักเรื่องสุขภาพมากขึ้น ซึ่งจะได้รับการประเมินจากประสบการณ์ที่ผ่านมาของผู้บริโภคเป็นสำคัญ ผู้บริโภคทำการค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากประสบการณ์ในอดีต คนใกล้ชิด เพื่อนสนิท สอดคล้องกับงานวิจัยของ การบอกต่อเป็นทางที่ดีที่สุดที่จะโน้มน้าวใจให้คนซื้อสินค้า ซึ่งดีกว่าการโฆษณาเพราะว่าผู้บริโภคมักจะเชื่อในสิ่งที่ตนได้ยินจาก

บุคคลมากกว่า ซึ่งโดยปกติแล้วคนเราต้องการรับทราบข้อมูลจากคนใกล้ชิดอย่าง เพื่อน ญาติพี่น้อง และเพื่อนร่วมงาน มากกว่าการโฆษณาจากสื่อต่างๆ (Del Rio, Vazquez and Iglesias, 2001) และความเต็มใจซื้อผู้บริโภคผลิตภัณฑ์มีความตั้งใจที่จะให้การสนับสนุนเครื่องสำอางออร์แกนิคจากแบรนด์ที่ใช้ต่อไปอีกนาน ไม่ว่าจะมีราคาเพิ่มสูงขึ้น หรือมีค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องสำอางออร์แกนิคจากแบรนด์ที่ใช้เพิ่มสูงขึ้น เช่น จากค่าเดินทาง หรือ ต้นทุนด้านเวลาในการค้นหาสถานที่จำหน่าย ขณะเดียวกันก็ยังพร้อมที่จะซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิคสินค้าจากผู้ค้ารายดังกล่าวด้วยราคาที่สูงที่สุด (maximum price) เมื่อเทียบกับผู้ขายรายอื่นในสถานการณ์เดียวกัน (Grewal, Baker, Levy, and Voss, 2003) ความสำคัญของความเต็มใจซื้อ คือ ความสามารถในให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิคนั้น ๆ ว่ามีคุณค่ากับผู้บริโภคมากน้อยเพียงใด ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเต็มใจซื้อจึงมีความสำคัญต่อองค์กรในการสร้างกลยุทธ์ด้านราคา รวมถึงการเพิ่มผลกำไรให้แก่บริษัทในอีกทางหนึ่งด้วย (Bernard, and Bernard, 2010; Akaichi et al. 2012)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 การรับรู้ตราสินค้า เป็นตัวแปรที่ส่งผลโดยรวมต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิคมากที่สุด เนื่องจาก การรับรู้ตราสินค้าเกี่ยวข้องกับการจดจำตราสินค้า (brand recognition) ซึ่งช่วยให้ผู้บริโภคสามารถระลึกถึงตราสินค้าต่าง ๆ ได้ในเงื่อนไขที่แตกต่างกัน (Wonglorsaichon, and Sathainrapabayut, 2008) ซึ่งตราสินค้านั้นเต็มไปด้วยการรับรู้ ดังนั้น กลยุทธ์สำคัญในการสร้างตราสินค้าคือ การสร้างภาพลักษณ์ให้กับตราสินค้าเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถจดจำได้ สอดคล้องกับ เคลเลอร์ (Keller, 2003) ที่พบว่า ภาพลักษณ์ของตราสินค้ามีบทบาทอย่างมากต่อการรับรู้ของผู้บริโภค ตราสินค้าที่ประสบความสำเร็จมักสร้างสรรค์คุณค่าที่เหนือว่าให้กับผู้บริโภค และสามารถแบ่งแยกตัวเองออกจากคู่แข่งได้โดยสิ้นเชิง การสร้างสรรค์คุณค่าของตราสินค้านั้นควรมุ่งเน้นประโยชน์ใช้สอยที่ผู้บริโภคคาดหวังจากผลิตภัณฑ์นั้น ๆ เป็นสำคัญจึงจะสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Keller, 2003) ผู้ผลิตเครื่องสำอางออร์แกนิคจึงจำเป็นต้องทราบความต้องการของผู้บริโภคก่อนที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ใด ๆ เนื่องจาก ความต้องการของผู้บริโภคจะเป็นเครื่องดึงดูดใจให้ผู้บริโภคเกิดความตั้งใจเลือกใช้ผลิตภัณฑ์นั้นในที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของคุณค่าตราสินค้า (brand equity) ของ แอเกอร์ (Aaker, 1991) และ เคลเลอร์ (Keller, 2003) ที่กล่าวถึง คุณค่าเพิ่มที่ตราสินค้ามอบให้กับผลิตภัณฑ์ ตราสินค้าที่โดดเด่นช่วยส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์สร้างชื่อได้โดยง่าย (Aaker, 1996) ในมุมมองของผู้บริโภค คุณค่าตราสินค้าเปรียบเสมือนแหล่งข้อมูลสำคัญที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค ทั้งนี้ผู้ประกอบการที่สร้างการรับรู้ในแง่ดี (good perceptions) ให้กับผู้บริโภคได้มากกว่าย่อมมีโอกาสที่ดีกว่าหากผู้บริโภคต้องเลือกกลับมาซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์นั้นในอนาคต ผู้ประกอบการที่มีคุณค่าตราสินค้าสูงย่อมสามารถสร้างผลกำไรได้จากการกำหนดราคาสินค้าที่สูงเป็นพิเศษ (premium pricing) หรือลดต้นทุนจากกิจกรรมส่งเสริมการขายลงได้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริโภคกลุ่มนี้จะมองข้ามกิจกรรมส่งเสริมการขาย และให้ความสำคัญกับเครื่องสำอางออร์แกนิคของตราสินค้านั้น ๆ มากกว่า (Aaker, 1991)

การสร้างการรับรู้ตราสินค้าผ่านคุณค่าตราสินค้านั้นถือเป็นการสร้างแหล่งข้อมูล สำคัญที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค ผู้ประกอบการเครื่องสำอางออร์แกนิคที่สร้างการรับรู้ในแง่ดี (good perceptions) ให้กับผู้บริโภคได้มากกว่าย่อมมีโอกาสที่ดีกว่าหากผู้บริโภคต้องเลือกกลับมาซื้อหรือใช้

ผลิตภัณฑ์ในอนาคต (Aaker, 1991) เช่นเดียวกับ แอชตัน และคนอื่น ๆ (Ashton et al. 2010) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้คุณค่าและความตั้งใจที่จะรับประทานอาหารเย็นในร้านอาหารของโรงแรมในประเทศไทย การรับรู้คุณค่าขึ้นอยู่กับการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า การรับรู้คุณภาพตราสินค้า รวมถึงการรับรู้ราคาที่จ่ายออกไป ซึ่งทั้งสามปัจจัยล้วนมีผลต่อความตั้งใจใช้บริการร้านอาหารของกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ เคลเลอร์ (Keller, 2003) ที่อธิบายว่า ตราสินค้าที่มีคุณค่าสูงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขัน ช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจในตราสินค้า (brand knowledge) และช่วยกระตุ้นให้ผู้บริโภคตอบสนองกับตราสินค้ามากขึ้น ความได้เปรียบของตราสินค้าที่มีคุณค่าสูง คือ ความได้เปรียบในการตั้งราคา เนื่องจาก ตราสินค้าเหล่านี้สามารถตั้งราคาได้สูงกว่าตราสินค้าอื่น ๆ รวมถึงโอกาสในการสร้างยอดขาย และส่วนแบ่งทางการตลาดที่เหนือกว่า ขณะเดียวกันก็ลดความสูญเสียที่อาจเกิดจากการแข่งขันลงได้ (Bendixen, Bukasa, and Abratt, 2004)

ส่วนประสมทางการตลาด มีอิทธิพลเป็นอันดับสองต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค เนื่องจาก กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคนั้นเริ่มต้นจากปัจจัยแวดล้อมส่วนบุคคล และการดำเนินการทางการตลาดขององค์กรธุรกิจ สอดคล้องกับแนวคิดแบบจำลองสิ่งกระตุ้นและการตอบสนอง (stimulus-response model) และ แนวคิดกล่องดำ (black box approach) (Kotler et al. 2004) ที่ส่วนหนึ่งกล่าวถึงสิ่งกระตุ้นที่ทำให้ผู้บริโภคตระหนักถึงความต้องการของตนจากกระบวนการทางการตลาด ขณะที่การศึกษาของ เวนเบอร์ก และ โครเบอร์-รีล (Kroeber-Riel, and Weinberg, 2003) ที่กล่าวถึง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดอันมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคเช่นกัน ส่วนประสมทางการตลาด สามารถควบคุมได้ ซึ่งองค์กรใช้ร่วมกันเพื่อสนองความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย (Kotler, 2003) ส่วนประสมทางการตลาด ถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารการตลาด การจะทำให้การดำเนินงานของกิจการสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับการปรับปรุง และความสัมพันธ์ที่เหมาะสมของส่วนประสมทางการตลาดเหล่านี้ ซึ่งส่วนประสมทางการตลาดนั้นเราถือว่าเป็นปัจจัยที่สามารถควบคุมได้ เราสามารถเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมเพื่อทำให้กิจการอยู่ได้

การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิคนั้นมีความเกี่ยวข้องกับส่วนประสมทางการตลาดในหลายปัจจัย อาทิเช่น ผลการศึกษาของ ฟูน และคนอื่น ๆ (Voon et al. 2011) พบว่า ผลิตภัณฑ์อาหารออร์แกนิคนั้นมักมีราคาสูงกว่าผลิตภัณฑ์อาหารทั่วไปในท้องตลาด อย่างไรก็ตาม ราคาที่สูงนั้นไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่ลดทอนความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคแต่อย่างใด หรือในอีกมุมหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ผลิตภัณฑ์อาหารออร์แกนิคนั้นให้ความรู้สึกใกล้เคียงกับสินค้าหรูหรา หรือ สินค้าราคาแพง (luxury goods) เนื่องจาก ราคาที่สูงบ่งบอกถึงคุณภาพ และสถานะทางสังคมของผู้บริโภค (social esteem) (Govindasamy et al. 2001) ผลการศึกษาของ เจิน และ แมนโซริ (Zhen, and Mansori, 2012) พบว่า การให้ข้อมูลผ่านนิตยสาร หนังสือพิมพ์และ รายการโทรทัศน์ มีประสิทธิภาพอย่างมากต่อการสร้างการตระหนักรู้ในอาหารออร์แกนิครวมถึงกระตุ้นให้เกิดความตั้งใจซื้ออาหารออร์แกนิคในผู้บริโภควัยรุ่นหญิงในประเทศมาเลเซีย เช่นเดียวกับ ผลการศึกษาของ ซอง และคนอื่น ๆ (Song et al. 2016) ที่พบว่า การให้ข้อมูลที่เหมาะสมทั้งจากภาครัฐและเอกชน จะส่งผลให้ผู้บริโภครับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ได้อย่างถูกต้อง และนำไปสู่การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ในที่สุด

นอกจากให้ข้อมูลอันเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการตลาดแล้ว ช่องทางการจัดจำหน่ายยังมีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิคของผู้บริโภคในอีกทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้ ผลการศึกษาของอาเม็ด และจูดิ (Ahmed, and Judhi, 2010) พบว่า ผู้บริโภคชาวมาเลเซียในเขต Klang Valley สามารถหาซื้ออาหารออร์แกนิคได้โดยง่ายเนื่องจากมีผู้จัดส่งสินค้าในพื้นที่จำนวนมาก ทำให้ผู้บริโภคเต็มใจที่จ่ายซื้อผลิตภัณฑ์ดังกล่าว เนื่องจากความสะดวกในการได้มาเพื่อการบริโภคนั่นเอง แต่ในทางกลับกัน หากผลิตภัณฑ์สามารถเข้าถึงหรือหาซื้อได้ยากจะส่งผลทางลบต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ ซี และแมนโซริ (Zhen, and Mansori, 2012) พบว่า การหาซื้ออาหารออร์แกนิคในบางพื้นที่ของประเทศมาเลเซียนั้นทำได้ยาก และกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารออร์แกนิคของผู้บริโภค (Voon et al. 2011)

ทัศนคติของผู้บริโภค มีอิทธิพลต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค เพราะว่า ทัศนคติ หรือความเชื่อมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค โดยสอดคล้องกับแนวคิดของทองเลต และคนอื่น ๆ (Tonglet et al. 2004) ที่เสนอว่า การตัดสินใจนั้นจะเป็นไปตามพฤติกรรมที่เชื่อมโยงต่อทัศนคติส่วนบุคคลของผู้บริโภคเอง ซึ่งพฤติกรรมความตั้งใจนั้นเป็นไปตามการกระทำของแต่ละบุคคลสามารถเกิดได้จากอิทธิพลของทัศนคติที่ส่งผลไปถึงการแสดงออกของพฤติกรรมนั้น ผู้บริโภคมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมใด ๆ เมื่อพวกเขามีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้นจนนำไปสู่ความตั้งใจที่จะก่อพฤติกรรมนั้นในที่สุด (Ajzen, 1991) ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของนักวิจัยหลายท่าน Chen and Chai (2010); Cowan and Kinley (2014); Zheng and Chi (2015) ที่พบว่า ทัศนคติมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (eco-friendly apparel) ในทำนองเดียวกัน ความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมนั้นก็มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคเช่นเดียวกัน (Umberson, 2008; Vazifehdoust, et al. 2013) เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ โจห์ และ บูล์ล่า (Johe, and Bhullar, 2016) ที่พบว่า ทัศนคติของผู้บริโภคมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภค ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า ทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ทีเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิคนั้น หมายถึง ทัศนคติเชิงบวกที่ผู้บริโภคมีต่อผลิตภัณฑ์ด้วย ขณะเดียวกัน ความไว้วางใจยังทำหน้าที่เชื่อมสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจ และความผูกพันของผู้บริโภคในอีกทางหนึ่ง (trust mediates satisfaction-commitment link) (Ulaga, and Eggert, 2004) ผลการศึกษาของ ราชิด (Rashid, 2009) ยังพบอีกว่า พฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นผลมาจากความตั้งใจของบุคคลที่มีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าผลิตภัณฑ์ทั่วไป

การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค มีอิทธิพลเป็นอันดับสองต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค เนื่องจาก คุณค่าสำคัญของเครื่องสำอางออร์แกนิค คือ คุณภาพอันเกิดจากประสิทธิภาพ และความเสมอต้นเสมอปลาย ตลอดจนความปลอดภัยในการใช้งานเครื่องสำอางนั้น ๆ ทั้งนี้ แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอาง เป็นการรับรู้ถึงคุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์เทียบกับราคา คือ ความรู้สึกคุ้มค่าต่อราคาที่ผู้บริโภคมอบให้กับผลิตภัณฑ์ (Sweeney, and Soutar, 2001) สอดคล้องกับแนวคิดของ บาธ และเรดดี้ (Bhat, and Reddy, 1998) ที่เสนอว่า มูลค่าของผลิตภัณฑ์นั้นไม่ได้ครอบคลุม

เพียงแค่คุณภาพและราคาของผลิตภัณฑ์เท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงมูลค่าด้านอารมณ์ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึง ชื่อเสียง และความรู้สึก ซึ่งคุณค่าส่วนใหญ่นั้นมักเป็นคุณค่าที่ไม่สามารถจับต้องได้ สอดคล้องกับแนวคิดของแมคดักกลาส และเลเวสคิว (McDougall, and Levesque, 2000) กล่าวว่า การรับรู้คุณค่าจะเกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภคเปรียบเทียบผลประโยชน์ ที่ได้รับกับราคาที่จ่ายไป โดยการรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับอาจแตกต่างกันไปตามแต่ละสถานการณ์หรือตามแต่ละบุคคล โดยผู้บริโภคแต่ละคนอาจจะรับรู้คุณค่าของสินค้าและบริการอย่างเดียวกันแตกต่างกันออกไปก็เป็นได้ (Eggert, and Ulaga, 2002) ผลการวิจัยสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ยิน และคนอื่น ๆ (Yin et al. 2010) พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิค เนื่องจากผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่มีข้อมูลการใช้สารเคมีในผลิตภัณฑ์ โดยการรับรู้คุณค่าด้านความปลอดภัยมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำของผู้บริโภค (Chen, 2011) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าประเภทเครื่องสำอางที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในกระบวนการตัดสินใจมากเป็นพิเศษ (Siu, and Wong, 2002) และอาจหลีกเลี่ยงที่จะซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิคบางอย่าง หากผลิตภัณฑ์นั้นไม่ได้ติดฉลากรับรองมาตรฐานที่ชัดเจน (Ainunnazlee, Aini, and Muhammad, 2012)

สรุป

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค สรุปได้ว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกปัจจัย ทั้งการตอบสนองของผู้บริโภค ส่วนประสมทางการตลาด การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ทัศนคติของผู้บริโภค และ การรับรู้ตราสินค้า โดยเครื่องสำอางออร์แกนิคมีการรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์และไว้วางใจถึงความปลอดภัยในการใช้งานผลิตภัณฑ์ในระดับมาก ดังนั้นการประชาสัมพันธ์สินค้าและการทำการตลาดจะช่วยให้ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิคสามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้ง่ายและกว้างขวางขึ้น ส่วนการรับรู้ตราสินค้า มีอิทธิพลโดยรวมต่อการตอบสนองของผู้บริโภค มากที่สุด รองลงมาคือ ส่วนประสมทางการตลาด ทัศนคติของผู้บริโภค และ การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อการตอบสนองของผู้บริโภค พบว่า การรับรู้ตราสินค้ามีอิทธิพลโดยรวมต่อการตอบสนองของผู้บริโภค มากที่สุด รองลงมาคือ ทัศนคติของผู้บริโภค ขณะที่ส่วนประสมทางการตลาด และ การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ส่งผลทางอ้อมต่อการตอบสนองของผู้บริโภค เท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ระดับของปัจจัยการตอบสนองของผู้บริโภค ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ปัจจัยการรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ปัจจัยทัศนคติของผู้บริโภค และปัจจัยการรับรู้ตราสินค้า ตามลำดับอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทำให้เห็นว่าเครื่องสำอางออร์แกนิคที่มีส่วนผสมจากธรรมชาติและกระบวนการการผลิตที่ปราศจากการใช้สารเคมีโดยสิ้นเชิง ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเป็นอย่างมาก

ผู้บริโภคมีการรับรู้และการตอบสนองที่ดีต่อสินค้าประเภทนี้ แต่ยังมีจุดอ่อนด้านการประชาสัมพันธ์และการทำตลาด ดังนั้น ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิคต้องคำนึงถึงช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด ซึ่งมีทั้งรูปแบบดั้งเดิม และรูปแบบออนไลน์ให้เลือกจำนวนมาก โดยต้องเลือกให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย พยายามศึกษากลุ่มเป้าหมายอย่างละเอียด เพื่อได้วางแผนว่าควรจะเข้าถึงผู้บริโภคด้วยเนื้อหาแบบใด หรือด้วยช่องทางไหนจึงจะเหมาะสมที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 อิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาด การรับรู้คุณค่าของเครื่องสำอางออร์แกนิค ทัศนคติของผู้บริโภค และการรับรู้ตราสินค้าที่มีต่อการตอบสนองของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิค พบว่า การรับรู้ตราสินค้า คือจุดเริ่มต้นสำคัญของการตอบสนองหรือการซื้อของผู้บริโภค หากปราศจากซึ่งการรับรู้ว่าตราสินค้าของผู้ประกอบการมีตัวตน ทำให้ยากที่จะพัฒนาความสัมพันธ์กับลูกค้าในขั้นต่อ ๆ ไป ดังนั้น ผู้ประกอบการต้องทำให้ผู้บริโภครับรู้ตราสินค้า โดยการนำเสนอภาพลักษณ์หรือจุดยืนที่แตกต่างจากคู่แข่งให้ผู้บริโภคเห็นอย่างชัดเจน และสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้บริโภคแยกแยะตราสินค้าของผู้ประกอบการออกจากคู่แข่งที่มีจำนวนมากให้ได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์ทางการตลาดของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิคเพื่อการแข่งขันในตลาดโลก

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของผู้ประกอบการจากการนำเข้าผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางออร์แกนิคจากต่างประเทศ

References

Aaker, D. A. (1991). *Managing brand equity: Capitalizing on the value of a brand name*. New York: The Free Press.

Aaker, D. A. (1996). Measuring brand equity across products and markets. *California Management Review,* 38(3).

Ahmed, S. N. B., & Judhi, N. (2010). Organic food: A study on demographic characteristics and factors influencing purchase intentions among consumers in Klang Valley. *International Journal of Business and Management,* 5(2), 105-118.

Ainunnazlee, M. A., & Aini, M. S. (2012). *Demographic profile and purchasing pattern of organic cosmetic products.*

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes,* 50(2), 179-211.

Ashton, A. S., Scott, N., Solnet, D., & Breakey, N. (2010). Hotel restaurant dining: The relationship between perceived value and intention to purchase. *Tourism and Hospitality Research,* 10(3), 206-218.

Bendixen, M., Bukasa, K. A., & Abratt, R. (2004). Brand equity in the business-to-business market. *Industrial Marketing Management,* 33(5), 371-380.

Bhat, S., & Reddy, S. K. (1998). Symbolic and functional positioning of brands. *Journal of Consumer Marketing,* 15(1), 32-43.

Chen, M. F. (2011). The joint moderating effect of health consciousness and healthy lifestyle on consumers' willingness to use functional foods in Taiwan. *Appetite,* 57(1), 253-262.

Chen, T. B., & Chai, L. T. (2010). Attitude towards the environment and green products: consumers' perspective. *Management Science and Engineering,* 4(2), 27.

Cowan, K., & Kinley, T. (2014). Green spirit: consumer empathies for green apparel. *International Journal of Consumer Studies,* 38(5), 493-499.

Eggert, A., & Ulaga, W. (2002). Customer perceived value: a substitute for satisfaction in business markets? *Journal of Business & industrial marketing,* 17(2/3), 107-118.

Govindasamy, R. et al. (2001). *Empirically evaluating consumer characteristics and satisfaction with organic products.* New Jersey: Department of Agricultural, Food and Resource Economics, The State University of New Jersey.

Johe, M. H., & Bhullar, N. (2016). To buy or not to buy: The roles of self-identity, attitudes, perceived behavioral control and norms in organic consumerism. *Ecological Economics*, 128, 99-105.

Kasikorn Research Center. (2018). *Beauty business market is still nice, a winning trading Business*. Retrieved August 12, 2019, from https//www.kasikornbank.com.th/business/ sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/ Documents/Beauty-Business_Trend.pdf

Keller, K. L. (2003). Brand synthesis: The multidimensionality of brand knowledge. *Journal of Consumer Research,* 29(4), 595-600.

Kline, R. B. (2005). *Principle and practice of structural equation modeling***.** NY: Guilford.

Kotler, P. (2003). *Marketing for hospitality and tourism*. New Jersey: Prentice Hall

Kotler, P., Armstrong, G., Saunders, J., & Wong, V. (2004). *Consumer behavior* (5th ed.). Prentice Hall.

Marketeer. (2018). *Thai women do not stop beautiful, the beauty market does not stop growing.* Retrieved August 23, 2019, from https://marketeeronline.co/archives/17541

McDougall, G. H., & Levesque, T. (2000). Customer satisfaction with services: Putting perceived value into the equation. *Journal of Services Marketing,* 14(5), 392-410.

Phawanthaksa. (2019). *2019 Golden opportunity for cosmetics and skin care businesses* Retrieved August, 12, 2019 from https://www.smartsme.co.th/content/218721

Rashid, N. R. N. A., Jusoff, K., & Kassim, K. M. (2009). Eco-Labeling Perspectives amongst Malaysian Consumers/ LES PERSPECTIVES DE L'ECO- ETIQUETAGE CHEZ LES CONSOMMATEURS MALAISIENS. *Canadian Social Science,* 5(2), 1.

Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online,* 8(2), 23-74.

Siu, N., & Wong, Y. (2002). The impact of product-related factors on perceived product safety. *Marketing Intelligence & Planning,* 20(3), 185-194.

Song, B. L., Safari, M., & Mansori, S. (2016). The marketing stimuli factors influencing consumers' attitudes to purchase organic food. *International Journal of Business and Management,* 11(10), 109-119.

Sweeney, J. C., & Soutar, G. N. (2001). Consumer perceived value: The development of a multiple item scale. *Journal of Retailing,* 77(2), 203-220.

Thansettakij. (2018). Beauty business 2019, trend "Nature" so hot. *Thansettakij newspaper* 3(415), 4-7.

Tonglet, M., Phillips, P. S., & Read, A. D. (2004). Using the Theory of Planned Behavior to investigate the determinants of recycling behavior: a case study from Brixworth, UK. *Resources, Conservation and Recycling,* 41(3), 191-214.

Ulaga, W., & Eggert, A. (2004). Relationship value and relationship quality: Broadening the nomological network of business-to-business relationships. *European Journal of Marketing,* 40(3/4), 311-327.

Umberson, K. (2008) . *Environmentally friendly purchase intentions: Debunking the misconception behind apathetic consumer attitudes*. University of North Texas.

Vazifehdoust, H., Taleghani, M., Esmaeilpour, F., & Nazari, K. (2013). Purchasing green to become greener: Factors influence consumers' green purchasing behavior. *Management Science Letters,* 3(9), 2489-2500.

Voon, J. P., Ngui, K. S., & Agrawal, A. (2011). Determinants of willingness to purchase organic food: An exploratory study using structural equation modeling. *International Food and Agribusiness Management Review,* 14(2), 103-120.

Kroeber-Riel, W., & Weinberg, P. (2003). Konsumentenverhalten. Germany: Vahlen.

Wonglorsaichon, P., & Sathainrapabayut, P. (2008). Brand perception and brand equity of baby accessory products in working moms 'perspective. *International Review of Business Research Papers,* 4(1), 385-395.

Zhen, J. S., & Mansori, S. (2012). Young female motivations for purchase of organic food in Malaysia. *International Journal of Contemporary Business Studies,* 3(5), 61-72.

Zheng, Y., & Chi, T. (2015). Factors influencing purchase intention towards environmentally friendly apparel: An empirical study of US consumers. *International Journal of Fashion Design, Technology and Education,* 8(2), 68-77.

สันติวัฒนธรรมในพรรคการเมืองเพื่อเสริมสร้างกระบวนการปรองดอง: กรณีศึกษาพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทย*

Culture of Peace in Political Parties to Strengthen the National Reconciliation Process: Case Studies of Democrat Party and Phue Thai Party

[1]อภิญญา ดิสสะมาน และ ชลัท ประเทืองรัตนา

[1]Apinya Tissamana and Chalat Pratheuangrattana

[1]สถาบันพระปกเกล้า

[1]King Prajadhipok's institute, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email:apinya@kpi.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง "สันติวัฒนธรรมในพรรคการเมืองเพื่อเสริมสร้างกระบวนการปรองดองของประเทศ" มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการคือ 1) เพื่อค้นหาทุนทางสันติวัฒนธรรมในพรรคการเมืองไทยโดยเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทย 2) เพื่อสำรวจสันติวัฒนธรรมของพรรคการเมืองที่ได้มาประยุกต์ใช้เพื่อเกิดกระบวนการขับเคลื่อนการปรองดองและ และ 3) เพื่อให้มีข้อเสนอแนะทางนโยบายในการใช้สันติวัฒนธรรมกับการแก้ไขปัญหาการเมืองการปกครอง โดยมีวิธีวิทยาและขอบเขตของการวิจัยเป็นงานวิจัยแบบ Mixed –Method ผสมระหว่างปริมาณและคุณภาพ ซึ่งผลวิเคราะห์ที่ได้เชิงปริมาณและผลวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มเป้าหมายในงานวิจัยคือ นักการเมืองที่อยู่ในพรรคขณะนั้น, ผู้นำพรรคการเมืองตามภูมิภาค, นักวิชาการและประชาชนทั่วไป

ผลการวิจัย โดยผลวิเคราะห์พบประเด็นที่สำคัญคือ ผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าทั้งสองพรรคมีองค์ประกอบของทุนทางสันติวัฒนธรรมทั้งสองพรรคในรูปแบบที่แตกต่างกัน ผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าต้นทุนสันติวัฒนธรรมขอแงสองพรรคเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายพรรคและการได้มาซึ่งคะแนนเสียงเลือกตั้ง และผลตามวัตถุประสงค์ในข้อที่ 3 คือการมีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายพรรค แม้พรรคการเมืองจะมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันไปตามแบบแผนที่พรรคถือปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ตัวชี้วัดสันติวัฒนธรรมและต้นทุนทางสันติวัฒนธรรมจะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการอยู่ร่วมกันของพรรคการเมืองบนความแตกต่างและสามารถนำไปสู่การค้นหากระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายของพรรคควรเน้นส่งเสริมสันติวัฒนธรรมและประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ และต้องเห็นคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความต้องการของประชาชนเป็นที่ตั้ง

คำสำคัญ: สันติวัฒนธรรม; พรรคประชาธิปัตย์; พรรคเพื่อไทย; การปรองดอง

---

*Received October 9, 2021; Revised November 19, 2021; Accepted December 20, 2021

Abstract

The research article " Cultures of Peace in Political Parties for the Reconciliation Process in Thailand" consists of three objectives: 1) to look for the culture of peace in the Thai political parties, specifically Democratic Party and Pheu Thai Party; 2) to explore the Thai political parties' implementations to achieve the reconciliation process based on the peace culture, and 3) to provide the guidelines on the policy of the culture of peace for solving political and administrative issues in Thailand. The research is conducted with a mixed method, the combination of quantity and quality research methodology. The quantitative and qualitative results are analyzed. The subjects of the research include the politicians who are the members of the political parties, the regional leaders of the political parties, academics, and the public.

The analysis leads to these following results according to the three objectives: 1) both Thai political parties own the different forms of the peace cultures; 2) the peace culture of each Thai political party is the important factor in driving the party policy and obtaining electoral votes; and 3) the guidelines are to be applied to the party policies. Although both political parties own different political ideologies and practices, the indicators of their peace cultures can be reflected through the process of coexistence between them. Their differences may lead to conflicts of interests and probably result in the solutions for political conflicts in Thailand. A political party's policies should aim to promote the peace culture and quality democracy while valuing human dignity and people's needs.

Keywords: Culture of Peace; Democrat Party; Phue Thai Party; Reconciliation

บทนำ

วิกฤตการณ์ทางการเมืองไทยดำรงอยู่ยาวนานถ้านับตั้งแต่หลังรัฐประหาร พ.ศ. 2549 ซึ่งดำรงอยู่เกือบ 20 ปี และการลดวงจรความขัดแย้งทางการเมืองที่ถูกผลิตซ้ำขึ้นมาจนเป็นวัฒนธรรมการต่อสู้บนถนนของประชาชนเพื่อเรียกร้องความถูกต้องในสิ่งที่แต่ละฝ่ายยึดมั่น จำเป็นต้องศึกษาถึงรากเหง้าวัฒนธรรมของการสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้น หมายถึงกระบวนการสำรวจทุนทางสันติวัฒนธรรม (culture of peace) ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างสันติวัฒนธรรมที่ต้องผสมผสารระหว่างจินตนาการในการอยู่ร่วมกันในอนาคตพร้อมไปด้วยกันกับเผชิญหน้าและเรียนรู้กับความจริงที่เกิดขึ้น (De Reviara, 2009) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการทางการเมืองและความขัดแย้งทางการเมือง (political conflict) โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ที่เติบโตมาในสภาพสังคมที่แตกต่างกัน คนรุ่นเก่าอาจจะมีประสบการณ์พิเศษหรือผ่านการต่อสู้ในทางการเมือง การทำ

สงครามหรือการกู้เศรษฐกิจจนนำความสงบสุขมาสู่สังคม บุคคลกลุ่มนี้ย่อมมีค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคมที่เชื่อมั่นว่าเป็นสิ่งถูกต้องและควรดำเนินต่อไป แต่เมื่อเวลาผ่านไป เมื่อคนรุ่นใหม่เกิดขึ้น พวกเขาเหล่านั้นก็มีโลกทัศน์ค่านิยมและบรรทัดฐานต่างจากที่เคยมีมาในอดีต ความแตกต่างด้านประสบการณ์ระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่าจึงเป็นประเด็นปัญหาและแสดงออกมาเป็นรูปธรรมในแง่ของพฤติกรรม (Theravekin, 2014) สถาบันทางการเมือง ได้แก่ สถาบันพรรคการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มพรรคการเมืองที่มีความเคลื่อนไหวอย่างเข้มข้นและเป็นตัวแปรสำคัญในการเปลี่ยนผ่านการเมืองไทย โดยเฉพาะในยุคหลังที่กลุ่มพรรคการเมืองบางพรรคมีความพยายามที่จะจัดการกับสถานการณ์ทางการเมืองและมีความพยายามรวมกลุ่มก้อนของพลังประชาชนเพื่อการรวมตัวแสดงพลังในการคานอำนาจเพื่อให้เกิดวิถีทางที่เปลี่ยนแปลงไปของการเมืองไทย ซึ่งขบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นมักจะเกิดจากการขับเคลื่อนของกลุ่มสถาบันทางการเมือง แน่นอน สถาบันพรรคการเมืองเป็นหนึ่งในสถาบันทางการเมืองที่มีส่วนขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงประชาธิปไตยไทยอยู่เสมอมา

Huntington (1993) ได้เขียนไว้ใน The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century ว่ากระแสประชาธิปไตยซึ่งเขาเรียกว่า “คลื่นลูกที่สาม” นี้เป็นไปตามกรอบ ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) ที่มีลักษณะการพัฒนาเป็นเส้นตรงและจะมีความก้าวหน้าเป็นลำดับ สำหรับพรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองหนึ่งที่เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่มีหลักการ ความคิด ความเชื่ออุดมการณ์ที่มีลักษณะเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวกันของหลักการประชาธิปไตย เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองร่วมกัน โดยมีจุดประสงค์ในการที่จะเป็นรัฐบาล และนำอุดมการณ์ของพรรคของตนไปกำหนดเป็นนโยบายและนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติ พรรคการเมืองจึงมีบทบาทสำคัญในประเทศไทยอาจจะเรียกได้ว่ามียุคสมัยหนึ่งที่ประเทศไทยเข้าสู่ระบบ 2 พรรคการเมืองใหญ่คือ พรรคเพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์ โดยทั้งสองพรรคได้ให้ผลัดกันเป็นรัฐบาลและได้ทำให้เห็นมุมมองทางการเมืองและแนวคิดเรื่องการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองของทั้งสองพรรคผ่านนโยบายในช่วงที่ผู้นำพรรคเป็นรัฐบาล และสะท้อนให้เห็นว่าเจตจำนงของพรรคทั้งสองมีความต้องการหลุดจากวงจรความขัดแย้งรุนแรงทางการเมือง โดยประเด็นนี้ งานวิจัยนี้จึงสำรวจสันติวัฒนธรรมในพรรคการเมืองทั้งสองพรรค

แนวคิดที่นำมาวิจัย คือ แนวคิดเรื่องสันติวัฒนธรรม หมายถึง แนวทางการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคมทั้งที่มีวัฒนธรรมเดียวกันหรือต่างวัฒนธรรมบนหลักการพื้นฐานของความเมตตากรุณา มีความเจริญงอกงามพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องลักษณะของสันติวัฒนธรรม เป็นเรื่องของคุณค่า ทัศนคติ พฤติกรรม และวิถีชีวิต ที่ไม่ใช้ความรุนแรง เป็นเรื่องของความใกล้ชิดกลมกลืนกันของลักษณ์ ทัศนคติ คุณค่า ความเชื่อ และแบบแผนการปฏิบัติในการใช้ชีวิต เป็นเรื่องของการป้องกันจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการคลี่คลายเหตุปัจจัยของปัญหาโดยไม่เผชิญหน้า เป็นภูมิคุ้มกันไม่ให้ใช้ความรุนแรงในสังคม โดยกระบวนการสร้างสันติวัฒนธรรม มนุษย์ต้องสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นกับเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคม และสร้างธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมถึงกฎกติกาในสังคมให้เอื้อต่อบรรยากาศของสันติและความปรองดองสมานฉันท์ องค์การสหประชาชาติ ได้ให้คำจำกัดความของสันติ

วัฒนธรรมคือ 1) กระบวนการบูรณการในการป้องกันความรุนแรงหรือความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการศึกษาสันติวิธี 2) การส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน 3) การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ร่วมกัน 4) ความเท่าเทียมระหว่างหญิงชาย 5) การมีส่วนร่วมในประชาธิปไตย 6) การยอมรับกันได้ และ7) การลื่นไหลของข้อมูลข่าวสาร และทั้งหมดนี้คือ ตัวชี้วัดเรื่องของสันติวัฒนธรรมมีความสำคัญในการศึกษาวิเคราะห์การค้นหาทุนทางสันติวัฒนธรรมของพรรคการเมืองทั้งสองพรรค ว่าการมีองค์ประกอบเรื่องสันติวัฒนธรรมภายในพรรคนั้นสามารถทำให้ลดความขัดแย้งรุนแรงทางการเมืองไทย

แนวคิดเรื่องกระบวนการปรองดอง Rosoux (2009) อธิบายว่า วิธีการ (Approach) ในการสร้างความสมานฉันท์ สามารถจำแนกแนวทางได้เป็น 2 แนวทางคือ เน้นโครงสร้าง (Structures and Institution) และการสร้างความสัมพันธ์ (Relationships) 1.วิธีการเน้นโครงสร้างและสถาบัน ด้วยการสร้างหรือจัดตั้งสถาบันขึ้นมาเพื่อลดมุมมองด้านลบต่อกัน ซึ่งกลไกดังกล่าวจะทำให้คู่กรณีไม่ว่าจะในประเทศเดียวกันหรือระหว่างประเทศได้มีช่องทางที่เป็นทางการในการสื่อสารระหว่างกัน 2.วิธีเน้นการสร้างความสัมพันธ์ แม้ว่าจะสร้างกลไกขึ้นมาภายหลังจากความขัดแย้ง แต่การสร้างความสัมพันธ์อาจยังไม่เกิดขึ้นระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง และยังไม่เพียงพอสำหรับการจัดการความขัดแย้งที่ยืดเยื้อเรื้อรัง ซึ่งต้องเกิดจากการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทัศนคติ อารมณ์ร่วมกันระหว่างผู้คนในสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การให้อภัย (Forgiveness) ในอนาคต จากหลักการดังกล่าวพบ ว่า พรรคการเมืองเป็นหนึ่งในสถาบันทางการเมือง และเป็นตัวแปรสำคัญในการเสริมสร้างความขัดแย้งทางการเมืองหรือส่งเสริมกระบวนการสร้างความปรองดองของประเทศ ถ้าพรรคการเมืองมีต้นทุนทางสันติวัฒนธรรมเข้มข้นจะส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบสันติวิธีในเชิงโครงสร้าของงระบบการเมืองไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อค้นหาทุนทางสันติวัฒนธรรมในพรรคการเมืองไทย โดยเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคเพื่อไทย

2. เพื่อสำรวจสันติวัฒนธรรมของพรรคการเมืองที่ได้มาประยุกต์ใช้เพื่อเกิดกระบวนการขับเคลื่อนการปรองดองของประเทศ

3. เพื่อให้ข้อเสนอแนะทางนโยบายในการใช้สันติวัฒนธรรมกับการแก้ไขปัญหาการเมืองการปกครองไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

สันติวัฒนธรรมในพรรคการเมือเพื่อเสริมสร้างกระบวนการปรองดองของประเทศ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed -Method Research) ประกอบด้วย งานวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research) งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key

Informants) เกี่ยวกับมีขอบเขตด้านเนื้อหาที่เกี่ยวกับประเด็นสันติวัฒนธรรมในพรรคการเมืองเพื่อเสริมสร้างกระบวนการปรองดองของประเทศ รวมถึงปัญหา อุปสรรค ผลกระทบทางสังคม แนวทางในการแก้ไขปัญหาของพรรคการเมืองเพื่อสร้างกระบวนการปรองดองของประเทศ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี โดยศึกษาจากข้อมูลที่เป็นเอกสาร (Document Research) ตำรา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความและเอกสารทางวิชาการ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวกับสันติวัฒนธรรมในพรรคการเมืองทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม ศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลในการวิเคราะห์ด้านสันติวัฒนธรรมในพรรคการเมือง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นนักการเมืองในพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทย นักการเมืองท้องถิ่น และภาคประชาชน โดยกำหนดขอบเขตในการศึกษาเป็นนักการเมืองและนักการเมืองท้องถิ่นที่ยังดำรงตำแหน่งในพรรคขณะนั้น และการกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการทำวิจัยเพื่อหากลุ่มตัวอย่างกระจายตามภูมิภาค 4 พื้นที่ได้แก่ 1) พื้นที่จังหวัดในภาคเหนือ 2) พื้นที่จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) พื้นที่จังหวัดในภาคกลาง 4) พื้นที่จังหวัดในภาคใต้ และ5) Focus group ผู้ทรงคุณวุฒิในพรรคการเมือง ซึ่งมีขอบเขตด้านประชากรคือ การกำหนดกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณและคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ พื้นที่ละ 60 คน จำนวน 5 พื้นที่ เป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 300 คน โดยใช้การวิเคราะห์โปรแกรม SPSS ในการวิเคราะห์และสัมภาษณ์ ผู้บริหารพรรคและผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการเรื่องสันติวัฒนธรรมและกระบวนการสร้างความปรองดอง จำนวน 20 คนของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทย และในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ปกป้องสิทธิในการให้ข้อมูลของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในงานวิจัยตามระเบียบของจริยธรรมวิจัยในมนุษย์

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสอบถาม (questionnaire) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการวางโครงสร้างการเก็บข้อมูลอย่างคร่าว ๆ เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้พัฒนาคำตอบเชิงโครงสร้างจากสิ่งที่เป็นความเข้าใจในระดับทั่วไป (Commonsense Perception) มาสู่การอธิบาย (Explanations) เกี่ยวกับเรื่องสันติวัฒนธรรมในพรรคการเมืองเพื่อเกิดกระบวนการปรองดองของประเทศ

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เชิงปริมาณจจากการตอบแบบสอบถามที่กระจายไปในพรรคการเมืองทั้งสองพรรคทั่วภูมิภาคโดยใช้สถิติ และนอกจากนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพแบบการวิเคราะห์ข้อมูล (Content Analysis) ที่ได้จากการวิจัย โดยนำเอาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และจัดระบบของข้อมูลที่ได้ และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาข้อมูล โดยนำเอาการตีความข้อมูล (Interpret) อย่างเป็นระบบจากข้อมูลที่ผ่านการจำแนกประเภท เพื่อให้ได้โครงสร้างการวิเคราะห์ที่มีคุณภาพที่นำมาใช้ในการนำเสนอข้อค้นพบการวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย ใช้การพรรณนาในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกภาพและเสียงมาประกอบการการวิเคราะห์การนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยมีกรอบในการนำเสนอ ได้แก่ (1) ผลการศึกษา นำเสนอนิยามสันติวัฒนธรรมในบริบทของพรรคการเมืองไทยเพื่อเสริมสร้างกระบวนการปรองดองของประเทศ โดยใช้หลักเกณฑ์ทางด้านตัวชี้วัดสันติวัฒนธรรม และทฤษฎีทางสังคมที่เกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างความปรองดองของประเทศ (2) การสรุปและอภิปรายผลการวิจัยเพื่อการนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปพัฒนาเป็นนโยบายและสร้างความเข้าใจพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการนิยาม “สันติวัฒนธรรม” ในการพัฒนาเรื่องกระบวนการปรองดองของประเทศต่อไป

ผลการวิจัย

สันติวัฒนธรรมในพรรคการเมืองเพื่อสร้างกระบวนการปรองดอง กรณีศึกษาพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทย ผลการวิจัยพบว่า

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อค้นหาทุนทางสันติวัฒนธรรมในพรรคการเมืองไทยพบว่า (1) พรรคประชาธิปัตย์มีองค์ประกอบของสันติวัฒนธรรมในพรรคดังตัวชี้วัดสันติวัฒนธรรมครบ 7 ตัวคือ ตัวชี้วัดที่ 1 ตัวชี้วัดด้านสิทธิมนุษยชนที่เท่าเทียมตัวชี้วัดที่ 2 ตัวชี้วัดด้านการพัฒนาที่มีส่วนร่วม ตัวชี้วัดที่ 3 ตัวชี้วัดด้านความเท่าเทียมทางเพศสภาพ ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา ตัวชี้วัดที่ 4 ตัวชี้วัดด้านการมีอิสระ/เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ ตัวชี้วัดที่ 5 ตัวชี้วัดความทนกันได้/ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ตัวชี้วัดที่ 6 ตัวชี้วัดด้านการสื่อสารสองทางเพื่อความเข้าใจและสันติ และตัวชี้วัดที่ 7 ตัวชี้วัดด้านการไม่ใช้ความรุนแรง และตัวชี้วัดที่โดดเด่นของพรรคประชาธิปัตย์คือ ตัวชี้วัดเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง (2) พรรคเพื่อไทยองค์ประกอบของสันติวัฒนธรรมในองค์ประกอบของสันติวัฒนธรรมในพรรคดังตัวชี้วัดสันติวัฒนธรรมครบ 7 ตัวคือ และตัวชี้วัดที่โดดเด่นของพรรคเพื่อไทยคือ ตัวชี้วัดเรื่องการเคารพในสิทธิและความเท่าเทียมของมนุษย์

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาถึงสันติวัฒนธรรมของพรรคการเมืองที่ได้มาประยุกต์ใช้เพื่อเกิดกระบวนการขับเคลื่อนการปรองดองของประเทศ พบว่า ตัวชี้วัดที่เกิดขึ้นในพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทยจากการวิจัยพบว่า ทั้งสองพรรคจะมีสันติวัฒนธรรมในหลักที่แตกต่างกันแต่การบริหารจัดการภายในพรรคมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงของพรรคเพื่อให้พรรคเป็นสถาบันสังคมเพื่อเป็นที่พึงของประชน ตัวอย่างเช่น พรรคเพื่อไทยมีนโยบายส่งเสริมสิทธิสตรี พรรคเพื่อไทยให้ความสำคัญต่อสตรีเพศ การยกระดับบทบาทระดับชาติ ส.ส.หญิง มีมากขึ้น มีนโยบายเรื่องของกองทุนบทบาทสตรี พรรคเพื่อไทยส่งเสริมว่า จะให้ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกในพรรคเพื่อไทย ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีให้มากขึ้น พิจารณาได้จาก ร่างข้อบังคับ พรรคปี 2561 ในบทเฉพาะกาล (2) ระบุว่า การสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งให้คำนึงถึงภูมิภาคและความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงด้วย ประกอบกับให้รับฟังความคิดเห็นของหัวหน้าสาขาพรรค ตัวแทนพรรคประจำจังหวัด และสมาชิกที่เกี่ยวข้องด้วย และพรรคประชาธิปัตย์เน้นเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในพรรค โดยเฉพาะการมีส่วน

ร่วมกับกระบวนการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในพรรคประชาธิปัตย์มีกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนในพรรคหลากหลายแบบ เช่น การให้มีการเลือกตั้งออนไลน์ ผ่าน application ในการเลือกตั้งหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2561 เป็นการใช้ E- Democracy ของพรรคเพื่อลดขั้นตอนปกติที่ยุ่งยากและสมาชิกบางคนอยู่ไกลจากพรรคเป็นต้น แต่พรรคเลือกที่จะใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและการเคารพบนความแตกต่างของสมาชิกพรรคในการเลือกตั้งหัวหน้าพรรค

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อมีข้อเสนอแนะทางนโยบายในการใช้สันติวัฒนธรรมกับการแก้ไขปัญหาการเมืองการปกครองไทย จากการสังเคราะห์ทั้งข้อมูลเอกสาร/สัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม พบว่า เรื่องสันติวัฒนธรรมของสองพรรคการเมืองที่เก่าแก่ของประเทศไทยพบว่า ในทางปฏิบัติแล้วพรรคการเมืองมีกระบวนการปรองดองสมานฉันท์อยู่เพื่อการแบ่งสรรปันส่วนผลประโยชน์และการพูดคุยปรึกษาหารือทั้งในพรรคและระหว่างพรรคการเมืองด้วยกัน เพื่อให้เกิดนโยบายที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนมากที่สุด การสะท้อนอัตลักษณ์สันติวัฒนธรรมของพรรคทั้งสองพรรคการเมืองที่อยู่คู่เมืองไทยมานาน และเป็นพรรคที่ค่อนข้างใหญ่ โดยศึกษาผ่านตัวชี้วัดเรื่องสันติวัฒนธรรมในครั้งนี้เป็นการสะท้อนวัฒนธรรมภายในพรรคทั้งสองว่ามีความยึดโยงกับสิ่งใดมากที่สุด กล่าวโดยสรุปคือ ทั้งสองพรรคคิดว่าความขัดแย้งเกิดจากความเหลื่อมล้ำทางโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมและการเมือง โดยทั้งสองพรรคเห็นตรงกันว่า สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนจำเป็นและต้องได้รับการตอบสนองเนื่องจากถ้าความจำเป็นพื้นฐานไม่สามารตอบสนองได้ประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นก็ไม่มีคุณภาพโดยสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องคุณภาพประชาธิปไตยเช่นกัน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ด้านสันติวัฒนธรรมและการสร้างกระบวนการปรองดองของพรรคการเมืองไทย มาจากการค้นพบตัวชี้วัดด้านสันติวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ ภายในพรรคการเมืองภายใต้กระบวนการวิจัยนี้และการนำจุดแข็งของพรรคการเมืองด้านสันติวัฒนธรรมไปพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เกิดพื้นที่สันติวิธี ดัง PEACEFUL POLITICAL PARTY MODEL

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อค้นหาทุนทางสันติวัฒนธรรมในพรรคการเมืองไทย พบว่าเป็นการสร้างต้นทุนสันติวัฒนธรรมในแนวราบที่สอดคล้องกับ SAT Model (The Structure Attitudinal Transaction Model) ตัวแบบของการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบในด้านสันติภาพ ประกอบด้วย**โครงสร้าง (Structure)** หมายถึงการที่พรรคการเมืองมีต้นทุนทางสันติวัฒนธรรม จะทำให้โครงสร้างทางการเมืองเปลี่ยนไปและหลุดพ้นไปจาการแก้ไขปัญหาแบบเดิม เช่น การเกิดรัฐประหารเพื่อหยุดความรุนแรงทางการเมือง เป็นต้น **ทัศนคติ (Attitudinal)** หมายถึงการที่ผู้บริหารพรรคการเมืองมีทัศนคติทางสันติวัฒนธรรมการบริหารจัดการภายในพรรคและระหว่างพรรคจะมีความขัดแย้งน้อยลง และ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลชั้นนำ (Transaction) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงจากผู้ที่มีอิทธิพลภายในพรรคมีความสำคัญ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงแบบสันติวิธี ทั้งหมดนี้ เป็นรูปแบบการเปลี่ยนแปลงสังคมพรรคการเมืองอย่างเป็นระบบในวิถีสันติวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในแนวราบหรือแนวนอน (Ricigliano, 2012) เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของสันติวัฒนธรรมทั้งสองพรรคที่สะท้อนผ่าน Model ในส่วนของโครงสร้าง เป็นการสร้างระบบและสถาบันโดยออกแบบเพื่อให้เข้าถึงความต้องการของมนุษย์ รวมถึง การจัดการเลือกตั้ง การจัดโครงสร้างทางเศรษฐศาสตร์ การสร้างนิติธรรมให้เกิดขึ้น และการปฏิรูปสังคม ในส่วนของทัศนคติ เป็นการแบ่งปันค่านิยม ความเชื่อ ทุนทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่ขาดความร่วมมือเพียงพอ การหาความจริงและการเยียวยา กล่าวอย่างเป็นรูปธรรมคือ การจัดสานเสวนาชุมชน จัดค่ายสันติภาพสำหรับเยาวชนในชุมชนที่แตกแยก สื่อสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น ในประเด็นความสัมพันธ์ระดับบุคคลชั้นนำ เป็นกระบวนการและทักษะซึ่งใช้โดยบุคคลสำคัญ (Key People) ในการจัดการความขัดแย้ง เน้นการสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่ม การแก้ปัญหาแบบร่วมมือ และนำความคิดไปสู่การปฏิบัติ เครื่องมือที่ใช้ เช่น การไกล่เกลี่ยที่เป็นทางการ ระหว่างผู้นำของคู่กรณี การหยุดยิง การอบรมด้านการเจรจาสำหรับผู้สู้รบ หามาตรการสร้างความไว้วางใจร่วมกัน เป็นต้น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสำรวจสันติวัฒนธรรมของพรรคการเมืองที่ได้มาประยุกต์ใช้เพื่อเกิดกระบวนการขับเคลื่อนการปรองดองของประเทศ พบว่ากระบวนการปรองดองที่เกิดขึ้นในพรรคการเมืองทั้งสองพรรคนั้นมีความน่าสนใจคือ ใช้เครื่องมือด้านความสมานฉันท์ในการแก้ไขปัญหาภายในพรรคและนอกพรรค และการสร้างความสมานฉันท์ในพรรคการเมืองมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การสานเสวนา (Dialogue) การเจรจาไกล่

เกลี่ย (Negotiation) การปรึกษาหารือ (Deliberation) เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Lederach (2017) เห็นว่าทรัพยากรมีความจำเป็นในการสร้างสันติภาพและความปรองดองก็จริงอยู่ แต่ทว่าทรัพยากรไม่ได้มีเพียงแต่เรื่องเงินหรือบุคคลเท่านั้น แต่ต้องเข้าใจทรัพยากรด้านเศรษฐศาสตร์สังคม (socioeconomic resource) และทรัพยากรด้านวัฒนธรรมสังคม (sociocultural resource) ด้วยทรัพยากรด้านเศรษฐศาสตร์สังคม ประกอบด้วย 1.ประเภทของการกระทำ (categories of action) เช่น การใช้เทคโนโลยีในการทำให้เกิดสันติภาพ 2.ความรับผิดชอบ (responsibilities) คือความรับผิดชอบต่อสังคมในภาพรวมมิใช่มองเฉพาะงานของตนเองเท่านั้น และ 3. ยุทธวิธีที่ใช้ (strategic commitment) โดยเชื่อมโยงทั้งผู้นำในระดับบน ระดับกลางและผู้นำระดับล่าง สำหรับทรัพยากรด้านวัฒนธรรมสังคมตัวย่อคือ TNT คือต้องสร้างความไว้วางใจ (trust) ให้เกิดขึ้น เชื่อมประสานเครือข่ายที่สามารถแก้ปัญหา (network)และให้เวลากับการแก้ปัญหามิใช่ใช้เวลาสั้นเกินไป (time) สิ่งสำคัญคือการแก้ไขปัญหาต้องเกิดจากภายในสังคมนั้น ๆโดยเชื่อมโยงทรัพยากรทั้งทางด้านเศรษฐศาสตร์สังคม และทรัพยากรด้านวัฒนธรรมสังคมมิใช่ทรัพยากรในรูปแบบของตัวเงินและบุคคลเพียงลำพัง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อให้ข้อเสนอแนะทางนโยบายในการใช้สันติวัฒนธรรมกับการแก้ไขปัญหาการเมืองการปกครองไทย การใช้ความปรองดองเพื่อความสมานฉันท์มีความสำคัญเนื่องจากพรรคการเมืองไทยแต่ละยุคแต่ละสมัยมีพัฒนาการในการปรับตัวกับภูมิทัศน์ทางการเมือง (Political new landscape) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปลี่ยนเพื่อขยับโครงสร้างและระบบของสังคมการเมืองไปสู่สันติภาพ สอดคล้องกับทฤษฎีทางการเมืองคือ สามารถจำแนกแนวทางได้เป็น 2 แนวทางคือ เน้นโครงสร้าง (Structures and Institution) และการสร้างความสัมพันธ์ (Relationships) ซึ่งถ้าพรรคกาเมืองไทยมีองค์ประกอบของสันติวัฒนธรรมมากยิ่งจะนำมาซึ่งกระบวนการทางการเมืองมากขึ้น และพรรคเพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์มีองค์ประกอบของตัวชี้วัดของสันติวัฒนธรรมอยู่ทั้งสองพรรคการเมือง

สรุป

โดยสรุปว่าสันติวัฒนธรรมในพรรคการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทยตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ 1 เพื่อค้นหาทุนทางสันติวัฒนธรรมในพรรคการเมืองไทย พบว่าทั้งสองพรรคการเมือง คือพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทยมีสันติวัฒนธรรมในพรรคแต่มีความโดดเด่นต่างกันในการเสนอนโยบายพรรคและการแก้ไขปัญหาสังคม สรุปผลงานวิจัยตามวัตถุปะสงค์ข้อที่ 2 คือสันติวัฒนธรรมของสองพรรคการเมืองที่ได้มาประยุกต์ใช้เพื่อเกิดกระบวนการขับเคลื่อนการปรองดองของประเทศ เห็นได้จากาการมีความพยายามขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขความขัดแย้งทางากรเมืองแต่ออาจจะไม่สำเร็จในรัฐบาลของตนเอง และสรุปผลงานวิจัยตามวัตถุประสงค์งานวิจัยในข้อที่ 3 คือ ข้อเสนอแนะทางนโยบายในการใช้สันติวัฒนธรรมกับการแก้ไขปัญหาการเมืองการปกครองไทย จากการศึกษาอัตลักษณ์ของตัวชี้วัดด้านสันติวัฒนธรรมจากทั้งสองพรรคพบว่า แต่ละพรรคการเมืองมีลักษณะของอัตลักษณ์สันติวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยดูจากเป้าหมายและนโยบายของพรรคเช่นพรรค

เพื่อไทยในช่วงที่ก่อนการเลือกตั้ง 2562 พบว่าพรรคเพื่อไทยเน้น แก้ปัญหาเศรษฐกิจปากท้องของประชาชน สร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นนโนบายที่เน้นการใส่ในในแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประเทศในเชิงโครงสร้างโดยให้ความสนใจกับประชาชนระดับรากหญ้าของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับตัวชี้วัดด้านการเคารพความเท่าเทียมและสิทธิมนุษยชน ส่วนพรรคประชาธิปัตย์ก็ยังเป็นพรรคการเมืองที่ยึดมั่นในหลักการการมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตย ในขณะเดียวกันพรรคประชาธิปัตย์ตั้งอยู่บนการปรึกษาหารือภายในพรรคทุกระดับซึ่งเป็นองค์ประกอบสำจากอัตลักษณ์ ตัวชี้วัดด้านสันติวัฒนธรรมจากทั้งสองพรรคพบว่า แต่ละพรรคการเมืองมีลักษณะของอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน โดยดูจากเป้าหมายและนโยบายของพรรคเช่นพรรคเพื่อไทยในช่วงที่ก่อนการเลือกตั้ง 2562 พรรคเพื่อไทยเน้น แก้ปัญหาเศรษฐกิจปากท้อง สร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งทุน พัฒนาคน ยกระดับคุณภาพและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา พัฒนาระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า กระจายอำนาจ ลดขนาดภาครัฐ แก้ปัญหายาเสพติด ดูแลผู้ใช้แรงงาน ผู้มีรายได้น้อย ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ เด็ก ผู้พิการ แก้รัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นนโนบายที่เน้นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประเทสในเชิงโครงสร้างโดยให้ความใส่ใจกับประชาชนระดับรากหญ้าของสังคม สิ่งที่เห็นชัดคือการส่งเสริมเรื่องสิทธิเสรีภาพซึ่งเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับสิ่งที่ Lederach กล่าวไว้ว่า เป็นเรื่องจำเป็นนักสันติวิธีต้องเข้าใจทรัพยากรด้านเศรษฐศาสตร์สังคม (socioeconomic resource) และทรัพยากรด้านวัฒนธรรมสังคม (sociocultural resource) ด้วยทรัพยากรด้านเศรษฐศาสตร์สังคม ประกอบด้วย 1.ประเภทของการกระทำ (categories of action) เช่น การใช้เทคโนโลยีในการทำให้เกิดสันติภาพ 2.ความรับผิดชอบ (responsibilities) คือความรับผิดชอบต่อสังคมในภาพรวมมิใช่มองเฉพาะงานของตนเองเท่านั้น และ3. ยุทธวิธีที่ใช้ (strategic commitment) โดยเชื่อมโยงทั้งผู้นำในระดับบนระดับกลางและผู้นำระดับล่าง ซึ่งต้องสอดคล้องกันทุกมิติโดยเน้นการแก้ไขสิทธิขั้นพื้นฐานในตัวชี้วัดด้านตัวชี้วัดที่ 1 ตัวชี้วัดด้านสิทธิมนุษยชนที่เท่าเทียมและตัวชี้วัดที่ 4 ตัวชี้วัดด้านการมีอิสระ/เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะซึ่งปรากฏในนโยบายของพรรคเพื่อไทยก่อนการเลือกตั้ง 2562 และในการสัมภาษณ์ของผู้บริหารพรรค

สำหรับอัตลักษณ์ของสันติวัฒนธรรมของพรรคประชาธิปัตย์เรื่องตัวชี้วัดที่ 2 คือตัวชี้วัดด้านการพัฒนาที่มีส่วนร่วมโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมกับกระบวนการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในพรรคประชาธิปัตย์มีกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนในพรรคหลากหลายแบบ และตัวชี้วัดที่ 6 ตัวชี้วัดด้านการสื่อสารสองทางเพื่อความเข้าใจและสันติ เช่นมีการตั้งวงคุยกัน การประชุมพรรคในประเด็นที่ไม่สามารถลงความเห็นผ่านการโหวตได้พรรคมักจะใช้กระบวนการพูดคุยเพื่อหาฉันทามติสำหรับหาทางออกในการแก้ปัญหานั้นพรรคประชาธิปัตย์เปิดโอกาสให้ลูกพรรคได้รับทราบข่าวสารที่สำคัญภายในพรรคอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยเฉพาะผู้บริหารพรรคประชาธิปัตย์บางคนมีแนวคิดว่า ต้องลดคู่ขัดแย้งให้น้อยที่สุดทุกกลุ่มทุกสี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 พรรคการเมืองทั้งสองพรรคใหญ่มีต้นทุนทางสันติวัฒนธรรมที่ทั้งเหมือนและแตกต่าง มีจุดแข็งจุดอ่อนที่แตกต่างกันไป ทั้งสองพรรคควรนำจุดแข็งมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ส่วนที่เป็นจุดอ่อนควรเร่งพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น แม้ว่าพรรคการเมืองมีเป้าหมายเพื่อให้ได้เป็นรัฐบาล แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถสร้างสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นควบคู่ไปด้วยได้

1.2 นโยบายพรรคควรเน้นส่งเสริมสันติวัฒนธรรมและประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ และต้องเห็นคุณค่าของประชาชนทุกคน พรรคการเมืองควรจัดทำนโยบายที่มุ่งเน้นให้เกิดสังคมสันติสุขและมีนโยบายที่ส่งเสริมการไม่ใช้ความรุนแรงในทุกระดับ พรรคการเมืองทั้ง 2 พรรคควรยึดมั่นในคุณค่าสันติวัฒนธรรมตามตัวชี้วัดอย่างน้อย 7 ตัวที่ได้กล่าวมา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อพรรคการเมืองและประชาชน การร่วมกันปรึกษาหารือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจภายในพรรคและระหว่างพรรคกับสมาชิกพรรค จะทำให้เกิดนโยบายที่ดี มีพลังในการแก้ไขปัญหาของประชาชน

1.3 พรรคการเมืองที่เข้ามามีอำนาจต้องเข้าใจความแตกต่างและยืนอยู่บนผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ เพราะการเข้าใจสันติวัฒนธรรมต้องเข้าใจว่า มนุษย์เป็นคนสร้างวัฒนธรรมอำนาจมาสนับสนุนอำนาจของตนและรองรับอำนาจที่ตนได้สร้างขึ้นมาอันจะนำไปสู่มายาคติที่ทำให้เกิดความชอบธรรม และวัฒนธรรมแบบนี้อาจจะอยู่ได้โดยไม่ต้องการเหตุผล เช่น แต่ก่อนศาสนาพราหมณ์ เชื่อว่าคนในสังคมมีชนชั้น ก็สร้างระบบชนชั้นขึ้นมา แต่ละพรรคการเมืองต้องลดมายาคติที่สร้างให้กับสังคมโดยผ่านกระบวนการสร้างความน่าเชื่อถือ เช่น การโฆษณาชวนเชื่อหรือการใช้วาทกรรมทางการเมืองทำให้อีกฝ่ายหมดคุณค่าไปในที่สุด ซึ่งท้ายที่สุดการเมืองไทยก็ยังไม่พ้นกับดักเดิมกับการวนเวียนในฝั่งประชาธิปไตยและฝั่งที่ไม่เป็นประชาธิปไตย โดยไม่ได้ก้าวผ่านความขัดแย้งไปด้วยกันเพื่อหาหาทางไปสู่ความปรองดองได้เลย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษา เรื่อง “สันติวัฒนธรรมของพรรคการเมือง ของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทย” ในการศึกษาครั้งหน้าควรเป็นการศึกษาพรรคการเมืองที่เกิดใหม่ ตามภูมิทัศน์ทางการเมืองใหม่ เช่น พรรคพลังประชารัฐ พรรคก้าวไกล เป็นต้น

2.2 การศึกษาในครั้งต่อไปควรเน้นเรื่องการประเมินกระบวนการปรองดองที่เกิดขึ้นระหว่างพรรคอย่างแท้จริง

References

Avruch, K. (2006). *Culture and Conflict Resolution*. Washington D.C.: United States Institute of Peace.

Carothers, T. (2006). The Backlash Against Democracy Promotion. *Foreign Affairs*, 85(2), 55-68.

De Rivera, J. H. (2009). *Handbook for Building Cultures of Peace*. NY: Springer.

Huntington, S. P. (1993). If not civilizations, what? Paradigms of the post-cold war world. *Foreign affairs,* 72(5), 186-194.

Gawerc, M.I. (2006). Peace-building: Theoretical and Concrete Perspectives. *Peace and Change*, 31(4), 435-478.

Lederach, J.P. (2017). Building Peace Sustainable reconciliation in divided society. Retrieved May 3, 2019, from https://pestuge.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2017/12/John-P.-Lederach-Building-Peace.-Sustainable-Reconciliation-in-Divided-Society.pdf

Ricigliano, R. (2012). *Making peace last: A toolbox for sustainable peacebuilding*. Paradigm Publishers: Boulder, CO.

Taylor, C. (1994). *Multiculturalism and the Politics of Recognition*. New Jersey: Princeton University Press.

Rosoux, V. (2009). *Reconciliation as a Peace-Buiding Process: Scope and Limits. In The SAGE Handbook of Conflict Resolution*, eds. Bercovitch, J., Kremenyuk, V. A., & Zartman, I. R.

กลวิธีทางภาษาที่สะท้อนมุมมองความรักในนวนิยายรักของศิลปินแห่งชาติ*

Language Strategy Reflecting the Viewpoints of Love Existing in Romantic Novels Authored by National Artists

[1]พรรณษา พลอยงาม, ประเทือง ทินรัตน์ และ ปนันดา เลอเลิศยุติธรรม

[1]Phunnasa Ployngam, Pratuang Dinnaratna and Pananda Lerlertyuttitham

[1]มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

[1]Kasetsart University, Thailand.

[1]Corresponding Author's E-mail: phunnasa.p@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาที่สะท้อนมุมมองความรักในนวนิยายรักของศิลปินแห่งชาติที่เป็นสุภาพสตรี ในช่วงปี พ.ศ.2500 - พ.ศ. 2557 การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้คือ นวนิยายรัก จำนวน 49 เรื่อง จากผลงานนักเขียนนวนิยายของไทยที่ได้รับรางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ จำนวน 10 คน มีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างนวนิยายรักโดยใช้ Snowball Technique ผู้วิจัยศึกษาเอกสารทางวิชาการทั้งประเภทตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีทางภาษา แล้วบันทึกข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้าไว้ต่อจากนั้นผู้วิจัยได้ประมวลความรู้ทั้งหมดกำหนดเป็นเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ในการวิจัย และแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดเรื่องราวความรักในนวนิยายรักของศิลปินแห่งชาติที่เป็นสุภาพสตรี ในช่วงปี พ.ศ.2500 - พ.ศ. 2557 พบกลวิธีทางภาษา 5 กลวิธีหลัก ได้แก่ กลวิธีการใช้คำ กลวิธีการใช้ประโยคแสดงเจตนา กลวิธีการใช้สำนวน กลวิธีการใช้ภาพพจน์ และกลวิธีการใช้โวหาร กลวิธีทางภาษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เขียนใช้ภาษาเป็นเครื่องมือทำหน้าที่สื่อแทนความคิดของผู้เขียน สะท้อนให้เห็นมุมมองความรักในแง่มุมต่างๆที่ผู้เขียนสื่อสารไปยังผู้อ่าน เพื่อเป็นแนวทางหรือคติในการดำเนินชีวิต ให้เป็นคนฉลาดรัก รักอย่างเข้าใจ ตลอดจนเป็นประโยชน์ในการรู้เท่าทันความรักที่จะเกิดขึ้นในแต่ละรูปแบบ

คำสำคัญ: กลวิธีทางภาษา; มุมมองความรัก; นวนิยายรัก

Abstract

The research article aimed at studying the language strategy reflecting the viewpoints of love in romance novels written by national artists who were women between the years

*Received September 11, 2021; Revised December 23, 2021; Accepted December 29, 2021

A.D. 1957 and A.D. 2014. The study applied a qualitative research method. A sample group consisted of 49 novels written by Thai authors who have been awarded National Artist for Literature, a total of ten people. The Snowball Technique was used to select both national artists and novels for a sample group. The academic materials, including books and related research works, were investigated using the conceptual framework in relation to language devices, and the findings were collected and compiled before being developed as the research criteria. The obtained data were analyzed by way of descriptive analysis.

From the study, it was discovered that there were 5 main language devices used for conveying love stories in romance novels written by female national artists between the years A.D. 1957 and A.D. 2014 which were: the use of words, the use of sentences to express intention, the use of idiom, the use of figure of speech, and the use of eloquence. Thus, language devices were important things that the authors used as a tool to express their thoughts and reflect different viewpoints of love that the authors wanted to convey to the readers in order for the readers to adopt as their way of life, such as loving wisely and understandably, as well as being aware of each type of love that can occur.

Keywords: Language Devices; Viewpoints of Love; Romance Novels

บทนำ

นวนิยายรักจัดเป็นนวนิยายประเภทหนึ่งที่นอกจากจะมุ่งให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญแล้ว ยังมีเนื้อหาสะท้อนมุมมองของผู้เขียน โดยแฝงสาระที่เป็นคุณค่าให้ประโยชน์แก่ผู้อ่าน อันเกิดจากชีวิตจริง เรื่องราวที่ประสบพบเจอ และจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เขียน นำมาร้อยเรียงและสะท้อนมุมมองความคิดและประสบการณ์ของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องต่างๆ โดยมีจุดประสงค์เพื่อแสดงความคิดเห็น หรือเพื่อสนับสนุน หรือเพื่อคัดค้านบางสิ่งบางอย่าง โดยมุมมองของผู้แต่งนี้จะเสนอผ่านตัวละครต่างๆ วิธีการบรรยายเพื่อแสดงความนึกคิดของผู้ประพันธ์โดยตรง หรืออาจแฝงไว้ในเหตุการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นวรรณกรรมประเภทนวนิยายรัก ซึ่งเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความรักของชายหนุ่มและหญิงสาวเป็นจุดสำคัญของเรื่องก็ย่อมจะปรากฏมุมมองของผู้เขียนในด้านที่เกี่ยวกับความรัก ดังที่ Mullikamas (1979) ได้ให้ความหมายของนวนิยายรักว่า นวนิยายรักเป็นเรื่องที่เน้นความรักเป็นแก่นหรือสาระสำคัญ โดยเป็นความรักระหว่างชายกับหญิง ย่อมหมายความว่าผู้เขียนย่อมต้องการสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับความรักในแง่มุมต่างๆ ที่แฝงแง่คิดอันเป็นประโยชน์ให้กับผู้อ่านผ่านงานเขียนของตน ทั้งนี้ผู้เขียนแต่ละคนย่อมมีกลวิธีในการนำเสนอและถ่ายทอดมุมมองที่แตกต่างกัน

จากข้อความข้างต้นจึงกล่าวได้ว่า นวนิยายรักเป็นวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีที่มุ่งให้ความเพลิดเพลินสนุกสนานเพลิดเพลินใจแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ ในขณะเดียวกันผู้อ่านก็จะได้เห็นมุมมองความรักของ

นักเขียนที่สะท้อนผ่านเนื้อหาในแง่มุมต่างๆตามที่นักเขียนเลือกสรรเพื่อนำเสนอแก่ผู้อ่าน โดยเฉพาะทางด้านความรักที่หลากหลายผ่านมุมมองของผู้เขียน ทำให้ได้ทราบมุมมองความรักในแง่มุมต่างๆที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารไปยังผู้อ่าน อันจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่านในการนำมุมมองความรักเพื่อเป็นแนวทางหรือคติในการดำเนินชีวิตแก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

ในการสะท้อนมุมมองความรักของนักเขียนผ่านงานเขียนนวนิยายรักนั้น ผู้เขียนต่างมีเครื่องมือที่สำคัญชนิดหนึ่งคือ “ภาษา” ที่ทำหน้าที่สื่อแทนความคิดของผู้เขียน โดยผู้เขียนจะมีการเลือกใช้กลวิธีทางภาษารูปแบบต่างๆที่สะท้อนมุมมองความรักด้านต่างๆผ่านงานเขียนนั้น ดังที่ จันทิมา อังคพณิชกิจ (Angkapanichkit, 2014) ได้กล่าวว่า “ภาษาที่ปรากฏในตัวบท ทำหน้าที่สื่อแทนความคิด (Ideational Representation) และสื่อแทนปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Representation) นอกจากนี้ผู้ส่งสารยังมีกลวิธีในการผลิตข้อความเพื่อสื่อไปยังผู้รับสาร นั่นคือ กลวิธีทางภาษา (Linguistic Strategies) ซึ่งเป็นหนึ่งในกลวิธีของการผลิตตัวบท โดยกลวิธีทางภาษาปรากฏอยู่ทั่วไปในข้อความ โดยตัวบทแต่ละตัวบทผ่านการเลือกใช้ภาษาที่แฝงวัตถุประสงค์หรือมีเจตนามุ่งหมายของผู้ส่งสาร ในกิจกรรมการให้ความรู้และสร้างความจริงและความเข้าใจบางอย่าง”

กลวิธีทางภาษามีความสำคัญต่อการแสดงออกในงานเขียนนวนิยายไทยซึ่งได้รับความนิยมจากผู้อ่านเป็นเวลายาวนาน ส่วนใหญ่จึงมักมีกลวิธีทางภาษาที่ให้ความหมายกินใจ ให้จินตนาการ และเร้าอารมณ์ผู้อ่าน (Bamroong-thai, 2001) เช่นเดียวกับผลงานเขียนนวนิยายของนักเขียนที่เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ซึ่งจัดเป็นกลุ่มนักเขียนที่มีผลงานเขียนที่โดดเด่นและเป็นที่นิยมของผู้อ่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยเฉพาะผลงานประเภทนวนิยายรักที่อยู่ในความนิยมของผู้อ่านมาโดยตลอด ผลงานเหล่านั้นต้องเป็นงานเขียนที่มีจุดเด่นทั้งในด้านกลวิธีทางภาษาที่ทำหน้าที่สะท้อนมุมมองเกี่ยวกับเรื่องราวความรักในแง่มุมต่างๆของผู้เขียนไปยังผู้อ่าน ทั้งนี้เพื่อให้วรรณกรรมนั้นมีคุณค่า เป็นที่น่าจดจำ และเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านนอกเหนือไปจากความเพลิดเพลิน

กลวิธีทางภาษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อแทนความคิดที่แฝงวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งประเด็นนี้ผู้วิจัยมองว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจ เพราะในการถ่ายทอดความคิดและการรับรู้ความคิด ต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อ รูปภาษาที่ใช้ไม่ว่าจะเป็นรูปภาษาระดับคำ หรือรูปภาษาระดับประโยค จึงมีความสำคัญต่อการแสดงความคิดและการรับรู้ความคิดเป็นอย่างมาก เพราะภาษาเป็นรูปแทนความคิดที่สามารถสะท้อนมุมมองและวิธีคิดได้ ดังนั้นผู้ส่งสารจึงเลือกใช้กลวิธีทางภาษารูปแบบต่างๆในการสื่อแทนความคิดที่แฝงวัตถุประสงค์ต่างๆไปยังผู้รับสาร ดังที่ ทิพย์วรรณ เปรมปัญญา (Prempanya, 2011) ได้ศึกษาประเด็นนี้ผ่านงานวิจัยเรื่อง วิเคราะห์ภาษาโฆษณาผลิตภัณฑ์นมสำหรับเด็กปี พ.ศ.2548 - 2551 โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อโน้มน้าวใจและแนวคิดที่สะท้อนจากภาษาโฆษณาผลิตภัณฑ์นมสำหรับเด็ก โดยผู้เขียนใช้กลวิธีทางภาษาในการโฆษณาผลิตภัณฑ์นมสำหรับเด็กเพื่อการโน้มน้าวใจและสร้างความน่าเชื่อถือให้ประชาชนหรือผู้บริโภคเกิดความสนใจและตัดสินใจเลือกซื้อหรือใช้บริการนั้น อีกทั้งภาษาโฆษณาผลิตภัณฑ์นมสำหรับเด็กยังทำหน้าที่สะท้อนแนวคิดหรือมุมมองของนักโฆษณาและผู้ผลิตสินค้าที่พยายามจะเน้นหรือ

สร้างให้พ่อแม่เชื่อถือและเห็นคล้อยตามได้ ทำให้ผู้วิจัยตระหนักว่าภาษาถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำหน้าที่สื่อแทนความคิดที่แฝงวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารได้

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับกลวิธีทางภาษา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำหน้าที่สื่อแทนความคิดที่แฝงวัตถุประสงค์หรือเจตนามุ่งหมายของผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแนวทางในการศึกษากลวิธีทางภาษาที่สะท้อนมุมมองความรักในนวนิยายรักของศิลปินแห่งชาติที่เป็นสุภาพสตรี ในช่วงปี พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2557 เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาผลงานของศิลปินแห่งชาตินี้ เพราะศิลปินแห่งชาติเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า เป็นปราชญ์ที่มีความรู้ความสามารถ มีผลงานสร้างสรรค์และพัฒนาเป็นที่ยอมรับของวงการ ถ่ายทอดผลงานศิลปะอันล้ำค่าไว้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและมนุษยชาติ เพื่อต้องการทราบว่าศิลปินแห่งชาติที่เป็นสุภาพสตรีที่มีผลงานนวนิยายรักในช่วงปีพ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2557 มีการใช้กลวิธีทางภาษาภาพรวมในประเภทใดบ้างที่แฝงวัตถุประสงค์ของผู้เขียนในการสะท้อนมุมมองความรักด้านต่างๆผ่านงานเขียนนั้น เพื่อเป็นแนวทางหรือคติในการดำเนินชีวิต ตลอดจนเป็นประโยชน์ในการรู้เท่าทันความรักที่จะเกิดขึ้นในแต่ละรูปแบบให้กับผู้อ่านได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาที่สะท้อนมุมมองความรักในนวนิยายรักของศิลปินแห่งชาติที่เป็นสุภาพสตรี ในช่วงปี พ.ศ.2500 - พ.ศ. 2557

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านวิธีการวิเคราะห์จากเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสำรวจและรวบรวมข้อมูล

1.1 สำรวจเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากลวิธีทางภาษา และการศึกษามุมมอง ทัศนะ หรือแนวคิดที่เกี่ยวกับความรัก

1.2 รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีทางภาษา

1.3 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ใช้ Snowball Technique โดยมีขั้นตอนคือ ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ที่เป็นผู้หญิงที่มีผลงานนวนิยายรักที่โดดเด่น จากนั้นประมวลรายชื่อของศิลปินแห่งชาติได้จำนวน 11 คน ได้แก่ ก.สุรางคนางค์, กฤษณา อโศกสิน, ศรีฟ้า ลดาวัลย์, ว.วินิจฉัยกุล, กาญจนา นาคนันทน์, ทมยันตี, โสภาค สุวรรณ, ชมัยภร แสงกระจ่าง, ชูวงศ์ ฉายะจินดา, นราวดี, และโบตั๋น จากนั้นจึงนำแบบฟอร์มรายชื่อไปสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยที่สอนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีสอนในรายวิชาวรรณกรรม อีกทั้งมีผลงานทางด้านวรรณกรรม จำนวน 6 คน เพื่อให้คัดเลือก โดยในการคัดเลือกศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ เพื่อที่ผู้วิจัยจะนำมาศึกษางานเขียนประเภทนวนิยายรักนั้น ผู้วิจัยตั้งเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ ผู้เชี่ยวชาญ 6 คนต้องเลือก

ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ทุกคน สรุปได้ว่า ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ที่ผู้เชี่ยวชาญเลือกไม่ถึง 6 คน มีจำนวน 1 คน คือ โบตั๋น โดยผู้เชี่ยวชาญให้เหตุผลว่า ผลงานเขียนประเภทนวนิยายที่โดดเด่นของโบตั๋น โดยหลักมีเนื้อหาที่สะท้อนถึงสภาพและปัญหาของสังคม ดังนั้นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ที่ผู้เชี่ยวชาญเลือกทั้งหมด 6 คน มีจำนวนศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ทั้งสิ้น 10 คน

1.4 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างนวนิยายรัก ใช้ Snowball Technique โดยมีขั้นตอนคือ ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ศึกษาโครงเรื่องนวนิยายรักของศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ที่ผู้เชี่ยวชาญได้คัดเลือกไว้จำนวน 10 คน ประมวลรายชื่อนวนิยายรักได้จำนวน 170 เรื่อง จากนั้นนำแบบฟอร์มรายชื่อนวนิยายรักไปสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยที่สอนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีสอนในรายวิชาวรรณกรรม อีกทั้งมีผลงานทางด้านวรรณกรรม จำนวน 6 คน เพื่อให้คัดเลือกนวนิยายรัก โดยในการคัดเลือกนวนิยายรักเพื่อนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยตั้งเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ ผู้เชี่ยวชาญ 6 คนต้องเลือกนวนิยายรักแต่ละเรื่องตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป สรุปได้ว่านวนิยายรักแต่ละเรื่องที่ผู้เชี่ยวชาญเลือกตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป มีจำนวนทั้งสิ้น 49 เรื่อง

1.5 การศึกษากลวิธีทางภาษาที่สะท้อนมุมมองความรักในนวนิยายรักของศิลปินแห่งชาติที่เป็นสุภาพสตรี ในช่วงปี พ.ศ.2500 - พ.ศ. 2557 ผู้วิจัยกำหนดขึ้นจากการประมวลความรู้และทฤษฎีที่ได้จากตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยแนวคิดในเรื่องกลวิธีการใช้ภาษา มาปรับเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา

1.6 ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะศิลปินแห่งชาติที่เป็นสุภาพสตรีเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อต้องการทราบว่าศิลปินแห่งชาติที่เป็นสุภาพสตรีนั้น มีการใช้กลวิธีทางภาษาภาพรวมในประเภทใดบ้างที่สะท้อนให้เห็นมุมมองความรักที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารไปยังผู้อ่าน

1.7 ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยศึกษาผลงานนวนิยายรักในช่วงปี พ.ศ.2500 - พ.ศ. 2557 ทั้งนี้เพื่อต้องการทราบว่าศิลปินแห่งชาติที่มีผลงานนวนิยายรักในช่วงปีพ.ศ.ข้างต้นนั้น มีการใช้กลวิธีทางภาษาภาพรวมในประเภทใดบ้างที่สะท้อนให้เห็นมุมมองความรักที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารไปยังผู้อ่าน

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สังเคราะห์ความรู้และทฤษฎีที่ได้จากตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องกลวิธีการใช้ภาษา แล้วบันทึกข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้าไว้ ต่อจากนั้นผู้วิจัยได้ประมวลความรู้ทั้งหมดได้กรอบแนวคิดสำคัญ 5 กลวิธีหลัก คือ กลวิธีการใช้คำ กลวิธีการใช้ประโยคแสดงเจตนา กลวิธีการใช้สำนวน กลวิธีการใช้ภาพพจน์ และ กลวิธีการใช้โวหาร

2. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อตอบโจทย์วิจัย คือ เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาที่สะท้อนมุมมองความรักในนวนิยายรักของศิลปินแห่งชาติที่เป็นสุภาพสตรี ในช่วงปี พ.ศ.2500 - พ.ศ. 2557 โดยใช้แนวคิดกลวิธีทางภาษาเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวิเคราะห์

ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์	**นวนิยายรัก พิมพ์ครั้งที่ 1**				
1. ก.สุรางคนางค์	รักประกาศิต พ.ศ. 2511	โดมผู้จองหอง พ.ศ. 2530	บ้านทรายทอง พ.ศ. 2510	สุภาพบุรุษชาวดิน พ.ศ. 2511	ภูชิชย์-นริศรา พ.ศ. 2513
2. กฤษณา อโศกสิน	ลายหงส์	รสรักปักอุรา	สวรรค์เบี่ยง	เพชรในเรือน	บ้านขนนก

	พ.ศ. 2531	พ.ศ. 2553	พ.ศ. 2531	พ.ศ. 2508	พ.ศ. 2522
3. ศรีฟ้า ลดาวัลย์	ปราสาทมืด พ.ศ. 2531	ลางรัก พ.ศ. 2500	ชลาลัย พ.ศ. 2515	พรหมไม่ได้ลิขิต พ.ศ. 2522	หลานสาวคุณหญิง 2516
4. ว.วินิจฉัยกุล	แต่ปางก่อน พ.ศ. 2527	เรือนไม้สีเบจ พ.ศ. 2544	สุดหัวใจที่ปลายรุ้ง พ.ศ. 2545	ราตรีประดับดาว พ.ศ. 2542	ลมพัดผ่านดาว พ.ศ. 2551
5. กาญจนา นาคนันทน์	ผู้ใหญ่ลีกับนางมา พ.ศ. 2511	ผู้กองยอดรัก พ.ศ. 2513	ธรณีนี่นี้ใครครอง พ.ศ. 2517	กุ้งนาง พ.ศ. 2519	ชื่นชีวานารี พ.ศ. 2515
6. ทมยันตี	คู่กรรม พ.ศ. 2512	ทวิภพ พ.ศ. 2530	ดั่งดวงหฤทัย พ.ศ. 2534	คำมั่นสัญญา พ.ศ. 2529	ถนนสายหัวใจ พ.ศ. 2541
7. โสภาค สุวรรณ	ฟ้าจรดทราย พ.ศ. 2517	รักในสายหมอก พ.ศ. 2520	ชิงช้าชาลี พ.ศ. 2531	ตะวันลับฟ้า พ.ศ. 2518	ระบำใบ พ.ศ. 2543
8. ชมัยภร แสงกระจ่าง	จดหมายถึงดวงดาว พ.ศ. 2541	บ้านไร่เรือนตะวัน พ.ศ. 2539	จับต้นมาชนปลาย พ.ศ. 2556	แดดฉายในสายลม พ.ศ. 2557	
9. ชูวงศ์ ฉายะจินดา	ตำรับรัก พ.ศ. 2503	จำเลยรัก พ.ศ. 2506	วิมานทราย พ.ศ. 2513	ดาวประดับใจ พ.ศ. 2510	เจ้าสาวเรือพ่วง พ.ศ. 2519
10. นราวดี	ใยเสน่หา พ.ศ. 2523	ลมเอยช่วยบอกรัก พ.ศ. 2555	น้ำกับฟ้า พ.ศ. 2524	เสน่หาอาลัย พ.ศ. 2515	พรุ่งนี้ไม่มีเธอ พ.ศ. 2511

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย: ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ จำนวน 10 คน และนวนิยายรักจำนวน 49 เรื่อง

ขั้นตอนที่ 3 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษากลวิธีการใช้ภาษาที่สะท้อนมุมมองความรักในนวนิยายรักของศิลปินแห่งชาติ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. กลวิธีทางภาษาที่สะท้อนมุมมองความรักในนวนิยายรักของศิลปินแห่งชาติที่เป็นสุภาพสตรี ในช่วงปี พ.ศ.2500 - พ.ศ. 2557 ผลการศึกษา พบกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนใช้ในการถ่ายทอดเรื่องราวความรักในนวนิยายรักจำนวน 49 เรื่อง ทั้ง 5 กลวิธีหลัก ได้แก่ กลวิธีการใช้คำ กลวิธีการใช้ประโยคแสดงเจตนา กลวิธีการใช้สำนวน กลวิธีการใช้ภาพพจน์ และกลวิธีการใช้โวหาร โดยสามารถสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองความรักที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารไปยังผู้อ่านได้ ปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

1.1 กลวิธีการใช้คำ เป็นกลวิธีที่ผู้เขียนเลือกใช้คำมาใช้ในงานเขียนนวนิยายรักทั้งหมด 49 เรื่อง เพื่อสะท้อนมุมมองความรักในแง่มุมต่างๆ การกระทำต่างๆ รวมถึงอารมณ์ความรู้สึกต่างๆทั้งด้านบวกและด้านลบที่ผู้เขียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่าน จากการศึกษากลวิธีการใช้คำที่สะท้อนมุมมองความรักในนวนิยายรักของศิลปินแห่งชาติ จำนวน 49 เรื่อง พบกลวิธีทางการใช้คำ ที่ผู้เขียนใช้ในการถ่ายทอดเรื่องราวความรักในนวนิยายรักทั้งหมด 3 กลวิธีย่อย ได้แก่ การซ้ำคำ เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการเน้นย้ำเกี่ยวกับการ

กระทำต่างๆ รวมถึงอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ให้เด่นชัดและชัดเจนยิ่งขึ้น การใช้คำนามธรรม เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการสะท้อนให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกต่างๆในเรื่องที่เกี่ยวกับความรักที่ผู้เขียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่าน แบ่งเป็นคำนามธรรม 2 ประเภท ได้แก่ คำนามธรรมด้านบวก เป็นคำที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับความรักด้านบวก บ่งบอกว่าความรักทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี และคำนามธรรมด้านลบ เป็นคำที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับความรักด้านลบ บ่งบอกความรู้สึกทุกข์อันเนื่องมาจากความรัก และการใช้คำแสดงอาการ เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการสะท้อนให้เห็นถึงกิริยาอาการการกระทำต่างๆในเรื่องที่เกี่ยวกับความรัก ที่ผู้เขียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกตามที่ผู้เขียนต้องการสื่อ แบ่งเป็นคำแสดงอาการ 2 ประเภท ได้แก่ คำแสดงอาการที่แสดงความรัก เป็นคำที่แสดงการกระทำด้านบวก โดยเป็นคำที่บ่งบอกการกระทำสิ่งที่ดีให้กับคนที่รัก และคำแสดงอาการที่แสดงการทำร้ายร่างกายและจิตใจ เป็นคำที่แสดงการกระทำด้านลบ โดยเป็นคำที่บ่งบอกการกระทำในการทำร้ายร่างกายและจิตใจต่อคนรัก ดังตัวอย่างกลวิธีการใช้คำที่ผู้เขียนใช้ในการถ่ายทอดมุมมองความรักในนวนิยายรักเรื่อง (1) ระบำใบ และเรื่อง (2) โดมผู้จองหอง ดังนี้

*(1) เกลียวทอง: "เกลียวเป็นคนโรแมนติกเรื่องความรักเนี่ยะ เป็นของไม่เบื่อ แต่ศึกษาธรรมะไว้ช่วยให้ได้คิด **ไม่**หลง **ไม่**ไหล **ไม่**ไร้สติสตัง จนทำลายตัวเองอย่างแต่ก่อน" (Suwan, 2000)*

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้การซ้ำคำ คือคำว่า"ไม่" ผ่านคำพูดของตัวละครในเรื่อง ที่ต้องการเน้นย้ำความคิดของตนว่าจะไม่กระทำสิ่งดังกล่าว ซึ่งมาจากการที่ตัวละครได้ศึกษาธรรมะที่ได้ให้แง่คิดเมื่อยามมีความรักว่าเป็นสิ่งที่ห้ามกระทำ คือ ไม่หลงใหล ไม่ไร้สติ เพราะจะเป็นการทำร้ายตนเอง ทำให้เกิดความทุกข์ สะท้อนให้เห็นมุมมองความรักของผู้เขียนที่ต้องการสื่อให้เห็นว่า ความรักคือการเรียนรู้ เมื่อใดที่มีรัก เราควรเรียนรู้ในรัก และรักอย่างมีสติ พร้อมด้วยปัญญา ไม่หลงใหลในรักจนมองไม่เห็นความจริง เพราะฉะนั้นจะทำให้เราเกิดทุกข์ จนทำลายตนเองได้

*(2) แสงระวี: "หญิงไม่เคยคลายรักคลายนับถือเขาเลย ยิ่งรักก็ยิ่ง**เห็นใจ**" (Surangkhanang, 1987)*

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้คำนามธรรมที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับความรักด้านบวก ผ่านคำพูดของตัวละครในเรื่อง คือคำว่า"เห็นใจ" จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คำว่า "เห็นใจ" หมายถึง ร่วมรู้สึกในความทุกข์ยากของผู้อื่น ซึ่งคำว่า "เห็นใจ" สื่อให้เห็นความคิดของผู้พูดที่คิดว่า ความรักสามารถทำให้คนเราเกิดความรู้สึกที่ดีต่อคนที่รัก คือ อยากเห็นเขามีความสุข สะท้อนให้เห็นมุมมองความรักของผู้เขียนที่ต้องการสื่อให้เห็นว่า ความรักคือความปรารถนาดีให้แก่กัน เมื่อคนที่รักมีความทุกข์ ยิ่งทำให้เกิดความเห็นใจ ปรารถนาเห็นคนที่รักมีความสุข

1.2 กลวิธีการใช้ประโยคแสดงเจตนา เป็นกลวิธีที่ผู้เขียนเลือกใช้ประโยคแสดงเจตนามาใช้ในงานเขียนนวนิยายรักทั้งหมด 49 เรื่อง เพื่อถ่ายทอดให้ผู้รับสารทราบเจตนาของผู้เขียน หรือต้องการให้ผู้รับสารกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในด้านที่เกี่ยวกับความรัก ดังที่ Sriyapai (2012) ได้กล่าวถึงประโยคแสดงเจตนาในการสื่อสารไว้ว่า ประโยคแต่ละประโยคในแง่ของการสื่อสารย่อมแสดงเจตนาของผู้ส่งสารทุกประโยค จากการศึกษากลวิธีการใช้ประโยคแสดงเจตนา พบกลวิธีทางการใช้ประโยคแสดงเจตนาทั้งหมด 7 กลวิธีย่อย

ได้แก่ ประโยคบอกให้ทราบ เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการบอกกล่าว อธิบายเรื่องราว หรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ประโยคเสนอแนะ เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการเสนอข้อคิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ประโยคสั่ง เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้รับสารปฏิบัติตามในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ประโยคห้าม เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการสั่งไม่ให้ผู้รับสารกระทำในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ประโยคขอร้อง เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้รับสารช่วยสงเคราะห์ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ประโยคคาดคะเน เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนใช้เพื่อแสดงความคาดหมายในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก และประโยคถาม เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนมีเจตนาเพื่อถามผู้รับสารในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ดังตัวอย่างกลวิธีการใช้ประโยคแสดงเจตนาที่ผู้เขียนใช้ในการถ่ายทอดมุมมองความรักในนวนิยายรักเรื่อง (3) ผู้กองยอดรัก และเรื่อง (4) พรุ่งนี้ไม่มีเธอ ดังนี้

(3) คุณนายไฉววงศ์: “แกต้องจำไว้ว่าแกมีเมียแล้ว ถึงไม่มีลูกด้วยกันวันหนึ่งก็คงจะมี แกจะไปสนใจผู้หญิงอื่นไม่ได้” (Nakkhanan, 1970)

จากตัวอย่าง พบว่าผู้เขียนมีการใช้ประโยคแสดงเจตนาประเภทสั่งในเรื่องเกี่ยวกับความรัก ผ่านคำพูดของตัวละครในเรื่อง โดยมีการใช้คำศัพท์ที่แสดงการสั่ง คือคำว่า “ต้อง” ซึ่งตัวละครในเรื่องได้สั่งให้อีกฝ่ายปฏิบัติตามในเรื่องการไม่ให้นอกใจคนรัก เพราะจะทำให้คนที่รักต้องผิดหวังเสียใจ สะท้อนให้เห็นมุมมองความรักของผู้เขียนที่ต้องการสื่อให้เห็นว่า ความรักคือความซื่อสัตย์ สามีภรรยาไม่ควรนอกใจ ควรจะมีรักเดียวใจเดียว เพราะหากคู่ชีวิตขาดความซื่อสัตย์ต่อกันแล้ว จะทำให้ชีวิตคู่เกิดปัญหาตามมา และทำให้รักไม่ยั่งยืน

(4) เพียงฤทัย: “...ขออย่างเดียวจงรักษาตัวไว้ให้ดีจนกว่าจะได้แต่งงานกับเขาอย่างถูกต้องตามประเพณี...” (Narawadee, 1968)

จากตัวอย่าง พบว่าผู้เขียนมีการใช้ประโยคแสดงเจตนาประเภทขอร้องในเรื่องเกี่ยวกับความรัก ผ่านคำพูดของตัวละครในเรื่อง โดยมีการใช้คำกริยานำคือ คำว่า “ขอ” ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่แสดงการขอร้อง โดยตัวละครคือ เพียงฤทัย ได้ขอร้องน้องสาว คือ สุดา ว่าให้รักษาตัวไว้ให้ดี ไม่ปล่อยตัวปล่อยใจให้กับนเรนทร์ชายคนรักจนกว่าจะถึงวันแต่งงาน สะท้อนให้เห็นมุมมองความรักของผู้เขียนในเรื่อง การวางตัวของผู้หญิงที่ต้องการสื่อว่า ผู้หญิงไม่ควรที่จะปล่อยตัวปล่อยใจให้กับชายใด ควรรักนวลสงวนตัวไว้จนกว่าจะถึงวันแต่งงาน เพราะไม่เช่นนั้นหากเกิดเลิกรากันไปก่อน คนที่เสียหายก็คือตัวเราเอง

1.3 กลวิธีการใช้สำนวน เป็นกลวิธีที่ผู้เขียนเลือกใช้สำนวนมาใช้ในงานเขียนนวนิยายรักทั้งหมด 49 เรื่อง เพื่อกล่าวแทนถ้อยคำบางคำ หรือใช้ขยาย หรือเน้นความเข้าใจ ในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ช่วยทำให้ผู้อ่านเข้าใจมุมมองความรักที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังที่ Kanchanakphan (2000) กล่าวว่า การใช้สำนวนช่วยทำให้เข้าใจความหมายที่ผู้เล่าเรื่องต้องการจะสื่อได้ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยไม่ต้องอธิบายความอย่างละเอียด อีกทั้งยังช่วยถ่ายทอดทัศนคติของผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสาร และโน้มน้าวให้ผู้รับสารเห็นคล้อยตามที่ผู้ส่งสารกล่าวได้ จากการศึกษากลวิธีการใช้สำนวน พบกลวิธีการใช้สำนวนที่ผู้เขียนใช้เพื่อแสดงวัตถุประสงค์ในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก 3 กลวิธีย่อย ได้แก่ ใช้เพื่อสั่งสอนหรือเตือนสติ เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการสั่งสอนหรือเตือนสติในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ใช้เพื่อเปรียบเทียบ เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการใช้

เปรียบเทียบในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก และใช้เพื่อตำหนิ เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการตำหนิในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ดังตัวอย่างกลวิธีการใช้สำนวนที่ผู้เขียนใช้ในการถ่ายทอดเรื่องราวความรักในนวนิยายรักเรื่อง (5) ราตรีประดับดาว และเรื่อง (6) เพชรในเรือน ดังนี้

*(5) เกดรู้ดีว่า เพียงแค่พยักหน้ารับทีเดียว ยอมเอออวยไปกับพ่อแม่ว่าเกดมีชายอื่นแล้ว คุณหลวงก็คงจะถอยทัพกลับไป เรื่องจะฉุดคร่าเกดไปเป็นเมียนั้น เกดไม่คิดว่าคุณหลวงจะทำ การที่ส่งน้าหมื่นมาเจรจาแต่แรก ก็แสดงแล้วว่าคุณหลวงประสงค์จะ**<u>เข้าตามตรอกออกตามประตู</u>**" (Winitchaikun, 1999)*

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้สำนวนเพื่อเปรียบเทียบในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก คือ "เข้าตามตรอกออกตามประตู" พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายสำนวน "เข้าตามตรอกออกตามประตู" ว่าหมายถึง ทำตามธรรมเนียมในการสู่ขอ จากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า "เข้าตามตรอกออกตามประตู" หมายถึง การที่ฝ่ายชายได้ส่งคนมาเจรจากับผู้ใหญ่เพื่อมาสู่ขอหญิงที่ตนรัก สะท้อนให้เห็นมุมมองความรักของผู้เขียนในเรื่อง ความรักที่ดีต้องเริ่มต้นอย่างถูกต้อง ที่ต้องการสื่อว่า ถ้าจะรักใครเพื่อมาเป็นคู่ครองในอนาคต ควรทำให้ถูกต้องตามประเพณี เพื่อเป็นการให้เกียรติผู้หญิงและพ่อแม่ของอีกฝ่าย

*(6) คุณหญิงจิตรา: "อยากให้เจ้ามีลูกมีเมียกะเขาบ้าง หาผู้หญิงดีๆที่เขารักเจ้าจริง เป็นกุลสตรี เท่านั้นพอแล้ว เรื่องรูปโฉมโนมพรรณ ความมีความจนไม่จำเป็นต้องไปเฟ้นหามันนักดอก **<u>สวยแต่รูป จูบไม่หอม</u>**ก็ทำอะไรไม่ได้ แล้วเจ้าจะกลุ้มใจทีหลัง ไอ้มั่งมีเขาก็มากดหัวเจ้า มันก็ไม่ดีอีกนั่นแหละ เราเป็นลูกผู้ชาย" (Asoksin, 1965)*

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้สำนวนเพื่อตำหนิในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก คือ "สวยแต่รูป จูบไม่หอม" ผ่านคำพูดของตัวละครในเรื่อง จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 สำนวน "สวยแต่รูป จูบไม่หอม" หมายถึง มีรูปร่างงาม แต่มีความประพฤติ ท่าทีวาจา และกิริยามารยาทไม่ดี โดยผู้พูดตำหนิผู้หญิงที่หน้าตาสวยแต่มีความประพฤติไม่ดีว่าไม่ควรเอามาเป็นคู่ครอง สะท้อนให้เห็นมุมมองความรักของผู้เขียนในเรื่อง การเลือกคู่ครอง ที่ต้องการสื่อว่า การเลือกคู่ครองต้องพิจารณาให้ถ้วนถี่ทั้งนิสัยใจคอ และกิริยามารยาท รูปลักษณ์ภายนอกและฐานะไม่สำคัญเท่ากับความรักที่มีให้แก่กัน และความประพฤติ

1.4 กลวิธีการใช้ภาพพจน์ เป็นกลวิธีที่ผู้เขียนเลือกใช้ภาพพจน์มาใช้ในงานเขียนนวนิยายรักทั้งหมด 49 เรื่อง เพื่อใช้ในการกล่าวเชิงเปรียบเทียบในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ช่วยให้ผู้อ่านนึกเห็นเป็นภาพได้ชัดเจนขึ้น เข้าใจเรื่องราวได้ง่ายและรวดเร็ว ทราบถึงมุมมองเกี่ยวกับความรักที่ผู้เขียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่านได้ดียิ่งขึ้น ดังที่ Thai Uboon (2007) กล่าวว่า การใช้ภาพพจน์ ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ เกิดอารมณ์ความรู้สึกต่อข้อความที่ได้อ่านได้ฟังอย่างกระจ่างชัด จากการศึกษากลวิธีการใช้ภาพพจน์ พบกลวิธีการใช้ภาพพจน์ 8 กลวิธีย่อย ได้แก่ อุปมา เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการเปรียบเทียบในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก โดยการนำความรักมาเปรียบกับอีกสิ่งหนึ่งว่าเหมือนกันอย่างไร ในลักษณะใด ซึ่งเป็นกลวิธีที่ช่วยให้ผู้อ่านเห็นเป็นภาพของความรักได้ชัดเจนขึ้น อุปลักษณ์ เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการเปรียบเทียบในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก โดยการนำความรักมาเปรียบว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นกลวิธีที่ช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพของความรักได้ชัดเจนขึ้น บุคลาธิษฐาน เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการสมมติให้ความรักซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต เป็น

นามธรรม ให้มีกิริยาอาการเหมือนมนุษย์ ซึ่งเป็นกลวิธีที่ช่วยให้ผู้อ่านนึกเห็นเป็นภาพได้ชัดเจนขึ้น เข้าใจเรื่องราวได้ง่ายและรวดเร็ว ปฏิภาคพจน์ เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับความรักในลักษณะที่มีความหมายตรงกันข้าม ซึ่งเป็นกลวิธีที่ช่วยให้ผู้อ่านนึกเห็นเป็นภาพได้ชัดเจนขึ้น เข้าใจเรื่องราวได้ง่ายและรวดเร็ว อติพจน์ เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนการกล่าวเกินจริงในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ซึ่งผู้เขียนต้องการย้ำความหมายในเรื่องราวเกี่ยวกับความรักให้มีน้ำหนัก เพื่อให้ผู้อ่านนึกเห็นเป็นภาพได้ชัดเจนขึ้น เข้าใจเรื่องราวได้ง่ายและรวดเร็ว ปฏิรูปพจน์ เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนอ้างถึงบุคคล เหตุการณ์ เรื่องราว หรือพฤติกรรม หรือข้อความที่แพร่หลายรู้จักกันดี ในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก มาประกอบหรือเพื่อเปรียบเทียบกับพฤติกรรมบางประการในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก เพื่อช่วยโยงความคิดให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ดียิ่งขึ้น ปฏิปุจฉา เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนตั้งคำถามในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก แต่มิได้หวังคำตอบ โดยผู้เขียนจะใช้คำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อเร้าอารมณ์ผู้อ่าน หรือสื่อความหมาย และแฝงข้อคิดในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก และอุทาหรณ์ เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการนำเรื่องราว เหตุการณ์ หรือความคิดต่างๆ ในเรื่องราวเกี่ยวกับความรักมาเปรียบเทียบ เพื่อสื่อความหมายในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ให้ผู้อ่านเห็นเป็นภาพได้ชัดเจนขึ้น เข้าใจเรื่องราวได้ง่ายขึ้น ดังตัวอย่างกลวิธีการใช้ภาพพจน์ที่ผู้เขียนใช้ในการถ่ายทอดเรื่องราวความรักในนวนิยายรักเรื่อง (7) จับต้นมาชนปลาย และเรื่อง (8) ตำรับรัก ดังนี้

(7) มัลลีนั่งอยู่ในความเงียบสงัดของยามกลางคืน เสียงนกกลางคืนร้องกรีดแหลมดังอยู่แว่วๆ เธอปล่อยให้ความคิดของตัวเองล่องลอยไป นานหลายปีแล้วที่เธอได้ใช้ความเพียรพยายามอย่างยิ่งในการที่จะปลดเอาภาระอันหนักอึ้งที่แบกไว้บนบ่าออกไป ***<u>พระอาจารย์เพียรบอกเป็นร้อยๆครั้งว่า หากมีทุกข์ก็ต้องวางเอง ไม่มีใครวางให้ได้ เพราะเขาไม่ได้แบกอยู่ คนแบกเองก็ต้องวางเอง</u>*** *(Sangkrachang, 2013)*

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้ภาพพจน์ประเภทปฏิรูปพจน์ โดยการอ้างถึงบุคคลมาประกอบเสริมเนื้อเรื่อง เพื่อช่วยโยงความคิดให้ผู้อ่านเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อ โดยในเนื้อเรื่องผู้เขียนกล่าวถึงตัวละคร คือ มัลลีที่กำลังนึกถึงช่วงเวลาในอดีตที่ต้องใช้ความพยายามในการนำทุกข์ในใจที่เกิดจากความรักที่ไม่สมหวังออกไปจากใจ และได้นึกถึงคำสอนของพระอาจารย์เพียรที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องของความทุกข์ว่า คนเราเมื่อมีความทุกข์ เราก็ต้องปล่อยวางด้วยตนเอง ไม่มีใครสามารถช่วยเราได้ เพราะเขาไม่ได้แบกทุกข์ของเราเอาไว้ คนที่ทุกข์เองก็ต้องปล่อยวางด้วยตนเอง สะท้อนให้เห็นมุมมองความรักของผู้เขียนที่ต้องการสื่อให้เห็นว่า ความรักคือการเรียนรู้ ความรักที่ไม่สมหวังนั้นทำให้คนเราเกิดทุกข์ นั่นเป็นเพราะเราไปแบกมันไว้ในใจเราจึงทุกข์ ชีวิตย่อมหาความสุขไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราควรปล่อยวาง เอาความผิดหวังเป็นบทเรียน เพื่อเรียนรู้กับสิ่งที่ผิดพลาด ชีวิตยังอีกยาวไกล เดินหน้าต่อไป ปล่อยวางจากความทุกข์ ชีวิตก็จะมีความสุข

(8) คุณวรรณ: "ผู้หญิงเราน่ะ ไม่ใช่สำคัญที่สวยงามอย่างเดียว ความงามจริตกิริยา งามวาจา งามน้ำใจสำคัญกว่า ***<u>ความสวยภายนอกเป็นสิ่งลวงตาไม่คงทนถาวร แต่ความงามภายในนั้นมั่นคงสูงค่าน่านิยม และเป็นที่พึงปรารถนาของคนทั่วไป</u>*** *" (Chaiyachinda, 1960)*

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้ภาพพจน์ประเภทปฏิภาคพจน์ โดยเป็นการนำถ้อยคำที่มีใจความตรงกันข้าม คือ "ความสวยภายนอกเป็นสิ่งลวงตาไม่คงทนถาวร" และ "ความงามภายในนั้นมั่นคงสูงค่าน่านิยม และ

เป็นที่พึงปรารถนาของคนทั่วไป” เพื่อเสนอถึงความขัดแย้งให้เห็นเป็นภาพที่ชัดเจนในเรื่องความรัก ในบริบทนี้สื่อความคิดของผู้พูดที่ต้องการกล่าวถึงคุณสมบัติของผู้หญิงที่ดีที่ผู้ชายควรเลือกเป็นคู่ครองว่า ไม่ใช่แค่ความสวยงามเพียงแค่รูปลักษณ์ภายนอกเท่านั้น แต่ควรมีความงามที่ภายใน คือ กิริยามารยาท วาจา และน้ำใจ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่และพึงปรารถนา สะท้อนให้เห็นมุมมองความรักของผู้เขียนในเรื่อง การเลือกคู่ครองที่ไม่ควรพิจารณาเพียงแค่รูปลักษณ์ภายนอก แต่ควรพิจารณาจากเนื้อแท้ที่อยู่ภายใน ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญจะทำให้ชีวิตคู่ยืนยาว

1.5 กลวิธีการใช้โวหาร เป็นกลวิธีที่ผู้เขียนเลือกใช้โวหารมาใช้ในงานเขียนนวนิยายรักทั้งหมด 49 เรื่อง โดยโวหารเป็นถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสารด้วยการเรียบเรียงอย่างมีวิธีการและชั้นเชิง เพื่อสื่อความในเรื่องราวเกี่ยวกับความรักไปยังผู้อ่านให้ตรงตามความต้องการของผู้เขียน ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านทราบถึงมุมมองของผู้เขียนในเรื่องราวเกี่ยวกับความรักได้เป็นอย่างดี ดังที่ Laksanasiri, and Imsamran (2005) กล่าวว่า การใช้โวหาร ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราว เกิดจินตภาพและความรู้สึกตรงตามที่ ผู้ส่งสารต้องการ จากการศึกษากลวิธีการใช้โวหาร พบกลวิธีการใช้โวหาร 4 กลวิธีย่อย ได้แก่ บรรยายโวหาร เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนกล่าวถึงเรื่องราว หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับความรัก อธิบายโวหาร เป็นกลวิธีทางภาษาเป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก เทศนาโวหาร เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนให้คำแนะนำสั่งสอน และคำชี้แจงเหตุผลต่างๆในเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก เพื่อชักจูงผู้อ่านให้มีความเห็นคล้อยตามให้เชื่อถือและให้ปฏิบัติตาม และสาธกโวหาร เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนยกตัวอย่างหรือยกเรื่องราวมาประกอบเนื้อเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อเรื่องได้ดียิ่งขึ้น ดังตัวอย่างกลวิธีการใช้โวหารที่ผู้เขียนใช้ในการถ่ายทอดเรื่องราวความรักในนวนิยายรักเรื่อง (9) ลางรัก และเรื่อง (10) คำมั่นสัญญา ดังนี้

(9) คุณสมใจ: “คนใดที่ได้ในสิ่งที่ซึ่งตนปรารถนา นับว่าเป็นคนโชคดีที่สุด และแม่ศากุนเป็นคู่สมรสที่ถึงพร้อมแล้วทุกอย่าง ฉันเชื่อมั่นในความรักอันบริสุทธิ์เยือกเย็นที่แกและแม่ศากุนมีต่อกัน รักอย่างไฟไม่เท่าไหร่ก็ดับมอด แต่รักอย่างน้ำจะแช่มชื่นเยือกเย็นตลอดไป” (Ladawan, 1957)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้เทศนาโวหาร โดยให้ตัวละครในเรื่องให้คำแนะนำสั่งสอนในเรื่องความรัก โดยในเนื้อความ ตัวละคร คือ คุณสมใจได้สอนและให้ข้อคิดแก่ศากุนและธิติในเรื่องข้อปฏิบัติต่อกันของสามีภรรยาว่า เมื่อเราได้ใช้ชีวิตร่วมกับคนที่เรารัก ถือเป็นความโชคดี ดังนั้นควรดูแลรักษาคนที่รักไว้ให้ดี ต้องใจเย็น ประนีประนอมกัน จะทำให้ชีวิตคู่ยืนยาว และอย่าใช้อารมณ์ต่อกัน เพราะจะทำให้ชีวิตคู่มีแต่ปัญหาไม่นานก็ต้องเลิกรากันไป สะท้อนให้เห็นมุมมองความรักของผู้เขียนในเรื่อง ชีวิตคู่ ที่ต้องการสื่อว่า การที่เราได้มีโอกาสใช้ชีวิตร่วมกับคนที่เรารัก ก็ควรที่จะถนอมความรักให้ยืนยาว เวลามีปัญหาควรที่จะใจเย็น ไม่ใช้อารมณ์ มอบความเห็นอกเห็นใจให้แก่กัน เติมเต็มชีวิตรักให้ชุ่มฉ่ำ ความรักก็จะยั่งยืน

(10) หลวงพ่อ: การมีชีวิตคู่เป็นธรรมดาโลก หลวงพ่อก็เคยผ่าน มันมีทั้งสุขและทุกข์ ก็...ตามธรรมดาอีก ถ้าจะต้องแต่งก็แต่งไป หากต้องทำจิตไว้ว่า มันจะไม่มีแต่ทุกข์ ไม่มีแต่สุข ทุกอย่างในโลกจะมีด้านเดียวไม่ได้ ต้องคละเคล้ากัน ถ้าจิตรู้เสียแล้ว ความหวั่นไหวจะน้อยลง ***<u>เคยไปทะเลไม่ใช่หรือ คลื่นมันเกิดอย่างไร</u>***

<u>ทีแรกมันก็แค่ลมพัดเป็นริ้วน้อยๆใช่ไหม แล้วทำไมมันโตขึ้น มองรอบตัวเถอะ อะไรๆมันก็ชี้ถึงหลักธรรมได้ทั้งนั้น</u> *(Tmanti, 1986)*

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้สาธกโวหาร โดยให้ตัวละครในเรื่องกล่าวถึงเรื่องความรักและมีการยกตัวอย่างมาประกอบ โดยในเรื่อง ตัวละครคือ หลวงพ่อที่ให้ข้อคิดแก่ชลันดาในเรื่องชีวิตคู่ที่ต้องเจอทั้งความสุขและความทุกข์ปะปนกันไป อย่าได้กังวลไป ทุกอย่างในโลกจะมีด้านเดียวไม่ได้ ถ้าจิตรู้เบื้องต้นแล้วจะทำให้ความหวั่นไหวลดน้อยลง และได้ยกตัวอย่างทะเลที่ยังมีคลื่น เหมือนกับชีวิตคู่ที่เริ่มแรกมักมีแต่ความสุข แต่พอมีอุปสรรคเข้ามาในชีวิต ก็ทำให้ความสุขหายไป เกิดกลายเป็นความทุกข์

จากตัวอย่างที่ 9 และ 10 ในเรื่องชีวิตคู่ เมื่อพิจารณาตามหลักธรรม “การปฏิบัติธรรม” จะช่วยให้ชีวิตคู่เข้มแข็งมั่นคงพอที่จะฝ่ามรสุมต่างๆไปได้ ดังนั้น คู่สามีภรรยาที่ต้องการมีชีวิตการแต่งงานที่ยั่งยืนตลอดไปต้องร่วมกันปฏิบัติธรรม โดยคำว่า ธรรม ในที่นี้ คือ คุณธรรม ได้แก่ คุณสมบัติที่ดีภายในจิตใจ เช่น ความรัก ความสงสาร ซึ่งช่วยให้คนเราทำหน้าที่ของสามีภรรยาได้โดยไม่ต้องฝืนใจ และจริยธรรม ได้แก่ หลักแห่ง ความประพฤติที่ดีงามที่จะต้องปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขของตนเอง ครอบครัว และสังคม จริยธรรมเป็นข้อปฏิบัติซึ่งกำหนดไว้โดยศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และกฎหมาย ว่าอะไรเป็นหน้าที่ที่สามีภรรยาจะต้องทำเพื่อความผาสุกแห่งครอบครัว (Phra Dhammakosajarn, 2015)

องค์ความรู้ใหม่

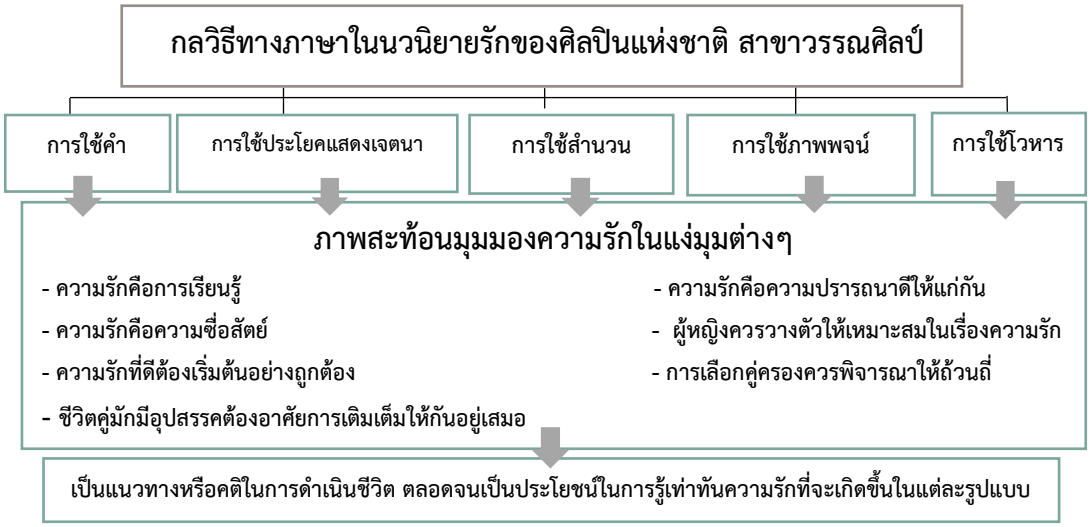

รูปภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ว่า นวนิยายรัก ในช่วงปีพ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2557 จำนวน 49 เรื่อง จากผลงานนักเขียนนวนิยายของไทยที่ได้รับรางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ที่เป็นสุภาพสตรีจำนวน 10 คน มีการใช้กลวิธีทางภาษาทั้งหมด 5 กลวิธีหลัก ได้แก่ การใช้คำ การใช้ประโยคแสดงเจตนา การใช้สำนวน การใช้ภาพพจน์ และการใช้โวหาร โดยกลวิธีทางภาษาเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่สำคัญทำให้เห็นภาพสะท้อนมุมมองความรักในแง่มุมต่างๆ ที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารไปยังผู้อ่าน ได้แก่ ความรักคือการเรียนรู้ หมายถึง การ

เข้าใจความหมายของความรัก รักอย่างมีสติพร้อมด้วยปัญญา ความรักที่ผ่านเข้ามาอาจมีทั้งทุกข์และสุข สมหวังหรือผิดหวัง ถือเป็นประสบการณ์เพื่อที่เราจะนำมาเป็นบทเรียนหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป ความรักคือความปรารถนาดีให้แก่กัน หมายถึง รักที่ปรารถนาให้คนรักเจอแต่สิ่งที่ดี อยากช่วยเหลือดูแล เพื่อให้คนรักมีความสุข โดยที่ไม่หวังผลตอบแทน ความรักคือความซื่อสัตย์ หมายถึง การซื่อสัตย์ต่อคนที่รัก ไม่คิดนอกใจไปมีคนอื่น ทำให้คนที่รักต้องผิดหวังเสียใจเกิดเป็นความทุกข์ใจ ผู้หญิงควรวางตัวให้เหมาะสมในเรื่องความรัก ซึ่งถือเป็นค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคมที่ผู้หญิงไทยพึงปฏิบัติ โดยเฉพาะการรักนวลสงวนตัว เพราะสิ่งนี้เป็นเกราะป้องกันจากความผิดพลาดต่างๆที่จะตามมาภายหลัง ดังสุภาษิตสอนหญิงของสุนทรภู่ที่ได้กล่าวไว้ว่า “จงรักนวลสงวนงามห้ามใจไว้ อย่าหลงใหลจำคำที่ร่ำสอน คิดถึงหน้าบิดาแลมารดร อย่ารีบร้อนเร็วนักมักไม่ดี เมื่อสุกงอมหอมหวนจึงควรหล่น อยู่กับต้นอย่าให้พรากไปจากที่ อย่าชิงสุกก่อนห่ามไม่งามดี เมื่อบุญมีคงจะมาอย่าปรารมภ์” ความรักที่ดีต้องเริ่มต้นอย่างถูกต้อง คือ เราควรที่จะเริ่มต้นความรักให้ถูกต้อง ถูกที่ ถูกเวลา ตามแบบแผนที่สังคมกำหนดไว้ โดยไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นต้องเดือดร้อน และถ้าเราเริ่มต้นความรักอย่างถูกต้องแล้ว จะทำให้ความสัมพันธ์นั้นยืนยาว การเลือกคู่ครองควรพิจารณาให้ถ้วนถี่ ไม่หลงใหลเพียงแค่รูปลักษณ์ภายนอก หากต้องพิจารณาองค์ประกอบด้านอื่นๆด้วย ทั้งนิสัยใจคอ กิริยามารยาท การแต่งงานเป็นเพียงการเริ่มต้นของการชีวิตคู่ ผลจากการตัดสินใจเลือกคู่ครองนั้นย่อมหมายถึง ความสุข ความสมหวัง หรือความล้มเหลวในชีวิตของคู่สมรส และชีวิตคู่มักมีอุปสรรคต้องอาศัยการเติมเต็มให้กันอยู่เสมอ โดยการมอบความรัก ความเห็นอกเห็นใจให้แก่กัน ให้เกียรติกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญซึ่งจะทำให้ชีวิตคู่ราบรื่น มีความสุข โดยภาพสะท้อนมุมมองความรักในด้านต่างๆผ่านกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนสื่อสารไปยังผู้อ่านข้างต้น จะเป็นแนวทางหรือคติในการดำเนินชีวิต ตลอดจนเป็นประโยชน์ในการรู้เท่าทันความรักที่จะเกิดขึ้นในแต่ละรูปแบบให้กับผู้อ่านได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษากลวิธีทางภาษาที่สะท้อนมุมมองความรักในนวนิยายรักของศิลปินแห่งชาติที่เป็นสุภาพสตรี ในช่วงปี พ.ศ.2500 - พ.ศ. 2557 ผลการวิจัยพบการใช้กลวิธีทางภาษา 5 กลวิธีหลัก ได้แก่ กลวิธีการใช้คำ กลวิธีการใช้ประโยคแสดงเจตนา กลวิธีการใช้สำนวน กลวิธีการใช้ภาพพจน์ และกลวิธีการใช้โวหาร โดยกลวิธีทางภาษาเหล่านี้ผู้เขียนมีการเลือกใช้ภาษาอย่างมีศิลปะและเหมาะสม สามารถสะท้อนให้เห็นมุมมองความรักตามที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอแก่ผู้อ่านได้อย่างชัดเจน ได้แก่ ความรักคือการเรียนรู้ ความรักคือความปรารถนาดีให้แก่กัน ความรักคือความซื่อสัตย์ ผู้หญิงควรวางตัวให้เหมาะสมในเรื่องความรัก ความรักที่ดีต้องเริ่มต้นอย่างถูกต้อง การเลือกคู่ครองควรพิจารณาให้ถ้วนถี่ และชีวิตคู่มักมีอุปสรรคต้องอาศัยการเติมเต็มให้กันอยู่เสมอ จึงกล่าวได้ว่า “ภาษา” เป็นเครื่องมือที่สำคัญ ที่ผู้เขียนเลือกใช้ในการสื่อแทนความคิดของผู้เขียนไปยังผู้อ่านเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Namkord (2020) ศึกษาเรื่อง “กลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์ความเป็นพลเมือง: ศึกษาจากหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมือง ระดับประถมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551” ผลการวิจัยพบว่า การสื่ออุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนหน้าที่พลเมือง คือการใช้กลวิธีทางภาษา ซึ่งมีดังนี้ กลวิธีทาง

วัจนภาษา ได้แก่ 1. การใช้คำศัพท์แสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2. การใช้คำกริยาที่เด็กกระทำกริยา 3. การใช้คำกริยาที่บุคคลอื่นกระทำกริยา 4. การใช้คำเรียกขาน 5. การอ้างส่วนใหญ่ 6. การใช้คำแสดงทัศนภาวะ 7. การแสดงเหตุ-ผล 8. การใช้เสียงที่หลากหลาย 9. การกำหนดกรอบการตีความคิด กลวิธีทางอวัจนภาษา พบว่ามีการใช้รูปภาพอธิบายหน้าที่และความรับผิดชอบของนักเรียน เพื่อสื่อความคิดในการปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองที่ปรารถนาของสังคม ซึ่งผลการวิจัยทำให้เห็นว่า ผู้ผลิตวาทกรรมหนังสือเรียนหน้าที่พลเมืองใช้กลวิธีทางภาษาเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อ และอุดมการณ์ เพื่อเป็นกรอบในการใช้ชีวิตและสร้างพลเมืองที่พึงปรารถนา ที่เอื้อต่อการดูแลและควบคนในสังคมต่อไป

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า กลวิธีทางภาษาของศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ที่เป็นสุภาพสตรี ที่ใช้ในงานเขียนประเภทนวนิยายรัก มีคุณค่าทางวรรณศิลป์ โดยสามารถสะท้อนให้เห็นมุมมองความรักในแง่มุมต่างๆ ซึ่งทรงคุณค่าและเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ผู้อ่าน สมดังที่ได้รับการประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ โดยคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีผลงานสร้างสรรค์และพัฒนาเป็นที่ยอมรับของวงการ ถ่ายทอดผลงานศิลปะอันล้ำค่าไว้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและมนุษยชาติ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้พบว่า กลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนใช้สะท้อนให้เห็นมุมมองความรักในแง่มุมต่างๆ เช่น มุมมองความรักที่ว่า ความรักคือความปรารถนาดีให้แก่กัน ผ่านการใช้คำ คือ คำนามธรรม เช่นคำว่า “เห็นใจ” หมายถึง ร่วมรู้สึกในความทุกข์ยากของผู้อื่น คำว่า “ไม่เห็นแก่ตัว” หมายถึง ไม่เอื้อเฟื้อใครขาดความกรุณา สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา คือ หลักพรหมวิหารธรรม ซึ่งหมายถึง หลักธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตที่ยิ่งใหญ่กว้างขวางดุจพระพรหม ได้แก่ เมตตา คือ ความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข และกรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ซึ่งคนที่รักกันนั้น ถ้าเริ่มต้นด้วยการใช้หลักธรรมในการปฏิบัติต่อกันแล้ว ย่อมทำให้ผู้รับและผู้ให้เป็นสุขใจ แสดงให้เห็นว่ามุมมองความรักที่สะท้อนผ่านกลวิธีทางภาษาของศิลปินแห่งชาติที่เป็นสุภาพสตรี ในช่วงปี พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2557 นั้น สามารถนำมาเป็นแนวทางหรือคติให้แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดีทั้งในอดีตจนถึงยุคปัจจุบัน สามารถสร้างประโยชน์ได้อย่างสูงสุด เพื่อให้รักเป็น รักอย่างเข้าใจ และเห็นคุณค่าและความหมายของความรัก

สรุป

จากผลการวิจัยนี้ ผู้เขียนมีกลวิธีในการนำเสนอและถ่ายทอดมุมมองความรักผ่านงานเขียนนวนิยายรัก โดยการใช้กลวิธีทางภาษา 5 กลวิธีหลัก ได้แก่ การใช้คำ พบกลวิธีทางการใช้คำ 3 กลวิธีย่อย ได้แก่ การซ้ำคำ การใช้คำนามธรรม แบ่งเป็นคำนามธรรม 2 ประเภท ได้แก่ คำนามธรรมด้านบวก และคำนามธรรมด้านลบ และการใช้คำแสดงอาการ แบ่งเป็นคำแสดงอาการ 2 ประเภท ได้แก่ คำแสดงอาการที่แสดงความรัก เป็นคำที่แสดงการกระทำด้านบวก และคำแสดงอาการที่แสดงการทำร้ายร่างกายและจิตใจ เป็นคำที่แสดงการกระทำด้านลบ การใช้ประโยคแสดงเจตนา พบกลวิธีทางการใช้ประโยคแสดงเจตนา 7 กลวิธีย่อย ได้แก่ ประโยคบอกให้ทราบ ประโยคเสนอแนะ ประโยคสั่ง ประโยคห้าม ประโยคขอร้อง ประโยคคาดคะเน และประโยคถาม การใช้สำนวน พบกลวิธีการใช้สำนวน 3 กลวิธีย่อย ได้แก่ ใช้สำนวนเพื่อสั่งสอนหรือเตือนสติ ใช้สำนวนเพื่อ

เปรียบเทียบ และสำนวนใช้เพื่อตำหนิ การใช้ภาพพจน์ พบกลวิธีการใช้ภาพพจน์ 8 กลวิธีย่อย ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน ปฏิภาคพจน์ อติพจน์ ปฏิรูปพจน์ ปฏิปุจฉา และอุทาหรณ์ และการใช้โวหาร พบกลวิธีการใช้โวหาร 4 กลวิธีย่อย ได้แก่ บรรยายโวหาร อธิบายโวหาร เทศนาโวหาร และสาธกโวหาร ซึ่งกลวิธีทางภาษาถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ทำหน้าที่สื่อแทนความคิดของผู้เขียน สะท้อนให้เห็นมุมมองความรักในแง่มุมต่างๆที่ผู้เขียนสื่อสารไปยังผู้อ่าน อันจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่านในการนำมุมมองความรักเป็นแนวทางหรือคติในการดำเนินชีวิต ทำให้รักอย่างฉลาด รักเป็น มีความสุขกับความรักที่ผ่านเข้ามาในชีวิต อีกทั้งรักอย่างเข้าใจ อันเป็นหนทางสู่รักแท้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่างๆ ควรมีการส่งเสริมให้กับเยาวชน และบุคคลทั่วไป เพื่อการเรียนรู้ในด้านจิตวิทยาของความรัก ด้วยการจัดอบรมให้ข้อมูลทั้งในทางทฤษฎีและจากประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้เห็นมุมมองของความรักที่แตกต่างกัน อีกทั้งสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เป็นคนฉลาดรัก รักอย่างเข้าใจ รู้เท่าทันความรักที่จะเกิดขึ้นในแต่ละรูปแบบ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษากลวิธีทางภาษาแนวคิดอื่นเพิ่มเติม เช่น อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ วัจนกรรม ภาษาระดับข้อความ เป็นต้น เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การสะท้อนให้เห็นมุมมองความรักที่ปรากฏในนวนิยายรักได้ชัดเจนและครอบคลุมมากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษากลวิธีทางภาษาที่สะท้อนมุมมองความรักในนวนิยายรักของศิลปินแห่งชาติที่เป็นสุภาพบุรุษ ที่มีผลงานอยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน เพื่อจะได้เห็นกลวิธีทางภาษาที่สะท้อนมุมมองความรักว่ามีลักษณะอย่างไร อีกทั้งยังทำให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างในการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาที่ใช้สะท้อนมุมมองความรัก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างขวางมากขึ้น

References

Angkapanichkit, J. (2014). *Text analysis*. Bangkok: Thammasat University.

Asoksin, K. (1965). *Phet Nai Ruean*. Bangkok: Ruam San.

Bamroong-thai, W. (2001). *The science and art of fiction.* Bangkok: Suveeriyasan.

Chaiyachinda, C. (1960). *Tam Rap Rak.* Bangkok: Science Archives.

Kanchanakphan, S. (2000). *Thai idioms.* (4th ed.). Bangkok: School of Language and Culture Technology Promotion Association (Thai-Japanese).

Ladawan, S. (1957). *Lang Rak.* Bangkok: Rungsang Printing.

Laksanasiri, CH., & Imsamran, B. (2005). *Language and communication*. Bangkok: P. Press Co., Ltd.

Mallikamas, K. (1979). *Literature reviews*. Bangkok: Department of Thai and Oriental Languages Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University.

Nakkhanan, K. (1970). *Phu Kong Yot Ra*k. Bangkok: Phrae Phitthaya.

Namkord, P. (2020). *Linguistic Strattegies and Ideologies of Citizenship: A Study of Primary School Civic Duty Textbook Based on Thailand's Basic Education Core Curriculum B.E. 2008.* (Master's Thesis). Ubon Ratchathani University. Ubon Ratchathani.

Narawadee. (1968). *Phrungni Mai Mi Thoe.* Bangkok: Chokchai Thewet.

Phra Dhammakosajarn (Buddhadassa Bhikkhu). (2015). *Dharma with love and marriage*. Retrieved August 13, 2021, from https://www.mcu.ac.th/article/detail/14235

Prempanya, T. (2011). *An Analysis of Advertising Language of Kids' Dairy Product within 2005 - 2008.* (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.

Sangkrachang, C. (2013). *Chap Ton Ma Chon Plai.* Bangkok: Kom Bang.

Sriyapai, W. (2012). *Writing for communication.* Bangkok: Publisher of Chulalongkorn University.

Surangkhanang, K. (1987). *Dom Phu Chonghong*. Bangkok: Odian Store

Suwan, S. (2000). *Rabam Bai.* Bangkok: Printing Sophon.

Thai Uboon, D. (2007). *Thai writing skills*. (4th ed.). Bangkok: Publisher of Chulalongkorn University.

Tmanti. (1986). *Khamman Sanya.* Bangkok: Bamrung San.

Winitchaikun, W. (1999). *Ratri Pradap Dao.* Bangkok: Aksorn Sophon Co., Ltd.

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานคร*

A Mediation Process by Buddhist Peaceful Means of Juvenile and Family Court of Bangkok

ธัศฐ์ชาพัฒน์ ยุกตานนท์

Tascharpat Yuktananda

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: 3orchid.co.ltd@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานคร และเพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและด้านพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า หลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานครมีดังนี้คือ ให้คู่กรณีแสดงออกด้วยความสมัครใจและความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย มีการประนีประนอมผ่อนปรนให้แก่กันและการรักษาความลับของคู่กรณี โดยผู้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องมีปัญญา ซื่อสัตย์ มีความเป็นกลาง มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่มีอคติ มองโลกในแง่ดี อดทน เป็นผู้ฟังที่ดี มีความยืดหยุ่นในการแก้ไขปัญหา วิริยะอุตสาหะ วางตัวได้อย่างเหมาะสม ให้เกียรติคู่กรณี มีทักษะในการสื่อสาร รวมไปถึงมีความรู้และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ย สามารถสร้างความไว้วางใจ ในขณะที่สภาพปัญหาและอุปสรรคกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ปัญหาและอุปสรรคที่มีสาเหตุมาจากตัวคู่ความเองและมาจากตัวผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ส่วนรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางพุทธศาสนาเถรวาทตามแนวทางพุทธสันติวิธีตามหลักอริยสัจ 4 มีลำดับขั้นตอน ดังนี้ 1) วิเคราะห์ให้เห็นทุกข์ 2) เจรจาด้วยปิยวาจา 3) มีเมตตา 4) ปราศจากอคติ และ 5) มุ่งสู่การให้อภัยซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ: กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท; พุทธสันติวิธี; ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง; ผู้ประนีประนอม

---

*Received July 23, 2021; Revised December 23, 2021; Accepted December 29, 2021

Abstract

The research article aimed at 1) studying the principles and dispute mediation process of the Central Juvenile and Family Court of Bangkok; and 2) studying the problems and the Buddhadhamma related to dispute mediation process of the Central Juvenile and Family Court of Bangkok. The study used a qualitative research method, focusing on documentary research and interviews with experts in dispute mediation and Theravada Buddhism. To correspond to the research objectives, content analysis was employed.

From the study, it has been discovered that principles and process of dispute mediation by Buddhist peaceful means of the Central Juvenile and Family Court of Bangkok are that both parties to the conflict express voluntary satisfaction with the compromise result, in which the mediator must keep both parties' confidentiality and possess the following qualities: intelligence, honesty, impartiality, creativity, optimism, patience, being a good listener, flexibility in problem-solving, attempt, appropriate behavior, respect for both parties, communication skills, knowledge and experience in meditation, so that the mediator can build trust from both parties. Problems in dispute mediation in the Central Juvenile and Family Court of Bangkok are caused by both the parties to the conflict and the mediator. In Theravada Buddhism, a model for dispute mediation according to the Buddhist peaceful means is centered on Ariyasacca (the Four Noble Truths) comprising: 1) analyzing in order to identify suffering; 2) communicating based on piyavācā (kindly and beneficial words); 3) having compassion; 4) being impartial; and 5) forgiving one another.

Keywords: Dispute Mediation Process; Buddhist Peaceful Means; Central Juvenile and Family Court; Mediator

บทนำ

เนื่องจากผู้คนมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งมักเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหรือกล่มบุคคลไม่ได้รับหรือมีการตอบสนองในสิ่งที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องการ หรือแสวงหาในสิ่งที่เป็นประโยชน์ของตนหรือกลุ่มของตนและในหลาย ๆ กรณี บุคคลอาจแสดงออกหรือกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการอันจะนำไปสู่ความรุนแรง (Silpamahabandit, 2007) บางครั้งความรุนแรงได้กลายเป็นข้อพิพาทแบบที่ต้องการเอาชนะซึ่งกันและกันให้จงได้จนเกิดการฟ้องร้องกัน (Litigation) เพื่อให้ตนได้เป็นฝ่ายชนะ การใช้คนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ย (Mediation) จึงมีความสำคัญและถูกนำมาใช้เพื่อจัดการกับความขัดแย้งที่ไม่สามารถเจรจาตกลงกันเองได้ (Worakitsophonpaisan, 2009) ซึ่งในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรม กลไกที่

สำคัญคือ การที่ผู้ประนีประนอม สามารถที่จะประยุกต์หลักทฤษฎีกับการปฏิบัติให้สอดคล้องกัน โดยเฉพาะการนำวิธีการสื่อสารมาใช้เชื่อมประสานการเจรจาระหว่างคู่พิพาทได้อย่างสร้างสรรค์และใช้ผสมผสานร่วมกับแนวคิดทฤษฎีและรูปแบบการจัดการความขัดแย้งได้อย่างกลมกลืนและต่อเนื่องถึงผลสัมฤทธิ์ต่อความสำเร็จ สร้างความพึงพอใจให้กับทุกฝ่ายได้ ก่อเกิดความเข้าใจและความรู้สึกที่เป็นไปในแนวทางที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน (Praditthakorn et al. 2013)

เมื่อมาพิจารณาเฉพาะสถิติคดีที่มีการฟ้องร้องกันที่ศาลศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2563 พบว่า มีคดีเยาวชนและครอบครัวรวม 3,431 คดี แบ่งออกเป็นคดีค้างมา จำนวน 780 คดีคดีรับใหม่ จำนวน 2,651 คดี และสามารถทำคดีเสร็จสิ้นไปจำนวน 2,480 คดี ทำให้ประชาชนในส่วนกลางได้มีโอกาสในการฟ้องคดีเยาวชนและครอบครัวและได้รับการพิจารณาพิพากษาเสร็จสิ้นไปด้วยความรวดเร็ว ทั้งในรูปแบบของการตัดสินคดีและการไกล่เกลี่ยโดยผู้ประนีประนอมประจำศาล และเพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวดเร็วยิ่งขึ้น และเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการบริหารงานของทางราชการ ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด คดีอาญาที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้โอนมาตามมาตรา 97 วรรคหนึ่งคดีครอบครัว คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ คดีอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราช บัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 10 (Office of the Court of Justice, 2021)

โดยหลักการและแนวคิดด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรมจากผลการศึกษาของ Akarathitipong (2014) ที่พบว่า ผู้ไกล่เกลี่ยประนีประนอมที่ดีจะต้องมีความเป็นตัวของตัวเองและไม่ลำเอียง มีความเป็นตัวของตัวเอง เมื่อใดที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเกิดความสงสัยว่าผู้ไกล่เกลี่ยมีความลำเอียงเข้าข้างฝ่ายอื่น ความเชื่อมั่นในตัวผู้ไกล่เกลี่ยจะสูญเสียไป ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยจะมีได้ยาก มากกว่านั้น Thosuwanchinda (2008) มองว่าผู้ประนีประนอมนั้น จะต้องสามารถสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเจรจาต่อรองได้อย่างรวดเร็ว ไม่ยืดเยื้อและมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ต่อคู่พิพาททั้งสองฝ่ายได้โดยที่ผู้ประนีประนอม จะต้องใช้ประโยชน์จากประเด็นที่สามารถสรุปได้ สอดคล้องกับข้อกำหนดของ Office of the Court of Justice (2016) ว่าด้วยเรื่องของคุณสมบัติผู้ประนีประนอมว่า จะต้องทำตัวให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา การวางตัว การแสดงออกจะต้องใช้จิตวิทยาสามารถครองใจคู่ความผู้เข้ารับการไกล่เกลี่ยทั้งสองฝ่าย ผู้ไกล่เกลี่ยต้องรู้สภาพปัญหาแห่งคดี มีความรู้ รอบตัว และทำให้คู่ความเห็นว่า ผู้ไกล่เกลี่ยมีความพร้อมที่จะช่วยเยียวยาบรรเทาความเสียหายของคู่ความทั้งสองฝ่ายได้ ซึ่งจากผลการศึกษาของนักวิชาการชี้ให้เห็นว่า พื้นฐานของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นเน้นหนักไปในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นที่น่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับจากคู่พิพาทแล้ว กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็จะดำเนินไปอย่างราบรื่น และมีแนวโน้มว่าจะประสบความสำเร็จได้มากขึ้นอีกด้วย

คุณสมบัติของผู้ประนีประนอมข้อพิพาทจากข้อค้นพบของนักวิชาการที่ได้กล่าวมาในข้างต้นนั้น เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า คุณสมบัติของผู้ประนีประนอมข้อพิพาทเป็นสิ่งที่สำคัญและส่งผลต่อความสำเร็จในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมีนัยสำคัญ แต่จากข้อมูลของ Office of the Court of Justice (2021) ชี้ให้เห็นว่า ในปี 2563 จำนวนคดีเยาวชนและครอบครัวกว่า 3,431 คดี ผู้ประนีประนอมสามารถทำคดีเสร็จสิ้นไปเพียง 2,650 คดี หรือคิดเป็นกว่าร้อยละ 77.25 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ายังมีคดีอีกกว่าร้อยละ 22.75 ที่ยังไม่สามารถจะทำให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ทั้งนี้ก็เนื่องมาจาก การไกล่เกลี่ยประนีประนอมในรูปแบบเดิม ๆ อาจจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุง และนำความรู้ ทักษะหรือหลักปฏิบัติในด้านอื่น ๆ เข้ามาประยุกต์และบูรณาการร่วมกัน เพื่อให้เกิดแนวทางในกระบวนการไกล่เกลี่ยที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งผู้ประนีประนอมเป็นผู้ที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยคดีเยาวชนและครอบครัว และช่วยให้คดีความสามารถคลี่คลายไปในทางที่ดีได้กว่าการติดสินความขัดแย้งด้วยกฎหมาย ในขณะเดียวกัน การนำรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีมาประยุกต์ใช้ก็เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่จะช่วยให้ผู้ที่ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยประนีประนอมสามารถมีประสิทธิภาพและมีความปรองดองมากขึ้นได้ ซึ่งการใช้แนวทางสันติตามหลักวิธีพุทธศาสนาจะช่วยให้เกิดการสร้างกระบวนการเจรจาและบรรยากาศที่เป็นมิตร มีความเอื้อเฟื้อเมตตา กรุณา อุเบกขา และความปรารถนาดีต่อกัน สามารถเจรจาตกลงกันได้โดยสันติวิธี ปราศจากความรุนแรงและความขัดแย้งอื่น ๆ ตามมาได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของกระบวนการไกล่เกลี่ยประนีประนอมโดยผู้ประนีประนอมทำหน้าที่เป็นคนกลางในการเจรจา เพื่อหาทางออกที่ดีร่วมกัน โดยนำแนวทางการสร้างสันติตามวิถีพุทธมาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวทางการไกล่เกลี่ยทางโลก โดยใช้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ในการศึกษาและเก็บข้อมูล เพื่อหาแนวทางในการสร้างความปรองดองทางเลือกใหม่ ๆ โดยใช้หลักทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยในการไกล่เกลี่ยประนีประนอม และสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้น ซึ่งจะช่วยแบ่งเบาภาระการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research methodology) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้างที่แน่นอน โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวกับสันติวิธี หลักพุทธสันติวิธี แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง แนวคิดและหลักธรรมที่เกี่ยวกับความขัดแย้งในทางพุทธศาสนา และหลักการและหลักธรรมที่เป็นแนวคิดในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งผลการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมเหล่านี้แสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้างที่แน่นอน โดยมีหัวข้อในการสัมภาษณ์ดังนี้

1) ปัญหาและอุปสรรคของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2) รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี

3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้างที่แน่นอน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1) ทำการศึกษาและคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ข้อมูลเชิงลึก 2 กลุ่ม โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ 1) เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป และ 2) เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่และมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัว จำนวน 6 ท่าน เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่พิพาทที่มีคดีข้อพิพาทในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานครในปัจจุบันไม่สามารถตกลงกันได้ และศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยโดยพุทธสันติวิธี เพื่อค้นหาแนวทางในการประยุกต์ใช้รูปแบบการไกล่เกลี่ยโดยพุทธสันติวิธี เพื่อใช้ในการไกล่เกลี่ยในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานครซึ่งจะช่วยให้การไกล่เกลี่ยในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานครเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแยกตามข้อคำถาม เรียงตามวัตถุประสงค์การวิจัย แล้วจึงทำการสรุปผลการสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้และกระบวนการคิดตามหลักธรรมที่เกี่ยวกับความขัดแย้งในทางพุทธศาสนา และหลักการและหลักธรรมที่เป็นแนวคิดในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

3) สรุป จัดทำข้อเสนอแนะและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้หน่วยงานศาลยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) การวิจัยครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญและมีองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย จำนวน 2 รูป และผู้เชี่ยวชาญหรือเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่และมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัว จำนวน 6 ท่าน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การศึกษาเชิงเอกสารและการเก็บข้อมูลเชิงลึกภาคสนามเป็นหลัก ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้างที่แน่นอน ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นด้วยตนเอง ตามกรอบที่ได้รับจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอนของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้แนวทางในการกำหนดกรอบการสร้างเครื่องมือ

2) สร้างเครื่องมือวิจัยโดยยึดกรอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบ

3) นำแนวคำถามที่สร้างขึ้นเพื่อขอความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เพื่อตรวจสอบความครอบคลุม ความเหมาะสมของคำถามและความชัดเจนของภาษา แล้วจึงทำการปรับปรุงแก้ไข

4) นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปตรวจสอบคุณภาพและจริยธรรมก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ในในพื้นที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนผู้เชี่ยวชาญและมีองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย และผู้เชี่ยวชาญหรือเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่และมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัว

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และทำการจัดกลุ่มข้อมูลแล้วนับความถี่ของคำสำคัญและใช้การวิเคราะห์หาค่าร้อยละของความถี่นั้น ๆ แยกตามข้อคำถาม แล้วจึงทำการสรุปผลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 7 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกตามข้อคำถามเพื่อให้เห็นถึงความถี่ของการตอบคำถามที่สามารถจัดกลุ่มและคำนวณค่าน้ำหนักให้เห็นถึงความสอดคล้องกันของแนวคิดของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน เพื่อนำไปสู่การสรุปผลการศึกษาอย่างเหมาะสม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงกับทั้งหน่วยงานศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หรือแม้แต่สามารถประยุกต์ใช้กับศาลยุติธรรมประเภทอื่น ๆ ในประเทศไทยได้

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและผู้เชี่ยวชาญด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาหลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า หลักการและกระบวนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยทั่วไปตามหลักสากลมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ การไกล่เกลี่ยแบบอำนวยการเจรจาและการไกล่เกลี่ยแบบประเมินผล

1.1 โดยที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบอำนวยการเจรจา มักนิยมใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่หวังผลให้เกิดการประนีประนอม และมีเป้าหมายของการไกล่เกลี่ยที่มุ่งให้คู่ขัดแย้งได้ประนีประนอม ปรองดองซึ่งกันและกัน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในลักษณะเช่นนี้เป็นที่แพร่หลายเพราะไม่ต้องอาศัยความรู้ในด้านกฎหมายอย่างชำนาญของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย หากแต่อาศัยคุณธรรมและการเป็นผู้รักในความยุติธรรม ก็สามารถทำให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จได้ ลักษณะของการไกล่เกลี่ยประเภทนี้จึงเป็นแบบของการอำนวยบริการให้ความสะดวกจนเกิดบรรยากาศแห่งการพูดคุยกันขึ้น ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเพียงกระตุ้นให้คู่กรณีคิดแก้ปัญหาร่วมกัน ทักษะในด้านการสื่อสารของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจึงมีความจำเป็นกว่าความรู้ในทางกฎหมายหรือความชำนาญเฉพาะทางในด้านอื่นๆ

1.2 การไกล่เกลี่ยแบบประเมินผล เป็นการไกล่เกลี่ยที่ต้องอาศัยการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าหากต่อสู้กันด้วยกระบวนการยุติธรรมแล้วจะมีผลใดๆ เกิดขึ้นกับคู่กรณี คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะต้องประเมินหรือพิจารณาชั่งน้ำหนักโดยอาศัยเหตุและผลเป็นเครื่องมือในการคาดการณ์ผลที่จะตามมาของข้อพิพาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคาดการณ์จะต้องอาศัยความรอบรู้ทางด้านกฎหมายและกระบวนการทางกฎหมาย จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ใช้รูปแบบของการไกล่เกลี่ยแบบประเมินผล กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงมีความสำคัญและมีความเป็นแบบแผนเพราะต้องคำนึงถึงความเป็นสถาบันครอบครัวและผู้เยาว์ที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งให้ได้รับผมกระทบทางจิตใจให้น้อยที่สุด กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงเป็นเสมือนด้านแรกของความขัดแย้งซึ่งเกิดขึ้นจากสมาชิกในครอบครัว โดยที่ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร มีดังต่อไปนี้

1.21 เตรียมข้อมูล ผู้ที่ได้รับหน้าที่ไกล่เกลี่ยและรับผิดชอบสำนวนการไกล่เกลี่ย ทำหน้าที่ในการอ่านและตรวจสอบรายละเอียดแห่งข้อเท็จจริง เพื่อให้เข้าถึงประเด็นปัญหาของข้อพิพาท นอกจากนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจจำเป็นต้องหาความรู้เพิ่มเติมในเรื่องที่จะทำการไกล่เกลี่ย

1.2.2 ประชุม ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเข้าใจสภาพปัญหาที่จะทำการไกล่เกลี่ยแล้ว ก็เข้าสู่ขั้นตอนของการเชิญคู่พิพาทมาประชุมเพื่อทำการไกล่เกลี่ย การประชุมนัดแรกผู้ไกล่เกลี่ยควรแนะนำตัวผู้ไกล่เกลี่ยให้คู่พิพาททุกฝ่ายรู้จักและหากมีข้อเท็จจริงที่อาจกระทบต่อความเป็นอิสระหรือเป็นกลาง หรือมีเหตุอื่นใดที่อาจถูก

คัดค้าน ก็ควรเปิดเผยให้คู่พิพาททราบเสียก่อน จากนั้นควรชี้แจงให้คู่พิพาทได้ทราบและเข้าใจถึงระเบียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ตลอดจนข้อตกลงร่วมกัน

1.2.3 ทำสัญญาประนีประนอม เมื่อการไกล่เกลี่ยสามารถตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องพิจารณาทบทวนอีกครั้งหนึ่งว่า ข้อตกลงดังกล่าวฝ่าฝืนต่อข้อกฎหมายหรือไม่ หากไม่มีข้อใดฝ่าฝืนต่อข้อกฎหมาย ก็จัดให้คู่พิพาทได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน โดยหากเป็นข้อพิพาทที่ยังไม่เป็นคดีในศาล ก็ให้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันและให้คู่พิพาทลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน ทั้งข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญา

โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยเหล่านี้จะดำเนินไปจนสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยคนกลางผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ซึ่งจะต้องมีการเตรียมความพร้อมของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย วางตัวเป็นกลาง ไม่เอน เอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องเป็นผู้มีเมตตาและสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่คู่พิพาท ใช้เทคนิคต่างๆ ในการสร้างบรรยากาศที่ดีและรักษาให้คงอยู่ตลอดเวลาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ต้องเป็นนักสังเกตอากัปกริยาของคู่พิพาทเพื่อศึกษาความต้องการของคู่พิพาท รู้จักโน้มน้าวจูงใจ และชี้ให้เห็นถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นหากการไกล่เกลี่ยล้มเหลวเพราะปัญหาเรื่องทิฐิของคู่พิพาท เพื่อให้เกิดการยั้งคิด

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

2.1 สภาพปัญหาและอุปสรรคกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร ล้วนแล้วแต่มีหลากหลายสาเหตุ แต่เมื่อพิจารณาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทที่ล้วนแล้วแต่มีประสบการณ์แล้ว อาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

2.1.1 สาเหตุมาจากตัวคู่ความ โดยคดีที่เกี่ยวเนื่องกับการหย่าร้างหรือการทะเลาะวิวาทกันของคู่สมรส โดยส่วนมากมักจะใช้ความรู้สึกหรือคู่ความไม่ยอมพูดคุยกันเพราะอารมณ์ความโกรธ เกลียดกันที่รุนแรง โดยเฉพาะในคดีหย่าจะมีการใช้อารมณ์ทั้งความรัก ความแค้นที่ทำให้คดีเกิดความยุ่งยากกว่าคดีแพ่งทั่วไป โดยเฉพาะหากมีบุตรด้วยกันแล้ว การแย่งอำนาจปกครองกันจะทำให้มีข้อพิพาทขัดแย้งกันยุ่งยาก เพราะต่างฝ่ายก็จะพูดแต่สิ่งไม่ดีของอีกฝ่ายให้บุตรฟังเพื่อให้เข้าข้างตนเอง อีกทั้งในคดีครอบครัวมักจะมีปัญหาญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ที่แย่งกันเลี้ยงหลาน ทำให้การไกล่เกลี่ยทำได้ยากขึ้น และในบางคดีที่มีความขัดแย้งสูงอาจจะต้องมีการตรวจสุขภาพจิตทั้งบิดา มารดาและบุตรอีกด้วย

2.1.2 สาเหตุมาจากตัวผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีความพร้อมตามคุณสมบัติภายในและภายนอกที่สามารถพิจารณาตามหลักการทางพระพุทธศาสนาก็จะทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นไปด้วยความราบรื่นและมีโอกาสประสบผลสำเร็จสูง คุณสมบัติภายในของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธ ได้แก่ การเป็นผู้ที่สามารถคุมสติตัวเองได้ การมีความอดทน มีพรหมวิหารธรรม และเป็นผู้ไม่มีอคติ ส่วนคุณสมบัติภายนอกของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธ ได้แก่ การบูรณาการใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม หลักคารวะธรรมและหลักศีลธรรมในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีเมตตาในหลักการแห่งสาราณียธรรม ดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยอิงกับหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง ตลอดถึงผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยควร

ที่จะมีความเข้าใจต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยในลักษณะเช่นเดียวกับหลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นกระบวนการนำพามนุษย์ออกไปจากความขัดแย้ง นอกจากนั้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยยังมีหลักธรรมที่สำคัญที่ควรพิจารณาอีกหลายหัวข้อ เช่น หลักสามัคคีธรรม หลักอปริหานิยธรรม หลักสาราณียธรรม และหลักสังคหวัตถุธรรม เมื่อผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยมีคุณสมบัติดังที่กล่าวมา และสามารถสร้างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อ

2.2 หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธสันติวิธี เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยบูรณาการหลักการและวิธีการทางพระพุทธศาสนามาแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง โดยอาศัยผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทบนพื้นฐานของความเป็นกลางตามหลักพุทธสันติวิธี ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง หรือ อริยมรรค ต้องมีเมตตาทั้งเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม เพื่อจะนำไปสู่การปรองดอง สามัคคี รู้จักแบ่งปันกันตามหลักสาราณียธรรม โดยสามารถสรุปการรูปแบบในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามความหมายของหลักอริยสัจ 4 ได้ ดังนี้

2.2.1 ขั้นเตรียมการ ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบของความขัดแย้งโดยใช้หลักอริยสัจ 4 มาช่วยในกระบวนการไกล่เกลี่ยมี 4 ขั้นตอนคือ

2.2.1.1 วิเคราะห์ความขัดแย้งหรือวิเคราะห์ทุกข์ จากสภาพความขัดแย้ง ประเด็นปัญหา มุมมองของคู่กรณีต่อปัญหา ความต้องการ รวมไปถึงผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายที่เป็นผู้มีส่วนได้เสีย

2.2.1.2 ค้นหาสาเหตุความขัดแย้งหรือสมุทัย สาเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ปัจจัยภายนอกที่อาจกระทบต่อความขัดแย้ง

2.2.1.3 ค้นหาแนวทางที่อาจตกลงกันได้หรือค้นหานิโรธ โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับความขัดแย้งและตัวคู่กรณี

2.2.1.4 ออกแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยและกำหนดแผนการไกล่เกลี่ยหรือมรรค โดยวาง รูปแบบการไกล่เกลี่ยเรื่องนั้นๆ ว่ามีขั้นตอนใดบ้าง ลำดับขั้นตอนเป็นอย่างไร เริ่มต้นลำดับใด ขั้นตอนไหนก่อนหลัง โดยลงรายละเอียดการจัดห้อง กำหนดวาระการประชุม วางกติกาการไกล่เกลี่ย

2.2.2 เปิดประชุมการไกล่เกลี่ยด้วยปิยวาจา มีใจเป็นกุศล เสียสละ เอื้อเฟื้อ มีอัตถจริยาด้วยประพฤติเป็นประโยชน์ และมีใจเป็นกลางอย่างสม่ำเสมอ (สมานัตตา) เพื่อให้คู่กรณีเต็มใจและพร้อมใจที่จะเจรจา

2.2.3 รวบรวมข้อมูลและสร้างทางเลือก มีความอดทนและตั้งสติในการฟัง ใช้หลักสาราณียธรรมในการดำเนินการเพื่อพิจารณาประเด็นของข้อพิพาทและร่วมค้นหาทางออกด้วยกัน โดยการเจรจาทีละประเด็น ควรไกล่เกลี่ยด้วยท่าทีที่เป็นมิตร พูดจาสุภาพ ใจเย็นและเมตตาต่อกัน ไม่คิดเอาเปรียบ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องคอยประสานให้คู่พิพาทลงความเห็นร่วมกันให้ได้

2.2.4 แก้ปัญหาและหาทางออก ประเมินทางเลือกในแต่ละประเด็นโดยไม่มีอคติและนำเสนอทางเลือกโดยพิจารณาที่กุศลมูลและอกุศลมูล ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการดำเนินการไกล่เกลี่ย

2.2.5 ปิดประชุมการไกล่เกลี่ย เมื่อตกลงกันได้ผู้ทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยร่างสัญญาประนีประนอมยอมความโดยคำนึงถึงความปรองดองกันหลังจากนี้ ควรใช้หลักสามัคคีธรรม เขียนให้ครบทุกประเด็นไม่ให้ได้เปรียบเสียเปรียบหรือเกิดปัญหาในภายหลัง ผู้ไกล่เกลี่ยควรพูดเพื่อให้คู่กรณีให้อภัยต่อกันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยสามารถสรุปกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร ให้ออกมาในรูปแบบของโมเดลองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงโมเดลกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยสามารถอภิปรายความหมายของโมเดล ได้ดังต่อไปนี้

1. Cause (C) คือ การวิเคราะห์หาสาเหตุของความขัดแย้งหรือสาเหตุของข้อพิพาทว่ามีลักษณะอย่างไร โดยใช้หลักอริยสัจสี่ คือการวิเคราะห์หาสาเหตุของความทุกข์ (สมุทัย) อันเป็นที่มาของความขัดแย้งทั้งปวงในโลก หลักการอริยสัจสี่จึงเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2. Speech (S) คือ การใช้คำพูดที่อ่อนหวานหรือการพูดด้วยปิยวาจา ในฐานะของผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยนั้น จะต้องมีคุณสมบัติในการเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถโน้มน้าวคู่กรณีให้ยินยอมหรือปรองดองกันได้

3. Kindness (K) คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องมีคุณธรรมภายในคือความเมตตา ซึ่งเป็นคุณสมบัติภายในของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยเห็นคู่ขัดแย้งเป็นผู้ที่ได้รับความทุกข์และปรารถนาเห็นความปรองดองรักใคร่ สามัคคีกัน

4. Unbiased (U) ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องไม่มีอคติหรือลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากแต่เป็นผู้ที่ต้องรักษาความเป็นกลาง สร้างบรรยากาศให้คู่กรณีเกิดความรู้สึกปลอดภัย และสามารถที่จะเริ่มต้นสนทนาเพื่อการพูดคุยตกลงกันได้

5. Forgiveness (F) ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องระลึกไว้เสมอว่า เป้าหมายของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือการให้อภัยซึ่งกันและกันของคู่ขัดแย้ง และสามารถอยู่ร่วมกันได้อีกครั้ง หรือสามารถที่จะตกลงปรองดองกันได้โดยปราศจากความรุนแรง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า หลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปได้ดังนี้ หลักการและกระบวนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยทั่วไปตามหลักสากลมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ การไกล่เกลี่ยแบบอำนวยการเจรจาและการไกล่เกลี่ยแบบประเมินผล ทั้งนี้เพราะกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานครที่ใช้ในปัจจุบันนั้น ได้นำหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากการไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรมอื่น ๆ ทั่วไปมาประยุกต์ใช้ ซึ่งไม่ได้มีความจำเพาะเจาะจงว่าต้องเป็นข้อพิพาทที่เกิดกับเยาวชนและครอบครัวเท่านั้น แนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงเป็นไปอย่างกว้าง ๆ หรืออาจจะไม่ได้ลงลึกหรือทำให้เข้าใจถึงเรื่องของความขัดแย้งในครอบครัวได้อย่างลึกซึ้ง และอาจจะใช้คนกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ยที่อาจจะไม่เหมาะสมหรือมีทักษะที่เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว สอดคล้องกับแนวคิดของ Saksaeng (2014) ที่พบว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีบุคคลที่สามทำหน้าที่เป็นคนกลางหรือที่เรียกว่าผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) คู่กรณีจะเจรจาต่อรองกัน โดยผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำ ประสานความเข้าใจระหว่างคู่กรณีเพื่อให้บรรยากาศในการเจรจาเป็นไปในทางที่ดี และสามารถหาวิธีแก้ไขปัญหาได้ เช่นเดียวกับแนวคิดของ Thammasak (2006) ที่พบว่า ประเทศต่าง ๆ ได้มีการกำหนดแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยออกเป็นพระราชบัญญัติรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยตามพระราชบัญญัตินี้เปิดโอกาสให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความสมัครใจของคู่ความ ในบางประเทศได้ออกเป็นประมวลกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งและทางการค้า หรือออกกฎหมายเฉพาะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีทางแพ่งโดยแยกออกมาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ส่วนการนำระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรมของไทยได้มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาเป็นระยะเวลานานแล้ว แต่ในทางปฏิบัติการนำมาใช้ยังมีปัญหา

อุปสรรคหลายประการ เช่น ความน่าเชื่อถือของคนกลาง ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย การเก็บรักษาความลับของกรณีพิพาท เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า สภาพปัญหา อุปสรรคและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปได้ดังนี้ สภาพปัญหา อุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร มาจาก 2 สาเหตุ คือ สาเหตุมาจากตัวคู่ความสาเหตุมาจากตัวผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ทั้งนี้เพราะจากข้อมูลจาก Office of the Court of Justice (2016) แสดงให้เห็นว่า ปัญหาส่วนใหญ่ที่ทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล้มเหลวไม่ประสบความสำเร็จจะเกิดจากคู่ความเองมีอคติ และไม่ยอมที่จะตกลงกันด้วยดี ต้องการที่จะเอาชนะกันให้ได้ ในขณะที่อีกสาเหตุนั้นมาจากความสามารถและศักยภาพของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งถ้าผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขาดทักษะ และความสามารถในการทำหน้าที่แล้ว ก็ยากที่จะทำให้การยุติความขัดแย้งและข้อพิพาทสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Sills (1968) ที่กล่าวว่า ความขัดแย้งในสังคมมนุษย์มาจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน สถานะทางสังคมมีความแตกต่างกันในเรื่องเกียรติและศักดิ์ศรี การมีอำนาจที่ไม่เท่ากันรวมไปถึงความขัดแย้งในทางนามธรรม เช่น ฝ่ายหนึ่งต้องการให้ปล่อยต้นไม้ใหญ่ไว้ เช่นเดียวกับ แนวคิดของ Silpamahabandit (2007) ที่กล่าวว่า สังคมปัจจุบันมีความหลากหลายของผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย เนื่องจากผู้คนมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการที่แตกต่างกันความขัดแย้งมักเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลไม่ได้รับ หรือมีการตอบสนองในสิ่งที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องการ หรือแสวงหาในสิ่งที่เป็นประโยชน์ของตนหรือกลุ่มของตนและในหลาย ๆ กรณี สอดคล้องกับความเห็นของ Wongnutararot (1992) ที่กล่าวว่า บุคคลอาจแสดงออกหรือกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการอันจะนำไปสู่ความรุนแรงที่พบเห็นได้บ่อย ๆ ในสังคม ความไม่เห็นด้วยระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป หรือระหว่างกลุ่มบุคคลอันเกิดจากความจริงที่ว่า บุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องแบ่งปันส่วนทรัพยากรต่าง ๆ หรือกิจกรรมการทำงาน หรือเกิดจากความแตกต่างในความรู้ ฐานะ ตำแหน่ง เป้าหมาย คุณค่าและการรับรู้ Tiansongjai (2010) พบว่า ในทัศนะของพระพุทธศาสนา ความขัดแย้งเกิดจากเหตุปัจจัยภายใน คือ อกุศลธรรมและปปัญจธรรม โดยทิฏฐิซึ่งเป็นหนึ่งในปปัญจธรรมนั้น ถือว่าเป็นแกนกลางที่อยู่ลึกที่สุด เพราะเป็นการยึดมั่นถือมั่นในอุดมการณ์ของแต่ละคน ยิ่งถ้าทิฏฐินั้นประกอบ ไปด้วยอกุศลมูล อันได้แก่ โลภะ โทสะและโมหะ ทิฏฐินั้นก็จะกลายเป็นมิจฉาทิฏฐิ

ในขณะที่ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ยังพบอีกว่า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร คือ ความเป็นกลางตามหลักพุทธสันติวิธี ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง หรือ อริยมรรค ต้องมีเมตตาทั้งเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม เพื่อจะนำไปสู่การปรองดอง สามัคคี รู้จักแบ่งปันกันตามหลักสาราณียธรรมและหลักอริยสัจ 4 ทั้งนี้เพราะหลักธรรมเหล่านี้เกี่ยวข้องกับแนวทางการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอย่างสันติสุข เหมาะสำหรับที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยเฉพาะข้อพิพาทที่เกิดกับคนในครอบครัวและญาติพี่น้องใกล้ชิดกัน

สอดคล้องกับแนวคิดของ Kongdueng (2008) ที่กล่าวว่า การสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะเน้นหลักธรรมหมวดอคติ 4 เพราะขาดความสามัคคีถือฝักฝ่าย มีอคติหวาดระแวงซึ่งกันและกัน หมวดพรหมวิหาร 4 เพราะหลายฝ่ายขาดไมตรี จิต ไม่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน หมวดวจีสุจริต 4 เพราะสังคมไทยใช้วจีทุจริตในการพูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด และพูดเพ้อเจ้อ หลักสาราณียธรรม 6 เพื่อให้สังคมสามัคคีปรองดอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ชวนให้ระลึกนึกถึงกันแต่ในทางที่ดี และมรรคมีองค์แปด เพื่อให้ทุกฝ่ายมีสติพิจารณาเห็นตัวปัญหา ตามหลักอริยสัจ 4 ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในสังคมไทยได้ดีที่สุด ในขณะที่ Tiansongjai (2010) พบว่า ในการปฏิบัติการจัดการความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนานั้น แบ่งออกได้เป็น 3 วิธี คือ 1) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง 2) อภัยทาน และ 3) ทางเลือกอื่นตามแนวทางแห่งพระวินัย ซึ่งได้แก่ การไต่สวน การประนีประนอม การใช้เสียงข้างมากและการพิจารณาตัดสินโดยสังฆสภา

สรุป

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร อยู่ 2 รูปแบบ คือ การไกล่เกลี่ยแบบอำนวยการเจรจาและแบบประเมินผล โดยที่ขั้นตอนจะเริ่มด้วยการเตรียมข้อมูล การประชุมและการทำสัญญาประนีประนอม โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยนี้จะต้องอาศัยคนกลางผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยที่วางตัวเป็นกลาง มีเมตตา เป็นนักสังเกต รู้จักโน้มน้าวจูงใจและชี้ให้เห็นประโยชน์ของการไกล่เกลี่ย แต่จากการศึกษาก็พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร จะมีสาเหตุมาจากตัวคู่ความที่มีทิฐิ ไม่ยอมความกันและจากตัวผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ที่ขาดคุณสมบัติที่เหมาะสมทั้งภายในและภายนอก ซึ่งหลักพุทธธรรมจะมีพื้นฐานมาจากความเป็นกลางตามหลักพุทธสันติวิธีหรืออริยมรรค โดยต้องมีเมตตาทั้งเมตตากายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม เพื่อจะนำไปสู่การปรองดอง สามัคคี รู้จักแบ่งปันกันตามหลักสาราณียธรรม และหลักอริยสัจ 4 ซึ่งมีขั้นตอนเริ่มจากการเตรียมการ ด้วยการวิเคราะห์ความขัดแย้งหรือวิเคราะห์ทุกข์ แล้วจึงค้นหาสาเหตุความขัดแย้งหรือสมุทัย แล้วจึงแนวทางที่อาจตกลงกันได้หรือค้นหานิโรธ และออกแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยและกำหนดแผนการไกล่เกลี่ยหรือมรรค ต่อมาจึงเปิดประชุมการไกล่เกลี่ยด้วยปิยวาจา มีใจเป็นกุศล เพื่อให้คู่กรณีเต็มใจและพร้อมใจที่จะเจรจา ในขณะเดียวกันก็ทำการรวบรวมข้อมูลและสร้างทางเลือก มีความอดทนและตั้งสติในการฟัง ใช้หลักสาราณียธรรมในการดำเนินการเพื่อพิจารณาประเด็นของข้อพิพาทและร่วมค้นหาทางออกด้วยกัน เพื่อไปสู่การแก้ปัญหาและหาทางออก ประเมินทางเลือกในแต่ละประเด็นโดยไม่มีอคติและนำเสนอทางเลือกโดยพิจารณาที่กุศลมูลและอกุศลมูล ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการดำเนินการไกล่เกลี่ย สุดท้ายจึงปิดประชุมการไกล่เกลี่ย โดยใช้หลักสามัคคีธรรม เขียนให้ครบทุกประเด็นไม่ให้ได้เปรียบเสียเปรียบหรือเกิดปัญหาในภายหลัง ผู้ไกล่เกลี่ยควรพูดเพื่อให้คู่กรณีให้อภัยต่อกันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า หลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปว่ามีอยู่ 2 รูปแบบ คือ การไกล่เกลี่ยแบบอำนวยการเจรจาและการไกล่เกลี่ยแบบประเมินผล ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำกระบวนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้ง 2 รูปแบบ ไปประยุกต์เข้ากับหลักพุทธสันติหรือหลักธรรมในการอยู่ร่วมกันทั้งหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง หรืออริยมรรค รวมถึงหลักสาราณียธรรมและหลักอริยสัจ 4 เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและนำเสนอแนวทางการไกล่เกลี่ยแบบใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้สามารถประสบผลสำเร็จได้มายิ่งขึ้นได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า สภาพปัญหา อุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร มาจาก 2 สาเหตุ คือ สาเหตุมาจากตัวคู่ความเองและมาจากตัวผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้และทำความเข้าใจกับคู่พิพาททั้งสองฝ่าย ถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางที่มีประสบการณ์และน่าเชื่อถือ ในขณะเดียวกันศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร จำเป็นที่จะต้องคัดสรรผู้ที่ทำหน้าที่ประนีประนอมข้อพิพาทที่มีคุณสมบัติเป็นไปตามข้อกำหนดของสำนักระงับข้อพิพาท และจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่ประจักษ์เพื่อสร้างความไว้วางใจให้กับคู่พิพาททั้งสองฝ่ายได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร คือ ความเป็นกลางตามหลักพุทธสันติวิธี ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง หรือ อริยมรรค ต้องมีเมตตาทั้งเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม เพื่อจะนำไปสู่การปรองดอง สามัคคี รู้จักแบ่งปันกันตามหลักสาราณียธรรมและหลักอริยสัจ 4 ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้เป็นหลักในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่ความ ซึ่งการใช้แนวทางพุทธสันติเข้ามาเป็นหลักในการเจรจาแล้ว จะช่วยให้ความขัดแย้งที่รุนแรงอาจผ่อนคลายลงและคู่พิพาทมีแนวโน้มที่จะหันหน้าเข้ามาคุยกันได้อย่างมีสติ และใช้เหตุและผลในการเจรจากันมากขึ้นได้

2. ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติศึกษาในศาลยุติธรรมหรือองค์กรในประเภทอื่น ๆ ซึ่งผู้มีความสนใจสามารถที่จะนำไปศึกษาในอนาคตได้ เพราะกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยังปรากฏในส่วนต่าง ๆ ทั้งที่มีลักษณะเป็นองค์กรของรัฐ หรือแม้แต่ภาคประชาสังคมในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างกันไปตามพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมและลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงเป็นความท้าทายอย่างยิ่งที่ผู้ศึกษาจะนำแนวทางการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาครั้งต่อไป

References

Akarathitipong, J. (2014). *Documents for teaching staff relations management*. Ayutthaya: Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.

Kongdueng, T. (2008). *Analysis and synthesis of Buddhist disputes mediation*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Office of the Court of Justice. (2021). *Report on the statistics of court cases throughout the Kingdom for the year 2020.* Bangkok: Office of the Courts of Justice.

Praditthakorn, W., Komsakorn, M., & Tontheerawong, B. (2013). The adoption of communication methods to enhance the mediation process of the mediator in the Court of Justice. *Valayalongkorn Review Journal,* 3(1), 17.

Saksaeng, K. (2014). *Reconciliation justice and criminal dispute resolution the will of the constitution: A case study in court.* (Master's Thesis). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.

Sills, D. L. (1968). *International encyclopedia of the social sciences*. New York: The Macmillan.

Silpamahabandit, M. (2007). *Conflict management council for dispute management and conciliation: An Introduction to dispute mediation*. Bangkok: Thana Place.

Thammasak, N. (2006). *The role of the court and the problem of mediating litigation disputes.* (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

Thosuwanchinda, W. (2008). *Complete negotiations*. Bangkok: Technology Promotion Association (Thai-Japanese).

Tiansongjai, C. (2010). *Buddhist mediator negotiations: Principles and tools for manage conflicts.* (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Wongnutararot, P. (1992). *Psychology of personnel management*. Bangkok: Bangkok Promotion Center.

Worakitsophonpaisan, W. (2009). *Legal problems related to the mediation of civil disputes before submitting the case to the court.* (Master's Thesis). Sripatum University. Chonburi Campus.

การนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมในกฎหมายโบราณอีสาน*

Social Ideology in the Isan Ancient Law

[1]อัญชลี รัตนธรรม และ ราชันย์ นิลวรรณาภา

[1]Anchalee Rattanatham and Rachan Nillawannapha

[1]มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1]Mahasarakham University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: anchalee2521r@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมในกฎหมายโบราณอีสาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการศึกษาข้อมูลจากกฎหมายโบราณอีสานฉบับปริวรรตของ Channawet (2017) จำนวน 18 ฉบับ ได้แก่ 1) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 1 2) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 2 3) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 3 4) อาณาจักรหลักคำเมืองสุวรรณภูมิ 5) หลักคำเมืองกาฬสินธุ์ 6) หลักคำเมืองภูเขียว 7) อาณาจักรหลักไชยพระไชยเชษฐาธิราช 8) หลักคำเมืองสกลนคร 9) กฎหมายโบราณ (หลักคำ) 10) อาณาจักรธรรมจักหลักไชย 11) อาณาจักรธรรมศาสตร์-ราชศาสตร์-สร้อยสายคำ 12) คัมภีร์พระธรรมศาสตร์เมืองขอนแก่น 13) สร้อยสายคำ 14) คัมภีร์โพสะราช 15) คัมภีร์ธรรมศาสตร์-ราชศาสตร์ 16) พระธรรมนูญ 17) พระธรรมศาสตร์ และ 18) พระอัยการ

ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายโบราณอีสานมีการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคม 7 อุดมการณ์ ได้แก่ 1) อุดมการณ์เกี่ยวกับผู้ปกครอง-ผู้ใต้ปกครอง 2) อุดมการณ์เกี่ยวกับศาสนา 3) อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ 4) อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชายหญิง 5) อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ 6) อุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติและ 7) อุดมการณ์เกี่ยวกับชาตินิยม โดยการแทรกอุดมการณ์ภายใต้ความกลัวบทลงโทษจากการทำผิดกฎหมายทำให้ซึมซับอุดมการณ์เหล่านั้นโดยที่ไม่รู้ตัวตัวบทกฎหมายที่เรามองเพียงแค่ว่าเป็นตัวบทที่บังคับหรือควบคุมคนในสังคมอีสานให้ประพฤติอยู่ในกรอบระเบียบ จารีต ประเพณี แท้จริงแล้วยังมีอำนาจบางอย่างที่แฝงอยู่ในตัวบทเหล่านี้ โดยผู้เขียนใช้อำนาจผ่านภาษาในการครอบงำความคิดของคนในสังคมเพื่อให้คนในสังคมอยู่ในกรอบระเบียบของสังคมที่ผู้เขียนตีกรอบไว้ให้ ว่า พฤติกรรมแบบไหนดี แบบไหนไม่ดี รวมทั้งการปลูกฝังให้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

คำสำคัญ: วาทกรรม; อุดมการณ์ทางสังคม; กฎหมายโบราณอีสาน

*Received June 7, 2021; Revised July 7, 2021; Accepted July 12, 2021

Abstract

The research article aimed at studying the presentation of social ideologies in the Isan ancient law. The study applied a qualitative research method. The critical discourse analysis was employed as an essential conceptual framework to analyze the data with a study of 18 versions of Channawet Isan ancient law (2017) as follows: 1) 1st version of Lak Kham Mueang Roi-Et, 2) 2nd version of Lak Kham Mueang Roi-Et, 3) 3rd version of Lak Kham Mueang Roi-Et, 4) Anachak Lak Kham Mueang Suwannaphum, 5) Lak Kham Mueang Kalasin, 6) Lak Kham Mueang Phu Khiao, 7) Anachak Lak Chai Phra Setthathirath, 8) Lak Kham Mueang Sakon Nakhon, 9) Lak Kham, 10) Anachak Thammachak Lak Chai, 11) Anachak Thammasat-Rachasat-Soisaykham, 12) Khamphi Phra Thammasat Mueang Khon Kaen, 13) Soysaykham, 14) Khamphi Phosarat, 15) Khamphi Thammasat-Rachasat, 16) Phra Thammanoon, 17) Phra Thammasat, and 18) Phra Aiyakan.

From the study, it has been found that Isan ancient law has 7 social ideologies as follows: 1) Ideology about the governor and the governed, 2) Ideology about religions, 3) Ideology about nature conservation, 4) Ideology about the role of men and women, 5) Ideology about the relationship between children and adults, 6) Ideology about supernatural, and 7) Ideology about nationalism. All of these ideologies are introduced under the fear of punishment for breaking the law, resulting in their unwitting adoption. The law is viewed only as an article that governs or controls how individuals in Isan society behave in accordance with rules, conventions, and traditions. These articles do, in fact, contain some hidden power. The law makers authorize power to dominate the thoughts of people in society via language, so that individuals in society are in the framework of the society that the law makers have established of the sorts of conduct that is good or bad, as well as instilling in society a love for the nation, religion, and monarch.

Keywords: Discourse; Social Ideologies; Isan Ancient Law

บทนำ

ในแต่ละสังคมจำเป็นต้องมีกฎหมาย เพื่อควบคุมคนในสังคมให้มีพฤติกรรมอยู่ในกรอบในระเบียบที่ถูกทำนองคลองธรรม เพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข โดยมีกฎหมายและจารีตเพื่อควบคุมคนในสังคมไม่ให้กระทำความผิด ในสังคมอีสานก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้องตรากฎหมายขึ้นเพื่อควบคุมคนในสังคมให้อยู่ในกรอบบรรทัดฐานที่ถูกต้อง ในสมัยก่อนสังคมอีสานยังไม่มีกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร จึงต้องอาศัยจารีตประเพณีเป็นบรรทัดฐานในการควบคุมคนในสังคมเพื่อสืบค้นและสันนิษฐานภูมิหลังทางสังคมได้อีกช่องทางหนึ่ง กฎหมาย

ใบลานของภาคอีสาน นับว่าเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) ของสังคมอย่างหนึ่ง ที่เป็นตัวเชื่อมคนในสังคม ให้อยู่ร่วมกันโดยปกติสุข

ทั้งนี้ จากเอกสารโบราณที่สำรวจพบว่า สังคมอีสานตรากฎหมายขึ้นใช้ โดยจารึกลงบนใบลาน Nantachukra (1986) ดังที่กล่าวว่าก่อนจะมีการปฏิรูปหัวเมืองและมณฑลในฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ได้ปรากฏเมืองต่างๆ ที่ตั้งก่อนหน้านั้นอยู่แล้ว และมีข้อบัญญัติสำหรับยึดถือและปฏิบัติเกิดขึ้นแล้ว เช่นนี้ รูปแบบการเมืองการปกครองที่ทับซ้อนกันระหว่าง รัฐ และเมืองต่างๆ จึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการข้อบังคับหรือข้อบัญญัติให้เหมาะสมแก่ชุมชนอยู่หลายประการ ซึ่งกฎหมายโบราณกลุ่มนี้สามารถระบุช่วงเวลาที่ตรากฎหมายขึ้นในช่วงเวลาระหว่าง ปลายรัชกาลที่ 3 จนถึงต้นรัชกาลที่ 5 ในราชวงศ์จักรีของประเทศสยาม ภาษาที่ใช้ในกฎหมายหลักคำเป็นภาษาท้องถิ่น จารบนเอกสารใบลาน มีลักษณะข้อบังคับเป็นแบบผสมผสานทั้งกฎหมายมหาชนที่บัญญัติขึ้นโดยรัฐและกฎหมายชุมชนที่อิงอยู่กับจารีตประเพณี สถานภาพทางสังคมที่พบในหลักคำสามารถจำแนกได้ 5 ช่วงชั้น คือ ราชตระกูล นักบวช ขุนนาง ไพร่พลเมือง และทาส ทำให้เกิดความเข้าใจในโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประวัติศาสตร์ของเมืองหัวเมืองหลายหัวเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศสยามได้ สามารถนำมาอธิบายปัญหาบางประการที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองในภูมิภาค

นอกจากนี้ Kaewchandee (2017) กล่าวว่ากฎหมายโบราณมีพัฒนาการต่อเนื่องเชื่อมโยงมาหลายยุคหลายสมัย มีแบบแผนที่เกิดการปรับปรุงตามกลไกทางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงตามระบบความเชื่อในชุมชน จารีตประเพณี ตลอดจนถึงการยอมรับในอำนาจของ “รัฐ” ที่เข้ามามีบทบาทในสังคมชนบท ความหลากหลายในด้านชาติพันธุ์ทำให้การกำหนดกรอบการบังคับใช้กฎหมายมีเอกลักษณ์แตกต่างออกไปในแต่ละพื้นที่ จากเดิมที่ผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ คือใช้ ผี เป็นกลไกการควบคุมสังคม จนเมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทในสังคม จึงมีการปรับเปลี่ยนโดยนำหลักทางพระพุทธศาสนามาใช้เปรียบเทียบ และพัฒนามาจนถึงหลักการเมืองการปกครองที่เป็นลายลักษณ์อักษรการศึกษาและพยายามทำความเข้าใจในวิถีชุมชนในสังคมโบราณ เป็นสิ่งซึ่งต้องอิงอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และข้อมูลเรื่องพัฒนาการทางการเมืองการปกครองอยู่มาก

อย่างไรก็ตาม การศึกษากฎหมายโบราณอีสานส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงสะท้อนภาพของสังคมวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ การเมืองการปกครองความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอีสานกับรัฐไทยและล้านช้างและระบบการควบคุมสังคมของอีสานในอดีตด้วย การศึกษากฎหมายในอดีตยังไม่มีความชัดเจน เพราะผู้ศึกษาส่วนใหญ่จะศึกษาเพียงแค่ตัวบทกฎหมาย ศึกษาโครงสร้างกฎหมาย โดยไม่ได้ลงรายละเอียดเกี่ยวกับภาพสะท้อนสังคมที่สะท้อนออกมาจากตัวบทกฎหมาย ดังมีตัวอย่าง Untaya (2008) การศึกษากฎหมายโบราณลาว: สังคมลาว ปี ค.ศ. 1353-1695 ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างสังคมในกฎหมายโบราณลาว ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ สถาบันศาสนา พระมหากษัตริย์ และประชาชน มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันอย่างเป็นวงจร ศาสนาให้คำสั่งสอน ให้การยอมรับสนับสนุนพระมหากษัตริย์ ให้คำอธิบายสถานภาพของบุคคลอย่างมีพลัง

สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมให้เป็นปึกแผ่น พระมหากษัตริย์ทรงดำรงพระองค์ในฐานเทวราชาและธรรมราชา เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากแถนเป็นผู้มีบารมีสูงส่ง เป็นองค์อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ทรงทศพิธราชธรรม พระราชทานที่ดินให้ประชาชนทำกิน ประชาชนถวายความจงรักภักดี ส่งส่วยผลผลิต ปฏิบัติตามพระราโชวาท ฮีตคองประเพณี และกฎหมายอันมีแนวคิดมาจากความเชื่อดั้งเดิม และหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมืองเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแต่ละยุคสมัย

ด้วยเหตุนี้ ยังไม่มีงานวิจัยที่ลงรายละเอียดศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมในกฎหมายโบราณอีสาน ทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาอุดมการณ์ทางสังคมที่ปรากฏในกฎหมายโบราณอีสาน ด้วยการศึกษาจากตัวบทกฎหมายโบราณฉบับปริวรรตในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้ทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในการวิจัย Fairclough (1995) โดยมีกรอบการวิเคราะห์ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 มิติ ได้แก่ ตัวบท (text) หมายถึง คำพูดหรือข้อเขียนที่เป็นข้อความที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กันวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) ประกอบด้วยกระบวนการผลิตและกระจายตัวบท และการบริโภคตัวบท ซึ่งหมายถึง การรับและตีความตัวบทว่าใครคือผู้ผลิตและผู้บริโภค ซึ่งอยู่ภายใต้ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการผลิตตัวบทและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) หมายถึง สถานการณ์ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการผลิตและบริโภคตัวบท รวมทั้งอิทธิพลที่ตัวบทมีต่อสังคมและวัฒนธรรม โดยให้คำนิยามของอุดมการณ์ว่าอุดมการณ์เป็นชุดความคิดที่เป็นระบบและสามารถรับรู้ร่วมกันในกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยมีเรื่องของอำนาจแฝงมากับชุดความคิดนั้นๆ เพื่อครอบงำความคิดบุคคลที่มีสถานะด้อยกว่าให้ประพฤติปฏิบัติตามกรอบแนวทางที่ผู้มีอำนาจวางไว้และการวิเคราะห์ข้อความของ Aungkhaphanitchakit (2018) มาใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัย เพื่อสะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อ ค่านิยม สังคม ประเพณี รวมถึงอุดมการณ์ของคนอีสานในสมัยก่อนโดยผ่านตัวบทกฎหมายโบราณอีสาน ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้อาจนำไปสู่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมอีสานในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี และแสดงให้เห็นถึงวิถีปฏิบัติในการสรรค์สร้างวรรณกรรมของคนอีสานในสมัยก่อน รวมถึงเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์ทางสังคมที่ปรากฏในกฎหมายโบราณอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์จากเอกสาร (documentary research) ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ในขั้นตอนนี้ เป็นการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากฎหมายโบราณอีสานการศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนออุดมการณ์ของกฎหมายโบราณอีสานและงานเขียนประเภทอื่น อีกทั้ง รวบรวมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และอุดมการณ์

ขั้นตอนที่ 2การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนนี้ เป็นการรวบรวมกฎหมายโบราณอีสาน โดยผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลจากกฎหมายโบราณอีสานจำนวน 18 ฉบับ โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูลดังต่อไปนี้

1) กฎหมายโบราณอีสานที่มีต้นฉบับเป็นเอกสารใบลาน

2) กฎหมายโบราณอีสานที่มีการปริวรรตเอกสารใบลานเป็นภาษาไทยปัจจุบัน

3) กฎหมายโบราณอีสานที่มีการเผยแพร่เป็นรูปเล่มแล้ว

ได้แก่ 1) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 12) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 23)หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 34) อาณาจักรหลักคำเมืองสุวรรณภูมิ 5) หลักคำเมืองกาฬสินธุ์ 6) หลักคำเมืองภูเขียว 7) อาณาจักรหลักไชยพระไชยเชษฐาธิราช 8) หลักคำเมืองสกลนคร 9) กฎหมายโบราณ (หลักคำ) 10) อาณาจักรธรรมจักรหลักไชย 11) อาณาจักรธรรมศาสตร์-ราชศาสตร์-สร้อยสายคำ 12) คัมภีร์พระธรรมศาสตร์เมืองขอนแก่น 13) สร้อยสายคำ 14) คัมภีร์โพสะราช 15) คัมภีร์ธรรมศาสตร์-ราชศาสตร์ 16) พระธรรมนูญ17) พระธรรมศาสตร์ 18) พระอัยการ

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในขั้นตอนนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลกฎหมายโบราณอีสานโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อตอบโจทย์วิจัย คือเพื่อศึกษาการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมในกฎหมายโบราณอีสาน โดยวิเคราะห์การนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมในกฎหมายโบราณอีสานว่ามีอุดมการณ์เกี่ยวกับอะไรบ้าง จากนั้นวิเคราะห์การนำเสนออุดมการณ์แต่ละส่วนว่ามีกลวิธีในการนำเสนออย่างไร

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการวิจัยและการนำเสนอผลการวิจัย

ในขั้นตอนนี้ เป็นการสรุปผลตามวัตถุประสงค์ และเสนอแนวทางการวิจัยต่อเนื่องจากงานวิจัยนี้

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาอุดมการณ์ทางสังคมที่ปรากฏในกฎหมายโบราณอีสานพบว่ามีการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคม 7 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับผู้ปกครอง-ผู้ใต้ปกครอง อุดมการณ์เกี่ยวกับศาสนา อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชายหญิง อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ อุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติและอุดมการณ์เกี่ยวกับชาตินิยม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. อุดมการณ์เกี่ยวกับผู้ปกครอง-ผู้ใต้ปกครอง

อุดมการณ์เกี่ยวกับผู้ปกครอง-ผู้ใต้ปกครอง เป็นอุดมการณ์ที่ปรากฏในกฎหมายโบราณอีสานโดยสื่อให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง-ผู้ใต้ปกครอง ว่าจะต้องประพฤติ ปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีและเพื่อให้สังคมสงบร่มเย็น ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง

พระภิกขุสงฆ์สามเณรเดินไปมา เจ้านายเสนาท้าวเพียผู้ใหญ่ผู้น้อยไพร่บ้านพลเมืองเห็น ให้หลีกให้พ้นบาทสัญญา เจ้านายเดินไปมาให้มีเด็กชายนายมะหาดติดตาม ให้มีเครื่องยศอันผากฎ ขุนกวานผู้ใหญ่เดินไปมา(4/2) ท้าวเพียผู้ใหญ่ไปผู้น้อยบ่าวไพร่เห็นให้หลีก ถ้าไม่หลีก ไปผ่าซูนผิด ขุนกวานผู้ใหญ่เดินไปมา ให้มีคนติดตาม ให้มีเครื่องอันผากฎ ท้าวเพีย(เดินไปมา) ผู้น้อยบ่าวไพร่เห็นให้หลีก ถ้าไม่หลีกผิด กวานในเดินไป พ่อมุกคาตาแสง บ่าวไพร่เห็นให้หลีก ถ้าไม่หลีกผิด

(Lakkhammueang Roi-et1, No.1, p.2)

ห้ามอย่าให้ศรีธาตุราชกุมาร เสนาในเสนานอก บ่าวไพร่ ทั้งปวงเตะเตี่ยวลอยชาย ถือเครื่องสัตตอาวุธ (ศาสตราวุธ) กั้งกลดถือเกิบ แพรพอกหัว เข้าไปในคุ้มเจ้านายผู้มีเกียรติยศ อันใหญ่ ถ้าผู้ใดด้นทำ ให้มีขันคาย(รวะ) เจ้าเมือง 5 บาท เจ้าอุปฮาส 1 ตำลึง 2 สลึง เจ้าราชวงศ์ราชบุตรผู้ส่วย(ผู้ช่วย)ขันคาย(รวะ)สี่บาท ศรีธาตุราชกุมาร เมืองแสนเมืองจัน ขันคาย(รวะ) 2 บาทฯ

(Khampheephrathamasatmeaungkhonkean, No.2, p.2)

2. อุดมการณ์เกี่ยวกับศาสนา

อุดมการณ์เกี่ยวกับศาสนา เป็นอุดมการณ์ที่สื่อให้เห็นถึงความสำคัญของพุทธศาสนาที่มีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของชาวอีสาน โดยต้องทำบุญตักบาตรทุกวัน ถือศีลในวันพระ ซึ่งตราเป็นกฎหมายเพื่อบังคับใช้กับคนในสังคมอีสานสมัยก่อน ดังปรากฏในตัวอย่าง

ให้เจ้ากรมการท้าวเพียสิบฮ้อยน้อยใหญ่ ตาแสงนายบ้าน จ่าบ้านจ่าไพร่บ้าน พลเมืองให้เถิงปรพุทธาตุศาสนา ให้อยู่ในศีล 5 เข้าวัดฟังธรรมทุกวันอย่าให้ขาด ให้พร้อมกันทำบุญให้ทานตามบูราณทุกปีอย่าให้ขาด ถ้าแลเจ้านายกรมการท้าวเพียตาแสงนายบ้านจ่าไพร่บ้านพลเมือง จาตั้งทำบุญให้ทานวัดวาอารามบ้านเมืองก็ดี บ้านใดตาแสงใดก็ดี ห้ามอย่าให้เจ้านายศรีธาตุราชกุมาร ขุนกวานท้าวเพีย ตาแสงนายบ้าน จ่าไพร่บ้านพลเมือง จาตั้งทำบุญให้ทานวัดวาอารามบ้านเมืองก็ดี บ้านใดตาแสงใดก็ดีทห้ามอย่าให้เจ้านายศรีธาตุราชกุมาร ขุนกวานท้าวเพีย ตาแสงนายบ้าน จ่าไพร่บ้านพลเมืองเสพสุรายาเมา เข้าวัดเมื่อทำบุญให้ทาน ผิดพาลพระภิกขุสงฆ์ สามเณรและด่าผู้เถ้าผู้แก่และทุกถองตะบองตี จับยาดฮวดดึงสิ่งของอันใดอันนึงและลูกญิงนางสาวถ้าและหากบ่ฟังบังคับบังชาล่วงเกินพะกาศหลักคำเมืองที่ตั้งไว้นี้ให้พร้อมกันจับเอาตัวเข้ามาสู่สุพาละการ ณ ศาลากลาง ถ้า (2/1)มิได้ตัวรู้จักหน้าแล้ว ก็ให้มาบอกกล่าวยังสุพาละการ จะได้ขึ้นกราบทูล เอาตัวมาเขี้ยน 50 ที แล้วส่งใส่คุกไว้ตามพระราชกำหนด

(Lakkhammueang Roi-et3, No.1, p.2)

ถ้าผู้ใด ขาดใส่บาตรเพลจังหันวันหนึ่ง ให้เขี้ยนบาดหนึ่ง ขาด 2 วันให้เขี้ยน 2 บาด ขาด 3 วันให้เขี้ยน 3 บาด ลำดับไปแล้วให้ทำทัณฑ์บนไว้กับตาแสงให้ตาแสงป่าวฮ้องชักชวนลูกบ้านฟังธัมเทศนาในวัน 8 ค่ำ 15 ค่ำ แจกหมากพลูปูนยาอย่าให้พระ(21/1)บ่มักก็อย่าปะเสียทางไมตรีให้เป็นที่สังระเสินแก่บ้านเมืองฯ

(LakkhammueangPhukhiaow, No.20, p.2)

3. อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ

อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นอุดมการณ์ที่สื่อให้เห็นถึงความสำคัญของธรรมชาติ โดยปลูกฝังให้คนอีสานช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ ไม่ตัดไม้ทำลายป่า ไม่จับปลาในฤดูวางไข่ หากฝ่าฝืนก็จะถูกลงโทษ ดังปรากฏในตัวอย่าง

อันนึง ออกในธัมเทศนาว่าบ้านเมืองเกิดแห้งแล้งฟ้าฝนบ่มีทั่วเถิงกันนั้น ด้วยเหตุคนทั้งปวงทำบ่ชอบคองตัดไม้ฟืนไม้แลฟืนง่าหมากส้มหมากหวาน ตั้งแต่นี้ไปวันหน้าห้ามบ่ให้คนทั้งปวงตัดไม้ยาง ไม้งิ้วห้ามตั้งแต่เป็นเบี้ย ฮู้จักว่าแม่นต้นยางต้นงิ้วแลต้นเผิ้งพุ่มแลฮานหมานส้มหวานแลหมากไม้ที่คนกินได้ทั้งปวงแลห้ามบ่ให้(37/2)หักหมากพริกน้อยที่ว่าผลหมากว่ามาทั้งปวงนี้ให้หมั้นเก็บเอาจึงถูกต้องในฮีต บ้านคองเมืองฟ้าฝนจึงจะตกบริบูรณ์ถึงกัน ถ้าผู้ใดไม่ฟังขืนกระทำ ฟันป้ำต้นงิ้วต้นยาง ไม่ว่าต้นน้อยต้นใหญ่ จะเอาโทษละเมิดผิดเป็นเงินคนละห้าตำลึง ถ้าเป็นต้นเผิ้งจะเอาต้นละสิบห้าตำลึง ถ้าเป็นต้นเผิ่งพุ่มจะเอาเงินห้าตำลึง ถ้าฮานหมากส้มหมากหวานแลหมากไม้ที่คนกินได้แลหักหมากพริก จะเอาโทษละเมิดเงินคนละสิบบาท ให้ตาแสงกวานบ้านป่าวฮ้องลูกบ้านแลอำเภอขึ้นกับตาแสงให้แจ้งทั่วเถิงกันถ้าผู้ใดจะไปตัดไฮ่ฟันสวนที่ใดตำบลใด(38/1)ก็ดี ถ้าเห็นไม้ซึ่งต้องห้ามที่ว่านี้ บ่ให้ป้ำให้ฮานเป็นอันขาด ถ้าผู้ใดบ่ฟังให้ตาแสงกวานบ้านจับเอาตัวจำคา คุมเอาตัวส่งเข้าไป ณ ศาลากลางจะได้ทำโทษละเมิดตามหลักคำตามห้ามฯ

(LakkhammueangPhukhiaow, No.37, p.2)

ขัดฮีตเค้า ฮีตบ่าวคอง/สาว ในเถียงไฮ่มีผีตา ในเถียงนามีผีปู่บ่อนอยู่มีอุปจาร ในกาละนา/มีกกอันปลูก ผุงลูกค้าชาวบ้านเขาพัน ถึกขันไหมตามความยังข้อถึกตัว/ถ้วน 6 กกครั่งปลูกมีหลายสถาน กกไม้แก่ 3 ตำลึง 2 บาท ว่าชอบตามกระ/บวน ไม้กะหมวนมีค่า 5 บาท มันเสียควรให้ใช้ กกไม้ไฮ่มีค่า 10 บาท อามาตย์/เจ้าให้เว้าแน่ตามคองต้องในบทสังฆะตัวต้นไม้ ขันไหมตัวมัน(9) 10 บาทฯ

(LakkhammueangSakonnakhon, p.7)

4. อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชายหญิง

อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชายหญิงเป็นอุดมการณ์ที่สื่อถึงบทบาทของผู้ชายและผู้หญิงในสังคมอีสาน โดยผู้ชายจะเป็นฝ่ายทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว พ่อ แม่ และผู้ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคน ส่วนผู้หญิงต้องดูแลปรนนิบัติสามีทำงานบ้านงานเรือน ดังปรากฏในตัวอย่าง

ผู้ใดมีลูกชายก็ให้สั่งสอนให้ทำ..(ชำรุด)..เลี้ยงบิดามารดาทำไร่นาค้าขายบวชเรียนเขียนอ่านให้ฮู้ฮีตคองให้มีใจหย้านกลัวหย่ำเกรงหย่ำคำนับครูบาอาจารย์พระ..(ชำรุด)...เณรวัดวา ศาสนาเจ้าเมืองท้าวเพียกรมการตาแสงนายบ้านแลบิดามารดาผู้เถ้าผู้แก่ อย่าตอบถ้อยเถียงความหยาบช้ากล้า(16/1)...(ชำรุด)...เดินสากหน้ากายตาพระสงฆ์สัมเณรเจ้าเมืองท้าวเพียกรมการตาแสงนายบ้านแลบิดามารดาผู้เถ้าผู้แก่ อย่าตอบถ้อยเถียงความหยาบช้ากล้า(16/1)...(ชำรุด)...คำดีแก่เถ้าแก่บ้านเมืองเป็นที่ฟังได้อย่าเอาคำพุทธิเจ้ามาว่าเหล้นเป็นคำประโลมโลกเมื่อนั่งเหล้น...(ชำรุด)...ให้ห่างกันประมาณสามศอก

(LakkhammueangPhukhiaow, No.16, p.1)

มาตรานึง สามี(28/1) ภิริยาจะหย่ากันให้บิดา มารดาผู้เถ้าผู้แก่ ไถ่ถามเขาดูให้รู้ว่า ผู้ใดชอบถ้าผู้ชายผิดให้หนังสือสัญญาทาณฑ์บนไว้แก่ผู้เถ้าผู้แก่ บิดามารดาพี่น้องแห่งญิงแล้ว แล้วชายนั้นผิดปากรากคำ มิให้ทำตามสัญญาทาณฑ์บนไว้นั้น ถ้ามันยังกะความชั่วว่ากล่าวมิฟังอีกแล้วไซร้ ท่านว่าให้กระทำตามหนังสือสัญญาทาณฑ์บนซึ่งไว้ให้แก่ท่านนั้น

(Phrathammanoon, No.28, p.1)

5. อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่

อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่เป็นอุดมการณ์ที่สื่อให้เห็นถึงบทบาทของผู้ใหญ่และเด็กในสังคมอีสาน ผู้ใหญ่ควรประพฤติตัวอย่างไรเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีกับเด็ก และเด็กควรประพฤติตัวอย่างไรต่อผู้ใหญ่เพื่อให้เป็นเด็กดี นอบน้อม มีสัมมาคาราวะ เพื่อเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า และจะได้ดูแลพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ที่จะแก่ชรา ดังปรากฏในตัวอย่าง

ลูกผู้ใดพ่อแม่หากปลูกแปลงไปเอาผัวเอาเมียภายหน้า ข้าวของ/พ่อแม่หากแจกหากปันให้อมขาแล้ว เมื่อพ่อแม่ตายแล้ว ครัวนั้นก็อย่าให้แก่มัน ผิพ่อแม่หากยังสั่งไว้ท่อใดจั่งให้แก่มันท่อนั้น ผิบ่สั่งก็อย่าให้ครัวนั้น ให้ไว้แก่/ลูกผู้อยู่เลี้ยงพ่อแม่เทิน ผิลูกผู้นั้นหากบ่มีมันผู้ไปภายหน้าจักแทนครัวก็จิงให้แก่มัน ผิยังมีหลานอยู่เลี้ยงพ่อแม่สืบประเวณีผู้ตายนั้นบ่ให้เสียหย้าวเสียเฮือนแท้ก็ให้/ผู้หลานนั้นแทน ผิหากบ่มี ยังมีข้อยข้าผู้จักสืบหย้าวเฮือนอาจจักหอมวัตถุเข้าของนั้นแลค้ำการบ้านเมืองได้แท้ ก็ให้มันแทนครัวนั้นเทินฯ

(KhampheeThammasatRatchasat, No.21, p.1)

ให้พ่อแม่(19/2)...(ชำรุด)...สอนลูกเต้าทั้งชายหญิงอย่าเป็นคโมยลักช้างม้าโคกระบือทรัพย์สินของทองเงินเครื่องใช้สอยของสมณะชีพราหมณ์ของเจ้าเมือง ท้าวเพีย ราษฎร...(ชำรุด)...ผักสักสวนแตง ตั้งแต่หมากพริกหมากเขือขึ้นไป จัดเอาว่าเป็นโจรสิ้นทั้งนั้นจำพวกนี้ห้ามบ่ให้ตาแสงปลัดตาแสง กวาน...(ชำรุด)...ละเป็นอันขาดให้จับตัวส่งเข้าไปใน ณ ศาลากลางตามพิกาศการฯ

(LakkhammueangPhukhiaow, No.19, p.2)

6. อุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

อุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นอุดมการณ์ที่สื่อให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่มีอิทธิพลกับชาวอีสาน ไม่ว่าจะทำพิธีอะไรก็จะมีการกราบไหว้สิ่งศักดิ์ต่างๆ ดังปรากฏในตัวอย่าง

อันนึงคือว่าทำด้วยคาถาเลขยันต์ภิเสียรอาคมมนต์ดลหว้านยาก็ดี พยาบาทนั้นคือว่างำเงือดควดเวรแก่กันหลายข้าหลายฟันกันข่มเหงแก่กันตั้งแต่ปู่ย่าตานายน้าอาวชาวเขือพ่อแม่พี่อ้ายพี่ชายพุ้นมาก็ดี ถึกผีปู่ผีย่าอารักษ์หลักที่ก็ดี โทษทั้งหลายฝูงนี้ชื่อว่ามโนทุจริต 3 เขยยะฯ

(Soisaykham, No.2, p.2)

มาตรานึง ถ้าว่าช้างม้าโคกระบือของท่านผู้ใดก็ดี ปล่อยปละละเสียให้มากินเข้าท่านอันอยู่ในลานอันท่านหากกอง(19/2) ไว้นั้นชนแลแทงกินก็ดี ช้างพลายตัวละห้าแสนก็ดี เป็นเงิน 5 ตำลึง บายศรีซ้ายขวา ผ้าขาวผืนหนึ่ง ขันล้างหน้าลูกนึ่ง หัวหมูหัวหนึ่ง เหล้าไหหนึ่ง ทำขวัญนางโพสพ ให้เอาแต่แสนห้าหมื่น ขึ้นเป็นเงิน 6 บาท เหลือนั้นให้คืนให้แก่เจ้าของสัตว์ สัตว์นั้นก็ให้ส่งให้แก่เจ้าของสัตว์นั้นเทิน

(Anachakthammachaklakchai, No.19, p.2)

7. อุดมการณ์เกี่ยวกับชาตินิยม

อุดมการณ์เกี่ยวกับชาตินิยมเป็นอุดมการณ์ที่สื่อให้เห็นถึงความรักชาติ ห้ามไม่ให้คบกับชาวต่างชาติ ถ้ามีชาวต่างชาติมาพักอาศัยที่บ้านจะต้องแจ้งให้ทางการรับรู้ และห้ามไม่ให้ผู้หญิงไปแต่งงานกับชาวต่างชาติ ดังปรากฏในตัวอย่าง

อันนึง แขกต่างเมือง ไทก็ดี ส่วย เขมร เจ๊ก ลาว มาสำนักเฮือนไผ ให้เจ้าเฮือน พาแขกไปคอบเมืองแสนเมืองจันสาพาทะลาการเจ้าคุ้มให้แจ้ง ถ้าบ้านนอกก็ให้คอบนายบ้านจ่าพันแล้วให้ตรวจตราดู ถ้าบ่มีราชการแลบ่มีเครื่องซื้อของขายอย่าให้อยู่เฮือนถึง 3 วัน 7 วัน ห้ามเป็นอันขาดถ้าผู้ใดคบกับคนลักเลงเส็งพาทย์ คนบ่ฮู้หัวตีนปลายนอน คนไปมาบ่มีหนังสือหน้าปกดวงตราดังนั้น ถือว่าเจ้าเฮือนมันเป็นใจ(กับ)ผู้ฮ้ายบ้านเมือง เกิดลักเกิดโจรเอาเจ้าเฮือนสำนักเป็น(13/2) โทษอันนึง ห้ามอย่าให้พ่อแม่ผู้ญิงผูกลูกแปงหลานให้เอาผัวคนต่างเมือง ห้ามเป็นอันขาด ถ้าพ่อแม่หากต้นผูกแปงแลคบไทคนต่างเมืองมาสู่ เอาลูกหลานคนกอดคอคืดคบให้ลูกหลานตนไปซูเอาแขกก็ดี จะเอาตัวพ่อแม่เป็นโทษ

(Anachaklakkhamsuwannaphum, No.13, p.1)

อนึ่ง กุลาผาลางเป็นคนต่างประเทศบทก่อน ห้ามว่าหมิให้ถือเพศเอามาเป็น(29/1)ฮีตคองของโตนั้นด้วยเหตุว่ากุลาผาลางเป็นคนต่างภาษาบ่ฟังบังคับบัญชาเป็นคนบ่หย้านเจ้าหย้านนายจะเอาราชการบ้านเมืองก็บ่สะดวกโดยละม่อมแล้วย่อมทำอาวุธเป็นเครื่องมือให้คนอันธพาลชอบใจมาขายคนทั้งปวงจึงได้เยื่องอย่างคิดทั้งมีดซุยมีดซะด้ำถือไปมา...(ชำรุด)..กลางวันกลางคืน ทุกวันนี้ก็เพราะกุลาผาลางทำมาเป็นตัวอย่างจึงกำเริบพากันคิดกระทำตามทั้งนี้บ่ควร มันจะเป็นข้าเสิก...(ชำรุด)...เหมือนสัตว์เดียระสานช้างอาศัยเชิงงา ปลาอาศัยเชิงเงี่ยง หมาอาศัยเชิงแข้ว บ้านเมืองก็จะเกิดข้าฟันไม่เป็นบรมผาสุก จึงได้ห้าม(29/2)...(ชำรุด)...ไปเบื้องหน้าห้ามชายญิงราษฎร

ทั้งปวงอย่าให้ถือมีดซะด้ำในปีกเสื้อแลเหน็บพกและทำมีดพร้าสั้นยาวคนทั้งปวงเอิ้นตามกุลาว่า...(ชำรุด)...มาถือใช้สอยกลางวันกลางคืนแลไม้พลองตะบองสั้นเป็นอันขาด ถ้าผู้ใดบ่ฟัง ยังลักลอบขืนทำ ให้ตาแสงพ่อบ้านนายอำเภอจับตัวจำ...(ชำรุด)...ส่งเข้าไป ณ ศาลากลางจะได้ทำโทษตามกฎมณเฑียรบาล

(LakkhammueangPhukhiaow, No.29, p.1-2)

องค์ความรู้ใหม่

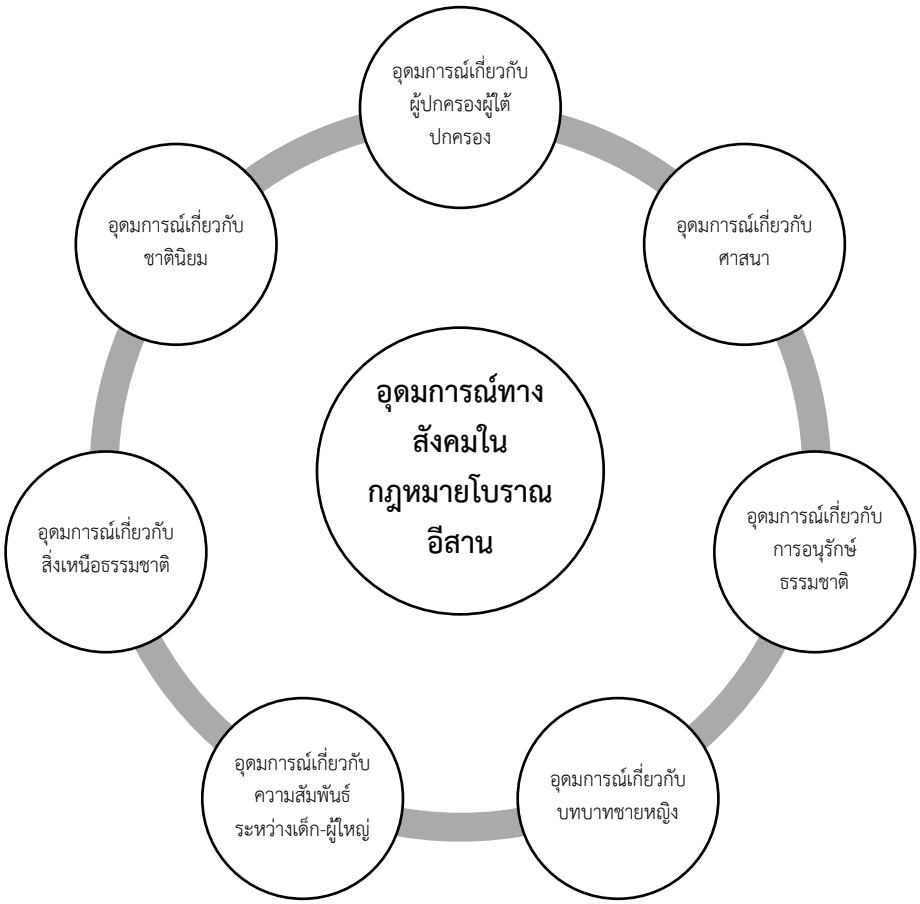

แผนผังที่ 1 ภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมในกฎหมายโบราณอีสาน

จากภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมกฎหมายโบราณอีสาน เป็นการสรุปให้เห็นว่าอุดมการณ์ทางสังคมในกฎหมายโบราณอีสานมี 7 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับผู้ปกครอง-ผู้ใต้ปกครอง อุดมการณ์เกี่ยวกับศาสนา อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชายหญิง อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ อุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติและอุดมการณ์เกี่ยวกับชาตินิยม

อภิปรายผลการวิจัย

การนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมในกฎหมายโบราณอีสาน พบว่า มีการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคม 7 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับผู้ปกครอง-ผู้ใต้ปกครอง อุดมการณ์เกี่ยวกับศาสนา อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชายหญิง อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ อุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติและอุดมการณ์เกี่ยวกับชาตินิยม โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewchandee (2017) ที่ศึกษาเรื่องการประกอบสร้างกฎหมายโบราณอีสาน พ.ศ. 2322-2433 ใน 2 ประเด็นคือ ประเด็นแรกเรื่องชนชั้นปกครองที่มีอำนาจเหนือผู้ใต้ปกครองและใช้อำนาจในการเอื้อผลประโยชน์ให้กับตนเอง โดยนิติลักษณ์พบว่าการประกอบสร้างกฎหมายโบราณอีสานนั้นปัจจัยหนึ่งมาจากผลประโยชน์ของผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์ผู้ปกครองผู้ใต้ปกครองที่ผู้วิจัยพบในกฎหมายโบราณอีสาน โดยแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจของผู้ปกครองในการครอบงำความคิด ความเชื่อ ของผู้ใต้ปกครอง รวมถึงการใช้อำนาจในการเอารัดเอาเปรียบผู้ใต้ปกครองด้วยการเอื้อประโยชน์ให้กับตนเอง เช่น การตัดสินคดีความโดยให้อำนาจเบ็ดเสร็จอยู่ที่เจ้าเมือง และห้ามไปฟ้องศาลอื่น การใช้แรงงานด้วยการตรากฎหมายขึ้นเพื่อไม่ให้ชนชั้นแรงงานหรือข้อยหายไปจากสังคม โดยหากข้อยกระทำความผิดห้ามประหารชีวิตเด็ดขาด การส่งส่วยเมื่อได้ผลผลิตจากการทำไร่ทำนา การล่าสัตว์และเก็บของป่าต้องแบ่งสัดส่วนให้กับทางการ รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Untaya (2008) ที่ศึกษากฎหมายโบราณลาว: สังคมลาวปี ค.ศ. 1353-1695 ผลการศึกษาพบว่า ไพร่เป็นกลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมลาวที่กฎหมายให้ความสำคัญมาก เพราะเป็นกำลังพลที่สำคัญ จำนวนไพร่แสดงถึงอำนาจของพระมหากษัตริย์ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงของอาณาจักร กฎหมายกำหนดไม่ให้ขุนนางข่มเหงไพร่ และต้องดูแลจัดสรรที่ดินให้ทำกิน ไพร่ต้องส่งส่วยผลผลิต และรับใช้ราชการตามกำหนด ส่วนข้อยเป็นชนชั้นที่ต่ำสุด เป็นผู้ถูกปกครองจากบุคคลทุกชนชั้น ข้อยเป็นสถานภาพที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ทั้งหมดที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจของผู้ปกครองผ่านตัวบทกฎหมายเพื่อครอบงำความคิด ความเชื่อ ค่านิยมต่างๆ โดยปลูกฝังให้คนในสังคมอยู่ในกรอบระเบียบที่วางไว้เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถควบคุมคนในสังคมได้ง่ายขึ้น ประเด็นที่สองคือ อุดมการณ์ที่ปรากฏในกฎหมายโบราณอีสานได้รับอิทธิพลมาจากความคิด ความเชื่อ ค่านิยม สังคม วัฒนธรรม และประเพณีของชาวอีสาน โดยนิติลักษณ์พบว่าการประกอบสร้างกฎหมายโบราณอีสานนั้นมาจากเจตจำนงร่วมประชาชาติ (ชุดความเชื่อและอุดมการณ์)ที่ถูกผลิต ปลูกฝังและเผยแพร่อยู่ในสังคมอีสาน ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์ต่างๆที่ผู้วิจัยพบในตัวบทกฎหมายโบราณอีสาน เช่น อุดมการณ์ชาย-หญิง จากสภาพสังคมอีสานที่ให้ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิงโดยโดยผู้ชายได้เรียนหนังสือและเป็นคนหาเลี้ยงครอบครัว ส่วนผู้หญิงต้องอยู่บ้าน ทำงานบ้านงานเรือน ดูแลปรนนิบัติสามีและคนในครอบครัว อุดมการณ์เกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยคนอีสานต้องพึ่งพาอำนาจสิ่งศักดิ์ในการดำเนินชีวิต โดยมีความเชื่อว่าหากให้ความเคารพ บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คิดดี ทำดี สิ่งศักดิ์สิทธิ์จะดูแลปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัยแคล้วคลาดจากภยันตรายต่างๆ ทั้งปวง ซึ่งเป็นที่มาของพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายโบราณอีสานถูกตราขึ้นมาจากความคิด ความเชื่อ ค่านิยม สังคม วัฒนธรรม ประเพณีของชาวอีสานและ

มาจากชนชั้นปกครองที่ต้องการครอบงำผู้ใต้ปกครอง จะเห็นได้ว่ากฎหมายโบราณอีสานไม่ได้ตราขึ้นมาเพียงแค่เพื่อควบคุมคนในสังคมให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของสังคมเท่านั้นแต่ยังตราขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้มีอำนาจในการเอื้อประโยชน์ให้กับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอีกด้วย

สรุป

จากการศึกษาการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมในกฎหมายโบราณอีสาน พบว่า มีการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคม 7 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับผู้ปกครอง-ผู้ใต้ปกครอง อุดมการณ์เกี่ยวกับศาสนา อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชายหญิง อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ อุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติและอุดมการณ์เกี่ยวกับชาตินิยมจากการวิจัยจะเห็นได้ว่าการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมในกฎหมายโบราณอีสานนั้น ผู้เขียนกฎหมายได้ถ่ายทอดอุดมการณ์ต่างๆ ผ่านตัวบทกฎหมายโดยมีวิธีการที่แยบยล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมในสังคมสังคมอีสานที่ผู้ใหญ่มีบทบาทหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนลูกหลานให้เป็นเด็กดีอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีงามและผู้ปกครองที่มีอำนาจเหนือผู้ใต้ปกครอง ปลูกฝังให้คนในสังคมให้อยู่ในศีลธรรมเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาโดยปลูกฝังให้คนในสังคมทำบุญตักบาตรทุกวัน วันพระให้ถือศีลปฏิบัติธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะทำให้คนในสังคมมีจิตใจที่ดีงามปลูกฝังให้คนอนุรักษ์ธรรมชาติไม่จับปลาในฤดูวางไข่ ไม่ตัดต้นไม้ทำลายป่า ถ้าใครฝ่าฝืนถือว่ามีความผิด ปลูกฝังให้คนในสังคมรักชาติโดยไม่ให้แต่งงานกับชาวต่างชาติ รวมถึงจารีตประเพณีที่นับถือสิ่งศักดิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติที่คนในสังคมอีสานเคารพนับถือมาแต่โบราณ โดยผู้เขียนกฎหมายได้แทรกอุดมการณ์บางอย่างในเนื้อหาภายใต้ความกลัวบทลงโทษจากการทำผิดกฎหมายทำให้ซึมซับอุดมการณ์เหล่านั้นโดยไม่รู้ตัว ตัวบทกฎหมายที่เรามองเพียงแค่ว่าเป็นตัวบทที่บังคับหรือควบคุมให้คนในสังคมอีสานให้ประพฤติอยู่ในกรอบระเบียบ จารีต ประเพณี แท้จริงแล้วยังมีอำนาจบางอย่างที่แฝงอยู่ในตัวบทเหล่านี้ โดยผู้เขียนกฎหมายใช้อำนาจเหล่านี้ผ่านภาษาในการครอบงำความคิดของคนในสังคมเพื่อให้คนในสังคมอยู่ในกรอบของสังคมที่ผู้เขียนกฎหมายตีกรอบไว้ว่า พฤติกรรมแบบไหนดี แบบไหนไม่ดี รวมทั้งการปลูกฝังให้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้งนี้รัฐบาลคงต้องการวางกรอบหรือโครงสร้างทางสังคมเพื่อให้คนในสังคมเป็นคนดี ควบคุมปกครองได้ง่าย โดยปลูกฝังตั้งแต่เด็กเพื่อเป็นแนวทางในการดูแลควบคุมคนในสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า กฎหมายโบราณอีสานมีการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคม 7 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับผู้ปกครอง-ผู้ใต้ปกครอง อุดมการณ์เกี่ยวกับศาสนา อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชายหญิง อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ อุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่ง

เหนือธรรมชาติและอุดมการณ์เกี่ยวกับชาตินิยมดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการดังนี้ โดยนำไปเก็บไว้เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อ ค่านิยม สังคม วัฒนธรรมประเพณีของคนอีสานในสมัยก่อนเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายโบราณอีสานและเป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอีสาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมในกฎหมายท้องถิ่นอื่น

2.2 การศึกษาพัฒนาการทางภาษาและรูปแบบกฎหมายโบราณอีสานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

References

Aungkhaphanitchakit, C. (2018). *Discourse Analysis.* Bangkok: Thammasat Publishing.

Channawet, C. (2017). *Press the ancient sign from ancient documents in the Northeast IsanInstituteof Arts and Culture, Mahasarakham University*. Mahasarakham: Apichat Printing.

Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: the critical study of language.* London: Longman.

Kaewchandee, N. (2017). *The construction of Isan ancient law B.E 2322-2433.* (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Pitsanulok.

Nantachukra, A. (1986). *IsanHistoriography: A study of Northeastern Thailand 's Historiographical Traditions Until the Beginning 20th century*. (Master's Thesis). Silpakorn Univesity. Bangkok.

Phakdeephasook, S. (2010). *Discourse on femininity in Thai language health and beauty magazines.* Bangkok: Office of the Higher Education Commission and the Office of Research Fund.

Soythongdee, S. (2009). *The Presentation of motherhood ideology in advertisement discourse in family magazines.* (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

Untaya, S. (2008). *Lao Customary Law: Lao Society 1353-1695.* (Doctoral Dissertation). Mahasarakham University. Maha Sarakham.

รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา*

Knowledge Management Model of Modern Administrators to Improve the Quality of Education in Phrapariyattidham School, General Education Section

[1]พระมหาบันทอน ทองสว่าง, ชวนคิด มะเสนะ และ นเรศ ขันธะรี

[1]Phramaha Banthon Thongsawang, Chuankid Masena and Naret kanthari

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[1]Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: banthon54@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา 2) เพื่อสร้างรูปแบบ 3) เพื่อทดลองรูปแบบ และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยมี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร และครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา 134 แห่ง โดยการสุ่มอย่างง่าย 2. สร้างรูปแบบ ตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ 11 คน 3. ทดลองรูปแบบ กลุ่มเป้าหมายคือสถานศึกษา 1 แห่ง และ 4. การประเมินรูปแบบ กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้บริหาร ครู ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 21 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1. หลักการ ได้แก่ 1) หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) หลักการบริหารการเปลี่ยนแปลง 3) หลักการมีส่วนร่วม 4) หลักการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 2. วัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) ให้ผู้บริหาร ครู นำแนวทางการจัดการความรู้ยุคใหม่ไปใช้ 2) ให้สถานศึกษานำวิถีการเรียนรู้แนวใหม่ไปประยุกต์ใช้ 3. วิธีดำเนินการ ได้แก่ 1) การกำหนดความรู้ 2) การแสวงหาความรู้ 3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ 4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ 5) การเข้าถึงความรู้ 6) การแลกเปลี่ยนความรู้ 7) การเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบย่อย 3 ด้าน คือ 1) ด้านการสร้างความร่วมมือ 2) ด้านการสื่อสาร 3) ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 4. แนวทางการประเมิน ได้แก่ 1) ประเมินความสำเร็จ 2) ประเมินความพึงพอใจ 5. เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 1) มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาความรู้ 2) เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีส่วนร่วม มีความมุ่งมั่นและตั้งใจอย่างแท้จริงในการจัดการความรู้ให้มีคุณภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: การจัดการความรู้; ทักษะของผู้บริหารยุคใหม่; พัฒนาคุณภาพการศึกษา; โรงเรียนพระปริยัติธรรม; แผนกสามัญศึกษา

*Received October 6, 2021; Revised December 4, 2021; Accepted December 23, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the current conditions and problems; 2) to create a model; 2) to experiment a model; and 4) to assess a model. The study applied mixed-methods research and was divided into 4 phases as follows: 1) to study the current conditions and problems, in which a sample group was acquired by mean of simple random sampling and consisted of administrators and teachers from 134 Phrapariyattidhamma schools in general education department; 2) to create a model and have it examined by 11 experts; 3) to experiment a model in which a target group was 1 educational institute; and 4) to evaluate a model in which a target group comprised 21 administrators, teachers, and related persons. The research instruments were questionnaires and semi-structured interviews. The statistics used were percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

From the study, the following results are found: A knowledge management model consists of 5 components which are: 1) Principles comprise 1. lifelong learning, 2. change management, 3. participation, and 4. learning exchange; 2) The objectives comprise 1. the administrators and teachers are able to apply the guidelines of knowledge management and 2. educational institutes are able to apply the new way of learning; 3) The procedures comprise 1. the determination of knowledge, 2. knowledge acquisition, 3. systematic knowledge management, 4. knowledge codification and refinement, 5) knowledge access, 6) knowledge exchange, and 7) learning which consists of 3 sub-components, namely, 7.1) cooperation, 7.2) communication, and 3) the use of digital technology; 4) Assessment guidelines comprise 1. success assessment and 2. satisfaction assessment; and 5) The success conditions comprise 1. an awareness of the importance of knowledge development and 2. becoming a learner who actively participates in the improvement of the quality of knowledge management.

Keywords: Knowledge Management; Skills of Modern Administrators; Development of Educational Quality; Phrapariyattidhamma School; General Education Department

บทนำ

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ส่งผลให้ทุกองค์การต้องปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารงานในทุกด้าน เพื่อพัฒนาตนเองให้สามารถดำรงอยู่ได้ในท่ามกลางกระแสของการแข่งขัน (Naipinit, 2014) โรงเรียนเป็นหน่วยงานด้านการบริการอีกประเภทหนึ่ง มีความจำเป็นต้องปรับปรุงคุณภาพการบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณภาพให้แก่ผู้เรียน

เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม (Office for Accreditation and Quality Assessment, 2011) การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพกำลังคนเพื่อพัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศชาติ การศึกษาที่มีคุณภาพจะส่งผลต่อคุณภาพของประชากรของประเทศโดยรวม คุณภาพการศึกษาจึงกลายเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาของทุกประเทศในโลก โดยเฉพาะในยุคสังคมฐานความรู้ (Knowledge Based Society) การพัฒนาประเทศเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจยุคใหม่จำเป็นต้องพึ่งพานวัตกรรมและเทคโนโลยีเป็นหลัก ความรู้ความสามารถของกำลังคนและภูมิปัญญาของประเทศจึงเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญ (Meesri, and Tawata, 2018)

ในปัจจุบันคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยยังไม่น่าพอใจ จากข้อมูลเปรียบเทียบสมรรถนะในการแข่งขันที่สะท้อนถึงสถานภาพของประเทศไทยในเวทีระดับนานาชาติ โดยสถาบัน International Institute For Management Development : IMD ปี 2559 พบว่า ความสามารถในการแข่งขันด้านการศึกษาของประเทศไทยอยู่ลำดับที่ 52 จาก 61 ประเทศ ด้านความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ (TOEFL) อยู่ในอับดับที่ 57 เป็น 2 อันดับสุดท้าย การลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาต่อปีน้อยมากต่ำกว่ามาเลเซีย 2 เท่า ต่ำกว่าสิงคโปร์ 3 เท่า บุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาที่ทำงานเต็มเวลา (FTE) มีเพียง 1.3 คนต่อประชากร 1,000 คน อยู่ในอันดับที่ 49 ต่ำกว่ามาเลเซีย 2 เท่า ต่ำกว่าสิงคโปร์ถึง 6 เท่า ผู้จบการศึกษาสายวิทยาศาสตร์มีมาก แต่ผลสัมฤทธิ์ทางคณิตศาสตร์ - วิทยาศาสตร์ ได้คะแนนต่ำกว่าครึ่ง สะท้อนให้เห็นว่าคุณภาพของผู้เรียนยังด้อย (Ministry of Education, Office of the Education Council, 2016) ในบริบทของโลกยุคศตวรรษที่ 21 วิสัยทัศน์ประเทศและโมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจใหม่ไทยแลนด์ 4.0 ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีบทบาทใช้ศักยภาพสูงสุดในทุกด้านเพื่อการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ต้องมีคุณลักษณะที่โดดเด่น มีประสบการณ์ มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำแห่งอนาคต เพื่อให้ประเทศสามารถแข่งขันได้ในโลกยุคใหม่ (Office of the Basic Education Commission, 2017) ความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการศึกษาขึ้นอยู่กับผู้บริหาร และเป็นกลไกที่สำคัญและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์จากระบบการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความสามารถ มีทักษะและประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาเพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก (Phosri, and Werapanyo, 2018)

จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศยังส่งผลให้มนุษย์สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างอิสระทุกสถานที่และทุกเวลา เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และโต้ตอบกันผ่านเครือข่ายแบบสองทางอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นอย่างมากมายและต่อเนื่อง การจัดการความรู้จึงกลายเป็นเรื่องจำเป็น การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้องค์กรปรับตัวเข้ากับโลกยุคปัจจุบันและโลกของการทำงานที่เปลี่ยนไป ช่วยแก้ปัญหาในการทำงาน ช่วยให้องค์กรก้าวหน้าสู่ความเป็นเลิศ การจัดการความรู้เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่กระจัดกระจาย อยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์การสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้องค์การมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด (Knowledge Management and Development Office: Public Organization, 2016)

จากสภาพปัจจุบันปัญหาและสภาพความเป็นจริงของโลกในปัจจุบันในทุกมิติ สรุปได้ว่า การเติบโตของเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่องมีการพัฒนาการขององค์ความรู้ใหม่เกิดขึ้นตลอดเวลาที่จำเป็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน รวมถึงการตื่นตัวเรื่ององค์ความรู้ใหม่ในศตวรรษที่ 21 ที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วในยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ กลายเป็นปัจจัยใหม่ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละประเทศ ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 เป็นบุคคลที่เป็นกลไกหลักในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษาและเป็นปัจจัยสำคัญสูงสุดในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องใช้ทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 มาบูรณาการกับกระบวนการจัดการความรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ในการนำมาพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนซึ่งเป็นพระภิกษุ สามเณร เป็นการจัดการศึกษาอีกแผนกหนึ่งของคณะสงฆ์ เพื่อส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเรียนรู้วิชาการสามัญควบคู่กับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา (Sukhakul, 2004) และโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ก็ตกอยู่ภายใต้บริบทแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคศตวรรษที่ 21 และได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอย่างเลี่ยงไม่ได้ ผู้เรียนทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเสมอภาคทั่วถึงและเท่าเทียมเช่นเดียวกัน และที่สำคัญที่สุดทุกคนตกอยู่ภายใต้แรงกดดันจากสภาวะแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากอิทธิพลจากกระแสแห่งโลกยุคศตวรรษที่ 21 ต้องมีการปรับเปลี่ยนตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

ผู้วิจัยจึงสนใจและทำการศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อเป็นการสร้างนวัตกรรม รูปแบบการจัดการศึกษาแนวใหม่ ให้โรงเรียนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้นำไปประยุกต์ใช้ และให้ผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้า และต่อยอดองค์ความรู้ เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญให้มีประสิทธิภาพและสำเร็จตามวัตถุประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

3. เพื่อทดลองรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

4. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ดำเนินการเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1) ศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม โดยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยทั้ง 3 ตัวแปร เครื่องมือเป็นแบบสอบถามมีค่าความตรงตาม (Validity)= 0.97, ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) = 0.832 เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย จากประชากรผู้บริหาร และครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 เขตการศึกษา 20 จังหวัด 206 โรงเรียน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, and Morgan) ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ผู้บริหาร จำนวน 134 คน และครู 322 คน รวม 456 คน ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามคืนมา จำนวน 443 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.61 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ระยะที่ 2) ศึกษาโดยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่เป็นโรงเรียนต้นแบบ จำนวน 3 โรงเรียน โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนต้นแบบ ทำการยกร่างรูปแบบ จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ จัดทำแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ และตรวจสอบรูปแบบ ตรวจสอบคู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบและประเมินรูปแบบโดยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) จำนวน 11 คน

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ผู้วิจัยนำรูปแบบไปทดลองใช้ในโรงเรียนศรีสุตาวิทยา ตำบลแก้งเหนือ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี โดยดำเนินการทดลองและเก็บข้อมูลเป็นระยะเพื่อสรุปผลการทดลอง

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ผู้ประเมินคือ ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 21 คน ใช้เครื่องมือแบบแบบสอบถาม ทำการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.45)

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือการเข้าถึงความรู้ ($\bar{X}$= 4.62) รองลงมาคือการแลกเปลี่ยนความรู้ ($\bar{X}$= 4.60**)** การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ ($\bar{X}$= 4.52) การเรียนรู้ ($\bar{X}$= 4.48) การสร้างและแสวงหาความรู้ ($\bar{X}$= 4.36) การกำหนดความรู้ ($\bar{X}$= 4.33) และค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ ($\bar{X}$= 4.27)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ สร้างขึ้นโดยกระบวนการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ ได้แก่ 1) หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) หลักการบริหารการเปลี่ยนแปลง 3) หลักการมีส่วนร่วม และ 4) หลักการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ได้แก่ 1) เพื่อให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรนำแนวทางการจัดการความรู้ยุคใหม่ไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพที่สุด 2) เพื่อให้สถานศึกษานำวิถีการเรียนรู้แนวใหม่มาปรับใช้ให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน องค์ประกอบที่ 3 วิธีการดำเนินการรูปแบบ ได้แก่ 1) การกำหนดความรู้ 2) การสร้างและแสวงหาความรู้ 3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ 4) การกลั่นกรองความรู้ 5) การเข้าถึงความรู้ 6) การแลกเปลี่ยนความรู้ และ 7) การเรียนรู้ โดยนำทักษะ 3 ด้านเป็นองค์ประกอบย่อย คือ (1) ด้านการสร้างความร่วมมือ (2) ด้านการสื่อสาร (3) ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล องค์ประกอบที่ 4 แนวทางการประเมินรูปแบบ ได้แก่ 1) ประเมินคุณภาพความสำเร็จ และ 2) ประเมินความพึงพอใจ องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ ได้แก่ 1) มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาความรู้ 2) เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีส่วนร่วม มีความมุ่งมั่นและตั้งใจอย่างแท้จริงในการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้น ผลการประเมินรูปแบบมีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ระดับ มาก

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อทดลองรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบในโรงเรียนพบว่า ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีความรู้ เข้าใจในการนำทักษะสมัยใหม่ในยุคศตวรรษที่ 21 มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการจัดการความรู้ เพื่อสืบค้น และจัดระบบความรู้ นำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยเฉพาะด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ มีความจำเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ที่ระบาดอย่างรุนแรง ส่งผลให้กระบวนการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ทดลองใช้รูปแบบ พบว่า โดยรวมมีระดับความพึงพอใจในระดับ มาก

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ โดยผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 21 คน พบว่า ความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมาก($\bar{X}$= 4.36) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ วัตถุประสงค์รูปแบบ ($\bar{X}$= 4.47) รองลงมาคือ หลักการรูปแบบ ($\bar{X}$= 4.45) เงื่อนไขความสำเร็จรูปแบบ ($\bar{X}$= 4.43) แนวทางการประเมิน

รูปแบบ ($\bar{x}$=4.27) และค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ วิธีดำเนินการรูปแบบ ($\bar{x}$= 4.19) ด้านความเป็นไปได้ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.32) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ เงื่อนไขความสำเร็จรูปแบบ ($\bar{x}$= 4.45) รองลงมาคือ แนวทางการประเมินรูปแบบ ($\bar{x}$= 4.44) วัตถุประสงค์รูปแบบ ($\bar{x}$= 4.40) หลักการรูปแบบ ($\bar{x}$= 4.36) และค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือวิธีดำเนินการรูปแบบ ($\bar{x}$= 3.97) ด้านความเป็นประโยชน์ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.27) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ หลักการรูปแบบ ($\bar{x}$= 4.46) รองลงมาคือ วัตถุประสงค์รูปแบบ ($\bar{x}$= 4.44) เงื่อนไขความสำเร็จรูปแบบ ($\bar{x}$= 4.20) แนวทางการประเมินรูปแบบ ($\bar{x}$= 4.19) และค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ วิธีดำเนินการรูปแบบ ($\bar{x}$= 4.10)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ คือ รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

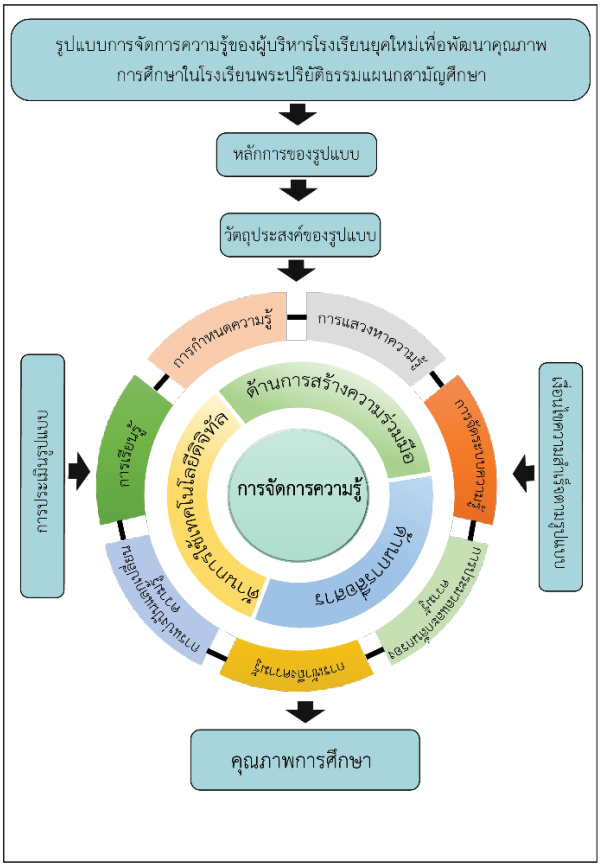

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

หลักการของรูปแบบ ประกอบด้วย หลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักการการบริหารการเปลี่ยนแปลง หลักการการมีส่วนร่วม หลักการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 1. เพื่อให้โรงเรียนมีแนวทางการบริหารงาน ตามรูปแบบการจัดการความรู้ 2. เพื่อให้เกิดคุณภาพจากการเรียนรู้แนวใหม่ ตามรูปแบบการจัดการความรู้

การดำเนินงานของรูปแบบ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1. การกำหนดความรู้ 2. การสร้างและแสวงหาความรู้ 3. การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ 4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ 5. การ

เข้าถึงความรู้ 6. การแลกเปลี่ยนความรู้ และ7. การเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบย่อย 3 ด้าน มาขับเคลื่อน ดังนี้ (1) ด้านการสร้างความร่วมมือ (2) ด้านการสื่อสาร (3) ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

การประเมินรูปแบบ ประกอบด้วย 1. ประเมินผลคุณภาพความสำเร็จของโรงเรียนที่บริหารงาน ตามรูปแบบการจัดการความรู้ 2. ประเมินความพึงพอใจของ ผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้อง

เงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย 1. ผู้บริหาร ครูและบุคลากรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนางาน ในการดำเนินการตามรูปแบบทั้งระบบ 2. ผู้บริหาร ครูและบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม จะต้องเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีลักษณะนิสัยเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การเข้าถึงความรู้ รองลงมา การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การเรียนรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ และการการกำหนดความรู้ และค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ ผู้วิจัยเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีทักษะภาวะผู้นำยุคใหม่ มีวิสัยทัศน์ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีศักยภาพในการสื่อสาร การสร้างทีมงาน มีสมรรถนะทางเทคโนโลยีดิจิทัล สามารถทำการสืบค้นองค์ความรู้สมัยใหม่ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา มาสังเคราะห์ จัดระบบ กลั่นกรอง จัดเก็บและนำมาใช้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ตามความต้องการ ผ่านแอพพลิเคชั่น แฟลตฟอร์มต่างๆ รวมทั้งสามารถในการใช้อุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ ในยุค 4.0 ที่มีอยู่ในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงต้องมีการพัฒนาทักษะด้านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลแก่ครู บุคลากรและผู้เรียนให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อสังคมออนไลน์ใหม่ ๆ ต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในอนาคต สอดคล้องกับความเห็นของ Panich (2016) ได้เสนอว่าการจัดการความรู้ (KM) เป็นเครื่องมือที่จะต้องใช้อย่างเป็นระบบ มียุทธศาสตร์ และช่วยทำให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มขึ้น ทั้งระดับองค์กรและระดับพนักงานเป็นรายคน เป็นการรวบรวม สร้าง จัดระเบียบ แลกเปลี่ยนและประยุกต์ใช้ความรู้ในองค์กร โดยพัฒนาระบบจากข้อมูลไปสู่สารสนเทศ เพื่อให้เกิดความรู้และปัญญา รวมทั้งเพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้และเกิดการเรียนรู้ภายในองค์กร และสอดคล้องกับ Phasukjeet (2007) ที่เสนอแนะแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการของการจัดการความรู้ไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) การแสวงหาความรู้ (knowledge acquisition) องค์กรควรแสวงหาความรู้ที่มีประโยชน์และมีผลต่อการดำเนินงานจากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร 2) การสร้างความรู้ (knowledge creation) 3) การจัดเก็บและค้นคืนความรู้ (knowledge storage and retrieval) และ 4) การถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ (knowledge transfer and utilization) และสอดคล้องกับ Cerchione, and Esposito (2017) ที่เสนอว่าการจัดการความรู้ เป็นแนวทางการบริหาร แนวทางการทำงานภายในองค์กรเพื่อทำให้เกิดความรู้ขององค์กรขึ้น โดยมีกระบวนการรวบรวม สร้างและกระจายความรู้ไปให้ทั่วทั้งองค์กรเพื่อให้เกิดการต่อยอดความรู้ นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมถึงก่อให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ภายในองค์กรขึ้น คือการรวบรวมองค์

ความรู้ที่มีอยู่ซึ่งกระจัดกระจายในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และนำมาพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ให้เกิดประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Alan (2010) ได้กำหนดขั้นตอนกรอบการจัดการความรู้ (KM Framework) ประกอบด้วยการระบุความต้องการ (Identification of needs) การกำหนดแหล่งความรู้ (Identification of knowledge resources) การแสวงหาและสร้างความรู้ (Acquisition, creation or elimination of knowledges) การนำเอาความรู้มาใช้ประโยชน์และแบ่งปัน (Retrieval, application and sharing knowledge) และการจัดเก็บความรู้ (Storage of knowledge)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน มีองค์ประกอบ 5 ส่วน ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีการดำเนินการของรูปแบบ ซึ่งมี 7 องค์ประกอบหลัก คือ (1) การกำหนดความรู้ (2) การสร้างและแสวงหาความรู้ (3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ (4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (5) การเข้าถึงความรู้ (6) การแลกเปลี่ยนความรู้ และ(7) การเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบย่อย 3 ด้านมาขับเคลื่อน คือ (1) ด้านการสร้างความร่วมมือ (2) ด้านการสื่อสาร (3) ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 4) การประเมินรูปแบบ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือดำเนินงานของรูปแบบอยู่ในระดับ มาก ผู้วิจัยเห็นว่ารูปแบบการจัดการความรู้ เป็นรูปแบบที่เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่อีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบตามหลักการและกระบวนการตามระเบียบวิธีวิจัยและผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญตามลำดับ รวมทั้งได้จัดทำคู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบตามขั้นตอนอย่างละเอียด เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดในการนำนวัตกรรมใหม่ไปใช้ในสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู บุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง ต้องศึกษาแนวทางการนำไปใช้ให้เข้าใจและประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทและศักยภาพของสถานศึกษาของตนเอง สอดคล้องกับ Phophakdee (2010) ที่สรุปไว้ว่า รูปแบบประกอบด้วยส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 โครงสร้างและสาระสำคัญของรูปแบบ ส่วนที่ 3 การนำสู่การปฏิบัติและเงื่อนไข ความสำเร็จ และสอดคล้องกับ Janyapaiboon (2012) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบที่คล้ายกันไว้ว่า ควรมีองค์ประกอบหลัก คือ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ 3) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 5) แนวการประเมินรูปแบบโดยมีคำอธิบายศัพท์เฉพาะประกอบรูปแบบ พร้อมมีเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ มีการจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบโดยนำสาระขององค์ประกอบบรรจุไว้อย่างสมบูรณ์เอื้อประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาและนำรูปแบบไปใช้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจการทดลองใช้รูปแบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยเห็นว่าหลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ด้านการจัดความรู้ให้เป็นระบบ ส่งผลให้ผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้อง เกิดความตระหนัก เห็นความสำคัญและจำเป็นในการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ ทำให้เกิดการสื่อสาร เรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นทีม เกิดมิติใหม่สู่การเปลี่ยนแปลงในด้านการจัดระบบความรู้ จากหนังสือ เอกสาร วารสารที่เป็นเล่ม เปลี่ยนเป็นไฟล์เอกสาร ไฟล์หนังสือ ไฟล์วารสารแบบ อิเล็กทรอนิกส์ที่จัดเก็บบน Cloud, Web site และรูปแบบอื่นทำให้เอกสาร

เหล่านี้มีการจัดเก็บเป็นระบบ ทันสมัย สะดวกเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลาตามความต้องการ สอดคล้องกับ Kongsawatkiat (2010) ที่เสนอไว้ว่า การจัดการความรู้เป็นการรวบรวม สร้าง จัดระเบียบ แลกเปลี่ยนและประยุกต์ใช้ความรู้ในองค์กร โดยพัฒนาจากข้อมูลไปสู่สารสนเทศ เพื่อให้เกิดความรู้และปัญญาในที่สุด สอดคล้องกับ Chakphitak (2016) ที่เสนอไว้ว่า การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการจัดการความรู้ให้บรรลุเป้าหมายตามที่องค์กร, บุคคลต้องการ ประกอบด้วย 6 กิจกรรม ดังนี้ 1) การตรวจสอบและระบุหัวข้อความรู้ 2) การสร้างกรอบแนวคิดในการบริหาร 3) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ 4) การสร้างระบบสารสนเทศในการจัดการความรู้ 5) การจัดกิจกรรมในการจัดการความรู้ 6) การวัดประเมินผลการจัดการความรู้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Senge (2006) ที่ว่าองค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้มีความเชื่อมโยงกัน โดยกระบวนการจัดการความรู้ เป็นวิธีในการสืบเสาะหาองค์ความรู้เพื่อนำมาใช้ในองค์กรทำให้เกิดการพัฒนาหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ขึ้นอย่างต่อเนื่อง การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการทำงานขององค์กรให้พัฒนาขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ผลประเมินรูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยเห็นว่าเป้าหมายสูงสุดของกระบวนการจัดการความรู้ คือ ต้องการได้ข้อมูลความรู้ที่ทันสมัยมาเป็นกลยุทธ์หรือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้เกิดการพัฒนาคุณภาพยิ่งขึ้น เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของสถานศึกษา เพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันและอนาคต สอดคล้องกับ Panich (2005) ที่เสนอว่าเป้าหมายของการจัดการความรู้มี 3 ประการได้แก่ 1) เพื่อพัฒนางานให้มีคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้น 2) เพื่อการพัฒนาคน คือ พัฒนาผู้ปฏิบัติงานในองค์กร 3) เพื่อการพัฒนา “ฐานความรู้” ขององค์กร เป็นการเพิ่มพูนทุนความรู้หรือทุนปัญญาขององค์กร จะช่วยให้องค์กรมีศักยภาพในการฟันฝ่าความยากลำบาก หรือความไม่แน่นอนในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับ Namprasertchai (2015) ได้สรุปแนวทางของกระบวนการจัดการความรู้ (knowledge management process) ว่าเป็นกระบวนการแบบหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรเข้าใจถึงขั้นตอนที่ทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ หรือพัฒนาการของความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร เพื่อนำองค์ความรู้ที่ทันสมัย ตรงตามความต้องการมาพัฒนาประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของหน่วยงาน ในการตรวจสอบรูปแบบยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Eisner (1976) ได้เสนอแนวคิดการตรวจสอบว่า การใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยในเชิงปริมาณโดยเชื่อว่าการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญไม่ได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายอย่างเดียวแต่มุ่งตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้เกี่ยวข้องด้วย รูปแบบการประเมินที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) มีความละเอียดลึกซึ้ง รูปแบบที่ใช้บุคคล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือว่าผู้ทรงคุณวุฒินั้นเที่ยงธรรมและมีดุลพินิจที่ถูกต้อง มีมาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

สรุป

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สรุปภาพรวมดังนี้ สภาพปัจจุบันมีการดำเนินการในระดับมาก ใน

ด้านความต้องการในการจัดการความรู้ พบว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องการให้ผู้บริหารโรงเรียนใช้ทักษะภาวะผู้นำยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 มาใช้ในการะบวนการจัดการความรู้มากขึ้นเพื่อสืบค้น สังเคราะห์ จัดระบบและนำข้อมูลความรู้ที่ตรงตามความต้องการมาใช้ โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในกระบวนการจัดการความรู้ให้มากขึ้น ในด้านการสร้างรูปแบบ ผลการศึกษาอย่างเป็นระบบ ได้รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีองค์ประกอบครบ 5 ส่วน และจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบตามหลักวิชาการ ตรวจสอบและประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน ความเหมาะสมของคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบอยู่ในระดับมาก ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า มีความพึงพอใจระดับมาก และผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรมีความรู้ เข้าใจกระบวนการจัดความรู้ที่ใช้ทักษะของผู้บริหารยุคใหม่มาบูรณาการเพื่อหาข้อมูลความรู้มาพัฒนาคุณภาพการศึกษา ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ ควรดำเนินการ ดังนี้

1.1 สร้างความร่วมมือกับบุคลากรในสถานศึกษา ในการกำหนดความรู้ที่จำเป็นเพื่อใช้ในสถานศึกษา

1.2 แสวงหาความรู้ที่สอดคล้องสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ทันต่อโลกในปัจจุบันโดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดระบบข้อมูล

1.3 ประมวลและกลั่นกรองความรู้ที่มีประโยชน์สำหรับการศึกษาค้นคว้าจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง และยกระดับคุณภาพการศึกษา ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่ Smart Learner ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การวิจัยและพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคภาวะวิกฤต

2.2 การวิจัยและพัฒนาทักษะภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มุ่งสู่ Smart Learner, Smart Teacher, Smart Administrator และ Smart School. เพื่อสอดรับกับสถานการณ์ของโลกอนาคต

References

Alan, F. (2010). *Knowledge Management-tools*. Retrieved October 19, 2020, from http://www.knowledge-management-tools.net/

Cerchione, R., & Esposito, E. (2017). *Using knowledge management systems*: *A taxonomy of SME strategies*, *International Journal of Information Management, journal home page*. Retrieved October 19, 2020, from https://www.journals.elsevier.com/international-journal-of-information-management

Chakphithak, N. (2016). *Knowledge management theory*. Bangkok: Odeon Store.

Eisner, E. (1976). Education Connoisseurship and Criticism: Their Form and Functions in Educational Evaluation. *The Journal of Aesthetic Education*, 10(3/4), 135-150.

Janyaphaiboon, S. (2012). *Model of Quality Assurance Development in Educational Institutions under Secondary Education Service Area Office District 29*. (Doctoral Dissertation). Ubon Ratchathani Rajabhat Institute. Ubon Ratchathani.

Knowledge Management and Development Office: Public Organization. (2016). *Handbook and Modern Management Techniques in accordance with Good Country Management Guidelines*. Nonthaburi: Sahamit Printing.

Kongsawatkiat, K. (2010). *Documents for lectures Knowledge management*. (3rd ed). Bangkok: Ratanatri.

Phosri, P., & Werapanyo, P. (2018). The Educational Administration in the 21st Century. *Journal of Educational Review Faculty of Education in MCU*, 4(1), 80-91.

Meesri, N., & Tawata, A. (2018). The Relationship Between Knowledge Management and Creativity of Support Employees Silpakorn University. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 11(2), 21-34.

Ministry of Education, Office of the Education Council. (2016). *Thai Educational Conditions 2016/2017: Thailand's Education Reform Guidelines for Thailand 4.0 Era*. Bangkok: Prigwarn Graphics Co., Ltd.

Naipinit, A. et al. (2014). Adjustment Under Globalization. *Academic Journal of Songkhla Rajabhat University*, 7(1), 1-12.

Namprasertchai, S. (2015). *Knowledge Management*. Bangkok: SE-EDUCATION.

Office for Accreditation and Quality Assessment. (2011). *Criteria and methods of external quality assessment of basic education institutions*. Bangkok: Offset Plus Co., Ltd.

Office of the Basic Education Commission, (2017). *Driving Thai Secondary Education 4.0 for Work in the 21st Century*. Bangkok: Agricultural Cooperative Society of Thailand Co., Ltd.

Panich, W. (2005). *Knowledge management and Thai public administration*. Retrieved April 15, 2019, from. http://www.person.ku.ac.th/training/kukm/article/1097206195-1.pdf

Panich, W. (2016). *Building Learning for the 21st Century*. (2rd ed). Bangkok: S. Charoen Printing.

Phasukjeet, P. (2007). *Knowledge Management*: *Driven edition*. (3rd ed). Bangkok: Yaimai.

Phophakdee, P. (2010). *Development of a juristic school management model: Under the Office of the Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

Senge, P. (2006). *The leader's new work: Building learning organizations*. Retrieved October 19, 2020, from https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781315250601/leadership-perspectives-alan-hooper

Sukhakul, P. (2004). *Personnel administration of Phrapariyattidham School*: *Department of General Education under the National Office of Buddhism School Group 2*. Retrieved October 19, 2020, from *http://www.thaithesis.org/detail.php?id=1162547000355*

ประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย*

Effectiveness of Corporate Social Responsibility of the Electricity Generating Authority of Thailand

[1]พรปวีณ์ มานะสาคร, ศิรวิทย์ กุลโรจนภัทร และ บุญศรี ธีรชัย

[1]Phonpavi Manasakorn, Siravit Koolrojanapat and Boonsri Suteerachai

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[1]Suan sunandha Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: kasamemjdar@gmail.com

บทคัดย่อ

บทวามวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสำคัญและอิทธิพลของนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคม การบริหารจัดการความรับผิดชอบต่อสังคม วัฒนธรรมองค์กร การมีส่วนร่วมของพนักงาน และประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ. และ ศึกษาแนวทางการสร้างรูปแบบความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ. ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่างคือพนักงาน กฟผ. จำนวน 300 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของพนักงาน ขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ รวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน ได้แก่ 1) ผู้ว่าการ กฟผ. 2) รองผู้ว่าการ กฟผ. และ 3) ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการสังคม

ผลการวิจัยพบว่า 1) นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคม การบริหารจัดการความรับผิดชอบต่อสังคม วัฒนธรรมองค์กร การมีส่วนร่วมของพนักงาน และประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ. โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) อิทธิพลของนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมส่งผลต่อประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมมากที่สุด รองลงมาคือ การบริหารจัดการความรับผิดชอบต่อสังคม วัฒนธรรมองค์กร และการมีส่วนร่วมของพนักงานตามลำดับ และ 3) รูปแบบความรับผิดชอบต่อสังคมได้แก่ นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วย เนื้อหา เป้าหมาย วัตถุประสงค์ การบริหารจัดการความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ การวางแผน การดำเนินงาน วัฒนธรรมองค์กร ประกอบด้วย ลักษณะปฏิบัติงาน ลักษณะพนักงาน การมีส่วนร่วมของพนักงาน ประกอบด้วย ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับประโยชน์ ร่วมประเมินผล และประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมประกอบด้วย กิจกรรมด้านสังคม กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: ประสิทธิผล; ความรับผิดชอบต่อสังคม; การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

---

*Received December 3, 2021; Revised December 25, 2021; Accepted December 29, 2021

Abstract

The research article aims to study 1) the significance levels and influences of the corporate social responsibility policies, the management of corporate social responsibility, culture of the organization, the participation of employees, and the effectiveness of corporate social responsibility by the Electricity Generating Authority of Thailand; and 2) the guidelines for creating a model for corporate social responsibility by the Electricity Generating Authority of Thailand. The study applied mixed-methods research approach. A sample group for quantitative approach was selected by way of stratified sampling and consisted of 300 employees from the Electricity Generating Authority of Thailand. The sample size was calculated using the criteria of 20 times the observed variables. The data were collected by employing a questionnaire and analyzed with a structural equation model. For qualitative approach, the data were collected by way of in-depth interviews with 10 key informants from the Electricity Generating Authority of Thailand including 1) Governor; 2) Deputy governors; and 3) Directors of Social Affairs.

The findings are found as follows: 1) The corporate social responsibility policies, the management of corporate social responsibility, culture of the organization, the participation of employees, and the effectiveness of corporate social responsibility by the Electricity Generating Authority of Thailand are found to be at a high level; 2) The corporate social responsibility policies have the most influence on the effectiveness of corporate social responsibility, followed by the management of corporate social responsibility, culture of the organization, and the participation of employees, respectively; and 3) A model for corporate social responsibility consists of the following components: (1) corporate social responsibility policies, which must include content, goals, objectives; (2) the management of corporate social responsibility, which must include leadership, planning, and operation; (3) culture of the organization, which must include the operation's nature and characteristics of employees; (4) the participation of employees, which must include collaborative decision-making, action, benefits, and assessment; and (5) the effectiveness of corporate social responsibility, which must include social activities, environmental activities, and economic activities.

Keywords: Effectiveness; Social Responsibility; Electricity Generating Authority of Thailand

บทนำ

ในอดีตการดำเนินธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรม และโครงการก่อสร้างต่างๆมุ่งแสวงหาแต่ผลกำไรเพียงอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ต่อมาสาธารณะชนทั่วโลกเริ่มตระหนักว่าการดำเนินธุรกิจต่างๆนั้นได้ส่งผลกระทบเชิงลบต่อสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม และเห็นว่าองค์กรธุรกิจนั้นๆจะต้องเข้ามามีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมรอบข้างด้วย โดยจะต้องแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมไปพร้อมๆกันกับการแสวงหาผลกำไร (Barnett, 2017) ต่อมาแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมหรือ Corporate Social Responsibility (CSR) ถูกพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ ตั้งแต่ ค.ศ.1960 เป็นต้นมา สาธารณะชนเริ่มมีการกล่าวถึง CSR กันมากขึ้น โดยเฉพาะบริษัทในประเทศที่พัฒนาแล้วในสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร (Doh, Howton, Howton, and Siegel, 2010) โดยในการประชุมครั้งสำคัญระดับโลก อาทิ การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (UNCHE) ที่จัดขึ้น ณ กรุงสตอกโฮล์ม ราชอาณาจักรสวีเดน เมื่อปี 1972 การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ในปี 1987 และการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมโลก และการพัฒนาหรือ (Earth Summit) ที่ กรุงรีโอเดอจาเนโร ในปี ค.ศ.1992 ซึ่งทุกประเทศทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและ CSR และเมื่อองค์กรธุรกิจต่าง ๆ ก็ได้เริ่มมีโครงการบริจาคเงินเพื่อการกุศล มีการตอบสนองกิจกรรมทางสังคม และเริ่มคำนึงถึงการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและชุมชนถือได้ว่าเป็นยุคเริ่มต้น CSR การดำเนินธุรกิจที่จะประสบความสำเร็จได้ นักวิชาการมองว่าสังคมต้องมั่งคั่งร่วมด้วย ธุรกิจกับสังคมต้องพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลและเอื้อประโยชน์ระหว่างกัน (Omran, and Ramdhony, 2015) บริษัทที่มุ่งเอารัดเอาเปรียบและแสวงหาผลกำไรเพียงอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมก็จะเริ่มทยอยปิดตัวล้มหายไปในที่สุด

สำหรับประเทศไทย แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม หรือ CSR ได้ถือกำเนิดขึ้นในสังคมไทยมาเป็นเวลายาวนาน ในรูปของการทำบุญ การบริจาคเพื่อการกุศล หรือการอาสาช่วยเหลืองานส่วนรวมที่เรียกว่าการลงแขก เป็นต้น เพียงแต่คนไทยยังมิได้เรียกกิจกรรมเหล่านี้ด้วยคำว่า CSR กระแส CSR ในเมืองไทย ได้ถูกจุดประกายขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในปี พ.ศ. 2549 และได้ถูกบรรจุเป็นแนวปฏิบัติที่ผนวกเข้ากับการดำเนินธุรกิจ (Yodprudtikan, 2012) มีการรณรงค์ส่งเสริมให้กิจการทั้งภาคธุรกิจ และกิจการที่มิใช่ภาคธุรกิจให้ประกอบกิจการด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมตามทิศทางสากลอย่างมีคุณธรรม เพื่อสร้างคุณค่าและประโยชน์สุขแก่กิจการ ผู้มีส่วนได้เสีย สังคม สิ่งแวดล้อมและประเทศชาติอย่างแท้จริง

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ได้นำเรื่อง CSR มาใช้ในองค์กรอย่างจริงจัง ในปี 2552 โดยตั้งหน่วยงานระดับรองผู้ว่าการขึ้นมารองรับเพื่อดูแลความรับผิดชอบต่อสังคม และรักษาภาพลักษณ์ขององค์กรไปพร้อม ๆ กัน และตามแผนนี้ของกฟผ. ได้บูรณาการงานด้าน CSR ในทุกสายงานรองผู้ว่าการเข้าด้วยกัน และดำเนินงานคู่ขนานไปกับแผนธุรกิจหลัก โดยกรอบยุทธศาสตร์หลักของกฟผ. ได้บรรจุเป้าหมายของการดำเนินงานด้าน CSR ไว้เป็นหนึ่งในกรอบยุทธศาสตร์ขององค์กร โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสังคมและชุมชนทุกระดับ ด้วยความสุจริตใจและห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้พลังงานอย่างประหยัด และการพัฒนาการใช้พลังงานหมุนเวียน ต่อมาปี พ.ศ. 2553 กฟผ. ได้บรรจุแผน

แม่บทด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ. เข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานองค์กรโดยเป็นแผนคราวละ 5 ปี ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2553 – พ.ศ. 2557 โดยตามแนวทางมาตรฐานสากล ISO 2600 และปรับให้เข้ากับองค์กร (Electricity Generating Authority of Thailand, 2010)

จากที่กล่าวมาข้างต้น กฟผ. เป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีทั้งโรงไฟฟ้าและสายส่งไฟฟ้าตั้งกระจายอยู่ทั่วประเทศ การดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ย่อมมีผลกระทบต่อสังคม ชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และจากการดำเนินงานด้าน CSR ของ กฟผ. มาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้วิจัยต้องการทราบประสิทธิผล CSR ของ กฟผ. ดังนั้นการศึกษาอิทธิพลต่อประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของกฟผ. จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ เพื่อให้องค์กรดำเนินธุรกิจควบคู่กับ CSR อย่างยั่งยืนต่อไป และเพื่อให้สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในองค์กรอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสำคัญของปัจจัย นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคม การบริหารจัดการความรับผิดชอบต่อสังคม วัฒนธรรมองค์กร การมีส่วนร่วมของพนักงาน และประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ.

2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้าน นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคม การบริหารจัดการความรับผิดชอบต่อสังคม วัฒนธรรมองค์กร การมีส่วนร่วมของพนักงาน ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ.

3. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างรูปแบบความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ.

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ กำหนดระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อหาระดับความสำคัญ และปัจจัยด้านนโยบาย CSR ของ กฟผ. การบริหารจัดการ CSR ของ กฟผ. วัฒนธรรม กฟผ. การมีส่วนร่วมของพนักงาน กฟผ. ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ. และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อตรวจสอบและสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ. มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปสาระสำคัญไว้ตามลำดับดังนี้ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดCSR และกฟผ. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับนโยบาย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับ CSR รวมถึงงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งเป็น

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรการวิจัย คือ พนักงาน กฟผ. ที่มีอายุตั้งแต่ 20 - 60 ปีจำนวน 18,850 คน กลุ่มตัวอย่างคือ พนักงาน กฟผ. ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์ 20 เท่าของ

ตัวแปรสังเกต (Angsuchote, Wichitwanna, and Pinyophanuwat, 2009) การศึกษาครั้งนี้มีตัวแปรสังเกต 15 ตัว จึงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน การได้มาของกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของพนักงาน กฟผ.

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้บริหาร กฟผ. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ (1) ผู้ว่าการ กฟผ. 1 คน (2) รองผู้ว่าการ กฟผ. 8 คน และ (3) ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการสังคม 1 คน รวม 10 คน โดยผู้บริหารทุกท่านยินดีให้สัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา โดยแบ่งเป็น

1. การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล 7 ข้อและแบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผล CSR ของ กฟผ. ได้แก่ นโยบาย CSR ของ กฟผ. การบริหารจัดการ CSR ของ กฟผ. วัฒนธรรมองค์กรของ กฟผ. การมีส่วนร่วมของพนักงานของ กฟผ. และประสิทธิผล CSR ของ กฟผ. รวม 75 ข้อ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมสร้างข้อคำถามของแต่ละปัจจัยเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมของค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: ioc) และภาษาที่ใช้ (Item Objective Congruency: ioc) ได้ค่า IOC ของข้อคำถามทั้ง 75 ข้อ เท่ากับ .80–1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (tryout) กับพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 รายหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟ่าของคอนบราค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับก่อนนำไปใช้เท่ากับ 0.968

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยทบทวนตัวแปรที่ศึกษา และกรอบแนวคิดของการวิจัย นำมากำหนดข้อคำถามแต่ละข้อที่สอดคล้องกับเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ แบบสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม ความสอดคล้องและความต่อเนื่องของข้อคำถาม ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยนำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ได้แก้ไขแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา โดยการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยามตัวแปร ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะข้อรายการ (tems) ที่มีค่า IOC = 0.50 ขึ้นไป นำมาเป็นข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 10 คน ค่า IOC ของแบบสัมภาษณ์ เท่ากับ 0.80 - 1.00

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยเชิงปริมาณ 1) ผู้วิจัยนำส่งหนังสือจากมหาวิทยาลัย ไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลกับพนักงาน กฟผ. ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์จำนวน 300 คน โดยสุ่มตามสัดส่วนของประชากร 2) ผู้วิจัยเข้าพบกับบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อขอชี้แจงวัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยพร้อมนัดหมายการจัดส่งแบบสอบถาม กำหนดระยะเวลาที่จะให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม และนัดหมายวันเวลาเพื่อมารับแบบสอบถามกลับคืน 3) รับแบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบเสร็จแล้วกลับคืน

ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับ และนำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาลงบันทึกข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ 1) ผู้วิจัยค้นหารายชื่อผู้บริหาร กฟผ. แล้วติดต่อประสานงานพร้อมกับแนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการศึกษาครั้งนี้ 2) นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเป็นผู้ให้ข้อมูลงานวิจัย จัดส่งเอกสารมหาวิทยาลัยฯ โครงร่างวิจัย และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างไปยังผู้บริหารทุกราย เพื่อให้พิจารณาข้อคำถามก่อนการให้สัมภาษณ์ 3) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารตามวัน เวลา สถานที่ที่กำหนดด้วยตนเอง พร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกเสียงและจดบันทึกประเด็นสำคัญ ๆ ร่วมด้วยในขณะที่ดำเนินการสัมภาษณ์ 4) อ่านเนื้อหาคำสัมภาษณ์ เพื่อตรวจสอบความครบถ้วน และค้นหาประเด็นใหม่ นำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการบันทึก และการสังเกต กรณีมีประเด็นใหม่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา เมื่อสัมภาษณ์ผู้บริหารรายต่อไป ผู้วิจัยจะมีการสัมภาษณ์ถึงประเด็นดังกล่าวด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้นและทำเช่นนี้จนข้อมูลอิ่มตัว

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าสถิติพื้นฐาน และวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานใน กฟผ. ระดับการศึกษา ศาสนา ตำแหน่ง สถานภาพ โดยการหาค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเฉลี่ย

2) วิเคราะห์คะแนนปัจจัยนโยบาย CSR ของ กฟผ. ปัจจัยการบริหารจัดการ CSR ของ กฟผ. ปัจจัยวัฒนธรรม กฟผ. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของพนักงาน กฟผ. และปัจจัยประสิทธิผล CSR ของ กฟผ. โดยการหาค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่าความโด่ง ความเบ้

3) หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนโยบาย CSR ปัจจัยการบริหารจัดการ CSR ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร ปัจจัยการมีส่วนร่วมของพนักงาน และปัจจัยประสิทธิผล CSR ของ กฟผ. โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) กำหนดความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยนโยบาย CSR ปัจจัยการบริหารจัดการ CSR ปัจจัยวัฒนธรรม ปัจจัยการมีส่วนร่วม ที่ส่งผลต่อปัจจัย CSR ของ กฟผ. โดยใช้โปรแกรม LISREL เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติ ดังนี้ (4.1) ทดสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) โดยวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis: CFA) ของ ปัจจัยนโยบาย ปัจจัยการบริหารจัดการ ปัจจัยวัฒนธรรม ปัจจัยการมีส่วนร่วม และปัจจัยประสิทธิผล CSR ของ กฟผ. (4.2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่าง ปัจจัยนโยบาย ปัจจัยการบริหารจัดการ ปัจจัยวัฒนธรรม ปัจจัยการมีส่วนร่วม และปัจจัยประสิทธิผล CSR ของ กฟผ. ในรูปสมการโครงสร้าง (structural equation model: SEM) เพื่อใช้ทดสอบและประมาณค่าความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัย และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประประจักษ์

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยมีการจัดทำกับข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จัดเนื้อหาเป็นแก่นหรือหลัก (theme) ตามปัจจัยที่ศึกษา ตรวจสอบและสรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมกับการตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างปัจจัยที่นำมาศึกษา ผู้วิจัยสรุปผลเชิงสาเหตุของ ปัจจัยนโยบาย CSR ของ กฟผ. ปัจจัยการบริหารจัดการ CSR ของ กฟผ. ปัจจัยวัฒนธรรม กฟผ. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของพนักงาน กฟผ. และปัจจัยประสิทธิผล CSR ของ กฟผ. เป็นโมเดลความสัมพันธ์ที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสรุปค่าอิทธิพลรวม (total effect) อิทธิพลทางอ้อม (indirect effect) ของทุกปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผล CSR ของ กฟผ.

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

วัตถุประสงค์ที่ 1 ระดับความสำคัญของปัจจัยนโยบาย CSR (POLI) ปัจจัยการบริหารจัดการ CSR (MANA) ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร (CULT) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของพนักงาน (PATI) และปัจจัยประสิทธิผล CSR ของ กฟผ. (CSRE) ได้ผลตามตารางที่ 1

ตาราง 1 ระดับความสำคัญของปัจจัยนโยบาย CSR (POLI) ปัจจัยการบริหารจัดการ CSR (MANA) ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร (CULT) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของพนักงาน (PATI) และปัจจัยประสิทธิผล CSR ของ กฟผ. (CSRE)

ลำดับ	ปัจจัย	Mean	St. Dev.	Skewness	Kurtosis
1	POLI	4.34	0.32	-0.22	-0.98
2	MANA	4.08	0.15	-0.49	-0.64
3	CULT	4.08	0.20	0.38	0.22
4	PATI	4.25	0.18	-0.31	4.00
5	CSRE	4.56	0.25	-0.52	-0.06

จากตารางที่ 1 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยประสิทธิผล CSR กฟผ.(CSRE) ปัจจัยนโยบาย CSR (POLI) และปัจจัยการมีส่วนร่วมของพนักงาน (PATI) อยู่ในระดับมากที่สุดตามลำดับ ส่วนปัจจัยการบริหารจัดการ CSR (MANA) และปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร (CULT) อยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนโยบาย CSR (POLI) ปัจจัยการบริหารจัดการ CSR (MANA) ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร (CULT) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของพนักงาน (PATI) และปัจจัยประสิทธิผล CSR ของ กฟผ. (CSRE)

ตาราง 2 ค่าสัมประสิทธ์สหสัมพันแบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรแฝง

ค่าสัมประสิทธ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง				
CULT	MANA	PATI	CSRE	POLI

CULT	1.00				
MANA	0.76	1.00			
PATI	0.94	0.73	1.00		
CSRE	0.66	0.54	0.66	1.00	
POLI	0.65	0.81	0.66	0.67	1.00

จากตารางที่ 2 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงภายนอก อธิบายได้ว่า นโยบาย CSR (POLI) ส่งผลทางตรงกับวัฒนธรรมองค์กร (CULT) มากที่สุดเท่ากับ 0.65 และ จากค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภายในและตัวแปรแฝงภายนอก มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง จะมีค่าสถิติ r จะเท่ากับ 0.54-0.94 โดยมีคู่ที่มีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก ได้แก่ การมีส่วนร่วม (PATI) กับ วัฒนธรรมองค์กร (CULT) มีค่าเท่ากับ 0.94 ตามตารางที่ 1

การเปรียบเทียบแบบจำลองตามสมติฐานและแบบสมมติฐานจำลองทางเลือก การปรับโมเดลสมการเชิงโครงสร้างตามสมมติฐานเพื่อให้มีความสอดคล้องตามข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยปรับทีละพารามิเตอร์ ให้ค่าความคลาดเคลื่อนสัมพันธ์กันได้ จนกระทั่งค่าดัชนีความกลมกลืนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงได้แบบจำลองทางเลือก โดยมีค่าสถิติที่คำนวณได้ คือ ค่า Chi-square = 46.89, df = 40, p-value =0.21073, GFI = 0.98, PGFI = 0.94, RMR= 0.011, RMSEA = 0.024, CFI = 1.00 และ CN = 418.95 โมเดลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างมีความเหมาะสม กลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แบบจำลองทางเลือก เสนอตามภาพ 2 และผลการเปรียบเทียบแบบจำลองตามสมมติฐานการวิจัยและแบบจำลองทางเลือกตามตาราง 3

ตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบแบบจำลองตามสมติฐานการวิจัยและแบบจำลองทางเลือก

รายการ	**ค่าสถิติ**	**แบบจำลองตามสมมติฐาน**	**แบบจำลองทางเลือก**
1. Chi-square	*ต่ำใกล้ 0	492.18	46.89
	*เท่ากับ df	80	40
Relative Chi-square	ผลหารด้วย df < 2	6.15	1.17
2. GFI	>.90	0.82	0.98
3. PGFI	>.90	0.73	0.94
4. RMR	เข้าใกล้ 0	0.028	0.011
5. RMSEA	<.05	0.131	0.024
6. CFI	*0-1	0.96	1.00
7. CN	> 200	68.77	418.95

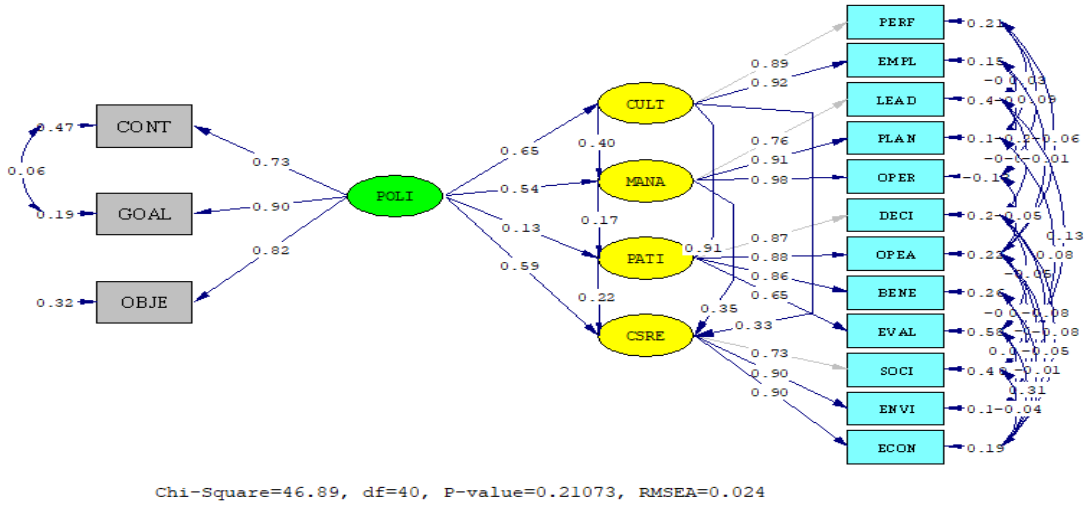

ภาพ 1 แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างมีความเหมาะสมกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์แบบจำลองทางเลือก

ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลจากแบบจำลองโครงสร้าง ที่เป็นแบบจำลองทางเลือกโดยอธิบายเส้นทางความสัมพันธ์จากสมการพยากรณ์ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลจากแบบจำลองโครงสร้าง ที่เป็นแบบจำลองทางเลือก มีความเหมาะสมเพียงพอที่จะเป็นแบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่าง นโยบาย CSR ขององค์กร (POLI) การบริหารจัดการ CSR ขององค์กร (MANA) วัฒนธรรมองค์กร (CULT) การมีส่วนร่วมของพนักงานในองค์กร (PATI) และประสิทธิผล CSR ขององค์กร (CSRE) ตามตาราง 3

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลรวม อิทธิพลทางตรง และอิทธิพลทางอ้อมของแบบจำลองทางเลือก

ตัวแปรตาม	ความสัมพันธ์	ตัวแปรอิสระ				R^2
		POLI	CULT	MANA	PATI	
CULT	DE	0.65**				0.43
	IE	-	-	-	-	
	TE	0.65**	-	-	-	
MANA	DE	0.54**	0.40**	-	-	0.74
	IE	0.26**	-	-	-	
	TE	0.80**	0.40**	-	-	
PATI	DE	0.13*	0.91**	0.17*	-	0.89
	IE	0.57**	0.01	-	-	
	TE	0.70**	0.92**	0.17*	-	
CSRE	DE	0.59**	0.33**	0.35**	0.22**	0.57
	IE	0.18**	0.15*	0.21**	-	
	TE	0.77**	0.48**	0.56**	0.22**	
Chi-Square= 46.89, df=40, p-value = 0.211, GFI=0.98, AGFI=0.94, RMR=0.011, RMSEA=0.024 CFI=1.00, CN=418.95						

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า นโยบาย CSR (POLI) ส่งผลต่อประสิทธิผล CSR (CSRE) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.59 ค่า *t* statistic เท่ากับ 4.34 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อนโยบาย CSR (POLI) เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ประสิทธิผล CSR (CSRE) เพิ่มขึ้นด้วย และวัฒนธรรมองค์กร (CULT) ส่งผลต่อประสิทธิผล CSR (CSRE) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.33 ค่า *t* statistic เท่ากับ 3.03 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อวัฒนธรรมองค์กร (CULT) เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ประสิทธิผล CSR (CSRE) เพิ่มมากขึ้นด้วย และการบริหารจัดการ CSR (MANA) ส่งผลต่อประสิทธิผล CSR (CSRE) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.35 ค่า *t* statistic เท่ากับ 2.74 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อการบริหารจัดการ CSR (MANA) เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ประสิทธิผล CSR (CSRE) เพิ่มมากขึ้นด้วย และการมีส่วนร่วม (PATI) ส่งผลต่อประสิทธิผล CSR (CSRE) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.22 ค่า *t* statistic เท่ากับ 2.65 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อการมีส่วนร่วม (PATI) เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ประสิทธิผล CSR (CSRE) เพิ่มมากขึ้นด้วย ตามตาราง 4

ตาราง 5 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานการวิจัย	สัมประสิทธิ์เส้นทาง	*t* statistic	ผลลัพธ์
นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมส่งผลต่อประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคม (POLI --> CSRE)	0.59**	4.34	สนับสนุน
วัฒนธรรมองค์กรส่งผลต่อประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคม (CULT --> CSRE)	0.33**	3.03	สนับสนุน
การบริหารจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมส่งผลต่อประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคม (MANA --> CSRE)	0.35**	2.74	สนับสนุน
การมีส่วนร่วมของพนักงานส่งผลต่อประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคม (PATI --> CSRE)	0.22**	2.65	สนับสนุน

**p ≤0.01

ตารางที่ 5. ปัจจัยนโยบาย CSR (POLI) ปัจจัยการบริหารจัดการ CSR (MANA) ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร (CULT) และปัจจัยการมีส่วนร่วมของพนักงาน (PATI) ที่ส่งผลต่อประสิทธิผล CSR จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า นโยบาย CSR ส่งผลต่อประสิทธิผล CSR โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.59 ค่า *t* statistic เท่ากับ 4.34 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อนโยบาย CSR เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ประสิทธิผล CSR เพิ่มขึ้นด้วย และการบริหารจัดการ CSR ส่งผลต่อประสิทธิผล CSR โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.35 ค่า *t* statistic เท่ากับ 2.74 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อการบริหารจัดการ CSR เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้

ประสิทธิผล CSR เพิ่มมากขึ้นด้วย และวัฒนธรรมองค์กรส่งผลต่อประสิทธิผล CSR โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.33 ค่า *t* statistic เท่ากับ 3.03 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อวัฒนธรรมองค์กร เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ประสิทธิผล CSR เพิ่มมากขึ้นด้วย และการมีส่วนร่วมส่งผลต่อประสิทธิผล CSR โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.22 ค่า *t* statistic เท่ากับ 2.65 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ประสิทธิผล CSR เพิ่มมากขึ้นด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการสร้างรูปแบบความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ. จากการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถสรุปได้ 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ผู้บริหาร กฟผ. ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานด้าน CSR เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วยการตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจและการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ที่จะส่งผลถึงผู้มีส่วนได้เสียและสังคม โดยมุ่งเน้นเรื่องสำคัญดังนี้ 1) การกำกับดูแลองค์กร 2) การดูแลด้านสิทธิมนุษยชน 3) การดูแลด้านสิ่งแวดล้อม และ 4) การปฏิบัติที่เป็นธรรม โดยให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องให้ความสำคัญและปฏิบัติตาม เพื่อให้ กฟผ.เป็นองค์กรที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและระดับสากล

2. ผู้บริหาร กฟผ. ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานที่โปร่งใสมีคุณธรรม และคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กร และได้จัดทำแนวปฏิบัติที่ดีในด้านต่าง ๆ ตามหลักธรรมาภิบาลรวมถึงจริยธรรมและจรรยาบรรณในการดำเนินงานขององค์กรไว้ในคู่มือการกำกับดูแลกิจการที่ดี มีการทบทวนและปรับปรุงสาระสำคัญเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และมีการถ่ายทอดนโยบายจากผู้บริหารสู่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดการปฏิบัติทั่วทั้งองค์กร ผู้บริหารและพนักงาน กฟผ. ต้องปฏิบัติตามจริยธรรมและจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัด

3. ผู้บริหาร กฟผ. ให้ความสำคัญกับการบริหารความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องในทุกกระบวนการทำงานขององค์กรโดยในปี 2562 กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียสำคัญของ กฟผ. ยังคงมี 8 กลุ่มหลัก คือ 1) ภาครัฐและผู้กำกับดูแล 2) สื่อมวลชน 3) ชุมชน 4) นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชน/ภาคประชาสังคม 5) ลูกค้าหลัก/ผู้ใช้ไฟฟ้าทั่วไปและสังคม 6) คู่ค้า/พันธมิตร 7) พนักงานและสหภาพแรงงาน 8) สถาบันการเงิน โดยมอบหมายให้แต่ละสายรองผู้ว่าการรับผิดชอบดูแลแต่ละกลุ่ม

องค์ความรู้ใหม่

จากงานวิจัยเรื่องประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ทำให้ค้นพบเกิดองค์ความรู้ใหม่ว่า ปัจจัยที่ศึกษาทั้งหมดต้องผสมผสานเชื่อมโยงทุกองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าหากัน โดยมีกระบวนการตั้งแต่ 1) นโยบาย CSR ขององค์กรที่ผู้บริหารองค์กรต้องกำหนดเนื้อหา เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ของนโยบาย ให้พนักงานในองค์กรยึดถือและปฏิบัติ 2) การบริหารจัดการ CSR ขององค์กรที่ผู้บริหารต้องกำหนด โครงสร้าง อำนาจ หน้าที่ จัดสรรบุคคลากร กิจกรรมและงบประมาณเพื่อให้ความ

รับผิดชอบต่อสังคมประสบความสำเร็จ 3) วัฒนธรรมองค์กรที่ผู้บริหารองค์กรกำหนดลักษณะการปฏิบัติงานให้พนักงานรู้สึกดีและเต็มใจปฏิบัติงาน กำหนดค่านิยม และแบบแผนพฤติกรรมการทำงาน ให้พนักงานยึดถือปฏิบัติร่วมกัน 4) การมีส่วนร่วมของพนักงาน ที่พนักงานร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน ร่วมรับประโยชน์ และร่วมประเมินผล กับกิจกรรม CSR และ 5) ประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคม ที่ผู้บริหารและพนักงาน ต้องพิจารณาว่ากิจกรรม CSR ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่องค์กรพึงปรารถนาหรือไม่ ซึ่งสามารถนำมาสร้างเป็นรูปองค์ความรู้ ประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

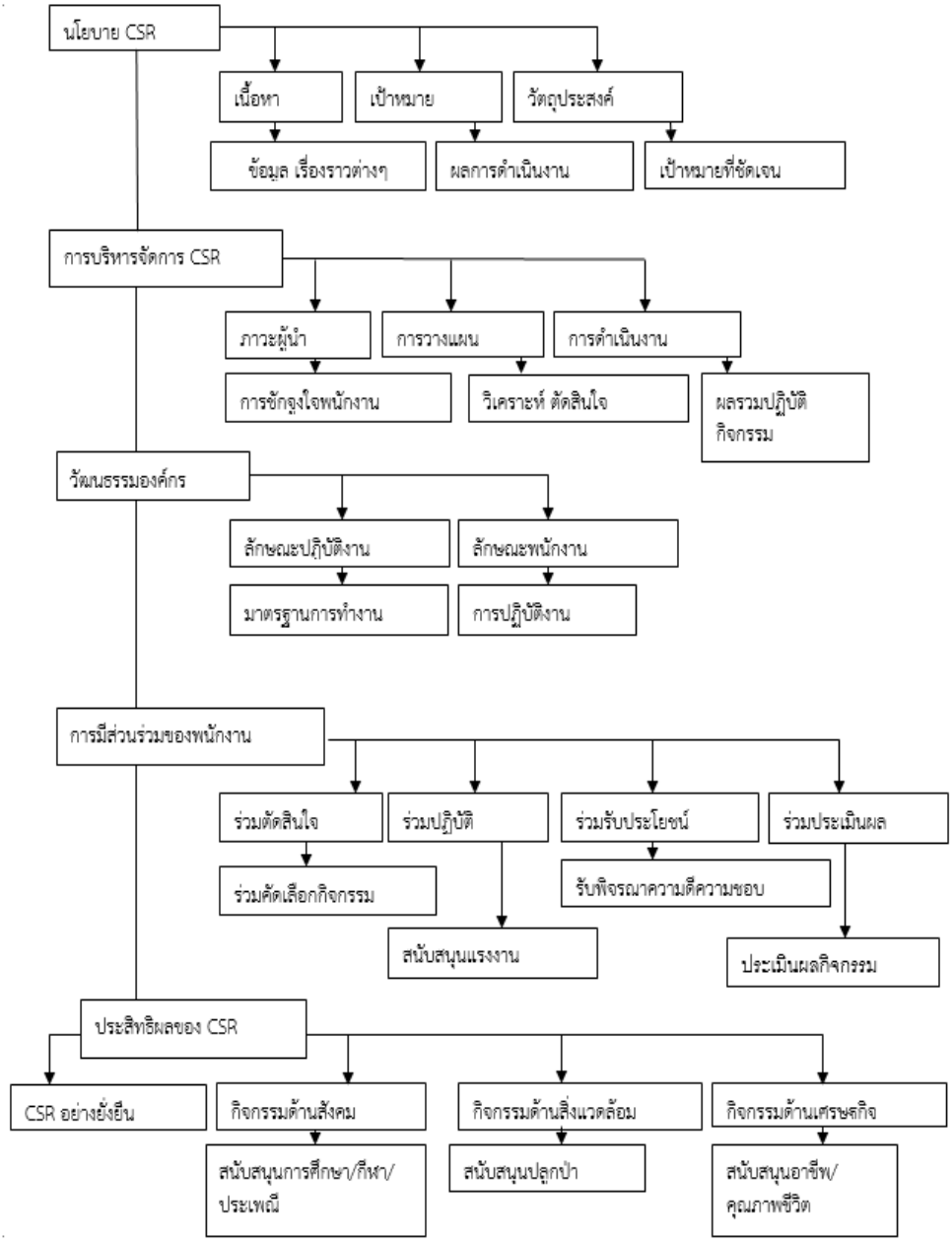

ภาพ 2 รูปแบบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัจจัยประสิทธิผล CSR ของ กฟผ. (CSRE) ปัจจัยนโยบาย CSR (POLI) และปัจจัยการมีส่วนร่วมของพนักงาน (PATI) อยู่ในระดับมากที่สุดตามลำดับ ส่วนปัจจัยการบริหารจัดการ CSR (MANA) และปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร (CULT) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะจากการดำเนินการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมต่อเนื่องมาเกิน 1 ทศวรรษ ทั้งเรื่องการวางนโยบายความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กร วิสัยทัศน์ พันธกิจ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การบริจาค การสนับสนุนชุมชน การตอบรับของพนักงาน ทำให้พนักงานในองค์กรของ กฟผ. มีความรู้มีความเข้าใจในระบบการบริหารงานด้าน CSR อย่างสูง สอดคล้องกับ งานวิจัยของ พัฒน์นรี ศรีศุภโอฬารและณัฐพล อัสสะรัตน์ (Srisuphaolarn, and Assarut, 2016) พบว่า บริษัทที่ทำกิจกรรม CSR แบบบูรณาการจะมีระดับความผูกพันในงานและความยึดมั่นต่อองค์กรสูงกว่าบริษัทที่ทำเพียงแค่การทำตามกฎหมายและข้อบังคับเท่านั้น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ El-Garaihy, Mobarak, and Albahussain (2014) ที่กล่าวว่า CSR ส่งผลต่อชื่อเสียงขององค์กรทั้งทางตรงและทางอ้อม แสดงว่า CSR มีผลกระทบเชิงบวกต่อธุรกิจในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านคุณภาพ นวัตกรรมของผลิตภัณฑ์ ความรวดเร็วทางการตลาด และความน่าเชื่อถือในการส่งมอบ เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ขึ้นอยู่กับนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร การบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร วัฒนธรรมองค์กร และการมีส่วนร่วมของพนักงานในองค์กรในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานการวิจัย และเป็นไปตามโมเดลสมการโครงสร้างที่ตั้งไว้ อภิปรายได้ ดังนี้

นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ส่งผลต่อประสิทธิผล CSR ขององค์กรในทิศทางเดียวกันมากที่สุด อภิปรายได้ว่า ปัจจัยของนโยบาย CSR ขององค์กร ประกอบด้วย เนื้อหา เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ นโยบายคือแนวทาง (Guidelines) การตัดสินใจของผู้บริหารของหน่วยงานในการนำกลยุทธ์ (Strategies) กฟผ. มีนโยบาย CSR อย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงการสร้างประโยชน์สูงสุดให้กับชุมชนและผู้มีส่วนได้เสียกับองค์กรในทุกมิติที่เกี่ยวข้องตลอดกระบวนการรวมไปถึงการสนับสนุนส่งเสริมหรือกระตุ้นให้พนักงานเป็นจิตอาสาการทำกิจกรรม CSR ในทุกมิติและมีความพร้อมของทรัพยากรในการทำกิจกรรมมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ โบลตัน, ชางฮีและ โอ กอร์แมน (Bolton, Chung-Hee and O'Gorman, 2011) ที่พบว่า การวางนโยบาย CSR ทั้งภายในและภายนอกองค์กร การระบุนโยบายในวิสัยทัศน์ พันธกิจ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การบริจาค การสนับสนุนชุมชน การตอบรับของพนักงาน ต่อแนวคิด CSR ขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญของผู้บริหารและความต่อเนื่องของนโยบาย

การบริหารจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ส่งผลต่อประสิทธิผล CSR ของ กฟผ. ในทิศทางเดียวกัน อภิปรายได้ว่า ปัจจัยสำคัญของการบริหารคือ ภาวะผู้นำ การวางแผน และการดำเนินงาน การที่ กฟผ. มีนโยบายมุ่งมั่นให้องค์กรเติบโตควบคู่ไปกับ CSR อย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงการสร้างประโยชน์สูงสุดให้กับสังคมและชุมชน ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับเรื่อง CSR อย่างจริงจังโดยมีแผนแม่บทความ

รับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร และมีแผนปฏิบัติการรองรับเพื่อให้งานด้าน CSR ดำเนินไปตามเป้าหมายที่วางไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Acquier, Daudigeos, and Valiorgue (2011) ที่ศึกษา CSR ในฐานะความท้าทายขององค์กรและการบริหารจัดการ ปัจจัยภายในองค์กรใดที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการ CSR ภายในบริษัท และทำให้สามารถดำเนินการเปลี่ยนแปลงรูปแบบธุรกิจในวงกว้างได้

วัฒนธรรมองค์กร ส่งผลต่อประสิทธิผล CSR ของ กฟผ. ในทิศทางเดียวกันอภิปรายได้ว่า กฟผ. มีค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กร คือ SPEED ให้พนักงานยึดถือปฏิบัติร่วมกัน โดยมีคำอธิบายและพฤติกรรมที่มุ่งเน้นดังนี้ S (Sense of Belonging) หมายถึงรักองค์การ P (Performance Excellence) หมายถึงมุ่งงานเลิศ E (Ethic and Integrity) หมายถึง เทิดคุณธรรม E (Enthusiasm for Innovation) หมายถึงนำด้วยนวัตกรรม D (Devotion to Society) หมายถึงทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งพนักงานในองค์กรได้นำค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กรเหล่านี้มายึดถือในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับงานวิจัยของวรวุฒิ ไชยศร และบุญสม เกษะประดิษฐ์ (Chaisorn, and Kesapradist, 2017) ที่เห็นว่าผู้บริหารมีความสำคัญมากในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้ให้พนักงานยึดถือ เพื่อให้ภารกิจขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

การมีส่วนร่วมของพนักงานในองค์กร ต่อประสิทธิผล CSR ของ กฟผ. ในทิศทางเดียวกัน อภิปรายได้ว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมของพนักงาน กฟผ. ที่ศึกษาประกอบด้วย การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติดำเนินการ และการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ โดยที่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรม CSR ของ กฟผ. พนักงานไม่มีส่วนร่วม เนื่องจาก กฟผ. มีฝ่ายกิจการสังคมที่รับผิดชอบเรื่องกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ. ไว้อยู่แล้วในการกำหนดเป้าหมาย ขอบเขต รูปแบบและวางแผนแนวทางในการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของนพวรรณ โตมี (Tomee, 2017) ที่พบว่า พนักงานของ ปตท. ไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย ขอบเขต รูปแบบและวางแผนแนวทางในการดำเนินกิจกรรม CSR เช่นกัน เป็นการกำหนดมาจากผู้บังคับบัญชาระดับสูง ส่วนการมีส่วนร่วมปฏิบัติดำเนินการมีส่วนร่วมมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Im, Chung and Yang (2016) ศึกษาการมีส่วนร่วมของพนักงานในการปฏิบัติกิจกรรม CSR กับองค์กร งานวิจัยนี้ศึกษาผลของ CSR ของบุคคล และองค์กรที่เหมาะสมกับความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วม CSR กับความพึงพอใจในงานการระบุองค์กรและความผูกพันต่อองค์กร และการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ องค์กร กฟผ. วางเกณฑ์ให้มีตัวแทนของพนักงานในแต่ละสายงานต้องเข้าร่วมกิจกรรม CSR ด้วยการหมุนเวียนกันโดยมีผลต่อการประเมินประจำปีของสายงาน หากพนักงานเข้าร่วมทำกิจกรรมกับองค์กรจะส่งผลให้พนักงานทั้งสายงานได้รับผลประโยชน์จากการประเมินที่ดีจากผู้บังคับบัญชาซึ่งเป็นผลประโยชน์ส่วนบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Li and Thibodeau (2019) ที่ศึกษาประโยชน์ค่าตอบแทนของพนักงานและผู้บริหารที่อาจเกิดขึ้นตามความรับผิดชอบต่อสังคม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางการสร้างรูปแบบความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ. ประกอบด้วย การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน การดำเนินงานที่โปร่งใสมีคุณธรรม และคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และการบริหารความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องในทุกกระบวนการทำงานขององค์กร อภิปรายได้ดังนี้

การดำเนินงานด้าน CSR เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน กฟผ. ใช้แนวทางการดำเนินงาน CSR ตามมาตรฐาน ISO 2600 โดยให้ความสำคัญกับนโยบายและแผนการดำเนินงานพัฒนาอย่างยั่งยืนจะต้องคำนึงถึงมิติด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม มีแผนระยะยาวดำเนินการอย่างต่อเนื่องสร้างผลการดำเนินงานที่ยั่งยืน เพื่อให้ กฟผ. เป็นองค์กรที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและระดับสากล สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคม 6 บริษัท ของวรวุฒิ ไชยศร และบุญสม เกษะประดิษฐ์ (Chaisorn, and Kesapradist, 2017) ที่ผลการศึกษาพบว่า CSR ทำให้องค์กร/ชุมชนมีความยั่งยืน โดยเป็นความต่อเนื่องของการพัฒนาโครงการ CSR ให้เป็นกระบวนการเชิงไดนามิคเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนคู่กับสังคมและชุมชน

การดำเนินงานที่โปร่งใสมีคุณธรรม และคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม กฟผ. เป็นองค์กรที่นำหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มาใช้ในการบริหารงานองค์กร มีระบบการกำกับดูแลป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ มีระบบบริหารความเสี่ยง การควบคุมภายใน การตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบและประเมินผลโครงการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีการสนับสนุนและส่งเสริมพนักงานและชุมชนที่ร่วมกิจกรรม CSR ให้มีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับบทความวิจัยเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) และความพึงพอใจของลูกค้าที่มีผลต่อความจงรักภักดีในสายการบินนกแอร์ ของนภัทร คล้ายคลึงและเสาวนีย์ สมันต์ตรีพร (Klayklung, and Samantreeporn, 2014) ผลการศึกษาพบว่า องค์กรสายการบินนกแอร์มีความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านการประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม มีความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค มีการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

การบริหารความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องในทุกกระบวนการทำงานขององค์กร กฟผ.มีวิสัยทัศน์ด้านการบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียว่า ประชาชน และทุกภาคส่วน พึงพอใจและภูมิใจในการเป็นองค์การที่เป็นผู้นำนวัตกรรม พลังงานไฟฟ้า ที่ใส่ใจสังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม โดยใช้แนวทางการบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตามมาตรฐาน AA1000 Stakeholder Engagement Standard (AA1000 SES) และกรอบแนวทางการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ ตามระบบ State Enterprise Assessment Model (SE-AM) ด้านการมุ่งเน้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและมีธรรมาภิบาล โดยจัดทำเป็นแผนแม่บทบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Electricity Generating Authority of Thailand, 2020) สอดคล้องกับผลการศึกษาของสถาบันธุรกิจเพื่อสังคม (Corporate Social Responsibility Institute, 2018) ที่จัดทำหนังสือความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อความยั่งยืนขององค์กร เพื่อเตรียมความพร้อมให้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ โดยมีการกล่าวถึงแนวทางการวางแผนบริหารความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสียให้มีประสิทธิผลมากขึ้น เพื่อให้สามารถตอบสนองประเด็นต่าง ๆ ของผู้มีส่วนได้เสียได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเพิ่มผลกระทบเชิงบวกและลดผลกระทบเชิงลบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

ระดับความสำคัญของปัจจัยนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคม ปัจจัยการบริหารจัดการความรับผิดชอบต่อสังคม ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร ปัจจัยการมีส่วนร่วมของพนักงาน และปัจจัยประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีระดับมากทุกปัจจัยทั้งนี้เพราะกฟผ. ทำภารกิจในด้านการดูแลสังคม ชุมชนและสิ่งแวดล้อม ในฐานะของรัฐวิสาหกิจที่ดำเนินงานอยู่ควบคู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนานถึงครึ่งศตวรรษ ทำให้องค์กรมีประสบการณ์ มีความรู้ความเข้าใจในการทำโครงการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ส่วนปัจจัยนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคม ปัจจัยการบริหารจัดการความรับผิดชอบต่อสังคม ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร และปัจจัยการมีส่วนร่วมของพนักงาน มีอิทธิผลต่อประสิทธิผลความรับผิดชอบต่อสังคมของกฟผ. เพราะผลการวิจัยตัวแปรทั้ง 4 มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน กฟผ. สามารถนำผลการวิจัยไปบูรณาการการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดให้กับสังคม ชุมชนและสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพนักงานในการทำ CSR ทุกกิจกรรม เนื่องจากพนักงานเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญในการสร้างทัศนคติในเชิงบวกต่อองค์กร ชุมชนจะรู้สึกดีเมื่อเห็นพนักงานซึ่งเป็นผู้แทนของ กฟผ. ห่วงใย ใส่ใจ ความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของชุมชน

1.2 ผู้บริหารควรตั้งกลุ่มหรือชมรม CSR ในองค์กรให้หลากหลาย เพื่อให้พนักงานร่วมกิจกรรมที่ตนชื่นชอบก็จะแสดงความรู้สึกพอใจและสุขใจออกมาเป็นที่ประทับใจกับผู้พบเห็น และชุมชน

1.3 ผู้บริหารควรให้พนักงานได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม CSR และวิธีการดำเนินงาน เนื่องจากจะช่วยให้พนักงานมีกิจกรรมทำที่หลากหลายมากขึ้นให้ทันกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 กฟผ. ควรมีการวิจัย CSR ขององค์กรกับผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มอื่นๆ นอกเหนือจากพนักงานในองค์กร เพื่อทราบความต้องการหรือความพึงพอใจที่มีต่อ กฟผ.

2.2 กฟผ. ควรมีการวิจัย ว่ากลุ่มผู้มีส่วนได้เสียต้องการกิจกรรม CSR ขององค์กรแบบใดเพื่อ กฟผ. จะได้ดำเนินการกิจกรรม CSR ให้ตรงตามความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียต่อไป

2.3 กฟผ.ควรส่งเสริมการวิจัยผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้นเพราะจะทำให้สิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยรวมดีขึ้น

References

Acquier, A., Daudigeos, T., & Valiorgue, B. (2011). Corporate Social Responsibility As an Organizational and Managerial Challenge: The Forgotten Legacy of the Corporate Social Responsiveness Movement. *M@n@gement,* 14(4), 221-250.

Angsuchote, S., Wichitwanna, S., & Pinyophanuwat, R. (2009). *Statistical Analysis for Research on Social and Behavioral Science: Technique for use of LISREL.* (3nd ed.). Bangkok: CDMK printing.

Barnett, M. L. (2017). *The Business Case for Corporate Social Responsibility: A Critique and An Indirect Path Forward*. Retrieved January 14, 2020, from https://www.researchgate.net/publication/305281003

Bolton, S. C., Chung-Hee, K., & O'Gorman, K. D. (2011). Corporate Social Responsibility as a Dynamic Internal Organizational Process: *A Case Study. Journal of Business Ethics,* 101(1), 61-74.

Chaisorn, W., & Kesapradist, B. (2017). Corporate Social Responsibility and Sustainable Development: Case Study of 6 Companies. *Panyapiwat Journal,* 9(3), 140-152.

Corporate Social Responsibility Institute. (2018). CSR for Corporate Sustainability. Retrieved April 1, 2020, from https://www.set.or.th/yfs/main/download/YFS2018_ExamReading01.pdf

Doh, J. P., Howton, S. D., Howton, S. W., & Siegel, D. S. (2010). Dose the Market Respond to an Endorsement of Social Responsibility? The Role of Institutions, Information, and legitimacy. *Journal of Management,* 36(6), 1461-1485.

Electricity Generating Authority of Thailand. (2010). Corporate Social Responsibility Report 2010. Retrieved September 10, 2019, from https://www.egat.co.th/images/egat-csr/csr-report/CSR_2553_Thai.pdf

Electricity Generating Authority of Thailand. (2020). Sustainable Operations with Stakeholders. Retrieved April 1, 2020, from https://www.egat.co.th/index.php?option=com_content&view=article&id=3822&Itemid=381

El-Garaihy, H. W., Mobarak, M. A-K, & Albahussain, A. S. (2014). Measuring the Impact of Corporate Social Responsibility Practices on Competitive Advantage: A Mediation Role of Reputation and Customer Satisfaction. *International of Business and Management,* 9(5), 109-124

Im, S., Chung, Y. W., & Yang, J. Y. (2016). Employees' Participation in Corporate Social Responsibility and Organizational Outcomes: The Moderating Role of Person–CSR Fit. *Sustainability,* 9(1), 1-14.

Klayklung, N., & Samantreeporn, S. (2014). Corporate Social Responsibility (CSR) and Customer Satisfaction Affecting Customer Loyalty to Nok Air Airline. *Rommayasan,* 13(1), 93-101.

Li, Z., & Thibodeau, C. (2019). CSR-Contingent Executive Compensation Incentive and Earnings Management. *Sustainability,* 11(12), 1-12.

Tomee, N. (2017). *Social and Environmental Participations of PTT Public Company Limited Personnel*. Bangkok: Rajamangala University of Technology Phra Nakhon.

Omran, M. A., & Ramdhony, D. (2015). Theoretical perspectives on corporate social responsibility disclosure: a critical review. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 5(2), 38-55.

Srisuphaolarn, P., & Assarut, N. (2016). The Influence of Corporate Social Responsibility on Work Engagement and Organizational Commitment. *Creative Business Review Journal,* 38(4), 68-92.

Yodprudtikan, P. (2012). CSR with Sustainable Development. *Sukhothai Thammathirat Economic Journal,* 6(2), 1-10.

การเสริมสร้างจิตสำนึกวินัยจราจรตามหลักพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร*

The Building Awareness on Traffic Discipline According to Buddhist Peaceful Means: A Case Study of the Students of Langsuan Industrial and Community Education College, Chumphon Province

[1]อัจฉรา นิลรัตโนทัย และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

[1]Atchara Nilrattanothai and Phramaha Hansa Dhammahāso

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: crm5gsm@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทสภาพปัญหาการมีวินัยจราจรของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร 2) ศึกษาการเสริมสร้างจิตสำนึกตามหลักพุทธสันติวิธี และ 3) นำเสนอการเสริมสร้างจิตสำนึกวินัยจราจรตามหลักพุทธสันติวิธีของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา กลุ่มเป้าหมายได้แก่ นักศึกษาระดับ ปวช. จำนวน 25 คน สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 24 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทสภาพปัญหาการมีวินัยจราจรพบว่าสถิติอุบัติเหตุจากรถจักรยานยนต์ของไทยสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานขององค์กรอนามัยโลก สาเหตุมาจากความประมาท ไม่เคารพกฎจราจร สภาพรถไม่พร้อมใช้งาน ขาดทักษะในการขับขี่ การไม่เข้มงวดด้านกฎหมาย ขาดการตระหนักถึงผลกระทบและโทษ 2) การเสริมสร้างจิตสำนึกตามหลักพุทธสันติวิธี โดยอาศัยไตรสิกขาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตสำนึก ทำให้เกิดสติ ตระหนักรู้ ระมัดระวัง รอบคอบ ใส่ใจ ใคร่ครวญ ระงับยับยั้งใจ เห็นคุณเห็นโทษ คำนึงถึงผลกระทบต่อผู้อื่น เคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบ และ 3) การนำเสนอการเสริมสร้างจิตสำนึกวินัยจราจรตามหลักพุทธสันติวิธี ของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร ครอบคลุมการพัฒนา 4 ด้าน คือ ด้านกาย ศีล จิต และปัญญา การฝึกอบรมมี 16 รายวิชา ผลจากการฝึกอบรมเกิดภูมิคุ้นกันที่ดี 4 ด้าน ได้แก่ AFRA คือ A: Awareness การตระหนักรู้ การวิเคราะห์ตนเองได้ การรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและควบคุมตนเองได้ F: Fluency แตกฉาน มีไหวพริบ ความเชี่ยวชาญ R: Reflection ตรึกตรอง การคิดวิเคราะห์และใคร่ครวญ การคิดหาเหตุผลและแยกประเด็นได้ และ A: Awakening ตื่นรู้ การเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตน

คำสำคัญ: การเสริมสร้างจิตสำนึก; วินัยจราจร; พุทธสันติวิธี

*Received November 15, 2021; Revised December 23, 2021; Accepted December 29, 2021

Abstract

This research article has objectives: 1) to study the context and problems of traffic discipline among students of Langsuan Industrial and Community Education College, Chumphon Province; 2) to study the enhancement of awareness raising according to Buddhist Peaceful Means; and 3) to present the enhancement of awareness raising according to Buddhist Peaceful Means for students of Langsuan Industrial and Community Education College, Chumphon Province to have traffic discipline. The study applied a developmental research method. The in-depth interviews were conducted with experts and scholars in a total of 24 persons. Students of 25 participants. The obtained data were presented by way of descriptive method.

The following results are found: 1) The context and problems of traffic discipline are found that motorcycle accident statistics tend to increase due to negligence, due to negligence, a lack of mindfulness, a lack of respect for traffic regulations, unprepared vehicles, a lack of driving skills, impetuousness, a lack of severe law enforcement, and ignorance of the consequences. 2) The enhancement of awareness raising according to Buddhist Peaceful Means with mindfulness are the tool used to increase the mindfulness: paying attention to the laws and regulations, driving safely, behaving responsibly and carefully, being prudent and considering the consequences, self-control and weighing the benefits and disadvantages. 3) Presentation of the enhancement of awareness raising according to Buddhist Peaceful Means for students of Langsuan Industrial and Community Education College, Chumphon Province to have traffic discipline covers 4 aspects as follows: Physical development; Moral development; Mental development; and Wisdom development. The training guideline comprises 16 activities of the main learning strands. The training results reveal that the participants developed a good immunity, which shows all four areas referred to as "AFRA" comprising: “A” stands for “Awareness” which is the ability to analyze oneself, be aware of one’s thoughts, emotions, and feelings, “F” stands for “Fluency” which is proficiency and cleverness; “R” stands for “Reflection” which is to contemplate and reflect, to be reasoning and able to identify each issue; and “A” stands for “Awakening” which is to be awaken, to understand one’s roles and responsibilities.

Keywords: The Building Awareness; Traffic Discipline; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์อุบัติเหตุทางถนนของกระทรวงคมนาคม พ.ศ. 2562 ได้ระบุสถานการณ์อุบัติเหตุทางถนนทั่วโลกจากรายงานสถานการณ์โลกด้านความปลอดภัยทางถนน ปี พ.ศ. 2561 โดย WHO พบว่า ประเทศไทยมีผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนสูงที่สุดเป็นอันดับที่ 9 ของโลกโดยมีประมาณการผู้เสียชีวิต 32.7 คนต่อประชากรหนึ่งแสนคน หรือมีผู้เสียชีวิตเฉลี่ยปีละ 22,491 คน (60 คนต่อวัน) แต่ประเทศไทยยังคงเป็นประเทศที่มีผู้เสียชีวิตสูงที่สุดอันดับหนึ่ง ในเอเชียและในภูมิภาคอาเซียน สัดส่วนผู้เสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุทางถนนทั่วโลก มีผู้เสียชีวิตจากรถยนต์มากที่สุด ร้อยละ 29 จากรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 28 ที่เหลือเป็นผู้ขับขี่จักรยานและผู้เดินเท้า ร้อยละ 26 และผู้ใช้ถนนอื่นๆ ร้อยละ 17 ส่วนสัดส่วนผู้เสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุทางถนนของประเทศไทยเป็นผู้เสียชีวิตที่เกิดจาก รถจักรยานยนต์มากที่สุด ร้อยละ 74.4 เกิดจากรถยนต์ ร้อยละ 12.3 ผู้เดินเท้า ร้อยละ 7.6 ผู้ขี่จักรยาน ร้อยละ 3.5 และผู้ใช้ถนนอื่นๆ ร้อยละ 2.3 ซึ่งน่าเป็นห่วงก็คือปัจจุบันมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนรถจักรยานยนต์ในประเทศไทยจาก 19 ล้านคัน เป็นจำนวน 21.13 ล้านคัน จึงทำให้จักรยานยนต์มีสัดส่วนมากที่สุดถึงร้อยละ 53.96 เมื่อเทียบกับรถจดทะเบียนสะสมประเภทอื่นตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ (Global Report on Road Safety, 2018) ดังนั้นแนวโน้มการเสียชีวิต การบาดเจ็บ และความพิการจากอุบัติเหตุต่อกลุ่มเยาวชนและวัยทำงานมีสัดส่วนการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนมากกว่ากลุ่มวัยเด็กและวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ทั่วโลกให้ความสำคัญ ดังจะเห็นได้จากสมัชชาสหประชาชาติได้จัดประชุมผู้บริหารระดับสูงเรื่อง “ความปลอดภัยทางถนน” ณ กรุงมอสโกประเทศสหพันธรัฐรัสเซีย โดยที่ประชุมได้ประกาศรับรองเจตนารมณ์ปฏิญญามอสโกกำหนดให้ปี พ.ศ.2554-2563 เป็นทศวรรษแห่งความปลอดภัยทางถนนและเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกมีการจัดทำแผนปฏิบัติการ (Boonnuk, Rudtanasudjatum, Methaphat, and Yingratanasuk, 2017) โดยมีเป้าหมายในการลดอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนให้มากที่สุด โดยเน้นย้ำให้ความสำคัญที่ยานพาหนะปลอดภัย (Safer Vehicles) พร้อมทั้งผู้ใช้รถใช้ถนนปลอดภัย (Safer Road Users) เป็นต้น โดยให้รัฐต้องจัดให้มีการบริการและปัจจัยพื้นฐานสำหรับความปลอดภัยทางถนนและถือว่าเป็นความรับผิดชอบพื้นฐานของภาครัฐ (Office of Transport and Traffic Policy and planning, 2018)

การขับขี่หรือซ้อนโดยสารรถจักรยานยนต์หากคิดสัดส่วนต่อจำนวนประชากรของประเทศแล้ว ผู้เสียชีวิตที่เกิดจากรถจักรยานยนต์ในประเทศไทยจะสูงเป็นลำดับ 1 ของโลก" สถิติจำนวนผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนนทั่วโลกยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ภายในปี พ.ศ. 2563 เมื่อพิจารณาจำนวนผู้เสียชีวิต รูปแบบลักษณะการเกิดเหตุจะพบว่าอุบัติเหตุทางถนนในประเทศไทยยังเป็นเรื่องที่มีความน่าวิตกอย่างมาก ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องหาทางเร่งแก้ไขปัญหาอย่างเต็มที่โดยด่วน (Isranews, 2020) แม้จะพบว่า ทั้งๆ ที่ประเทศไทยได้มีกฎหมายป้องกันอุบัติเหตุว่าด้วยการจราจรทางบก เพื่อควบคุมการจราจรและจำนวนยานพาหนะที่เพิ่มขึ้น และเพื่อความปลอดภัยแก่ชีวิตและร่างกายและทรัพย์สินของประชาชน (The Land Traffic Act of Villager's Edition 1979, 2004) รายงานสถิติอุบัติเหตุแสดงให้เห็นว่า ผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ในประเทศไทยมีความเสี่ยงที่จะเกิดอุบัติเหตุสูงกว่าประเทศเพื่อนบ้านไม่น้อยกว่าสองเท่า การเกิดอุบัติเหตุจราจรไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่สามารถ

ป้องกันได้ ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุจราจรได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล ยานพาหนะ ถนน และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ปัจจัยเสี่ยงหรือสาเหตุหลักที่พบจากพฤติกรรมการขับขี่รถจักรยานยนต์ ได้แก่ การประมาท ขาดสติ ขับรถเร็ว เมาแล้วขับ คึกคะนอง ไม่สวมหมวกนิรภัย ตัดหน้าระยะกระชั้นชิด การใช้สารเสพติด ความง่วง การไม่สวมหมวกกันน็อค การฝ่าไฟแดง (Suriyawongpaisal, and Kanchanasut, 2003) รวมถึงค่านิยมที่ผิด เช่น การไม่นิยมการใช้หมวกนิรภัย การโทรศัพท์ขณะขับรถ การปรับแต่งเครื่องยนต์เพื่อความแรง การปรับแต่งสภาพรถเพื่อความเท่ห์ อีกทั้งยังพบว่าการขับรถเร็วเกินอัตราที่กำหนดเป็นสาเหตุอันดับแรกของสถิติสาเหตุการเกิดอุบัติเหตุทั้งหมด โดยรวมปัจจัยหลักของอุบัติเหตุทางถนนมี 3 ประการ ได้แก่ บุคคล ยานพาหนะ และสิ่งแวดล้อม (The highway safety roundtable, 2008) รถจักรยานยนต์เป็นประเภทรถที่เกิดอุบัติเหตุจราจรเป็นอันดับที่สูงที่สุด ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตเด็กและเยาวชน ก่อให้เกิดความสูญเสียมากมาย ไม่ว่าจะเป็นบาดเจ็บ สูญเสียทั้งทรัพย์สินและเงินทอง ต้องรักษาตัว ต้องหยุดเรียน ทำให้สูญเสียโอกาสในการเรียนรู้ สูญเสียอวัยวะ กลายเป็นคนพิการ หรือกลายเป็นอาชญากรในชั่วพริบตา อยู่ในสังคมได้ยาก หนักสุด คือ การสูญเสียชีวิต

อุบัติเหตุจากรถจักรยานยนต์ จังหวัดชุมพรก็เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบต่อชีวิตเด็กและเยาวชน จังหวัดชุมพรพบสถิติการเกิดอุบัติเหตุจราจรที่สัมพันธ์กับสถิติอุบัติเหตุจราจรในภาพรวมของประเทศ จะเห็นได้ว่าอุบัติเหตุจราจรในจังหวัดชุมพรปี พ.ศ.2560 มีผู้เสียชีวิตสูงที่สุด คือ ช่วงอายุ 16-25 ปี เสียชีวิต 23% ส่วนสถิติของการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุจราจรสูงสุด คือ ช่วงอายุ 16-25 ปี บาดเจ็บ 26% และยานพาหนะที่เกิดอุบัติเหตุมากที่สุด คือ รถจักรยานยนต์ คิดเป็น 98% ของอุบัติเหตุจราจรทั้งจังหวัด (Accident Information Center to Strengthen the Road Safety Culture: Statistics of Deaths and Injuries in Chumphon Province, 2018) หลายหน่วยงานในจังหวัดชุมพรได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาจากการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุจราจร ซึ่งได้ร่วมมือกันหลายฝ่ายเพื่อลดอุบัติเหตุจราจรทางถนนอย่างเป็นระบบ และยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยของถนน โดยบูรณาการหลายภาคส่วนร่วมดำเนินการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน การดำเนินงานป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของจังหวัดที่ผ่านมา พบว่าร้อยละ 80 ของกลุ่มเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุ จราจร คือ นักเรียน/นักศึกษา เนื่องจากกลุ่มนี้มักประมาท ขาดสติ มีความคึกคะนองในการใช้รถใช้ถนน และไม่มีความตระหนักด้านวินัยจราจร วิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร ได้เล็งเห็นถึงปัญหาอุบัติเหตุอันเกิดจากรถจักรยานยนต์ของเยาวชน จึงให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างการมีวินัยจราจรของนักเรียน ด้วยการร่วมมือกันกับภาครัฐและเอกชนหลายหน่วยงาน โดยการจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างการมีวินัยจราจรของนักเรียน เพื่อพัฒนา ป้องกัน เยียวยา ลดอุบัติเหตุ และความรุนแรงจากอุบัติเหตุ โดยเฉพาะอุบัติเหตุที่เกิดจากรถจักรยานยนต์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

จังหวัดชุมพรพบสาเหตุการเกิดอุบัติเหตุจากรถจักรยานยนต์ส่วนใหญ่เกิดจากความประมาทของผู้ขับขี่ โดยข้อหาที่กระทำผิดมากที่สุด ได้แก่ การขับรถเร็วเกินกว่ากฎหมายกำหนด และประมาทในด้านอื่น เช่น เสพสิ่งมึนเมา ไม่เคารพกฎจราจร ฝ่าฝืนสัญญาจราจร เป็นต้น (Rudtanasudjatum et al. 2005)

สะท้อนให้เห็นว่า การประมาท คือ การขาดสตินั่นเอง ดังนั้นมาตรการป้องกันที่ต้นทางที่ดีที่สุด คือ การมีสติระมัดระวังรอบครอบ แต่ทั้งนี้ สติ มิได้เกิดขึ้นเพราะความบังเอิญ แต่ควรจะมีการฝึกฝนอบรมพัฒนาส่งเสริมสติให้เป็นนิสัยพฤติกรรมปกติในการดำเนินชีวิต ในเชิงวิชาการการมีสติจะเกิดขึ้นและมีประสิทธิภาพต้องผ่านเครื่องมือในการฝึกหรือต้องอาศัยวิธีการในอบรมบ่มเพาะตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการฝึกฝนพัฒนามนุษย์ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการฝึกพฤติกรรมที่ดีและเป็นกระบวนสอนของมนุษย์เพื่อให้เจริญดียิ่งขึ้น ดังปรากฏในหลักที่เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ ที่ว่าการไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทั้งทางกาย ทางวาจา จัดเป็นศีล, การบำเพ็ญความดีให้เพียบพร้อมจัดอยู่ในการปฏิบัติจิตขั้นที่เรียกว่า สมาธิ, การทำจิตของตนให้ผ่องใสจัดเป็นการฝึกปฏิบัติในขั้นสูงสุดเรียกว่า ปัญญา (Phra Dhammapitaka (P.A.Payutto), 2001) โดยรวมมนุษย์จะมีสติได้สมบูรณ์จะต้องฝึกฝนพัฒนาและปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา (Phra Bhavanavisutthikhun (Sermchai Chayamongkhalo), 2004)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจเสริมสร้างการมีวินัยจราจรของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร โดยอาศัยเครื่องมือกระบวนการการฝึกฝนอบรมตามหลักพุทธสันติวิธี ด้วยหวังว่า การพัฒนาสติดังกล่าวจะนำไปสู่การพัฒนาเยาวชนมีจิตสำนึกในวินัยจราจรเพื่อช่วยลดอุบัติเหตุจราจร ทั้งยังเป็นการฝึกทักษะการมีสติที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทสภาพปัญหาการมีวินัยจราจรของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร
2. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างจิตสำนึกตามหลักพุทธสันติวิธี
3. เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างจิตสำนึกวินัยจราจรตามหลักพุทธสันติวิธีของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างจิตสำนึกวินัยจราจรตามหลักพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร” เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) เป็นกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริง เพื่อปรับปรุงพัฒนากระบวนการ แนวทาง วิธีการ และการประยุกต์ใช้เพื่อการทดลองกระบวนการ ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกเพื่อเสริมสร้างการมีวินัยจราจร โดยอาศัยกรอบแนวคิดไตรสิกขาโดยมีสติเป็นฐาน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทำการศึกษาบริบทสภาพปัญหาการมีวินัยจราจร ของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร พร้อมทั้งศึกษาเอกสารตามทฤษฎีการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกการมีวินัยจราจร รวมทั้งหนังสือและคู่มือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 และความรู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ (R1D1) ดังนี้

1. หนังสือ เอกสาร ตำรา เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกการมีวินัยจราจร เพื่อการป้องกันและลดอุบัติเหตุ (R1) กล่าวคือ ความรู้เนื้อหาที่เกี่ยวกับข้อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วยจราจร พรบ.จราจรทางบก พรบ.คุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ การเคลื่อนย้ายและปฐมพยาบาลเบื้องต้น แนวคิดการสร้างจิตสำนึกวินัยจราจร บริบทสภาพปัญหาวินัยจราจรของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน และการบริหารจัดการเพื่อลดอุบัติเหตุจราจร

2. แหล่งสืบค้นข้อมูล ได้แก่ เอกสารจากสถาบันการศึกษาของมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน เอกสารข้อมูลจากหน่วยงาน องค์กร และข้อมูลสถิติอุบัติเหตุต่างๆ ของวิทยาลัยการอาชีพหลังสวนและจังหวัดชุมพร เป็นต้น

3. เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยอย่างละเอียดด้วยการบันทึกข้อมูลด้วยการบันทึกภาพ การบันทึกเสียง การถอดเทป การให้ทำใบงาน สรุปถอดบทเรียน การทำแบบทดสอบ เป็นต้น แล้วนำข้อมูลสำคัญเหล่านั้นไปสรุปจัดหมวดหมู่ประเภท

4. วิเคราะห์และสรุปข้อมูล ได้แก่ นำเนื้อหาสาระข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์เปรียบเทียบจัดหมวดหมู่เรียบเรียง สรุปนัยสำคัญๆ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาการเสริมสร้างจิตสำนึกตามหลักพุทธสันติวิธี ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อการสร้างจิตสำนึกการมีวินัยจราจร (R1) มีขั้นตอน คือ การศึกษาหลักสติในพระพุทธศาสนาและหลักไตรสิกขาพร้อมกับพุทธธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาเยาวชน จากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยและภาษาบาลี และเอกสารตำราด้านหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับหลักไตรสิกขาโดยมีสติเป็นฐาน

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือสัมภาษณ์ และหาค่า IOC จากผู้ทรงคุณวุฒิ ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกตามหลักไตรสิกขาโดยใช้สติเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการมีวินัยจราจร โดยการศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการได้มาวิธีการสร้างเครื่องมือ (R1) สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดที่สร้างจิตสำนึกตามหลักไตรสิกขาโดยใช้สติเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการมีวินัยจราจรของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร

ขั้นตอนที่ 4 เก็บข้อมูลและการฝึกอบรม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ออกแบบการฝึกอบรมการสร้างจิตสำนึกตามหลักไตรสิกขาโดยใช้สติเป็นฐานไปใช้เพื่อพัฒนาเสริมสร้างการมีวินัยจราจรของนักเรียนการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร

4.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก มีผู้เชี่ยวชาญ และผู้เข้าอบรม ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้อง แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยเริ่มจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มนักเรียนที่เข้าอบรมฝึกฝนพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญร่วมกับการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงแน่นอนมากขึ้น (D1) จำนวน 24 คน และทำการฝึกอบรมด้วยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมืออาชีพแก่นักเรียนจำนวน 25 คน เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ และนักเรียนผู้เข้าอบรม มีความรู้ด้านหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีบทบาทสอนหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกตามหลักไตรสิกขาโดยใช้สติเป็นฐาน เป็นนักวิชาการที่มีบทบาทหน้าที่และประสบการณ์ด้านการฝึกอบรม บรรยายเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึก

เป็นผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ เจ้าหน้าที่ เป็นนักเรียนของวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร ชั้น ปวช.ปีที่ 1

4.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นำวิธีการขั้นตอนดังกล่าวที่ได้จากการสัมภาษณ์ ไปจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 10 ท่าน เพื่อได้ปรับปรุงและใช้เป็นวิธีการอบรมเพื่อเสริมสร้างการมีวินัยจราจรของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพรต่อไป โดยมีนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจำนวน 25 คน เข้ารับการฝึกอบรม โดยนักเรียนผู้เข้าอบรม(D1)

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล (R2, D2) ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การฝึกอบรม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอน การสัมภาษณ์ การจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียง การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) สภาพพื้นที่และสถานที่ของผู้เข้าอบรม วิเคราะห์ข้อมูลจากลำดับขั้นตอน เนื้อหาสาระ รูปแบบ แนวทางการฝึกอบรม การสังเกตุ การสัมภาษณ์ผู้เข้าอบรม ทั้งก่อนและหลังการอบรม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างจิตสำนึกตามหลักไตรสิกขาโดยใช้สติเป็นฐานเพื่อการเสริมสร้างการมีวินัยจราจรและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 6 นำเสนอการเสริมสร้างจิตสำนึกวินัยจราจรตามหลักพุทธสันติวิธี ของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร ทำให้เกิดการป้องกันและลดอุบัติเหตุจราจร เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจศึกษา และนำไปใช้ประโยชน์แก่สังคม (R3D3) มีขั้นตอนปรากฏเป็นผลการวิจัยดังนี้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 บริบทสภาพปัญหาการมีวินัยจราจรของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร พบว่า สถิติอุบัติเหตุทางถนนของจังหวัดชุมพร ปีงบประมาณ 2559-2561 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากตัวเลขมีจำนวนผู้ประสบอุบัติเหตุเพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากพฤติกรรม เมาแล้วขับ ขับรถเร็ว ไม่สวมหมวกนิรภัย ขาดทักษะในการขับขี่ อุบัติเหตุส่วนใหญ่เกิดจากความประมาท มีดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มึนเมา โดยภาพรวมแล้วสภาพปัญหาและบริบทวินัยจราจรการใช้รถจักรยานยนต์ของจังหวัดชุมพรเกิดจาก 1) สภาพแวดล้อมเอื้ออุบัติเหตุ ปัญหาสภาพกายภาพทั่วไป เช่น รถ ถนน สภาพอากาศ การมองเห็น สภาพรถ สภาพเส้นทาง สภาพแวดล้อม ไม่ชำนาญเส้นทาง ใจร้อน 2) ช่วงวัยอายุของเยาวชน พฤติกรรมการขับขี่ของเด็กและเยาวชนที่ขาดทักษะและวินัยจราจร 3) ขับรถด้วยความเร็ว ความประมาทขับรถเร็ว 4) ดัดแปลงเครื่องยนต์ การดัดแปลงล้อ ท่อให้มีเสียงดัง ปรับแต่งอุปกรณ์เครื่องยนต์ ควบคุมรถไม่ได้ จากปัญหาดังกล่าวทางสถาบันการศึกษาก็มีการตระหนักในเรื่องนี้ เพราะมีเด็กนักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย ทางวิทยาลัยการอาชีพหลังสวนได้พยายามส่งเสริมการมีวินัยจราจรของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน มีการฝึกอบรมการใช้รถจักรยานยนต์ แต่จำนวนนักเรียนที่อบรมในแต่ละปีก็ยังน้อย พยายามทำ MOU กับหลายหน่วยงานให้เข้ามาช่วยส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกแต่ก็ไม่ต่อเนื่อง กิจกรรมที่เคยทำมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้และฝึกอบรมการใช้รถจักรยานยนต์ กล่าวคือ 1) ตำรวจเข้าไปช่วยทำการฝึกอบรมความรู้อยู่บ้าง 2) กิจกรรมภาคปฏิบัติอบรมวิธีการขับขี่ให้เกิดการเรียนรู้ผ่านภาคทฤษฎีแล้วไปสู่ภาคสนาม

3) การสอนความรู้กฎจราจรและวิธีการขับขี่ปลอดภัย 4) การสร้างแรงจูงใจมีการให้รางวัลผู้ผ่านการฝึกอบรมที่ไม่มีประวัติไม่เคยประสบอุบัติเหตุ โดยรวมการให้ความรู้และฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ต้องใช้เวลาในการสร้างจิตสำนึกความปลอดภัย แต่ถ้าจะให้ผลเร่งด่วนเฉพาะหน้าเพื่อลดอุบัติเหตุให้เห็นเป็นรูปธรรม คือ การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ควบคู่กับการฝึกอบรมไปด้วย เพราะผลลัพธ์เป็นที่ประจักษ์ว่าเป็นผลดี แต่ความต่อเนื่องยังไม่มากพอ ผลลัพธ์ของกิจกรรม การดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นระยะสั้น จึงเห็นผลยังไม่ชัดเจน

โดยรวมสาเหตุอุบัติเหตุจราจรจากการใช้รถจักรยานยนต์ปัจจัยจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง คือ 1. ความประมาท กล่าวคือ ขาดสติ และขาดสมาธิในการขับรถ ความเห็นแก่ตัว การไม่เคารพกฎจราจร สภาพรถไม่พร้อมต่อการใช้งาน 2.ขาดทักษะในการขับรถ รถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะซื้อหาได้ง่าย คือ ขับรถได้ไม่ได้ขับรถเป็น ไม่ได้มีทักษะประสบการณ์ที่ชำนาญมากพอ สักแต่ว่าพอขับได้ 3. ไม่เคารพกฎจราจร ขาดเรื่องวินัยในการขับขี่ พฤติกรรมของผู้ใช้รถใช้ถนนไม่เคารพกฎจราจร 4. ค่านิยมตามเพื่อนคึกคะนอง เกิดจากการแข่งขันความเร็ว ความสนุกสนาน การไม่ถูกจับได้ ด้วยคิดว่าเป็นความเท่ห์ ความภาคภูมิใจ 5. การปล่อยปละละเลย ผู้ปกครองไม่เข้มงวดกับลูกหลานที่ขับขี่รถจักรยานยนต์ ไม่เอาจริงเอาจัง การเข้มงวดด้านกฎหมาย การไม่ตระหนักถึงโทษที่จะได้รับตามมาถ้าทำผิด โดยรวมก็คือ ปัญหาสาเหตุอุบัติเหตุการจราจรมีหลายสาเหตุ ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยมาตรการใดมาตรการหนึ่ง ต้องเข้มงวดดำเนินการหลายๆ ด้านไปพร้อมกัน กล่าวคือ การป้องกันด้วยการงดดื่มสุรา การได้ตรวจเช็ครถ การปรับพฤติกรรมควรมุ่งเน้นฝึกอบรมในพื้นที่เป็นหลัก ตลอดถึงการรณรงค์ค่านิยมเคารพวินัยจราจรร่วมกันของคนในสังคม โดยเฉพาะพื้นที่หรือวัยอายุคนขับที่มีความเสี่ยงสูง

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาการเสริมสร้างจิตสำนึกตามหลักพุทธสันติวิธี พบว่า หลักการกรอบแนวคิดในการฝึกอบรมการสร้างจิตสำนึกวินัยจราจรตามหลักพุทธสันติวิธี คือ มีสติเป็นฐานโดยอาศัยหลักไตรสิกขาเป็นเครื่องมือ นำไปสู่การจัดทำกิจกรรมการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ โดยมีเครื่องมือกิจกรรมที่ใช้ในการการพัฒนาจิตสำนึกเพื่อการมีวินัยจราจรผ่านไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน (ภาวนา 4) คือ 1) การพัฒนากาย 2) การพัฒนาศีล 3) การพัฒนาจิต 4)การพัฒนาปัญญา ดังนี้

1. สติ คือ หัวใจสำคัญหรือพื้นฐานที่จะก่อเกิดการมีสำนึกหรือการมีคุณธรรมอื่นๆ ตามมา เพราะเหตุว่า ถ้ามีสติจะทำให้เกิดการตระหนัก รู้สึกตัวอยู่กับปัจจุบัน รอบคอบ ใส่ใจ ไม่พลั้งเผลอ มีจิตตั้งมั่น รู้จักใคร่ครวญผลกระทบที่จะเกิดตามมา รู้ดี รู้ชั่ว รู้จักระงับยับยั้งใจ เห็นคุณเห็นโทษ รู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่ใช่ประโยชน์ การมีสติกำกับดูสิ่งต่างๆ และความเป็นไป รู้เท่าทันตามสภาวะ ไม่ถูกครอบงำด้วยความยินดียินร้าย ไม่ประมาท

2. ไตรสิกขา คือ “ศีล สมาธิ ปัญญา” เป็นเครื่องมือที่จะฝึกฝนบ่มเพาะให้สติเกิดขึ้น หรือกล่าวอีกนัยยะหนึ่ง คือ สติถูกนำไปใช้ผ่านเครื่องมือการฝึกคือไตรสิกขา ไตรสิกขาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ศีล คือ พฤติกรรมของบุคคลที่มีวินัย การเคารพปฏิบัติตามกฎระเบียบ สมาธิ คือ การสร้างจิตใจที่มีคุณธรรม ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การมีความรัก ความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อนร่วมทาง

ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อวินัยจราจร และปัญญา คือ การมีความรู้ความเข้าใจ ยอมรับในเหตุผล การใคร่ครวญ การมีวุฒิภาวะ

3. ภาวนา 4 คือ การเจริญเติบโต ผลลัพธ์ที่เกิดหลังจากการพัฒนาสติด้วยการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดจิตสำนึกที่ดีต่อการจราจรทางบกอย่างปลอดภัย ได้แก่ (1) การพัฒนากาย (กายภาวนา) คือ การดูแลเอาใจใส่สิ่งของ หรือสังคมรอบข้าง การเป็นมิตรที่ดีกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การตระหนักรู้ในตัวเอง มีความระมัดระวัง ใส่ใจในการขับขี่และมองเห็นอันตรายที่จะเกิดขึ้นได้ มีการบริหารจัดการควบคุมตนเองได้ ดูแลรับผิดชอบและเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ต้องทำเพื่อลดอุบัติเหตุได้ (2) การพัฒนาศีล (ศีลภาวนา) คือ มีการประพฤติดี ท่าที่ที่เหมาะสมในการขับขี่การ ระมัดระวังตนไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ความเป็นผู้มีระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติทางกาย วาจาของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงาม เป็นแบบแผนที่ใช้ควบคุมคน ให้คนเราใช้ความรู้ ทักษะความสามารถไปในทางที่ถูกที่ควรได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ (3) การพัฒนาจิต (จิตภาวนา) คือ การมีน้ำใจต่อผู้ร่วมทาง การให้อภัย มีเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ร่วมใช้ทางร่วมกัน การอดทนอดกลั้น ไม่ประมาทในการใช้รถใช้ถนน ความไม่เห็นแก่ตัว มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น (4) การพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) คือ การเสริมสร้าง ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับเงื่อนไขกติกาทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย พ.ร.บ. หรือวัฒนธรรมการขับขี่ การคิดอย่างมีเหตุผล

วัตถุประสงค์ที่ 3 นำเสนอการเสริมสร้างจิตสำนึกวินัยจราจรตามหลักพุทธสันติวิธี ของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร พบว่า

การเสริมสร้างจิตสำนึกตามหลักไตรสิกขาโดยมีสติเป็นฐานเพื่อการมีวินัยจราจร โดยการฝึกอบรมกลุ่มนักเรียนต้นแบบด้วยการอบรมกิจกรรมเป็นเวลา 2 วัน จำนวน 16 ชั่วโมง การพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทฤษฎี และด้านการปฏิบัติ แยกเป็น 16 สาระรายวิชาการเรียนรู้ ดังนี้ (1) ฉันคือใคร: การเรียนรู้ค้นหาความสนใจ ความถนัด ความสามารถของตนเอง สำรวจมองตนเอง การทบทวน และทำความรู้ตนเองมากขึ้น วิเคราะห์ตนเอง บอกให้ผู้อื่นรู้จักลักษณะของตนเองได้ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีต่อเรา (2) สิ่งที่คาดหวัง: บอกความรู้สึก คาดการณ์ต่อเหตุการณ์ต่างๆ คาดหวังความใฝ่ฝันที่อยากเห็นสภาพการขับขี่วินัยจราจรที่ดีเป็นอย่างไร อยากเปลี่ยนแปลงอะไร คาดการณ์ล่วงหน้าว่าวินัยจราจรควรจะเป็นหรือควรจะเกิดขึ้นได้อย่างไร (3) รักให้เป็น: ความรักในมุมมองพระพุทธศาสนา เป็นความรักที่เกิดจากเมตตา ไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา ชนชั้น วัย เวลา สถานที่ คือ ความรัก ความปรารถนาให้เขามีความสุข, แผ่ไมตรีจิตคิดจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุข เป็นความรักที่คิดจะช่วยให้พ้นคนอื่นพ้นทุกข์ (4) สติกับคำข้าว: ฝึกกินอย่างมีสติ ฝึกร่างกายให้ได้รับอาหารที่ช้าลง เคี้ยวอาหารให้ละเอียด ฝึกวิเคราะห์ส่วนประกอบของอาหารที่กำลังกิน รับรู้และเรียนรู้ถึงประเภทของอาหารที่เรากำลังกิน เป็นอาหารที่มีประโยชน์ ก่อให้เกิดโทษหรือไม่ ฝึกการรับรู้รสชาติของอาหาร ให้เรารู้ว่ามีนิสัยการกินรสชาติอาหารแบบไหน (5) เรื่องจริงผ่านจอ: ศึกษาตัวอย่างเหตุการณ์ เรื่องเล่า ประสบการณ์การเกิดอุบัติเหตุของคนอื่นเพื่อเป็นอุทาหรณ์ เล่าประสบการณ์อุบัติเหตุส่วนตัว ฟังผู้อื่นเล่าประสบการณ์อุบัติเหตุ รู้จักมองใคร่ครวญเห็นถึงสาเหตุ และการป้องกัน การเยียวยารักษา การดำเนินชีวิต มองเห็นความสูญเสียโอกาส ชีวิตและทรัพย์สิน (6) พ.ร.บ.จราจรทางบก: พ.ร.บ.จราจรทางบก ผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์จะต้องรู้

กฎหมายจราจรทางบก กฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับรถจักรยานยนต์ (7) พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ: การเรียนรู้การประกันภัยภาคบังคับหรือประกันภัย พ.ร.บ. คือ การทำประกันภัยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ เหตุผลในการประกาศใช้กฎหมายกำหนดให้รถทุกคันต้องจัดให้มีประกันภัย ประเภทของรถที่ต้องทำประกันภัยตาม พ.ร.บ. ประโยชน์ของการทำประกันภัยตาม พ.ร.บ. (8) กองทุนเงินทดแทนผู้ประสบภัยจากรถ: กองทุนทดแทนผู้ประสบภัย หากผู้ประสบภัยไม่ได้รับการชดใช้จากบริษัทประกันภัย/เจ้าของรถที่ไม่จัดให้มีประกันภัย หรือไม่สามารถเรียกร้องจากที่ใดได้ ผู้ประสบภัย/ทายาทสามารถยื่นขอรับค่าเสียหายเบื้องต้นจากกองทุนทดแทนผู้ประสบภัย ณ สำนักงาน คปภ.ทุกจังหวัด (9) ตั้งสติก่อนสตาร์ท: การสร้างความพร้อมก่อนการขับขี่รถจักรยานยนต์ สาเหตุการเกิดอุบัติเหตุ จากความไม่พร้อมด้านร่างกาย และอุปกรณ์ยานพาหนะ การป้องกันอุบัติเหตุต้องตรวจเช็คความพร้อมก่อนการเดินทาง (10) ขับขี่ปลอดภัย: การฝึกฝนเพื่อการสร้างความพร้อมเพื่อการขับขี่ การฝึกขับขี่รถจักรยานยนต์ครอบคลุมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การฝึกอบรมเรียนรู้ คือ เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ที่ใช้ในการขับขี่ การใช้เบรก การควบคุมรถ การเลี้ยวโค้ง และการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าในการขับจักรยานยนต์ (11) จราจรสีขาว: การมีส่วนรวมรับผิดชอบ คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดำเนินการ ร่วมเป็นเจ้าของ ออกแบบกิจกรรมโครงการเพื่อการป้องกัน การแก้ไข การพัฒนา และการส่งเสริมเกี่ยวกับการขับขี่ปลอดภัย (12) เส้นทางชีวิต: การสำรวจบริบท สภาพ ลักษณะ ประเภทเส้นทางจราจรในพื้นที่ รับรู้ปัญหาจากเสียงสะท้อนจากชาวบ้านชุมชน การสำรวจสภาพเส้นทางจราจรจุดเสี่ยง จุดอันตราย (13) กายใจเป็นสุข: สุขทางกายและใจจะเกี่ยวเนื่องส่งผลต่อกันและกัน กิจกรรมการฝึกสติให้ชีวีมีความสุขทั้งกายและใจด้วยการทำกิจกรรมการสวดมนต์ไหว้พระบูชาพระรัตนตรัย การเจริญสมาธิภาวนาเพื่อเกิดความสงบ มีสมาธิ จิตใจสงบ ผ่องใส การสมาทานศีล 5 การควบคุมความคิดและกำจัดอารมณ์ (14) การปฐมพยาบาล: การปฐมพยาบาลในเวลาฉุกเฉิน การช่วยผู้ประสบอุบัติเหตุแบบผิดวิธีจะส่งผลร้ายหรือซ้ำเติมต่อ รู้วิธีการขั้นตอนการเข้าช่วยเหลือ การปฐมพยาบาลผู้ประสบอุบัติเหตุ (15) ยุวอาสาจราจร มีจิตอาสาในการทำเพื่อสาธารณะประโยชน์ การเข้าร่วมกิจกรรมการควบคุม กำกับ ดูแลความปลอดภัยในฐานะเป็นตัวแทนที่มีอำนาจหน้าที่ร่วมกับขนส่ง, คปภ., ตำรวจ, กู้ภัย, องค์กรรณรงค์เมาไม่ขับ (16) เสริมพลัง สร้างกำลังใจ: การได้ไปเห็น ไปดูสภาพของผู้ประสบอุบัติเหตุในสถานที่จริง จะเกิดตระหนัก ใคร่ครวญ ภาพจำ และระมัดระวังมากขึ้น

หลังจากการอบรมการเสริมสร้างจิตสำนึกวินัยจราจรตามหลักพุทธสันติวิธี ของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร ผู้วิจัยได้พบพัฒนาการหรือเกิดผลภูมิคุ้นกันที่ดีที่แสดงภาวการณ์มีจิตสำนึกการมีวินัยจราจรของผู้เข้าอบรมรวม 4 ด้าน จากการใช้แบบสอบถามก่อนและหลังอบรม รวมทั้งการสังเกตุจากวิทยากร ครู อาจารย์ และผู้รับอบรม ได้แก่ AFRA หรือ 4ต. คือ A: Awareness (ตระหนัก) F: Fluency (แตกฉาน) R: Reflection (ตรึกตรอง) และ A: Awakening (ตื่นรู้) ดังนี้

1. A: Awareness (ตระหนัก) เยาวชนมีการตระหนักรู้ในตัวเอง มีความระมัดระวัง ใส่ใจในการขับขี่รถจักรยานยนต์และมองเห็นอันตรายที่จะเกิดขึ้นได้ มีการบริหารจัดการควบคุมตนเองได้ ดูแลรับผิดชอบและเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ต้องทำเพื่อลดอุบัติเหตุได้ คุณลักษณะตระหนักรู้ กล่าวคือ มีทักษะในการขับขี่อย่างปลอดภัย มีความชำนาญและขับขี่ได้คล่องตัวมีความระมัดระวังไม่ประมาท ได้เข้าใจเทคนิค วิธีการ

กระบวนการขั้นตอนการขับขี่ที่ได้มาตรฐาน เห็นความสำคัญของกฎหมาย ได้รู้กฎหมาย พ.ร.บ. ในการขับขี่ใช้รถใช้ถนน รู้ลักษณะ ประเภท และระดับอัตราโทษการกำหนดบทโทษ ตรวจเช็คอุปกรณ์ด้วยตนเองได้ รู้วิธีการตรวจเช็คสภาพอุปกรณ์ยานพาหนะ สามารถซ่อม บำรุง รักษาดูแลอุปกรณ์ของตนเองได้ เป็นต้นแบบวัฒนธรรมองค์กร กล้าแสดงออก แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุมีผล ปฏิบัติตามป้ายสัญลักษณ์หรือกฎจราจรของวิทยาลัยอย่างเคร่งครัด

2. F: Fluency (แตกฉาน) มีความเชี่ยวชาญ มีทักษะ องค์ความรู้ในวินัยจราจร รู้ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ และอุปกรณ์เครื่องมือในการขับขี่ คุณลักษณะ แตกฉาน กล่าวคือ มีพฤติกรรมการเตรียมพร้อมก่อนขับ รู้คุณค่าและความสำคัญ ตระหนักในหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย มีจิตอาสาจราจร เป็นผู้เสียสละเวลากำลังกาย กำลังทรัพย์ และสติปัญญาทำเพื่อส่วนร่วม มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง มีภาวะความเป็นผู้นำ มีความสุภาพเรียบร้อย พฤติกรรมการแสดงออกไม่ก้าวร้าว รู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ รู้จักสังคมและมารยาท รู้จักรักษาน้ำใจ เข้าใจ เห็นใจความรู้สึกของผู้อื่น

3. R: Reflection (ตรึกตรอง) มีความตั้งใจ สนใจ กระตือรือร้นที่ได้ทดลองฝึกการขับขี่ ใคร่ครวญแยกแยะเห็นคุณเห็นโทษของการผิดกฎจราจร ตลอดถึงอุบัติเหตุทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน คุณลักษณะตรึกตรอง กล่าวคือ มีความยำเกรง ละอายแก่ใจ รู้ถึงบทลงโทษของกฎหมาย ให้เกียรติ เคารพสิทธิของคนอื่น รู้สึกถึงสิทธิและหน้าที่ที่จะตนเองต้องรับผิดชอบต่อสังคม มีความรู้และความเข้าใจในกฎเกณฑ์กติกาของสังคม มีสุขภาพจิตที่ดี สามารถควบคุมความคิดและอารมณ์ของตนเองได้ มีความมั่นใจ รู้วิธีเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย รู้วิธีการเตรียมความพร้อมอุปกรณ์ยานพาหนะ หรืออุปกรณ์ประกอบการเดินทางที่จำเป็นต้องมีได้

4. A: Awakening (ตื่นรู้) มีปัญญาความรู้ในกฎหมายเกี่ยวกับการขับขี่รถจักรยานยนต์หรือกฎหมายด้านจราจร มีไหวพริบในการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ได้ มีทักษะในการเข้าสังคม คุณลักษณะตื่นรู้ กล่าวคือ รู้จักกาลเทศะในบุคคล ชุมชน สังคม การได้ออกสำรวจบริบท สภาพ ลักษณะ ประเภทถนนหรือเส้นทางจราจรในพื้นที่รอบๆ ภายนอกวิทยาลัย รู้ทันควบคุมอารมณ์ตนเองได้ เป็นผู้สุขุม ใจเย็น มีวุฒิภาวะด้านอารมณ์ คือ รู้เท่าทันอารมณ์และควบคุมอารมณ์ ไม่ว่วามมุทะลุ รู้จักรอคอย รู้วิธีการและสามารถช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุ ความรู้และเข้าใจปัญหา และหาทางช่วยเหลือต่อเพื่อนมนุษย์ มีจิตเมตตากรุณาขวนขวายช่วยเหลือ รู้วิธีการ ลำดับขั้นตอน กระบวนการการปฐมพยาบาล

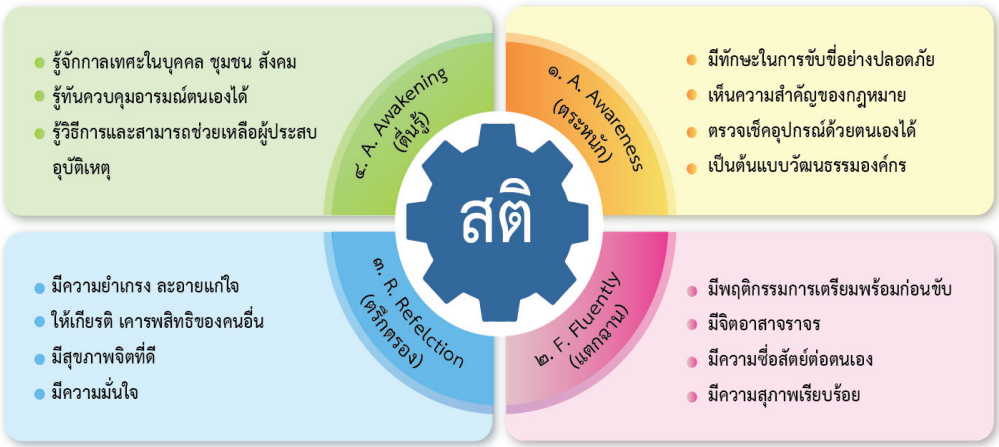

ภาพที่ 1 AFRA : ผลการฝึกอบรมการเสริมสร้างจิตสำนึกวินัยจราจรตามหลัก

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยยังมองเห็นเหตุปัจจัยเงื่อนไขสำคัญที่สนับสนุนต่อความสำเร็จและยั่งยืนในการสร้างจิตสำนึกวินัยจราจรของนักเรียนตามหลักพุทธสันติวิธี คือ

1. L: Love own hometown สำนึกรักบ้านเกิด ผู้เข้าอบรมเป็นนักเรียนที่เป็นคนในพื้นที่ การได้เห็นปัญหา การที่นักเรียนได้เข้าไปพบปะพูดคุยสนทนาเก็บข้อมูลคนในพื้นที่ นักเรียนมีความกระตือรือร้นส่วนหนึ่งมากจากความรู้สึกความรักและความรับผิดชอบต่อบ้านเกิดของตนเอง ความรู้สึกผูกพันและมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อการแก้ไขปัญหาในชุมชนสังคมของตนเอง

2. A: Awareness of the accident ตระหนักรู้อุบัติเหตุ การป้องกันอุบัติเหตุที่ได้ผลต้องเกิดจากการตระหนักหวั่นเกรงถึงโทษภัย ความทุกข์ ความเดือดร้อนเสียหาย ทั้งนี้การที่นักเรียนได้เห็นสภาพความเสียหายของจริงจากผู้ประสบเหตุอุบัติเหตุ ได้เกิดการเรียนรู้แบบจดจำฝังใจ ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญมากต่อการสร้างจิตสำนึกการวินัยจราจร

3. N: Norm บรรทัดฐานค่านิยมทางสังคม การสร้างจิตสำนึกการมีวินัยจราจรต้องทำให้เกิดเป็นค่านิยมวัฒนธรรมร่วมกันทั้งสังคม ไม่สามารถสร้างเพียงกระบวนการเรียนรู้อย่างเดียวได้ สังคมส่วนรวมต้องมีพฤติกรรม วัฒนธรรม หรือ ค่านิยมการขับขี่รถจักรยานยนต์ปลอดภัยร่วมกันด้วย เป็นแบบแผน พฤติกรรมที่สมาชิกในสังคมต้องยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน

4. G: Giving สังคมแห่งการให้ การที่สังคมไม่นิ่งดูดายต่อปัญหาอุบัติเหตุด้านจราจร คือ สังคมแห่งการให้การเสียสละ สะท้อนสังคมที่หวังผลช่วยเหลือให้ผู้ได้รับได้พ้นจากความทุกข์เดือดร้อน

5. S: Social Sanction บทลงโทษทางสังคม แรงกระตุ้นการสร้างความตระหนักรู้อย่างหนึ่งการลงโทษทางสังคม ความเกรงกลัวว่าตนเองจะได้รับโทษทางสังคมช่วยกันกดดันและแสดงปฏิกิริยาต่อต้านพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากความถูกต้องเป็นธรรม ผิดไปจากมาตรฐานสังคมที่สังคมปฏิบัติ จะช่วยเสริมแรงให้เกิดการไม่ทำผิดกฎจราจร

6. U: Unity เอกภาพ ความร่วมมือน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความสามัคคีร่วมมือกันทำงานเป็นทีมเป็นหนึ่งเดียวกัน ไม่แบ่งแยกส่วนใดส่วนหนึ่ง ต้องทำงานประสานร่วมมือกัน สนับสนุนซึ่งกันและกัน เป็นการจัดระเบียบของส่วนต่าง ๆ ให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียว ความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

7. A: Attitude ทัศนคติการมีจิตสำนึก การมีสภาวะจิตที่เข้าใจในเหตุและผล เห็นคุณเห็นโทษสิ่งที่เป็นประโยชน์ไม่ใช่ประโยชน์เกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎวินัยจราจร เป็นสภาวะที่มีจิตใจมีคุณธรรมจริยธรรมรู้ชั่วกลัวบาป ต้องสร้างการรู้จักเคารพให้เกียรติผู้อื่น ยึดมั่นในวัฒนธรรมแห่งความสุข ความสงบไม่ทะเลาะเบาะแว้ง ทำร้ายทำลายกัน มีท่าทีแสดงออกต่อกันด้วยเมตตาไมตรี

8. N: Network การสร้างเครือข่าย คือ การขยายความร่วมมือจากหลากหลายองค์กรสถาบันเป็นการสร้างพลัง สร้างเครือข่ายหาแนวร่วม การหาพันธมิตร ทั้งนี้การทำงานด้านวินัยจราจรจำเป็นต้องได้รับงบประมานและการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนทั้งในและนอกพื้นที่ นอกจากมิติบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ที่ต้องเข้ามาร่วมมือกัน จำเป็นต้องหาแนวร่วมที่เป็นวงกว้าง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาบริบทสภาพปัญหาการมีวินัยจราจรของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร พบว่า สถิติอุบัติเหตุจากรถจักรยานยนต์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สาเหตุมาจากความประมาท การขาดสติ การไม่เคารพกฎจราจร สภาพรถไม่พร้อมสำหรับการใช้งาน ขาดทักษะในการขับขี่ ค่านิยมความคึกคะนอง การไม่เข้มงวดด้านกฎหมาย การไม่ตระหนักถึงโทษที่จะได้รับตามมา ทางวิทยาลัยการอาชีพหลังสวนและหน่วยงานบางส่วน ได้พยายามจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันอุบัติเหตุจราจรจากการใช้รถจักรยานยนต์ อบรมทั้งความรู้ การรณรงค์ การปลูกจิตสำนึก แต่จำนวนครั้งและจำนวนนักเรียนที่อบรมยังน้อย สอดคล้องกับ อมรชัย ลีลาขจรจิตร และ ภาณุพงศ์ ภาณุดุลกิตติ ที่ได้เสนอโครงการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร ได้ นำเสนอการจัดการข้อมูลอุบัติเหตุทางถนนโดยสะท้อนปัจจัยอื่นที่ส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุและความรุนแรง แข่งรถในทาง แซงในที่คับขัน ขับรถย้อนศร จอดรถบนทางเท้า ขับรถบนทางเท้า ขับรถไม่มีใบอนุญาตขับขี่ ใช้โทรศัพท์ขณะขับรถ ขับรถเร็วเกินอัตราที่กำหนด ตัดหน้าระยะกระชั้นชิด ขับรถไม่เปิดไฟ/ไม่ใช้แสงสว่างตามกำหนด ไม่ให้สัญญาณจอด/ชะลอ/เลี้ยว ฝ่าฝืนป้ายหยุดขณะออกจากทางร่วมแยก ฝ่าฝืนสัญญาณไฟ/เครื่องหมายจราจร เมาสุรา ไม่สวมหมวกนิรภัย เป็นต้น (Leelakajornjit, and Panudulkitti, 2015) และยังสอดคล้องกับ รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์อุบัติเหตุทางถนน พ.ศ. 2557 ที่ได้รายงานว่า ตัวชี้วัดความเสี่ยงจากอุบัติเหตุทางถนนมีแนวโน้มของระดับความรุนแรงที่สูงความเสียหาย พ.ศ. 2557 ทั่วประเทศมีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 21.37 ทั้งนี้ ผู้ขับขี่มีพฤติกรรมการขับขี่ที่ประมาทไม่เหมาะสม ไม่เคารพกฎจราจร ไม่ตระหนักถึงความปลอดภัยของ และที่สำคัญ คือ การขาดจิตสำนึกในความปลอดภัยต่อตนเองและสังคม เช่น การขับรถเร็วเกินกฎหมายกำหนด ตลอดถึงสภาพของรถจักรยานยนต์ที่มีอายุการใช้งานสูง และมีการดัดแปลง เห็นควรให้ ฝึกอบรมการขับขี่ มีใบอนุญาตขับขี่อย่างถูกต้อง มีทักษะในการขับขี่รถ เข้มงวดให้มีการตรวจวัดแอลกอฮอล์ เข้มงวดการปฏิบัติตามกฎจราจร การตรวจสภาพรถ การดัดแปลง ควบคุมความเร็ว (Office of Transport and Traffic Policy and Planning; Department of Safety Protection, Security Development Group, 2015)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การเสริมสร้างจิตสำนึกตามหลักไตรสิกขาโดยมีสติเป็นฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า จิตสำนึก คือ การตระหนักใส่ใจในกฎระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการขับขี่ให้เกิดความปลอดภัย คือ มีสติ การขับรถปลอดภัย ไม่ผิดกฎระเบียบและไม่สร้างความเดือนร้อน เครื่องมือในการพัฒนาจิตสำนึกการมีวินัยจราจรที่มีสติเป็นฐาน อาศัยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา สอดคล้องกับ กิตติชัย สุธาสิโนบล ที่ได้เสนอหลักการแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการสอนแบบพุทธะ ไว้ว่า จุดประสงค์การเรียนการสอนที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางด้านปัญญา คือ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ และการคิด ซึ่งในส่วนการวิเคราะห์ (Analysis) เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถคิด หรือแยกแยะเรื่องราวสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อย เป็นองค์ประกอบ มองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนที่เกี่ยวข้องกัน รวมถึงการการประเมินค่า (Evaluation) ต้องมีความสามารถในการพิจารณาตัดสินคุณค่า การเห็นคุณค่า การรับรู้ การตอบสนอง และการสร้างคุณค่าในเรื่องที่ตนรับรู้นั้น โดย เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ให้เป็นธรรมชาติ คล่องแคล่วว่องไวเป็นธรรมชาติ ไม่ขัดเขิน เป็นการทำที่เกิดจากความรู้ความชำนาญ (Suthasinobon, 2016)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การเสริมสร้างจิตสำนึกตามหลักไตรสิกขาโดยมีสติเป็นฐานเพื่อการมีวินัยจราจรของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร พบว่า แนวทางการฝึกอบรม AFRA คือ 1) A: Awareness คือ การตระหนัก การวิเคราะห์ตนเองได้ การรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและควบคุมตนเองได้ 2) F: Fluency คือ แตกฉาน มีไหวพริบ ความเชี่ยวชาญ 3) R: Reflection คือ ตรึกตรองการคิดวิเคราะห์และใคร่ครวญ การคิดหาเหตุผลและแยกประเด็นได้ 4) A: Awakening คือ ตื่นรู้ การเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตน ผ่านกิจกรรม 16 สาระรายวิชาการเรียนรู้ สอดคล้องกับสมคิด สิริโรจนามณี (Siriroadjanarnanee, 2004) ที่ได้วิจัยการดำเนินงานเพื่อควบคุมและป้องกันอุบัติเหตุจราจรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งได้สรุปหลักปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยและป้องกันอุบัติเหตุในการขับขี่รถโดยทั่วไป คือ ผู้ขับขี่ควรมีความรู้เรื่องเครื่องยนต์ ห้ามนำรถที่มีสภาพไม่มั่นคงแข็งแรงมาใช้ในการเดินรถ ผู้ขับขี่ต้องใช้การระมัดระวังซึ่งขับรถขึ้นสะพาน หรือทางลาดชัน ห้ามมิให้ผู้ขับขี่รถขณะหย่อนยานความสามารถ เมาสุรา ประมาทหรือน่าหวาดเสียว ขับลักษณะผิดปกติวิสัยของการขับรถตามธรรมดา ผู้ขับขี่ต้องมีความรู้เกี่ยวกับความหมายของเครื่องหมายจราจร สัญญาณการจราจรต่าง ๆ ผู้ขับขี่ต้องมีการใช้เครื่องป้องกันอันตรายขณะขับขี่ ต้องสวมหมวกนิรภัยทุกครั้งที่ขับขี่ และควรตรวจสภาพเครื่องยนต์ทุกครั้ง ขับขี่รถด้วยอัตราเร็วตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และยังสอดคล้องกับ Kaewsowatana (2020) ที่ได้วิจัยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐานศึกษากรณีนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียน บ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า หน่วยการเรียนรู้ 1) Mobile Phone 2) มีสติสมาธิเกิด 3) กล้าแสดงความดี 4) ไม่แกล้งเพื่อน 5) คนดีมีความรับผิดชอบ 6) วิถีไทยในวิถีพุทธ สามารถสรุปผลได้ว่า นักเรียนมีพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ที่ดีขึ้น มีความรับผิดชอบต่อตนเอง รวมถึงทักษะการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับสภาพบริบทและสามารถแก้ไขปัญหาอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมกับช่วงอายุวัยได้เป็นอย่างดี

สรุป

การเสริมสร้างจิตสำนึกวินัยจราจรตามหลักพุทธสันติวิธี ของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร โดยอาศัยหลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมพัฒนาจิตสำนึกวินัยจราจรที่ดีเพื่อความปลอดภัย ทำให้เกิดการดูแลเอาใจใส่สิ่งของเตรียมความพร้อมทั้งร่ายกายและจิตใจ ตลอดถึงการเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อมก่อนการขับขี่รถจักรยานยนต์ทุกครั้ง มีการประพฤติท่าทีที่เหมาะสมในการขับขี่การ การเป็นผู้มีระเบียบยึดกฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติทางกาย วาจาของตนให้เรียบร้อยดีงาม มีน้ำใจต่อผู้ร่วมทางการให้อภัย มีเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ร่วมใช้ทางร่วมกัน การอดทนอดกลั้น ไม่ประมาทในการใช้รถใช้ถนน ความไม่เห็นแก่ตัว มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น และ มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับเงื่อนไขกติกาทางสังคม และกฎหมาย พ.ร.บ. หรือวัฒนธรรมการขับขี่รถจักรยานยนต์ เป็นต้น ซึ่งได้ช่วยลดอุบัติเหตุได้ แต่ทั้งนี้ผลวิจัยที่ค้นพบแม้จะประสบความสำเร็จพบผลเป็นที่น่าพอใจ ยังต้องจำเป็นต้องอาศัยเหตุปัจจัยอื่นเข้าสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ การจะกระทำให้ยั่งยืนได้จะต้องอาศัยปัจจัยเงื่อนไขการสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด การตระหนักรู้ถึงโทษของอุบัติเหตุ การร่วมกันสร้างบรรทัดฐานค่านิยมทางสังคม วัฒนธรรมสังคมแห่งการให้อภัย ตลอดถึงการบทลงโทษทางสังคมและเข้มงวดบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ความเป็นเอกภาพ

ความให้ความร่วมมือน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทัศนคติการมีจิตสำนึก และการสร้างเครือข่ายขยายแนวร่วมให้มากยิ่งๆ ขึ้นไป การขับเคลื่อน และประสานร่วมมือเกี่ยวกับแนวทางป้องกันอุบัติเหตุจราจรจากการใช้รถจักรยานยนต์ให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องรณรงค์ให้ความรู้ ทำการฝึกอบรม โดยเน้นที่กลุ่มเสี่ยงก่อนและต่อเนื่อง คือ เน้นนักเรียนนักศึกษา ต้องจัดเรื่องการจราจรเข้าไปเป็นแบบหลักสูตร และผู้เชี่ยวชาญสอนมีการทดสอบความรู้และวัดผลออกมาเป็นเกรดที่วัดผลได้ กระตุ้นเรื่องของความละอายต่อบาป ซึ่งควรจะเริ่มปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กหรือเอามาบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอนของเด็กจะเป็นการดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สถาบันการศึกษาสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของวัยรุ่นที่มีความก้าวร้าว ให้มีความเมตตา รู้จักความสัมพันธ์กับคนอื่น ปลูกฝังการรู้จักรับผิดชอบต่อสถาบัน สังคม และครอบครัว ซึ่งภาวะผู้นำ มีวุฒิภาวะในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง เป็นการไม่ประมาทในการใช้ชีวิต การจัดกิจกรรมดังกล่าวเป็นการเรียนรู้ทักษะของการใช้ชีวิตในโลกของความเป็นจริง ในด้านจิตใจคณะสงฆ์ควรเข้าไปร่วมทำกิจกรรมฝึกอบรม พัฒนาจิตใจเด็กเยาวชนให้มีคุณธรรม เป็นการเข้าถึงและสอนธรรมะแก่กลุ่มเด็กวัยรุ่น ซึ่งปกติก็จะไม่เข้าวัดฟังธรรม จึงจัดว่าเป็นโอกาสของมิติการเผยแพร่ศาสนาได้เป็นอย่างดี

1.2 การเตรียมความพร้อม การสร้างภูมิคุ้มกันป้องกันอุบัติเหตุให้กับกลุ่มเสี่ยงคือวัยรุ่นที่ขับขี่จักรยานยนต์ ที่ทำให้เกิดการตระหนักใส่ใจในกฎระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการขับขี่ให้เกิดความปลอดภัย ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและคนอื่น มีความรับผิดชอบ รู้จักความเหมาะสมในฐานะผู้ขับขี่และใช้ถนนร่วมกัน ไม่ประมาท รอบคอบ ใส่ใจ ย่อมเป็นแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ ดังนั้น หน่วยงานราชการฝ่ายปกครองควรได้แก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ เพราะการเกิดอุบัติจากกลุ่มวัยรุ่นนับวันจะมีมากขึ้น การเข้าร่วมจัดกิจกรรมโครงการฝึกอบรมในสถาบันการศึกษาให้มากขึ้น และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องหลังรับการอบรมไปแล้ว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัย บทบาทการมีส่วนร่วมของ บวร. เพื่อการรณรงค์การลดอุบัติเหตุบนท้องถนนในชุมชน การป้องกันอุบัติเหตุอย่างหนึ่งก็คือ ชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมมือกันดูแลปัญหาอุบัติบนถนนในชุมชนของตนเอง เหตุเพราะว่า ถ้าจะรอแต่เจ้าหน้าที่ตำรวจย่อมไม่เพียงพอต่อการควบคุมดูแล ดังนั้น บวร. จะต้องมีบทบาทในการมาช่วยกันทำหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันอุบัติที่เกิดจากการจราจร

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัย แนวทางการช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบอุบัติเหตุจากการใช้รถใช้ถนน ทั้งนี้เพราะผู้ประสบอุบัติเหตุย่อมไร้ความสามารถในการดูแลตนเอง สังคม ชุมชน ควรเข้าไปหาทางช่วยเหลือเพื่อให้สังคมได้เกิดการรับรู้ปัญหา ไม่ทอดทิ้งกัน และเกิดการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชน

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัย การพัฒนาปรับปรุงและการบังคับใช้กฎหมายจราจรให้มีประสิทธิภาพเพื่อการลดอุบัติเหตุบนท้องถนน ด้วยเหตุว่า กฎหมายยังไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่บางพื้นที่ อีกทั้งกฎหมายที่มี

อยู่มีการบังคับใช้ยังไม่ได้ถูกนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง จึงจำเป็นต้องพัฒนาปรับปรุงและค้นหาแนวทางการนำไปบังคับใช้

References

Accident Information Center to Strengthen the Road Safety Culture. (2018.) *Statistics of Deaths and Injuries in Chumphon Province*. Retrieved September 11, 2018, from http://www.thairsc.com/p77/index/86

Boonnuk, T., Rudtanasudjatum, K., Methaphat, C., & Yingratanasuk, T. (2017). Causal Relationship Model of Drivers' Defect, Unsaferiding Behaviors, and Traffic Accident Severity of Motorcycle Riders in the Industrial Area. *Journal of health science research,* 11(2), 62-70.

Isranews. (2020). *Road Accident Situation Analysis Report of the Ministry of Transport, B.E. 2562*. Retrieved December 20, 2020, from https://www.isranews.org/article/isranews/93883-investigative742.; https://www.facebook.com/isranewsfanpage.

Kaewsowatana, N. (2020). *The Development of Mindfulness-Based Learningprocess: A Case Study of the Upper Primary School Students of Ban Tha Khoi Nang School, Sisaket Province.* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Leelakajornjit, A., & Panudulkitti, P. (2015). *Managing road accident data: Project to improve the operational potential of traffic police officers.* Supported by the Office of the Health Promotion Foundation (Thai Health). Bangkok: Thai alphabet printing press.

Office of Transport and Traffic Policy and Planning. (2018). *Action Plan to Reduce Road Accidents of the Ministry of Transport, 2016-2017*. Retrieved August 30, 2018 from https://www.otp.go.th/upload/tiny-upload/PDF/2561-02/25591118-PDF.pdf.

Office of Transport and Traffic Policy and Planning; Department of Safety Protection, Security Development Group. (2015). *Analysis Report Road Accident Situation 2014.* Bangkok: N.P.

Phra bhavanavisutthikhun (Sermchai Chayamongkhalo). (2004). *Handbook for the practice of the Tri-sikkha (Sikkhā, citta-sikkha, Panya-sikkha).* Ratchaburi: Public Works Division of Wat Luang Pho Sot Thammakayaram:

Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (2001). *Buddhadham (Original edition).* (11th ed.). Bangkok: Sahadhamika Printing Co., Ltd.

Rudtanasudjatum, K. et al. (2005). *Risk Point Analysis by Using Geographic Information System Techniques and Factors Predicting the Severity of Road Traffic Accidents in Rayong Province.* Bangkok: Muang Thong Thani Printing.

Retting, R.A., Ferguson, S.A., & Hakkert, A.S. (2003). Effects of Red Light Cameras on Violations and Crashes: A Review of the International Literature. *Traffic Inj Prev*, 4(1), 17-23.

Siriroadjanarnanee, S. (2004). *Proceedure on traffic accident control and prevention of Chiang Mai University.* (Master's Thesis). Graduate School: Chiang Mai University. Chiang Mai.

Suriyawongpaisal, P., & Kanchanasut, S. (2003). Road Traffic Injuries in Thailand: Trends, Selected Underlying Determinants and Status of Intervention. *Inj Control Saf Promot*, 10(2003), 95-104.

Suthasinobon, K. (2016). *Buddhist Teaching Management to Develop the Morality and Ethics for Students.* Bangkok: Commercial World Media Company Limited.

The highway safety roundtable. (2008). *Working together to understand driver fatigue: Report on symposium proceedings: Highway safety roundtable*. Retrieved April 20, 2019, from www.ibc.ca/en/Car_Insurance/documents/driver_fatigue/Understanding_Driver_Fatigue _HSR-Feb 2008.pdf

The Land Traffic Act of Villager's Edition 1979. (2004). *Revised 2006 - 2008 (villager's edition).* Bangkok: Sootpaisan Publishing.

นวัตวิธีการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*

Innovative Learning Management about Royal Words by Using Flipped Classroom Activities with Online Exercises for Secondary School Level 6

[1]อานนท์ นามลาด และ ณัฐกฤตา นามมนตรี

[1]Arnon Namlad and Nutkritta Nammontree

[1]มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1]Mahasarakham University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: anon.9non@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีความมุ่งหมายคือ เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 23 คน โรงเรียนบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ สำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา ศรีสะเกษ ยโสธร ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทางร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ จำนวน 12 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า 1. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 81.44/85.95 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ 2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนเรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ มีคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: นวัตวิธีการจัดการเรียนรู้; คำราชาศัพท์; กิจกรรมการเรียนรู้; ห้องเรียนกลับทาง; แบบฝึกทักษะออนไลน์

*Received March 11, 2021; Revised April 23, 2021; Accepted June 24, 2021

Abstract

The aim of this research was to find the effectiveness of lesson plans in accordance with the 80/80 criteria and to compare academic achievement of royal words between before and after using Flipped Classroom activities with online exercises for secondary school level 6. The sample consisted of 23 students in secondary school level 6, section 1 at Buengboon School, Buengboon District, Sisaket Province under the Secondary Educational Service Srisaket Yasothon obtained by cluster random sampling. The tools used for data collection were Flipped Classroom lesson plans with 12 online exercises, academic achievement test, and 30 items of multiple-choice exam. The reliability of the exam was 0.86. The data was analyzed by using basic statistics such as percentage, mean, standard deviation, and statistical test for t (t - test Dependent Samples).

The research results were as follows. 1. The effectiveness of the Analysis revealed that plans for royal words by using Flipped Classroom activities with online exercises for secondary school level 6 was 81.44/85.95. 2. The students who studied royal words by using Flipped Classroom learning activities with online exercises had a significantly higher average score of post-study achievement was .05.

Keywords: Innovative Learning Management; Royal Words; Learning Activities; Flipped Classroom; Online Exercises

บทนำ

ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่องคำราชาศัพท์ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยสาเหตุของปัญหานั้น ส่วนใหญ่เกิดจากครูผู้สอนที่ยังคงยึดวิธีการหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเดิม ไม่มีนวัตกรรมในการพัฒนาผู้เรียนและส่งเสริมการเรียนรู้ ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ขาดการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม รวมถึงการเรียนรู้และการรู้เท่าทันเทคโนโลยี หากครูผู้สอนไม่ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้แบบเดิมเป็นการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่าย ไม่สนใจบทเรียน และกลายเป็นปัญหาในการจัดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น เพราะนักเรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจเนื้อหา มองว่าคำราชาศัพท์เป็นเรื่องไกลตัว ไม่เห็นความสำคัญหรือเห็นประโยชน์ของการเรียนเรื่องคำราชาศัพท์ จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำราชาศัพท์ อยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ นอกจากนั้นสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนเรื่องคำราชาศัพท์ ยังไม่ประสบความสำเร็จ คือ การรับรู้จากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีการรายงานเนื้อหาที่มีการใช้คำราชาศัพท์ผิด ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงเนื้อหาเรื่องคำราชาศัพท์ และออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้ เข้าใจและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ปัจจุบันคำราชาศัพท์ได้เข้ามามีบทบาทอย่างแพร่หลายกับชีวิตประจำวัน มีหลากหลายปรากฏการณ์ที่แสดงถึงการหวนคิดคำนึงถึงชีวิต ความเป็นอยู่ อาหารการกิน ข้าวของเครื่องใช้ รวมไปถึงสถานที่ในอดีต เช่น รายการโทรทัศน์ ละครโทรทัศน์เรื่องบุพเพสันนิวาส นางทาส การนำบทละครที่นำมาผลิตซ้ำความทรงจำทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น การสร้างภาพยนตร์ทางประวัติศาสตร์ เช่น บางระจัน พันท้ายนรสิงห์ พระนางจามเทวี ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระสุริโยทัย ซึ่งบทสนทนาที่ตัวละครใช้สื่อสารส่วนใหญ่ด้วยคำราชาศัพท์ หากไม่เข้าใจคำศัพท์หรือหลักเบื้องต้นแล้ว อาจทำให้ไม่เข้าใจเนื้อหาในบางช่วงบางตอนได้ นอกจากนั้นมีการใช้คำราชาศัพท์ในละครละครย้อนยุค ที่ดำเนินเรื่องโดยใช้เหตุการณ์ในอดีต เช่น ดงผู้ดี มาลัยสามชาย ตะวันยอแสง วนิดา ไทรโศก เพลิงพระนาง เป็นต้น ละครดังกล่าวมีการใช้ถ้อยคำ สำนวนภาษาที่ใช้ในการสื่อสารอย่างมีชั้นเชิงทางภาษา อีกทั้งคำราชาศัพท์ยังคงปรากฏในบทเพลงปลุกใจ บทเพลงพระราชนิพนธ์ โขน ลิเก ละครจักร ๆ วงศ์ ๆ วรรณกรรม เช่น นวนิยายเรื่องสี่แผ่นดิน เสน่หาดอกแก้ว บ่วงบรรจถรณ์ ทวิภพ หนึ่งด้าวฟ้าเดียว และวรรณคดี เช่น กาพย์เห่เรือ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา สามัคคีเภท คำฉันท์ ซึ่งเป็นวรรณคดีที่กระทรวงศึกษากำหนดให้นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้ศึกษา หากผู้เรียนยังไม่ตระหนักและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะในการพูด ฟัง ดู อ่าน และเขียนต่อไป

การจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่องคำราชาศัพท์ เป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้สำหรับครูและผู้เรียน เพราะคำราชาศัพท์มีกฎเกณฑ์และลักษณะเฉพาะในการใช้ รวมถึงทัศนคติของผู้เรียนมองว่าการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์เป็นหลักภาษามีเนื้อหาเยอะ ซับซ้อน และเข้าใจยาก ทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย เหตุผลดังกล่าวจึงส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ซึ่ง Kumma (2013) ได้ประสบปัญหาการจัดการเรียนการสอนเรื่องคำราชาศัพท์ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากครูส่วนใหญ่ขาดทักษะการจัดกิจกรรม ยึดติดกับวิธีการสอนแบบเดิม เน้นการบรรยายไม่เน้นกระบวนการในกาสรจัดการเรียนรู้ รวมถึงนักเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยอยู่กับผู้ปกครอง ทำให้นักเรียนขาดการเอาใจใส่และให้คำปรึกษา ส่วน Banruthai (2012) ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้คำราชาศัพท์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างปีการศึกษา 2552 - 2553 พบว่านักเรียนยังมีปัญหาเรื่องการใช้คำราชาศัพท์ โดยนักเรียนร้อยละ 52.60 ใช้คำราชาศัพท์ไม่ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล นักเรียนร้อยละ 62.38 ไม่เข้าใจความหมายของคำราชาศัพท์ และนักเรียนร้อยละ 54.35 ไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างคำสามัญกับคำราชาศัพท์ได้ และ Boonrom (2012) ได้ประสบปัญหาการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากครูผู้สอนในโรงเรียนยึดครูเป็นศูนย์กลาง ไม่ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้สอดคล้องกับแนวปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูส่วนใหญ่ยังยึดหนังสือเรียนและตนเอง มากกว่าจะยึดกระบวนการ ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงความสนใน ความต้องการ ความถนัด และความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการท่องจำเนื้อหา ไม่ฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประยุกต์ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้นักเรียนขาดทักษะในการแสวงหาความรู้จากสื่อหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่องคำราชาศัพท์ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยสาเหตุของปัญหานั้น ส่วนใหญ่เกิดจากครูผู้สอนที่ยังคงยึดวิธีการหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเดิม ไม่มีนวัตกรรมในการพัฒนาผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่

21 ที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการเรียนรู้และใช้ในชีวิตประจำวัน ขาดการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม รวมถึงการเรียนรู้และการรู้เท่าทันเทคโนโลยี หากครูผู้สอนไม่ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้แบบเดิมเป็นการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่าย ไม่สนใจบทเรียน และกลายเป็นปัญหาในการจัดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

สถานการณ์ปัจจุบันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาเป็นอย่างมาก สถานการณ์ดังกล่าวทำให้การศึกษาต้องปรับตัวตามสถานการณ์ เพื่อให้เด็กกลับมาเรียนตามปกติให้ได้เร็วที่สุด ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) จึงเป็นหนึ่งแนวคิดที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพราะเนื้อหารายวิชาภาษาไทย เรื่องคำราชาศัพท์ มีเนื้อหายากและซับซ้อน เวลาที่ใช้ไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน Panich (2013) ได้พูดถึงห้องเรียนกลับทางไว้ว่า เรียนวิชาที่บ้าน ทำการบ้านที่โรงเรียน หรือรับถ่ายทอดความรู้ที่บ้าน แล้วมาสร้างความรู้ต่อยอดจากวิชาที่รับถ่ายทอดมา ให้เป็นความรู้ที่สอดคล้องกับชีวิต ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีพลัง เกิดทักษะที่เรียกว่า ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่นักเรียนเท่านั้นที่เรียนรู้กลับทาง ครูก็สอนกลับทางด้วย นอกจากนั้น Parhe (2013) ยังได้อธิบายถึงห้องเรียนกลับด้านไว้ว่า เป็นรูปแบบหนึ่งของการสอน โดยที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากที่บ้านที่ได้รับผ่านการเรียนด้วยตนเองจากสื่อวิดีทัศน์ (Video) นอกชั้นเรียนหรือที่บ้าน ส่วนการเรียนในชั้นเรียนปกตินั้นจะเป็นการเรียนแบบสืบค้นหาความรู้ที่ได้รับร่วมกันกับเพื่อนร่วมชั้น โดยมีครูเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือชี้แนะ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำนวัตวิธีการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ ซึ่งประกอบไปด้วยแผนการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง กูเกิลคลาสรูม (Google Classroom) แบบฝึกทักทักษะออนไลน์ที่สร้างใน แอพพลิเคชันควิซ (Application Quizizz) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ และสื่อเทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เกิดทักษะการเรียนรู้ เข้าใจในเรื่องนั้น ๆ และสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งหากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID – 19 ยังไม่คลี่คลาย แบบฝึกทักษะออนไลน์ (Online) ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) จะเป็นอีกหนึ่งนวัตวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปพัฒนาผู้เรียนที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำราชาศัพท์ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

วิธีดำเนินการวิจัย

นวัตวิธีการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบึงบูรพ์ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 47 คน จำนวน 2 ห้องเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 23 คน ได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยการจับสลาก ใช้หน่วยการสุ่มเป็นห้องเรียน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12 แผน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพตามขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบึงบูรพ์ การจัดการเรียนการสอนภาษาไทย การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมของ Sukontorn (2018) ซึ่งได้เสนอแนวทางการเรียนการสอนแบบห้องกลับทาง (Flipped Classroom) ซึ่งประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ การเรียนนอกห้องเรียน และการเรียนการสอนในห้องเรียน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ทบทวนบทเรียน ถาม-ตอบข้อสงสัย กิจกรรมการเรียนการสอน อภิปรายสรุป และแบบทดสอบหลังเรียน จากนั้นจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวชี้วัด ท 4.1 ม.4-6/3 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาในการจัดกระบวนการเรียนรู้

เรื่อง	เนื้อหา	จำนวน	กระบวนการเรียนรู้
	แบบทดสอบก่อนเรียน	1	จัดกิจกรรมตามเนื้อหาที่ผู้วิจัยจัดเตรียมไว้ โดยใช้แผนการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) 12 แผน ที่ผู้วิจัยได้จัดเตรียมไว้ใน (Google Classroom) ประกอบไปด้วย VDO การสอน ใบความรู้และใช้แบบฝึกทักษะออนไลน์ ที่ผู้วิจัยสร้างใน Quizizz เพื่อทดสอบความเข้าใจหลังเรียน
1	ปฐมบทของคำราชาศัพท์	1	
2	รู้ชนิดรู้ระดับของภาษา	1	
3	สุภาพชนควรคู่สุวจนา	1	
4	ขุนนางกับภาษาทางราชการ	1	
5	ศัพท์รอบรั้วพัทธสีมากับพระสงฆ์	1	
6	ราชาศัพท์กับพระบรมวงศา	1	
7	หลัก กฎเกณฑ์ ต้องพิจารณา	1	
8	ละครดังกับภาษารอบรั้ววัง	1	
9	กวีฉันท์ งานประพันธ์ และกลอนกาพย์	1	
10	มหรสพกับคำศัพท์และภาษา	1	
11	ถามตอบ (ปุจฉา – วิสัชนา)	1	

12	ละครภาษากับชีวิตจริง	1
	แบบทดสอบหลังเรียน	1
	รวม	14

1.2 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักการและขั้นตอน โดยใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ (online) จำนวน 12 แผน จากนั้นสร้างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ สำหรับผู้เชี่ยวชาญเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) มี 5 ระดับ คือ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลางเหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทย จำนวน 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี จำนวน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องในด้านความสอดคล้อง ความเหมาะสมของภาษา ความครอบคลุม และความถูกต้องของสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล และขอคำแนะนำในส่วนที่บกพร่องเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.3 นำแผนการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ (Online) มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้มีความเหมาะสมเกี่ยวกับรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน และกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลให้ชัดเจนมากขึ้น จากนั้นนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดียวกับข้อ 1.2 พร้อมแบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จากนั้นนำผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมประเมินแล้วมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย โดยมีเกณฑ์ระดับค่าเฉลี่ยรวม 4.86 มีคุณภาพและความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

1.4 นั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการประเมินและปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลอง (Try Out) กับกลุ่มนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 1 ห้องเรียน คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย จำนวน 40 คน เพื่อศึกษาความเหมาะสมของเวลา ภาษา และสื่อที่ใช้

1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขจนถูกต้องสมบูรณ์แล้วไปใช้สอนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 23 คน

2. การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยเรื่องคำราชาศัพท์ แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และได้ศึกษาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยโรงเรียนบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ เกี่ยวกับหลักการวัดผลและประเมินผลการเรียน รวมทั้งเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียน แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประเภทของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การหาค่าความยากง่าย การหาค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องการวัดให้ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ที่จะสร้างเป็นข้อสอบ จากนั้นสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 1 ฉบับ โดยยึดจุดประสงค์การเรียนรู้ ในแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ในชีวิตประจำวัน แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ (Online) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากนั้นนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดียวกับข้อ 1.2 เพื่อพิจารณาประเมินความสอดคล้องระหว่างแบบทดสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้โดยใช้สูตร IOC และให้ข้อเสนอแนะ เพื่อแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้

2.3 นำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่า IOC แล้วคัดเลือกข้อสอบที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 - 1.00 ไปทดลองใช้กับนักเรียนเพื่อหาคุณภาพของแบบทดสอบ และนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัยจำนวน 40 คน ซึ่งเคยเรียนเนื้อหาคำราชาศัพท์มาแล้ว จากนั้นนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาวิเคราะห์คุณภาพรายข้อ ได้แก่ ค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนก ซึ่งมีค่าความยาก (p) มีค่าระหว่าง 0.36 ถึง 0.82 และค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าระหว่าง 0.27 ถึง 0.91 ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตัดข้อสอบที่ไม่มีคุณภาพ

2.4 รวบรวมข้อสอบฉบับจริง จำนวน 30 ข้อ และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86 แปลได้ว่าข้อสอบฉบับนี้มีความเชื่อมั่นสูง และจัดทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับสมบูรณ์ โดยนำไปใช้ทดสอบจริงกับนักเรียนที่เป็นนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 23 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนบึงบูรพ์

ขั้นตอนที่ 3 การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. รูปแบบที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One - group Pretest - posttest Design) (Chuikradaung, 2014) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รูปแบบการวิจัย One Group Pre-test Post-test Design

O_{pre}	$\bar{x}$	O_{post}

เมื่อ $\bar{x}$ แทน ตัวแปรสาเหตุที่จัดกระทำ (Treatment)

O_{pre} แทน ผลการทดสอบก่อนทดลอง

O_{post} แทน ผลการทดสอบหลังทดลอง

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำราชาศัพท์ แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ซึ่งทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 23 คน

2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12 แผนการจัดการเรียนรู้ ใช้เวลาทดลอง 12 ชั่วโมง

3. ทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน รวบรวมข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติเพื่อตรวจสอบสมมติฐานต่อไป ซึ่งผู้วิจัยแสดงขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) โดยใช้วิธีหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ สถิติที่ใช้หาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ ได้แก่ การหาค่าประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะออนไลน์ โดยใช้สูตร E_1 / E_2 และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ t-test dependent

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีจำนวน 12 แผน ใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งนอกห้องเรียนและในห้องเรียน กิจกรรมนอกห้องเรียน จะเป็นการศึกษาเนื้อหาของบทเรียนมาก่อนล่วงหน้า ซึ่งผู้วิจัยใช้กูเกิลคลาสรูม (Google Classroom) แทนเสมือนชั้นเรียน โดยนำเอกสารบทเรียน สื่อ วิดีโอการเรียนการสอน ใส่ไว้ในแอพพลิเคชัน (Application) นอกนั้นสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ยังมีความหลากหลายและน่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อเทคโนโลยีในกระบวนการจัดกิจกรรมนอกชั้นเรียน เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร และใช้กูเกิลมีท (Google Meet) ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกชั้นเรียน และผู้เรียนจะใช้แบบบันทึกคอร์เนลโน้ต (Cornell Note) บันทึกความรู้ในการเข้าเรียนแต่ละครั้ง ก่อนที่จะเข้าเรียนในชั้นเรียน ที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือตอบปัญหาข้อสงสัยในการเรียนของผู้เรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องคำราชาศัพท์จะลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก และเป็นเนื้อหาที่ผู้เรียนพบเจอและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ แผนที่ 1 เรื่อง ปฐมบทของคำราชาศัพท์ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นมาของคำราชาศัพท์ แผนที่ 2 เรื่อง ระดับของการใช้คำราชาศัพท์ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับระดับของราชาศัพท์ แผนที่ 3 เรื่อง คำสุภาพ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับคำสุภาพที่ใช้ในชีวิตประจำวัน แผนที่ 4 เรื่อง การใช้ภาษาในการติดต่อหน่วยงานราชการ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการติดต่อหน่วยงานราชการ แผนที่ 5 เรื่อง การใช้คำราชาศัพท์กับพระสงฆ์ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับคำศัพท์และภาษาที่ใช้กับพระสงฆ์ แผนที่ 6 เรื่อง การใช้คำราชาศัพท์กับพระบรมวงศานุวงศ์ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้คำราชาศัพท์กับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ แผนที่ 7 เรื่อง หลักกฎเกณฑ์ในการใช้คำราชาศัพท์ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับกฎเกณฑ์และข้อยกเว้นในการใช้คำราชาศัพท์ แผนที่ 8 เรื่อง ละครยอดนิยมกับการใช้คำราชาศัพท์ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาคำราชาศัพท์ที่มีการใช้ในบทละคร

ภาพยนตร์ แผนที่ 9 เรื่อง งานประพันธ์กับการใช้คำราชาศัพท์ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาคำราชาศัพท์ในงานประพันธ์ แผนที่ 10 เรื่อง การแสดงพื้นบ้านกับการใช้คำราชาศัพท์ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาคำราชาศัพท์ในการแสดงพื้นบ้าน แผนที่ 11 เรื่อง ตะลุยข้อสอบคำราชาศัพท์ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับเนื้อหาคำราชาศัพท์ที่ใช้ในการสอบ และแผนที่ 12 เรื่อง การแสดงบทบาทสมมติ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้คำราชาศัพท์ในการแสดงละคร จำลองการใช้คำราชาศัพท์ โดยในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้จะประกอบด้วยใบความรู้ ใบกิจกรรม การเก็บคะแนนระหว่างเรียน และใช้แบบทดสอบออนไลน์ (Online) ที่สร้างในแอพพลิเคชันควิซ (Application Quizizz) เก็บคะแนนหลังการเรียนพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ (Online) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 81.44/85.95 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพ (E_1) และ (E_2) ของแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ “คำราชาศัพท์ในชีวิตประจำวัน”	E_1	E_2	**สรุป**
แผนที่ 1 เรื่อง ปฐมบทของคำราชาศัพท์	81.74	86.09	✓
แผนที่ 2 เรื่อง ระดับของการใช้คำราชาศัพท์	80.43	89.13	✓
แผนที่ 3 เรื่อง คำสุภาพ	83.91	86.09	✓
แผนที่ 4 เรื่อง การใช้ภาษาในการติดต่อหน่วยงานราชการ	80.00	83.91	✓
แผนที่ 5 เรื่อง การใช้คำราชาศัพท์กับพระสงฆ์	80.87	83.04	✓
แผนที่ 6 เรื่อง การใช้คำราชาศัพท์กับพระบรมวงศานุวงศ์	75.22	78.26	✗
แผนที่ 7 เรื่อง หลักกฎเกณฑ์ในการใช้คำราชาศัพท์	77.83	79.10	✗
แผนที่ 8 เรื่อง ละครครยอดนิยมกับการใช้คำราชาศัพท์	87.39	91.74	✓
แผนที่ 9 เรื่อง งานประพันธ์กับการใช้คำราชาศัพท์	81.3	85.22	✓
แผนที่ 10 เรื่อง การแสดงพื้นบ้านกับการใช้คำราชาศัพท์	83.04	86.95	✓
แผนที่ 11 เรื่อง ตะลุยข้อสอบคำราชาศัพท์	84.35	86.09	✓
แผนที่ 12 เรื่อง การแสดงบทบาทสมมติ	81.3	95.65	✓
โดยรวม	**81.44**	**85.94**	✓

หมายเหตุ ✓ หมายถึง เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ 80/80

✗ หมายถึง ไม่ไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ 80/80

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 ก่อนการเรียนการสอนเรื่องคำราชาศัพท์ มีคะแนนเฉลี่ย 14.56 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.72 และหลังการสอนมีคะแนนเฉลี่ย 21.87 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.15 หลังสอนมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นถึง 7.31 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.57 จากการทดสอบด้วยสถิติ t-dependent ได้ค่า t เป็น 16.05 แสดงว่าค่าเฉลี่ยหลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้การทดสอบ t – test Dependent Samples ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	Mean	S.D.	ค่าเฉลี่ยของผลต่าง	S.D. ค่าเฉลี่ยผลต่าง	t	df	Sig
ก่อนเรียน	14.56	3.72	7.31	0.57	16.05*	22	.000
หลังเรียน	21.87	3.15					

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$) $t(.05, 22) = 1.717$

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง นวัตวิธีการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนศึกษาองค์ความรู้มาก่อนนอกห้องเรียน ส่วนในห้องเรียนจะเป็นการจัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการจัดประสบการณ์ทางการเรียนที่ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างองค์ความรู้ที่เรียกว่า การเรียนแบบรอบรู้หรือการเรียนให้รู้จริง (Mastery Learning) ซึ่งจะช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ประกอบด้วยกิจกรรม 5 ขั้นตอน คือ ทบทวนบทเรียน ถาม-ตอบข้อสงสัย กิจกรรมการเรียนการสอน อภิปรายสรุปผล และการทำแบบทดสอบหลังเรียน จำนวน 12 แผน 12 ชั่วโมง ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น ใช้เทคโนโลยีช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน โดยใช้ Google Classroom เป็นระบบจัดการรายวิชา และใช้ Google Meet, YouTube, Facebook เป็นช่องทางการเรียนการสอนออนไลน์ และใช้แบบฝึกทักษะออนไลน์ (Online) ใน Applications Quizizz จำนวน 12 เรื่อง ในการทบทวนความรู้ของผู้เรียน หลังจากจบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผนการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงได้นำประโยชน์ของห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) มาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน ฝึกให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ มีทักษะคิดวิเคราะห์ ใช้เทคโนโลยีในการศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้และนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริง

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ (Online) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 81.44/85.95 ทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนระหว่างเรียน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงขึ้น แต่ในแผนที่ 6 เรื่อง การใช้คำราชาศัพท์กับพระบรมวงศานุวงศ์ มีประสิทธิภาพอยู่ที่ 75.22 / 78.26 และแผนที่ 7 เรื่อง กฎเกณฑ์ในการใช้คำราชาศัพท์ มีประสิทธิภาพอยู่ที่ 77.83 / 79.10 ซึ่งไม่เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพที่ตั้งไว้ เนื่องจากเนื้อหาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นเรื่องที่ยาก มีกฎเกณฑ์ข้อยกเว้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากสำหรับผู้เรียน โดยผู้วิจัยได้สอนเสริม และให้ผู้เรียนแต่งเพลงในการจำกฎเกณฑ์การใช้คำราชาศัพท์ เพื่อเพิ่มเติมในส่วนของการเรียนการสอนอีกด้วย เมื่อพิจารณาภาพรวมจะเห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ทั้ง 12 แผนเป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีกระบวนการสร้างและพัฒนาตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องเหมาะสม โดยเริ่มจากการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาการเรียนการสอนภาษาไทย เรื่อง คำราชาศัพท์ หลังจากนั้นได้ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบึงบูรพ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย รวมทั้งศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom)

จนเกิดความรู้ความเข้าใจแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน โดยสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีเนื้อหาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เรียบเรียงเนื้อหาจากเรื่องที่ง่ายไปสู่เรื่องที่ยากขึ้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งนอกห้องเรียนและในห้องเรียน สอดคล้องสอดคล้องกับ Samoo (2017) ได้พัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักศึกษาระดับปริญญา โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านที่พัฒนาขึ้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษาที่เรียนด้วยวิธีปกติ

นอกจากนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ ยังได้เน้นกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ช่วยในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ Panich (2013) ได้พูดถึงห้องเรียนกลับทางไว้ว่า เรียนวิชาที่บ้าน ทำการบ้านที่โรงเรียน หรือรับถ่ายทอดความรู้ที่บ้าน แล้วมาสร้างความรู้ต่อยอดจากวิชาที่รับถ่ายทอดมา ให้เป็นความรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีพลัง เกิดทักษะที่เรียกว่า ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่นักเรียนเท่านั้นที่เรียนรู้กลับทาง ครูก็สอนกลับทางด้วย อีกทั้งการนำขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านของ Sukontorn (2018) มาใช้ในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเสนอรูปแบบการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ การเตรียมการก่อนการจัดการเรียนการสอน และกระบวนการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนได้คะแนนทดสอบหลังเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 จำนวนร้อยละ 53.68 อยู่ในระดับการผ่านเกณฑ์สูง

นอกนั้นสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ยังมีความหลากหลายและน่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อเทคโนโลยีในกระบวนการจัดกิจกรรม เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) กูเกิลคลาสรูม (Google Classroom) ควิซ (Quizizz) กูเกิลมีท (Google Meet) ทำให้ผู้เรียนสนใจและใส่ใจการเรียนทั้งนอกห้องเรียนและในห้องเรียนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaeworrasan (2018) ได้ศึกษาผลการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค CIRC สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค CIRC สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 89.44 / 78.56 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด จากเหตุผลและแนวคิดต่าง ๆ ที่อธิบายข้างต้น ได้ส่งผลให้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ (Online) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำราชาศัพท์ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนเท่ากับ 14.56 และหลังเรียนเท่ากับ 21.87 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เป็นผลมาจากปัจจัยสำคัญ คือ แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นเป็นเครื่องมือที่มี

ประสิทธิภาพ ประกอบกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และเหมาะสมกับเนื้อหาแต่ละเรื่องโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นเรื่องย่อย ๆ ให้เหมาะสมกับเวลาเรียนและความรู้ความสามารถของผู้เรียน การใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ประกอบแบบฝึกทักษะออนไลน์ (Online) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้คำราชาศัพท์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนการสอน และการที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น เพราะมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดไว้อย่างเป็นระเบียบยังเกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และเหมาะสมกับเนื้อหาแต่ละเรื่องโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากเหตุผลและแนวคิดต่าง ๆ ที่อธิบายข้างต้น ได้ส่งผลให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kumma (2013) พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำราชาศัพท์ และทักษะการคิดวิเคราะห์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กิจกรรมโครงงาน ผลการศึกษาค้นคว้า นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กิจกรรมโครงงาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonrom (2012) พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำราชาศัพท์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุป

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องคำราชาศัพท์ ยังเป็นอีกปัญหาสำหรับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทย เนื่องจากครูผู้สอนขาดเทคนิคการจัดการเรียนรู้ ยึดวิธีสอนแบบเดิม ๆ ขาดทักษะการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) มาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนที่มีปัญหาด้านผลการเรียน โดยการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ร่วมกับแบบฝึกทักษะออนไลน์ (Online) เพราะการใช้แบบฝึกทักษะออนไลน์ (Online) ในการจัดการเรียนการสอน มีประโยชน์หลายประการเช่น เหมาะกับการเรียนรู้ตามความสนใจของแต่ละคน มีเอกสารสำหรับการเรียนรู้หลากหลาย เป็นการเรียนรู้สองทาง ง่ายต่อการสำรวจความก้าวหน้า เป็นการเรียนรู้ได้ทุกสถานที่และทุกเวลา ค่าใช้จ่ายในการเรียนของผู้เรียนลดลง สร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนในการเรียนรู้กับบุคคลอื่น และประสิทธิภาพของการเรียนเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรจัดกิจกรรมโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมการคิดอย่างเต็มความสามารถ ส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาเพิ่มเติมและทำแบบฝึกทักษะด้วยตนเอง

1.2 ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในการเรียนให้สนุกสนาน เร้าใจ เพื่อให้ผู้เรียนไม่รู้สึกเบื่อ และเรียนรู้อย่างมีความสุขจะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากยิ่งขึ้น

1.3 ควรจัดลำดับขั้นตอนของกิจกรรมให้เหมาะสม ไม่ควรนานเกินไป หรือเกินเวลาที่กำหนด จะทำให้การฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์นั้นไม่บรรลุผล เสียเวลา และอาจทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย หมดความสนใจ และควรมีการเสริมแรงแต่ละขั้นตอนอย่างเหมาะสม

1.4 ในการทำแบบฝึกทักษะออนไลน์ (Online) บางครั้งไม่จำเป็นให้นักเรียนทำเสร็จภายในเวลาเรียน อาจให้นักเรียนได้ทดสอบนอกเวลาหรือทำเป็นการบ้านก็ได้

1.5 ก่อนการใช้แบบฝึกทักษะออนไลน์ (Online) เรื่องคำราชาศัพท์ในชีวิตประจำวัน ผู้สอนควรจัดสื่ออุปกรณ์ ให้มีความพร้อมสำหรับการใช้งาน

1.6 การรายงานความก้าวหน้า ครูควรตรวจแบบฝึกทักษะออนไลน์ (Online) และการปฏิบัติกิจกรรมโดยรายงานผลให้นักเรียนทราบทันที เพื่อนักเรียนจะได้เกิดกำลังใจและรักษามาตรฐานของตนไว้ให้ดียิ่งขึ้นหรือปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยและพัฒนาแบบฝึกทักษะออนไลน์ เรื่อง คำราชาศัพท์ในชีวิตประจำวัน โดยประยุกต์ใช้เทคนิค วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เช่น การใช้แบบฝึกทักษะออนไลน์ร่วมกับกิจกรรมกลุ่มร่วมมือแบบ STAD วัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนให้กว้างขวางขึ้น ผู้เรียนจึงจะได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย ในแต่ละกิจกรรมการเรียนรู้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางภาษาไทย เช่น บทเรียนสำเร็จรูป ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น เพื่อให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาการเรียนการสอนที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นโดยศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อให้สามารถนำสื่อแต่ละประเภทไปใช้ได้เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพ

References

Banruthai, N. (2012). *The Thai Learning Outcome By Using Zippa Model About The Thai Royal Words in Secondary Level 2.* (Master's Thesis). Mahasarakham University. Maha Sarakham.

Boonrom, S. (2012). *The Development of Project Base-Learning Activity in Thai Language for Secondary 6 Students*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Maha Sarakham.

Kaeworrasan, J. (2018). *The Effects of the Skill Practice Packages Entired Reading Comprehension by Using Cooperative Learning, CIRC Technique for Prathomsuksa 6 Students.* (Master's Thesis). Buriram Rajabhat University. Buriram.

Kumma, I. (2013). *The Development of Learning Achievement in Royal Words and Thinking Analysis Skill for Primary 4 Students by Project Base- Learning Activity.* (Master's Thesis). Mahasarakham University. Maha Sarakham.

Panich, W. (2013). *Teacher for Students, Creates Flipped Classroom.* (2nd ed.). Bangkok: S.R. Printing. Mass Production Co. Ltd.

Parhe, S. (2013). *Flipped Classroom: New Classroom in the 21st Century. Documentation for the meeting of School Administrators under the Phrae Primary Educational Service Area Office 2.* Phrae: the Phrae Primary Educational Service Area Office 2.

Chuikradaung, A. (2014). *Educational Research.* Mahasarakham: Rajabhat Mahasarakham University.

Samoo, K. (2017). *The Development of Flipped Classroom Lesson Plans to Enhance Self-Learning Skills for Undergraduate Students.* (Master's Thesis). Rajabhat Mahasarakham University. Maha Sarakham.

Sukontorn, B. (2018). *Guidelines of Using the Flipped Classroom in Chemistry Instruction for Upper-SecondaryStudents with Low Achievement.* (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม จังหวัดลพบุรี*

Participation of Basic Education Boards and in the Inclusive Pilot-Project Schools' Administration and Schools in Network Special Education in Lop Buri Province

[1]อภิสรรค์ ภาชนะวรรณ และ [2]เสริมทรัพย์ วรปัญญา

[1]Apison Pachanavon and [2]Sermsap Vorapanya

[1]มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น [2]มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

[1]St. John's University, Thailand.

[2]Thepsatri Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's E-mail: ap_pra2009@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำ และโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรี และ 2) พัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำ และโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนแกนนำ และโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรี ปีการศึกษา 2563 รวม 22 คน เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบ สโนว์บอล (Snow Ball) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เข้ามามีส่วนร่วมมี 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีตำแหน่งทางสังคม กลุ่มที่สมัครใจ (จิตอาสา) กลุ่มที่ถูกชักจูงหรือชักชวน และกลุ่มที่เป็นผู้ปกครองนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านนักเรียน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านเครื่องมือ พบว่าการมีส่วนร่วมยังไม่มากนัก ในขณะที่ด้านสภาพแวดล้อม พบว่าส่วนใหญ่มีส่วนร่วม และ 2) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม จังหวัดลพบุรี มี 2 แนวทางได้แก่ แนวทางที่หนึ่ง หน่วยงานต้นสังกัดต้องลดภาระงานของครูและผู้บริหารลง และ แนวทางที่สอง หน่วยงานต้นสังกัดต้องเร่งงบประมาณเพื่อพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง ให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรวม ให้มากขึ้น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน; โรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวม

*Received July 8, 2021; Revised December 21, 2021; Accepted December 30, 2021

Abstract

These objectives of this research article were 1) to examine the administrative participation of Basic Education Boards in inclusive pilot-project schools and schools in Special Education Network in Lop Buri Province; and 2) to develop guidelines for the administrative participation of Basic Education Boards in inclusive pilot-project schools and schools in Special Education Network in Lop Buri Province. Is qualitative research. In this research, key informants, selected by snowball sampling, comprised 22 chairs of Basic Education Boards, and committee members of inclusive pilot-project schools and schools in Special Education Network in Lop Buri Province, during the academic year 2020. The research instrument for data collection included questions used for in-depth interviews. Content analysis was used to summarize the essence of the in-depth interviews.

The research results were as follows: 1) There were 4 groups of participatory Basic Education Boards namely: a group with certain social status in society, a persuaded group, and a group of parents of students with special needs. All these groups participated less in the following aspects: the students' aspect, the teaching and learning aspect, and the aspect involving instruments. However, they participated greatly in the environmental aspect. 2) There were 2 guidelines for the administrative participation of Basic Education Boards in inclusive pilot-project schools and schools in Special Education Network as follows: The 1st guideline: the respective affiliating department should reduce administrators and teachers' workload. The 2nd guideline: the respective affiliating department needs to allocate budget for the development of Basic Education Boards, parents and individuals involved.

Keywords: participation; Basic Education Board; inclusive pilot-project schools' administration

บทนำ

การศึกษาขั้นพื้นฐานนับว่าเป็นหัวใจสำคัญของระบบการศึกษาของชาติ ถ้าการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพ ย่อมจะส่งผลต่อคุณภาพของประชากรทั้งชาติเช่นกัน (The National Education Act of B.E 2542 and Amendments in B.E 2545 (2nd Edition) and Amendments in B.E 2553 (3rd Edition), 2010) ในมาตรา 10 ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษาให้สังคมมีส่วนร่วมโดยมีการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีส่วนร่วมในการจัด

การศึกษา ให้สามารถบริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษาและมีส่วนรับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ให้รัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรดังกล่าวโดยการสนับสนุนและใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตามความเหมาะสมถึง อย่างไรก็ตาม Sanwisad (2012) กล่าวว่า แม้ว่าจะมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทางการศึกษาอย่างชัดเจนต่อเนื่อง แต่จากการประเมินผลของพัฒนาการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ภาคส่วนต่างๆ ยังเข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษาน้อยมาก ภาครัฐยังคงรับภาระเป็นส่วนใหญ่ โดยรายจ่ายด้านการศึกษามาจากภาครัฐ ขณะที่ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในสัดส่วนน้อยมากในส่วนของบทบาทการเข้ามามีส่วนร่วม ยังเป็นการร่วมจัดและสนับสนุนการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ แต่การเข้ามาร่วมกำหนดนโยบาย ตัดสินใจ กำกับ ติดตามและตรวจสอบยังมีน้อย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องเร่งรัด ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่งเสริมให้สถานศึกษาในเขตพื้นที่ให้ปฏิบัติตามนโยบาย โดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการการบริหาร

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดลพบุรี มีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 228 โรงเรียน โรงเรียน มีนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ จำนวนทั้งสิ้น 169 โรงเรียน มีนโยบายให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุน โรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวมตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กำหนดให้ 1 อำเภอมีโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวม 1 โรงเรียน เนื่องจากจังหวัดลพบุรี มี 11 อำเภอดังนั้น จึงมีโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวม จำนวน 11 โรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ลพบุรี เขต 1 จำนวน 4 โรงเรียน เขต 2 จำนวน 7 โรงเรียน ส่วนใหญ่โรงเรียนเหล่านี้ ตั้งอยู่ในชนบทที่ขาดแคลน ได้รับการจัดสรรเงินงบประมาณในการสนับสนุนการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษน้อย (The Office of Evaluation Regional 4th, 2005) แต่มีการจัดการศึกษา ตามแนวคิดของโครงสร้างซีท SEAT (Chollatanon, 2003) ซึ่งเป็นนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Office of the Basic Education Commission, 2005) มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านนักเรียน (S: Students) หมายถึง นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และนักเรียนทั่วไปที่อยู่ในโรงเรียนเรียนรวม 2) ด้านสภาพแวดล้อม (E: Environment) หมายถึง สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) และบุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อม ทั้งภายในและนอกโรงเรียน เช่น ผู้บริหาร ครูการศึกษาพิเศษ ครูทั่วไป นักการภารโรง พ่อแม่ ผู้ปกครอง นักกายภาพบำบัด นักแก้ไขการพูดและภาษา แพทย์เฉพาะทาง นักสังคมสงเคราะห์ 3)กิจกรรมการเรียนการสอน (A: Activities) หมายถึง การบริหารจัดการหลักสูตรซึ่งรวมถึงการใช้ การปรับ และการพัฒนาหลักสูตรสำหรับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นบุคคล กระบวนการเรียนการสอน การตรวจสอบ การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) การจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) การดำเนินการสอน เทคนิคการสอน การวัดประเมินผลและการรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน การประกันคุณภาพ การรับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเข้าเรียน การจัดตารางเรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน และ 4) ด้านเครื่องมือ (T: Tools) ได้แก่ นโยบาย งบประมาณ

สิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยเด็กในการสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงสถานที่ สื่อ บริการความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ โดยผู้วิจัยใช้การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management: SBM) ที่ชุมชนมีบทบาทหลัก (Community Control SBM) เป็นกระบวนการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยให้คณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชนมีสัดส่วนในการมีส่วนร่วมมากที่สุด ตัวแทนผู้ปกครองและชุมชนเป็นประธาน คณะกรรมการ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นกรรมการและเลขานุการ (Boonprasert, 2003) การจัดการบริหารจัดการดังกล่าว ทำให้พบปัญหาการจัดการเรียนรวมที่ต้องจัดให้บริการกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษตามพระราชบัญญัติการศึกษาพิเศษ ขาดคุณภาพ และขาดความเหมาะสม แต่ถึงอย่างไรก็ตาม โรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวมเหล่านั้นยังโชคดีที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชน ในหมู่บ้าน มีผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครองนักเรียน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศิษย์เก่าของสถานศึกษา พระภิกษุสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และองค์กรศาสนาอื่น เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือในด้านงบประมาณอยู่บ้าง แต่ยังขาดการเข้ามามีส่วนร่ามในด้านการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ Sanwisad (2012) ที่สรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนเป็นเรื่องของการบริจาคเงินและวัสดุสิ่งของมีมากกว่าการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษาและยังสอดคล้องกบนักการศึกษา เช่น Kamphaengkaeo (2004); Pakotang (2006); Mangkang (2006); iboonrangsun (2007) ได้กล่าวถึงปัญหาการมีส่วนร่วม ว่าเกิดจากสาเหตุหลายประการซึ่งสามารถสรุปได้สี่ประการดังนี้ ประการแรก ทัศนคติของผู้บริหารและครูที่มองว่าชุมชนมีความรู้น้อย สถานศึกษาจึงไม่เอาใจใส่ที่จะถามความเห็น ดังนั้นสถานศึกษาจึงเป็นผู้กำหนดสิ่งที่จะทำและวิธีดำเนินการเอง ประการที่สอง ลักษณะของความเป็นราชการของผู้บริหารและครูทำให้สถานศึกษาแปลกแยกจากชุมชน ครูไม่เอาใจใส่ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และไม่เห็นความสำคัญของการสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน ชุมชนจึงไม่กล้าเข้ามาทำความสนิทสนมคุ้นเคยกับครูผู้บริหารและครูจึงไม่ทราบว่าบุคคลในชุมชนคนใดมีความรู้ ความสามารถ ประการที่สาม สถานศึกษาขาดแนวความคิดที่เหมาะสมในการทำงานร่วมกับชุมชน หวังเพียงที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านทรัพยากรเพียงฝ่ายเดียว โดยสถานศึกษาไม่คิดที่จะทำในสิ่งที่จะเป็นการช่วยพัฒนาชุมชนด้านอื่นที่นอกเหนือไปจากการให้การศึกษาแก่บุตรหลานของประชาชนในชุมชน และประการที่สี่ ผู้บริหารสถานศึกษาทำงานโดยยึดความคิดของตนเองเป็นหลักชุมชนจึงไม่กล้าเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มศักยภาพ ชุมชนจึงมีความรู้สึกว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนฝ่ายเดียว การมส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน จึงเป็นการเข้ามาเกี่ยวข้องและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเท่านั้น การจัดการศึกษาในชุมชนจึงไม่สามารถสนองความต้องการของชุมชนได้แม้ว่าจะมีความพยายามที่จะให้โรงเรียนและชุมชนมสี่วนร่วมกันในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ในทางปฏิบัติยังคงมีปัญหาเพราะชุมชนยังมีแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมกันในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน

จากการศึกษางานวิจัย และแนวคิดในเบื้องต้น ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ สามารถที่จะนำมาใช้ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำ

การจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรี จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา รวมทั้งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกันเพื่อความมีประสิทธิผลของการจัดการศึกษาโดยรวม ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรี

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรี เป็นการวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัย ศึกษาเอกสารงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรี และศึกษาผลการประเมินโรงเรียนแกนนำเพื่อรับการคัดเลือกตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป็นโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบของหน่วยงานต้นสังกัด เป็นโรงเรียนที่ได้รับการยอมรับของชุมชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นอย่างดี ในจังหวัด ลพบุรีจำนวน 11 แห่ง ที่ไม่ใช่โรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรี พบสภาพปัจจุบันการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดลพบุรีมี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านนักเรียน (S: Students)ด้านสภาพแวดล้อม (E: Environment) กิจกรรมการเรียนการสอน (A: Activities) และด้านเครื่องมือ (T: Tools) แล้ว นำผลการศึกษามาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 ผ่านการหาคุณภาพ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน และมีความเห็นว่าเครื่องมือมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และมีความเหมาะสมในการใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากโรงเรียนแกนนำ และโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก จากหน่วยงานต้นสังกัดและแต่งตั้งให้เป็นให้เป็นโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรี จำนวน 126 โรงเรียน โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมาย แบบ สโนว์บอล (Snow Ball) จำนวน 22 โรงเรียน รวม 22 คน

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยตัวเอง โดยวิธีการสังเกตและจดบันทึก (Observation and Field-Note) และขออนุญาตบันทึกเสียงผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุปสาระสำคัญเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรี จากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผู้วิจัยพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เข้ามามีส่วนร่วมมี 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่หนึ่ง เข้ามามีส่วนร่วมโดยมีตำแหน่งทางสังคม ทั้งในอดีต และปัจจุบัน เช่น อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้บริหารบริษัทเอกชน องค์กรเอกชน กลุ่มที่สอง เข้ามามีส่วนร่วมโดยความสมัครใจ(จิตอาสา) กลุ่มที่สาม เข้ามามีส่วนร่วมโดยการถูกชักจูงหรือชักชวน และกลุ่มที่สี่ เป็นผู้ปกครองนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ดังจะพบว่ามีส่วนร่วมใน 4 ด้าน ได้แก่

ด้านนักเรียน (S: Students) พบว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรี มีจำนวนน้อย ผู้ให้การสัมภาษณ์จำนวน 20 คน จาก 22 คน ได้อธิบายตรงกันว่ากรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะเข้าร่วมด้านส่งเสริม สนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนและการวิจัยด้านส่งเสริม สนับสนุนการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและการรับประเมินจากภายนอกด้านส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาด้านส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาร่วมมือกับบุคคลและองค์กรต่างๆ จำนวนน้อย แต่ถ้าเป็นการจัดประชุม เพื่อชี้แจงการเตรียมความพร้อมก่อนเปิดภาคเรียนจะมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมจำนวนมาก

ด้านสภาพแวดล้อม (E: Environment) พบว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของคณะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรี มีจำนวนมาก ผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้ง 22 คน ได้อธิบายตรงกันว่า ในด้านส่งเสริม สนับสนุนการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะเข้าร่วมด้วยความสมัครใจโดยเป็นอาสาสมัคร และชักชวนเพื่อน ๆ เข้าร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนา อาคาร สถานที่ จำนวนมาก เช่น ช่วยแรงงานในการปรับปรุงอาคาร ปรับปรุงห้องเรียน ทางลาด ห้องน้ำสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ช่วยวัสดุอุปกรณ์ บริจาคสิ่งของที่มีในท้องถิ่น เงิน และช่วยอาหาร เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนการสอน (A: Activities) พบว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของคณะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรี มีจำนวนน้อย ผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้ง 22 คน ได้อธิบายตรงกันว่า ส่วนใหญ่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขาดการส่งเสริมสนับสนุน ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนและการวิจัย ด้านการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและการรับประเมินจากภายนอก

ด้านสนับสนุนให้สถานศึกษาร่วมมือกับบุคคลและองค์กรต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ส่งผลให้มีผู้เข้าร่วมจำนวนน้อย อยากให้ ผู้มีบทบาทเกี่ยวข้อง ทาบทาม ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเข้ามาเป็นคณะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเช่น อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน อดีตครูผู้สอน และข้าราชการบำนาญ ที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมภายในและ ภายนอกห้องเรียน เคยมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนที่ที่มีความต้องการพิเศษ ได้รับการพัฒนา ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการเรียนการสอน การตรวจสอบ การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) การจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) การดำเนินการสอน เทคนิคการสอน การวัดประเมินผล และการรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน การจัดตารางเรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน จากการวิเคราะห์พบว่า มีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวม ระดับที่ 1ได้แก่ ระดับร่วมวางแผนตัดสินใจ เท่านั้น

ด้านเครื่องมือ (T: Tools) พบว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของคณะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรี มีจำนวนน้อย ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 22 คน ได้อธิบายตรงกันว่า ด้านส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ส่วนใหญ่เข้าร่วมโดยตำแหน่ง หน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้นำองค์กรเอกชนในท้องถิ่นที่มี ความรู้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เพื่อใช้ในการบริหารจัดการเรียนรวม และมีงบประมาณสนับสนุนส่วนคณะกรรมการที่เป็นประชาชนโดยทั่วไปจะไม่เข้ามามีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรีการจัดการเรียนรวมจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 แนวทางได้แก่

แนวทางการพัฒนาที่ 1 หน่วยงานต้นสังกัดต้องลดภาระงานของครูและผู้บริหารที่เพิ่มขึ้น จากการประเมินในระดับต่างๆ ความเร่งด่วนของระบบราชการ ความเร่งด่วนของงานที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแผนหรืองานที่เข้ามาจากหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ลงเพื่อจะได้นำเวลามาเพิ่มในการดูแลการจัดการเรียนรวมให้มากขึ้น

แนวทางการพัฒนาที่ 2 หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาต้องเร่งจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พัฒนาผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง เรื่องการจัดการเรียนรวม และต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ความเป็นกันเอง ความเป็นพี่เป็นน้อง กับผู้เกี่ยวข้องดังกล่าว เนื่องจากผู้วิจัยพบว่า ผู้ปกครองยังเกรงใจครู และไม่กล้าแสดงออกทางการศึกษา ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาในเรื่องเวลาว่างไม่ตรงกัน การเดินทางก็เป็นอุปสรรค สำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน และ ความรู้สึกหรือทัศนคติของผู้ปกครองบางส่วนที่มองว่าเป็นเรื่องเฉพาะของทางราชการที่ไม่สามารถเข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือมีส่วนร่วมได้ เนื่องจากมีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอ อีกทั้งยังคิดว่าการศึกษาเป็นงานของ ผู้บริหาร ของครู ถ้าเข้ามาแทรกแซงมากจะไม่เหมาะสม ผู้ปกครองบางคนคิดว่าการสอนเป็นหน้าที่ของครูไม่ใช่หน้าที่ของ

ผู้ปกครอง หรือบางครั้งผู้ปกครองบางคน มีเจตคติไม่ดีต่อผู้บริหาร และครูบางคน จึงทำให้ขาดความร่วมมือในกิจกรรมของโรงเรียนไปด้วย

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่ายการจัดการเรียนรวม ในจังหวัดลพบุรีการจัดการเรียนรวม จังหวัดลพบุรี

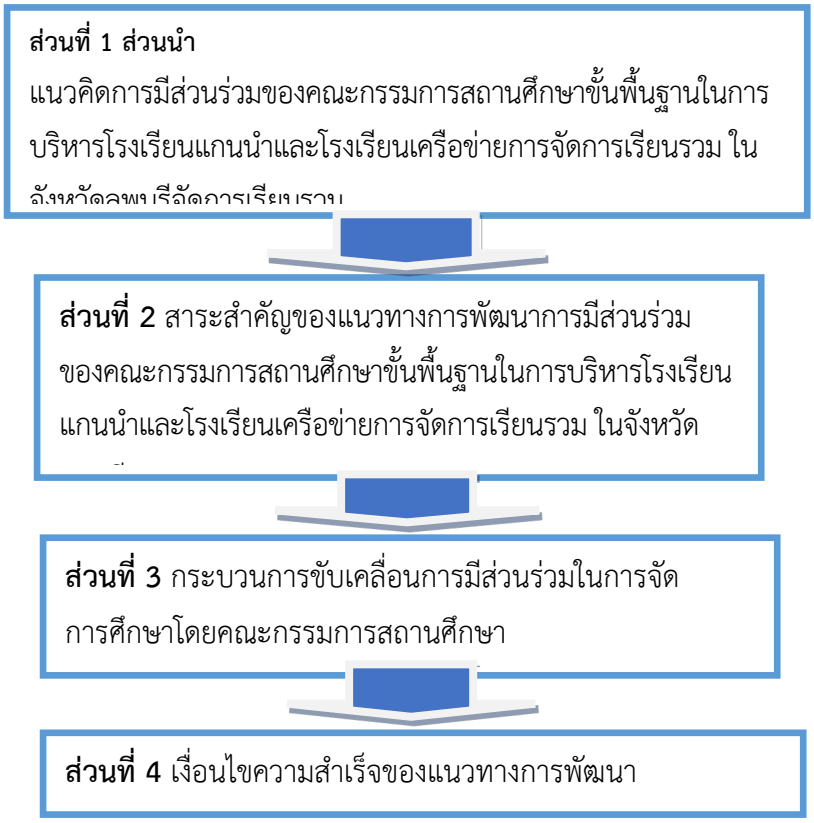

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวม จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ส่วนนำ แนวคิดการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวมส่วนที่ 2 สาระสำคัญของแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวมส่วนที่ 3 กระบวนการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยให้คณะกรรมการสถานศึกษาและส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จของการพัฒนา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ด้านนักเรียน (S: Students) การเข้ามามีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวม มีจำนวนน้อย จากการให้การสัมภาษณ์ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 20 คนจาก 22 คน ได้อธิบายตรงกันว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะเข้าร่วมด้วยความสมัครใจหรืออาสาสมัคร หรือการชักชวน ทั้งนี้เพราะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไม่เคยได้รับการพัฒนา ขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการเรียนรวม คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่จะคิดเพียงว่า เป็นเวรกรรมที่สร้างมาตั้งแต่ชาติก่อน พ่อแม่พี่น้องตระกูลนี้ เป็นแบบนี้ทั้งหมด ประกอบกับ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังขาดความชัดเจนในเรื่องบทบาทหน้าที่ของตนเอง ส่วนมากมักจะได้รับการทาบทามให้เข้ามาทำหน้าที่เพราะเห็นว่ามีคนให้ความเคารพนับถือ จึงทำให้ผู้ที่มาปฏิบัติหน้าเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขาดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ และยังไม่ค่อยมีความรู้และความเข้าใจทางด้านทักษะในการปฏิบัติงานร่วมกัน ซึ่งส่วนมากยังคิดว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา เพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Faknud (2016) ที่ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดส านักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ได้สรุปไว้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังขาดความชัดเจนในเรื่องบทบาทหน้าที่ของตนเอง ส่วนมากมักจะได้รับการร้องขอจากสถานศึกษามากกว่าการที่มีการคัดเลือกหรือได้รับการคัดสรรจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริง จึงทำให้ผู้ที่มาปฏิบัติหน้าเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขาดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ และยังไม่ค่อยมีความรู้และความเข้าใจทางด้านทักษะในการปฏิบัติงานร่วมกัน ซึ่งส่วนมากยังคิดว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา เพียงอย่างเดียว จึงไม่ค่อยให้ความสนใจและในส่วนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเพียงที่ปรึกษาหรือผู้ปฏิบัติตามการร้องขอจากสถานศึกษา และส่วนมากผู้ที่จะมาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดและเข้าใจว่าการที่เป็นคณะกรรมการสถานศึกษา มีภาระงานมาก ไม่มีค่าตอบแทน จึงไม่ค่อยให้ความร่วมมือ และไม่มาเข้าร่วมประชุม จึงทำให้การประชุมขาดความพร้อมเพรียงและการแก้ไขปัญหาจึงไม่ค่อยได้แนวทางที่ดี (The National Education Act of B.E 2542 and Amendments in B.E 2545 (2nd Edition) and Amendments in B.E 2553 (3rd Edition), 2010) และยังสอดคล้องกับ Vorapanya and Pachanavon (2019) ที่ทำวิจัย เรื่องนโยบายสู่การปฏิบัติงานในโรงเรียนเรียนรวม จังหวัดลพบุรี พบว่า คนในชุมชนส่วนหนึ่งคิดว่าที่ลูกหลานเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษเป็นเพราะเวรกรรมที่พ่อแม่สร้างไว้แต่ชาติปางก่อน จึงทำให้มีบุตรหลานเป็นเช่นนี้

ด้านสภาพแวดล้อม (E: Environment) พบว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของคณะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวม มีจำนวนมาก จากการให้การสัมภาษณ์ทั้ง 22 คน ได้อธิบายตรงกันว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะเข้าร่วมด้วยความสมัครใจหรืออาสาสมัคร หรือการชักชวน ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนา อาคาร สถานที่ เช่น ช่วยแรงงานในการปรับปรุงอาคาร ปรับปรุงห้องเรียน ช่วยวัสดุอุปกรณ์ บริจาคสิ่งของที่มีในท้องถิ่น เงิน และช่วยอาหาร ทั้งนี้เพราะว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ จะประกอบอาชีพค้าขาย ทำไร่ทำสวน และรับจ้าง

ทั่วไปมีรายได้น้อย พอมี พอใช้ แต่ไม่พอที่จะบริจาค ส่วนใหญ่ที่เข้ามามีส่วนร่วมก็จะช่วย โรงเรียนเป็น วัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่น และพวกอาหารที่หาได้ในท้องถิ่น และแรงงานเป็นส่วนใหญ่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Vorapanya and Pachanavon (2019); Chatrag (2015) ได้อธิบายไว้ว่า ทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน ส่วนมากมีรายได้น้อย จึงช่วยเหลือโรงเรียนได้เพียงแรงงานในการพัฒนาโรงเรียนเท่านั้น

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (A: Activities) พบว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของคณะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวม จะมีจำนวนน้อยมาก สอดคล้องกับผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้ง 22 คน ได้อธิบายตรงกันว่า หน่วยงานต้นสังกัดมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทางการศึกษาอย่างชัดเจน ต่อเนื่องซึ่ง แต่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนใหญ่จะขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ส่งผลให้มีผู้เข้าร่วมจำนวนน้อย จากการประเมินผลของพัฒนาการศึกษาที่ผ่านมา Pakotang (2006) พบว่า ทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา น้อยมาก และ ผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้ง 15 คน ยังมีความเห็นพิมเติมว่า อยากให้ประธานกรรมการ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือ ผู้มีบทบาทเกี่ยวข้อง ทาบทาม ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจให้เข้ามาเป็นคณะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน Wiboonrangsun (2007) เช่น อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน อดีตครูผู้สอน และข้าราชการบำนาญ ที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมภายในและ ภายนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนกลุ่มดังกล่าวจะได้มีโอกาสได้รับการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ เช่น การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) การจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) การดำเนินการสอน เทคนิคการสอน การวัดประเมินผล และการรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน ได้เต็มตามศักยภาพ

ด้านเครื่องมือ (T: Tools) พบว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของคณะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวมมีจำนวนน้อย จากการให้สัมภาษณ์ทั้ง 22 คน ได้อธิบายตรงกันว่ามีผู้เข้าร่วมจะมีจำนวนน้อย เพราะส่วนใหญ่จะเข้าร่วมโดยตำแหน่ง หน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้นำองกรณ์เอกชนในท้องถิ่นที่มี ความรู้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เพื่อใช้ในการบริหารจัดการเรียนรวม และมีงบประมาณสนับสนุนส่วนคณะกรรมการที่เป็นประชาชนโดยทั่วไปจะไม่เข้ามามีส่วนร่วม สอดคล้องกับ Kamphaengkaeo (2004) กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาทำงานโดยยึดความคิดของตนเองเป็นหลัก ชุมชนจึงไม่กล้าเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มศักยภาพ ชุมชนจึงมีความรู้สึกว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนฝ่ายเดียว การมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีต่อโรงเรียน จึงเป็นการเข้ามาเกี่ยวข้องและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเท่านั้น การจัดการศึกษาในชุมชนจึงไม่สามารถสนองความต้องการของชุมชนได้แม้ว่าจะมีความพยายามที่จะให้โรงเรียน และชุมชนมีส่วนร่วมกันในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ในทางปฏิบัติยังคงมีปัญหาเพราะชุมชนยังมีแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางที่ 1 หน่วยงานต้นสังกัดต้องลดภาระงานผู้บริหารและของครูที่เพิ่มขึ้น จากการประเมินในระดับต่างๆ ลง จากการให้การสัมภาษณ์ทั้ง 22 คน ได้พูดตรงกันว่า ..... “ผู้บริหารและครูบ่นให้ฟังทุกครั้งที่มาประชุมว่า มีภาระงานมากมาย มีโครงการมาก ต้องเตรียมประเมน ไหน

ต้องสอน ต้องไปประชุม ไปอบรม ต้องหอบงานไปทำที่บ้าน” .....ผู้วิจัยยังพบว่ามีโครงการจำนวนมากจริง ๆ เช่นโครงการโรงเรียนประชารัฐ โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) โครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย โครงการสามัคคีสัมพันธ์สานฝันห้องเรียนกีฬาโครงการการติดตามผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 'ข้อมูลและสารสนเทศ พร้อมใช้' โครงการห้องเรียนกีฬา โครงการเด็กไทยพูดอังกฤษได้ (English for All) โครงการห้องเรียนอาชีพ หน่วยงานต้นสังกัดต้องลดความเร่งด่วนของงานที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแผน หรืองานที่สั่งการจากหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลง เพื่อจะได้นำเวลามาเพิ่มในการดูแลการจัดการเรียนรวมให้มาขึ้น สอดคล้องกับ Sanwisad (2012) สรุปได้ว่า อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ภาระงานของครู และผู้บริหารที่มากเกินไป เช่น การประเมินในระดับต่าง ๆ การคัดเลือกเป็นโรงเรียนดีประจำตำบล ทำให้ต้องใช้งบประมาณเพิ่มขึ้น และความเร่งด่วนของระบบราชการเกิดจากความจำเป็นเร่งด่วนของงาน ที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแผนหรืองานที่เข้ามาจากหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

และแนวทางที่ 2 หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาต้องเร่งจัดหางบประมาณ และหาบุคลากรเพื่อให้การพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พัฒนาผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง เรื่องการจัดการเรียนรวม ดังนั้น หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา ต้องมีนโยบายที่เอื้อต่อการขอความร่วมมือจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งทางด้าน งบประมาณ และบุคลากร เช่น การศึกษาพิเศษ โรงพยาบาล อบต. ประกอบกับโรงเรียนต้องจัดหาเงินนอกงบประมาณมาใช้ในการพัฒนาสอดคล้องกับ Sanwisad (2012) ที่กล่าวว่า งบประมาณและบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังไม่เพียงพอเนื่องจากได้รับจัดสรรงบประมาณเป็นรายหัวเท่านั้น โรงเรียนต้องจัดหาเงินนอกงบประมาณเพิ่มเติมสอดคล้องกับ Samonsin (2015) สรุปไว้ว่ามีปัญหาสำคัญของการใช้งบประมาณร่วมกันที่คล้ายคลึงคือ ปัญหาข้อจำกัดของงบประมาณของแต่ละหน่วยงาน และเป้าหมาย วัตถุประสงค์และระเบียบกฎหมายในการใช้งบประมาณที่ยังไม่เอื้อต่อการใช้งบประมาณ

สรุป

การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวม จังหวัดลพบุรีประกอบด้วยแนวคิดหลัก คือโครงสร้างซีท SEAT มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ 1) ด้านนักเรียน (S: Students) 2) ด้านสภาพแวดล้อม (E: Environment) 3)กิจกรรมการเรียนการสอน (A: Activities) และ 4) ด้านเครื่องมือ (T: Tools) โดยใช้การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management: SBM) ที่ชุมชนมีบทบาทหลัก (Community Control SBM) เป็นกระบวนการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยให้คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชนมีสัดส่วนในการมีส่วนร่วมมากที่สุด ตัวแทนผู้ปกครองและชุมชนเป็นประธาน และคณะกรรมการ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นกรรมการและเลขานุการมีแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวม จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย 4 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นแนวคิดการมีส่วนร่วมของ

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวม ส่วนที่ 2 สาระสำคัญของแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวม ส่วนที่ 3 กระบวนการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยให้คณะกรรมการสถานศึกษาและส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวมมีน้อย ควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการเรียนรวม เพื่อจะได้นำไปใช้ในการพัฒนาต่อไป ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ควรมีแนวทางในการสรรหาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนรวม ไม่ควรสรรหาโดยการทาบทาม ขอร้องให้เข้ามาช่วยปฏิบัติงาน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีกระบวนการสรรหาที่ชัดเจน และควรจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาวิจัยเรื่องแรงจูงใจให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา

2.2 หน่วยงานต้นสังกัดสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชน ชุมชน กับโรงเรียน

2.3 ผู้บริหารควร ศึกษางานวิจัย การสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน

References

Boonprasert, U. (2003). *School Based Management for School Administration.* Bangkok: Book Centre and Academic Papers of the Faculty of Education, Chulalongkorn University.

Chollatanon, B. (2003). *The manual of Inclusive Education by SEAT Project*. Bangkok: Paetai Printing.

Chatrag, N. (2015). The Development of Education Management in Cooperation of Basic Education Commission under Chaiyaphum Education service Area office 2. *SSRU Graduate Studies Journal, 2*(2), 119-131

Faknud, S. (2016) . Guidelines for Participation of Basic Education Boards in the Administration of the Schools under the Office of Nakhon Sawan Primary Educational Service Area 2. *The 1st Rajabhat Nakhon Sawan Research Conference 2016.* Nakhon Sawan: Rajabhat Nakhon Sawan University.

Kamphaengkaeo, K. (2004). *A Study of Parental Participation In Education Management in Schools: A Case Study of Assumption School, Primary Department*. (Doctoral Dissertation). Srinakharinwirot University. Bangkok.

Kamonsin, (2015). Developing Guidelines for Educational Resource Sharing among Schools under The Office of Roi – et Educational Service Area 1. *Journal of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus*, 4(1), 325-338.

Mangkang, P. (2006). *The Training Curriculum Development on Community's Participatory Building Strategies for Administrators in School Project Initiated by Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn*. (Doctoral Dissertation). Srinakharinwirot University. Bangkok.

Office of the Basic Education Commission (2005). *The manual of the Committee of Education*. Bankok: Mat-piont.

Pakotang, J. (2006). *Community Participation Model in Basic Educational Management of Outstanding Schools: kanthararom.school, Si Sa Ket Province*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chon Buri.

Sanwisad, P. (2012) . Community Participation in Basic Educational Management in The Primary Schools: A Grounded Theory Approach. *SWU Educational Administration Journal,* 9(1), 69-82.

The National Education Act of B.E 2542 and Amendments in B.E 2545 (2nd Edition) and Amendments in B.E 2553 (3rd Edition). (2010). *Government Gazette*. Retrieved July 6, 2020, from http://www.atg.go.th/law-03.html.

Vorapanya, S., & Pachanavon, A. (2019). *The Policy into Practices for Inclusive Schools in LopBuri Province. (Research Report). Lop Buri: Tepsatri Rajbhat University Research Institute.*

Wiboonrangsun, S. (2007). *Developing Community Participation in Basic Educational Management Using the Participatory Evaluation Model*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.

ความมั่นคงทางไซเบอร์และผลประโยชน์แห่งชาติ: กรณีศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกา, รัสเซีย, จีน และ เกาหลีเหนือ*

Cyber Security and National Interest: Case Studies of U.S.A., Russia, China and North Korea

[1]อลงกรณ์ ศิลปดอนบม

[1]Alongkorn Sillapadonbom

[1]มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1]Mahasarakham University, Thailand

[1]Corresponding Author's E-mail: alongkorn.liberty@gmail.com

บทคัดย่อ

ความมั่นคงทางไซเบอร์ กลายมาเป็นประเด็นสำคัญต่อการดำรงอยู่ของรัฐต่างๆ เนื่องด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่นำพาการพัฒนาเทคโนโลยีกระจายสู่นานาประเทศ ทำให้เกิดการเข้าถึงของข้อมูลต่างๆ และการนำไซเบอร์เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการและดำเนินนโยบายต่างๆของประเทศ เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ บทความวิชาการชิ้นนี้ เป็นการนำกรณีศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา รัสเซีย จีน และเกาหลีเหนือ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความมั่นคงทางไซเบอร์ ผลประโยชน์แห่งชาติ และการทำสงครามไซเบอร์ วิเคราะห์ผ่านแนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติและทฤษฎีสัจนิยมแบบดั้งเดิม ผลการวิเคราะห์ทำให้เห็นถึงบริบทของประเทศที่แตกต่างกันในการนำไซเบอร์มาใช้ในการดำเนินกิจการภายในประเทศและการทำสงครามด้วยไซเบอร์ โดยการกระทำทั้งหมดนั้น เป็นการกระทำเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ ดังนั้น แต่ละประเทศจึงต้องรักษาความมั่นคงทางไซเบอร์เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติด้วยวิธีการที่แตกต่างกันออกไป

คำสำคัญ: สงครามไซเบอร์; ผลประโยชน์แห่งชาติ; ความมั่นคงทางไซเบอร์

Abstract

Cyber security has significantly become important for some countries. Globalization had been spreading innovation technology through global included cyber. Data accessibility and cyber operations get involved in every activities and policy-making process creates national interest for every country. This article illustrates case studies from the U.S.A, Russia, China, and North Korea about their cyber security, national interest, and cyber warfare and analyzes through the concept of national interest and traditional realism. The result shows

*Received December 15, 2021; Revised December 22, 2021; Accepted December 29, 2021

that contextually defined, dependent on various activities that some countries operate cyber to their demands for anything whether it is for domestically or cyber warfare. All cyber actions are being utilized to create national interest. Then each country must secure its cyber security to ensure by using different strategies.

Keywords: Cyber warfare; National interest; Cyber security

บทนำ

นิยามของคำว่า “cyber” นั้นมีความซับซ้อนกว่าที่คนในยุคปัจจุบันเข้าใจ เดิมทีต้นกำเนิดมาจากคำว่า “Cyberspace” ในนวนิยายวิทยาศาสตร์ของ Gibson ใน ค.ศ. 1984 ที่ให้นิยามว่า “Cyberspace” ว่า “เป็นการแสดงถึงสิ่งแวดล้อมที่สมมุติขึ้นมา” ต้นกำเนิดของคำว่า cyber มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณคำว่า “kybereo” ที่มีความหมายว่า การช่วยเหลือ, การควบคุมทาง, การแนะนำ, การควบคุม, การบริหาร (Lehto, 2013) และจากการที่ Gibson ได้นำคำศัพท์นี้มาใช้ในคำว่า Cyberspace ซึ่งได้ให้ความหมายของ cyberspace ในนวนิยายวิทยาศาสตร์ของเขาว่า “เป็นการแสดงภาพของข้อมูลจากคอมพิวเตอร์ทุกเครื่องในการใช้งานของมนุษย์” หลังจากนั้นทำให้การใช้คำที่เกี่ยวกับ Cyber ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาในฐานะของการแสดงออกถึงนามธรรมหรือสิ่งแวดล้อมต่างๆที่เกิดขึ้นในโลกของอินเตอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์ ในปัจจุบันคำว่า “ไซเบอร์” ได้กลายเป็นคำที่นิยมและคุ้นชินสำหรับสังคม ณ ปัจจุบัน การติดต่อสื่อสาร เทคโนโลยี การเก็บข้อมูล การเงิน เศรษฐกิจและสังคมต้องพึ่งพาไซเบอร์ การเชื่อมต่อของไซเบอร์ ได้สร้างสิ่งที่เรียกว่า “พื้นที่ของไซเบอร์” หรือ Cyberspace ที่เป็นพื้นที่สำหรับการเชื่อมต่อต่างๆ ที่ของเทคโนโลยีไซเบอร์ พัฒนาการของเทคโนโลยีสร้างความแปลกใหม่ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในการพึ่งพาไซเบอร์ในการใช้ชีวิตประจำวันในด้านต่างๆ แต่อีกด้านหนึ่งของไซเบอร์นั้น สามารถเป็นภัยร้ายแรงสำหรับการใช้ชีวิตประจำวันได้ด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการเกิดจาก Digital Hacking หรือ การแฮ็กข้อมูลเพื่อนำข้อมูลไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตน Digital Stalking หรือ การเฝ้าดูการเคลื่อนไหวของผู้ใช้งาน Viruses หรือ การทำลายข้อมูลทางไซเบอร์ด้วยไวรัสทางไซเบอร์ และ Encryption หรือ การทำให้ข้อมูลที่มีอยู่หายไปและสามารถดูได้เพียงผู้ส่งสารและผู้รับสาร (Mitra, 2010) การถูกโจมตีทางไซเบอร์หรือที่เรียกว่าสงครามไซเบอร์นั้น สามารถสร้างความเสียหายต่อประเทศได้ภายในระยะเวลาไม่กี่ชั่วโมง เช่น การทำลายสถาบันทางการเงิน การระงับการเข้าถึงการเงิน รวมไปถึงการแฮ็กเอาข้อมูลมาเพื่อใช้ในทางการทหารโดยใช้ไซเบอร์ ล้วนแต่ส่งผลต่อความมั่นคงของภาครัฐและอธิปไตยของประเทศ ดังนั้นแต่ละประเทศจึงใช้ความสามารถของไซเบอร์ในการสร้างผลประโยชน์ให้กับรัฐของตน หรือใช้เพื่อป้องกันการถูกโจมตีทางไซเบอร์ระหว่างประเทศที่ไม่คาดคิดในอนาคต

บทความวิชาการชิ้นนี้อาศัยวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research Method) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การใช้ไซเบอร์เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติของแต่ละประเทศ และจุดประสงค์ที่แตกต่างกันในการใช้ไซเบอร์ของแต่ละประเทศ และการทำสงครามไซเบอร์ โดยศึกษาจากเอกสารวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางไซเบอร์ การทำสงครามไซเบอร์ และผลประโยชน์แห่งชาติของแต่ละประเทศ และนำมาวิเคราะห์

เปรียบเทียบถึงพฤติกรรมการใช้ไซเบอร์ของแต่ละประเทศ โดยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐแต่ละรัฐ ที่มีการแลกเปลี่ยนเชิงนโยบายต่างประเทศ รวมถึงการตัดสินใจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือหรือความขัดแย้ง โดยคำนึงถึง “ผลประโยชน์แห่งชาติ” ในการเป็นเหตุผลเพื่อสนับสนุนอุดมการณ์ของตนในการกระทำสิ่งต่างๆ รวมถึงการก่อสงครามด้วยเช่นกัน อาทิเช่น การที่สหรัฐอเมริกาประกาศทำสงครามการค้ากับจีนเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ หรือการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์เพราะอาวุธนิวเคลียร์เป็นผลประโยชน์แห่งชาติของเกาหลีเหนือ (Putthiwanich, 2021)

ผลประโยชน์แห่งชาติมีนิยามที่แตกต่างกัน อาทิเช่น Morgenthau (1952) ได้ให้ความหมายว่า “ผลประโยชน์แห่งชาติ คือ ความอยู่รอด ซึ่งหมายถึงการปกป้องหรือรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางกายภาพ การเมือง และวัฒนธรรมให้รอดพ้นจากการรุกรานโดยชาติอื่นๆ” (Morgenthau, 1952 as cited in Putthiwanich, 2021) ในขณะเดียวกัน Dyke (1962) ให้นิยามว่า “ผลประโยชน์แห่งชาติ คือสิ่งที่รัฐต้องปกป้องหรือบรรลุเมื่อเปรียบเทียบกับผลประโยชน์อื่นๆ ซึ่งหมายถึงความปรารถนาในส่วนของการไม่ขึ้นต่อใคร” (Dyke, 1962 as cited in Putthiwanich, 2021) ผลประโยชน์แห่งชาติ สามารถแบ่งตามประเภทต่างๆตามการพิจารณาถึงปัจจัยที่ใช้มองผลประโยชน์แห่งชาติ ดังนี้ 1) พิจารณาจากระดับความสำคัญของผลประโยชน์แห่งชาติ สามารถจำแนกเป็น ผลประโยชน์ปฐมภูมิ หมายถึง ผลประโยชน์ที่ไม่สามารถใช้ในการต่อรองได้ เป็นผลประโยชน์ที่จะเกิดความเสียหายต่อรัฐและอธิปไตยโดยตรง และ ผลประโยชน์ทุติยภูมิ หมายถึง ผลประโยชน์ที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของรัฐ แต่ไม่สำคัญเท่าผลประโยชน์ปฐมภูมิ ซึ่งสามารถต่อรองด้วยการเจรจาได้ เช่น ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ การช่วยเหลือระหว่างประเทศ การรักษาข้อตกลงระหว่างประเทศ เป็นต้น 2) พิจารณาจากระยะหวังผล สามารถแบ่งได้เป็นผลประโยชน์ระยะยาว หมายถึง ผลประโยชน์ที่เปลี่ยนแปลงได้ยากและมีความสำคัญในการใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ และระยะสั้น หมายถึง ผลประโยชน์ที่ไม่ถาวร และเป็นเพียงบางโอกาส มีความผันแปรในการเปลี่ยนแปลงสูง 3) พิจารณาความเฉพาะเจาะจงของผลประโยชน์แห่งชาติ สามารถแบ่งได้เป็น ผลประโยชน์ทั่วไป หมายถึง ผลประโยชน์ที่มีความกว้างขวางและครอบคลุม ซึ่งส่วนมากเป็นเรื่องทั่วไปของประชาคมระหว่างประเทศ เช่น ประชาธิปไตย หลักสิทธิมนุษยชน และการค้าเสรี และ ผลประโยชน์เฉพาะด้าน คือ ผลประโยชน์ที่มีความชัดเจนในข้อตกลงต่างๆที่เกิดขึ้น รวมถึงมีการกำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจน 4) พิจารณาจากการได้มาของผลประโยชน์นั้นๆ แบ่งได้เป็น ผลประโยชน์จากการได้มาโดยเปรียบเทียบ (Relative Gains) หมายถึง การได้ผลประโยชน์จากการสูญเสียของอีกฝ่าย หรือแบบ “Zero-sum Game” ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ เช่น การครอบครองอาวุธ ที่ต่างฝ่ายต่างแข่งกันครอบครองอาวุธเพื่ออำนาจในการต่อรอง หรือ ความมั่นคงแห่งชาติของประเทศตน และ ผลประโยชน์จากการได้มาโดยสัมบูรณ์ (Absolute Gains) หมายถึง การได้รับผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการคำนึงถึงฝ่ายตรงข้ามว่าจะได้ผลประโยชน์มากหรือน้อยเพียงใดเป็นการตั้งเป้าหมายเพียงเพื่อได้ผลประโยชน์บางอย่างเท่านั้น (Putthiwanich, 2021)

บทความนี้นำแนวคิดผลประโยชน์จากการได้มาโดยเปรียบเทียบ มาใช้ในการอธิบายความมั่นคงทางไซเบอร์และผลประโยชน์แห่งชาติของแต่ละประเทศ รวมไปถึงการทำสงครามระหว่างรัฐเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติของตน ซึ่งโยงไปถึง ทฤษฎีสัจนิยมแบบดั้งเดิม (Classical Realism) เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับ

การดำรงอยู่ของ “อำนาจ” (Power) ของรัฐ ที่เป็นเครื่องมือในการอยู่รอดและความมั่นคงของรัฐ และในขณะเดียวกัน อำนาจ ก็ถูกใช้ในการเมืองระหว่างประเทศในรูปแบบของ “การต่อสู้ช่วงชิงอำนาจ” (Struggle for Power) ด้วยเช่นกัน โดยจุดเชื่อมโยงของผลประโยชน์แห่งชาติ และอำนาจนั้น สามารถอธิบายได้ 3 รูปแบบคือ นโยบายขยายอำนาจ (Imperialism) เป็นการได้มาของอำนาจโดยการขยายดินแดน, การกำจัดภัยคุกคามต่อชาติ และการเข้าครอบงำผู้อื่น นโยบายรักษาสถานะอำนาจ (Status Quo Ante Bellum) เป็นการรักษาสถานะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อหลีกเลี่ยงสงคราม และนโยบายเพื่อเกียรติยศ (Policy for Prestige) คือการให้ความสำคัญต่อความต้องการหรือความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลของตน (Putthiwanich, 2021) สำหรับบทความนี้ผู้เขียนจะใช้ทฤษฎีดังกล่าวมาวิเคราะห์ประเทศสหรัฐอเมริกา จีน รัสเซีย และเกาหลีเหนือ ตามลำดับ

ประเทศสหรัฐอเมริกา

ภายหลังการโจมตีของกลุ่มก่อการร้าย Al Qaeda ในเหตุการณ์ 911 รัฐบาลของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประกาศถึงการให้ความสำคัญต่อการปกป้อง Cyberspace ว่าเป็นเรื่องสำคัญสำหรับความมั่นคงของประเทศ และเป็นสิ่งที่ท้าทายประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลเพื่อรองรับและป้องกันภัยคุกคามต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นภายในอนาคต และยังได้มีการออกเอกสารทางการสำคัญต่าง ๆ ในการระบุว่าการปกป้อง Cyberspace คือสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วนเป็นอันดับต้นๆ รวมถึงการบริหารในยุครัฐบาลของ Barrack Obama ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2010 ในเอกสารยุทธศาสตร์แผนความมั่นคงระดับชาติ (National Security Strategy, (NSS)) ที่มีการระบุถึงการให้ความสำคัญต่อกการปกป้อง Cyberspace เป็นครั้งแรก (Peritz, and Sechrist, 2010) จากการกล่าวมาข้างต้น Peritz, and Sechrist (2010) ไม่เห็นด้วยสำหรับการที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประกาศว่าการปกป้อง Cyberspace จะกลายเป็นคำสั่งที่สำคัญอันดับต้นๆของภัยความมั่นคงระดับชาติ และภัยที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างพื้นฐานของระบบดิจิทัลในประเทศนั้น คือ Cybercrime, Cyberespionage และ Cyberterrorism สิ่งที่ถูกประเมินว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อภัยความมั่นคงระดับประเทศ คือ Cyberwar ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศ และเป็นส่วนหนึ่งของการทำสงครามด้วยเช่นกัน

ในปี ค.ศ. 2000 คณะกรรมาธิการด้านผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐอเมริกาจากทั้งสองพรรคการเมืองได้มีการให้ความสำคัญเกี่ยวกับ “ผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญอย่างยิ่ง” ที่ต้องมีการปกป้องอย่างรัดกุมและเข้มงวดเพื่อความอยู่รอดของประชาชนชาวอเมริกันและการเป็นอยู่อย่างอิสระและอำนาจอธิปไตยของรัฐ โดยในการบริหารของรัฐบาล Bush และ Obama ได้มีการสรุปเนื้อหาเอกสารเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ความมั่นคงของประเทศได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) การสยบรัฐคู่อริ การชนะความขัดแย้ง และการปกป้องประชากร 2) การกีดกันรัฐคู่อริในการคิดค้นและใช้งานอาวุธทำลายล้างที่มีประสิทธิภาพสูง และ 3) การเตรียมพร้อมและวางแผนสำหรับภัยคุกคามในรูปแบบต่างๆอย่างทันท่วงทีต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน (Peritz, and Sechrist, 2010) ความมั่นคงทางไซเบอร์ของสหรัฐอเมริกา เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐอเมริกาประกอบด้วยความมั่นคงทางการเงิน พลังงาน ระบบคมนาคม ความมั่นคงทางการทหาร และ ระบบ

สารสนเทศ อาศัยระบบการจัดการข้อมูลทางไซเบอร์ ดังนั้น ความมั่นคงในการวางโครงสร้างรากฐานระบบการจัดการข้อมูลจึงเป็นสิ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญ รวมถึงการที่ทำให้หน่วยข่าวกรองและกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ มีความเห็นตรงกันในเรื่องการปกป้องความมั่นคงทางไซเบอร์นั้น เพราะ Cyberspace ถือเป็นเรื่องสำคัญต่อการทำงานในระบบราชการต่างๆ ยกตัวอย่าง เอกสารรายงานด้านความมั่นคงของหน่วยงานกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ได้ระบุเอาไว้ในเอกสารว่า “ความล้มเหลวของหน่วยงานกระทรวงกลาโหมในการปกป้อง Cyberspace จะทำให้เกิดความเสี่ยงต่อความสามารถในการปฏิบัติการภารกิจต่างๆทั้งใน ปัจจุบัน และอนาคต” (Peritz, and Sechrist, 2010) ดังเช่นตัวอย่างจากการถูกแฮ็กเข้าระบบเพื่อดาวน์โหลดเทคโนโลยีการออกแบบเครื่องบินแบบใหม่ล่าสุดของประเทศสหรัฐอเมริกาในปี 2009 (Mount, 2009)

ประเทศสหรัฐอเมริกา นำอาวุธทางไซเบอร์มาประยุกต์ใช้ในยุทธศาสตร์ทางการทหารและการใช้ความสามารถทางไซเบอร์ในการโจมตีค่าเงิน โดยภายหลังจากที่ ISIS ได้ก่อการร้าย และมีการฆ่านักข่าวชาวอเมริกัน ประธานาธิบดี Barrack Obama ได้เริ่มทำสงครามกับกลุ่มก่อการร้าย โดยเป้าหมายสำคัญคือการตั้งเป้าไปที่สถาบันการเงินของรัฐอิสลาม พุ่งทำลายค่าเงินด้วยการโจมตีทางอากาศ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ สงครามในการทำลายค่าเงินนั้น ปรากฏเห็นอย่างเด่นชัดมากขึ้น และถูกพูดถึงอย่างมากในการลดทอนกำลังของฝ่ายศัตรูด้วยการใช้สงครามทำลายเงินตรา การทำลายประสิทธิภาพในการเข้าถึงเงินตราโดยการใช้ความสามารถทางไซเบอร์ เพื่อโจมตีการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของกลุ่มก่อการร้าย ส่งผลให้กลุ่มก่อการร้ายไม่สามารถเข้าถึงการจัดซื้ออาวุธจากตลาดค้าอาวุธนานาชาติต่างๆ รวมถึงการใช้ระบบไซเบอร์ในการตัดการเข้าถึงเงินของกลุ่มก่อการร้ายที่มีการพยายามปกปิดโดยนำเงินตราต่างๆแปรรูปไว้ในรูปแบบค่าเงินดิจิทัล หรือ บิทคอยน์ และมีการใช้ Dark Web เพื่อเพิ่มค่าเงินของบิทคอยน์อีกด้วย และการลดค่าเงินของรัฐอิสลาม เป็นการกระทำที่สหรัฐอเมริกาพยายามโจมตีศัตรูจากตัวอย่างที่ได้กล่าวไปนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ใช้ความมั่นคงทางไซเบอร์และความสามารถทางไซเบอร์ ในการทำสงครามค่าเงิน โดยได้สร้างยุทธศาตร์ใหม่ในการโจมตีนั่นคือการโจมตีค่าเงินในช่วงสภาวะสงครามจากการใช้ไซเบอร์ และจากตัวอย่างที่กล่าวไปนั้น การพุ่งเป้าหมายไปยังสถาบันการเงิน กลายเป็นแผนการหนึ่งในการดำเนินการทางทหาร การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ได้ทำให้เกิดการสร้างสงครามค่าเงินขึ้นมา และความซับซ้อนของอำนาจทางไซเบอร์ กลายเป็นปัจจัยสำคัญของแต่ละประเทศในการสร้างอำนาจทางการเมือง และการให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติของค่าเงิน สถาบันการเงิน และอัตราการแลกเปลี่ยนค่าเงิน ที่จะเป็นเป้าหมายในอนาคตหากเกิดสภาวะสงครามเกิดขึ้น ทำให้สหรัฐอเมริกาได้สร้างผลประโยชน์ระหว่างประเทศจากการทำสงครามทางไซเบอร์ขึ้นมาจากการทำสงครามค่าเงิน (Crespo, 2018)

ประเทศรัสเซีย

ประเทศรัสเซียมีความสามารถทางไซเบอร์ ไม่ว่าจะเป็นการโจมตีประเทศยูเครนและจอร์เจีย หรือการแฮ็กและแอบสอดส่องขั้นตอนการทำงานของประเทศสหรัฐอเมริกา และการแทรกแซงการเลือกตั้งในทวีปยุโรป พัฒนาการทางไซเบอร์ของประเทศรัสเซียได้มีการพยายามปิดและป้องกันข้อมูลทางดิจิทัลของประเทศตนเอง โดยใช้กฎหมายและขั้นตอนต่างๆ ในความพยายามควบคุมโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัล รวมถึงเนื้อหา

ต่างๆ ที่สามารถทำให้ระบบไซเบอร์ของประเทศรัสเซีย เป็นอิสระจากการสอดส่องหรือตรวจสอบจากทั่วโลก ในมุมมองของประเทศรัสเซียที่มีต่อ Cyberspace นั้น คือการเผชิญหน้าของข้อมูล (Information confrontation) ที่สามารถทำให้เกิดผลประโยชน์ได้ไม่ว่าจะเป็นในทางโครงสร้างพื้นฐานแบบกายภาพ และองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการบิดเบือนข้อมูลจนำให้เกิดความเสียหายต่อรัฐได้ เพราะการเผชิญหน้าของข้อมูลต่างๆ จะเป็นการนำข้อมูลไปสู่ความคิดของประชาชนและมุมมองต่อเหตุการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภายในประเทศหรือนานาชาติ โดยประเทศรัสเซียได้ให้คุณค่าของคำว่า “Information Confrontation” มากกว่า “ Cyberspace” โดยการจำกัดขอบเขตของคำว่า Cyberspace ให้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของ Information Confrontation ซึ่งนิยามที่กระทรวงความมั่นคงของประเทศรัสเซีย ได้ให้คำนิยามว่า การเผชิญหน้าของข้อมูล Information Confrontation นั้น คือการโจมตีโครงสร้างชุดข้อมูลที่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติและอุดมคติของชาติ และในขณะเดียวกัน ก็เป็นการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติและอุดมคติของชาติด้วยเช่นกัน (Hakala, and Melnychuk, 2021)

ผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศรัสเซีย คือ 1) เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการใช้อาวุธนิวเคลียร์หรืออาวุธต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพทำลายล้างสูงต่อประเทศรัสเซียและป้องกันการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์และระบบเคลื่อนย้ายนิวเคลียร์ในเขตประเทศพื้นที่หลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต 2) เพื่อสร้างความมั่นคงความสามารถในการยับยั้งนิวเคลียร์ของประเทศรัสเซีย 3) เพื่อเป็นการรักษาอำนาจอธิปไตยของรัสเซียและการคงไว้ซึ่งการเป็นประเทศมหาอำนาจ เพื่อป้องกันการก่อการร้ายที่มีภัยต่อประเทศรัสเซีย 4) เพื่อรักษาอิทธิพลของประเทศรัสเซียในเขตประเทศพื้นที่หลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต 5) การสร้างหลักประกันในการสร้างผลกำไรจากการส่งออกพลังงานและการสร้างความมั่นใจว่าจะไม่มีรัฐอื่นๆ ส่งผลกระทบต่อการส่งออกพลังงานของประเทศรัสเซีย 6) การรักษาความมั่นคงและปลอดภัยของระบบการเมืองรัสเซีย และ 7) การป้องกันและสนับสนุนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับกลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจการเมืองที่เป็นพันธมิตรกับชนชั้นนำของประเทศรัสเซีย (Allison, and Blackwill, 2011)

สำหรับรัฐบาลของประเทศรัสเซียนั้น การนิยามคำที่เกี่ยวข้องกับคำว่า Cyber เป็นการปกป้องข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้และวัฒนธรรมของชาติและการทำให้การไหลเวียนของข้อมูลเป็นไปอย่างราบรื่นในการทำงาน โดยใน ค.ศ. 1992 ประเทศรัสเซียได้มีการก่อตั้งสภาความมั่นคงของประเทศรัสเซีย และต่อมาได้มีการก่อตั้งองค์กรที่รับผิดชอบเกี่ยวกับความมั่นคงทางไซเบอร์ ได้แก่ The Security Council, The Federal Security Service (FSB), The Federal Guard Service, The Federal Technical and Export Control Service และ The Ministry of Information Technologies and Communications ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจนในแต่ละภาคส่วน โดย กระทรวงการต่างประเทศ รับผิดชอบในส่วนของอาชญากรรมทางไซเบอร์ (Cyber Crime) กระทรวงกลาโหม รับผิดชอบในส่วนของสงครามไซเบอร์ (Cyber Warfare) และ FSB ทำหน้าที่รับผิดชอบในส่วนของการก่อการร้ายทางไซเบอร์ (Cyber Terrorism) รวมถึงความมั่นคงทางไซเบอร์ภายในประเทศ โดยรัฐบาลให้ความสำคัญหลักๆ 3 ประเด็นคือ 1) อาชญากร 2) ผู้ก่อการร้าย และ 3) ภัยคุกคามทางการทหารและการเมือง จาก Cyberspace (Gady, and Austin, 2010)

สงครามไซเบอร์ของรัสเซีย มีจุดเริ่มต้นจากสงครามรุสโซ่จอร์เจีย ค.ศ. 2008 เริ่มต้นขึ้นหลังสงครามเย็น โดยรัสเซียได้เริ่มกลับมามีอำนาจและถูกเปรียบเทียบว่าเป็นประเทศมหาอำนาจเทียบเท่ากับสหรัฐอเมริกา รัฐบาลรัสเซียมีความเกรงกลัวว่ารัฐต่างๆ โดยรอบที่เป็นอดีตสหภาพโซเวียตจะมีความพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงจนอาจเป็นภัยต่อรัสเซีย ทางรัสเซียจึงได้ดำเนินการใช้กองกำลังทั้งที่เป็นแบบทางการทหารและไม่เป็นทางการทหาร เช่น การนำความสามารถในการใช้ไซเบอร์ ในแผนการกู้คืนเขตแดนหรือเขตพื้นที่ที่เคยเป็นของรัสเซียในสมัยจักรวรรดิ จุดเริ่มต้นของสงคราม รุสโซ่ จอร์เจียน คือ การที่จอร์เจียยิงปืนใหญ่ ในการต่อกรกับเมือง ซคินวาลี ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศเซาท์ออสซีเชีย หนึ่งในเขตที่มีข้อพิพาทกับประเทศจอร์เจีย โดยประเทศ อับคาเซีย และ เซาท์ออสซีเชีย นั้น ได้รับการสนับสนุนทางทหารจากรัสเซีย เหตุผลในการที่รัสเซียเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในความขัดแย้งนั้น เพราะความกังวลของปูตินที่มีต่อประธานาธิบดีของจอร์เจียที่ได้เปิดรับนโยบายของชาวตะวันตกที่มีความสนใจในการเข้าร่วมกับ NATO และ EU การขยายอิทธิพลของ NATO เข้าสู่ประเทศจอร์เจียนั้น อาจเป็นความพยายามในการรุกล้ำเข้าหาประเทศรัสเซีย (Crespo, 2018) ต่อมาหลังจากที่การยิงปืนใหญ่ของจอร์เจียในเมือง ซคินวาลี ของประเทศเซาท์ออสซีเชีย รัสเซียเริ่มรุกรานจอร์เจีย รัสเซียได้ทำการใช้ความสามารถทางไซเบอร์ในการตัดสัญญาณเว็บไซต์ต่างๆของรัฐบาลจอร์เจียและสถาบันการเงิน เช่น ธนาคารแห่งชาติ รวมถึงการแฮ็กข้อมูลทางด้านมีเดีย การเงิน ข้อมูลคณะรัฐมนตรี ตำรวจ กองกำลังทางทหาร และระบบอินเทอร์เน็ตทั้งประเทศ แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการใช้ไซเบอร์ในการทำสงครามและโจมตีสถาบันทางการเงินในสนามรบ (Crespo, 2018) อีกหนึ่งตัวอย่างคือ สงครามยูเครนตั้งแต่ ค.ศ. 2014 เป็นต้นมา เกิดจากการที่รัสเซียมีความกลัวในการถูกคุกคามจากฝั่งยุโรปตะวันตกเข้าสู่ยุโรปตะวันออก และด้วยความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ของยูเครนและรัสเซีย โดยปูตินเชื่อว่ายูเครนคือส่วนหนึ่งของประเทศรัสเซีย ดังนั้น เมื่อการตัดสินใจของยูเครนในการสนใจเข้าร่วมกับฝั่งตะวันตกจึงส่งผลกระทบโดยตรงต่ออำนาจในภูมิภาคและอัตลักษณ์ของประเทศรัสเซีย และ ปูตินต้องการผนวกยูเครนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัสเซีย รัสเซียได้ใช้ความขัดแย้งดังกล่าวในการเป็นสนามทดลองการใช้ปฏิบัติการสงครามไซเบอร์ โดยมีการโจมตีโดยใช้สงครามไซเบอร์ในยูเครนเป็นระยะเวลากว่า 3 ปี เป็นการโจมตีสื่อมีเดีย สถาบันการเงิน ระบบคมนาคมขนส่ง กองกำลังทหาร การเมือง และพลังงาน รวมถึงการลดทอนอำนาจอธิปไตยของยูเครนและความชอบธรรมในเขตแดนของประเทศยูเครน นอกจากการโจมตีทางไซเบอร์แล้ว ยังมีการโจมตีค่าเงินโดยใช้ไซเบอร์ด้วยเช่นกัน (Crespo, 2018)

ประเทศจีน

ความกว้างใหญ่ของประเทศจีน และจำนวนประชากรที่มากถึง 1,446,463,533 คน (Worldometers, 2021) ซึ่งเป็นจำนวนประชากรที่มากที่สุดในโลก ได้นำมาสู่ปัญหาด้วยเช่นกัน โดยภายหลังจากการที่เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นสิ่งที่ถูกใช้ในชีวิตประจำวันอย่างกว้างขวางนั้น ความมั่นคงและความปลอดภัยทางไซเบอร์จึงกลายมาเป็นปัญหาต่อมาของประเทศจีน โดยใน ค.ศ. 2011 มีประชากรชาวจีนถูกแฮ็กคอมพิวเตอร์จำนวน 8,531 ล้านเครื่องต่อวัน และจากผลสำรวจชิ้นหนึ่งแสดงให้เห็นว่า ร้อยละ 60 จากจำนวนประชากร 2,500 คน เคยถูกขโมยข้อมูลส่วนบุคคลจากการโจรกรรมทางไซเบอร์ (Yuxiao, 2011) การดำเนิน

นโยบายในการพัฒนาประเทศของจีนนั้น ในช่วงรัฐบาลหูจิ่นเทา ได้มีการประกาศกลยุทธ์ “การพัฒนาแบบวิทยาศาสตร์” โดยมีเนื้อหาในการตั้งเป้าหมายให้ประเทศจีนก้าวข้ามผ่านสถานะการเป็นประเทศพัฒนาแล้วในระดับกลางสู่ระดับอื่นภายใน ค.ศ. 2050 โดยตั้งเป้าไปยังการส่งเสริมและป้องกัน “ผลประโยชน์แกนกลาง” ซึ่งหมายถึงอำนาจอธิปไตยของประเทศ ความมั่นคง ความสงบสุขของเขตแดน และการพัฒนาภายในประเทศให้เป็นไปอย่างราบรื่น รวมถึงการรักษาความมั่นคงทางสังคม อัตราการเติบโตของเศรษฐกิจ และความสามารถทางการทูตและการทหารในการปกป้องการแพร่ขยายของโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของผลประโยชน์แห่งชาติ การพัฒนาและกระแสของ Cyberspace ได้กลายมาเป็นประเด็นหลักในแผนการพัฒนาแบบวิทยาศาสตร์ของประเทศจีน โดยมีการกล่าวถึงการทำให้เกิดระบบการควบคุมแบบอัตโนมัติผ่านการวางโปรแกรม (Automation) และความต้องการทางข้อมูลในการใช้ประโยชน์กับเศรษฐกิจ การเมือง ความมั่นคงของระบบสาธารณะ และทางการทหาร (Cooper III, 2011) ในด้านความมั่นคงทางข้อมูลไซเบอร์ของจีน ประเทศจีนให้ความสำคัญอย่างมากในการรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้โดยเจริญรอยตามการใช้ยุทธศาสตร์ของจีน เช่น การใช้วิธีคิดแบบพิชัยสงครามซุนจื่อ ดังนั้นแล้ว การรวบรวมข้อมูลให้มากที่สุด จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับความคิดทางการทหารของประเทศจีน การศึกษาความมั่นคงทางไซเบอร์ของจีนสามารถสืบค้นจากเอกสารทางการทหารที่อธิบายถึง “ความพยายามของกองกำลังทหารของจีนในการพัฒนายุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ Cyberspace ในเอกสาร แนวปฏิบัติยุทธศาสตร์ทางการทหาร (The Military Strategic Guidelines)” ระบุว่าประเทศจีนให้ความสำคัญอย่างมากในการศึกษาความขัดแย้งในรูปแบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูงสำหรับใช้ในความขัดแย้งในประเทศ และมีการประกาศในเอกสารถึงความสามารถของประเทศจีนที่เกี่ยวข้องกับความเชี่ยวชาญในการทำสงครามในรูปแบบเครือข่ายไซเบอร์ ไม่ว่าจะเป็นทางการทหาร หรือ การปกครองประชาชนภายในรัฐและเอกสารทางการ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งทางการทหารด้วยความมั่นคงทางข้อมูลในอนาคต ที่เป็นความคิดเห็นของประธานาธิบดี สีจิ้นผิง และ คณะกรรมการทหารส่วนกลาง (Raud, 2016)

ใน ค.ศ. 2015 กระทรวงกลาโหมได้ออกเอกสาร ยุทธศาสตร์ทางการทหารของประเทศจีน ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการให้ความสำคัญอย่างมากในการศึกษาการทำสงครามด้วยความสามารถทางข้อมูล และประเทศจีนได้ประกาศถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของกองกำลังไซเบอร์และการส่งเสริมประสิทธิภาพของการศึกษา Cyberspace การปกป้องทางไซเบอร์ รวมถึงการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการทำงานในโลกไซเบอร์ระดับนานาชาติอีกด้วย และประเด็นสำคัญคือ การตั้งเป้าหมายในการสร้างกองกำลังทางข้อมูลที่มีประสิทธิภาพสูงในการชนะสงครามทางไซเบอร์และสงครามทางข้อมูลที่สามารถเกิดขึ้นในอนาคต ความทะเยอทยานในการพัฒนาความสามารถทางไซเบอร์ของประเทศจีนนั้น สามารถตีความได้ถึงความต้องการในการทำลายระบบการทำงานของรัฐคู่อริในช่วงสงครามเพื่อนำพามาซึ่งชัยชนะที่รวดเร็ว เอกสารต่างๆที่กล่าวมาทำให้เห็นถึงการที่ประเทศจีนต้องการใช้สงครามไซเบอร์เป็นส่วนหนึ่งทางยุทธศาสตร์ทางการทหาร การสร้างสนามรบไซเบอร์โดยที่กระทรวงกลาโหมของจีนจะต้องเป็นผู้ชนะอย่างมีประสิทธิภาพ และการเตรียมพร้อมทั้งระยะสั้นและระยะยาวในการโจรกรรมทางไซเบอร์ต่อรัฐคู่อริและภาคเอกชน ไม่ว่าจะเป็นการรวบรวมข้อมูลสำคัญต่างๆ

รวมถึงกลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาลภายในประเทศ เช่น กลุ่มเห็นต่างทางการเมือง และกลุ่มนักกิจกรรมรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยเพื่อเป็นการรักษาเสถียรภาพในการควบคุมทางการเมืองภายในระบบคอมมิวนิสต์(Raud, 2016)

ในปี ค.ศ. 2009 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับรู้ถึงการถูกแฮ็กเครือข่ายพลังงานไฟฟ้า ทำให้เครือข่ายต่างๆสามารถถูกปิดการทำงานเมื่อไรก็ตามที่แฮ็กเกอร์ต้องการจะปิด จากการติดตามต้นทางของการแฮ็กครั้งนี้ปรากฏว่าเป็นการแฮ็กจากประเทศจีน แสดงให้เห็นถึงความไม่มีประสิทธิภาพในการปกป้องระบบเครือข่ายพลังงานไฟฟ้าของประเทศสหรัฐอเมริกา ณ ขณะนั้น และ เหตุการณ์ที่ฐานทัพอากาศยานของสหรัฐอเมริกาถูกรุกรานโดยการตัดการทำงานของเครือข่ายทั้งหมดและการหยุดการทำงานของการปล่อยเครื่องบิน ซึ่งเกิดจากการโจมตีโดยไวรัสจำนวนมากโดยมีต้นทางจากประเทศจีน ในปี ค.ศ. 2009 ได้มีการแฮ็กข้อมูลจำนวนมากเกี่ยวกับเครื่องบินขับไล่โจมตีร่วมของสหรัฐอเมริกา (The Joint Strike Fighter) และการแฮ็กครั้งนี้เป็นการแฮ็กเพื่อคัดลอกข้อมูลต่างๆ โดยกระทรวงกลาโหมได้เปิดเผยว่าต้นทางการแฮ็กมาจากประเทศจีน, เหตุการณ์ที่กระทรวงกลาโหม สหรัฐฯได้มีสถานการณ์ที่กระทบต่อความมั่นคงทางคอมพิวเตอร์ จึงมีการยับยั้งการใช้แท่งเสียบหน่วยความจำ หรือ USB และประเทศจีนเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ที่สุดในโลก สหรัฐฯเกรงว่าการใช้ USB นี้จะเป็นการถูกแฮ็กเพื่อส่งข้อมูลกลับไปยังต้นทางของประเทศที่ผลิต ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความกลัวและความตึงเครียดจากการทำสงครามไซเบอร์และการแฮ็ก การแฮ็กเข้าสู่คอมพิวเตอร์ของนายกรัฐมนตรี อังเกลา แมร์เคิล ของประเทศเยอรมนี โดยเป็นการแฮ็กเพื่อเข้าโจรกรรมข้อมูลที่เป็นความลับของอุตสากรรมจำนวนมาก รวมถึงความสามารถของการแฮ็กที่อาจส่งผลต่อการก่อวินาศกรรมต่อระบบโครงสร้างพื้นฐานทั้งหมด อาทิเช่น ระบบพลังงานของประเทศเยอรมนี และตัวอย่างสุดท้ายที่น่าสนใจ ใน ค.ศ. 2009 การที่แฮ็กเกอร์จำนวนมหาศาล ทำการแฮ็กเข้าสู่บัญชีลูกค้าของบริษัท Google ซึ่งถูกใช้งานโดยบริษัทเอกชนต่างๆ การบริหารจัดการของสหรัฐ รวมถึง ผู้ผลิตสินค้าต่างๆให้กับกระทรวงกลาโหมสหรัฐ หรือแม้กระทั่งการทำงานของสมาชิกในสภาคองเกรส โดยมีรายงานว่าการแฮ็กครั้งนี้มาจากสถาบันการศึกษาของประเทศจีนทั้งหมดสองสถาบัน คือ สถาบันอาชีวะชานเชียงในจี่หนาน และ มหาวิทยาลัยเซี่ยงไฮ้เจียวทง ในขณะเดียวกัน รายงานเอกสารลับของสำนักงานสอบสวนกลาง หรือ FBI ข้อมูลได้รั่วไหลที่ระบุถึงการที่ประเทศจีนกำลังพัฒนา “กองทัพไซเบอร์” ประกอบด้วย หน่วยสอดแนมทางไซเบอร์จำนวน 30,000 นาย และอีก 15,000 นายจากการจ้างจากภาคเอกชน ในรายงานระบุว่า ภารกิจหลักของหน่วยงานนี้ คือการขโมยข้อมูลทางการทหารของประเทศสหรัฐฯและความลับทางเทคโนโลยี (Hjortdal, 2011)

ประเทศเกาหลีเหนือ

ประเทศเกาหลีเหนือ เป็นหนึ่งในประเทศที่มีตัวตนบนโลกอินเทอร์เน็ตน้อยที่สุด เป็นประเทศที่มีระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสำหรับใช้งานภายในประเทศโดยเฉพาะชื่อว่า กวางมยอง หรือ Kwangmyon ที่ใช้สำหรับการใช้งานอีเมล์ เว็บไซต์ และการเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตภายในประเทศ รัฐบาลเกาหลีเหนือได้ทุ่มงบประมาณในการพัฒนาระบบการทำงานด้วยไซเบอร์ ทำให้ประเทศเกาหลีเหนือมีขีดความสามารถสูงในการใช้ไซเบอร์โจมตีเป้าหมายต่างๆ โดยมีนักวิเคราะห์กล่าวว่า ประเทศเกาหลีเหนือกำลังพัฒนาความสามารถทางไซเบอร์ในการโจมตีที่ทำลายล้างได้แบบวงกว้างโดยเป็นการโจมตีเข้าสู่ระบบ

โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญจนสามารถนำไปสู่สงครามไซเบอร์ได้ในอนาคต (Avery et al. 2017) ปัญหานิวเคลียร์ที่เกิดจากการไม่ยอมปลดอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งการครอบครองและการผลิตนิวเคลียร์ของประเทศเกาหลีเหนือ ถือเป็นผลประโยชน์แห่งชาติของเกาหลีเหนือ (Powcharoen, 2021) ในแง่ของการใช้ไซเบอร์ในทางการทหารเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ สามารถบ่งบอกได้ถึงความพยายามในการเข้าถึงข้อมูลของรัฐคู่อริต่างๆ ในการใช้ประโยชน์จากการแฮ็กเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ รวมถึงการใช้อาวุธทางไซเบอร์เพื่อจู่โจมสถาบันทางการเงินเพื่อผลประโยชน์ทางการเงิน หรือแม้กระทั่งการจู่โจมทางไซเบอร์เพื่อตอบโต้ข้อมูลต่างๆ ที่ไม่เหมาะสมอันจะก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อประเทศ การใช้ระบบปฏิบัติการทางไซเบอร์ของประเทศเกาหลีเหนือนั้นเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพแก่ระบอบครอบครัวของผู้นำคิมจองอึน ในการคุกคามระบบทางการทหาร เศรษฐกิจ และอำนาจทางการเมืองของรัฐคู่อริต่างๆด้วยเช่นกัน (Ha, and Maxwell, 2018)

ประเทศเกาหลีเหนือให้ความสำคัญไปยังการพัฒนานิวเคลียร์ อาวุธเคมี และ อาวุธชีวภาพที่มีประสิทธิภาพในการทำลายล้างโดยกว้าง ความสามารถทางไซเบอร์ได้กลายมาเป็นยุทธศาสตร์ทางการทหารที่สำคัญของประเทศเกาหลีเหนือ โดยนาย คิม จอง อึน ได้กล่าวว่า “สงครามทางไซเบอร์ พร้อมด้วยอาวุธนิวเคลียร์และมิซไซล์ คือดาบประกาศิต (All-Purpose Sword) ที่ยืนยันในความสามารถของกองกำลังของเกาหลีเหนือในการโจมตีอย่างไม่อ่อนข้อ” หน่วยสืบราชการลับของเกาหลีเหนือมีชื่อเรียกว่า The Reconnaissance General Bureau หรือ RGB เป็นหน่วยสืบราชการลับที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมทางไซเบอร์ต่างๆ ก่อตั้งระหว่าง ค.ศ. 2009 ถึง 2010 เป็นช่วงกลางระหว่างการปรับโครงสร้างองค์ความรู้ของประเทศและความมั่นคงภายในของประเทศเกาหลีเหนือ หน่วย RGB เป็นหน่วยงานที่รายงานข่าวกรองอิสระจากกองทัพและมอบอำนาจในการตัดสินใจให้กับคณะกรรมการกิจการประเทศโดยตรง ซึ่งนำโดย คิม จอง อึน หน่วยงาน RGB ทำหน้าที่คอยตรวจสอบกิจการทางการทหารที่เกี่ยวข้องกับไซเบอร์ภายในประเทศ รวมถึงการป้องกันการก่อการร้ายต่อประเทศเกาเหลีเหนือ หน่วย RGB มีโครงสร้างการทำงานที่มีหน่วยย่อยต่างๆ โดยหนึ่งในหน่วยงานใต้การบังคับบัญชาของหน่วย RGB คือหน่วย Bureau 121 ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของหน่วย RGB ในหน้าที่ทางไซเบอร์ กล่าวคือ หน่วย Bureau 121 คือเครื่องมือทางไซเบอร์ในการดำเนินการกิจกรรมทางไซเบอร์ อาทิเช่น การโจมตีเครือข่ายคอมพิวเตอร์ การแฮ็กเพื่อคัดลอกองค์ความรู้ของรัฐที่ต้องการข้อมูล และ การลอบวางไวรัสในระบบคอมพิวเตอร์ของรัฐคู่อริ และหน่วย Unit 180 คือหน่วยงานไซเบอร์อีกหน่วยหนึ่งของประเทศเกาหลีเหนือ ที่มีหน้าที่โจมตีสถาบันทางการเงินของประเทศต่างๆ ซึ่งจากการกล่าวของคิม ฮุง กวาง ผู้ลี้ภัยจากเกาหลีเหนือ ได้กล่าวว่า การทำงานของหน่วย Unit 180 คือการขโมยเงินจากธนาคารจากต่างประเทศ (Ha, and Maxwell, 2018)

ในปี ค.ศ. 2010 ประเทศเกาหลีใต้รายงานว่า ถูกโจมตีทางไซเบอร์จากประเทศเกาหลีเหนือเป็นจำนวน 6,000 ครั้ง และสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจและการฟื้นฟูโดยคิดเป็นต้นทุนอยู่ที่จำนวน 650 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (Avery et al. 2017) ใน ค.ศ. 2017 มีรายงานถึงการถูกแฮ็กด้วย Ransomware หรือ มัลแวร์เรียกค่าไถ่ ที่ใช้ในการล็อคการเข้าถึงข้อมูล โดยจะเกิดการล็อครหัสผ่านเกิดขึ้นกับข้อมูลของเหยื่อ และหากเหยื่อต้องการเข้าถึงข้อมูล จะต้องทำการจ่ายเงินให้กับแฮ็กเกอร์เพื่อเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการ มีการรายงานจากบริษัททั่วโลกว่าถูกแฮ็กด้วย ransomware จำนวน 300,000 ผู้ใช้งานจากอย่างน้อย 150 ประเทศทั่วโลก

ซึ่ง Ransomware นี้มีชื่อว่า WannaCry ซึ่งประเทศเกาหลีเหนือถูกต้องสงสัยว่าเป็นผู้ออกแบบ WannaCry จากการตรวจสอบของหน่วยงานความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐอเมริกา ระบุว่าไวรัส WannaCry มีต้นทางมาจากประเทศเกาหลีเหนือ โดยจุดประสงค์ของการแฮ็กครั้งนี้คือการสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวน 140,000 ดอลลาร์สหรัฐผ่านบิทคอยน์

ใน ค.ศ. 2016 ได้มีการโจมตีทางไซเบอร์กับธนาคารในประเทศบังกลาเทศและประเทศในแถบทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เกิดการโจรกรรมเงินเป็นจำนวนประมาณ 81 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีต้นทางมาจากการแฮ็กในประเทศเกาหลีเหนือ แฮ็กเกอร์ได้ใช้ the Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication หรือ SWIFT ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้บริการในการส่งข้อความสู่ธนาคารกลางสหรัฐแห่งเมืองนิวยอร์กในการแลกเปลี่ยนเงินจากธนาคารกลางประเทศต่างๆ แฮ็กเกอร์ได้ทำการใส่มัลแวร์ หรือซอฟท์แวร์ที่เป็นอันตรายเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ของ SWIFT ที่ถูกใช้งานโดยธนาคารกลางประเทศบังกลาเทศ หลังจากการแฮ็กเข้าสู่การแลกเปลี่ยนเงินระหว่าง SWIFT มีรายงานว่าประเทศเกาหลีเหนือได้ทำงานเชื่อมต่อการโจมตีทางไซเบอร์นี้ไปยังอีก 18 ประเทศด้วยเช่นกัน และกรณีการแฮ็กบริษัท Sony Pictures Entertainment เรื่อง The Interview ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการลอบสังหารผู้นำประเทศเกาหลีเหนือ ในเดือนพฤศจิกายนของปีเดียวกัน บริษัท Sony Pictures Entertainment ได้ถูกโจมตีทางไซเบอร์ด้วยการปิดระบบการเข้าถึงข้อมูลทางเทคโนโลยีต่างๆ การทำลายข้อมูล และการแฮ็กเข้าถึงข้อมูลภายในและนำมาเปิดเผยต่อสาธารณะ ประเทศเกาหลีเหนือออกมาปฏิเสธในการมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่เกิดขึ้น แต่ FBI และหน่วยงาน DNI ได้ระบุว่าเป็นการโจมตีทางไซเบอร์จากรัฐบาลเกาหลีเหนือ (Avery et al. 2017)

บริบทการใช้ความสามารถทางไซเบอร์ของแต่ละประเทศที่กล่าวมา ทำให้เห็นถึงจุดประสงค์ต่างๆในการดำเนินการทางไซเบอร์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการใช้ไซเบอร์เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศตนเองรวมไปถึงในการทำสงคราม ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบผลประโยชน์แห่งชาติและความสำคัญของไซเบอร์ในแต่ละประเทศ

ประเทศ	**ผลประโยชน์แห่งชาติ**	**ความมั่นคงไซเบอร์แห่งชาติ**	**จุดประสงค์ในการใช้อาวุธไซเบอร์**
สหรัฐอเมริกา	ปกป้องประเทศและกีดกันประเทศที่ใช้อาวุธทำลายล้างสูง	การเงิน พลังงาน ระบบคมนาคม ความมั่นคงทางการทหาร และระบบสารสนเทศ รวมถึงไซเบอร์	เพื่อตอบโต้การก่อการร้ายที่เกิดขึ้นจากการเป็นผู้ถูกกระทำ
รัสเซีย	ปกป้องประเทศและกีดกันประเทศที่ใช้อาวุธทำลายล้างสูง รักษาอิทธิพลในเขตล่มสลายจากสหภาพโซเวียต	การปกป้องข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้และวัฒนธรรมของชาติและการทำให้การไหลเวียนของข้อมูลเป็นไปอย่างราบรื่น	เพื่อสอดแนม จู่โจม สร้างผลประโยชน์ทางข้อมูลและการเงิน และการสร้างอำนาจทางไซเบอร์

จีน	อำนาจอธิปไตยของประเทศ ความมั่นคง ความสงบสุขของเขตแดน และการพัฒนาภายในประเทศให้เป็นไปอย่างราบรื่น	การสร้างประสิทธิภาพทางไซเบอร์ทั้งในการปกครองและการทำสงคราม	เพื่อสอดแนมและเข้าถึงข้อมูลของรัฐต่างๆด้วยการแฮ็กข้อมูล และการสร้างอำนาจทางไซเบอร์
เกาหลีเหนือ	การครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ อัตลักษณ์ของชาติ และ ความมั่นคงทางด้านการทหาร	การสร้างประสิทธิภาพทางไซเบอร์ทั้งในการปกครองและการทำสงคราม	เพื่อสอดแนม จู่โจม สร้างผลประโยชน์ทางข้อมูลและการเงินและการเข้าถึงข้อมูลของรัฐต่างๆด้วยการแฮ็กข้อมูล และการสร้างอำนาจทางไซเบอร์

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงบริบทของแต่ละประเทศในการใช้ความสามารถทางไซเบอร์ ปรากฏว่าแต่ละประเทศมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป อาทิเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกามีความต้องการในการใช้ไซเบอร์เพื่อการบริหารจัดการสาธารณ, การบริหารสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน รวมถึงทางด้านการทหาร แต่ในประเทศรัสเซีย จีน และเกาหลีเหนือ ให้ความสำคัญกับความมั่นคงไซเบอร์ไปในทิศทางที่คล้ายกันคือ ความต้องการที่จะสร้างประสิทธิภาพทางไซเบอร์ทั้งทางการปกครองและทางการทำสงคราม และเมื่อนำทฤษฎีสัจนิยมแบบดั้งเดิม (Putthiwanich, 2021) มาวิเคราะห์พฤติกรรมและบริบทของการใช้ไซเบอร์นั้น จะเห็นได้ว่า Cyberspace นั้น เปรียบเสมือนความเป็น อนาธิปไตย ที่เหมือนกับ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่ไม่มีใครเป็นมหาอำนาจแบบผูกขาด ดังนั้น แต่ละประเทศต่างใช้พื้นที่ Cyberspace ในการทำสงครามไซเบอร์ หรือการแฮ็กข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติของตนเอง ซึ่งเปรียบเสมือนผลประโยชน์จากการได้มาโดยเปรียบเทียบ (Relative Gains) เป็นการได้ผลประโยชน์จากการสูญเสียของอีกฝ่าย อาทิเช่น การแฮ็กข้อมูลต่างๆของประเทศเกาหลีเหนือ การโจมตีการเข้าถึงเงินทุนของผู้ก่อการร้ายสำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา การแฮ็กข้อมูลเครื่องบินจู่โจมของประเทศจีน และการโจมตีด้วยไซเบอร์ของประเทศรัสเซีย

ทฤษฎีสัจนิยมแบบดั้งเดิมนั้น เมื่อนำมาใช้ในการมองปรากฏการณ์ทางไซเบอร์ที่เกิดขึ้น ทำให้เห็นได้ว่า ความร่วมมือทางไซเบอร์ของแต่ละประเทศนั้นยังคงเป็นไปได้ยาก และแต่ละประเทศ ต่างต้องการสร้างความมั่นคงและปลอดภัยให้กับประเทศตนเอง อีกทั้งมีความต้องการในการเสริมความสามารถในการใช้ไซเบอร์ให้เป็นอาวุธเพื่อที่ประเทศของตนจะได้มี “อำนาจ” (Power) ของประเทศตนเองเพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของรัฐ อาทิเช่นประเทศเกาหลีเหนือที่ประกาศว่า อาวุธทางไซเบอร์ คือ ดาบประกาศิต (All-Purposes Sword) ของประเทศตนเอง และเมื่อนำความเชื่อมโยงของทฤษฎีสัจนิยมแบบดั้งเดิมมาวิเคราะห์ร่วมกับผลประโยชน์แห่งชาติ (Putthiwanich, 2021) นำบริบทของแต่ละประเทศมาอธิบายตามแนวคิดได้ดังนี้

1. นโยบายขยายอำนาจ (Imperialism) : ประเทศแต่ละประเทศใช้ความสามารถทางไซเบอร์ในความต้องการขยายอำนาจและดินแดน เช่นกรณีของประเทศรัสเซีย ที่มีความต้องการยึดเอาประเทศยูเครนกลับมา

อยู่ในอาณาเขตของตน และใช้อาวุธทางไซเบอร์จู่โจมเป็นระยะเวลากว่า 3 ปี การโต้ตอบผู้ก่อการร้ายของประเทศสหรัฐอเมริกา ความพยายามใช้ไซเบอร์ในการครอบงำการทำงานของประเทศอื่นๆจากการแฮ็กของประเทศจีนและประเทศเกาหลีเหนือ

2. นโยบายรักษาสถานะอำนาจ (Status Quo Ante Bellum) : ในส่วนของนโยบายนี้ ผู้เขียนวิเคราะห์ว่า ยังไม่มีความร่วมมือเพื่อสร้างหรือรักษาสถานะความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศในรูปแบบไซเบอร์อย่างเป็นทางการและชัดเจน อันเนื่องมาจากความต้องการที่จะรักษาข้อมูลที่เป็นความลับของแต่ละประเทศ

3. นโยบายเพื่อเกียรติยศ (Policy for Prestige) : ประเทศที่เห็นได้ชัดว่าการใช้ไซเบอร์เพื่อนโยบายนี้คือประเทศจีน และเกาหลีเหนือ กล่าวคือ การใช้ไซเบอร์ในการควบคุมความคิดความคาดหวังต่างๆของประชาชนที่มีต่อรัฐบาล เพื่อรักษาอำนาจของรัฐตนให้มีความมั่นคง

สรุป

ความสามารถทางไซเบอร์ สามารถนำมาใช้เพื่อผลประโยชน์ส่วนบุคคล รวมไปถึงผลประโยชน์แห่งชาติดังที่บทความได้กล่าวถึง แต่ความสามารถทางไซเบอร์นั้น ก็สามารถนำมาใช้ในส่วนของการโจรกรรมทางข้อมูล การแฮ็กข้อมูล รวมไปถึงการก่อการร้ายจนนำมาซึ่งสงคราม ความสามารถทางไซเบอร์ได้กลายมาเป็นสิ่งที่เป็นอาวุธและสามารถสร้างความร่วมมือหรือความขัดแย้งได้เพียงชั่วข้ามคืน อย่างไม่เป็นทางการเช่น การประกาศการโจมตี และสามารถทำได้ถึงระดับบุคคลธรรมดาด้วยเช่นกัน นานาประเทศต่างให้ความสำคัญในการพัฒนาทางด้านไซเบอร์อย่างเห็นได้ชัด อันเนื่องมาจากการได้รับผลกระทบทางไซเบอร์ และความสามารถของประเทศที่สามารถใช้ไซเบอร์เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชาติตนเอง ดังนั้น ความสามารถทางไซเบอร์เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเผชิญในอนาคต และในแง่ของประเด็นทางการเมืองระหว่างประเทศ เป็นสิ่งที่ต้องทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม อาทิเช่น หากเกิดความร่วมมือระหว่างประเทศในการใช้ความสามารถทางไซเบอร์ในการโจมตีรัฐคู่อริ จะเกิดอะไรขึ้น? หรือ หากเกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศในการทำสงครามไซเบอร์ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจะสร้างความเสียหายจนถึงขั้นสูญเสียอำนาจอธิปไตยหรือไม่ ? ความสามารถทางไซเบอร์และผลประโยชน์แห่งชาตินั้น จึงเป็นสิ่งที่ควรศึกษาต่อไปอย่างยิ่งทั้ง ณ ปัจจุบันและอนาคตอันใกล้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานเทคโนโลยีสารสนเทศภาครัฐถึงการพัฒนาประสิทธิภาพส่วนบุคคล ตลอดถึงการเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อยอดสำหรับผู้ที่สนใจ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

บทความนี้ เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษา ดังนี้

1.1 เพื่อศึกษาความแตกต่างของความมั่นคงทางไซเบอร์ในแต่ละประเทศ

1.2 เพื่อศึกษาการใช้ไซเบอร์เป็นอาวุธสงครามเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ

1.3 เพื่อศึกษาจุดประสงค์การใช้ไซเบอร์เพื่อเป็นอาวุธสงครามในแต่ละประเทศ

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาครั้งต่อไป บทความนี้สามารถนำไปใช้วิเคราะห์สำหรับการศึกษาความมั่นคงทางไซเบอร์ของประเทศต่างๆ และความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงทางไซเบอร์ สงครามทางไซเบอร์ และผลประโยชน์แห่งชาติ

References

Allison, G., & Blackwill, R. D. (2011). *Russia and U.S. National Interests: Why Should Americans Care?*. Retrieved October 11, 2021, from https://www.cfr.org/report/russia-and-us-national-interests-why-should-americans-care.

Avery, E. M. et al. (2017). *North Korean Cyber Capabilities: In Brief*. Retrieved October 11, 2021, from https://sgp.fas.org/crs/row/R44912.pdf.

Azmi, R., & Kautsarina, K. (2019). *Revisiting Cyber Definition*. Retrieved October 11, 2021, from https://www.researchgate.net/publication/334989724_Revisiting_Cyber_Definition.

Cooper III, C. A. (2011). Chinese Perceptions of and Strategic Response to Threats in Cyberspace. In J. Lindsay (Ed.), *IGCC Workshop Report on China and Cybersecurity* (pp.1-36). San Diego: University of California San Diego.

Crespo, R. A. (2018). Currency warfare and cyber warfare: The emerging currency battlefield of the 21st century*, Comparative Strategy*, 37(3), 235-250.

Gady, F. S., & Austin, G. (2010). *Russia, The United States, And Cyber Diplomacy*. Retrieved October 13, 2021, from https://www.eastwest.ngo/sites/default/files/ideas-files/USRussiaCyber_WEB.pdf

Ha, M., & Maxwell, D. (2018). *Kim Jong Un's 'All-Purpose Sword' North Korean Cyber-Enabled Economic Warfare*. Retrieved October 13, 2021, from https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2018/09/REPORT_NorthKorea_CEEW.pdf

Hakala, J., & Melnychuk, J. (2021). *Russia's Strategy in Cyberspace*. Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence.

Hjortdal, M. (2011). China's Use of Cyber Warfare: Espionage Meets Strategic Deterrence. *Journal of Strategic Security*, 4(2), 1–24.

Lehto, M. (2013). The Cyberspace Threats and Cyber Security Objectives in the Cyber Security Strategies. *International Journal of Cyber Warfare and Terrorism*, 3(3), 1-18.

Mitra, A. (2010). *Digital Security: Cyber Terror and Cyber Security*. New York: Infobase.

Mount, M. (2009). *Hackers stole data on Pentagon's newest fighter jet*. Retrieved October 17, 2021, from https://edition.cnn.com/2009/US/04/21/pentagon.hacked/.

Peritz, A. J., & Sechrist, M. (2010). *Protecting Cyberspace and the US National Interest*. Retrieved October 17, 2021, from https://www.belfercenter.org/sites/default/files/legacy/ files/cyber-vital-national interest.pdf+&cd=2&hl=th&ct=clnk&gl=th

Powcharoen, P. (2021). *Economy and Nuclear Development: The Case of North Korea*. *Journal of Political Economy*, 9(1), 107 – 123.

Putthiwanich, K. (2021). National Interest and International Relations Theories. *Political Science Critique*, 8(15), 1-24.

Raud, M. (2016). *China and Cyber: Attitudes, Strategies, Organisation*. Retrieved October 17, 2021, from https://ccdcoe.org/library/publications/china-and-cyber-attitudes-strategies-organisation/

Worldometers. (2021). *China Population*. Retrieved October 19, 2021, from https://www.worldometers.info/world-population/china-population/

Yuxiao, L. (2011). Cyberspace Security and International Cooperation in China. In J. Lindsay (Ed.), *IGCC Workshop Report on China and Cybersecurity* (pp.56 - 78). San Diego: University of California San Diego.